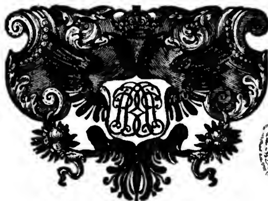
R. P. OCTAVII MARIÆ
A S. JOSEPH
OPERA MORALIA.

R. P. OCTAVII MARIÆ
A S. JOSEPH
TUSCULANI,
Theologi Auguſtiniani Excalceati,
OPERA OMNIA;

IN QUIBUS BIS MILLE, TRECENTA, Et decem Dubia Moralia, quæ per modum Interrogationum, & Reſponſionum diſcuſſa, continebantur, in hac noviſſima Editione, in duos Tomos diſtributa, multis Doctrinis locupletata, ac per varios Titulos alphabetico ordine diſpoſita, habentur.

ADDITIS CENTUM ALIIS QUÆSITIS EJUSDEM Authoris, nondum impreſſis, necnon Propoſitionibus à Summis Pontificibus damnatis: unà cum Inſtructione pro Caſibus, quorum abſolutio, ſeu diſpenſatio, à Sacra Apoſtolica Pœnitentiaria impetratur.

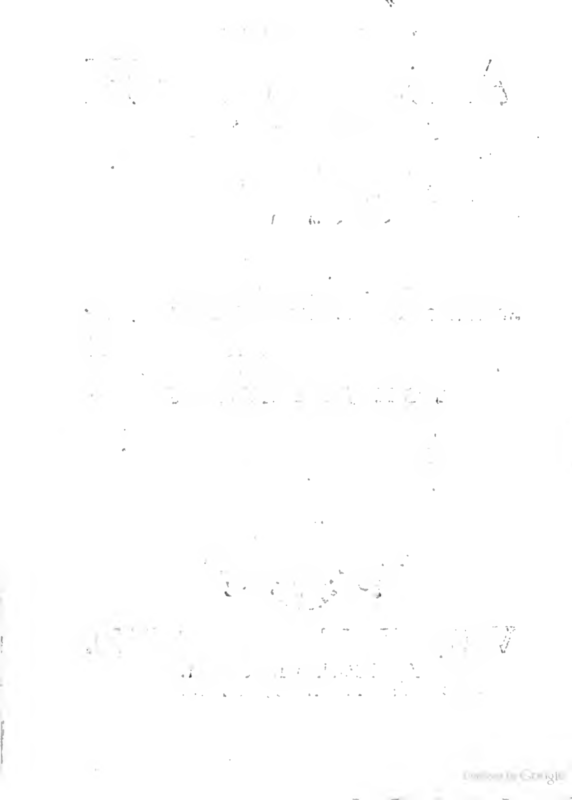
TOMUS PRIMUS.

VENETIIS, M.DCCXI.

Apud Paulum Balleonium.

SUPERIORUM PERMISSU, AC PRIVILEGIIS.

CLARISSIMO SANCTORUM SIDERI

DIVO NICOLAO TOLENTINATI,

Crebris Miraculis corufcanti, affiduifque Prodigiis Præclaro.

AUGUSTINIANI EXCALCEATI PATRES
Sub ejus in Urbe Ecclefia commorantes, hocce leve munufculum D. D. D.

D Te fanè Deo perdilectum, Hominibufque charum, qui in Mundi adverfis nemini adverfaris, Cœli profpera in profperitate promittis, Beneficus Reis, Piorumve perenne Solatium, cunctos adjuvans, nullofque relinquens: Ad Te, inquam, non modò

*3 dica-

dicare fas erit, ſed præpropero gradu feſtinare neceſſe, quæ ſerò quidem, aſt ut optaverat Auctor, Imploratione Tua, perficere conatus eſt. Nos igitur, Tua pariter confiſi Gratia, unà cum his Operibus Pectora noſtra offerimus, humiliter deprecantes, ut in Dilectione Operum Tuorum, quibus aſſimilari cupimus, benignè perſeverare concedas. Supra hæc Tibi ſit cordi, Errorum omnium expulſio, Hæreſeos profligatio, ut Sancta Mater Eccleſia, Orthodoxa Romana, Tui Deprecatione perpetuam ſentiat Tranquillitatem, & Pacem. Cœnobiumque noſtrum adjuvare non deſine Spiritualibus, ac Corporalibus Fulcimentis; & quod Tuo venit Nomine, Tuum ſit, vel ad apicem, exemplatum.

AMI-

AMICO LECTORI.

SUo Viduata Auctore Volumina in Duos Tomos redacta, cum materia ad omnium legentium commoditatem coordinata, jam prodeunt. R.P. Octavius Maria à S. Joseph, Augustinianus Excalceatus, adeò Confessariis benemeritus Auctor, Opera omnia Moralia, quæ complevit, morte præventus non vidit. Vide Religiosi senis, & ægri, indefessum laborem; Cerne animi magnitudinem, qua nedum varios pro opportunitate majori Titulos posuit, verùm aliis ditavit centum Quæsitis. Plura habuisses, ni mors, quam instare præsensit, rapuisset Auctorem, pro quo, Pie Lector, haud cesses ad Deum fundere preces. Sub S. R. E. Censura, ac purgato oculo tuo vide conscripta, & stude, ut diu victurus, vive, ut cras moriturus.

FA-

F A C U L T A S.

NOs Fr. Valerianus à S. Cæcilia, Fratrum Eremitar. Discalceat. Ordinis S.P. Augustini Congregationis Italiæ, & Germaniæ Generalis Vicarius, nostri auctoritate Officii licentiam, quantum ad nos attinet, harum serie, & tenore impartimur Tibi R. P. Octavio Mariæ à S. Ioseph, nostræ Congregationis Theologo, denuò in lucem prælo mittendi Opera tua Moralia, alia vice approbata, ac novissimè in Duos Tomos redacta, & per varios Titulos Alphabetico ordine disposita à R. P. Nicolao à S. Ioanne Baptista ejusdem nostræ Congregationis Sacræ Theologiæ Professore, cum Additione Centum Quæsitorum nondum impressorum, quæ Antecessoris jussu à duobus Theologis nostris cùm fuerint revisa, & approbata, servatis de jure servandis, Typis mandare possis, itidem facultatem lubentes in Domino concedimus. In quorum fidem, &c.

Dat. in Conventu nostro Jesu Mariæ de urbe, hac die 24. Mensis Decembris Anno 1707.

Fr. Valerianus à S. Cæcilia Vic. Gen.

Fr. Joannes Vincentius à S. Jacobo Prosecretarius.

Reg. lib. 3. fol. 201.

NOI REFORMATORI

Dello Studio di Padova.

HAvendo veduto per atteſtato del Segretario noſtro, nel Libro Stampato in Roma nell'anno 1708. intitolato: *R. P. Octavii Mariæ à S. Joseph Tusculani, Theologi Augustiniani Excalceati, Opera omnia*, non eſſervi cos'alcuna contro Prencipi, e buoni coſtumi, concediamo licenza à Paolo Baglioni, che poſſa eſſer ſtampato, oſſervando gl'ordini in materia di ſtampe, e preſentando le ſolite copie alle pubbliche Librarie di Venezia, e di Padova.

Dat. 8. Genaro 1707. M. V.

Girolamo Venier Kav. Proc. Reform.

Marin Zorzi Reform.

Agostino Gadaldini Segr.

I N-

INDEX TITULORUM
Primi Tomi.

Tit.

INDEX TITULORUM
Secundi Tomi.

Tit.

P. OCTA-

P. OCTAVII MARIÆ A S. JOSEPH OPERA MORALIA

Confessariis, & Personis Ecclesiasticis utilia, atque fructuosa.

TOMUS PRIMUS.

TITULUS I.

De Abbatibus.

Vide tit. de Alien. Inter. 6. tit. de Episc &c. Inter. 67 70. 71. de Prel. Regul. Int. 1. 18. tit. de Quer. Subd. Regul. Int. 1. tit. de Subdit. Int. 1. 2.

1 Interrogatio 1. Abbates Regulares habentes jura Episcopalia, seu quasi Episcopalia, usumque Mitræ, & Baculi, possuntne primam tonsuram, & Ordines Minores conferre?

Resp. Possunt, sed dumtaxat suis subditis Regularibus, non autem Regularibus alterius Congregationis, Ordinis, vel Instituti. Ita declaravit Sac. Congregatio die 25. Novembris 1641. additis pœnis, &c. ut videre licet apud Lezanam *tom. 1. part. 1. cap. 14. sub nu. 13.* Vide Em. Sà *verb. Ordo num. 16.* idem docentem. Et nota, non esse necessarium, quòd ipsi Abbates conferentes primam tonsuram, aut Ordines minores suis subditis Regularibus, sint benedicti, prout ex Sacr. Congregat. refert decisum Barb. *in Collect. Bullar. verb. Ordo* apud Lezan. *tom. 2. verb. Ordines Sacri sub numer. 6.* qui alios etiam allegat id asserentes. Vide Barbos. *in collect. ad Trident. sess. 23. de refor. cap. 10. num. 7.*

2 Inter. 2. Præfati Abbates possuntne consecrare Calices, Altaria, Campanas, & benedicere Lapides, Pixides, & alia vasa Ecclesiastica suarum Ecclesiarum, & etiam alienarum?

Resp. Tale dubium post alios movet Diana *part. 3. tractat. 2. resolut. 25.* & adducit DD. pro una, & altera parte, & concludit affirmativè, ex consuetudine fundata in privileg. Innoc. VIII. & pro se citat Barbos. *de potest. Episc. part. 2. alleg. 26. numer. 36.* Mirandam, Portellum, Rodriquez, & Ascanium Tamburinum de jure Abbat. *tom. 1. disputat. 13. quæst. 13.* & præterea refert Privilegia Urbani II. & Pauli III. & quamvis Sac. Congr. apud Naldum *verb. Abbat. nu. 1.* declaraverit, Abbatem bene-

benedictum, Mitræ, & Baculi Pastoralis usum habentem, non posse se ingerere in illis benedictionibus Altarium, Calicum, & hujusmodi; in quibus unctio requiritur, tamen ad instantiam Procuratoris generalis Congregationis Casinensis exhibentis summarium Privilegiorum, & Gratiarum ejusdem Congreg. Sacra Cardinalium Congregatio censuit non obstare, quò minùs idem prædictæ benedictionis munus quoad ea, in quibus unctio requiritur, impedire queant si specialibus Sedis Apostolicæ privilegiis, quibus Concil. Trident. neqnaquam derogat, muniti fuerint. Ita ex Diana, ubi suprà, qui tandem advertit, hoc esse speciale Privilegium pro Abbatibus Congregationis Casinensis, nec posse extendi per communicationem privilegiorum ad alios Prælatos Regulares. Tenendum igitur, pro benedictione eorum, in quibus adhibetur Sac. Chrismatis unctio, speciale requiri privilegium, ut sub die 6. Decembris 1631. decrevit Sacra Congregatio apud Lezanam *tom.* 2. *verb.Calix num.*3.

3 Inter. 3. Ab Abbate Consecrato, qui non est Episcopus, potestne Sacramentum Confirmationis administrari?

Resp. Abbates ex privilegio Sedis Apostolicæ, & de consensu Ordinarii, possunt tale Sacramentum administrare, ut refert decisum Armendarix apud Barbosam *in Collect. DD. in Trident. sess.* 7. *de confirm. num.*5. Vide Barbosam *part.*2. *alleg.* 3. *nu.*5. *de officio, & potest. Episc.* Cæterùm Abbas, qui non est Episcopus, de Jure communi confirmare non potest. Bonac. *de Sacram. disp.* 3. *quæst. unica, punct.*2. *n.*7. Tandem nota, quòd confirmans plures successivè in peccato mortali, tot mortalia peccata committit, quot personas confirmat, ut dicam *in tit.*163. *de peccatis ad Int.* 24. cum Diana *p.*9.*tr.*7.*res.*58.

TITULUS II.

De Abbatissis, seu Priorissis.

Vide tit. de Illegit. Int. ult. tit. de Virgin. Int. ult.

4 INter. 1. Possuntne Abbatissæ, seu Priorissæ, omnium Monialium vota irritare, sicut Prælati Regulares?

Resp. Licèt Abbatissa, seu Priorissa nequeat dispensare in votis Monialium, quia caret jurisdictione Ecclesiastica, non tamen sequitur, non posse Monialium vota irritare, etiamsi subsint Episcopo, vel Prælatis Regularibus; nam irritare vota non pertinet ad Ecclesiasticam authoritatem, sed directè spectat ad potestatem dominativam, seu quasi dominativam; undè non minorem potestatem debet habere Abbatissa, seu Priorissa in actus Monialium, quàm Mater tutrix impuberum, maximè cum Abbatissa habeat potestatem præcipiendi, & Moniales pendere debeant ex ipsius nutu, & voluntate. Hæc, & alias rationes,& DD.affert Sanchez pro hac tuenda sententia,*tom.*1 *par.*2 *lib.* 4 *cap.*33. *num.*19. quibus concordat Bonac. *de præcept. Decalogi disp.*4. *quæst.*2.*punct.*6.§.2.*num.* 26. *vers. Adde* 4. pro qua sententia alios DD. adducit. Vide Lezan *tom.* 1 *part.*1.*cap.* 16 *nu.* 15. Cassian. à S. Elia *in Arbor. opin. moral.verb. Abbatissa*, §.3. *n.*26.*& tit.*175. *Int.*13.

5 Inter. 2. Possuntne Abbatissæ, seu Priorissæ, sibi eligere Confessarium ab Ordinario non approbatum, & suis subditis hanc licentiam concedere, ut Superiores Regulares facere queunt?

Resp. Non solùm non possunt sibi eligere Confessarium non approbatum, sed neque approbatum, nisi specialiter ab Ordinario fuerit pro ipsis approbatus; nam Gregorius XV. *In const.* 18. *quæ incipit, Inscrutabili*, emanata die 5. Febr. anno 1622. statuit, ut Monialium Confessarius ab Ordinario approbetur. Imò Sacr. Congregatio apud Lezanam *tom.*1. *part.*1. *cap.*25. *nu.*46. declaravit, Regulares generaliter ab Episcopo approbatos ad Confessiones Personarum Sæcularium audiendas, nequaquam censeri approbatos ad audiendas Confessiones Monialium sibi subjectarum, sed egere quoad hoc speciali Episcopi approbatione. Et prætereà Regularis ab Episcopo approbatus ad audiendas Confessiones Monialium unius Monasterii, non potest audire Confessiones Monialium alterius Monasterii, nec Confessarius extraordinarius semel deputatus, atque ab Episcopo approbatus ad Monialium Confessiones audiendas pro una vice, potest pluries, in vim approbationis ejusmodi, illarum Confessiones audire; sed toties est ab Episcopo approbandus, quoties casus deputationis contigerit. Ita Sac. Congregatio declaravit, ut videre licet apud Lezanam *loco supra cit.* ubi plura ad intentum, & tandem Clem. X. in Const. incip. *superna* sic præcipit.

6 Inter. 3. Potestne Abbatissa, seu Priorissa, de bonis Monasterii aliquas eleemosynas, aut etiam donationes remuneratorias facere? & quid dicendum est de Monialibus, cæterisque Religiosis?

Resp.

Resp. Dare, seu donare aliquid titulo, seu ex dictamine gratitudinis in remunerationem, vel compensationem beneficiorum, est licitum, & permissum Religiosis utriusque sexus, cum licentia tamen expressa, & oretenus, vel saltem tacita, seu interpretativa sui Superioris. Vide Dianam *par.* 1. *tra.* 6. *ref.* 20. *ubi ref.* 21. asserit etiam sufficere licentiam obtentam semel pro semper; nam solùm in ordine ad forum externum est necessaria licentia in scriptis, quia in foro conscientiæ satis est licentia tacita, vel interpretativa, ut docet Valerus *in differen. utriusque Fori verb. munera nu.* 83.& præcipuè S. Thomas 2.2. *quæst.*33.*art.*8.*ad* 1.Donatio igitur remuneratoria est permissa, quia non est propriè, & strictè donatio, ut colligitur *ex l. Attilius Regulus ff. de donationibus:* sed est jure naturæ omnibus debita, sic postulante gratitudinis lege, ut optimè tradunt S. Thomas 2.2.*quæst.*106.*art.* 6. Passerinus *de statib. tom.* 1. *quæst.* 87. *art.* 1. *num.* 869. Trulench. *in decal. lib.*7.*cap.*17.*dub.* 8. *num.* 4. Cassianus à S. Elia *in Arbor. opin. moral. verb. administrator* §. 2. *num.* 14. Bonac. *de contract. disp.* 3. *quæst.*12. *punct.*1. *nu.*6. & alii plures, quos refert Diana *ubi supra resol.* 15. Imò in remunerationem pro beneficio accepto dari potest aliquid plus, ut docet S. Thomas *loc. cit.* & alii, quos refert, & sequitur Diana ibidem *ref.* 16. Item licitè dari potest illi, à quo speratur aliquod beneficium, aut majores eleemosynæ sperantur. Lezana *tom* 2. *verb. dare, seu donare*, *num.* 7. Diana *suprà resol.* 5. *vers. Restat modo*. Præterea non solùm licitè tribui possunt munera à Religiosis utriusque sexus causa gratitudinis, & in recompensationem beneficiorum, sed etiam ex aliis causis, quæ ex natura sua sunt actus virtutis, & meriti; & ita clarè constat ex declaratione Sac.Congregationis ab Urbano VIII. confirmata, quam videre licet apud Lezanam,ubi supra *num.*10. & cui nos his temporibus stare debemus. Ex quo sequitur, quòd eleemosynæ erga Pauperes, beneficentiæ erga Proximos, cum sint actus virtutis, & meriti, de licentia superiori localis, non prohibentur in Bulla de largitione munerum. Vide Lezanam *loco citat. num.*8.11. & 12. & alios penes ipsum, Bonac. *in tract. de largit. munerum tom,* 1. *disp.*3. *punct.* 1. *num.* 9. Concludendum est igitur, quòd sicut Religiosi de suorum Superiorum licentia, ut diximus, aliqua dona præbere possunt; ita à fortiori possint ipsi Superiores, cum Superiores tuta conscientia queant uti illis facultatibus, seu licentiis, quas suis subditis conferre possunt, ne sint pejoris conditionis, quàm ipsi subditi, ut pluribus citatis firmat Peyrinus *de Relig. subdito*, *qu.* 1. *cap.*8. §. 5. *vers. Dico sexto*, *cum D. Thoma* 2.2.*q.*185. *art.*8.*in corpore propè finem*. Ultra quòd sicut Prælati Regulares possunt remunerare merita, & obsequia, non solùm quando merita pariunt actionem ex justitia, sed etiam quando ejus sunt naturæ, ut hominem doceant gratum esse, ac antidotaliter obligant, ut inquit Thesaurus *de pœnis part.*2. *verb. munera cap.*10. *vers. Est autem*: Ita pariter dicendum est de Abbatissa, seu Priorissa, cum sit dispensatrix, & moderatrix bonorum temporalium Monasterii. Sic docent Sanchez, & Ledesma, quos dat, & sequitur Lezana *tom.* 2. *verb. Abbatissa num.* 17. *in fine*. Ad Abbatissam enim libera bonorum Monasterii administratio pertinet, ut docet Abbas *in cap.* 2. *de his,quæ fiunt à Prælato num.*4. consequenter poterit licitè eleemosynas facere de superfluis, aut non superfluis Monasterii,ac etiam alias donationes tribuere pro ratione administrationis, ex causa tamen, quam vir prudens sufficientem existimaverit. Favet Andreas Mendo *Epit. opin. moral. verb. Moniales sub num.* 10. *in fine*. Si quidem si alicui personæ, cui bonorum administratio competit, prohibitum sit donare, ea prohibitio non censetur cnmprehendere donationes remuneratorias, ut colligitur *ex cap.Si quos* 12. *q.* 2. Vide Layman *tom.*1. *lib.*3.*tr.*4. *cap.*12. *num.* 10. Hoc tamen intelligi debet, dummodò modestè, & discretè fiant eleemosynæ, aut donationes, & dummodò per Regulam, aut Ordinis statuta non prohibeantur, ut benè admonet Bonac. *in tract. de larg. munerum disp.* 3. *pun.*6. *num.*1. ubi concordantes refert. Ita etiam docet Sanchez *in summ. tom.*2. *lib.*7.*cap.*19. *num.*14.Diana *part.*1.*tra.*6. *ref.*22. *in fine*, & alii communiter Itaque notent hæc omnia Religiosi, ne fallantur;nam superiores non sunt domini bonorum Conventuum, vel monasterii, *ut dicam tit.* 180. *Inter.*40. Adverte tamen ex Divo Thoma *qu.* 13. *de malo art.* 4. *ad* 3. dare temporale pro spirituali, tamquam gratuitam compensationem, vel è contra, simoniacum crimen censendum esse, ut validè probat etiam P.F. Laurentius Maria Pisanus *in Gedeonis gladio*, *propos.*13.*num.*8.

7. Inter. 4. Abbatissa, seu Priorissa,expleto officiorum suorum triennio, poteſtne denuò eligi ad eadem officia.

Resp. Ex Bulla Gregorii XIII. quæ incipit: *Exposcit. debitum &c.* edita anno 1583.

A 2 habe-

habetur, quòd non; nam abstinere debent per triennium à die finitæ administrationis sui officii. Vide Quarantam *in Summ. Bullar. verb. Abbatissa*, & Gavantum *in Man. Episc. verb. Monialium Officiales num.* 19. Unde absque Sedis Apostolicæ, aut Sac. Congreg. licentia, denuò eligi non potest; & ita pluries declarasse Sac. Congreg. testatur Lezana *tom.* 1. *part.* 1. *cap.* 26. *num.* 4. Barbosa *in Trident. sess.* 25. *de Regul. cap.* 7. *numer.* 10. & 11. Concludendum est igitur ex Barbosa *num.* 22. secundum Bullam Gregorii XIII quòd in Italia ad triennium tantummodò eligendæ sunt Abbatissæ, & Priorissæ; & expleto triennio sui officii, nullatenùs possunt ad illud immediatè reeligi absq; expressa licentia saltem Sac. Congregationis, quæ justis de causis cum nonnullis conditionibus eam concedere solet.

8 Inter. 5. Monialis Abbatissæ Soror potestne eligi Abbatissam, & immediatè succedere in officio Sorori?

Resp. Dummodò nullum adsit impedimentum legitimum, nec sit prohibitum per Constitutiones Ordinis; & si canonicè fuerit electa, ejus electio valida censeri debet; quia de jure communi non est prohibitum, quin possit eligi in Abbatissam Soror Abbatissæ præteritæ, & sic licitè Abbatissæ Soror potest succedere in officio Sorori. Ita refert decisum à Sac. Congregatione Aldanus *in compend. canon. resol. lib.* 1. *tit.* 28. *num.* 15. apud Barbosam *ubi suprà num.* 12.

Quæritur. An Abbatissa possit præcipere Monialibus aliquid in virtute sanctæ obedientiæ, & Spiritus Sancti, sicut possunt Prælati Regulares?

Resp. Quamvis Moniales teneantur in conscientia obedire Abbatissæ, seu Priorissæ, cui subsunt, ut habetur *ex cap. dilecti filii de arbitr. cap. dilecta, de excess. prælat. & cap. dilecta, de major. & obedient.* Tamen non per hoc sequitur, posse Abbatissam imponere spiritualia præcepta, quæ vim legis, & præcepti habeant, ut possunt Episcopi, & cæteri Prælati Ecclesiastici; consequenter nec posse præcipere in virtute Spiritus Sancti, & Sanctæ obedientiæ, quia Abbatissa non habet potestatem spiritualem in Moniales, sed tantùm potestatem domesticam, sicut habet Mater familias; undè sicut filiæ tenentur obedire Matri, & filii Parentibus, ita tenentur Moniales obedire suæ Priorissæ, sive Abbatissæ, & peccabunt ejus præceptis non obtemperantes circa ea, quæ ad domesticam, & communem Monasterii pacem conducunt, mortaliter, aut venialiter, juxta gravitatem, vel levitatem materiæ præceptæ. Ita tradunt Sanchez *tom.* 2. *sum. lib.* 6. *capit.* 1. *num.* 21. Portellus *in dub. Regul. verb Abbatissa num.* 1. Sayrus *in Clavi Regia libr.* 5. *cap.* 10. *num.* 26. Ledesma, Baldellus, Valentia, & Ugolinus, quos dat, & sequitur Diana *part.* 5. *tract.* 9. *resol.* 16. qui hanc sententiam probabiliorem vocat, sed penes ipsum sit auctoritas; ego enim dumtaxat probabilem puto, & scio eam docere etiam Chaves *in sum. Victoriæ, ubi de Clavibus sub num.* 14. Rotarium *in Appar. Theol. mor. par.*1 *cap.* 10 *sect.* 3. & alios. Sed ut verum fatear, mihi magis placet opposita, quam tuetur Lezana *tom.*1. *cap.*26.*num.* 10. qui pro se citat Azorium, & Cornejum, & alios refert Diana *loco cit.* & tandem invenio eam docere ex præclarissima Prædicatorum familia doctissimum Passerinum *tom.* 1. *de stat. quæst.* 186. *ar.*8.*num.*89.& *seqq.* nam prima sententia docens Moniales vovere obedientiam Abbatissæ, & negans ipsi potestatem spiritualem, videtur sibi contradicere, quia potestas, quæ est ex vi voti, simpliciter spiritualis esse debet: Siquidem Abbatissa non est veluti Pater, vel Mater, cujus potestas dominativa fundatur in subjectione naturali filii imbecillis ingenii in impubertate; sed fundatur in sacra traditione Monialis facta ipsimet Abbatissæ, eaque potestas etiam irritando habet pro objecto cultum Divinum in directione monialis: non sic Mater familias, quæ neque respicit perfectionem filii in dirigendo ipsum, prout Abbatissæ convenit. Neque ex hoc sequitur, quòd ordinariè possit dispensare, & similia facere, quæ jurisdictionem requirunt. Vide quæso Passer. *loco cit.* qui hanc sententiam fortioribus terminis tuetur: item vide Suarez *tom.* 3. *de Relig. lib* 10. *cap.* 11. *num.*20. Castropalaum *tract.* 16. *disp.* 4. *punct.* 2. *num.* 3. & alios, qui meritò istam sententiam defendunt, ne auferatur meritum Sanctæ Obedientiæ ex voto à Monialibus.

TITU-

TITULUS III.

De Abortu.

9 Inter. 1. Medicus poteſtne licitè applicare medicinam, quæ æqualiteer tendat ad ſalutem matris,ac ad fœtus abortum.

Reſp. Suppono primò, probabilem eſſe illorum ſententiam, quæ docet, pro ſalute matris prægnantis licere aliquando uti medicamentis non directè tendentibus ad expulſionem fœtus, ut ſectio venæ, pharmacum, balneum &c. ex quibus tamen poteſt ſequi abortus fœtus animati; dummodò Medicorum judicio ſecuturam timeatur Matris mortem cum prole ante ejus nativitatem: Nam in tali caſu occiſio fœtus per accidens reſultat, cum fœtus vita pendeat à vita, & ſalute Matris, & rariſſimè contingat,fœtum vivum edi poſt mortem matris, ut pluribus citatis docet Diana *part.* 3. *tract.* 5. *reſ.* 11. & *part.* 7. *tra.* 5. *reſ.* 35. qui etiam *ibidem reſol.* 36. cum Trullencho *in decal. tom.* 3. *libr.* 5. *cap.* 5. *dub.* 5. *num.* 4 Sanchez. *tom.* 2. *de Matrim. lib.* 9 *diſp.* 20. *num.* 18. aſſerit in caſu propoſito, poſſe Matrem ſumere medicamentum, quod æqualiter tendit ad ejus ſalutem, ac ad fętus abortum, & Medicum poſſe licitè applicare, quia potius jus habet Mater ad vitam ſuam conſervandam, quàm habet fœtus, cum hic à matre pendeat, ut dixi ſupra, & non è contra; eo etiam maximè, quòd matre pereunte, penè miraculum ſit, ſi fętus incolumis evadet. Alias rationes vide apud eumdem Dianam, qui denique *ibidem reſ.* 37. reſoluit, quòd ſi adſit ſpes, ut fętum animatum Mater poſſit in lucem prodere, teneatur cum periculo ipſiuſmet vitæ ſupradicta medicamenta non adhibere, ut fœtus baptizetur; aliàs peccet contra charitatem ipſa Mater,talia medicamenta aſſumendo, & Medicus applicando: & rectè hoc dicit, quia præceptum eharitatis illam obligat ad præferendam vitæ ſuæ corporali vitam ſpiritualem proximi extremè indigentis, qualis eſt puer non baptizatus. Vide Layman *lib.* 3. *tract.* 3. *part.* 3. *cap.* 4. Trullenchum *loco cit. num.* 4. & Sanchez *ubi ſupra num.* 17. & alios, quos refert, & ſequitur idem Diana, qui tandem concludit cum Leſſio *lib.* 2. *cap.* 31. *dub.* 6. *n.* 33. quòd ſi tali remedio non adhibito probabile eſſet utrumque moriturum; eo verò adhibito probabile eſſet, Matrem ſaltem poſſe conſervari; in tali caſu poſſet illud licitè adhibere, & Medicus applicare, quia de duobus malis minus eſt eligendum.

10 Inter. 2. Peccatne mortaliter,qui ſuadet abortum mulieri, quæ ob vitandam infamiam, vel ne occidatur à Patre, vel alio conſanguineo, parata eſt ſe occidere?

Reſp. Non peccat; nam DD. communiter docent, licere conſulere minus malum ad vitaudum majus malum, quando totum malum removeri non poteſt; & quia in tali caſu conſulit minus malum, & removet mulierem à majori malo, ideò nullo modo peccat. Dian. *part.* 7. *tr.* 5. *reſ.* 39. *Vide tit.* 46. *Inter.* 1.

11 Inter. 3 Si Pater eſſet animo firmus occidere filiam ex turpi concubitu gravidam repertam ad avertendam infamiam, poteſtne alter ei ſuadere, ut eam non occidat, ſed faciat, ut abortiatur?

Reſp. Licitè, & ſine peccato id facere poteſt: & ratio eſt, quia tunc abortus malitia formaliter continetur in matris occiſione, cum matris enecatio regulariter ſecum trahat animati fętus enecationem: & ſic ſuadens abortum, non inducit Patrem Puellæ ad malum; ſed abducit à parte mali,cum eum à toto avertere nequeat. Favet Diana *part.* 7. *tr.* 5. *reſ.* 39. & alii plures apud Cabrinum *part.* 2, *caſ.* 7. *in Corollario. Vide tit.* 46. *Inter.* 1.

12 Inter. 4. Puella poteſtne ſine gravi peccato procurare abortum ad hoc, ne reperiatur gravida, & à Patre, vel Fratre occidatur.

Reſp. Non poteſt, quia alter in caſu ſupradicto ideò poteſt Puellæ abortum ſuadere, quia dominium voluntatis Puellæ non habet, & ita ſi non poteſt à toto malo eam avertere, rectè agit, ſi ſaltem à mali parte removeat; Puella verò dominium ſuæ voluntatis habet, ideò poteſt, & tenetur ſuam voluntatem à toto malo culpæ abducere: aliàs ipſa mortaliter peccat peccato homicidii. Doctores communiter.

13 Inter. 5. Eſtne licitum procurare abortum pro occultando peccato, & peccatore, vitando ſcandalo, & infamia, & ne Puella occiſionis periculo ſe exponat, ſi partus in lucem prodeat cum ſcandalo, infamia, inimicitia, &c.

Reſp. Non licet, & omninò grauiſſimum peccatum eſt, & ubi culpa, & peccatum eſt, etiam leuiſſimum, potiùs vitam propriam, & quodcumque bonum creatum perire tenemur permittere, quàm peccatum admittere; nec ſunt facienda mala, ut eveniant bona. Vide Dian. *part.* 7. *tract.* 5 *reſ.* 32.

ref. 32. & hoc procedit, etiamsi fœtus non sit animatus, ut rectè docet ipse Dian. *part.* 6 *tract.* 8. *resolut.* 37. Et jam contraria sententia fuit reprobata ab Innoc. XI. die 2. Martii 1679. & est propositio 34. inter reprobatas.

14 Inter. 6. Si fœmina nobilis, vel monialis cum viro peccaverint, & timent mortem, vel infamiam, vel grave scandalum; si gravidæ fiant, estne licitum procurare abortum, si fœtus nondum sit animatus?

Resp. Non desunt Auctores pro affirmativa sententia, ut videre licet apud Diànam *part.* 6. *tr.* 8. *resol.* 37. sed negativam, & meritò docent Thesaurus *in praxi part.* 2. *verb. Abortus capit.* 1. *limit.* 3. Diana *part.* 3. *tract.* 5. *resolut.* 11. Bassæus *verb. Abortus num.* & contrariam esse improbabilem tenet Candidus in Disquis. moral. *tom.* 2. *disquis.* 1. *art.* 2. & ita est omninò tenendum, cum ad minùs tamquam scandalosa, & in praxi periculosa, opposita sententia fuerit reprobata ab Innocen. XI. ut ego jam breviter dixi ad Inter. 5. antecedentem in hoc eodem tit. de Abortu; nam non sunt facienda mala, ut eveniant bona, & est contra ordinem naturæ impedire conceptionem fœtus; quia semen, & copula sunt instituta ad prolis conceptionem, & generationem; ergo est illicitum procurare abortum, etiam ante animationem fœtus, quamquam Puella deprehensa gravida occidatur, aut infametur; nec aliter affirmari potest sub pœna excommunicationis latæ sæntentiæ, & Summo Pontifici reservatæ, ut patet ex decreto Innoc. XI. die 2. Martii 1689. Vide Inter proximè sequentem.

15 Inter. 7. Fœminæ prægnantes procurantes abortum fœtus, præsertim animati, quam pœnam incurrunt?

Resp. Certum est, quòd pœna excommunicationis afficiuntur, qui abortum præsertim animati fœtus procurant, ut statuit Sixtus V. in Constit. infrà ad Inter. 9. referenda, & confirmavit Gregorius XIV. quam excommunicationem absolvere non possunt Confessarii, nisi ad hos casus specialiter per loci Ordinarium fuerint deputati, ut dicam ad duas ultimas interrogationes hujus tituli de Abortu. Verùm an dictam excommunicationem incurrant ipsæmet fœminæ prægnantes proprium procurantes abortum, dissensio est inter Doctores, quia Const. Sixti V. non loquitur de recipientibus potionem ad abortiendum, sed de tradentibus, vel consulentibus, vel cooperantibus, vel innuentibus. Tamen Bonac. *de legib. disp.* 3. *qu.* 1. *p.* 4. *nu.* 6. versus, & probabilius esse putat, hujusmodi fœminas excommunicationem incurrere, tum quia sic usu receptum, tum quia textus loquitur non solùm de cooperantibus, sed etiam de ipsismet fœminis, quæ vel ut principales, vel ut sociæ, consciæ sunt talis criminis per opem, consilium, favorem, potionem &c. & ità esse sentio. Vide quæ dixi suprà ad Inter. 4. hujus tituli de Abortu.

16 Inter. 8. Fœtus quando censetur animatus?

Resp. Si loquamur de masculo, censetur animatus post quadraginta dies; si autem de fœmina, post octoginta dies; nam mas ferè animatur die quadragesimo, fœmina octogesimo: sed in dubio præsumitur masculus. Ita Sylvester *verb. Homicidium num.* 3. Navar. *cap.* 27. *numer.* 223. Conradus *in Responsis cas. consc. quæst.* 1. Em. Sà *verb. Homicidium num.* 2. & alii communiter. Sed secundùm Burgasium *de irregul. part.* 6. *tit. de venefic. sub num.* 14. tam in mare, quàm in fœmina, anima judicatur infusa, si lineamenta omnium membrorum fœtus habebit.

17 Inter. 9. Procurantes abortum, aut impedientes humanam generationem, sunt ne omnes irregulares?

Resp. Dico, irregulares non esse, qui modò deformant embrionem inanimatum, nec qui propinant viro, aut mulieri potum, quo eis generandi facultas impediatur, nec qui prægnantem abortiri faciant ante fœtum anima rationali informatum, juxta terminos Juris communis, & Sacrorum Canonum. Vide Capitulum *quod verò*, *cap. Moyses* 32. *quæst.* 1. *& cap.* sicut ex litterarum, de homic. & ea quæ dicam ad Inter. sequentem, & ad *inter.* 7. *tituli* 197. tamen graviter peccant in dictis casibus, quamquam irregularitatem non incurrerent. Qui autem propinat potum venenosum, quo sequitur abortus creaturæ animatæ, non solùm graviter peccat, sed etiam fit irregularis, & gravissimas pœnas incurrit, ut patet ex constitut. Sixti V. quæ incipit: *Effrænatam*, edita die 16. Novembr. 1588. quam moderavit in parte Greg. XIV. in alia sua Const. quæ incipit *Sedes Apostolica*, edita anno 1591. quando fœtus est animatus. Si verò nondum sit animatus, constitutio Sixti V. tollitur in totum, & reducitur ad terminos Juris communis, & non facit irregularem. Abortus denique fœtus animati est unus ex casibus, in quibus persona Ecclesiastica potest tradi Curiæ

Curiæ sæculari punienda. Vide Moronum *resp*. 40. *num*. 6. *& seqq*. ubi plura ad intentum.

18 Inter. 10. Fitne irregularis, qui abortiri facit fœminam, si fœtus nondum sit animatus, nempè ante quadragesimum diem à die conceptionis?

Resp. Minimè, nam de jure irregularitas non contrahitur, nisi sequatur homicidium, Fœtus nondum vivificatus non est homo nisi in fieri, & consequenter, qui abortiri facit, non est propriè homicida, & sic neque irregularis. Ita habetur *ex capit. sicut*, 2. *de homicidio*, & docet Toletus *lib*. 1. *capit*. 76. *sub numer*. 5. Quòd graviter peccet, in dubium revocare non licet, Bordonus *in consil. Regul. resol*. 45. *numer*. 11. & alii apud Dianam *part*. 7. *tract*. 5. *resolut*. 8.

19 Inter. 11. Quidam Clericus dedit potionem mulieri gravidæ, ut fœtus jam conceptus, & animatus abigatur, sed effectus non fuit insecutus: estne censendus irregularis dictus Clericus?

Resp. Quidquid sit de pœnis aliis temporalibus, de quibus hic ego non loquor, certum est, irregularitatem minimè incurrisse, quia verba legis accipienda sunt cum effectu secuto, quem Legislator punire intendit, *can. ult*. 13. *quæst* 1. & probat Navar. *consil*. 60. *de sent. excom*. Et propterea conatus solus ad culpam non meretur pœnam ordinariam legis effectu non secuto. Favet Toletus *lib*. 1. *cap*. 76. *num*. 6. Diana *part*. 7. *tract*. 5. *resolut*. 10. *vers*. *Unde Novarius*, & alii.

20 Inter. 12. Qui dubitat, an fœtus fuerit animatus, debetne se irregularem reputare, vel non?

Resp. In dubio semper præsumitur fœtum fuisse animatum, consequenter talis debet se tenere tanquam homicidam, tanquam obnoxium reservationi, tamquam excommunicatum, & irregularem, ac proindè abstinere debet à Ministerio Altaris. Intellige, si effectus sit secutus. Secus dicendum est de aliis pœnis, quæ à Judice solent imponi, cum pœna statuta delicto certo non sit imponenda delicto dubio, sed extraordinaria, pro qualitate dubii. Vide Doctores, quos refert, & sequitur Diana *part*. 3. *tract*. 5. *res*. 24. *& part*. 5. *tract*. 2. *res*. 16. qui testatur de communi, & in Sum. *verb. Abortus num*. 12. Barbosam *de potest. Episc. part*. 3. *alleg*. 51. *num*. 14. Cabrinum *par*. 3. *cas*. 7. *annot*. 6. *numer*. 18. & alios penes ipsos.

21 Inter. 13. Si adultera procuravit abortum, fitne irregularis adulter, qui suppeditavit prolem?

Resp. Adulter non dicitur causa homicidii, quia ipse suppeditavit prolem, consequenter nisi suadeat, aut adjuvet adulteram in dicto casu, non fit irregularis. Vide Bartholomæum à S. Fausto *in speculo Confess. disput*. 23. *quæst*. 8. *num*. 8. & Dianam *part*. 2. *tractat*. 17. *resolut*. 55. *versic*. *Qui affert*. Alii verò dicunt, quòd si illam impedire non studet, irregularitatem incurrat, quia tamquam Pater tenetur titulo justitiæ vitam servare Filio. Sed Diana *part*. 4. *tractat*. 2. *resol*. 8. negativam sententiam tanquam probabilem defendit, & cum Lessio *libr*. 1. *cap*. 9. *dub*. 13. *num*. 94. docet, Patrem non teneri defendere vitam Filiorum lege justitiæ, sed pietatis, & officii paterni. Verùm licèt hæc opinio sit probabilis; mihi tamen probabilior apparet contraria, nempè teneri Patrem ex justitia vitam tueri filiis, & qui non impedit homicidium, quod tenetur ex justitia impedire, irregularitatem incurrit, ut docent Doctores communiter, quidquid dicat Diana *ea part*. 4. *tract*. 2. *resol*. 7. ergo Adulter, qui scit mulierem, prægnantem à se redditam, abortum procurare, & eam impedire non studet, irregularitatem incurrit secuto effectu.

22 Inter. 14. Quid facere debet ille, qui contraxit irregularitatem ex abortu?

Resp. Ad Summum Pontificem recurrere debet, si publicum est delictum. Verùm si casus est occultus, ad Sac. Pœnitentiariam recurrendum est, Navar. *cap*. 2. *num*. 194. Conrad. *de dispen. Apost. libr*. 5. *capit*. 1. *num*. 3. *&* 13. quos allegat, & sequitur Cabrinus *in suo Elucid. cas. reserv. part*. 2. *cas*. 7. *de gravitate hujus delicti*. Immò Thesaurus *in praxi part*. 2. *cap*. 1. *in fine* observat, quòd supplicans in Sac. Pœnitentiaria pro dispensatione super irregularitate ex abortu, debet exprimere, si erat fœtus à se genitus, aliàs gratia esset subreptitia, ut patet ex stylo, & facultatibus Sac. Pœnitentiariæ, in quibus major in hoc casu ponitur difficultas ad dispensandum; & hoc docet etiam Alphonsus de Leone *de censur. Recollect. nu*. 58. teste Diana *part*. 7. *tract*. 5. *resol*. 21. *in fin*.

23 Inter. 15. Potestne Episcopus dispensare in irregularitate contracta ex abortu, effectu secuto, si delictum sit occultum?

Resp. Nequaquam potest, quia cum irregularitas abortus oriatur ex homicidio vo-

luntario, ad illam non se extendit Episcopi auctoritas. Vide quae dicam tit. 83. Inter 28. & Dianam *resol.21. part. 7. tract. 5.* Undè non est audiendus Novarius *in Summ. Bullarum tom. 2. tit. de Abortu num. 21.* improbabiliter asserens oppositum. Sed vide Navar. *loco proximè cit.* & Layman. *lib. 3. tract.3.part. 3.cap.12.num.1.*

24 Inter.16. Qui percutit praegnantem in utero, sine intentione tamen causandi abortum, & sequitur abortus ex tali percussione, potestne Episcopus illum dispensare ab irregularitate?

Resp. Affirmat Diana *part.7. tract.2. res.30. vers. Et ideò*, cum Sayro *de cens. lib. 7.cap.7.n. 7.*& Marchino *de Sacr. Ordinis tract. 2. part.9. cap. 1. diffic. 3. nu. 7.* contra Navar. *cap. 27. num. 240.* & alios. Et ratio est, quia non est homicida voluntarius; nam quod non est volitum in se, sed in causa tantùm, est casuale, & consequenter integrum erit Episcopo cum eo dispensare, non solùm si delictum sit occultum, sed etiam quando est publicum; prout aliis citatis tenet Diana *loco citat. resol. 31.ex Marchino.* Vide Bonac. *de cens. disp. 7. quaest. 5. pun. ult. num. 9.* & Lezanam *tom. 3. verb. Irregularitas sub numer. 69.* qui ex Trident. *sess. 14. cap.7. de Reformat.* huic sententiae favent; nam eodem modo, eodemque verborum tenore loquitur ibi Concilium de irregularitate orta ex homicidio casuali, ac de illa, quae oritur ex homicidio ad sui tutelam: ergo si Episcopus potest, juxta communem sententiam, in posteriori irregularitate dispensare, ita etiam in priori. Ita Marchinus *loco citat. num.9.* & ex eo Diana *ubi suprà.* Tamen ipse Diana *part.12. in tract. de confes.Episc. resol. 104.versic. Nota tamen*, re meliùs considerata, suam sententiam non approbat, scilicet posse Episcopum dispensare in irregularitate ex homicidio casuali publico, nisi ad Ordines minores, & ad beneficium simplex, prout observat stylus Curiae Romanae. Sic Diana, & rectè quidem.

25 Inter. 17. Abortum foetus animati procurans, gaudetne immunitate, si sequatur effectus?

Resp. Bonac. *de legibus disp. 3. quaest. 7. punct. 5. §. 3. num. 8.* negat immunitate privari, quia non dicitur verè proditoriè occidere, nisi qui per insidias, seu dolum aliquem id non praevidentem occidit; & hoc rectè probat: & ita probabilius puto cum eo tenendum, & aliis ibi citatis. Vide Dian. *part.3. tr. 5. res. 42. idem docentem.*

26 Inter. 18. Qui habet generalem facultatem ab Ordinario absolvendi ab omnibus casibus reservatis, potestne absolvere à casu abortus foetus animati?

Resp. Non potest, quia talis actus, si effectus sit secutus, habet annexam excommunicationem, ut docent DD. Communiter, Hoc idem novissimè docet Author Cautelae *Confessarii libr. 2. capit. 20. sub numer. 16.* Hic Romae verò quilibet confessarius approbatus potest à dicto casu absolvere, quia solùm prohibetur, ne à casibus Summo Pontifici reservatis poenitentem absolvat.

27 Inter.19. Qui habet privilegium absolvendi ab omnibus censuris Episcopo reservatis, potestne absolvere ab excommunicatione contracta ob abortum fętus animati effectu secuto?

Resp. Non potest, quia confessarius in terminis Bullae Gregorii XIV. quae incipit: *Sedes Apostolica*, debet esse ad hunc casum specialiter deputatus; ideò non censetur concessus nisi specificetur. Est communis sententia contra Bonac. Diana *par.7. tract.5.res. 15. & 19.* Cabrinus *de casibus reserv. part.2.cas. 7.* de gravitate hujus delicti, Cassianus à S. Elia *in Arbor. opin. moral. verb. Abortus num. 9. & vers. Absolutio §. 10. num. 103.* & alii apud ipsos.

Quaeritur. An sit licitum suadere abortum mulieri, quae quidem parata est se occidere, ne à Patre, vel alio consanguineo occidatur, aut mori potiùs, quàm cum dedecore vivere.

Resp. Non dico, esse licitum abortum procurare, ne mulier occidatur, aut infametur, quia hoc meritò reprobatum fuit ab Innoc. XI. sed probabiliter dico, quòd suadere abortum Mulieri, quae prorsus est determinata se occidere, nec est alia via dissuadendi illam, non sit abortum procurare, neque contra decretum Pontificis, quia suasoris finis est mulierem avertere à majori malo patrando. Undè abortum suadens in dicto casu, nequaquam influit in effectum peccaminosum, & prohibitum, nisi indirectè, & per accidens, cum directè, & per se primò velit dumtaxat, ne majus malum committatur, scilicet duo homicidia; & sic dum foeminae suadet abortum, non suadet ei malum, sed conatur eam removere à parte mali, quod habet in animum perpetrandi; consequenter ipse suadens non procurat abortum, neque cooperatur peccato illius, cum ei non suadeat malum, seu peccatum, sed solùm, tali pacto, majus malum ei vitandum proponat, cum aliud

aliud remedium magis opportunum non videat in tali casu. Si autem nil ampliùs diceret, postquam fœminam conatus est removere ab utroque malo, duo quippè sequerentur homicidia majori cum scandalo, ac Dei offensa, & meritò dicere posset: Væ mihi, quia tacui; nam unicuique mandavit Deus de proximo suo. Imò qui commodè potest malum impedire, & non impedit, est ejusdem peccati reus: Ergò dicendum est, quòd nullo modo peccet qui abortum suadet Mulieri indirectè, & tanquam minus malum, si ab utroque malo eam avertere nequeat, & ipsa sit jam parata se occidere ob vitandam infamiam, vel ne occidatur à Patre, aut ab alio Consanguineo, ut breviter docui in hoc titulo *ad Inter.* 2. cum Sanchez *de Matrim. lib.* 7. *disput.* 11. *numer.* 14 Cardin. de Lugo *de just tom.* 1 *disp.* 19 *sect.* 2 §. 2. *num.* 43. Mazzucchello, & aliis, quos refert, & sequitur Diana *par.* 7. *tract.* 5. *resol.* 39. quibus subscribit Josephus Cabrinus *de cas reserv. part* 2. *cas* 7. *pag.* 149. *in corollario*, quidquid in contrarium dicat novissimè P. Augustinus Matthæuccius *in Cautela Confessarii lib.* 2. *cap.* 20. *num.* 13. cui in hoc sanè adhærere non possum, quia licèt sit verum, quòd in materia peccatorum, seu malorum moralium, non valeat dicere *de duobus malis minus est eligendum*, cum peccatum nunquam sit eligibile; & de hoc nullum est dubium: tamen dico, quòd qui dat consilium in dicto casu, potiùs permittit minus malum, quàm faciat, aut ad faciendum inducat, præsertim quando quis unum de duobus sit facturus, aut utrumque prorsus facere velit. Itaque dum quis est omninò paratus facere majus malum, licitè, & sine peccato possum illum retrahere à majori malo patrando, ut in casu nostro, & similibus, in quibus alterius suasione, saltem à parte mali delinquens retrahi potest; ne majus malum, & peccatum committat: Siquidem in hoc casu, nisi suadeatur abortus, duplex quidem sequitur homicidium, nempè Matris, & prolis, cujus damnum jam certum est, & omninò irreparabile in utroque eventu, ejusque Mater insuper moritur in peccato mortali, & æternè damnantur. Hæc mea igitur responsio non fundatur in illo communi axiomate: *De duobus malis minus est eligendum*, ut videtur supponere idem P. Matthæuccius loco cit. quia certò peccatum nunquam est eligibile: sed fundatur in eo, quòd majus malum sit evitandum in illo, cujus voluntatis dominium non habeo, & ideò à toto malo avertere non possum; & sic rectè ago si saltem à mali parte illum removeam. Undè non perperam me docuisse memini non peccare mortaliter eum, qui parato facere majus malum, suadet minus malum, ut majus vitetur, dummodò tamen non sit damnum tertii, & damnum sit irreparabile; quod quidem in casu nostro irreparabile puto. Denique insuper dico, quòd si aliquis extra confessionem sciat, hujusmodi Mulierem velle se interficere, nec posse diverti, & dubitet rationabiliter de jactura vitæ fœtus, debet potiùs illi innocenti ex charitate subvenire, curando, non obstante secreto naturali, ut Judex ponat in tuto vitam fœtus, & Matris, ab offensione parentum: Et ita faciendum est, si adest tempus, & commodè fieri possit; nam mea responsio militat, quando nullum aliud suppetat remedium in dicto casu, prout de facto suppono.

TITVLVS IV.

De Absolutione à Censuris.

Vide tit. de Val. Abs.

28 INter. 1. Ad quid tenetur Confessarius, qui à censuris malè absolvit pœnitentem, ex eo quia talem facultatem non habebat?

Resp. Tenetur, ac debet ipsum pœnitentem, licèt absens, absolvere, obtenta priùs facultate à Superiore absolvendi à censuris: & ratio est, quia absolutio censurarum ferri potest in absentem, ignorantem ac etiam existentem in peccato mortali. Tolet. *lib.* 1. *cap.* 14 *sub num* 3. & alii passim ita docent. Vide Bonac. *de Cens. disp.* 1. *q.* 3 *pun* 4. *nu* 4.

29 Inter. 2. Absolutio generalis à Censuris, & dispensatio ab irregularitatibus, quæ communiter solet dari à Prælatis Regularium in Capitulis, Visitationibus, & certis festivitatibus, ad quid inservit & prodest?

Resp. Inservit, & prodest Religiosis in foro interno animæ, saltem pro Censuris, & irregularitatibus dubiis & oblitis, seu ignoranter incursis. Ita Ledesma *de statu Religioso in com cap.* 4 Peyrinus *tom.* 1. *privileg. Minim. in Constitut.* 1. *Julii II.* Lezana *tom.* 1. *par* 1. *cap.* 18. *nu.* 93. qui etiam valdè probabiliter putat, insuper valere pro censuris &

ris & irregularitatibus certis, ac manifestis, occultis tamen, & in foro conscientiæ dumtaxat. Et quia absolutio à censuris potest dari absenti, & ignoranti, ut dixi ad Inter. præcedentem cum Toleto & Bonac. quos ibi adduxi, tenent etiam Reginaldus, & Avila apud Lezanam *tom. 2. verb. absolutio num.16*. Ideò probabile est, illam absolutionem valere itidem absentibus, & distantibus, posito, quòd Superior talem intentionem habeat. Tandem in dicta absolutione generali solet concedi à Superiore facultas omnibus Confessariis Conventus, & Religionis, ut valeant & possint à reservatis suos ejusdem Ordinis Religiosos pœnitentes absolvere. Vide Lantusc. *in Theatr. Regul. verb. absolutio n.14*.

30. Inter. 3. Qui obtinuit facultatem absolvendi à casibus reservatis, potestne etiam absolvere à censuris?

Resp. Quando quis obtinuit facultatem absolvendi à casibus Papalibus, potest etjam absolvere à censuris Papæ reservatis; quia casibus omnibus, qui sunt Papæ reservati, annexa est aliqua censura, ut docent Navarrus, & Vivaldus, quos refert Victorellus apud Emman. Sà *verb. casus reservati num 2.* qui sic inquit: Concessis casibus Papalibus intelliguntur etiam censuræ. Vide etiam Toletum *lib. 3. cap 14 num. 2* Verùm si obtinuit facultatem ab Episcopo absolvendi à casibus, quos ipse reservat, nequit absolvere à censuris, quia casus, & censuræ, apud Episcopum sunt res distinctæ, & diversæ, & à diversis non valet illatio. Ità Navar. *in man. cap. 27. num 261.* Sanchez *in Sum. lib. 2. cap 11. num.1.* & alii, quos sequitur Bonac. *de censur. disput. 1. quæst 3. punct 1. numer. 1.* Sed vide quæ dicam *titul. 7. Interrogat. 7.*

31 Inter. 4. Quinam sunt casus, in quibus Metropolitanus potest absolvere à censuris latis à Suffraganeis?

Resp. Est communis sententia, non posse Archiepiscopum absolvere à Censuris latis à suffraganeis, vel à Papa, quia in subditos suffraganeorum non habet jurisdictionem. Verùm dantur aliqui casus, in quibus Archiepiscopus judicare potest subditos suffraganeorum, & hi sunt tres, Primus, quando facta fuit appellatio apud Archiepiscopum, & cognitum fuit de appellatione, & vocatæ fuerunt partes. Secundus est, quando Episcopus suffraganeus malitiosè, aut negligenter differt absolutionem. Tertius est, quando visitat Diœcesim; nam tunc ratione officii, ordinariam facultatem habet ab absolvendum. Ita Pluribus relatis probat Bonac. *de censur. disp. 1. quæst 3. pun. 2. nu. 7.* Vide Dianam *par. 7. tract. 2. resolut. 7.* & Armillam *verb. Absolutio num. 50.*

32 Inter. 5. Quisnam potest absolvere ab excommunicatione à Jure imposita, quando nemini est reservata?

Resp Episcopus, Capitulum Sede vacante, Abbas, & Prælatus Religiosorum; nam hi omnes, cum habeant jurisdictionem in utroque foro, jure ordinario absolvere possunt sibi subditos à censura juris nemini reservata. Ita docent Doctores omnes cum D. Thoma in *Addit. quæst. 24* & *21.* teste Diana *par 5. tract 9 resol 5.* & deducitur *ex cap. Nuper, §. in 2. casu de sent. excomm.* & licèt ibi solùm fiat mentio de minori excommunicatione, ratio tamen assignata currit etiam de excommunicatione majori, & ubi est eadem ratio, est eadem juris dispositio. Imo docent quamplurimi Doctores, quos sequitur Diana loc. cit. posse Parochum, & quemlibet alium Confessarium approbatum absolvere à tali excommunicatione, non jure ordinario, sicut Episcopi, cæterique Prælati habentes jurisdictionem quasi Episcopalem, sed ex commissione à Summo Pontifice facta in prædicto *cap. Nuper*; & hanc sententiam docet etiam Toletus *lib. 1. cap. 16. numer. 2.* & inter alios citat Sanctum Thomam *in 4 dist. 18. quæst 2. art. 5.* Vide etiam Bonac. *de censur. disput. 1. quæst. 3 punct. 1. num. 10* idem docentem, modò non adsit in aliqua Diœcesi peculiaris prohibitio absolvendi à censuris.

33 Inter. 6. Excommunicatus ab uno Episcopo, potestnè absolvi ab alio, in cujus Diœcesi jam residet, & habet domicilium?

Resp. Oportet distinguere, vel est excommunicatus per generalem sententiam, vel per sententiam particularem; in primo casu potest absolvi ab Episcopo. Vide Bonacin. *de censur. disput. 1. quæst. 3. punct. 1. num 7.* In secundo autem casu non poterit absolvi, nisi ab eo, à quo excommunicatus fuit, quia causa est incepta, & ad illum pertinet causæ, & litis consummatio, & consequenter est ei singulariter reservata illa censura. Ita Suarez *de censur. disp. 7. sect. 2. numer. 19.* & *26.* Coninchus *de Sac. disput. 14. dub. 16. numer. 258.* Layman. *de censur. tract. 5. part. 1. cap. 7. numer. 4.* & alii quos sequitur Diana *part. 5. tract. 9. resolut. 8.*

Inter.

34 Inter. 7. Titius, dum versabatur in alieno Episcopatu, contraxit quandam excommunicationem ibidem per statutum impositam, poteſtne abſolvi, dum redit in patriam, à proprio Epiſcopo?

Resp. Dico, quòd Titius, dum perpetravit delictum in alia Diœceſi, in qua eſt impoſita excommunicatio contra tale delictum perpetrantes, non poteſt abſolvi à proprio Epiſcopo, quia ratione delicti eſt ſubditus illius Epiſcopi, ubi delictum commiſit, & ab illo ſolùm poteſt abſolvi; & ita decernitur in jure, ut non niſi Epiſcopus ille abſolvere poſſit, in cujus Diœceſi deliquit, quia ratione criminis illius in illa cauſa Titius delinquens factus eſt ſubditus illius Epiſcopi. Habetur *ex cap. propoſuiſti de foro compet.* & docet Diana ex Fabro *p. 5 tract. 9. reſol. 9.*

35 Inter. 8. Sacerdos, qui in excommunicationem incidit, abſolvendo abſque facultate à caſibus reſervatis, poteſtnè ab Epiſcopo abſolvi vigore Concilii Trident. *ſeſſ. 24. de reform. cap. 6.* aut à Prælato Regulari, ſi fuerit ſibi ſubditus dictus Sacerdos?

Resp. Negant aliqui apud Dianam mox adducendum, & aſſerunt, ita declaraſſe Sacram Cardinalium Congregationem: oppoſitum tamen ex Beja, Finellio, Homobono, Suario, & Peregrino reſolvit Diana *part 3. tract. 4. reſ. 73.* Idemque docet Bonac. *de Sacram. diſp 5. quæſt. 7 pun. 5. § 2 & in tract. de Cenſur. quæſt. 3. pun. 2. num* 4. ſubſtinet, per decretum Clementis VIII. non eſſe revocatum privilegium Epiſcopis conceſſum in Trident. quare putant, vigore Concilii poſſe Epiſcopum à dicta excommunicatione abſolvere, dummodò occultum ſit delictum. Mihi verò prima ſententia placet, tum ob clauſulam revocatoriam in Decreto Clementis VIII tum etiam propter ea, quæ dicam infrà *tit. 25. ad Inter. 2. & tit. 115. ad Inter* 4. An verò poſſint Prælati Regulares abſolvere ſibi ſubditum, vide *tit. 175 ad Inter. 2.* nã priuilegia Regularium non cenſentur reuocata, niſi in nouis reſeruationibus Papalibus adſit clauſula irritans ſpecialiter hujuſmodi priuilegia Regularibus conceſſa.

36 Inter. 9. In quibus caſibus poteſt Epiſcopus abſoluere ab Excommunicatione contracta ob percuſſionem Clerici, ſine onere ſe præſentandi Summo Pontifici, vel ejus Legato?

Resp. Quando quis habet impedimentum perpetuum; nam quando impedimentum eſt perpetuum, tunc Epiſcopus poteſt abſoluere impeditum, non impoſito onere ſe præſentandi Summo Pontifici, aut ejuſdem Legato, quia impoſſibilium nulla eſt obligatio. Quòd ſi excommunicatus poteſt adire Legatum, aut alium habentem priuilegium ad abſoluendum à cenſura reſeruata, tunc non poteſt Epiſcopus abſoluere, quia tunc ceſſat neceſſitas, à qua ortum habuit facultas abſoluendi facta Epiſcopo, ut benè docet Leander *part 4. diſp. 17.* allegans plurimos DD. Vide quæ dicam *tit. 83. ad Inter. 17.* Item poteſt Epiſcopus abſoluere Clericos viuentes in Seminariis, vel Cathedralibus inſeruientes, percutientes ſe ad inuicem percuſſione etiam graui, ſed non enormi, ſine onere ſe præſentandi Summo Pontifici, &c. habetur ex *cap. Quoniam de vita & honeſtate Clericorum.* Item pariter poteſt abſoluere ſine dicto onere impuberes doli capaces ab hac cenſura. Diana *part. 9. tract. 2. reſol. 68.* Imò poteſt etiam abſoluere pueros, qui ante annos 14. Clericum, quamuis grauiter, percuſſerint, etiam poſtquam compleuerint annum decimum quartum ætatis, ut docet Alloza *verb. excommunicatio ſect. 8. numer. 5.* & alii communiter.

TITULUS V.

De Abſolutione à Peccatis.

Vide tit. de Conſil Int. ult. tit. de Dub. Inter. 13. tit. de Val. Abſ.

37 INter. 1. Poteſtne Confeſſarius abſoluere Concubinarium, aut Uſurarium manifeſtum?

Resp. Dico primò, non poſſe Concubinarium abſoluere, quotieſcumque adeſt periculum recidiuandi, & ſi non vult Concubinam abiicere, quia non eſt contritus. *Can. legatur 24 quæſt. 2* Nam vera pœnitentia non eſt ſine excisione cauſarum peccandi, *cap. ſatisfactio, de pænitentia diſt. 3.* Dico 2. quòd nec Uſurarium manifeſtum poteſt, aut debeat abſoluere, niſi reſtituerit, vel de reſtituendo cautionem idoneam dederit, *cap. Quamquam, de uſuris in 6.* In articulo tamen neceſſitatis extremę, ſi cautionem facere nequit, poteſt Confeſſarius eum abſoluere, *Can. ſi quis, de pænit. diſt. 7.* Item ſi Uſurarius non eſſet ſoluendo, nec inueniret cautionem, tamen cum juramento poteſt abſolvi; ſed ad vitandum ſcandalum, bonum

bonum est hoc fieri de licentia Episcopi. Vide Siluest. *verb Concubinarius sub numer.* 2 & *verb. Usura* 9 *sub num.* 18. Usurarius verò manifestus qui dicatur, docet ipse Siluest. *ibidem num* 1. Emanuel Sà *verb. Usura num* 7. qui alios refert, & iterum Emanuel Sà *verb.Confessio n.*32.

38 Inter. 2. Quæ, & quot sunt conditiones, quas debet habere Confessarius ad hoc, ut licitè absoluere queat?

Resp. Sunt quinque, scilicet Scientia, Prudentia, Bonitas, Potestas, & Sigillum. Verum est tamen, quòd potestas Ordinis,& Jurisdictionis, ordinaria, vel delegata, est necessaria simpliciter. Ita docent DD.communiter. Vide Armillam *verb. Confessor. n.* 1. *& seq.*

39 Inter. 3. Quid tenetur scire Confessarius, ad hoc, ut licitè possit confessiones audire, & pœnitentes absoluere?

*Resp.*Tenetur scire differentias peccati venialis, & mortalis, & quæ sint communiter peccata mortalia ordinaria, & circumstantiæ mutantes speciem, Censuræ, & Casus reseruati, & habere principia, quibus dubitet de reliquis, ac consulat Viros doctos; non enim tenetur omnia scire, cum hoc sit impossibile. Tolet. *lib.*3. *cap.*15. *nu.*1. & docent communiter DD. Vide Bonac. *de Sacr. disp.*5. *quæst.*7. *pun.*4. § 2. *n.*7. & 8.

40 Inter. 4. Si Confessarius certò sciat, aliquem fecisse peccatum mortale, ipse verò non se accuset de eo, immò à Confessario interrogatus, neget; poteftne talis Confessarius dictum pœnitentem absolvere?

Resp. Dicunt aliqui Doctores, quòd non debeat, nec possit illum absolvere, quia censetur indispositus; tamen dicendum est, quòd si Confessarius prudenter poterit sibi persuadere, quòd apud alium Confessarium sit confessus, possit ac debeat eum absolvere: Rationes, & Doctores pro utraque parte refert Diana *part.*3. *tr* 4. *res.*105. Vide etiam Bonac.*de Sac. disp.*5. *q.*7.*pun.*5.§ 2 *n.*23. *& seq.*

41 Inter. 5. Quando Confessarius debet aliquem sub conditione absolvere, sufficitne si conditio in sua mente sistat,aut est verbis exprimenda?

Resp. Non est necesse, quòd verbis exprimatur, sed sola mente potest apponi. DD. communiter docent.

42 Inter.6. Confessarius potestne à peccato absolvere pœnitentem excommunicatum, quem ab excommunicatione absolvere nequit?

Resp. Silvester. *verb Confessor* 3 *num.*12.cum D. Thom & aliis, docet, quòd non: & ratio est, quia omnis excommunicatus, etiam minori excommunicatione, est privatus participatione Sacramentorum passiva; & hæc est communis sententia Theologorum, Canonistarum, & Summistarum, teste eodem Silv. Vide ea, quæ dicam ad *Inter. sequentem, nec non in tit.* 88. *ad Inter.* 2. *& in tit* 222. *pariter ad inter.*2. *præcipuè verò in tit.*230. *item ad Inter* 2. Unde non est audiendus Diana *par.*3. *tract* 4 *res.*78. ubi *vers. & omnia*, habet, validam esse absolutionem impensam à Confessario illi pœnitenti, quem scit habere peccata, quæ annexam habent excommunicationem, licèt ipse Confessarius potestatem non habeat absolvendi à tali censura; siquidem communis sententia docet, quòd excommunicatione non ablata,invalida sit absolutio?

43 Inter. 7. Potestne absolutio peccatorum impendi excommunicato, qui priùs ab excommunicatione non fuit absolutus?

Resp. Minimè, nam Sacerdos non potest excommunicatum absolvere à culpa, & à peccatis, nisi priùs fuerit ab excommunicatione absolutus, quia excommunicatus non est particeps Sacramentorum Ecclesiæ. Tolet. *lib* 3 *cap.*10. *n.*1 & est communis sententia. Vide Armillam *verb.Excommunicatio* 95. propè finem.

44 Inter. 8. Peccatne Sacerdos, quoties mutat formam absolutionis, sed ista mutatio est tantummodò accidentalis, & remanet idem sensus, eademque significatio?

Resp. Peccat quidem, nam quilibet tenetur se communi usui Ecclesiæ accommodare. DD. communiter.

45 Inter.9. Si Confessarius mutet tantùm accidentaliter formam absolutionis, peccatne mortaliter, vel venialiter?

Resp. In hoc non conveniunt Doctores. Suarez, Coninchus, & alii, putant peccare mortaliter. Sotus autem, Valentia, & alii plures, dicunt venialiter. Utrumque est probabile; tamen melius est servare formam consuetam ad vitandum peccatum, quod displicet Deo, licèt sit veniale.

46 Inter. 10. In quo casu potest unus Sacerdos plures pœnitentes eodem tempore absolvere?

Resp. Si ingruente procella, grassante peste, vel sæviente prælio, aut incendio, Confessarius audit multos alta voce aliquod peccatum confitentes, posse, imò & debere,

bere, aut saltem expedire simul eos absolvere, dicendo: Ego vos absolvo à censuris, & peccatis vestris, in nomine Patris &c. docent communiter DD. teste Leandro à Sanctissima Trinitate *par.* 1. *tract.* 5. *disp.* 2. *quæst.* 33. Quia in hoc nulla est implicantia, sicut non est in eo, quòd quis unica aspersione multos baptizet, dicendo: Ego vos baptizo in nomine Patris &c. ut docet Sanctus Thom. 3. *par. quæst.* 66. *ar.* 5. *ad* 5. & alii apud Dianam *par.* 5. *tract.* 3. *resolut.* 27. Vide etiam Bonacin. *de Sacram. disput.* 5. *quæstion.* 5. *sect.* 2. *punct.* 2 §. 3. *diffic.* 4. *num.* 17. & P. Remigium à S. Cath. *in suo Extract. moral. de Sacrament. Pœnit. num* 49.

47 Inter. 11. Parochus, vel alius Confessarius potestne tempore pestis audire aliqua peccata, & confessione non finita moribundum absolvere.

Resp. Doctores pro utraque parte sentientes refert Diana *par.* 5. *tract.* 3. *resolut.* 74. ipse tamen tenet eum illis, qui asserunt, quòd excusatur Confessarius ab audienda integra confessione, ex qua sibi mortem timet; sed hæc opinio cum duplici limitatione est intelligenda: prima pro illis, qui necdum tanta charitate ardent, ut periculum vitæ corporalis pro majori quiete spirituali proximi adire audeant, ut docet Chapeavilla *de Sacram. pœnit. quæst.* 26. *in fine*: secunda, casu quo Confessarius in excipiendo confessionem integram alicujus infirmi detineretur, & alii sine confessione morerentur. Ita tradunt Villalobos, & Joan. de la Crux *in Direct. casu consc. part.* 2. *de Sacram. de pœnit. quæst.* 3. *dub.* 5. *conclus.* 3. apud eumdem Dianam loco cit. ubi plura videre poteris ad intentum. Verùm Bonacin. *de Sacram disp* 5. *quæst* 5. *sect.* 2. §. 3. *diffic* 4. *num.* 12. sic habet: Quando infirmus laborat morbo contagioso, & Confessarius non potest ipsum etiam à longè absque periculo audire, diutiùs immorando in peccatis audiendis, Confessarius potest auditis aliquibus peccatis absolutionem statim impendere; & pro se citat Vasquez, & Coninchum: & ratio est, quia confessio integrè facienda est, quando moraliter fieri potest absque damno notabili pœnitentis, vel Confessarii. Vide Victoriam *in sum. tit. de confessione num* 165.

48 Inter. 12. Potestne quilibet Sacerdos absolvere à peccatis ex eo quòd habeat potestatem Clavium, scilicet ligandi, & solvendi?

Resp. Non quivis Sacerdos, præcisò mortis periculo, à peccatis absolvere validè potest; nam in Sacerdote requiritur, præter potestatem Ordinis, potestas jurisdictionis, ut constat ex Concil. Trident *sess.* 14. *de pœnitent. cap.* 7. sicque non potest quis aliquem absolvere, vel ligare, nisi super eum habeat jurisdictionem ordinariam, vel saltem delegatam; & sicut nemo potest absolvi, nisi à proprio Sacerdote, vel ab eo, cui ipse licentiam dederit, ut decernitur *cap. omnis de pœnit. & remis.* ita etiam non omnis Sacerdos exercere potest usum Clavium, seu Jurisdictionis potestatem, sed hi dumtaxat, qui oves proprias habent, vel sibi commissas à proprio Sacerdote. Sylv. *verb. Confessor* 1. *numer.* 1. Bonacin. *de Sacr. disp.* 5. *qu.* 7. *sect.* 5. *pun.* 1. *num.* 1. *& præsertim numer.* 8. *& alii communiter*.

49 Inter. 13. Potestne quiuis simplex Confessarius absoluere à peccatis Sacerdotem, qui ob delictum præteritum fuit suspensus à celebratione pro tanto tempore, vel ad arbitrium Superioris?

Resp. Quamuis simplex Confessarius non debeat absoluere à peccatis, nisi priùs pœnitens sit absolutus à Censuris; tamen in casu proposito certò potest ipsum absoluere, & ratio est, quia dicta suspensio non est propriè censura, sed pura pœna vindicativa delicti præteriti, & ad illud puniendum inflicta principaliter fuit, non in emendationem, & ob contumaciam, & consequenter non habet rationem censuræ, quæ debet esse medicinalis, & solùm instituta ad tollendam contumaciam, ut docent Doctores communiter. Vide Suarez *de censur. disput.* 25. *sect.* 1. *num.* 2. Moronum *Resp.* 18. *num.* 6. *&* 7. Lezanam *tom.* 1. *verb. Suspensio num.* 6. *propè finem*, Gabriel. à S. Vincentio *de censu. disput.* 5. *num.* 11. *& seqq.* Andream à Matre Dei *tom.* 2. *Theol. mor. tract.* 10. *de cens cap.* 5. *punct.* 1. *num.* 6. Bonac. *de cens. disput.* 1. *quæst.* 1. *pun.* 3 *num.* 20. *& disp.* 3. *pun.* 1. *sub num.* 2. & alios apud illos. Imò quando Clericus ob delictum jam perpetratum priuatur Officio, & Beneficio in vindictam commissi criminis, talis priuatio non habet rationem Censuræ (quamuis priuet Diuinis Officiis) sed solius pœnæ vindicatiuæ, ut ait ipse Bonacin. citat. numer. 20. Ergo &c. Ultrà quod notandum est, suspensum ab Officio, licèt non possit Sacramenta administrare, posse tamen Sacramenta recipere, item & Indulgentias, & sepeliri in loco Sacro.

Quan-

Quando verò quis eſt ſuſpenſus à perceptione Sacramentorum, tunc non poteſt Sacramenta recipere ſine gravi peccato, & conſequenter Confeſſarius non poteſt illum abſolvere à peccatis, dum actualiter peccat petendo abſolutionem à peccatis, antequam ſit à ſuſpenſione abſolutus ab habente authoritatem; & ſic in iſto caſu dumtaxat, non poteſt ſimplex Confeſſarius abſolvere ſuſpenſum, niſi fuerit priùs à ſuſpenſione liberatus, ſive abſolutus; nam militat eadem ratio de excommunicato, ut dicam, *tit.*230 *ad Inter.*2.

50 Inter.14. Poſſuntne ſimplices Sacerdotes, qui non ſunt ab Ordinario approbati, abſolvere à venialibus, ac etiam à mortalibus peccatis aliàs ritè abſolutis?

Reſp. Sententia affirmativa erat plauſibilis, & recepta inter non infimæ notæ Doctores; ſed nunc ſtante Decreto Sac. Congregationis publicato die 15. Februarii 1679. oppoſitum dicendum eſt omninò, excepto dumtaxat mortis periculo, in quo quilibet ſimplex Sacerdos poteſt abſolvere (abſente tamen approbato Confeſſario) quemlibet in mortis periculo conſtitutum.

51 Inter. 15. Qui dubitat, an aliquem in honore, fama, aut fortunæ bonis læſerit, poteſtne à Confeſſario abſolvi, antequam ſatisfaciat parti læſæ?

Reſp. Dico, quòd ſic, durante tamen, & non depoſito tali dubio, & dummodò paratus ſit animo ad ſatisfaciendum, cum ſibi moraliter de debito conſtiterit; nam illa regula Juris, *Quòd in foro externo nullus ſolvere cogatur, antequam monſtretur eſſe debitor*, etiam in animæ judicio locum habet, ut rectè reſolvit Cabrinus *in Elucid.caſ reſer. part.*1. *reſol.*135. *verſ. non placet*, & pro ſe citat Leſſium, Sotum, & Layman *lib.*1. *tract.*1. *c.* 5. *nu.*31. Idem enim eſt judicium fori externi, & interni, quando forum externum non nititur falſa præſumptione, ut docent Doctores communiter.

52 Inter. 16. Poteſtne abſolvi, qui non dolet de peccato, quia per illud Deum offendit, ſed propter vitandas pœnas Inferni, ut ſi diceret: ſi non eſſent pœnæ Inferni, non curarem Deum offendere?

Reſp. Certè talis abſolutione non eſt dignus, quia tunc ille dolor neque attritio eſt, & conſequenter neque idoneus dolor ad juſtitiam impetrandam cum Sacramento. Unde meritò aſſerit Sotus *diſtinct.* 19. *quæſt.*3. *art.*2. quòd non auderet abſolvere dicentem ſe non pœnitere propter Deum. Vide Sà *verbo Confeſſio in fine*.

53 Inter. 17. Hic actus verbi gratia, doleo ex animo, quòd non ſatis doleam de meis peccatis, quibus offendi Deum, ſufficitne pro obtinenda abſolutione Sacramentali?

Reſp. Sufficit quidem, dummodò conjungatur cum propoſito non peccandi de cætero, quia eſt actus attritionis. Emanuel Sà *verb. Contritio num.* 5. & alii. Tamen hoc intelligi debet, ſi ly ſatis deſignet, quòd doleat ſe non habere tantum dolorem, quantum exigeret offenſa Dei; nam ſi ly ſatis ſignificet ſe non habere dolorem ſufficientem ad Sacramenti validitatem, certè non ſit validum Sacramentum.

TITVLVS VI.

De Abſolutione à Reſervatis.

Vide tit. de Valid. Abſol.

54 INter 1. Poteſtne ſimplex Confeſſarius pœnitentem à non reſervatis abſolvere, & poſtea illum ad Superiorem pro reſervatis tranſmittere?

Reſp. Poſita neceſſitate, vel rationabili cauſa, utique poteſt. Unde qui eſt obſtrictus neceſſitate communicandi, vel celebrandi, ad vitandum grave damnum, vel ſcandalum, vel gravis infamiæ periculum, poteſt tali Confeſſario ſimplici confiteri peccata, tam reſervata, quàm non reſervata; nam directè à non reſervatis, indirectè verò à reſervatis poterit abſolvi, cum onere tamen, & obligatione adeundi Superiorem pro abſolutione reſervatorum. Tolet. *lib.*3. *cap* 8. *ſub num.*3. *& alii paſſim* ita docent, & præſertim Bonac. *de Sacrament. diſt.*5. *q* 7. *punt.* 5. *§* 3. *num.*6 8. *&* 19.

55 Inter 2. Quando Epiſcopus, ſeu Ordinarius injuſtè denegat facultatem abſolvendi à reſervatis, poteſtne, hoc non obſtante, Confeſſarius à reſervatis abſolvere?

Reſp. Pœnitentem abſolvi poſſe, docent nonnulli; nam in tali eventu dicunt eſſe judicandum, ac ſi Superior eſſet abſens; tamen non eſt recedendum à communi ſententia, nempè non poſſe, quia etiam injuſta denegatio facultatis valida eſt, ſicut valida cenſetur injuſta reſervatio. Bonac. *de Sacr. diſp.* 5 *quæſt.*7. *pun,* 5. *§.* 2. *numer.* 20. *& alii plures*.

56 Inter. 3. Quam pœnam incurrit absolvens aliquem à casibus Episcopo reservatis, secluso articulo, aut probabili mortis periculo?

Resp. Non solùm peccat mortaliter, & nulla est absolutio, sed prætereà incidit in excommunicationem, ac incurrit privationem omnium Officiorum, Dignitatum, & Beneficiorum, inhabilitatemque audiendi confessiones, & ad quæcumque officia ipso facto absque ulla alia declaratione, super quibus à nemine, quàm à Romano Pontifice, præterquam in mortis articulo, absolutionem impetrare potest, ut patet ex decreto Clementis VIII edito die 9. Januarii 1601 cum ejusdem Pontificis moderatione facta die 26. Novembris 1602. & ex decreto Pauli V. sub die 7. Januarii 1617. quo confirmatur, & innovatur præfatum decretum Clementis cum sua moderatione, non obstantibus privilegiis; & tandem ex alio decreto Urbani VIII. de anno 1628. die 17. Novembris, quo prohibetur Regularibus facultas absolvendi à casibus reservatis in Bulla Cœnæ, & à casibus reservatis Ordinariis locorum, itidem non obstantibus privilegiis obtentis, & obtinendis. Vide Mirandam *in manual. tom. 1. quæst. 46. art. 2.* Lezanam *tom. 1. par. 1. cap. 19. nu. 16. & 17.* Barbosam *de Officio Parochi cap. 19. num ult.* Dianam *par. 2. tract. 17. res. 30. & par. 3. tract. 2. resol. 13.* & præsertim *par. 11 tract. 2. res. 18. §. sed quidquid*, Bonac. *tom. 1. de Sacram. disp. 5. quæst. 7. pun. 5. §. 2. n. 14. & tom. 3. disp. 2. q. 9. punct. 5. nu 16.* Ausonium *in summa Diana verb. Absolvere num. 33. & verb. Regulares nu 37.* & alios penes ipsos; Diana verò *par 3 tract 4. res. 73.* notat, quòd ad incurrendas pœnas prædictas non satis est absolvere à reservatis, absque facultate, sed necessaria est præsumptio in absolvente, ut patet ex ipsis verbis decreti; unde absolvens sub spe ratihabitionis, vel ex inconsideratione, aut ignorantia, non tamen crassa, aut affectata, non incideret in excommunicationem &c. ita Diana, & est communis sententia. Vide, quæ dicam ad Inter. sequentem, & iterum Dian. *part. 10. tr. 13. res 22. vers sed prorsus*, ubi refert per extensum quamdam Epistolam S Congreg. de mandato Innoc. X. directam Archiepiscopo Neapolitano.

57 Inter 4. Qui audet, seu præsumit absolvere à casibus clarè, vel dubiè contentis in Bulla Cœnæ Dom. vel aliàs Summo Pontifici, vel locorum Ordinariis reservatis, quam pœnam incurrit?

Resp. Qui absolvit à casibus quomodolibet Papæ, vel Episcopo reservatis, sine licentia, & hoc faciat scienter ex malitia, & præsumptione, incurrit ipso facto in excommunicationem Summo Pontifici reservatam, ut patet ex decreto Sac. Congregationis Em. Cardinalium super negotiis Episcoporum, & Regularium, emanato de speciali mandato Clem. VIII. die 9. Januarii 1601. & ex declaratione illius edita die 26. Novembris 1602. quam invenies apud Finellium *de cas. reserv. cap. 6.* Vide Mirand. *tom. 1. quæst. 46. ar. 2.* Bonac. *tom. 3. de cens.* in particulari, *disp. 2. qu. 22. pun. 7. n. 17. & 18.* Lezan. *tom. 1. par. 1. cap. 19. n. 15. & seq. & tom. 2. verb. Casus reserv. num. 4.* Dian. *par. 2. tr. 17. res. 30. par. 3. tr. 2. res. 13. part. 10. tr. 14. res. 8.* Auson. *in Sum.* Dian. *verb. Absolvere n. 33. & verb. Casus reserv. n. 1. & verb. Regul. n. 37.* & Cutillum *in append. ad practicam 3. Jacobi Mancini dub. 3.* Nota tamen, quòd ad incurrendam excommunicationem non sufficit igorantia etiam crassa, sive juris, sive facti, quia fertur dumtaxat contra præsumentes absolvere, quod verbum denotat requiri scientiam in absolvente, ut plerique tradunt Doctores, teste Diana *par. 3. tract. 2. res. 13. vers. Nota quarto*. Dico ergo, quòd quando pœna lata est contra scienter violantes, aut præsumentes, etiam ignorantia crassa, & supina excusat transgressorem à censura. Sanchez *de præcept. Decalogi lib. 2. cap. 10. nu. 38.* Qui tamen benè subdit, non excusare ignorantiam affectatam, aut adeò crassam, ut esset quasi scientia, & ingens temeritas, ut aliis citatis probavit idem Sanchez *de matrim. tom. 3. lib. 9. disp. 32. n. 39. & 40.* Vide Bonac. *de censu. disp. quæst. 2. pun. 1. n. 11. & 12.* Dian. *part. 3. tract. 5. res. 13. §. Notandum, & tract. 6. resolut. 7. & par. 5. tract. 9. res. 17. §. Notandum*. Imò etiam de ignorantia affectata id esse verum probabiliter putant Bonac. Diana, & alii apud ipsos.

58 Inter. 5. Quando quis dubitat, an casus sit reservatus, vel non, potestne à simplici Confessario absolvi?

Resp. Dico cum Emanuel Sà *verb. casus reservati num. 5.* quòd casus in dubio non Præsumitur reservatus, quia pœnæ sunt restringendæ; consequenter potest absolvi à quolibet Confessario tanquam non reservatus, ut pluribus relatis docet Portellus *in dub. Regul. verb. casus reserv. num. 7.* cui subscribit Diana *par 4. tract. 3 resolu. 4.* Lezan. *tom. 2. verb. casus reservati nu. 14.* & alii multi, quos refert, & sequitur Cabrinus *in Elucidar. cas. reser. par. 1. res. 9. & 10.* Vide etiam Bonac. *de Sacr. disp. 5. quæst. 7. pun. 5. §. 4. nu. 2.* ubi ait, quòd qui dubitat se homicidium commisisse, vel complevisse peccatum aliquod reservatum, ut copulam incestuosam, sodomiam cum seminis emissione

in

in vase fœdissimo &c. non debet censeri reservatione innodatus, ac proinde à quolibet Confessario absolvi potest. Idem aliis relatis docet idem Cabrinus, ubi suprà *resolut.* 10. qui latè hanc pertractat difficultatem, & etiam ad objecta respondet. Notandum est tamen, hanc doctrinam intelligendam esse dumtaxat, dum sit sermo de casibus ab Episcopis reservatis: Casus autem Bullæ Cœnæ dubiè, vel clarè, semper sunt reservati, ut docet Lezana *tom.* 2. *verb. Casus nu.* 14. & alii communiter. Item quando dubium esset, an percussio Clerici esset levis, vel gravis, credendum est, esse gravem, juxta Extravagantem quandam, quam refert Navar. *in man. cap.* 27. *num.* 91. teste Lezana loco cit. Et hoc ego puto verum, quidquid in contrarium alii apud Cabrinum ubi suprà, quos ipse sequitur, sentiant, dum dicunt, quòd quando dubitatur, utrum percussio Clerici sit leuis, aut medioccris, aut grauis, judicari debeat leuis: tamen dicendum est, quando dubitatur, an percussio sit leuis, vel grauis, vel mediocris, judicanda est grauis, ut patet ex Extrauagan. *perlectis* apud Nauar. Sayrum, Molinam, & Philiarcum, quos dat, & sequitur Bonac. *de censur. disp.* 2. *quæst.* 4. *pun.* 5. *sub num.* 8.

59. Inter. 6. Quando Confessarius petit facultatem ab Episcopo pro una persona absoluenda à casibus reseruatis, potestne illa facultate uti pro sua persona?

Resp. Dico, quòd in illa facultate petita ab Episcopo comprehenditur etiam ipse petens, si petat sic: Est quædam persona, quæ indiget vestra auctoritate, placetne vobis illam dare? Secus autem si diceret: Rogo te, ut des facultatem pro una persona: & ratio nostra est, quia non tenetur seipsum prodere, ultra quòd in generali sermone comprehenditur etiam persona ipsa, quando loquens concipit in persona alterius. Ita ex Florono, Villalobos, & Leone, firmat Diana *part.* 8. *tract.* 7. *res.* 91. qui idem docuerat *par.* 3. *tract.* 4. *res.* 142. Vide Cabrinum *de casibus reserv. par.* 1. *resol.* 20.

60 Inter. 7. Qui obtinuit à Sede Apostolica facultatem absolvendi ab omnibus censuris, potestne absolvere à reseruatis contentis in Bulla Cœnæ, aut Episcopo loci reseruatis?

Resp. Nec validè, nec licitè potest absoluere, non obstante quocumque priuilegio, quia in generali concessione non veniunt ea, quæ non esset quis verisimiliter concessurus in specie, juxta regulam 18. juris in 6. prætterquamquòd ita decreuit Clem. VIII. in suo decreto, quod incipit, *Sacr. Congregatio*, sæpè cit. & docet Bonac. *de Sacram. disp.* 5. *quæst.* 7. *pun.* 5. §. 2. *num.* 14. & habetur ex Constitutione Clementis X. quæ incipit, *Superna*, edita anno 1670. ergo ab hac responsione non est recedendum. Vide Cabrinum *de casib. res. p.* 1. *resp.* 38. & 40. qui luculenter firmat, ut dixi. Vide *suprà ad Inter.* 3. *tit* 4. *de absolutione à censuris*.

61 Inter. 8. Quomodo se gerere debet Confessarius circa penitentes habentes casus reseruatos, quos ipse nequit absoluere?

Resp. Debet penitentem ad Superiorem remittere, vel ipse Confessarius petat facultatem à Superiore, qua possit penitentem absoluere. Ita docent Doctores communiter. Vide Bonac. *de Sacr. disp.* 5. *q.* 7. §. 2. *pun.* 5. *num.* 18.

62 Inter. 9. Mortuo, vel amoto Episcopo ab Episcopatu, potestne quivis Confessarius absoluere à casibus, qui Episcopo erant reseruati?

Resp. Emanuel Sà *verb. Absolutio n.* 20. affirmatiuè respondet; hoc tamen limitant alii, & dicunt esse intelligendum de casibus, quos Episcopi sibi reseruant, non verò de illis, qui de jure sunt reseruati ipsis Episcopis. Ita Quaranta apud Lezanam *tom.* 1. *par.* 1. *cap.* 19. *nu.* 17. *in fine*, Viualdus *in Candelab. tit de absolut. verb. casus Episcopo reservati à jure num.* 10. Mendo *Epit. opin moral verb. reservati casus nu.* 43. Dicendum est igitur, quòd quando casus sunt reseruati à jure, vel à consuetudine, aut per statuta Diœcesana, seu in constitutionibus Synodalibus reperiuntur inserti, tunc eorum reseruatio cum sit à jure, & vim, & firmitatem retineat etiam post mortem Episcopi, vel ejus amotionem ab Episcopatu, ac proinde absolutio petenda sit à successore, aut à Capitulo sede vacante. Ita ex Gavan. Piasecio, & aliis, firmat Diana *part.* 4. *tr* 4 *res* 108 Vide Mendo *ubi sup verb. Episcopus nu.* 5. & 6. Cabrinum *in Elucidario cas. res. par.* 1. *res.* 37. Ausonium *in sum. Diana verb. reservata num.* 2. Casus verò, qui à jure sunt Episcopis reseruati, sunt quinque, aut sex, ut videre licet apud citatos Authores, & apud Nauarr. *in Man. cap.* 27. *num.* 256. Quamuis Mendo *loco proximè cit. num.* 4. asserat, quòd de facto nulli casus ipso jure reseruati sint Episcopis, nisi quos ipsi reseruant, quia reseruati olim, jam per contrariam consuetudinem consentientibus Episcopis sunt abrogati.

63 Inter. 10. Qui confitetur Superiori, vel alii habenti facultatem supra reseruata, si obli-

oblivifcatur reservata confiteri, poteritne deinde ab illis absolvi à simplici Confessario?

Resp. Maximè, qnia tunc desinunt esse reservata, Sylvest. *verb. Confess.* 1 *numer.*7. Navar. *cap.* 26. *numer.* 14. Emanuel Sà *verb. Casus reserv. numer.*7.*& alii communiter*. Vide etiam Bonac. *de Sacram.disp.* 5. *quæstion.*7. *punct.* 5. *§.* 5.*numer.* 5.

64 Inter. 11. Confessarius simplex, qui non habeat facultatem absolvendi etiam à reservatis, potestne absolutionem impendere iter agentibus, aut peregrinis habentibus casus reservatos proprio ipsorum peregrinorum Episcopo.

Resp. Si in Diœcesi, ubi Confessarius excipit confessiones, non sint casus reservati, potest illos absolvere, quia Confessarius non tenetur scire casus aliis Episcopis reservatos, tum etiam quia reus judicari solet juxta leges, & consuetudines loci, in quo reperitur. Navar. *in man. cap.* 27. *numer.* 275. Suarez *de pænitent.disput* 30 *sect.*1 *num.*4.& alii plures, quos dat,& sequitur Bonacin.*de Sacram.disp.*5.*quæst. pun* 5 *§.*2. *num.* 9. His tamen non obstantibus dicendum est, hoc esse verum, modò præfati iter agentes, & peregrini, id non faciant consultò,& data opera in fraudem reservationis,ut benè decernitur in const. Clem X quæ incipit *Superna,edita Anno* 1670 Par enim non est,ut fraus, & dolus eis patrocinetur.

65 Inter. 12. Potestne simplex Confessarius absolvere Peregrinum habentem casum reservatum in loco, ubi confitetur; sed non reservatum Episcopo proprii domicilii?

Resp. Minimè potest eum absolvere, nisi habeat facultatem absolvendi à reservatis, quia Peregrini judicari debent juxta leges loci, in quo reperiuntur, ut docent Navar. ubi suprà num. 261. & Suarez loco citat. numer. 15. quibus subscribit Bonac. loco supr. cit.num.10.& 11.Quæ ratio militat à fortiori si Peregrinus habeat casus reservatos utrique Episcopo.

66 Inter. 13. Quilibet Sacerdos valetnè absolvere à casibus, & censuris quamlibet Prægnantem?

Resp. Quando non potest haberi copia Superioris, & fœmina primum partum sit editura, vel alios difficiles atque periculosos partus experta sit, & jam doloribus partus sit correpta, potest à quolibet Sacerdote absolvi; nam censetur in probabili mortis periculo constituta: & in hoc omnes Doctores conveniunt, ut videre licet apud Dianam *part.*3.*tr* 4.*res.*72.*& par.*5.*tract.* 3 *res.* 63. Cabrinum. *par.* 1. *resol.*82.& alios,quos dat, & sequitur Pasqualig. *de privileg. eorum qui in peric. mortis constituuntur, quæstion.* 4. *numer.* 6. Ubi prætereà *num.*7. docet, non omnes prægnantes proximè parituras censendas esse in periculo mortis, ut quidam putant; sed solùm prægnantem, quæ est primò proximè paritura, aut si aliàs peperit, experta est cum periculo parere, aut licèt assueta sit feliciter parere, tamen de præsenti subest talibus circumstantiis, ut rationabiliter mors timeatur. In his ergo casibus à quolibet Sacerdote potest absolvi; quod quidem est valdè notandum, ne in praxi Sacerdotes fallantur.

67 Inter. 14. Quædam nobilis puella habet casum reservatum, & non potest sine nota infamiæ adire Superiorem, aut non se communicare illa die, potestne Confessarius simplex illam absolvere?

Resp. Dicunt quidam, quòd Confessarius possit illam absolvere indirectè à reservatis, & directè à non reservatis, cum onere comparendi per se, vel per Confessarium coram Superiore pro absolutione reservatorum, ut docui supra ad Inter. 1. hujus tituli de absolutione à reservatis, cum Bonacin. *de Sacram. disput.* 5. *quæst.*7 *punct.* 5 *§.*3 *nu.*6.8. *&* 9. & aliis ab ipso relatis. Nunc verò invenio Dicastillum *de Sacram. tom.* 2 *tract.* 8.*disp.* 11.*dub.* 17. *num.* 305. quem sequitur Diana *par.*11. *tract.* 8 *resolut.*49.docentem, probabiliter credi posse, illud peccatum pro tali casu non esse reservatum, quia potestas Prælati, & exercitium illius,semper sit, & præsumatur esse in ædificationem, non in destructionem Animarum, & quia in eo casu reservatio potius cederet in damnum, quàm in bonum Animæ pœnitentis,non censetur Superior exercuisse suam potestatem reservandi absolutionem pro illa occasione, quando ex reservatione gravissima damna sequerentur, & tanti Sacramenti frequentia, quam posset habere, privaretur, imò Communionis frequentia, ad quam etiam non posset accedere, nisi urgente necessitate propter impedimentum illius peccati reservati. Itaque voluntas credita, vel præsumpta Superioris ex parte Superioris, qua tale peccatum hic,& nunc ab inferiori Sacerdote possit absolvi, non est voluntas illa præsumpta, aut ratihabitio, seu interpretativa, qna censeatur velle hic,& nunc,ut tale peccatum, quod reservatum est,absolvatur; talis enim voluntas nulla est, nec eam Superior significat actu, ut virtute illius cen-

seatur inferior habere jurisdictionem; sed est duplex, alia voluntas Superioris, altera, quæ contulit Confessario potestatem generalem absolvendi omnia peccata, ad quæ non pertingat reservatio; & alia voluntas Superioris reservantis, quæ non censeatur reservare peccata pro casibus tantæ necessitatis, sed se continere citra illam occasionem. Quibus duabus voluntatibus sic probabiliter præsuppositis, & præsumptis, censetur libera, & expedita facultas ad absolvendum ab illis peccatis, quæ extra illam occasionem censerentur reservata. Hæc Dicastillus, qui posteà prosequitur hanc doctrinam, confirmando alia ratione, ex qua Diana ad dubium propositum affirmativè respondet. Ego autem priorem sententiam, quam, ut dixi, supra docui, amplectendam esse sentio, præcipuè nè his subtilibus interpretationibus paulatim infirmetur reservatio casuum.

68 Inter. 15. Si Episcopus reservaret absolutionem alicujus excommunicationis Summo Pontifici, possetne hoc non obstante Metropolitanus in casibus sibi permissis eam elargiri?

Resp. Dicendum est, posse Metropolitanum in casibus jure permissis absolvere, non obstante illa reservatione facta per Episcopum Papæ; nam licèt talis reservatio tollat ipso facto potestatem absolvendi vigore renunciationis factæ, non potest tamen præjudicare Metropolitano; quia, etsi valeat quis renunciare favori, vel juri suo, non tamen in alterius præjudicium, ut rectè ex Novario contra Campanili firmat Diana *part. 3. tract. 4. resolut.* 158. quibus calculum meum adjungo.

69 Inter. 16. Qui habet facultatem absolvendi ab omnibus casibus Sedi Apost. reservatis, potestne etiam ab omnibus casibus Episc. reservatis?

Resp. Nequaquam affirmari potest stante Const. Clemen. X. in qua oppositum approbatur.

70 Inter. 17. Teneturne Episcopus, vel alius Superior, facultatem absolvendi a reservatis, toties quoties opus fuerit, ac semper concedere?

Resp. De rigore non tenetur. Verum est tamen, quòd debet se facilem ad concedendam ostendere, ut ait D. Thomas, cœterique Doctores.

71 Inter. 18. Potestne committi facultas absolvendi à reservatis cuilibet Confessario indifferenter, & sine discrimine?

Resp. Potest à Superiore committi, tamen generaliter committenda non est, nisi Viro scientia, ac prudentia prædito. Unde pro gravioribus peccatis, quæ reservari solent, deputari non debent, nisi qui inter alios sunt doctiores, peritiores, ac ad id munus aptiores, ut ipsamet ratio docet.

72 Inter. 19 Qui habet facultatem ab Episcopo absolvendi à casibus reservatis, potestne illam alteri subdelegare?

Resp. Non eandem facultatem alteri committere valet sine expressa Episcopi licentia, quia delegatus ad nudum ministerium non potest subdelegare. Verùm in aliquo casu particulari occurrente, si petatur ab eo facultas absolvendi aliquem cum tali casu reservato, potest quidem tunc illam concedere inferiori confessario, ut pœnitentem absolvat ab illo casu; sed hoc intelligo de illis confessariis, quibus ratione dignitatis, vel officii committitur generalis absolvendi facultas à casibus reservatis, ut sunt Vicarii Episcopi, etiam foranei, Pœnitentiarii maiores in Cathedralibus, & etiam alii, quibus ab Episcopo delegata est facultas ad universitatem causarum, scilicet absolvendi à reservatis; nisi tamen sit privilegium personale, nempè ob ejus doctrinæ, vel prudentiæ prærogativam; nam tunc esset electa industria personæ, quæ subdelegari non potest. Ita resolvunt Piasecius *in praxi Episcop par. 2 cap.1 numer.* 15. Riccius *in praxi fori Eccles par.* 1. *resolut.* 419 *numer.* 1. Zerula *in praxi pœnitent. c.* 25. *quæstion.* 17. *& in praxi Episcop. par.* 1. *verbo Pœnitentiarius quæstion.* 4. Finellius *de casibus reservatis cap* 9 *nu.*11. Homobonus *de casibus reservatis part.* 1. *cap.* 5. & alii, quos refert, & sequitur Diana *part.* 2. *tract.* 17. *resol.* 53 quibus addo Cabrinum *de casibus reservatis par.* 1. *resol.* 36. qui benè addit, nisi aliam esse Superioris delegantis voluntatem constet. Ideò vide illum, si non vis errare.

Quær. 1. An Prælati Regulares possint absolvere suos subditos à casibus Bullæ Cœnæ, & quid dicendum sit de Episcopis?

Resp. Nullo modo posse Prelatos Regulares absolvere ab hæresi externa occulta suos subditos, jam fuisse declaratum à Sacra Congregatione die 17. Novembris 1628. testatur Diana *par.*1 *tract* 5. *resol.*6. *& par.* 3. *tr.* 2. *resolut.*122. idemque affirmat Lezana *tom.* 1. *par.* 1. *cap.* 18. *numer.* 38. ubi prætereà contra nonnullos asserit, neque posse absolvere sibi subditos à casibus Bullæ Cœnæ, hæresi exce-

excepta: & hoc quidem puto tenendum, quidquid aliqui in contrarium dicant apud Dianam *par.* 3 *tract.* 2. *resolut.* 72. qui etiam pro hac nostra sententia plures Doctores refert, licèt ipse nolit suum interponere judicium; tamen Bordonus penes Lezanam ubi suprà, cum Sygismundo de Bononia, Naldo, Vecchio, Cruce, Sorbo, Tamburino, Zanardo, ac etiam Diana, firmat, nullatenùs posse Prælatos Regulares absolvere suos subditos à casibus Bullæ Cœnæ; & hanc sententiam puto veriorem, maximè propter præfatam S. Congregationis declarationem, quam per extensum refert idem Diana *par.* 8. *tract.* 7. *resolut.* 50. *§ sed hanc doctrinam*, ubi expressè comprehenduntur etiam alii casus, qui in Bulla Cœnæ continentur. Imò *part.* 10. *tract.* 13. *resolut.* 22. adducit quandam Epistolam Sacr. Congregat. sub Innocent Decimo, directam ad Archiepiscopum Neapolitanum, ex qua sanè apparet, hanc nostram sententiam esse secundùm stylum, & praxim Romanæ Curiæ? Nec obstat, si dicatur præfatam prohibitionem absolvendi esse intelligendam in ordine ad Sæculares personas, non autem in ordine ad Regulares, quia respondetur cum Angelo à Lantusca *in Theatr. Regular. verb. casus reservati numer.* 2. *in fine*, semper standum esse stylo curiæ. Vide ergo quæ dicam in *tit.* 102. *de Hæresi, & Hæreticis, ad Inter.* 5. & Pat. Augustinum Matthæuccium *in Cautela Confess. lib.* 1. *cap.* 3. *numer.* 28. Ratio verò hujus nostræ sententiæ est, quia Papa in publicatione Bullæ Cœnæ, quæ fit quolibet anno, communiter derogat omnibus privilegiis, & facultatibus absolvendi à casibus, & censuris in ea expressè nominatis, ita quòd nec Episcopi possunt ab illis absolvere, ut docet Bonacina *de cens. disput.* 2. *quæst.* 5 *punct.* 2. *numer.* 8. & *tom.* 3. *de cens. in part. disput.* 1. *quæstion.* 22. *punct.* 2. *numer.* 2 & 3. & 23. quibus in locis plures Doctores pro hac sententia refert, & ad objecta respondet. Idem docet Tolet. *lib.* 1. *cap.* 30. *numer.* 2. & *cap.* 41. *numer.* 7. Emanuel Sà *verb. Episcopus numer* 27. Lezana *tom.* 3. *verb. Bulla Cœnæ à numer.* 54. & 55. & *verb. casus reservati numer* 28. Imò *in verb. Bulla Cœnæ loco citat* addit, & benè, quòd opposita sententia, etsi plurium Doctorum, tamen parùm tuta, aut secura sit in praxi. Ergo hæc nostra cum sit conformis usui, ac stylo Curiæ Romanæ, vera, ac tuta omninò censeri debet. Unde Passerin. *de elect. can. cap.* 26. *numer.* 51. efficaciter eam probat, & solidis fundamentis ostendit, nec Prælatos Regulares, nec Episcopos posse his temporibus suos subditos validè absolvere ab hæresi, & ab aliis casibus in Bulla Cœnæ contentis. Verùm quid faciendum sit in tali casu, quo nec per privilegia, nec per Bullam Cruciatæ, nec per Episcopum quis absolutionem obtinere potest, docent idem Lezana *ubi supra in verb. casus reservati numer.* 24. Dian. *part.* 1. *tract.* 5. *resolut.* 4. Lantusca *loco citat. eodem verb. numer.* 4. & ego *in tit.* 102. *de Hæresi, & Hæreticis, ad Inter.* 6. Longum quidem esset hìc recensere quod ibi diximus; ideò non te tædeat consulere ea loca indicata.

Quær. 2. An Confessarius possit absolvere alterius Episcopi subditum, qui ob locutionem cum Monialibus in propria Diœcesi contraxit excommunicationem occultam suo Episcopo reservatam?

Resp. Licèt hæc excommunicatio, qua est talis pœnitens innodatus, fuerit lata per statutum, aut ab homine per sententiam generalem; tamen quia est illi Episcopo reservata, non potest relaxari, nisi ab eo, vel ejus successore, vel delegato: ergo si talis pœnitens non sit in articulo, aut in mortis periculo constitutus, à nullo alio Confessario potest absolvi, quia excommunicatione non ablata, invalida est absolutio. Nemo enim potest absolvi à peccatis, antequam absolvatur ab excommunicatione, tam majori, quàm minori, ut docent Doctores communiter: nam excomunicatus, etiam occultus, est privatus susceptione Sacramentorum: Nec relevat, si dicatur, quòd in Diœcesi Confessarii non sit lata pœna excommunicationis contra alloquentes Moniales; nam sufficit, ut Confessarius sciat prohibitionem sub pœna excommunicationis factam ab Ordinario Pœnitentis contra alloquente, Moniales in sua diœcesi, & quod talis excommunicatio sit ei reservata; generaliter enim excommunicatus in una Diœcesi, aut in una Ecclesia, est excommunicatus ubique locorum, ut colligitur *ex cap. Curæ*, 11. *quæst.* 3. & docet Abbas *in cap. Pastoralis numer.* 18. *de appellat.* apud Toletum *lib* 1. *cap.* 11. *sub numer.* 7. Itaque ex defectu jurisdictionis nequit dictus Confessarius absolvere à peccatis subditum alterius Episcopi, in cujus Diœcesi delinquendo excommunicationem reservatam contraxit; neque bona fides pœnitentis suffragatur, dum ad Diocesim Confessarii se transferat devotionis, aut negotiationis gratia, & non in fraudem, quia bona fides operatur dumtaxat, ut absolvi possit à reservatis,

non autem ab excommunicatione reservata, cùm tum ratione domicilli, tum ratione commissi criminis, semper dicatur subditus sui Episcopi, ideoque sine ejus facultate ab excommunicatione liberari non potest. Casus autem reservati non prohibentur absolvi, si pœnitens non accedat in fraudem reservationis, & dummodò Confessarius non sit in sua Diœcesi prohibitus ad absolvendum; nam reservatio non est pœna, sicuti est excommunicatio, quæ quidem absolvi non potest, nisi cum licentia Superioris, qui illam tulit: quapropter absolutus in articulo, seu periculo mortis, si convalescat, omninò ad obediendum tenetur se præsentare suo Superiori, & si non obediat, ob illud peccatum inobedientiæ, incidit in excommunicationem eodem modo reservatam, ut erat illa, super qua fuerat absolutus, ut alibi dixi, & tradunt Doctores communiter. Ergo non est eadem ratio de peccatis reservatis, ac de censura; nam pro reservatis non tenetur comparere, benè tamen pro censura, à qua fuit absolutus, & ideò habet onus se præsentandi, cum primùm poterit, ut satisfaciat Ecclesiæ, & congruam medicinam recipiat: Ex qua doctrina satis colligitur, non posse Confessarium absolvere pœnitentem alterius Episcopi subditum ab excommunicatione, quam contraxit alloquendo moniales sine debita licentia, etiamsi ad eum accedat bona fide, quia tam ipse, quàm Episcopus pœnitentis, æqualem, aut diversam auctoritatem haberent, unus scilicet ligandi, alter verò absolvendi, unus imponendi pœnam, alter relaxandi, unus prohibendi, alter contemnendi præceptum; quod est absurdum asserere. Vide *cap. Nuper de sent. excomm.* ubi loquitur de excommunicatione nemini reservata, quæ potest à quolibet Confessario absolvi. Ergo secus dicendum est, quando est Superiori reservata. Hanc sententiam sustinuit olim perdoctè, & in scriptis amicissimus, & Rev. P. Abbas Magnonus Canonicus Regularis Lateranensis, à me nunquam satis laudatus, in cujus gratiam ego etiam hæc breviter scripsi.

TITULUS VII.

De Accusationibus, & protestatione in illis.

Vide titul. de Denunciation. ad Quæs. tit. de Homicid. Inter. 6. tit. de Iudicib. Inter. ultim. tit. de Prælat. reg. Inter. 28. tit. de Quer. subd. reg. Inter. 1. tit. de Regul. &c. Int. 54. tit. de Testib. &c. tit. de Vxor. Int. 1. 2.

73 INter. 1. Quam pœnam incurrunt Clerici, & Laici accusantes aliquem apud Judicem in causa sanguinis?

Resp. Ecclesiastici prohibentur accusare aliquem apud Judicem Sæcularem, quando agitur de pœna mortis infligenda à Judice propter tale delictum, de quo est accusatus: habetur *ex cap. Sententiam sanguinis, nè Clerici, vel Monachi*, ubi gloss. sic ait, *Clericis prohibentur omnia illa, ex quibus sequitur, vel sequi potest vita amissio, vel sanguinis effusio*; colligitur etiam *ex cap. Postulasti, de homicid. cap. Prælatis eodem tit. in* 6. Itaque tam Clerici, quàm Laici accusantes aliquem in causa sanguinis, secuta morte, vel mutilatione, fiunt irregulares, *cap. penult. de homicid. in* 6. Covar. *in Clement. 1. de homicid part.* 2. §. 5. & alii communiter. Verum est tamen, quòd irregularitas, quæ contrahitur à Laicis, dicitur ex defectu lenitatis; quæ autem contrahitur à Clericis, dici potest ex delicto, quia ipsis prohibitum est accusare, non verò Laicis. Vide Bonac. *de censur. disp. 7. quæst. 4. punct. 2. numer. 1. & seqq.* Lezanam *tom. 2. verb. Accusare numer.* 18. Sed hoc intelligendum est, quando accusant aliquem petendo vindictam, & non, ut dicetur in sequenti Responsione.

74 Inter. 2. Fitne irregularis, qui accusat, vel denunciat aliquem in criminibus dignis morte, non petendo vindictam, sed solùm satisfactionem, vel interesse sibi debitum?

Resp. Minimè, sed debet protestari, quòd non intendit pœnam mortis, vel sanguinis. Ita pluribus relatis firmat Bonacin. loco cit. numer. 3. & testatur de communi, & colligitur *ex cap. Prælatis 2. de homic.* quod per extensum refert Lezana *ubi supra numer. 18. in fine*. Vide Cajetan. 2. 2. *quæstion. 33. artic.* 7. *Novar. cap. 27. numer.* 213. & alios penes Lezanam. Ita etiam non fiunt irregulares Clerici, aut Laici, si præmissa protestatione accusant alterum pro damno illato suis

dome-

domesticis, aut ita conjunctis, ut injuria illorum per consequentiam aliquo modo ipsorum accusantium censeatur. Layman *lib. 3. de iustit. tract. 3. part. 3 cap. 7. assert. 5. numer. 5.* & alii apud Bonacin. numer. 4. Lezana loco citat. numer. 19. & alii plures, quos refert, & sequitur Diana *part. 4. tract. 2. resolut.* 33. Præterea potest Clericus, sive præmittat protestationem, sive posponat illam post accusationem, modò antè sententiam protestetur, se non intendere mortem, & non habere affectum ad homicidium, vel mutilationem, potest, ut dixi, accusare etiam injustum damnificatorem suæ Ecclesiæ, aut suorum subditorum, vel ad evitandum grave damnum innocentis, vel Reipublicæ, quando aliter tale damnum impedire non possit. Vide præcitatos Doctores, à quibus plura haberi possunt ad intentum. Vide infrà *in hoc titulo Inter.* 7.

75. Inter. 3. Protestatio debetne fieri, quando quis accusat aliquem apud Judicem Ecclesiasticum de crimine pœna mortis digno?

Resp. Necessaria non est, & consequenter fieri non debet, quia *cap. Prælatis de homicidio in* 6. solùm dicit, necessariam esse, quando penes Judicem Secularem fit depositio criminis; ultra quòd Judex Ecclesiasticus non potest imponere pœnam sanguinis, & licèt tradat Reum brachio Sæculari, tamen non per hoc dicitur concurrere ad mortem, & ita nec accusator. Suarez *de cens. disp.* 47 *sect.* 2. *n.* 18. Naldus *in Sum. verb. Irregularitas nu.* 11. Cornejo apud Lezan. *ubi supr. n.* 19 & alii communiter.

76. Inter. 4. Qui omittit protestationem ex oblivione in causa criminis morte digni, incurritnè irregularitatem secuta morte?

Resp. Qui ex oblivione, vel inadvertentia non protestatur, ut suprà, &c. licèt excusetur à peccato, tamen irregularitatem incurrit ex defectu lenitatis; sed non ex delicto. Ita ex Sayro, & aliis, docet Bonacin. *de irregul. disp.* 7. *q* 4 *pun.* 2. *n.* 8.

77. Inter. 5. Incurritne irregularitatem, qui justè accusat aliquem, præmissa protestatione ficto animo, scilicet interiùs desiderando vindictam, & sanguinem?

Resp. Navar. *in Manual. cap.* 27. *numer.* 226. Sylvester. *verb. Homicidium num.* 2. *quæstion.* 8. Tolet. *lib.* 1. *cap.* 86. *numer.* 5. & alii, quos dat, & sequitur Bonac. *ubi suprà numer.* 11. dicunt quòd non incurrat: & ratio horum est, quia protestatio ficta tantùm valet apud Judicem ignarum fictionis, quantùm valeret, si ex animo, & non fictè fieret, tum etiam quia in textu nulla fit mentio alicujus intentionis interioris, sed solùm exterioris protestationis: ergo cum simus in materia odiosa, & pœnali, benigniorem partem amplecti debemus: Ita etiam tenent Suarez, & Cornejo apud Lezanam *tomo* 2. *verb. Accusare sub numer.* 19. tamen ipse Lezana, licèt dicat hoc esse probabile, putat, quòd oppositum in praxi consulendum sit propter authoritatem Doctorum oppositum sentientium; & rectè quidem.

78 Inter. 6. Quomodo debet fieri protestatio coram Judice, apud quem deponitur querela, & debetne fieri in scripto?

Resp. Non est necesse, quòd fiat in scripto, sed potest fieri sola voce, dicendo sic, vel similibus verbis: *Domine, peto cures mihi satisfactionem, vel restitutionem exhiberi ab ipso, qui mihi damnum intulit, protestorque me nulla ratione intendere mortem, pœnam sanguinis, vel mutilationem illius.* Ita colligitur *ex cap.* 2. *de Homicidio in* 6. & docet Bonacin. *loco citato numer.* 9. Lezana *ibidem*, & alii penes ipsos.

79 Inter. 7. Possuntnè dari aliqui casus, in quibus Clericus excusetur ab irregularitate, accusando alium de crimine, etiam non præmissa protestatione?

Resp. Certò dari possunt, ut asserunt Bonac. *supra numer* 7. & Lezana *verb. Accusare num.* 20. & alii. Primus est, quando crimen, de quo accusat, est adeò leve, ut Reus non sit dignus morte, vel mutilatione; nihilominùs Judex pro sua malitia, vel ignorantia illum condemnat ad mortem; tunc enim non Accusator, sed Judex censetur causa efficax mortis. Secundus est, quando ipse Clericus accusat de re levi aliquem, & posteà in carcere constitutus, propter aliorum accusationes damnatus est morte. Et hoc verum est, quando non potuit prævidere illud periculum. Tertius, quando accusat ad vitandum grave damnum innocentis, vel Reipublicæ; nam tenetur in tali casu ex charitate, vel justitia accusare delinquentem si non possit damnum imminens alio modo impedire. Denique quando petit satisfactionem sibi debitam dumtaxat, non verò vindictam; sed in hoc casu debet protestari, quòd non intendit pœnam sanguinis; & etiamsi posteà sequatur, eamque certò secuturam præviderit, non fit irregularis, ut dixi suprà *in hoc eodem titulo ad Inter.* 2.

80 Inter. 8. Quid est conjuratio, & conspiratio, & debetne admitti conjuratores, & con-

conſpiratores ad denunciandum, accuſandum, vel teſtificandum?

Reſp. Conjuratio eſt multorum ſimul juratio, & contingit, quando aliqui Rebelles auctoritate in unum ſe colligendo, juramenta in ſe dederunt, *cap ſi qui Clericorum* 11 *quaſtion.* 1. Conſpiratio importat idem ſine juramento; nam hæc duo pro eodem crimine accipiuntur, ut patet *ex cap. coniurationum* 11. *quaſt.* 1. Eſt autem conſpiratio, quædam fraudulenta confœderatio facta in præjudicium alicujus perſonæ, vel dignitatis, *cap ſi quis laicus* 22. *quaſt.* 5. Conjuratio, & conſpiratio aliquando poteſt eſſe licita, & illicita; unde ſi aliqui conjurant, aut conſpirant in unum, quod de ſe eſt bonum, vel ſaltem non malum, tunc dicitur licita, ut ſi Canonici conſpirent de non parendo Epiſcopo Excommunicato, vel non eligendo indignum &c. Si verò conjurant, ut rebellent Prælato, vel obedientiæ, & hujuſmodi, dicitur conjuratio, vel conſpiratio mala, & illicita, eſtque peccatum mortale. Colligitur *ex cap. Petitio veſtra de jurejurando*, & ibi Panormitanus numer. 2. In dubio autem, an ſit licita, vel illicita, ſemper præſumitur mala, & illicita, ſecundùm Innocentium, & alios, quos refert, & ſequitur Sylveſter *verb. Confraternitas*, ubi loquitur etiam de conjuratione, & conſpiratione. Omnis igitur conjuratio, vel conſpiratio, ut plurimùm damnabilis eſt, præcipuè contra Clericos, & Religioſos. Et eſt adeò gravis hæc culpa, ut conſpiratores audiendi non ſint, utpotè infames; deducitur *ex cap. Conſpiratores* 3. *quaſt.* 4 *& cap. conjurationum* 11. *quaſt.* 1. ac proindè repelluntur ab accuſatione, denunciatione, & teſtimonio ferendo contra quem conſpiraverunt. Gloſſ. *in cap. Conſtitutionem de verborum ſignificat. in* 6. & jura ibi citata. Vide infra ad *Interrog.* 11. *tit* 220.

8r Inter. 9. Si quis dixerit, Confeſſarium Confeſſionem revelaſſe, ille verò neget, vel ſe quidem aliquid dixiſſe fateatur, ſed neget ſe illud per Confeſſionem habere; cui in tali caſu probandi onus incumbit?

Reſp. Generaliter loquendo, onus probandi ſemper incumbit actori, ſeu accuſatori. Undè quando id quod apponitur Confeſſario, vel à pœnitente, vel à tertia perſona non conſtet, & Confeſſarius non ſit convictus, aut non ſit confeſſus, cæteris paribus præſumendum eſt in favorem Confeſſarii, eſtque abſolvendus, cum non ſit illi minùs credendum, quàm aliis Si verò Confeſſarius dixerit, ſe quidem aliquid dixiſſe, ſed neget illud per Confeſſionem habere, tunc ipſe docere tenetur, aliundè illud ſe habuiſſe; aliàs præſumptio eſſet contra ipſum, ut patet *ex cap. placuit* 6. *quaſt.* 2 licèt non debeat puniri pœna ordinaria, ſed arbitraria, quia non apertè convincitur. Vide Sylveſt. *verb. Confeſſ.* 3. *numer.* 5. qui pro hac ſententia refert Hoſtienſem, Panormitanum, & Riccardum. Item de hac re vide Dianam *part.* 5 *tract.* 11 *reſolut* 25. qui, ut ſemper ſolet, plures Doctores cumulat ita rectè ſentientes, quos Judices Eccleſiaſtici in caſu contingenti videre poterunt, & præſertim Facundez *part.* 2. *lib.* 6. *cap.* 5. *num.* 10.

82 Inter. 10. Qui capit furem, vel alium malefactorem, ſuæ utilitatis, vel defenſionis cauſa, & illum tradit, vel indicat Judici, ſitne irregularis, ſi Judex illum ad mortem condemnet?

Reſp. Si præmiſſa proteſtatione, quòd non intendit, ut deveniatur ad pœnam ſanguinis, id faciat, certò non ſit irregularis, licèt Judex ad illam deveniat. Ità habetur *in cap. Prælatis de Homicidio in* 6. Vide Toletum *lib.* 1. *cap.* 86. *numer.* 3. & ego jam dixi. *ſuprà in hoc tit. ad Interrog.* 1. Verùm ad vitandam irregularitatem in foro conſcientiæ, oportet, ut ei diſpliceat, quòd Judex procedat ad dictam pœnam; ſi enim ei placet, licèt ſit proteſtatus, in foro conſcientiæ irregularitatem incurrit, ut dixi *etiam in hoc tit. ad Inter.* 5. *in fine*, & docent plurimi Doctores apud Dianam *part.* 4 *tract* 2 *reſolut* 75. licèt alii oppoſitum ſentiant. Vide Tolet. *ubi ſuprà numer.* 5. pro hac noſtra ſententia.

TITULUS VIII.

Ae Adoratione.

Vide tit. de Papa &c. Inter. 1. *tit. de Simul Inter.* 2. 3. *tit. de Superſt. Inter.* 1.

83 INter. 1. Quid, & quotuplex eſt adoratio?

Reſp. Sanctus Thomas. 2. 2. *quaſt.* 84 *art.* 1. ait, quòd adoratio eſt exhibitio reverentiæ propter excellentiam, cui exhibetur, ſeu, ut dicunt alii, quos refert Bonacin. *de præcept. decalog. diſput.* 3. *quaſtion.* 1. *punct.* 1 adoratio eſt actus, quo unus alteri ſe ſubmittit, vel alterum honorat in recognitionem ipſius excellentiæ. Adoratio verò eſt triplex, ſci-

ſcilicet una Latriæ, quæ debetur Deo ob increatam excellentiam;alia eſt Duliæ, & debetur Sanctis ob perfectionem creatam, tertia denique dicitur Hiperduliæ, quæ debetur Beatiſſimæ Virgini ob ejus excellentiam, qua reliquos Sanctos antecellit. Vide Sanctum Thomam 2.2. *quæſtion*.103. *ar*.3. & 4. & alios Doctores, quos refert, & ſequitur Bonacina *loco ſupracit. punct*. 1. *per totum*, & Caſſianum à Sancto Elia *in Arbor. opin. moral. verb. Adoratio*, §. 1. *num*. 1. & *num*. 5.

84. Inter. 2. Viri probi in hoc mundo, & poſt ipſum mortem, poſſuntne licitè adorari, ſi nondum relati ſunt in numerum Sanctorum ab Eccleſia?

Reſp. Proculdubio multi homines viventes propter ipſorum ſanctitatem, & excellentiam digni ſunt honore, & adoratione in hoc mundo, & poſt mortem etiam licitè adorari poſſunt, quamquam in Catalogum Sanctorum nondum à Summo Pontifice ſint relati: ſed cum hac limitatione, non publicè, ſed privatim adorandi ſunt, videlicet ex privata, & peculiari devotione colentis; non autem nomine Eccleſiæ, & tanquam ab Eccleſia ut Sancti nobis declarati. Duplex eſt enim cultus, unus dicitur privatus, qui non exhibetur tanquam inſtitutus ab Eccleſia, neque nomine Eccleſiæ; alter dicitur publicus, & ſolemnis, & hic non ideo dicitur talis, quòd coram aliis exhibeatur, ſed quia defertur tanquam inſtitutus ab Eccleſia, & nomine Eccleſiæ. Itaque poſſumus licitè cultu privato tales homines juſtos colere,& adorare, licèt nobis certò non conſtet, ipſos eſſe Sanctos; nam *in cap. final. de Reliquiis, & veneratione Sanctorum*, prohibemur hujuſmodi Sanctos publicè adorare, & ideò à contrario ſenſu videtur illos privatim adorare eſſe permiſſum. Ita ex Sanchez, Azorio, & aliis,docet Bonacina *ubi ſup. pun*. 2.ubi plura videri poſſunt ad intentum. Vide etiam Lezan. *tom*. 3.*verb. Sanctorum cultus n*. 1.& *n*.5.& *tom*.1.*p*.1. *c*. 12. *num*. 40.

85. Inter. 3. Quid licet, & minimè prohibetur faciendum circa adorationem hujuſmodi virorum, qui ex hac vita migrarunt cum fama, vel opinione Sanctitatis, vel Martyrii, & quid non licet, & eſt expreſsè prohibitum?

Reſp. Dico primò, licere illos privatim vocare Sanctos; ſed in Concionibus ab hujuſmodi appellatione abſtinendum eſt. Eorum imaginem in domibus depingi, retineri, & coli non eſt prohibitum; ſed non poteſt exponi in templo, vel in Altari, niſi fortè causâ ornatus cum aliis imaginibus, ſcilicet Pontificum, Imperatorum, Regum, Patronorum &c. abſque tamen laureolis, radiis, vel ſplendoribus. Item eorum reliquiæ retineri poſſunt, & oſculari, etiam in aliorum præſentia, dummodò ſcandalum abſit; non licet tamen dictas Reliquias publicè venerandas proponere, aut Altaria, vel Cappellas ipſis dedicare: nec privatim, nec publicè in Litaniis, divino Officio, aut in Miſſa illos invocare, neque licet inſtituere publicum feſtum, aut publicum jejunium, vel votum publicum in die Sancti nondum canonizati; quamvis liceat in die natalis ejuſdem, prætermiſſis operibus ſervilibus, operam dare ſpiritualibus in ipſius memoriam, vel ei votum offerre, in ejus vigilia jejunare, etiamſi alii hoc ſciant. Dico ſecundò, Urbanus Octavus in generali Congregatione Sancti Officii die 4. Aprilis 1625. tres præcipuas actiones prohibet in caſu noſtro: prima eſt,ne quis imagines illorum proponat cum laureolis, radiis, vel ſplendoribus, nec illos apponat in Eccleſiis quorumcumque, tam Sæcularibus, quàm Regularibus, Oratoriis, vel aliis locis publicis, vel privatis,antequam canonizentur, vel Beati declarentur à Sede Apoſtol. Secunda actio eſt, ne libros continentes illorum geſta, miracula, revelationes, vel beneficia, tanquam ipſorum interceſſionibus obtenta, imprimantur ſine recognitione, & approbatione Ordinarii. Tertia actio denique eſt, ne tabellas, aut imagines ex cera, aut alia materia,ad eorum ſe pulchra appendantur, vel affigantur, aut lampades, vel lumina accendantur, niſi facta ab Ordinario recognitione, eaque approbata à Sede Apoſtolica: Hæc omnia libavi ex Bonacin. *loco proximè cit. part*. 2. & Lezana *verb. Sanctorum cultus tom*. 3. *à numer*. 6. *uſque ad numer*, 8. *incluſivè*, qui alios concordantes referunt. Vide iterum Lezanam *tom*. 1. *part*. 1. *cap*.12. *numer*. 39. & 40. & Caſſianum à Sancto Elia *in Arbor opin. moral. verb. Adoratio* §. 2.*num*.20. & *ſeqq*.

TITULUS IX.

De Adulterio.

Vide tit. de Confess. Sacram. Inter. 12 *tit de Deb. conjug. Inter.* 2. 3. *tit. de Divort. Inter* 5 6. 7. 8. 10. 12. *tit. de Fornic. Inter.* 1. *tit. de Homicid. Inter* 4 5 *tit. de Illegit. Inter.* 1. *tit. de Infam. Inter.* 2 *tit. de Irreg. Inter* 7. 8. 9. *tit de Met. Inter. ult. tit. de Rest. accep. Inter.* 12 *tit de Rest. damn. Inter.* 1. 2 4. 5 6. *tit. de Sacr. Matr. Inter.* 13. 14. *tit de Val. Sacram. Matrim. Inter.* 8 9. 10. *tit. de Uxor. Inter.* 1. 2. 3.

86 INter. 1. Uxoratus, qui habet copulam cum conjugata, committitne unum, aut duo adulteria?

Resp. Duo adulteria committit, ideò utrumque in Confessione explicare tenetur, quia facit injuriam propriæ Uxori, & Marito conjugatæ, cum qua peccavit. Bonacin. *de Matrimon. disput.* 6 *punct.* 15. *à numer.* 5. *& alii ab ipso rel. Vide ad Inter. sequentem.*

87 Inter. 2 Quid est Adulterium, & quotupliciter potest committi?

Resp. Adulterium est accessus ad alienum torum, seu violatio alieni tori; est enim illicitus concubitus cum conjugata, vel è contra: & ideò tripliciter potest committi; primò, quando conjugatus congreditur cum fœmina soluta, 2. quando conjugata congreditur cum soluto, 3. quando uterque, qui copulam habet, est matrimonio junctus, & quia duplex torus violatur, & duobus fit injuria; ideoque talis circumstantia aperienda est in confessione, ut dixi *ad Inter. præcedentem*. Imò aliquando Adulterium cum stupro conjungitur, & est, quando conjugatus rem habet cum Virgine, quod etiam explicari debet in confessione. Vide Tolet. *lib.* 5. *cap.* 11. *numer.* 2. Bonac. *Matrimo. quæst.* 6 *pun.* 15. *num.* 1. *&* 3. *& de Sacram. disp* 5 *quæst.* 5. *sect.* 2. *pun.* 3 §. 3. *diffic.* 3 *nu.* 11. & est communis sententia.

88 Inter 3. Adulter teneturne aliquid restituere Marito propter adulterium commissum cum sua Uxore?

Resp. Licèt Adulter peccet contra justitiam violando alterius torum, quia privat Conjugem Jure suo, & utitur re aliena invito domino; ad nullam tamen restitutionem pecuniarum tenetur, quia peccat solùm contra justitiam ratione injuriæ datæ absque omni damno; in quo casu, & similibus non requiritur alia restitutio, nisi quædam satisfactio, quæ consistit in petitione veniæ à patiente injuriam, & ostendere ei signa doloris, & similes actus; quando tamen injuria sit nota patienti, scilicet Marito adulteræ, & quando putari potest eum desiderare, & velle talem satisfactionem. Vide Stephanum à Sancto Gregorio *de controv. lib.* 1. *cap.* 11. *numer.* 7. qui plura congerit ad hoc propositum.

89 Inter. 4 Potestne licitè Rex, aut alius Princeps absolutus, sine ulla citatione, aut processu, Uxorem deprehensam cum adultero interficere?

Resp. Circa tale dubium decertant inter se Card. de Lugo *de Iust tom.* 2. *disp* 37. *sect.* 5 *nu.* 52. & Bossius *to.* 1 *tract* 1 *tit.* 1. §. 29. *num.* 910. ut videre est apud Dian. *par.* 10. *tract.* 15. *res.* 34 Negat de Lugo, sed affirmat Bossius, cui adhæret Diana ibidem. Imò probat, quòd quando delictum est occultum, ut non possit juridicè probari, saltem plenè, scitur tamen à Principe, queat Princeps rationabili causa existente condemnare delinquentem absque juridica probatione per Testes, & absque citatione rei. Vide ergo Dianam, qui plures affert rationes pro hac tuenda sententia, quæ quidem est probabilis, servato tamen quantum fieri potest, ordine charitatis ad salutem animæ occidendi, & ut certò constet Principi de delicto, & aliis tribus, ita ut juridicè probari posset; nam quando crimen ita est probabile, nullam habet justam defensionem, & Princeps dispensare potest super lege humana requirente citationem rei, & processum.

TITULUS X.

De Æmulatione.

90 INter. 1. Cajus videt hominem doctum, & tristatur, non quia ille sit doctus, sed quia ipse doctrina caret; aut videt, sibi æquales habere bona temporalia, & tristatur se non habere, sicut illi habent, ut familiam possit substinere: peccatne Cajus in tali casu?

Resp. Hæc tristitia Caji non est propriè invidia, sed æmulatio quædam, quia tam doctrina, quàm bona temporalia sunt ei proportionata, & ob bonum finem illa desiderat, & nullo modo peccat, si tristatur de illis bonis, non quatenus in altero sint, sed quia eis ipse caret DD. communiter. Vide Bonac. *de præcep decal disp* 3 *q* 4 *pun. ult.* §. 2 *sub n.* 1.

19 In-

91 Inter. 2. Peccatne mortaliter Titius, qui triſtatur, & dolet, quòd Sempronius aſſecutus ſit beneficium, illud ſibi cupiens?

Reſp. Si Titius triſtatur, non quateſius Sempronius adeptus eſt beneficium, ſed quia eo ipſe caret, illud ſibi optando ad bonum finem non peccat, qnia non eſt triſtitia inordinata pertinens ad invidiam, cum non doleat de bono illius, quatenus eſt diminutivum propriæ excellentiæ, ſed solùm quia videt ſe eo deſtitutum: ſecus autem ſi intenderet Sempronii injuriam, & damnum; nam eſſet peccatum odii; vel quatenus eſt diminutivum proprii boni, quod propriè eſſet peccatum Invidiæ. Bonac. *loco ſup. citat.*

TITULUS XI.

De Ætatibus ad Diverſa Munera requiſitis.

Vide tit. de Electione &c. Inter. ult. tit. de Iejun. Inter. 26. 27. 28. tit. de Iub. Inter. 3. 9. tit. de Parv. mat. Inter. ult. tit. de Patrin. Inter 4 tit. de Puer. tit. de Regul. Inter. 55. tit. de Sac. Ord. Inter. 6. tit. de Sep. par. Inter. 1. 2. tit. de Teſt. &c. Inter. 7.

92 INter. 1. Cujus ætatis debet eſſe Monialis, ut eligi poſſit in Abbatiſſam, ſeu Prioriſſam?

Reſp. Dico, debere eſſe quadraginta annorum ætatis, & octo poſt expreſſam profeſſionem; ſi autem his qualitatibus non reperiatur in eodem Monaſterio, ex alio ejuſdem Ordinis eligi poteſt; ſed ſi hoc Superiori videatur incommodum, poteſt eligi cum Ordinarii licentia una ex iis, quæ in eodem Monaſterio annũ trigeſimum exceſſerit, & quinque ſaltem annos profeſſionis habuerit. Ita habetur in Concilio Trident. *ſeſſ.* 25 *de Regular. cap.* 7. & tradunt Suarez. *tom.* 4. *de Relig. tract.* 8. *lib.* 2. *cap.* 6. *num.* 7. Lezana *tom.* 1. *part.* 1. *cap.* 26. *numer.* 3. *& alii*. Dicunt prætereà, quod defectus dictarum conditionum non reddat electionem nullam, aut irritam, ſed ad ſummum irritandam: ſed Aldanus apud Barboſam *in collect. Tridentini loco cit. à numer.* 9. aſſerit Sacr. Congregat. in Viterbien. 16. Maii 1623. decidiſſe, electionem Abbatiſſæ, quæ ætatem 40. annorum requiſitam non habebat, ſi in Monaſterio non deerant aliæ Moniales quadragenariæ, atque habiles, licèt non adeò idoneæ, ſicuti electa, nullam eſſe ac irritam. Nota tamen ſecundum aliquos prædicti 40. anni non requiruntur completi: ſed vide Dianam *part.* 7. *tract.* 12. *reſ.* 9. ubi oſtendit oppoſitum, nempè 40. annos debere eſſe completos, & ita puto tenendum.

93 Inter. 2. Quam ætatem, & conditiones debet habere, qui aliquod Beneficium ſimplex exoptat?

Reſp. In primis quoad ætatem ſufficit, quod habeat 14. annos inceptos. Vide Conc. Trident. *ſeſſ.* 23. *cap.* 6. Em. Sà *verb. Beneficium numer.* 30. Secundò debet eſſe Clericus, ſaltem prima Tonſura initiatus, ac nullo Canonico impedimento irretitus, ſcilicet non irregularis, excommunicatus, ſuſpenſus, & hujuſmodi. Tertiò, debet eſſe dignus, quod conſiſtit in ſcientia, morum rectitudine, & aptitudine ad officium. Quartò denique, unum tantum beneficium habere debet, nec alterum accipere, nec retinere poteſt abſque diſpenſatione. Vide Toletum *lib.* 5. *cap.* 79. *& cap.* 81. *num.* 3. ubi ſic inquit: *Nullus deinceps poteſt habere plura beneficia, etiam ſine cura, quocumque modo, nec etiam ad commendam perpetuam, niſi cum unum ad ſuſtentationem, pro ratione perſonæ, loci, & temporis, non ſufficit*. Dixi ſupra ſufficere, ut habeat 14. annos inceptos, ſcilicet non completos, quia ſic referunt fuiſſe deciſum plures Doctores, quos allegat, & ſequitur Barb. *in collect. in Trident. loco ſupra cit. numer.* 2. Vide eumdem Barboſam *de poteſtat. Epiſc. part.* 3. *allegat.* 6. *numer.* 75.

94 Inter. 3. Poteſtne Epiſcopus diſpenſare, ut quis ante annum 14. Beneficium ſimplex obtineat?

Reſp. Dicendum eſt, quòd non poſſit id facere, & ita deciſum fuiſſe in Sac. Congregatione, referunt Azorius, Novarius, Armendarix, Riccius, & alii, teſte Barboſa *in Collect. Trident. ſeſſ.* 23. *dr reform. cap.* 6. *num.* 8. Imò ſecus faciens Epiſcopus mortaliter peccaret, & collatio Beneficii nulla eſſet omninò. Vide eumdem Barb. *de poteſt. Epiſc. part.* 3. *alleg.* 60. *n.* 75.

95 Inter. 4. Ætas 14. annorum ſufficitne ad obtinendum Canonicatum in Eccleſia Collegiata, & poteſtne habere vocem in Capitulo?

Reſp. Sufficere referunt deciſum Gonzalez *in reg.* 8. *Cancell. gloſſ.* 5. *num.* 91. *& alii*, quos refert Barboſ. *in tract. de Canonicis cap.* 13. *num.* 14. *& in Trident. loco proximè citat. num.* 4. *& ibidem numer.* 5. aſſerit, ætatem 14. annorum requiri ad obtinendam dimi-

midiam portionem in Ecclesia Cathedrali, nec tales dimidias portiones habere annexum ordinem Sacrum; ita testatur decisum Gonzalez *dicta gloss.* 5. *num.* 39. quem affert idem Barbos. *in tract. de Canonic. cap.*13. *num.* 16. Verum licèt in Collegiata Canonicus possit esse 14. annorum, ut dixi; tamen nisi sit ætate 22. non potest habere vocem in Capitulo. Barbosa *in collect. Trident. sess.* 22. *cap.*4.*n.*5.

96 Inter. 5. Ad Cardinalatum, & Papatum quænam ætas requiritur?

Resp. Omnia circa ætatem, natalia, scientiam, vitam, & mores, requisita in eo, qui est Cardinalitia dignitate decorandus, statuit Sixtus V. in sua Const. incip. *Postquam verus de anno* 1595. ibique §.6. decernit, in Diaconum Cardinalem assumi posse illum, qui saltem vigesimo secundo suæ ætatis anno fuerit constitutus. Vide Barbos. *in collect. Trident sess.*24. *de reform. cap.*1. *num.*6. & 7. Itaque ad Cardinalatum requiritur ætas, ut intra annum possit promoveri ad eum Ordinem, ad quem destinatur, ut probat Marchinus *de Sac. Ordinis tr.*1 *part.*5. *cap.*2. *nu.*23. apud Dianam *part.*10.*tract.*16.*ref.*86.*vers. Et tandem;* ubi idem Diana ex eodem Marchino resolvit, quòd nulla pro Summo Pontifice à Jure determinata ætas requisita sit, sed eo ipso, quo à duabus partibus Cardinalium fuerit electus qui alias jure naturali, & divino spectato aptus fuerit ad Ecclesiam Dei gubernandam, electio valida persistat.

97 Inter. 6. Quænam ætas requiritur in eo, qui ad Dignitatem, cui animarum cura subest, promoveri desiderat?

Resp. Ad Dignitates quascumque, quibus animarum cura subest, nemo promoveri potest, nisi saltem 25. ætatis suæ annum attigerit, *cap. cum in cunctis de elect.* §. *Inferiora*, *cap. licet eodem tit. in* 6. Moronus *resp.* 97. *num.* 32. & alii ab ipso relati. Vide Barbos. *in collect. ad Trident sess.*24. *de reformat. cap.*12.*num.* 1. ubi ex Aldano refert decisum, ætatem incipere à die nativitatis, non autem à die Baptismi, & sufficere dictum 25. ætatis annum inceptum. Verùm si nondum hunc attigit annum, sine dispensatione non potest retinere beneficium, nec fructus percipere, ut benè notat Toletus *lib.*5. *cap.*1 *sub num.* 5. Et Em. Sà *verb. Benef. n.*9. Nota tamen, quod ad Episcopatum requiritur 30. annus completus, ut dicam *in tit. de Episc. ad Int.*3.

98 Inter. 7. pro dignitatibus, vel personatu, quibus animarum cura nulla subest, quænam ætas requiritur?

Resp. Ad dignitates, vel personatus in Cathedralibus, quibus nulla inest animarum cura, excepto tamen Archidiaconatu, de Jure communi requiritur ætas viginti duorum annorum completorum, & ita sæpè fuisse à Sac. Congregatione decisum, refert Garzia *part.*7. *de Benef. cap.*4. *num.*70. & hanc sententiam tanquam veriorem amplexi sunt Barbos. *de potest. Episc. part.*3.*alleg.*60.*n.*66. Diana *part.*10.*tract.*16.*ref.*86.*vers sed his non obstantibus*, & alii penes ipsos: Quare audiendi non sunt, qui docent sufficere annum 22. esse inceptum, præsertim stantibus decisionibus Sac. Congreg. à Garzia relatis. Immò prædicti 22. anni, qui desiderantur ad dignitates in Cathedralibus, requiruntur etiam ad dignitates, quæ sunt in Collegiatis, ut docent, & decisum referunt Garzia *loco supra cit. nu.* 59. & 62. & Armendarix *lib.*7. *de Episcopis num.*2. licet oppositum dicant Barbosa *ubi supra num.* 67. Gonzalez *ad regul.*8.*Cancell. Gloss.* 9. *num.* 29. Piasecius *in praxi Episc. par.*2. *cap.* 5. *num.* 25. & alii, quos allegat idem Barbos. *in collect. ad Trident. sess.* 24. *de reform. cap.*12. *num.* 13. Et Em. Rodriquez *in Addit. ad Bullam composit. num.* 4. testatur Christophorum Vellam Archiepiscopum Burgensem contulisse cuidam Scholastico ætatis 17. annorum dignitatem Scholasticæ Ecclesiæ Collegiatæ de Aguillar. de campo, & lite mota, judicatum esse, collationem fuisse canonicam, & juridicam. Vide Barbos. *loco proximè cit. num.* 13. & Dianam *part.* 10. *tract.* 16. *ref.*86. §. *Verum*, qui contra Castropalaum hanc sustinet sententiam. Vide etiam suprà *ad Inter.*4. *hujus Tituli*, Lezanam *tom.*2.*verb. ætas num.*9.

99 Inter. 8. Quænam ætas sufficit pro obtinenda pensione?

Resp. Emm. Sà *verb. Beneficium num.* 30. docet, nullum posse nec beneficium, nec pensionem, ante 14. annum inceptum obtinere, & hoc asserit ex Conc. Trident. *sess.* 23. *de refor. cap.* 6. & ex declaratione Sac. Congreg. Concilii, & ita etiam sentiunt alii, quos refert Barbos. *in collect. ad Trident. loco cit. num.* 9. licèt ipse resolvat cum Riccio, Gonzalez, Gratiano, & Novario, ad pensionem obtinendam sufficere ætatem septem annorum, quia dispositio Concil. Trid. non procedit de pensionibus, sed Beneficiis. Tamen si constat authenticè de decisione Sac. Congregat. non est recedendum ab ea. Vide Lezanam *tom.*2.*verb. ætas num.*9.& *infrà in tit.* 166. *ad Inter.*2.

100 Inter. 9. Ad contrahendum matrimonium quænam ætas de Jure requiritur, & quid dicendum est quando malitia supplet ætatē?

Resp.

Resp. Ad contrahendum matrimonium requiritur ætas,quæ ad generationem sit apta; undè in maribus requiruntur anni 14. in fœmina verò 12. habetur *cap. de illis 2. de desponſ. impub.* Sed hoc intelligendum est, nisi malitia suppleat ætatem. Ortus autem pilorum, & menstruorum, sunt signa pubertatis, imò secundùm Medicos menstrua sola arguunt pubertatem in muliere, quæ si incipiat habere, est apta ad generationem; & quando malitia supplet ætatem, nempè si masculus ante 14. annos, & fœmina ante 12. habent coeundi potentiam, quæ interdum malitia appellatur, possunt simul in matrimonium copulari; nam quando certis indiciis ostenditur puerum,aut puellam ante dictam ætatem discretionem, & pubertatem, sive carnalis copulæ potentiam assecutos fuisse, à matrimonio repellendi non sunt; quia quando adest potentia generandi,& sufficiens discretio ad se obligandum, validè ante dictam ætatem contrahere possunt matrimonium, ut docent Sylvester *in sum. verb. matrimonium 5. quæst.* 3. Lancellotus *instit. juris can. tit. de sponſ. lib. 1. verſ. non proximi fol.* 191. Layman *tom. 2. lib. 5. tract. 10. cap. 12 per tot.* Bonac. *de matrim. quæst.* 1. *pun.* 4. *propoſ.* 2. Diana *in summ. verb. matrimonium num.* 18. Vide Navar. *conſ.* 39. *de sponſ. per totum*, ubi plura ad intentum reperiuntur. Vide etiam Em. Sà *verb. matrimonium n.* 7. Dianam *part.* 3. *tract.* 4. *reſ.* 277. *in fine*, & Fagnanum *in cap. de illis, de desponſ. impub. nu.* 47. *& ſeqq.*

101 Inter. 10. Peccantne mortaliter, vel venialiter, ante ætatem legitimam matrimonium contrahentes?

Resp. Paludanus, quem sequitur Sylvester *loco proximè cit. numer.* 6. *in fine*, dicit, quòd peccant mortaliter, si sine justa causa, vel licentia Episcopi, matrimonium contrahunt ante legitimam ætatem, nec matrimonium est validum, nisi sint potentes, ut dictum est in præcedenti responsione, sed solùm sponsalia. Vide *cap.* 14. *de desponſ. impub.* & Emm. Sà *verb. matrim. n.* 8. ubi concludit sic; *Nec sequens copula facit matrimonium ante contractum impuberum validum, nisi adsit consensus, saltem tacitus utriusque*; & ante ipsum docuit idem Sylvester *ubi suprà sub nu.* 8. Vide Dianam *p.* 3. *tr.* 4. *reſ.* 276.

102 Inter. 11. Quænam ætas requiritur pro suscipienda prima Tonsura, & Ordines minores, atque majores?

Resp. Ad primam Tonsuram, & tres minores, requiruntur septem anni completi, ad Accolitatum duodecim: ad Subdiaconatum autem requiruntur viginti duo anni incepti, ad Diaconatum viginti tres, & ad Sacerdotium viginti quinque item incepti. Ita habetur ex Trident. *ſeſſ.* 23. *de reform. cap.* 4. 11. & 12. & docent DD. communiter. Vide Em. Sà *verb. ordo num.* 20. 21. & 22. Bonac. *de Sacram. diſp.* 8. *quæſt. unica pun.* 5. *nu.* 11. & Fornarium *de Ordine cap.* 3. *num.* 5.

103 Inter. 12. Quidam bona fide fuit ordinatus ante legitimam ætatem, remanetne suspensus; & celebrando sitne irregularis, vel solùm irregularitatem incurrit si adveniente mala fide celebret?

Resp. Pœna suspensionis apposita per Pium II. est solùm contra præsumentes, sed qui credit se habere ætatem legitimam, non dicitur præsumere, consequenter suspensionem non incurrit, neque irregularitatem, si celebrat: & hoc est verum, etiam adveniente mala fide: quia cum non est suspensus à principio, irregularitatem minimè incurrere potest celebrando, ut per se patet, quamvis mortaliter peccet. Vide Portellum *in dub. Regul. verb. Ordines Sacri num.* 13. Mirandam *in man. tom.* 1. *quæſt.* 36. *art.* 6. Suarez *de censur. tom.* 5. *diſp.* 31 *ſect.* 1. *num.* 26. Peyrinum *de Privil minimor. in conſtit.* 1. *Iulii II.* §. 16. *numer.* 20. & præsertim Dianam *part.* 3. *tract.* 4. *reſ.* 182. Bonac. *loco proximè cit. ſub nu.* 13. & Fornarium *de Sac. Ordinis cap.* 8. *num* 2. Vide infrà *in tit.* 197. *ad Inter.* 6.

TITULUS XII.

De Affinitate.

Vide tit. de Sac. Matr. Inter. 15 16. 17.

104 Inter. 1. Quid est Affinitas?

Resp Affinitas, ut docent Doctores communiter, est propinquitas personarum proveniens ex carnali copula licita, vel illicita.

105 Inter. 2. Quotuplex est Affinitas?

Resp. Est duplex, quia una oritur ex copula licita, scilicet Matrimonii quæ extenditur usque ad quartum gradum inclusive; altera nascitur ex copula illicita, scilicet fornicaria, quæ tamen non excedit secundum gradum, ut dicam ad Inter. sequentem. Vide Bonac. *de matrim. qu.* 3. *pun.* 12. *num.* 1. & est communis sententia.

106 Inter. 3. Per copulam licitam,& per copulam fornicariam contrahiturne eodem modo impedimentum affinitatis?

Resp. Non eodem modo, quia per copulam licitam contrahitur usque ad quartum

gra-

gradum, per illicitam verò usque ad secundum inclusivè. Em. Sà *verb. imped. dirim. num.* 13. nam ad secundum gradum restricta fuit affinitas ex fornicaria copula à Concilio Trid. *sess.* 24. *cap.* 4. *refor.* Toletus *lib.* 7. *cap.* 15. *sub num.* 1.

107 Inter. 4. Affinitas dirimitne Matrimonium, vel tantùm impedit?

Resp. Absque dubio dirimit, cum affinitas sit unum ex impedimentis dirimentibus, secundum omnes DD.

108 Inter. 5. Oriturne affinitas per Matrimoninm ratum, & non consummatum?

Resp. Minimè, quia non fit una caro per illud, donec consummetur saltem à Viro; oritur tamen ex eo impedimentum publicæ honestatis. Diana *part.* 6. *tract.* 8. *res.* 25. & alii plures apud ipsum. Vide Em. Sà *verb. imped. dirimen. num.* 12. & 13. ubi ait, quod ad contrahendam affinitatem requiritur seminatio viri intra vas fœminæ, & *verbo Affinitas* idem asserit cum Navar. *Vide tit.* 163. *ad Inter.* 9.

109 Inter. 6. Contrahiturne affinitas, si Vir in fine copulæ extrahat membrum genitale, & semen foras emittat, aut per actum sodomiticum?

Resp. Minimè contrahitur affinitas, nisi per copulam intra vas naturale feminæ cum seminatione saltem viri, undè excluditur sola penetratio vasis fœminæ, vel etiam conjunctio sodomitica, seu quivis alius actus luxuriæ; nam ad contrahendam affinitatem requiritur sanguinum commixtio, & quòd fiat una caro, & denique quòd ex copula carnali generatio sequi possit; & ita docent DD. communiter. Vide Navar. *cap.* 12. *num.* 41. Tolet. *lib.* 7. *cap.* 15. *sub num.* 1. & Em. Sà *verb. Affinitas. Vide ad Inter.* 11. *in hoc titulo.*

110 Inter. 7. Contrahiturne Affinitas, posito, quòd solus vir intra naturale vas fœminæ semen emittat, vel requiritur etiam fœminæ seminatio?

Resp. Magna quidem difficultas est ista, ideò vide quæ dicam *tit.* 243. *ad Inter.* 7. & Doctores ibidem citandos. Quidam enim ad contrahendam Affinitatem, & ad Prolis generationem, juxta Medicorum sententiam utrumque, tam viri, quàm fœminæ, semen dicunt esse necessarium; sed juxta communiorem, & veriorem sententiam Theologorum, illa dicitur perfecta copula, & sufficiens ad generationem, & ad affinitatem contrahendam, in qua solùm vir intra claustra pudoris fœminei seminat: ergo ad contrahendam affinitatem, fœminæ seminatio non requiritur, ut rectè docet Sylv. *in Sum. verb. matrim.* 8. *quæst.* 15. Em. Sà *verb. Affinitas*, & alii quos citat, & sequitur Cabrinus *de cas. reserv. part.* 2. *cas.* 5. *annot.* 5. *num.* 14. Nam per solam viri seminationem gigni affinitatem probabilius est, & tenendum. Vide Bonac. *de matrim. q.* 3. *punct.* 13. *n.* 13. Sanchez *de matrim. lib.* 7. *disp.* 64. & alios apud ipsos.

111 Inter 8. Oriturne Affinitas ex copula, in qua sola fœmina semen emittit?

Resp. Minimè, quia semen fœmineum non est sufficiens ad generationem, & ad sanguinis commixtionem, sicut sufficiens est seminis virilis emissio. Bonac. *eo num.* 13 & Cabrinus *part.* 2. *cas* 5. *annot.* 3. *n.* 7. & alii communiter.

112 Inter. 9. Quando fit commixtio seminum in copula, sed pudoris claustra non franguntur, contrahiturne affinitas?

Resp. Maximè: ratio est, quia ex illa commixtione generatio sequi potest, & consequenter contrahitur affinitas. Sylvester *in sum. verb. matrim.* 8. *qu.* 15. Em. Sà *verb. Affinitas*, & *alii communiter.*

113 Inter. 10. Oriturne affinitas ex copula habita cum fœmina iuvita, vel dormiente?

Resp. De hoc minimè est dubitandum, quia ex tali copula certò sequi potest generatio, & commixtio sanguinis, & habetur *cap. discretionem, de eo, qui cognovit consanguineam uxoris*, & docent DD. communiter, teste Bonac. *de matrimon. quæst.* 3. *punct.* 13. *num.* 17.

114 Inter. 11. Quid requiritur ad contrahendam Affinitatem, tam ex copula licita, quàm illicita?

Resp. Requiritur, quòd copula sit perfecta, & intra vas feminæ naturale consummata; nam ratio, ob quam ex copula nascitur Affinitas, est, quia per eam vir, & femina fiunt una caro. Undè quia non efficiuntur una caro, nisi per copulam intra vas naturale feminæ consummatam, quæ simul ad prolis generationem sufficit; ideò ad contrahendum affinitatem requiritur copula perfecta intra vas naturale fœminæ consummata. Ita Navar. *in Man. cap.* 22. *num.* 42. Tolet. *lib.* 7. *c.* 14. *num.* 1. Sanch. *de matrim. lib.* 7. *disp.* 64. *num.* 8. Bonac. *loco supra citato num.* 12. & est communis sententia. Vide igitur ea, quæ dixi *ad Inter.* 5. & 6. hujus tituli, & quæ dicam *tit.* 112. *ad Inter.* 3. & *tit.* 163. *ad Inter.* 9.

115 Inter. 12. Inter Virum, & Uxorem, contrahiturne affinitas?

Resp. Non contrahitur, sed nascitur ab eis. Ita tradunt DD. communiter.

116 Inter. 13. Quos effectus producit affinitas

nitas superveniens matrimonio jam contracto?

Resp. Dico, quòd Conjux, qui commisit incestum cum consanguinea alterius Conjugis in primo, vel secundo gradu, privatur jure petendi debitum conjugale, si scienter commisit incestum cum affine, ideſt cum consanguinea alterius Conjugis, & prohibetur (altero Conjuge defuncto) matrimonium cum aliis contrahere etiamsi incestus sit occultus; siquidem propter incestum contraxit unum ex impedimentis impedientibus: quòd, si eo mortuo ducat uxorem, vel respectivè maritum, peccat mortaliter, & absque dispensatione, debitum petere non potest. Ita pluribus relatis firmat Bonac. *de matrim. disp.* 3. *punct.* 12. *num.* 20. & *punct.* 14. *num.* 10. Verùm, qui cognovit consanguineam suæ uxoris primo, vel secundo gradu, tenetur reddere debitum alteri petenti, quia non debet innocens damnum pati ob culpam alterius &c.

117 Inter. 14. Affinitas extinguiturne morte personæ, ex qua contracta est?

Resp. Non extinguitur, sed durat semper. Ita S. Thom. *quæst.* 55. *artic.* 3. *in addit. ad* 3. Sà *verb. Affinitas*, & est sententia communiter recepta.

TITULUS XIII.

De Alienatione bonorum Ecclesiæ.

Vide tit. de Reliq. Sac. Inter. 4.

118 INter. 1. Quidam Superior localis Regularium urgente necessitate Monasterii indigentis, scilicet victu, & vestitu pro suis Religiosis, de licentia sui Capituli, sed sine licentia Sac. Congregationis, oppignoravit quædam vasa argentea, nempè lampades, & candelabra: quæro, an incurrerit pœnas contra alienantes bona Ecclesiastica impositas?

Resp. Suppono, esse notum, non posse alienari dicta bona Ecclesiæ, aut oppignorari, non solùm si sint immobilia, sed etiam mobilia pretiosa, quæ servando servari possunt ultra triennium, ut sunt vasa aurea, argentea, gemmæ, cassulæ pretiosæ, tapetes, item quæcumque triennio non corrumpuntur, & simul fructificant, ut ovium grex, caprarum &c. copiosa bibliotheca librorum, multitudo arborum ferentium, vel non ferentium fructum, quia hæc omnia quoad æstimationem comparantur inter immobilia, & prohibitum est alienari sub pœna excommunicationis, privationis Officiorum, vocisque activæ, & passivæ, & inhabilitatis ad alia &c. ut videri potest *in Extravaganti* Pauli II. quæ incipit *Ambitiosæ*, & in Decreto S. Congregationis apud Lezanam *tom.* 1. *part.* 1. *cap.* 10. *n.* 1. & *seqq.* & *tom.* 2. *verb. Alienatio n.* 3. 4. & 5. Respondeo itaque ad præfatum dubium, & dico nullam pœnam incurrisse Superiorem in dicto casu, quia posita urgente necessitate Monasterii, ut præfertur, est unus ex casibus à jure permissis, in quibus licita est alienatio sine ulla Sedis Apostolicæ licentia, vel Sac. Congregationis, de quibus agit idem Lezana *dict. cap.* 10. *sub num.* 4. Quaranta *in Sum. Bullar. verb. Alienatio rerum Ecclesiæ nu* 24. *limit.* 7. Filliucius *tom.* 3. *tract.* 44. *cap.* 5. *nu.* 11. & tandem vide Peyrinum *in Formulario littera A. cap.* 11. *n.* 3. qui rectè probat, posse Regulares absque consensu Sac. Congregationis, & absque incursu censurarum, res pretiosas in pignus tradere, seu pecunias ad cambium sumere, si aliter non reperiant, & etiam dato, quòd tradito pignore non recipiant pecunias, vendere posse dictas res pretiosas, imò & immobilia, quando tamen tam urgens sit necessitas, ut expectare non possint licentiam Sacræ Congregationis. Vide ipsum, qui certè optimè ad intentum concludit. Vide etiam Dianam *part.* 5. *tract.* 13. *ref.* 6. qui putat contra Peregrinum, neque necessariam esse in dicto casu licentiam Episcopi, etiamsi commodè haberi possit.

119 Inter. 2. Sub nomine bonorum Ecclesiæ, quæ prohibentur alienari ab Episcopis, Parochis, Beneficiatis, & Regularibus &c. sine licentia Sac. Congregationis, quid intelligitur?

Resp. Intelligitur de bonis, quæ dicuntur corporalia, ut sunt bona immobilia pretiosa, quæ servando servari possunt, ac etiam de bonis, quæ dicuntur incorporalia, quæ sunt veluti actiones, Jura, nomina debitorum, & servitutes, ut docet Bonac. *in tract. de alienation. disp.* 2. *qu. unica pun.* 2. *sub nu.* 2. Item intelligitur de pignoratione; unde sicuti res Ecclesiæ alienari non possunt, neque etiam possunt oppignorari propter eandem rationem: & tandem, ut omnia unico verbo concludam, dico, quòd in Extravanganti *Ambitiosæ* Pauli II. sic habetur: *Omnium rerum, & bonorum Ecclesiasticorum, omneque pactum, per quod ipsorum dominium transfertur, concessionem, hypothecam, locationem, & conductionem ultra triennium, necnon infeudationem, vel contractum emphyteuticum, præterquam in casibus Jure permissis, ac de* rebus,

rebus, & bonis in emphyteusim ab antiquo concedi solitis, & tunc cum Ecclesiarum evidenti utilitate, ac de fructibus, & bonis, quæ servando servari non possunt pro instanti temporis exigentia, hac perpetuò valitura Constitutione fieri prohibemus. Vide Lezanam *tom.2. verb.Alienatio nu.* 3. & Bonac.*tom.3.disp.2.q.4.pun.11.nu.3.& 4.* & alios *in verb.Alienatio.*

120 Inter.3. Alienatio facta cum hac conditione, salvo Summi Pontificis consensu, valetne, nondum obtento beneplacito Apostolico?

Resp. Doctores communiter docent, non valere, teste Bonac.*de contract.disp.3.qu.8.pun.4.num.7. vers.caveant, & tom. 3. disp. 2. qu. 4. punct.11 num.11.* & ratio est, quia protestatio est contraria facto, & etiam quia assensus Superioris debet actum præcedere, cum sit de illius forma; unde qui bona Ecclesiastica vendit, aut alienat cum dicta conditione, excommunicationem, & alias pœnas contra alienantes incurrit, saltem si bona tradat, antequam beneplacitum Apostolicum obtineat sed circa tale dubium ne deseras videre Dianam *part.1.tract.8.res.77.*

121 Inter. 4. Clericus in Sacris constitutus potestne sine licentia sui Episcopi alienare Patrimonium, ad cujus titulum fuit Ordinatus, si aliquod acquisivit Beneficium, vel alia bona sufficientia pro victu?

Resp. Magna lis est inter Doctores, an requiratur licentia Episcopi in dicto casu, ut videre est apud Barbosam *in Collect.ad Trident. sess. 21.de reform. cap.2. num. 63.* & apud Dianam *part.9.tr.8. res.23.* qui tandem suam profert sententiam dicens, & probans alienationem patrimonii factam absque licentia Episcopi esse illicitam, etiamsi promotus de novo habeat sufficiens Beneficium, vel congruam sustentationem; & hoc sibi probabilius videtur, licèt oppositum, quod docet etiam Bonacin. *de sac.disp.8. quæst. unica punct. 5. num. 41.* sit probabile. Dicendum est igitur, Episcopi licentiam necessariam esse ad Patrimonium alienandum, quamvis dictus Clericus Beneficium Ecclesiasticum, vel alia bona sufficientia pro victu adeptus fuerit; nam ad Episcopum pertinet judicare post diligens examen de tali sufficientia, qua existente, pro dicti Patrimonii alienatione suum debet præstare consensum. Rationes pro hac probabiliori sententia vide si lubet apud Ugolinum *de officio Episc.cap.26.§.13. n.4.vers. obviam*, Barbosam *ubi suprà, & p. 2. alleg. 19. n.9.* & Dianam *loc. cit.*

122 Inter. 5. Qui Patrimonium, ad quod fuit ad Ordines promotus, absque Episcopali licentia vendit, permutat, obligat, aut aliquo modo alienat, incurritne suspensionem, & estne valida dicta alienatio?

Resp. Turrianus, & Gordonus apud Dianam *p.5 tract.10.res 57.* dicunt, quòd qui renunciat Patrimonio post susceptum Ordinem Sacrum, graviter peccat, si non habet, unde vivere possit, tamen suspensionem non incurrat; & hoc mihi non displicet, quia revera habebat titulum, quando fuit ad Ordines Sacros promotus, suspensio autem est imposita contra suscipientes Ordines Sacros sine titulo, ut docent quidam, quos ego infrà citabo *in tit. 158.ad Inter.4.* ubi tamen ostendam nullam suspensionem incurrere ipso jure: ergo &c. Vide Bonac. *de sac.disp. 8. quæst. unica punct. 5. num. 19. & seqq.* An verò valida sit dicta alienatio Patrimonii, antequam habeat unde vivere possit, vel non, dissensio est inter Doctores; Probabilior aurem sententia docet, nullam esse, ut colligitur *ex Trident. sess.21.de reform.cap.2.* prohibente dictam alienationem sub *verb.Nullatenus*, quod tollit potentiam alienandi, & reddit actum nullum, ex Gloss.*in Clem.1.verb.Nullatenus,de sequestrat. possess.& in Auth.si qua mulier., verb. Nullatenus, C. ad Senatus Consult. Vellejanum*, & ex verbo, *Non possit*, quod etiam inducit nullitatem, utpotè quod omnem potentiam ad actum aufert, teste Bart. *l. Cum lex num. 6. & 7. ff. de fidejussoribus*, Jason. *l. Frater à Fratre num.44. vers.tertia difficultas, ff. de condict.indebiti*, & pluribus aliis exornat Sanchez *lib. 6. de matrim.disp.38.num.20.* & hanc sententiam docent plures Doctores apud Barbosam *in Collect.ad Trident.sess.21.de reform.cap.2. numer. 60.61. & 62.* quibus addo Navar. *in man. cap. 27. num.158.* & Emm. Sà *verb. ordo num.26.* & alios penes Dianam *par.9 tr.8. res. 23. vers. Verum his non obstantibus*; tamen ipse favet Adversariis, dicens oppositum esse probabile: sed hanc nostram sententiam probabiliorem vocat, ideòque ab ea discedendum non est, sed firmiter adhærendum. Vide Barb.*ubi supra, & de potest.Episc.part.2. alleg. 19. nu. 77.* Sanchez *loco cit.disp.32. num.7.* Avilam *de censur.par.3.disp.5. dub. 5. conclus.2.* Præpositum *in 3. part.qu.unica de Sac. Ordin.dub.18.nu.178.* & alios, quos refert Barbos. *locis citat.* Vide etiam Bonac.*in tract. de alienat. disp.2.qu.unica pun.2.n.28.& tom.3.disp.3. qu.1 punct.8. nu.22.* & Tolet.*lib.1.cap.38.num.16.*

123 Inter. 6. Sub quibus pœnis, & censuris est prohibita alienatio rerum, & bonorum Ecclesiæ?

Resp. Sub pœna excommunicationis latæ sententiæ, tam contra eum qui alienat, quam con-

contra illum qui alienatas res receperit, modò alienans non sit Episcopus, vel Abbas; nam si Pontificali, vel Abbatiali præfulgeat dignitate, ab ingressu Ecclesiæ interdicitur, & si per tres menses in interdicto permanserit, suspensus remanet à regimine, & administratione Ecclesiæ, vel Monasterii, cui præsidet, in temporalibus, & spiritualibus: Alii verò Prælati inferiores, & officiis, & dignitatibus ipso facto absque ulla declaratione privati sunt. Tandem contra Regulares est imposita etiam pœna privationis vocis activæ, & passivæ, officiorum omnium, & perpetuæ inhabilitatis ad illa in posterum obtinenda, quam ipso facto absque alia declaratione incurrunt, ex Decreto Sac. Congregationis Concilii die 7. Septembris 1624. jussu Urbani VIII. edito. Vide Bonac. *de alienat. disp.2.quæst.unica pun.1.num.* 1. *&* 8. Lezanam *tom.* 1. *par.*1. *cap.*10. *nu.*1. *& seqq. & tom.2.verb. Alienatio num.*19.21. *&* 22.

TITVLVS XIV.

De Apostatis à Religione.

*Vide tit. de Eccles. Immunit. Inter.*16.

124 INter. 1. Estne censendus apostata Religiosus, qui discedit à Conventu sine licentia, animo tamen se præsentandi Superioribus, ut ab injusta vexatione, aut gravamine sublevetur?

Resp. Non solùm non est Apostata, sed neque fugitivus, dummodo agatur de causa gravi, non de levi, ut docent communiter Doctores, teste Andrea à Matre Dei *in Cursu Theol. Moral. tom.*4.*tract.*5.*cap.*5.§.1.*nu.*125. est enim ab iniqua vexatione se ita liberare, quando aliud non suppetit remedium eam evadendi; siquidem fugere non dicitur, qui ad Superiorem vadit. Ità Emm. Sà *verb. Fuga*, Sanchez *in Summ. lib.*6. *cap.*8. *num.* 13. *&* 17. Azorius *part.* 1. *lib.*12.*cap.*8.*num.*11.*qu.* 7. *&* 8. Bonac. *ubi infrà*, Angelus à Lantusca *in Theat. Regul. verb. Apellatio num.* 8. & alii mox citandi. Neque hoc est contra Concil. Trident. *sess.*25. *cap.*4.*de Regul.* & ibi Barb. *nu.* 9. *in collect. Doctorum*, ubi citat Doctores ad satietatem, & Emm. Sà *verb.Religio n.*51. sic inquit: Non obstat Concil. Trident. ei, qui fugit nimis sæviente Superiore. Idem docet Diana *part.* 3. *tract.*2.*res.*56. *in fine*, Peyrinus *tom.*2. *de subdito quæst.*1.*cap.*1. 20. *vers. Addunt.* Vide Bonac. *de Clausura disp.*2.*pun.*11. §.1.*nu.* 9. Lezanam *tom.*1.*par.*1, *cap.*4.*n.*34. *& cap.*11. *num.*11. *& cap.*16. *num.*8. *&* 9. *& tom.* 2. *verb. Appellat. nu.*23. *&* 98. ubi obiter loquitur de Religioso, qui posito gravamine Romam petit; Thesaurum *de pœnis part.*2. *verb.Relig.cap.* 5. *var. limita*, *& cap.* 7. *propè fin.* ubi refert exemplum de S.Antonio de Padua, qui fugit, & Romam venit; Panimollam *tom.* 2. *decis.* 84. *annot.*3.*nu.*22.*&* 23. Dianam *part.*3. *tract.* 2. *resol.* 115. & alios penes ipsos. Et tandem hoc colligitur *ex cap. Dilecti filii* 2.*de appell.* ubi dicitur, quòd adire Superiorem ob injustum gravamen habet vim appellationis. Tandem vide etiam Cassianum à S. Elia *in Arbor. Opin. Moral. verb. Accessus* §.3.*n.*77. *& seqq.* & Barb. *in collect. Trident. sess.* 25. *cap.*4. *num.*9. Nec ab Ordinario, vigore Trid. *sess.*25. *de Reg. cap.* 9. debet incarcerari, aut puniri, ut docent Dian. *part.* 3. *tract.*2.*res.* 56. & Lezana *tom.*1. *par.*1.*cap.*11 *sub n.*11. si absque licentia repertus fuerit.

125 Inter. 2. Estne censendus Apostata Religiosus in dicto casu, si dimisso habitu incedat, ne detegatur, aut comprehendatur in via, vel alia justa de causa?

Resp. Dico, quòd non, quia ratio Apostasiæ non consistit præcisè in habitus dimissione; nam potest quis deferre habitum, & esse apostata, & è contra, cum revera ille dicatur apostata, qui discedit animo deserendi statum Religiosum, aut discedit intentione non ampliùs redeundi. Bonac. *loco cit. num.* 1. Lezana *tom.*1. *par.* 1. *cap.* 16. *num.* 7. & est communis. Non officit igitur in dicto casu habitus Religionis dimissio, quia id prudenter aliquando fieri potest, ut quoties v. g. timetur aliquod grave damnum eventurum. Favent huic Responsioni Emm Sà *verb. Religio numer.* 71. Portellus *in dub. Regul. verb Habitus nu.*3. Diana *part.* 3. *tract.* 2. *res.* 115 *vers. Non desinam*, Bonac. *tom.*3. *de censur.disp.* 2.*quæst.* 8.*pun.*6. *num.*15. ubi sic ait: Excusatur Religiosus, qui causa defensionis famæ, vel ad præcavendum scandalum, & pravam suspicionem, habitum Religionis dimittit. Vide Cassianum à S. Elia *loco supra cit.* qui ex Azorio firmat, ut diximus, & tandem Thesaurum ubi supra ita asserentem Potest tunc Religiosus habitum dimittere si aliter non potest sibi consulere. Idem docet Peyrinus *loco proximè cit. quæst.*1. *cap.*20. Nec incidit in excommunicationem latam *in cap.* 2. *ut Periculosa*, *de Religiosis domibus*, contra temerè habitum Religionis dimittentes, quia non temerè, sed justa subsistente causa, ut suppono, habitum Religionis dimittit, modo recto tramite ad Superiorem se transferat: sunt enim aliquando ita indiscreti, & parùm charita-

ritativi aliqui Superiores, se ipsos potiùs pascentes, quàm subditos, ut miseris misera sit agenda vita, nisi his jurium fulcris substententur. Peyrinus *ubi supra quæst.1.cap.20.vers. Addunt*.

Quær. An Apostatæ à Religione sint de hæresi suspecti, & quas pœnas incurrant?

Resp. Si transeunt ad partes hæreticorum, & cum eis communionem habent, sunt quidem de hæresi suspecti, dummodò tamen aliquid addant, quod sapiat hæresim, ut est eorum conciones audire, habitum Religiosum lacerare, eumque pedibus conculcare, & quid simile agere in contemptum Religionis Catholicæ. Item quoties Apostata per annum in excommunicationem insordescit, & postquam est declaratus excommunicatus, adhuc persistit cum pertinacia, & animi perversitate non curat ad Religionem redire, est de hæresi suspectus, & tanquam talis debet ad S. Officium denunciari, & potest ab Inquisitore citari ad dicendum, quid sentiat de fide &c. Ita pluribus relatis firmat D. meus Dandinus *de suspec. de hæresi cap. ult. sect.* 1. *num.* 23. *& seqq.* quibus addo Dianam *part.* 4. *tract.*7. *res.*3.§.3. *Quæro igitur*, qui citat Zanardum, Sanctarellum, & Peyrinum *de privil. Minim. in const.* 1. *Pauli V.* §.2. *num.* 13. *tom.* 2. Idem docet Lantusca *in Theat. Regul. verb. Apostata num.* 3. & alii ab ipso relati. *Vide cap. excommunicamus* 1. *& cap. cum contumacia de hæret. in* 6. Tandem omnes transeuntes ad Judæos, Saracenos, Idololatras, vel hæreticos, etiamsi id faciant, non animo relinquendi fidem Catholicam, sed ex libidine, desperatione &c. itidem de hæresi suspecti censentur, ut docet Lezana *tom.*3. *verb. Hæresis num.* 4. Quas verò pœnas incurrant Religiosi apostatæ, refert idem Lezana *tom.* 1. *par.*1 *cap.*16. *num.* 12. *&* 13. sed inter alias est excommunicationis pœna, quia deponendo habitum Religionis temerè, cum assumptione vitæ Sæcularis, ipso jure sunt excommunicati, *in cap. ut periculosa ne Cler. vel Mon. in* 6. & docent Armilla *verb. Apostata n.* 6. *verb. excomm.* 53. *& verb. habitus numer.* 2. Sylvest. *verb. Apostata numer.* 11. Emm. Sà *verb. Religio nu.*75. Tolet. *lib.* 4. *cap.* 18. *nu.* 4. & alii passim; ac etiam ex peculiari Statuto, Regula, vel Constitutione aliquarum Religionum, ut loquens de sua, testatur Lantusca *loco cit. nu.*1. & ego de mea idem dico, ut videre licet *in* 4. *part. nostrarum Constitutionum cap.*14. *sub nu.*1. Tandem Apostatæ à fide sunt etiam irregulares, *cap. Presbyteros dist.* 50. Et puniendi sunt ut hæretici. Vide Armillam *verb. Irregularitas*.

TITVLVS XV.

De Appellationibus.

*Vide tit. de Quær. Subd. Reg. Inter.*2.

126 INter.1. Quid est appellatio, & quot sunt effectus, quos producit appellatio, & quænam est forma faciendi illam?

Resp. Appellatio est à minori ad majorem, vel superiorem provocatio, ut habetur *cap. omnis oppressus & cap. placuit* 2. *q.* 6. & docet Sylvester *verb. Appellatio num.* 1. Lezana *tom.* 2. *eodem verb. num.* 1. & alii communiter. A Papa nullus jure appellare potest, ex eo quia non habet superiorem in Terris, nec ab æquali ad æqualem, nec à superiori ad inferiorem dari potest appellatio. Duo effectus autem producit appellatio, unum devolutivum, alterum suspensivum. Primus est devolvere cognitionem causæ ad Superiorem ad quem appellatur: Secundus est suspendere sententiam, quamquam illam non extinguat. Forma verò appellationis, in qua tam ea quæ sunt de substantia ipsius, quàm alia continentur, videri potest apud eumdem Lezanam *loco cit. n.*15. qui eam à Doctoribus satis perdoctè collegit.

127 Inter. 2. Potestne dari appellatio à Vicario ad Episcopum, & à Delegato ad delegantem?

Resp. Dico, quòd à Vicario Generali ad Episcopum non datur appellatio, quia idem est Tribunal Episcopi, & Vicarii, & eadem est jurisdictio, & potestas amborum. Habetur *ex cap. Romana Ecclesia* 3. *de appellat. in* 6. *& cap.* 2. *de consuet. item in* 6. A Delegato verò ad Delegantem permissa est appellatio. Ita patet ex *cap. super quæstionem* 27. §. *Porrò de offic. Judicis deleg.* & docet Diana *part.* 10. *tract.* 15. *resol.* 31. *vers. Confirmatur*, Victorellus *in addit.* ad Em. Sà *verb. Vicarius sub num.*5. & est communis sententia. Ab Archidiaconis tandem, & Vicariis Foraneis datur ad Episcopum appellatio. Nicolius *Elucubrationum part.*2. *lib.* 1. *tit.* 28. *num.*10. *limit.*47.

TITU-

TITULUS XVI.

De Attentione.

128 INter. 1. Qui recitat Horas Canonicas in Choro, vel extra, vel audit missam sine interna attentione, satisfacitne præcepto Ecclesiæ?

Resp. Attentionem internam non esse necessariam sub præcepto peccati mortalis in recitatione Officii, & auditione Missæ, & consequenter satisfacere præcepto Ecclesiæ, qui recitat Horas, vel Missam audit sine interna attentione, sustinent innumeri Doctores, quos refert, & sequitur Diana *par. 2. tract. 12. res. 2. & part. 4. tract. 4. resol. 107. & part. 5. tra. 13. res. 61. in fine, & part. 7. tract. 11. resolut. 30.* Et horum fundamentum est, quia lex humana non potest præcipere, aut vetare, quod non potest punire, nec punire, quod cognoscere, & judicare non potest; sed nulla potestas humana potest cognoscere, & judicare actus internos: ergo neque eos præcipere, aut vetare: Fortissimum quidem argumentum, siquidem Ecclesia non habet jurisdictionem super actus merè internos, neque de illis potest legem ferre; actus enim merè mentales non judicat, ideò neque lege punit, & hæc Doctrina fundatur in communi illo effatu; Ecclesia non judicat de occultis: quod satis diversis juribus comprobatur, & tandem docet S. Thom. *quæstion. 61. artic. 4.* Cæterùm, quia S. Doctor ibi non loquitur de oratione, prout in casu, de quo fit sermo, ideòque nullo modo Adversariis favet; unde oppositum in casu nostro est longè probabilius, verius, & in praxi sequendum cum eodem S. Thoma loco adducendo. Nam in Concilio Generali sub Innoc. III. *cap. Dolentes de celebrat. Miss.* præcipitur recitando devota, & actus orationis, & ut Divinum Officium celebretur studiosè pariter, & devotè, quod sanè significat internam attentionem, & devotionem; non est autem Oratio, sive in Deum elevatio, ubi nulla est mentis attentio, sed inanis vociferatio, quia si cor non orat, in vanum lingua laborat. Ultra quod, licèt Ecclesia non possit directè præcipere actum internum seorsim sumptum, tamen potest illum compræcipere, quatenùs scilicet habet connexionem cum actu externo, ut docet Bonac. *de legib. disput. 1. quæstion. 1. punct. 5. num. 7.* Et quoties actus internus est de substantia actus externi, Ecclesia potest actum internum præcipere. Itaque concludendum est, in recitatione Divini Officii, & in auditione Missæ, necessariam esse attentionem, secùs non satisfieri Ecclesiæ præcepto: & hæc sententia est verior, probabilior, & tutior, ut ipsimet adversarii fatentur. Vide S. Thom. *in 4. distinct. 15.* Cajet. *2. 2. quæst. 83. art. 13.* Navar. *in Man. cap. 25. num. 133.* Emm. Sà *verb. Horæ Canon. num. 19.* Tolet. *lib. 2. cap. 10. num. 4. & cap. 13. numer. 20.* Layman *tom. 1. lib. 4. tract. 1. cap. 5. numer. 9. & 10.* Bonac. *de Hor. Canon. disput. 1. quæst. 3. pun. 2. §. 2. num. 14. & seqq.* ubi satisfacit objectis, & luculenter respondet. Plures pro hac sententia refert Bonac. ibidē, & Diana *part. 2. tract. 12. resolut. 2. in princip.* & licèt ipse oppositam defendat, tamen hanc nostram probabiliorem appellat, & meritò: nam qui non habet attentionem, saltem implicitam, & virtualem, more Psittaci vociferatur, sed revera non orat. Ergo &c.

129 Inter. 2. Ad quid attendere debet, qui recitat Divinum Officium, ut adimpleat præceptum?

Resp. Quatuor modis quis attendere potest, ut præceptum adimpleat. Primò, ad verba, ne scilicet dicat unum verbum pro alio, ne confundat, aut colligat verba, ut distinctè, ac reverenter dicat. 2. ad sensum verborum, ut percipiat mente, & applicet affectum ad id quod verbis significatur. 3. ad gratiam petitam, vel ad rem, quam petit, puta Castitatem, Humilitatem, Fidem, Spem, Divinam amicitiam, Cœlestem Patriam, & alia hujusmodi, quæ sola petuntur communiter in Divino Officio. 4 ad ipsum Deum, vel ad Jesu Christi passionem cum intentione ipsum laudandi, vel ad Sanctos, ad quos orationem dirigit. Et una istarum attentionum sufficit quidem, nec aliud ex vi orationis exigitur, rectè docent Cajet. *in Summ. verb. Horæ Can.* Toletus *lib. 2. cap. 13.* Emm. Sà *verb. Horæ Canon. num. 19.* Bonac. *de Horis Canon. disp. 1. quæst. 3. punct. 2. §. 2. num. 4. & seqq.* & alii ab ipso relati. Vide Navar. *in man. cap. 25. numer. 105. & seqq.*

130 Inter. 3. Beneficiarius qui Divinum Officium recitat sine attentione, teneturne ad restitutionem fructuum?

Resp. Bonac. *de Horis Canon. disput. 1. quæst. 2. punct. 2. num. 17.* pluribus relatis respondet teneri, & rectè quidem; nam de substantia orationis est attentio, ut ego satis dixi ad Inter. 1. hujus tituli. Qui ergo recitat officium sine attentione, non satisfacit præcepto quoad substantiam, & perindè est, ac si non recitasset, & per consequens necessarium dicendum est teneri ad restitutionem fructuum. Imò si recitat in Choro ex officio, ne-

neque distributiones in conscientia retinere potest, si absque attentione divinum officium recitavit. Vide Bonac. & alios penes ipsum, qui ita rectè concludunt; licèt oppositum dicat Tolet. *lib. 2. cap. 12. numer.* 6. & alii: Sed vide Cajet. *in Summ. verb. Hora Canon. versic. Quoad tertium*, ubi plura ad intentum.

TITULUS. XVII.

De Attritione.

Vide titul. de Absol. à pec. Inter 16. 17. *titul. de Contrit. ad quæs. tit. de Differ. Inter.* 1. 2. *tit. de Moribun. &c. Inter.* 5. 15. *tit. de Sac. Pœnit. Inter. ult.*

131 INter. 1. Quid est Attritio?

Resp. Est dolor imperfectus de offensa Dei, quoniam vel ex turpitudinis peccati consideratione vel ex gehennæ, & pœnarum metum, vel ex timore amissionis gloriæ communiter concipitur; debet tamen excludere voluntatem peccandi, cum spe veniæ: Ita communiter Doctores. Vide Conc. Trid. *sess* 24. *cap* 4.

132 Inter. 2. Attritio de peccatis ob malum temporale, v.g. ob nocumentum salutis, vel ob pœnam pecuniariam, sive corporalem, qua peccator damnatus est, vel damnandus à Judice humano, vel ob similia, sufficitne ad Sacramentum pœnitentiæ validè recipiendum?

Resp. Tale dubium proponitur à Diana *par.* 4. *tract.* 4. *res.* 193. & pro parte negativa adducit Vasq. *in* 3. *part. tom.* 4. *quæst.* 92. *art.* 1. *dub.* 3. Suar. *de pœnit. disp.* 20 *sect.* 2. Sylv. *in* 3. *part. Supplem.* D. Thom. *quæst.* 1. *art.* 3. *in fin.* quibus ego addo Tolet. *lib.* 3. *cap.* 4. *num.* 5. *vers. prima quidem*, ubi docet, detestari peccatum propter malum illatum, licèt sit bonus actus, non tamen sufficere ad Sacramentum; imò qui sic accederet, putat eum peccare denuò, & non implere præceptum, & consequenter esse repetendum Sacramentum; si quidem non quælibet attritio sufficit ad gratiam, & fructum in Sacramento pœnitentiæ suscipiendum; sed requiritur, & sufficit attritio supernaturalis, & efficax, ut patet ex Trid. *sess.* 6. *cap.* 6. *sess.* 13. *cap.* 3. & *sess.* 14. *cap.* 4. & docent Bonac. *de Sac. disput.* 5. *quæst.* 5. *sect.* 1. *numer.* 3 Undè cùm nemo possit solis viribus naturæ sufficienter se disponere ad Sacramentum, ejusque effectum recipiendum, ideò videtur non sufficere attritionem ob malum temporale, ut ponitur in quæsito. Tamen ipse Diana probabiliter censet cum aliis ab eo congestis, attritionem, & dolorem peccatorum ob malum temporale cum respectu ad Deum, à quo immissum, aut immittendum est, sufficere ad effectum Sacramenti pœnitentiæ suscipiendum; nam dolor de peccatis ob malum temporale respiciens Deum, ex se, non solùm est honestus, sed etiam habet motivum, quod movet ad dolendum de peccato, & non ad dolendum de bono opere, & excludit affectum peccandi, quia Deus etiam eo malo punit peccatum, & non opus bonum, &c. Aliæ rationes videri possunt apud Dian. *ubi suprà* & *part.* 9. *tractat.* 11. *resol.* 62. *verb Nota etiam hic*. Cæterùm hæc opinio, si intendat esse licitum confiteri advertenter cum ea sola attritione, subjacet damnationi propositionis primæ reprobatæ ab Innocen. XI. ut ostendit Joan. de Cardenas in Crisi *dissert.* 8. *cap.* 6. *art.* 2. *quæst.* 2. Vide ipsum, qui optimè concludit. Hanc sententiam sequitur etiam Author Caut. Confes. *lib.* 2. *cap.* 34. *num.* 27. & 28.

133 Inter. 3. Peccator, qui non habet copiam Confessarii, cui peccata confiteri valeat, potestne salvari cum sola attritione?

Resp. Minimè salvari potest, quia non dicitur habere Sacramentum Pœnitentiæ in re, vel in voto; nam peccata non remittuntur, nisi per Sacramentum Pœnitentiæ in re, vel in voto; in re, quando de facto subiiciuntur peccata legitimo Confessario, in ordine ad absolutionem recipiendam, & tunc sufficit attritio; in Voto autem remittuntur peccata per contritionem in ordine ad Confessionem; siquidem qui actum contritionis elicit, quando non habet copiam Confessarii, tenetur adhuc eadem peccata, quorum remissionem per actum contritionis obtinuit, subiicere suo tempore Sacramento Pœnitentiæ; quod necessarium est in re, vel in voto illis, qui mortaliter peccarunt post Baptismum, tam necessitate medii, quàm necessitate præcepti. Vide Bonac. *de Sacr. Pœnit. disp.* 5. *quæst.* 2. *punct.* 3. *per tot.* ubi plures Doctores refert. Ideò, qui non habet copiam Confessarii, eliciat actum contritionis, cum proposito tunc confitendi, si posset; aliàs salus non obtinetur.

TITU-

TITULUS XVIII.

De Bannitis.

Vide tit. de Fil. ad Quaest. 1.

154 INter. 1. Poteſtne quivis ſimplex Sacerdos abſolvere Bannitum pœna capitali à caſibus reſervatis, & à cenſuris, etiam in Bulla Cœnæ, Summo Pontifici reſervatis?

Reſp. Supponendum eſt primò tamquam certum, articulum mortis, & periculum, pro eodem accipi quoad effectum abſolutionis à cenſuris, & caſibus reſervatis, tum à Romanis Pontificibus, tum à Sacris Canonibus, Theologis, & Juris peritis, ut rectè probat Cardin. de Lugo *diſp.* 18. *de pœnit. ſect.* 20. *nu.* 2. & docent etiam Layman *lib.* 5. *tract.* 6. *cap.* 12. *num.* 13. Bonac. *de Sacr. diſp.* 5. *quaeſt.* 7. *punct.* 1. *num.* 10. Navar. *in Man. cap.* 29. *nu.* 31. Emm. Sà *verb. Abſol. num.* 3. Dian. *part.* 3. *tract.* 3. *reſol.* 71. Caſſian. à S. Elia *in Arbor. opin. mor. verb. Articul. mort.* §. 6. *num.* 97. & alii plures penes ipſos, quidquid aliqui in contrarium ſentiant. Hoc poſito, dicendum eſt, poſſe quemlibet ſimplicem Sacerdotem abſolvere hujuſmodi Bannitos ab omnibus caſibus, & cenſuris, dummodò ſint diſpoſiti, ſcilicet contriti, cum propoſito non peccandi in futurum: & ratio eſt, quia Bannitus (modò tamen ſalvum conductum non habeat, & niſi ſit in loco, ubi ſecurum eſſe arbitratur) ubique, ac ſemper impunè poteſt occidi, & conſequenter dicitur eſſe in probabili mortis periculo conſtitutus, ideòque quivis ſimplex Sacerdos poteſt ipſum abſolvere, abſente alio Sacerdote approbato: & ita docent Naldus *in Summ. verb. Abſolut. num.* 9. Baſſæus *eodem verbo num* 31. quibus ſubſcribit Cabrinus *part.* 1. *reſ.* 82. *verſ* 5. Diana *part.* 5. *tract.* 5. *reſ.* 64 & alii ab ipſo relati; Lezana *tom.* 2. *verb.* Bannitus *num.* 14. Vide Paſqualig. *de Privileg. eorum, qui in peric. mortis conſtituuntur quaeſt.* 4. *numer.* 15. ubi docet, quod non obſtante ſalvo conducto, adhuc Bannitus cenſendus ſit in periculo mortis, & conſequenter à quolibet Sacerdote poſſit abſolvi; nam ſi Bannitus ſciat habere inſidiatores vitæ, & quòd Princeps, à quo ſuit bannitus, quærat caput ipſius, ſufficit quidem, ut dicatur eſſe in periculo mortis; quia odium hominis potentis eſt ſufficiens ad conſtituendum eum in tali periculo, ut benè probat ipſe Paſqualigus.

135 Inter. 2. Capitaliter banniti, confugientes ad Eccleſiam, gaudentne ejus Immunitate?

Reſp. Ita certè tenendum eſt, dummodò delictum, pro quo ſunt banniti, non ſit de exceptuatis in Bulla Gregoriana; cum de Jure communi omnes confugientes ad Eccleſiam non ſint ab Altari evellendi, ut dicitur *in cap.* 2. *de Immun.* Vide Sanchez *in Opuſc. tom.* 2. *lib.* 6. *cap.* 1. *dub.* 8. *num.* 24. Bonac. *tom.* 2. *de legibus diſp.* 3. *quaeſt.* 7. *punct.* 5. *numer.* 15. & Dian. *part.* 6. *tract.* 1. *reſol.* 21. & alios penes ipſos.

136 Inter. 3. Banniti capitales, confugientes ad Eccleſiam, gaudentne ejus immunitate, & quomodò ſe gerere debent Regulares Prælati, ſi ad eorum Eccleſias confugerint dicti banniti, aut fures, & alii homines facinoroſi?

Reſp. Dico primò, capitaliter bannitos, fures, alioſque facinoroſos homines gaudere Eccleſiarum immunitate, dummodò delictum, pro quo ſunt banniti, non ſit de exceptuatis in Bulla Gregoriana, *ut dicam infrà tit.* 76. *ad Inter.* 33. & ita docet Sanchez *in Opuſc. tom.* 2. *lib.* 6. *cap.* 1. *punct.* 8. *num.* 24. Barboſ. *de Jure Eccleſ. lib.* 2. *cap.* 3. *num.* 130. Bonacin. *de legib. diſput.* 3. *quaeſtion.* 7 *punct.* 5. *numer.* 15. & alii plures, quos ſequitur Diana *part.* 6. *tract.* 1. *reſolut.* 21. & hoc eſt certiſſimum, & ipſe Diana ibidem ſatisfacit objectis, & rectè quidem. Dico ſecundò, prohibitum eſſe à Sac. Congregatione Regularibus retinere quoſcumque bannitos, decoctores, ſeu ſallitos, alioſque delinquentes, ſub pœna privationis officiorum, ut aſſerit Lezana *tom.* 1. *part.* 1. *cap.* 10. *numer.* 21. & *tom.* 2. *verb. Bannitus numer.* 2. & 8. ubi refert aliam Epiſtolam, quam Sacr. Congregatio mittere ſolet ad Epiſcopos, & Nuntios, qua prohibetur retineri in Eccleſiis quibuſcunque malè viventes, & facinoroſos, ultra tres dies; non quia eis non ſuffragetur immunitas Eccleſiaſtica, quia Sac. Congregatio non intendit derogare Conſtitutioni Greg. XIV. ſed ob alia motiva, ut videre licet apud eumdem Lezanam *locis citat.* & Dianam *part.* 3. *tractat.* 1. *reſolut.* 40. qui conatur probare, quòd dictæ Epiſtolæ miſſæ fuerunt ad Archiepiſcopum Bononienſem, & Archiepiſcopum Neapolitanum; ideòque ibidem dumtaxat obligare: quod quidem mihi non placet, quia mens Sacr. Congregationis eſt, ut nullibi retineantur, ut patet ex Epiſtola, quam refert Lezana *ubi ſuprà verb. Bannitus numer.* 8. Verùm Peyrinus *tom.* 1 *privil Minim. in Conſtitut.* 4. *Clem. VIII. num.* 7. aſſerit poſſe Superiorem Regularem retinere in ſuo

Conventu per aliquot dies Bannitum aliquem sibi benevolum, qui casu aliquo, & non dolo, aut data opera commisit aliquod crimen, propter quod proscriptus est, v. g. homicidium, vel quid simile; quia iste talis non debet vocari malè vivens, aut facinorosus, de quibus solis in prædictis litteris, & aliis similibus decretis, fit sermo; & ita dicit Genuæ servari. Vide Lezanam *tom. 1. part. 1. cap. 10. num. 21.* ubi tandem concludit sic: Cautè tamen in hoc procedendum. Vide Bonac. *ubi suprà num 6. vers. Obicies quartò.*

137 Inter. 4. Bannitus si steterit in Ecclesia suæ Patriæ, censeturne fregisse exilium?

Resp. Negativam sententiam tenendam esse putat, & probabiliter, doctus Diana *part. 4. tractat. 1. resolut. 92.* nam tunc censetur, ac si esset extra Territorium quoad juris effectum, quia esse in loco exempto, vel extra Territorium, est idem, juxta sententiam Pauli de Castro, Alexandri, Rolandi, Nattæ, & aliorum, & docent Legistę *in l. fin. de jurisdict. omnium Judicium*, ut observat ipse Diana ubi suprà. Et rectè quidem, nam Ecclesia est extra Territorium, & jurisdictionem Principis laici, ut docet Castro Palao *tom. 2. tractat. 11. disputat. unica punct. 11. num. 6.* & alii: vel ut alii asserunt, Ecclesia, licèt dicatur esse in Territorio Principis Sæcularis, non tamen propriè dicitur esse de ejus Territorio, ut docet Aymon *consil. 908. numer. 6. lib. 5.* Cassaneus *in consuetud. Burgundiæ rubr. 1. §. 5. num. 117.* Tuscus *verb. Eccles. conclus. 5. numer. 10.* Farinac. *de Immun. cap. 22. num. 356.* & Sperellus *decis. 3. num. 11.*

138 Inter. 5. Qui occidit capitaliter bannitum existentem in Ecclesia, quam pœnam incurrit?

Resp. Peccat mortaliter, & committit Sacrilegium, & licèt non possit puniri tamquam homicida (cum Bannitus impunè occidi valeat) tamen severè à Judice Ecclesiastico puniri debet hujusmodi homicida, quia fuit violator Ecclesiæ, & Ecclesiasticæ immunitatis, ac proindè etiam Excommunicationis vinculo censendus est innodatus, ut rectè firmat Diana *part. 6. tract. 1. resolut. 21. vers. Notandum est etiam hic &c.* & pro se alios adducit.

139 Inter. 6. Peccatne mortaliter, qui Bannitum, sive proscriptum capitaliter, interficit?

Resp. Non peccat, quia quivis de populo potest etiam in foro conscientiæ Bannitum, seu proscriptum occidere; nam facit non privata, sed publica authoritate. Tolet. *lib. 5. cap. 6. sub numer. 10.* & alii mox citandi. Verum est tamen, quòd debent concurrere istæ quatuor conditiones; 1. ut per publicam mortis sententiam data sit omnibus facultas illum occidendi; 2. ut Bannitus existat intra Territorium Principis proscribentis, & non habeat salvum conductum; 3. ut id fiat publicæ justitiæ zelo, non ex odio, aut privatæ vindictæ causa; 4. ut excipiantur parentes, *quia, ut dicam ad Inter. sequentem*, non licet filio occidere Patrem Bannitum, & docet etiam Emm. Sà *verb. Bann. num. 4.* Ita è contra neque Patri licet occidere filium, vel fratri fratrem, nec uxori maritum, ut videre licet adud Nicol. *in Flos. verb. Occisio, sub numer. 4.* Cabrin. *de Cas. Reserv. part. 2. cas. 1. annot. 5. num. 17.* Lezana *tom. 2. vers. Bannitus numer. 9.* Quod tamen verum putant, nisi hujusmodi essent Reipublicæ hostes, aut ei valdè noxii, cum bonum commune debeat præferri bono privato, *ut dicam etiam ad Inter. sequent.* Imò dicunt aliqui, licitum esse etiam proditoriè, aut per insidias Bannitum occidere (quidquid alii in contrarium sentiant propter periculum damnationis æternæ, cui frequenter exponitur Bannitus, si occidatur in statu peccati mortalis) nam sibi prospicere debet, cum possit cessare à peccatis, & non vult, ideò sibi imputare debet, si in statu peccati mortalis occidatur; major enim ratio urget, ut occidatur pro bono communi, quàm non, ob solum bonum privatum ipsius: Ita tradunt Molina, Filliuc. Azorius, & Megala, quos refert, & sequitur Diana *part. 5 tract. 4 resolut. 25.* contra Bonac. *de Rest. disput. 2. quæst. ultima sect. 1. punct. 2. num. 3.* & alios apud ipsum; Cabrinus autem *loc. citat. num. 16.* fatetur sibi magis placere opinionem Bonac. propter periculum damnationis Animæ, cui frequenter exponitur Bannitus, si in eo statu proditoriè occidatur. Utraq; sententia est probabilis, modò concurrant quatuor illæ conditiones supradictæ. Vide Lezanam *loc. cit. numer. 9. & 10.*

140 Inter. 7. Potestne sine peccato mortali filius occidere Patrem bannitum?

Resp. Occidere Patrem bannitum non licet filio absque peccato mortali, quia in tali casu filius non amittit obligationem naturalem, qua tenetur erga Patrem. Ita docet Bonac. *de Rest. disput. 2. quæst. ult. sect. 1. punct. 2. num. 6.* Diana *part. 5. tract. 4 resolut. 25. vers. Nota tamen*, Nicolius *verb. Occisio numer. 4.* ubi tamen notat, quòd si Parentes hujusmodi,

modi, essent Reipublicæ valdè noxii, etiam à filiis occidi possent, quia bonum commune præferendum est privato. Vide Layman *lib.* 3. *tract.* 3. *part.* 3. *cap.* 2. *num.* 2. *& Resp. ad Inter. antecedentem.*

TITULUS XIX.

De Benedictione Nuptiarum.

Vide tit. de Paroch. Inter. 36.

141 INter. 1. Quodnam peccatum est consummare matrimonium ante benedictionem?

Resp. Dicunt aliqui, quòd secluso contemptu, & scandalo, nullum sit peccatum. Vide Dianam *part.* 3. *tractat.* 4. *resol.* 240. *& resol.* 265. *vers. Adde*; tamen quia Concil. Trident. *sess.* 24. *de reformat. matrimon. cap.* 1. hortatur, ut Conjuges non consumment matrimonium ante benedictionem, ideò aliter facientes peccant venialiter, sicut erat ante Concilium, ut ex Armilla, & Cajetano docet Toletus *lib.* 7. *cap.* 23. *numer.* 2. Verùm concludendum esse puto, omittere benedictionem, aut ante eam consummare, non esse peccatum mortale. Ita Sylvester *verb. Debitum conjugale* §. 11. Imò nec veniale, si fiat juxta aliqua de causa, ut docent Emin. Sà *verb. debitum conjugale num.* 6. *& verb. matrimonium num.* 6. Chaves *in summ. Victoria de Sacram. matrimon. quæst.* 247. Diana *res.* 240. *cit.* qui cum Sanchez aliquando credit esse sanum consilium matrimoniũ consummare ante benedictionem, ut quando ex aliqua justa causa differtur, estque periculum incontinentiæ. Vide Bonac. *de matrim. quæst.* 4. *punct.* 6. *sub num.* 2.

142 Inter. 2. Tempore ab Ecclesia vetito potestne dari benedictio nuptiarum sine peccato mortali?

Resp. Quia violatur præceptum Ecclesiæ in re gravi, ideò committitur peccatum mortale dando benedictionem solemnem tempore ab Ecclesia interdicto, & Sacerdos graviter puniendus esset pœna arbitraria, cum in Jure nulla sit præscripta pœna: Sponsi verò in pœnam criminis separandi essent ad tempus, nisi periculum incontinentiæ timeatur ob separationem, sed puniri deberent alia pœna arbitraria. Ita Silvester *verb. matrimonium* 7. *quæst.* 2. *in fine*, Rosella *verb. impedimentum num.* 17. Sanchez *de matrim. libr.* 7. *disput.* 7. *numer.* 5. quos refert Bonac. *de matrim. quæst.* 3. *punct.* 14. *num.* 4. *vers. secundo sequitur.*

143 Inter. 3. Benedictio conjugalis quando fieri debet?

Resp. Benedictionem conjugalem non posse nisi inter missarum solemnia fieri, resolvit Aldanus, & testatur ita fuisse decisum in una Pisauren. 13. Julii 1630. Vide Barbos. *Collect. ad Triden sess.* 24. *cap.* 1. *de reformat. matrim. numer.* 251.

144 Inter. 4. A quo fieri debent nuptiales benedictiones? & quam pœnam incurreret, qui sine licentia sponsos benediceret?

Resp. Fieri debent ab Ordinario, vel à Parocho Sponsi, vel Sponsæ, vel ab alio Sacerdote de ipsius licentia; nam si alius Sacerdos hoc faceret sine licentia Parochi, vel Ordinarii, ipso facto incurreret suspensionem ab Officio, donec ab Ordinario Parochi absolutionem habuerit, ut habetur ex Tridentino *sess.* 24. *cap.* 1. *de reform. matrim.* Et idem dicendum esset, si dictus Sacerdos esset Regularis, siquidem suspensionem solùm incurreret, non autem excommunicationem latam in Clementina 1. *de privil.* ut pluribus relatis docet Bonac. *de matrimon. qu.* 4. *punct.* 6. *num.* 3. & ego dicam *in tit.* 196. *de Sacr. Matrim. ad Inter.* 7. ad quam te remitto. Vide DD. apud Barbos. *in Collect. ad Trident. loco cit. num.* 154 *& seqq*

145 Inter. 5. In secundis nuptiis estne opus, ut Sponsi iterùm benedictiones recipiant?

Resp. Non est necessarium, quia benedictiones non respiciunt nuptias, sed personas; undè si in primis nuptiis eas receperint, non sunt iterùm astrigendi ad illas recipiendas; dummodò tamen in eo loco non adsit consuetudo in contrarium; nam consuetudinis legitimæ Diœcesium circa secundas nuptias benedicendas standum esse asserunt plures Doctores. Cæterùm quando alter Conjugum non suscepit benedictionem, videtur usu receptum, ut in secundis nuptiis benedictiones conferantur, maximè si fœmina nondum fuit benedicta, cum sit virgo. Ita pluribus allegatis docent Bonac. *loco proximè cit num* 4. & Barb. *ubi suprà nu.* 152. *&* 153. Sed si plura circa tale dubium scire desideras, vide Sylvestrum *verb. Nuptiæ*, Em. Sà *verb. Benedictio nu.* 2. & Dianam *part.* 3. *tract.* 4. *res.* 265.

TITULUS XX.

De Beneficiariis, & Beneficiis Ecclesiasticis.

Vide tit. de Ætat. &c. Inter. 2. 3. tit. de Attentione, Inter. 3. tit. de Bigam. Inter. 8. tit. de Cappell. tit. de Canon. tit. de Electión. &c. Inter. 1. 2. 4. 6. 8. tit. de Eleem. 1. 14. tit. de Episcop. &c. Inter. 15. 42. 69. tit. de Excom. Min. Inter. 4. tit. de Horis Canon. &c. Inter. 1. tit. de Injust. Inter. ultim. tit. de Ira, & Od. Inter. ult. tit. de Irregul. Inter. 2. 16. tit. de Largit. Mun. Int. 1. tit. de Mutu. Inter. ult. tit. de Paroch. tit. de Peccat. Inter. 27. tit. de Pensionar. &c. tit. de Privileg. &c. Inter. 7. tit. de Resid. Inter. 6. tit. de Rest. accept. Inter. 6. 7. 8. 9. 10. tit. de Sac. Ord. Inter. ult. tit. de Simon. tit. de Susp. Inter. 1. 2. tit. de Val. Benef.

146 INter. 1. Ad quem pertinet Beneficiorum collatio?

Resp. Beneficia conferre pertinet pro toto Orbe ad Papam; pro sua Diœcesi ad Episcopum (cum quo concurrit Legatus à latere) & aliquando pertinet ad Capitulum, ut docet Layman *lib. 4. tract. 2. cap. 10.* & ex eo Lezana *tom. 2. verb. Beneficium sub numer. 12.* Verùm, ut benè advertit Toletus *lib. 5. cap. 77. num. 2.* Capitulum non potest conferre Beneficia per se, nisi in tribus casibus. Primus est, quando Ordinarius est suspensus à collatione Beneficiorum, ut non possit conferre, aut est excommunicatus. Secundus, quando vacat Sedes, & tale est Beneficium, quod Capitulum cum Episcopo providere solebat; secus verò si solus Ordinarius conferre debebat. Tertius, quando est Beneficium jurispatronatus; nam licèt solus Ordinarius conferebat, tamen vacante sede, potest Capitulum per ipsum conferre. Extra istos tres casus non potest de jure Capitulum beneficia conferre, sed tantùm ex speciali aliquo privilegio, si habet, aut ex immemorabili aliqua consuetudine, vel statuto in contrarium; nam posito aliquo statuto, vel consuetudine immemorabili, quivis, licèt non sit Ordinarius, Beneficia conferre valet. Vide Sylvestrum *verb. Beneficium 2.* Toletum, & Lezanam *locis citatis*. Et nota, quòd collatio beneficiorum non est actus Ordinis, sed jurisdictionis. Vide infra *in tit. 83. ad Inter. 15.*

147 Inter. 2. Potestne fieri licitè promissio Beneficii vacaturi, aut ad id præsentatio?

Resp. Talis promissio, quacumque verborum forma fiat, nec licet, nec valet: habetur *ex cap. 1. 13. & 16. de conceß. Praben. & cap. detestanda eodem tit. in 6. & cap. Ne captande de spol. Cler.* Vide Em. Sà *verb. Beneficium nu. 16.* & Armillam eodem *verb. n. 14.*

148 Inter. 3. Non Clericus, aut Clericus sed Conjugatus, potestne habere Ecclesiastica Beneficia.

Resp. Dicam alibi, non Clericum, seu laicum obtinere minimè posse beneficium Ecclesiasticum, cum sit quid spirituale, quod dari non potest laico. Vide infrà *in tit. 223. de Validitate Beneficiorum, ad Inter. 5.* Quantùm verò ad Clericum Conjugatum, licèt gaudeat privilegio fori, & canonis, si unam, & Virginem duxerit, & incedat in habitu, & tonsura, & alicujus Ecclesiæ servitio, vel ministerio ab Episcopo deputatus, eidem Ecclesiæ serviat, vel ministret, ut statuit Trident *seß. 23. de refor. cap. 6.* tamen de jure communi habere non potest beneficium Ecclesiasticum, nec administrationes Ecclesiasticas, quare nec esse potest Vicarius Episcopi, ut docet Panormitanus *in cap. Joannes, & in cap. Sanè de Cler. Conjug.* & Doctores communiter *in cap. unico eodem tit. lib. 6.* teste Sylvestro *verb. Beneficium 3. num. 8. qu. 4* qui etiam citat D. Thomam pro hac sententia.

149 Inter. 4. Clericus beneficiarius Matrimonium contrahens, perditne ipso facto beneficium?

Resp. Si est in Sacris, & contrahit per verba de præsenti, non est ipso facto privatus, sed est privandus; nam matrimonium est nullum, ideòque compellitur uxorem dimittere: & sic non valet regula, quòd non possit servire uxori, & beneficio, ut dicitur de Clerico in minoribus ordinibus constituto, qui contrahit matrimonium per verba de præsenti; quia cum matrimonium validè sit contractum, perdit jus ad beneficium per vinculum incompatibile cum ipso beneficio, & ad illud amplius non habet regressum. Si verò Clericus in minoribus solùm contrahit sponsalia per verba de futuro, non perdit beneficium, quia dissolutis sponsalibus, potest ad suum redire beneficium, ut aliis citatis docet Sylvester *loco proximè cit. num. 23. qu. 22.* & Em. Sà *verb. Beneficium num. 24.* Tolet. *lib. 5. cap. 82. nu. 2.* Itaque qui ducit uxorem, perdit Beneficium, nec illud potest ullo modo retinere.

150 Inter. 5. Qui animo ducendi uxorem retinet beneficium aliquod, peccatne mortaliter, & teneturne ad restitutionem?

Resp. Certò mortaliter peccat, nisi animum mutet: ad restitutionem verò non tene-

tur,

tur, nisi cum curatum est Beneficium, & non Collegiatum. Navar. *cap.* 26. *num.* 118. & Soto *lib.* 10. *quæst.* 5. *artic.* 6. apud Toletum *lib.* 5. *cap.* 5. *num.* 2. Sed Gabriel *in* 4. *distin.* 15. *quæst.* 8. *art.* 3. putat teneri ad restitutionem in omni beneficio, etiam non curato; tamen cum sit jus ad hoc obligans, non videtur esse pœna amplianda: quare si uxorem ducat, non tenetur fructus jam ante perceptos restituere, juxta communiorem sententiam.

151 Inter. 6. Qui Beneficium recipit animo illud resignandi, vel permutandi, incurritne aliquam pœnam?

Resp. Ex Bulla Pauli IV. quæ incipit *Inter cætera*, edita die 27. Novembris 1557. quam per extensum ponit Gonzalez *in Regul. Cancell. glossa* 15. *num.* 90. & refert etiam Filliucius *tom.* 3. *tractat.* 14. *capit.* 5. *numer.* 43. apud Dianam *part.* 7. *tractat.* 7. *resolut.* 14. prohibitum est sub pœna excommunicationis latæ sententiæ, & summo Pontifici reservatæ, recipere Beneficium animo resignandi, vel permutandi: & in Romana Curia, teste Diana *ubi suprà*, datur juramentum, quo non accipiatur Beneficium animo resignandi. Verùm, ut docet Garzias de Benefic. *tom.* 2. *part.* 11. *capit.* 3. *num.* 291. dicta Bulla procedit dumtaxat in obtinentibus, seu impetrantibus beneficia in Curia Romana, seu à Papa, non autem ab Ordinariis locorum extra Curiam; nec dictam pœnam incurrit, qui non statim, seu infra parvum tempus, sed post aliquos annos habet intentionem resignandi Beneficium: & ita esse usu receptum asserit idem Garzias; quia nemo tenetur habere animum retinendi semper beneficium, & juramentum, quod Romæ exigitur, sic accipiendum videtur; Imò qui obtinet beneficium cum animo dubio, aut conditionali illud resignandi in favorem alterius, dictam pœnam non incurret, prout tenet ipse Garzias, cui adhæret Diana *loco cit.* ad quem brevitatis gratia Lectorem remitto.

152 Inter. 7. Excommunicatus occultus teneturne se manifestare, nè accipiat Beneficium?

Resp. Si potest absque scandalo, & infamia se manifestare, tenetur id facere, quia quilibet tenetur obedire Ecclesiæ, & servare effectus censuræ: si verò imminet periculum infamiæ, vel scandali, non debet se prodere; nam Ecclesia non obligat cum tanto incommodo. Debet tamen, si potest, aliquo honesto titulo se excusare, & non acceptare beneficium, at si illud deceptavit, debet quàm primùm petere absolutionem occultè à Sacr. Pœnitentiaria, & sic erit tutus in conscientia. Vide Bonac. *de cens. disp.* 2. *quæst.* 2. *pun.* 4. §. 1. *nu.* 12. Dian. *part.* 4. *tr.* 4. *res.* 56. *propè fin.* & Suarez *de censur. disp.* 13. *sect.* 1. *n.* 11.

153 Inter. 8. Beneficiarius, si incidat in excommunicationem, estne ipso jure privatus fructibus, redditibus, seu distributionibus Beneficii?

Resp. Dicunt aliqui, non teneri illos restituere, quia nulla adest obligatio restituendi, dummodò exequatur onera, & officia Beneficii, sive excommunicatus sit Parochus, sive Canonicus, sive habeat Beneficium simplex, nam putant non esse ipso jure privatum fructibus, &c. sed necessariò requiri Judicis sententiam. Alii verò probabiliùs docent excommunicatum non facere in conscientia fructus suos, consequenter teneri absque alia Judicis sententia illos restituere, aut saltem curare eorum condonationem à Sac. Penitentiaria, exposita causa paupertatis, ignorantiæ, vel injustæ excommunicationis, vel diligentiæ in procuranda statim absolutione, sed dilata culpa aliorum. Ita Tolet. *lib.* 1. *cap.* 13. *num.* 12. cum Palud. *in* 4. *dist.* 18. *quæst.* 4. Sylvest. *verb. Clericus* 4. *quæst.* 25. & aliis ibi congestis: ita etiam tenet Suarez *de cens. disp.* 13. *sect.* 2. *numer.* 4. Fillicius *tomo* 1. *tractat.* 12 *cap.* 5. *numer.* 120. Sayrus *de censur. libr.* 1. *capit.* 5. *num.* 14. Reginaldus *tomo* 2. *lib.* 32. *tract.* 2. *cap.* 7. *num.* 36. & alii multi. Imò Tolet. *loco cit.* testatur de communi: sed Bonac. *de censur. disp.* 2. *quæst.* 2. *pun.* 4. §. 2. *num.* 2. est pro prima opinione, quæ revera est probabilis, sed magis tuta mihi videtur opposita, ideòque sequenda in praxi. Vide Dianam *part.* 4. *tractat.* 4. *resol.* 54. qui utriusque partis Doctores refert, sed adhæret illis, qui docent, non esse ipso jure privatum fructibus Beneficii: Idem docet Rotar. *in Appar. pro exam. Cler. capit.* 8. *sect.* 1. *numer.* 9.

154 Inter. 9. Expositi debentne admitti ad Beneficia in Cathedralibus, & suntne habendi puri sanguinis?

Resp. Dicam infrà *in tit.* 83. *ad Inter.* 35. Expositos habendos esse pro legitimis, & consequenter sunt habiles ad Ordines, & ad Beneficia; & hæc sententia est probabilior, & communior, ut asserit Diana *part.* 10. *tract.* 16. *resolut.* 96. ubi citat Doctores ad satietatem *vers. Restat modò*, & luculenter probat, in Cathedralibus Expositos admittendos esse ad Beneficia; quia ex præsumptione Juris habent puritatem sanguinis, quod sæpiùs firmavit Sacr. Rota, ut videre licet apud ipsum Dianam, qui egregiè respon-

det etiam ad argumenta contraria, & pluribus citatis hanc sustinet sententiam, quam impugnare difficile mihi videtur, etiamsi in aliqua Cathedrali adsit statutum de puritate sanguinis, & sufficientem informationem exposcat. Vide Dianam, & non te pœnitebit vidisse; nam longum esset recensere omnia, quæ ibidem perdoctè tradit.

155 Inter.10.Socrates servivit per multos annos cuidam Episcopo, & habuit intentionem recipiendi beneficium, ut pretium servitii; obtinuit beneficium, potestne illud tuta conscientia retinere?

Resp. Multi dicunt, quòd non, sed debeat illud resignare, quia usurarius mentalis tenetur ad restitutionem;& ita quoque teneatur qui committit Simoniam mentalem, ut fecit ipse Socrates. Sed Sanchez *in Opusc. lib.2.cap.* 3. *dub.* 105. *num.* 5. cum Cajetano Angles, & aliis, docet, quòd si in tali casu externè nullum etiam implicitè interfuit pactum, sed tam Socrates, quàm Episcopus finxerint gratias facere, recipiens beneficium non teneatur illud resignare, nec Episcopus solvere servitium; & hanc sententiam sequitur Diana *part.4.tract.4.resolut.* 168. & inter alios citat D.Thomam 2.2. *quæst.*100.*art.*6.*ad* 6.& benè quidem, nam Simonia mentalis non obligat ad restitutionem, ut obligat mentalis usura. Em.Sà *verb.Simonia num.*8.& alii apud ipsum.

156 Inter. 11. Quinam sunt de jure inhabiles ad beneficia Ecclesiastica consequenda?

Resp. Multi sunt, qui de Jure censentur inhabiles ad beneficia Ecclesiastica consequenda: Sunt igitur hæretici, eorumque fautores, receptatores, & defensores, Excommunicati, Suspensi, Interdicti personaliter, Irregulares, Bigami, Conjugati, Laici, Illiterati, corpore vitiati, publici aleatores, Ebriosi, Simoniaci in beneficio assequendo post privationem; Clerici malè usurpantes bona quæcunque, vel jura Ecclesiarum, Concubinarii incorrigibiles, Filii, & Nepotes offendentium Cardinalem, Neophiti, Ermaphroditi, Infames, Obligati Reipublicæ ob administrationem, aut redditam rationem, & cæteri hujusmodi, de quibus latè agunt Squillante *de privil. Clericor. cap.* 4. *per totum*, Barb. *de jure Ecclesiastico lib.* 3. *cap.* 13. & alii. Vide etiam Lezanam *tom.*2. *verb.Beneficium n.* 4. *& seqq.*

157 Inter.12. Qui commisit crimen, propter quod, lege ita statuente, incurrit ipso facto, vel ipso jure pœnam privationis beneficii, & officii, teneturne in Foro conscientiæ statim illud dimittere ante sententiam declaratoriam Judicis?

Resp. Dicam infrà *in tit.* 168. *de pœnis*, *ad Inter.* 1. non teneri, juxta sententiam plurimorum Doctorum, quos ibi citabo. Vide igitur Dianam *part.* 12. *in tract. de consecr. Episcop. resolut.* 56. qui pluribus allegatis doctè, ut semper solet, hanc sustinet sententiam, quæ revera mihi videtur probabilissima, quia ut quis re, quam possidet, privetur in pœnam criminis, oportet, ut sententia aliqua procedat; cum natura abhorreat, ut idem sit agens, & patiens; ideòque lex humana videretur nimis acerba, & supra humanas vires, si cogeret ad exequendum in se pœnam valdè gravem: undè non censetur obligare cum tanto rigore, saltem nisi exprimat, ut in conscientia ante omnem declaratoriam quis teneatur dimittere jus, quod habet, & rem, quam possidet, ante omnem Judicis sententiam declaratoriam. Alias rationes vide, si libet, apud ipsum Dianam, & alios Doctores, quos ipse refert, & præsertim Thomam Hurtadum variar. *tom.* 2. *tract. ult. resol.* 11. §.4 *nu.*700. & Garziam *de Benefic. part.* 11. *cap.* 10. *num.* 8. *&* 9. Vide etiam Em. Sà *verb Beneficium num.*20.

158 Inter. 13. Teneturne Beneficiarius persolvere horas canonicas statim post adeptam collationem Beneficii?

Resp. Non statim ad onera Beneficii obligatur, sed postquàm Beneficii possessionem jam accepit; nam æquum non est, ut qui non potest jura beneficii exercere, teneatur ipsius onera sentire: Ita pluribus relatis docet Dian. *part.* 2. *tractat.*12. *resolut.* 21. Sed hoc intelligo, nisi Beneficiarius spontè differat possessionem capere, siquidem esset in culpa, & Ecclesia debito obsequio defraudari non debet ob ejus culpam, aut negligentiam, maximè cum fraus, & negligentia ipsius non debeat ei prodesse, ut benè ex Lessio, Parisio, Menochio, Filiuc. Azorio, Molfesio, Squillante, & Vasquez, resolvit Bonac. *de Horis Canon. disp.* 1. *quæst.*2. *punct.* 5. *num.* 2.

159 Inter.14. Beneficiarius teneturne Divinum Officium recitare, si Beneficium sit ita tenue, ut non sufficiat ad vitæ sustentationem?

Resp. Communis sententia docet teneri, & benè quidem; nam jura, dum asserunt beneficium dari propter officium, indistinctè loquuntur, nec magis loquuntur de beneficio pingui, quàm tenui, ut patet ex Concil. Lateranensi sub Leone X. *sess.* 29. *can.*9.

*can.*9. & ex Bulla B. Pii V. Quare cum verba Concilii, & Bullæ præfatæ, generalia sint, nec ullo modo excipiunt habentes Beneficium tenue, nec nos distinguere, aut excipere debemus, nec quis potest se excusare, si inde non percipiat necessaria ad sustentationem, quia voluntariè, & scienter ad illud intitulari se fecit; scienti autem, & volenti non fit injuria; ideò imputet sibi. Sylvest. *verb. hora numer.*3. Navar. *de Orat.cap.*7.*nu.*37. *& cap.*25. *numer.* 102. D.Anton.*part.*3.*tit.*13. *cap.*4. §.1. Tolet.*lib.*2.*cap.*14.*numer.*4. Suarez *de Relig.tom.*2.*lib.*4. *cap.*21.*num.*4. Azor.*part.*1. *lib.* 10.*cap.*3.*quæst.*3. Castropal. *tom.*2. *disp* 2.*punct.* 1. §. 2. & alii plures, quos refert, & sequitur Bonacin. *de Horis canon. disp.*1.*quæst.*2.*punct.*4. *numer.*17. qui etiam ad objectiones in contrarium respondet; licèt Diana *part.*2. *tract.*12. *resol.* 9. hanc nostram sententiam non sequatur, tamen communem esse fatetur, & plures Doctores allegat in favorem. Verùm non desinit Doctores aliter sentientes, ut videre licet apud Bonac. *loco supra cit.* & apud Dian. *loco cit. & par.*4.*tract.*4.*resol.*146. *& par.*5.*tract.* 5. *resol.*25. *& par.*10. *tract.*16. *resol.* 47. *versf. & tandem nota*. Et quamvis hæc opposita sententia probabilitate non careat, tamen puto non esse discedendum à communi sententia, quæ quidem verior est, ac probabilior. Vide igitur Bonacin. ubi supra, qui fortioribus terminis hanc sustinet sententiam, & meritò.

160 Inter. 15. Clericus qui non est sacris ordinibus initiatus, & habet beneficium Ecclesiasticum, peccatne mortaliter si officium Divinum non persolvit?

Resp. Peccat certò mortaliter; Toletus *lib.* 2. *cap.* 12. *numer.* 2. quia facit contra determinationem Ecclesiæ in re gravi, & contra finem, propter quem datur beneficium, ut patet ex Bulla Beati Pii Quinti edita 12. Kalend. Octobris anno 1571. apud Bonacin. *de Horis Canon. disput.* 1. *quæstion.* 5. *punct.* 2. *numer.* 2. & si elapsis primis sex mensibus post obtentam Beneficii possessionem officium non recitaverit, non solùm peccat mortaliter, ut dixi, verùm etiam tenetur ad restitutionem pro rata temporis, & officii omissi. Ita docet Bonacin. loco citat. numer. 8. & rectè quidem, tenetur enim ex obedientia. Vide Bonacina *disput.* 1. *quæst.* 2. *punct.* 4. *numer.* 1. *ubi supra*.

161 Inter. 16. Qui habet onus recitandi Divinum Officium ratione Beneficii, si culpabiliter illud recitare prætermittit, ad quid tenetur.

Resp. Tenetur restituere pro rata juxta omissionem Officii, & hoc patet ex Concil. Lateranensi sub Leone X. & etiam ex Bulla B. Pii V. quam per extensum refert Navar. *in Man. cap.*25.*nu* 22. Bonac. *de Horis Canon.disp.* 1. *quæst.*5.*punct.*2.*num.*2. & alii. Vide Dianam *part.*4.*tract.*4 *resol.* 111. qui docet, quomodo debet fructus restituere.

TITULUS XXI.

De Beneficiorum Permutatione.

*Vide tit. de Beneficiar.Inter.*6.

162 Inter. 1. Permutantes Beneficia sine Superioris licentia, incidunt ne in censuras, & alias pœnas contrà Simoniacos inflictas?

Resp. Affirmativè tenendum est omninò, nam hujusmodi permutationes minimè fieri possunt sine labe Simoniæ, sine Superioris licentia, quidquid in contrarium dicat P. Navarrus. Nam sic habetur *ex cap. Cùm olim, & cap. Quæsitum, de rerum permutatione, cap. Majoribus de præben. & cap. fin. de pactis*, & tradunt quamplures DD. quos allegat, & sequitur Diana *part.*10. *tract.*16. *resolut.* 16. qui testatur de communi. Hæc autem Simonia est dumtaxat de jure Canonico prohibita, ut probat Bonac. *loco mox citando nu.*3.

163 Inter. 2. Si Beneficiarii tractent inter se de aliqua permutatione inter eos facienda, si Superiori placuerit, committuntne peccatum Simoniæ?

Resp. Nullum peccatum committunt; nam licet partibus inter se tractare de futura permutatione, si Superior consentiat. Sylvester *verb. permutatio* 2. *quæstion.* 5. & alii plures, quos dat Diana *loco proximè citat. versic. Sed hic quæro*; qui etiam testatur de communi. Vide Bonac. *de Simon.disp.*1.*quæst.*4.§.12.*nu.*5.

164 Inter. 3. Potestne licitè fieri permutatio Beneficiorum sine justa aliqua causa?

Resp. Nequaquam; siquidem requiritur aliqua causa, quæ justa censetur quidem, si permutans uno loco commodiùs propriæ saluti sit cosulturus, vel quia in loco sui Beneficii habet graves inimicitias, aut saltem incommodum patitur propter aeris intemperiem, &c. Si verò permutatio pro aliquo commodo temporali unius, aut utriusque fiat, esse Simoniam docet Sanctus Thomas *in* 4. *dist.* 15.*quæst.*3.*art.*3.*ad* 8. Cæterum Diana *loco citat. versf. Quæro* 2. excusat à peccato Simoniæ, qui permutat pro aliquo suo temporali

rali bono; sed mihi non placet, sed solùm concedo cum Sylvestro ubi suprà nu.3. quando quis in alio loco possit meliùs Deo servire, licitam esse permutationem. Vide Toletum *lib. 5. cap. 91.* & Bonac. *ubi suprà nu.7.*

TITULUS XXII.

De Beneficiorum Pluralitate.

Vide tit. de Cardinal. Inter. 5.

165 INter. 1. Potestnè quis tuta conscientia habere plura Beneficia simul.

Resp. Plura Beneficia simul retineri non possunt, licèt sint simplicia, si personalem requirant residentiam, vel sint suprà sufficientem, & honestam possidentis sustentationem. Concil. Trident. *sess. 24. cap. 17.* Itaque habens unum Beneficium sufficiens, non potest retinere duo; & habens duo per se separatim insufficientia, sed simul juncta sufficientia, non potest retinere tertium. Ita Doctores apud Barbos. *in Trident. loc. cit. num.* 6. & concordat Panorm. quem citat Sylvest. *verb. Benefic.* 4. *sub num. 2. circa finem*; ac proindè, qui habet Beneficium, quantumcumque simplex, quod per se sufficiat ad vitam Beneficiati, non potest aliud tenere sine peccato mortali, secundum Glos. *in cap. dudum 2. de elect.* Quòd si à Papa dispensetur, ut plura simplicia possit habere pinguia Beneficia, ego non audeo improbare. Sed solùm vellem, ut legerentur Doctores, quos allegat, & sequitur Diana *part. 10. tract. 13. resol. 1. per totam.* Vide Navar. *in Manual. cap. 25. num. 125.* Tolet. *lib. 5. cap. 80.* Sylvest. *loco cit.* Eman. Sà *verb. Beneficium num. 1.* & D. Tho. *quodlib. 9. artic. 5.* Rotarium *de exam. Cler. cap. 8. sect. 2. nu. 14.* & intrà in hoc eodem *tit. ad Inter. 4.*

166 Inter. 2. Episcopus potestne dispensare, ut aliquis possit habere duo Beneficia simplicia?

Resp. Episcopi habenti unum beneficium simplex, quod non sufficiat ad ejus sustentationem, potest quidem aliud simile conferre usque ad sufficientem sustentationem absque Apostolica dispensatione; sed non potest plura simplicia ultra duo conferre sine Papæ dispensatione. Vide Doctores apud Barbos. *in Trid. sess. 24. cap. 17. n. 4. & seqq.* Emm. Sà *verb. Beneficium n. 2.* & Panimollam *to. 2. dec. 31. adnot. num. 34. & seqq.*

167 Inter. 3. Quando dicitur posse Beneficium Ecclesiasticum sufficere ad congruam sustentationem Beneficiarii?

Resp. Hoc relinquendum est ad arbitrium Superioris, qui consideratis considerandis existimare poterit plus, vel minus, quid necessarium sit pro qualitate personæ, loci, & temporis. Ità pluribus relatis firmat Barbos. *loc. cit. num. 17. & de potest. Episcop. part. 3. allegat. 62. num. 11.*

168 Inter. 4. Qui sine justa causa obtinet ex dispensatione Papæ plura Beneficia, estne tutus in conscientia?

Resp. Doctores ad satietatem refert Barb. *in Trident. loco supra cit. num. 54.* qui loquuntur de materia tam periculosa, & lubrica. Item vide S. Thomam *quodlib. 9. quæst. 7.* Sylvest *verb. Beneficium 4. num. 14.* Emman. Sà *eodem verb. sub num. 1.* & alios, quos refert, & sequitur Diana *part. 10 tract. 13. resol. 1.* Quænam autem sint justæ causæ ad dispensandum, habebis ex DD. allegatis. Hoc unum verò non prætereo, scilicet quòd nemini suffragatur dispensatio Pontificia ad possidendum plura simul Beneficia, nisi ex justa causa fuerit obtenta, ut docet Marchantius apud Dianam *loc. cit. in fine.* Justa autem causa non est, nisi in utilitatem Ecclesiæ, vel ob ipsius Ecclesiæ necessitatem; secus non est bona dispensatio, nec est homo securus coram Deo. Toletus *lib. 5. cap. 81. nu.* 4. Nam dispensatio Papæ semper, vel saltem in dubio intelligi debet facta cum illa bona intentione, ut beneficia non habeantur ad proprium commodum, luxum, &c. aliàs sic dispensare, ex Hostiensi apud Dianam, est in Infernum cum licentia Papæ introire. Alia quæ dicunt ipsi DD. circa tale dubium, libenter prætermitto, sciens, quòd durus est hic sermo apud aliquos. Multa exempla aliquorum, qui fuerunt æternaliter condemnati propter Beneficiorum pluralitatem, referuntur in Prato spirituali, & apud Villadiegos, teste Barbos. *in Trid. loc. cit. nu. 1. in fine.* Tandem vide Dianam *part. 12. tract. de Confess. Episcop resol. 72.* Armillam *verb. Benefic. num. 43.* & Sylvest. *verb. Benefic. 4. num. 4.* si plura scire desideras.

169 Inter. 5. Qui habet plura Beneficia, & non persolvit divinum Officium, teneturne ad restitutionem fructuum omnium Beneficiorum, vel sufficit restituere pro rata officii omissi? & quot peccata committit?

Resp. Licèt qui plura Beneficia justè, & cum legitima superioris auctoritate retinet, unum specie peccatum committat dum horas Canonicas prætermittit, quia facit contra obligationem ejusdem rationis, ut docent quamplurimi DD. apud Bonac. *de Horis Canon. disp. 1. quæst. 2. pun. 1. num. 9. in fin.* & Dian. *part. 2. tra. 12. res. 23.* tamen tenetur fructus omnium Bene-

Beneficiorum pro rata officii culpabiliter omissi restituere; & hoc clarè patet ex Bulla B. Pii Quinti, & tradunt DD. communiter.

TITULUS XXIII.

De Bigamia.

Vide tit. de Differ. Inter. 22. tit. de Privil. &c. Inter. 2. 3. 4. 5.

170 INter. 1. Quotuplex est Bigamia? *Resp.* Triplex est Bigamia, scilicet vera, interpretativa; & similitudinaria: Vera illa dicitur, quando quis duas, vel plures uxores successivè ducit, & cum utrisque copulam perficit: Interpretativa illa dicitur, quando conjugatus denuò contrahit cum alia & cum ea copulam habet, vel quando unam uxorem legitimam habuit, posteà aliam invalidè ducit cum impedimento dirimente, & cum ea affectu maritali, & uti uxore matrimonium consummat; vel semel matrimonium cum fœmina ab alio cognita, sive antecedenter nupta, sive vidua contrahit. Denique quando quis contrahit matrimonium cum Virgine, eamque cognoscit, postquam ipsa adulterata fuerit, sive per vim, aut metum. Nota tamen, quòd qui ducit fœminam à se ipso corruptam ante Matrimonium, non fit bigamus, quia caro non est divisa, juxta veriorem, & communiorem sententiam. Vide Dian. *part. 4. tract. 1. res. 27. vers. Notandum est*; Tolet. *lib. 1. cap. 66. num. 5.* Tandem Bigamia similitudinaria est, quando quis post votum solemne castitatis emissum in ordinibus sacris, vel in professione in approbata Religione, matrimonium celebrat cum aliqua virgine, vel corrupta, eamque carnaliter cognoscit, & licèt matrimonium sit nullum, prætereà fit Irregularis ratione bigamiæ, qui hujusmodi matrimonium contrahit, necnon committit sacrilegium, & est suspectus de fide. Vide Dianam *part. 7. tract. 7. res. 5.* Bonac. *de Censur. disp. 7. qu. 2. pun. 5. per totum, præsertim n. 3.* Tolet. *lib. 1. cap. 65. num. 1. & seqq. & cap. 67.* Zeccum *de casibus reserv. cas. 1. de Irregular. pag. 109. num. 37* Peyrinum *tom. 3. in Constit. 2. Julii II. §. 29. num. 120.* & alios *verb. Irregularitas, vel in verbo Bigamia*.

171 Inter. 2. Laicus contrahens Matrimonium cum Moniali, aut cum ea, quæ votum solemne castitatis emisit, fitne irregularis ratione bigamiæ similitudinariæ?

Resp. Minimè, quia in jure non est expressa talis irregularitas; & irregul. non incurritur, nisi sit in jure expressa, ut patet *ex cap. Is, qui, de sentent. excomm.* tum etiam quia tale matrimonium non potest significare unionē Christi cum Ecclesia. Et idem dicendum est de Clerico in Minoribus constituto, aut de habente solùm votum simplex castitatis, si contrahat cum Virgine, propter eamdem rationem. Bonacin. *de censur. disp. 7. quæst. 2. punct. 5. sub numer. 2.* Lezana *verb. Bigamia numer. 3. propè finem*, & alii.

172 Inter. 3. Fitne bigamus, & irregularis Maritus, qui ignorat adulterium Conjugis, & illam carnaliter cognoscit? vel qui putat ducere Virginem, & ducit corruptam?

Resp. Supponendum est tanquam certum, quòd bigamia interpretativa non solùm contingit, quando quis contrahit matrimonium cum Vidua, quæ priùs matrimonium consummavit, vel ducit corruptam ab alio, ut deducitur *ex cap. Præcipimus, & cap. Si quis Viduam dist. 34. & cap. Debitum de Bigamis*; sed etiam per accessum ad propriam Uxorem postquam illa Adulterium commiserit, licèt à principio Virgo accepta fuerit, ut tradunt communiter DD. teste Suarez *de censu. disp. 49 sect. 3. n. 15.* & Tolet. *mox adducendus nu. 6. & 7.* Diana *par. 7. tra. 12. res. 20.* Hoc ergò supposito, quidquid dicant aliqui, tenendum est, irregularitatem incurrere dictum Maritum ignarum Adulterii; nam hæc est communis sententia, quam docent Avila *de cens. par. 7. disp. 8. dub. 1. vers. Tertio modo*, Sanchez *de Matrim. disp. 84. num. 15.* Layman *lib. 1. tract. 5. part. 5. cap. 6. n. 3.* & alii innumeri apud ipsos. Et idem dicendum est de eo, qui à principio putavit ducere Virginem, & duxit corruptam. Tolet. *lib. 1. cap. 66. num. 3.* Et ratio est, quia hæc irregularitas non in pœnam delicti, neque ob infamiam ullam Personæ, sed ob defectum significationis inducta est. Vide Dianam *part. 10. tract. 11. resol. 25.* ubi plura ad intentum, & Bonac. *de censur. disp. 7. quæst. 2. pun. 5. nu. 10. 11. & 12.* & Emanuel Sà *verb. irregularitas ex Bigamia num. 2. & 3.*

173 Inter. 4. Quare est irregularis ratione Bigamiæ, qui ducit fœminam ab alio cognitam, & non qui contrahit matrimonium cum Virgine, quamvis ipse sæpiùs fornicatus sit?

Resp. Rationem reddit Bonac. *de cens. disp. 7. quæst. 2. pun. 5 sub num. 7.* ubi sic inquit: Defectus Virginitatis in Sponsa arguit majorem indecentiam, quàm in Viro; est enim ignominiosum ducere fœminam fornicariè ab alio cognitam. Sicut etiam ignominiosum videtur contrahere cum serva, aut mima, seu scenica, idest publica fabularum actrice; &

ob id

ob id contrahens cũ ea, est irregularis, etiamsi illa Virgo fuerit, ut post Sylvestrum notat Suarez, Reginal. & Filiuc. *ex can.17. Apostolorum*, *& cap. Si quis Viduam dist.34.* nam contrahens cum vili Persona, similis illi efficitur: Tum quia sicut motus non specificatur à termino à quo, sed à termino ad quem, ità etiam matrimonium non specificatur ab ipsomet contrahente, qui sæpiùs fornicatus est; sed ab altero contrahente, ad quem terminatur, qui est fœmina, cujus caro sæpiùs divisa est; unde si fœmina capax esset Ordinum, fieret bigama, ducendo virum fornicarium, sicut ipse vir fit bigamus contrahendo, & consummando Matrimonium cum ea, quæ fuit ab alio carnaliter cognita. Hactenùs Bonac.

174 Inter. 5. Quare Bigamus censetur irregularis ex defectu Sacramenti? & quid significat: Ex defectu significationis.

Resp. Ex defectu significationis, & Sacramenti, est idem. Dico igitur, quòd ideò Bigamus fit irregularis, & talis censetur ex defectu Sacramenti, quia Matrimonium consummatũ significat unionem Verbi cum natura humana, quæ à Theologis dicitur unio hypostatica, & etiam significat unionem Christi cum Ecclesia, quæ quidem uniones sunt indissolubiles; hanc autem significationem non habet Bigamus, quia unio Christi cum natura humana, & cum Ecclesia, est unius cum una; Bigamus verò est unius cum pluribus, & sic non potest aptè habere hanc significationem: quæ ratio & si propriè procedat in Bigamia reali, proportionaliter tamen adaptatur ad interpretativam, & similitudinariam per quandam analogiam, ut docet Lezana *tom.2. verb. Bigamia sub nu.2.* estque communis Theologorum sententia. Et hæc est ratio, per quam Bigamus dicitur irregularis propter defectum Sacramenti. Vide Bonac. *loco suprà cit. num.* 3. & Tolet. *lib.1. cap.65. num.2.*

175 Inter. 6. Potestne Episcopus dispensare cum Bigamo, ut possit Ordines suscipere? aut in susceptis ministrare?

Resp. Qui duxit unicam, & Virginem, nulla indiget dispensatione, quia non est Bigamus, nec irregularis. An verò possit Episcopus in Bigamia vera, vel interpretativa dispensare, hæc est difficultas; & absolutè respondendum est, non posse, quamvis occulta sit; quia non oritur ex delicto, sed defectu Sacramenti. Tolet. *lib.1. cap.68. num.1.* qui testatur de communi. Imò Bonacin. *loco suprà cit. num.15.* asserit, hoc tempore Episcopum non solùm non posse cum bigamis dispensare ad suscipiendos Ordines Sacros, vel ad usum susceptorum, sed neq; ad Minores, vel ad primam Tonsuram, vel ad Beneficium etiam simplex, ut colligitur ex Trident. *sess.23. cap.17. ad finem;* & ita declarasse Sac. Congregationem apud Garziam, testatur contra communem DD. sententiam. Undè non est audiendus Diana *part.10. tract.11. resol.25.* in fine, ubi docet, posse Episcopum etiam cum Bigamis propriis dispensare, ut Ordines Minores, & beneficia simplicia obtineant. In Bigamia verò similitudinaria non prohibetur dispensare, si talis Bigamus contraxit cum Virgine, imò ei conceditur *in cap. 1. qui Clerici, vel voventes*, sed non cum fœmina ab alio corrupta. Bonac. ibidem ita docet. Et est communis sententia. Vide etiam Lezanam *loco proximè citat. num.* 4. idem docentem, & Tolet. *lib.1. ubi suprà num.* 4.5. *&* 6.

176 Inter.7. Quis dispensare potest in omni bigamia vera, & interpretativa? Et conceditúrne hujusmodi dispensatio?

Resp. Solus Papa dispensare potest in omni bigamia; nam bigamia est de jure humano introducta: ergò in ea Papa valet dispensare. Tolet. *ubi infra num.* 2. cum D. Thoma *in* 4. *dist.27. quæst.3.* & aliis. Verùm difficillimè dispensat cum bigamo vero, nisi fortè ad Minores Ordines, aut cum ingrediente Religionem ad Sacros: minori autem cum difficultate dispensat cum Bigamo interpretativo. Et ratio est, quia bigamia vera (quæ est, quando quis verè duas Uxores legitimè duxit, & cognovit carnaliter, sivè duxerit ante Baptismum, sivè post illum) majorem habet bigamiæ rationem, quàm interpretativa, & hæc, quàm similitudinaria; & sic major, vel minor debet esse difficultas in dispensando. Toletus *lib.1. cap. 68. num.3.* Emmanuel Sà *verb. Irregularitas ex bigamia nu.6.* & alii omnes.

177 Inter. 8. Bigamus potestne consequi Ecclesiastica Beneficia?

Resp. Bigamus non solùm est incapax Sacramenti Ordinis, sed posito etiam, quòd post susceptionem Ordinis fiat Bigamus, tamen non potest consequi Ecclesiastica beneficia, ut pluribus relatis firmat Barbosa in Concilio Tridentino *sess.23. cap.17. num.3.*

TI-

TITVLVS XXIV.

De Blasphematoribus, & Blasphemiis.

Vide tit. de Cas. reserv. Inter. 6. tit. de Correct. Inter. 6. tit. de Denunc. Inter. 1. 2. 3. 4. tit. de Parv. mat. Inter. 1. 2. 15. titul. de Pecc. Inter. 5.

178 INter. 1. Quid est Blasphemia?

Resp. Blasphemia secundum suam rationem formalem est loquutio in Deum, B. Virginem, aut Sanctos, per modum convicii, vel contumeliæ.

179 Inter. 2. Quotuplex est Blasphemia?

Resp Blasphemia est duplex, alia simplex, alia verò hæreticalis.

180 Inter. 3. Quænam est Blasphemia simplex, & quæ hæreticalis?

Resp. Illa dicitur simplex Blasphemia, quæ directè falsitatem non continet contra fidem; hæreticalis verò est illa, quæ errorem contra fidem continet, quia vel opponitur articulis fidei, vel denegat Deo, quod ipsi convenit, aut tribuit ei, quod ipsi non convenit.

181 Inter. 4. Blasphemias hæreticales proferens, estne eo ipso excommunicatus?

Resp. Si detineatur errore repugnante Catholicæ veritati, & illum pertinaciter, pertinacia explicanda inferiùs *in tit. 102. de Hæresi, & Hæreticis, responsione* 3. retineat, utique est hæreticus, & consequenter excommunicatus in Bulla Cœnæ: si verò nullo detineatur errore adversante Catholicæ fidei, in foro pœnitentiali licèt sit impius Blasphemus, tamen non est hæreticus, neque excommunicatus in Bulla Cœnæ; nam forum pœnitentiæ non præsumptione, sed veritate nititur; quamvis talis perditissimus peccator, si extra Sacramentalem Confessionem innotescat, Inquisitoribus hæreticę pravitatis denunciari debeat, ut pluries me dixisse memini; quia in foro externo habetur tanquam hæreticus, & excommunicatus. Vide Graffium *de cas. reserv. lib. 1. cap. 10. num. 25.*

182 Inter. 5. Blasphemantes Deum, & B. Virginem, gaudentne immunitate Ecclesiarum?

Resp. Quòd tales gaudeant privilegio immunitatis, apud me est certissimum, non solum post Constitutionem Gregorianam, sed etiam de jure communi. Vide Dianam *par. 6. tract. 1. resolut. 26. versic. Quaero octavo.* Verum est tamen, quòd si blasphemia est hæreticalis, utique eam evomens, Ecclesiæ immunitate gaudere non potest, non ratione blasphemiæ, sed quia est suspectus de hæresi, & consequenter à ministris Sanctissimæ Inquisitionis licitè ab Ecclesia extrahi potest, incarcerari, & puniri, sicut de quocumque alio de hæresi suspecto contingit. Ita firmat Diana *par. 4. tract. 1. resolut. 51.* ubi concordantes adducit. Vide iterùm ipsum Dianam *part. 1. tract. 1. resolut. 38.* idem, ut dixi, asserentem, & Bonacin. *de legibus, disput. 3. quaestion. 7. pun. 5. num. 13.*

183 Inter. 6. Blasphemiæ, sivè sint in Deum, sive in Sanctos, suntne ejusdem, vel diversæ speciei?

Resp. Secundum probabilem opinionem, sunt ejusdem speciei, nisi hęresim contineant vel à formali odio Dei procedant, Diana *par. 2. tr. 7. res. 50. & par. 5. tr. 13. res. 21. in fin.* & alii ab ipso relati.

184 Inter. 7. Si quis dixerit *Rinnego Dio, la Madonna, San Pietro*, estne censendus Blasphemus hæreticalis, ita ut possit ab Inquisitoribus puniri?

Resp. Certum est, Blasphemiã hæreticalem esse dicere *Rinnego Dio*, ut docent Doctores communiter teste Diana *part. 4. tract. 7. resolut. 8. versic. Notandum est etiam hic* & de facto contra talem blasphemantem procedunt Inquisitores, & benè quidem; nam in foro externo censetur tanquam Apostata à fide Quando quis verò solùm diceret *Rinnego Maria, San Pietro &c.* puto, quòd non sit blasphemus hæreticalis, & per consequens non procedunt contra illum Inquisitores, sed Episcopus, ut testatur Sanchez *to. 1. moral. lib. 2. cap. 32. numer. 36.* Sed hoc intelligendum est, dummodò ex aliqua circumstantia talis blasphemus meritò judicari non possit suspectus de fide; nam Inquisitores regulariter possunt cognoscere de blasphemiis, quæ habent in se hæresim implicitam, vel explicitam, ut optimè docet Lazarius *de blasphemiis quaest. 6. num. 10.*

185 Inter. 8. Estne censendus Blasphemator hæreticalis, qui dicit, *Al dispetto di Dio* hoc feci, vel faciam, & possuntne Inquisitores hunc Blasphemantem punire?

Resp. Licèt nonnulli graves Auctores defendant talem blasphemiam non esse hæreticalem, quia fidei confessioni non opponitur, & consequenter nec punitionem pertinere ad Inquisitores, sed ad Judices Ordinarios. Vide Suarez *tom. 1. de Relig. lib. 6. cap. 5.*

cap. 5. *numer.* 8. Rojas *de hæreticis part.* 2. *numer.* 178. Sanchez *in Summ. tom.* 1. *lib.* 2. *cap.* 32. *numer.* 36. quos allegat Diana *loco proximè cit. versic. Sed ponam hic*. Tamen dicendum est, dictam blasphemiam esse hæreticalem, & huic sententiæ tanquam probabiliori adhæret idem Diana, & pro se citat Naldum, Sanctarellum, Lazarium, & Filliucium:& ratio hujus assertionis est, quia sensus horum verborum, scilicet *Al dispetto di Dio* est, quòd omninò debeat fieri id, quod blasphemans profert, etiamsi Deus sua omnipotentia nolit; quod est derogare divinæ potentiæ. Quare absolutè tenendum est, posse Inquisitores contra evomentem talem blasphemiam inquirere, & illum punire. Imò quivis in conscientia tenetur hujusmodi verba proferentem Inquisitoribus denunciare, ut rectè resolvit ipse Diana loco citat.

186 Inter. 9. Blasphemi consuetudinarii excusanturne, si blasphemant in iracundia, vel ebrietate, vel somno, vel ludo?

Resp. Qui est solitus blasphemare, non debet excusari, si in iracundia profert blasphemias, sicut nec in totum excusatur, si in somno dormiens blasphemat, ut dicit Alexand. Rom. *Pragm.* 1. *numer.* 128. *de blasphemia*, quæ facit linguam disertam, & acutam in blasphemiis & maledicentiis. Neque qui in ebrietate, nam debet se abstinere à quantitate, vel qualitate vini, aliàs non excusatur: & tandem nec est excusatione dignus, qui ludendo exponit se periculo blasphemandi; siquidem est in culpa; qui enim scit, quòd aliquem actum faciendo, incidit in iram, & ex ira in blasphemiam, debet se ab illo actu abstinere, aliàs excusationem non meretur, ut aliis relatis rectè resolvit Raynaldus *tom.* 1. *observ. cap.* 1. § 1. *ad* 7. *numer.* 34. *usque ad nu.* 38. *inclusivè*. Vide id, quod ego obiter dicam *in tit.* 33. *de Casibus Reservatis, ad Inter.* 6. *in fin* Et tandem pro praxi notandum est id, quod docet Zanardus *in direct. Theol. par.* 2 *præceps.* 1. *cap.* 11. *num.* 10. *ubi asserit*: Blasphemi in ira semel bis, & ter, si ira magna fuit, & ex causa justa non solent abjurare: non consuetudinarii verò in ira abjurant de levi, & consuetudinarii in ira, & extra iram de vehementi. Vide Dianam *par.* 4. *tr.* 7. *res.* 8. qui alios sic docentes adducit. Et nota, quòd Inquisitores possunt procedere contra blasphemantes hæreticaliter in iracundia, ut ex aliis docet idem Diana *part.* 4. *tract.* 8. *resol.* 87.

187 Inter. 10. Potestnè absolvi à simplici Confessario Sempronius, qui sæpè sępiùs dum irascitur dicit, *Al cospetto di Dio*, *Corpo di Dio*, *Sangue di Dio*, *possar Dio*, *possanza di Dio?*

Resp. Affirmant quidam probabiliter, dummodò illa verba sine indignatione in Deum proferantur, & quia ut plurimum abest intentio blasphemandi, seu convicium inferendi Deo, aut falsum dicendi; ideò non sunt verè blasphemiæ, nisi ex conscientia erronea. Vide Navar. *cap.* 12. *n.* 84. & 85.

188 Inter. 11. Blasphemator hæreticalis estne censendus Hæreticus tam in foro fori, quàm in foro poli, ità ut non possit à quolibet Confessario absolvi?

Resp. Contra evomentes blasphemias hæreticales solùm Inquisitores procedere possunt, ut tradunt plurimi Doctores, quos refert, & sequitur Diana *par.* 4. *tract.* 7. *ref.* 8. alius refert Raynaldus *tom.* 1. *observ. cap.* 1. §. 1. *ad* 7. *nu.* 61. & 63. & in Inquisitione Romana habentur vehementer suspecti de hæresi, & ideò imponitur eis abjuratio *de vehementi*, ut testantur Doctores penes eumdem Dianam loco citat. Itaque quando quis aliquod hæresim manifestam sapiens profert, in foro fori absolutio inquisitoribus reservatur; tamen non sequitur ex hoc, quòd in foro poli sit censendus hæreticus, ac per consequens non possit à quolibet Confessario absolvi, quia si revera errorem non habeat intellectu, & malè non sentiat de fide, quivis confessarius illum absolvere valet, dummodò talis blasphemia non sit ex casibus ab Episcopo reservatis, ut rectè docent Gyptius *de cas. reser. cap.* 6. *cas.* 4. *n.* 83. & 84. Zanard. *in direct. Theol. par.* 2. *præcept.* 1. *cap.* 11. apud Dianam *par.* 2. *tract.* 4. *res.* 143. *vers. Idem tenet*, & *vers.* & *tandem*, ubi etiam pro hac sententia refert Turreblan. & Bannez. Vide igitur quæ dicam *tum in tit.* 106. *ad Inter.* 2. & 3. *tum etiam in tit.* 215. *ad Inter.* 23. nam militat eadem ratio.

TITULUS XXV.

De Bullis.

Vide tit. de Absolut. à Reserv ad quæs. 1 *tit. de Episcopali*, &c. *Inter.* 19. 22. *tit. de Falsit. litt.* &c. *Inter.* 2. & *seqq. tit. de Jubil ad quæs. tit. de Largit. mun. Inter.* 6. & *seqq. tit. de Lib. prob Inter.* 1. 2. 3. 5. *tit. de Medic. Inter.* 6 *tit. de Parv. mat. Inter.* 9. *tit. de Regul Inter.* 31 *tit. de Rest. accep. Inter.* 9. *tit. de Sac. Ord. Inter.* 7 *tit. de Simul. Inter.* 2. *tit. de Val. Conf. Inter* 14.

189 INter. 1. Possuntne Regulares sine licentia suorũ Superiorum, saltē virtute

tute Bullæ Cruciatæ, sibi eligere Confessarium extraneum?

Resp. Quidam dicunt posse pro non reservatis tantum, alii verò pro reservatis etiam posse sibi eligere Confessarium extra Religionem sine licentia; hos Authores refert Diana *part.1.tract.11.ref.14.par.6.tract.10 vers. Notandum est hic obiter, & par.11.tract.4.ref.37. & 38.* Verùm communis sententia docet, nullo modo posse Regulares vigore dictæ Bullæ confiteri extra Religionem sine licentia Superiorum; Lezana *par.1.tom.1.cap.19.n.29.* nam Religiosi sine expressa suorum Superiorum licentia uti non possunt facultatibus in Jubilæis, aut Bullæ Cruciatæ confessionalibus, aut aliis quibuscumque Apostolicis indultis, quomodocumque hactenus concessis, & in posterum concedẽdis; ut decrevit Gregorius XIII. pro Patribus Societatis Jesu, teste Diana *part.3 tract.2.ref.49.* Et quia dictum decretum est privilegium Regionis, ideoque per communicationem fruuntur illo etiam aliæ Religiones, ut docet Tambur. *de Jure Abbat.tom.1. disp.16.nu.1.* Imò Molfesius apud Barbosam *in collect. ad Trident sess 23. de Refor. cap.15.n 12.* testatur sępè fuisse decisum, quòd nunquam Bullis Jubilæi, aut Cruciatæ uti possunt Religiosi quoad effectum eligendi sibi confessarium, nisi in illis id clarè exprimatur, & pro se plures concordantes refert; & hanc sententiam communiorem, atque probabiliorem esse, fatetur idem Diana *loco cit. par.1 tract.11 ref 14.* maximè post Constitutionem Clementis VIII. emanatam die 23. Novembris 1590. apud Quarantam *verb.Confessor pag. mihi 197.* Tandem sic ferunt B. Pium Quintum respondisse, dum de tali dubio interrogatus fuit. Vide Bonac. *de Sac. disp. 5. quæst.7.pun.4.§.1.n.27.in fine.*

190 Inter. 2. Titius ingressus Monasterium Monialium ad malum finem, potestne ab Episcopo absolvi, aut à Confessario virtute Bullæ Cruciatæ?

Resp. Dicunt nonnulli, quòd non, ut videre licet apud Dianam *par.2.tract.16.ref.35.* tamen ipse pluribus allegatis sustinet posse Episcopum vigore Concilii Tridentini *sess. 24.cap.6.* absolvere dictum Titium ab excommunicatione dummodò occulta sit, contracta ex ingressu ad monasterium Monialium contra prohibitionem Gregorii XIII. ac etiam Confessarium virtute Bullæ Cruciatæ. Et ratio ipsius est, quia cũ in reservatione talis excommunicationis non efficiatur mentio de Concilio Tridentino, non censetur illi derogatum, ex communi Doctorum sententia. Siquidem decreta alicujus Concilii generalis ita sancita sunt matura deliberatione, ut videantur continere vim clausulæ derogatorię ad alia decreta posteriora contraria, nisi de illis specificam mentiouem faciant. Vide Doctores penes Dianam loco cit. Sed quia Merolla *tom.1.disp.1.cap.2.diffic.10.nu.527.* refert ex aliis, Sacram Congregationem, & Gregorium VIII. respondisse, Episcopum non posse ab hoc casu, etiam si sit occultus, absolvere; ideò cautè procedendum est; nam dictam Sac. Congreg. responsionem referunt etiam Gavantus *in manual.verb. Absolutio n.15.* & Barbos. *de potest.Episc.par.2.alleg.29.num.45.* Consulo igitur, ut Episcopus se abstineat ab absolvendo, eò magis, quia Fagnanus *in cap. quoniam de constitut.num.30.& in cap. dilectus de temp.ordin.n.33.* docet ex Sacr.Congr. Moniales secretò delinquentes in materia clausurę, ab Episcopo absolvi non Posse. Denique (quod caput est) idem Fagnanus ibidem nu. 30. refert, Sacram Congregationem censuisse, Episcopum non posse absolvere facultate sibi tributa *in cap.6.sess.24.* in casibus occultis post Concilium ex nova lege Sedis Apostolicæ reservatis, cum clausula (non obstantibus) ergo &c. Vide *in tit.115.ad Inter.4. in fine.*

191 Inter.3. Bulla Clementis VIII. de largitione munerum obligatne in conscientia ad sui observationem?

Resp. Scio quidem multos viros doctos in illa sententia esse, quòd supradicta Bulla non obliget in conscientia, quia non fuit usu recepta quoad pœnas, quæ in illa continentur. Hos viros doctos refert Diana *par.1 tract.6.ref.1.* Imò hanc sententiam putat esse probabiliorem, unde fatetur, quòd non condemnaret illum Religiosum, qui legitimè præscriptum sequeretur usum suæ Provinciæ, & Religionis. Verùm hoc nullo modo est dicendum, & multo minùs practicandum, tum quia inter magis timoratos est in usu, tum etiam quia videtur innovata in Decretis Sac. Congregationis de Apostatis, & ejectis, sub Urbano VIII. emanatis, ut rectè observat Lezana *to.1.par.1.cap.6.nu.55.* Quamobrem nil obstat, quin illa Bulla in aliquibus partibus non sit usu recepta, aut saltem abjerit in desuetudinem, ut testatur Peyrinus *tom. 2. de subdito quæst. 2. de paupertate cap.2.§.6.* nam in dictis decretis de Apostatis, & ejectis, sic habetur: *Curent Superiores, ut constitutio interdicens largitiones munerum, & præscribens hospitalitatis formam ab omnibus in quolibet Conventu inviolabiliter observetur.* Sed vide iterum Lezanam *tom. 2. verb.dare seu donare sub num.1 propè finem*, ubi alias adducit authoritates, & tandem sic resolvit: *Modò ergò his temporibus exclusa quacum-*

que

quæ non receptione dictæ Constitutionis Clem. seu etiam consuetudine in contrarium, eidem Constitutioni stare debent Regulares omnes &c. & ita tenendum est omninò. Vide Barbos. *in collect. in Trident. sess. 25. de Regular. cap. 2. nu. 34.* & nota, quòd Innoc. XII. in Constit. super facultatibus majoris Pœnitentiarii, edita *Anno 1692.* §. *Munera*, clarè supponit præfatam Constit. Clementis VIII. vigere. Vide igitur ibi.

TITVLVS XXVI.

De Calice Missæ.

Vide tit. de Abbat. Inter. 2. tit. de Laic. Inter. 7. tit. de Reliq. Sac. Inter. 2. tit. de Vot. Inter. 20. 21. & ad Quæst.

192 INter. 1. Quam pœnam incurrit, qui in Missa utitur Calice non consecrato?

Resp. Incurrit pœnam depositionis ab officio, & beneficio, ut habetur *ex cap. ultim. de celebr. Missarum*, & docet Bonac. *de Sacr. disp. 4. quæst. ult. pun. 9. numer. 17.* Lezana *verb. Calix num. 2.* & alii.

193 Inter. 2. Calix non consecratus manetne consecratus, si quis in eo bona fide celebret?

Resp. Affirmat Diana *part 1. tract. 14. res. 69. & par. 5. tract. 13. resol. 60.* sed Lezana probabiliùs docet contrarium; quia Ecclesia pro forma consecrationis Calicis verbalem benedictionem assignavit. Vide igitur, quæ ego firmabo *in tit. 77. ad Inter. 15.* ubi quæritur, si Sacerdos bona fide celebret in Ecclesia polluta, sit iterum reconcilianda? & tene, ut ibi dicam; quia est probabilius, & tutius: nam est eadem ratio in utroque casu, & ubi est eadem ratio, est eadem legis dispositio. Vide *ad Inter. anteced.*

194 Inter. 3. Calix, qui usu aurum amisit & iterùm posteà deauratur, quoad illam superficiem, quæ tangit sanguinem Christi, debetne denuò consecrari?

Resp. Doctores communiter affirmativè respondent; quia consecratio fit propter contactum corporis, & sanguinis Christi Domini; ergo consecrari debet de novo, cum amittat consecrationem calix, & patena, qui indigent nova deauratione, & de facto deaurantur: nam in eo loco, in quo proximè fit contactus, non est consecratus Calix, seu patena, ergo &c. Et licèt aliqui oppositum doceant, tamen non est recedendum à communi sententia, ut dixi, præsertim cum sit probabilior, & tutior, ut docet Vasquez *in 3. par. to. 3. qu. 83. art. 2. disp. 233.* Imò Reginaldus *in praxi tom. 2. lib. 29. sect. 6. n. 199.* contrariam docet periculosam. Vide Dianam *par. 2. tract. 3. resol. 3.* Lezana *tom. 2. verb. Calix sub n. 5.* Emmanuel Sà, & Sylvestrum eodem *verb. nu. 2.* & Bonac. *de Sacram. disp. 4. qu. ult. pun. 9. n. 19.* qui tenet, ut dictum est supra, & concordat Armilla *verb. Calix n. 3.*

195 Inter. 4. Ad quem spectat consecrare calices, patenas, & alia, in quibus requiritur sacra unctio.

Resp. De Jure Ordinario spectat solùm ad Episcopum; quia est actus Ordinis Episcopalis, ut docent Sylvester *verb. Benedictio n. 2. & 3.* Barbos. *de potest. Episc. pat. 2. alleg. 27. n. 35.* apud Lezanam *loco proximè cit. n. 3.* Emman. Sà *verb. calix n. 3.* Et licèt quidam dicant sperare quoque ad quosdam Abbates Benedictinos, & Cisterciences, ex privilegiis Summorum Pontificum; tamen notandum est, Sac. Congregationem aliter declarasse Anno 1632. quam declarationem refert idem Lezana *ubi supra tom. 2. verb. Benedictio n. 8.* & hanc esse ultimam, & postremam omnium, asserit idem Auctor *verb. calix sub nu. 3.* consequenter illi standum est, donec ab eadem Sac. Congreg. aliud declaretur. Vide quæso ea, quæ dixi *in tit. 1. de Abbatibus, ad Inter. 2. & ea, quæ dicam infrà in tit. 285. de Prælatis Regularibus, ad Inter. 17.*

196 Inter. 5. Consecratio vini in Calice facta à Sacerdote, censeturne facta de guttis in Calice separatis à toto vino existente in fundo Calicis?

Resp. Affirmat Bonac. *de Sacr. disp. 4. quæst. 2. pun. 6. n. 7.* & absolutè asserit, omnes vini guttas, quæ sunt in Calice, licèt separatæ à vino, manere consecratas: & ratio ipsius est, quia intentio Sacerdotis ferri videtur circa totam materiam in Calice existentem, quæ demonstratur per particulam *Hic*, ut patet à simili de consecratione plurium hostiarum in eodem vase existentium. Verùm alii, quos refert, & sequitur Diana *part. 2. tract. 17. resol. 16. & part. 3. tract. 4. resol. 32.* dicunt, quòd totum illud vinum censeri debet consecratum, quod per modum unius continui potabile existit in fundo Calicis, & non illę guttę vini separatę à toto vino, quod in Calice ipso continetur; ob defectum intentionis; nam intentio habenda circa materiam Calicis est, ut Sacerdos intendat consecrare illud vinum per modum unius continui potabile, quod intra Calicem existit, ut docet Reginaldus *in praxi tom. 2 lib. 28. cap. 2. num. 19.* Expedit tamen priùs omnes guttas, præsertim remotas, abstergere, & tunc simpliciter omnem materiam consecrabilem,

bilem, quæ est in Calice, consecrare, ne materia non consecrata misceatur consecratæ; & hæc doctrina, quæ est Coninchi *de Sacram. quæst.74. art. 2 dub. 3. numer* 43. mihi magis placet. Sed vide Layman. *lib. 5. tract. 4. capit. 2. num.* 14.

TITULUS XXVII.

De Canonicis.

Vide tit. de Ætat. &c. Inter. 4 tit. de Cler. ad quæs. 3. tit. de Fid. prof. Inter. 1. 2. tit. de Hor. Canon. &c. Inter.8 9 10. tit. de Sepul par. Inter. 4.

197 INter. 1. Defectus nobilitatis, vel eminentis scientiæ, repellitne à consecutione præbendæ in illis Ecclesiis, quæ nobiles dumtaxat viros, & eminentis scientiç recipere solent?

Resp. Juxta Sac. Canones illi non debent repelli, quia non generis, sed virtutum nobilitas, vitæque honestas, gratum Deo faciunt; *cap. Venerabilis de præbend. & dignit. ubi Gloss.* inquit, quòd solùm Sanctus Paulus, & Sanctus Bartholomæus nobiles fuerunt, alii autem Apostoli ignobiles, & pauperes; & tamen electi fuerunt ad regimen Ecclesiæ, quia, ut ait Sanctus Ambrosius, *Summa apud Deum nobilitas est, clarum esse virtutibus*. Cæterùm necessarium non est, quòd quis sit eminentis scientiæ; ideò vide Concil. Trid. *sess. 22. de reform. cap.* 2.

198 Inter. 2. Potestne Episc. cogere Canonicos, & Confessarios sub pœna pecuniaria, ut ad Congregat. casuum conscientiæ interveniant?

Resp Barbos. *Collect. DD. ad Concil. Trident. sess. 5. de reformat. cap. 1. n.* 7. affirmativè respondet, imò ex aliis docet, ità fuisse decisum à Sac. Congreg. Sed intellige de Canonicis confessariis, ut Sac. Congregat declaravit in una Urbinaten. die 10. Martii 1663. Nota verò, quòd licèt Episcopus possit imponere pœnam pecuniariam in multis casibus, ut docet Diana *par. 10. tract. 8. resol* 1. 2. 3. 4. 5. tamen debet esse moderata, itaut imponatur potiùs correctionis zelo, quàm lucri cupiditate; ita docet Riccius *in praxi for. Eccles. par. 1. res.* 330.

TITULUS XXVIII.

De Canonico Pœnitentiario.

199 INter. 1. Quas conditiones debet habere Canonicus Pœnitentiarius, qui vigore Tridentini *sess. 24. de reformat. cap.* 8. in omnibus Cathedralibus Ecclesiis instituitur?

Resp. In primis requiritur, quòd sit in ætate 40. annorum completorum, ut docet Barbos. *de potest. Episcop. par. 3. alleg. 55. n.* 9. sed Moronus mox citandus dicit sufficere, quòd quadragesimus annus sit inceptus, & hoc ego puto verius cùm Diana *par. 10 tract. 16 resol* 86. Morono, & aliis, quia annus inceptus habetur pro completo in tali casu. 2. requiritur, quòd sit Magister, vel Doctor, aut licentiatus in Theologia, vel in jure Canonico; sed dato, nullum esse in Diœcesi, qui sit doctor, aut licentiatus in Theologia, vel in jure Canonico, potest quidem quæri extrà Diœcesim, sed omninò habere debet gradum scientiæ, maturitatem ætatis, & morum probitatem. Barbos. ubi supra, Moronus *in suis Resp.* 97. *sub num.* 35. & alii penes ipsos. Imò decisum fuisse dicunt à Sac. Congregatione, officium Pœnitentiariæ non esse conferendum Doctori, qui dicebatur esse valdè ignarus; & rectè quidem, nam Doctori non est credendum propter dignitatem, sed propter doctrinam, ut inquit Lezana *tom. 2 verb opinio num.* 3. siquidem turpe est Doctori ignorare leges, in quibus versatur, *habetur ex lib. 2 §. servus sulpitius ff. de origine juris*.

200 Inter. 2. Canonicus Pœnitentiarius electus vigore Tridentini *sess. 24 de reform c.* 8. potestne ex vi muneris sui absolvere à casibus Episcopo reservatis.

Res. Dico, quòd non, quia nullo jure ei ratione officii competit talis facultas, nisi specialiter concedatur ab Episcopo. Ita tradunt Navar. *consi. 28 tit. de pœnitent. & remiss. in novis*, Zerola *in praxi Episc par 1. verb. dimissoriæ §.* 1. Riccius *in praxi aur. res.* 179 *in fine*, & alii, quos dat, & sequitur Barbos. *in Collect. Trident sess 24 c. 28. num.* 25. quibus addo Pacem Jordanum *tom. 1 lib 3. tit 4 sub nu.* 10. *vers. neque Pœnitentiarius*, Moronum *resp.* 76. *numer.* 104. *& seqq.* & Dianam *par. 9. tract. 8. resol.* 11. & 12.

TITULUS XXIX.

De Capitulo Sede Vacante.

Vide tit. de Monial. Interrog. 3. titul. de Vic. Capit.

201 INter. 1. Capitulum, sede vacante, habetne facultatem dispensandi, & absolvendi, concessam Episcopis per Concil. Trident. *sess.* 24. *cap* 6.

Resp. Negat Bona *de cens. disp.* 7. *quæst.* 5. *punct.* 1. *numer.* 6. & alli penes ipsum, & apud Dianam *part.* 4. *tract.* 4. *resolut.* 211. & *part.* 7 *tract.* 2. *resolut.* 3. qui locis citatis pluribus relatis satis probat dictam facultatem habere etiam Capitulum sede vacante; & hanc sententiam, præter alios, amplexi sunt Sanchez *de Matrimon. lib.* 8 *disput.* 2. *numer.* 10. Barbosa *de Potestat. Episcop. part.* 2. *allegat.* 39. *numer.* 16. Gavantus *in Manual. Episcop. verb. Capitulum sede vacante numer.* 48. & alii plures apud ipsos, quibus ipse assentior. Vide Dian. *part.* 7. *tract.* 2 *res.* 3. *cit. suprà*, ubi assignat rationem, quæ quidem satis concludit, in favorem Capituli.

202 Inter. 2. Potestne Capitulum, sede vacante, dare licentiam volenti Ecclesiam ædificare ut acquirat in ea Juspatronatus; & potestne præstare consensum donationi Jurispatronatus?

Resp. Posse dare prædictam licentiam ego non dubito, quia Capitulum sede vacante succedit in omnem jurisdictionem ordinariam Episcopo competentem, *ut dicam in hoc titulo ad Inter. ultimam*; & hanc sententiam docent Lambertinus *de jurepatronat. part.* 2. *artic.* 9. Garzias *tom.* 1. *de benefic. part.* 5. *cap.* 9 *num.* 79. Barbos. *de potestat. Episcop. tom.* 3. *allegat.* 79. *numer.* 33. qui tamen *allegat.* 71. *numer.* 24. subdit cum Gratiano *disceptat. forens. cap.* 303. *num.* 10. & *seqq.* non posse Capitulum præstare assensum donationi jurispatronatus: quòd si de facto id faciat, putat præstare titulum coloratum ad præscribendum, *ex decis. Seraphin.* 88. *numer.* 2. Vide Dianam *part.* 8. *tract.* 4. *resolut* 54.

203 Inter. 3. Capitulum Sede Vacante potestne visitare Diœcesim, sicut poterat visitare Episcopus?

Resp. Dico, quòd potestas Episcopis concessa visitandi Ecclesias Episcopatui subjectas transit ad Capitulum Sede Vacante, sed post lapsum anni à die ultimæ Visitationis per Episcopum factæ, & dummodò de proximo Ecclesia non sit de Pastore providenda. Ita Aldanus *in compend Canon. resolut. lib.* 2 *titul.* 16. *numer.* 3. & *sequent.* qui etiam pluries id fuisse decisum à S. Congregat. testatur. Vide alios quamplurimos Doctores, quos refert, & sequitur Barbos. *in Collect. Concil. Trident. sess.* 24. *de reformat. capit.* 3. *numer.* 4. 5 6. & 8. Item vide Molinam *de Iustit. tom.* 6. *tract.* 5. *disp.* 11. *num.* 7. & multos alios; quibus adhæret Diana *part.* 8 *tract.* 4 *resol.* 13. Et hæc sententia mihi valdè probatur, quia Capitulum Sede vacante succedit in Jurisdictione Ordinaria Episcopi, ut DD. communiter dicunt.

204 Inter. 4. Capitulum Sede Vacante succeditne in omnibus, quæ ad ordinariam Episcopi jurisdictionem pertinent?

Resp. Communior, & probabilior sententia est, Capitulum Sede Vacante venire nomine Episcopi, ipsique competere ea omnia, quæ competunt Episcopo jure communi, & jurisdictione ordinaria; & colligitur ex diversis juribus citatis per Dianam *part.* 8. *tract.* 4. *resolut.* 1. ubi etiam plures Doctores pro hac sententia refert. Vide Cabrinum *Elucidar. casuum reservat. part.* 1. *resolut.* 118. qui hanc sustinet sententiam, & pluribus allegatis docet, posse Capitulum Sede Vacante dispensare in omnibus irregularitatibus ex delicto occulto provenientibus, in quibus potest Episcopus vigore Concil. Trident. *sess* 24. *cap.* 6. Idem tenet Diana 6. *loco citat. resolut.* 7. & *part.* 7 *tract.* 2. *resolut.* 3. Concludendum est itaque, Capitulum Sede Vacante succedere in jurisdictionibus Episcopo de jure communi spectantibus; non autem competentibus de jure gratioso; & speciali, ut sunt causæ delegatæ; ut docet Abbas *in cap. verum de foro competent. numer.* 9. Francisc. Leo *in Thesaur. fori Eccles. part.* 2. *capit.* 10. *numer.* 8 & constat ex his, quæ habet idem Cabrinus loco supracitat & Diana *ea resolut.* 7. *versicul. Nec obstat.*

TI-

TITULUS XXX.

De Cappellania, & Cappellanis.

Vide tit. de Simon. Inter. 8.

205 INter. 1 Cappellanus quotidiè obligatus ad celebrandum, poteſtne tuta conſcientia aliquando non celebrare?

Reſp. Si inſtitutio miſſæ dirigatur ad perſonam Sacerdotis, ut ſi dicatur; Eligatur Cappellanus, qui quotidiè celebret; poteſt tuta conſcientia ſemel in hebdomada à celebrando vacare, juxtà *cap. Significatum, de preben.* Emman. Sà *verb. miſſa. num.* 46. Bonac. *de Sacram. diſp.* 4. *q. ultim. pun.* 7. § 2. *numer.* 16. & 17. Lezana *tom* 3. *verb. miſſa num.* 42. Diana *part.* 2 *tract.* 14. *reſ* 28. & alii apud ipſos. Sed non poteſt in tali die celebrare miſſam pro aliis, & accipere ſtipendium, ut docent Doctores cõmuniter. Nullus enim tenetur quotidiè celebrare, ſed debet celebrare ſalva reverentia, & debita honeſtate, ut habetur *ex cap. Significatum citat.* & docet Sylveſter *verb. miſſa* 1 §. 7 Navar. *conſ.* 6 *de preben.* Tolet. *lib.* 2 *cap.* 3. *num.* 1. Emmanuel Sà ubi ſupra, & alii communiter. Secus autem dicendum eſt, ſi inſtitutor Cappellaniæ dixerit, quòd per ſe, vel per alium, Cappellanus celebret, vel ut dicatur ab ipſo quotidiè miſſa in tali Eccleſia, vel in tali Capella; tunc enim Sacerdos, qui hujuſmodi onus habet, ſine ulla vacantia, tenetur quotidiè celebrare, ut docent præcitati Doctores, & alii omnes. Sed vide infrà *in hoc tit. ad Inter.* 7. & Dianam *par.* 10 *tr.* 14. *reſol.* 37. & Armillam *verb. Miſſa num* 29.

206 Inter. 2. Cappellanus, qui per aliquot dies ægrotat, & non poteſt celebrare, teneturne per alium Sacerdotem ſupplere?

Reſp. Si Fundator Cappellaniæ ſuam mentem non explicavit, probabiliter docent Authores, non teneri per alium ſupplere, præſertim ſi Cappellanus ægrotaret per octo, vel decem dies dumtaxat Ita Riccius *p.* 1. *reſol* 140. *num* 5. Barboſ. *de poteſt. Epiſc. par.* 2 *allegat.* 24. *num.* 31. & alii apud Dianam *par* 9 *tr.* 2 *reſ* 27. Alii verò putant, hoc eſſe verum, etiamſi Cappellanus per ſpatium duorum menſium ægrotaret; ſed minus probabiliter quidem, nam tale dictũ impugnatur, & meritò à Genuenſi *in praxi cap.* 47. *nu.* 2. Diana tandem meo videri meliùs concludit, dicens, quòd ſi Cappellani infirmitas non excedat quindecim dies, non obligaret illum ad Miſſas celebrandas, nec per ſe, nec per alium. Nam id poteſt de mente Fundatoris prudentiſſimè præſumi, niſi tale Beneficium, aut nota conſuetudo id non permittat; tunc enim majore rigore urgebit hæc obligatio quotidiana. Sed vide Paſqualig. *de Sacrific. Miſſæ q.* 1122.

207 Inter. 3. Cappellanus, vel alius, qui ſimplici beneficio cum onere Miſſarum gaudet, poteſtne ſine licentia Epiſcopi alium idoneum ſubſtitutum deputare pro tali munere.

Reſp. Si in inſtitutione Cappellaniæ expreſsè fuit diſpoſitum, ut Cappellanus per ſe ipſum celebret, tunc per alium ſubſtitutum ſatisfacere non poteſt, quia ita declaratum fuiſſe à Sacra Congregatione, teſtatur Campanil. *rubr.* 7 *cap.* 6 *numer.* 13. Verùm ſi hoc cautum non ſit in inſtitutione Cappellaniæ, mihi non eſt dubium, quòd poſſit Cappellanus ſine licentia Epiſcopi per alium ſubſtitutum ſatisfacere, quia nullum aliud onus habet, niſi celebrandi Miſſas, & non miniſtrandi Sacramenta, ut debet Vicarius Parochi, qui quidem non poteſt ſubrogari à Parocho, niſi de Epiſcopi licentia. Vide Dian. *part.* 4. *tract* 4 *reſ* 87. qui ſic cum Fraxinello rectè cõcludit. Imò Barboſ. *in Collect. DD. in Trident. ſeſſ.* 25 *cap* 5. *de reform. nu* 4 ex Garz. *de Benefic. par.* 7 *c.* 1 *num.* 87 dicit deciſum à Sac. Congregatione, quòd Epiſcopus non poſſit cogere obtinentem Cappellaniam, ut ipſemet celebret, licèt in ejus fundatione diſponatur, quòd Rectores celebrent; nam iſtis oneribus Miſſarum rectè per ſubſtitutum ſatisfit: & hoc mihi valdè probatur.

208 Inter. 4. Quidam Cappellanus habet Cappellam, quæ pro paucis miſſis dicendis pingue ſtipendium reſpondet; ſi per alium Sacerdotem ſacra celebrentur, ſufficitne, quòd Cappellanus det juſtum, & conſuetum ſtipendium, vel debet illi præbere totum id, quod ſua Cappellania reſpondet?

Reſp. Sufficit dare ſubſtituto juſtam ſtipem, & conſuetam, juxtà morem Patriæ; & ratio eſt, quia Cappellanus illud reliquum retinet titulo Beneficii, & Cappellaniæ; cum non tribuatur ei tantùm pro miſſis dicendis, ut benè reſolvunt Philiarchus *in Sum. p* 1 *l* 2 *cap.* 14. Cenedus *in qq. Can q.* 27. *n.* 12. *in fin.* Poſſevinus *de Offic. Curati c.* 2. *num.* 18. Villalobos *in Sum. par.* 1. *tr.* 8. *diffic.* 17 *n.* 1. Ledeſma *in Sum. to.* 1 *de Euch. cap* 19. *concl.* 13. apud Dian *par.* 2. *tr.* 14 *reſ* 11. qui ſic etiam declaraſſe S. Congregat. teſtatur Nam S. Congreg. ad octavum dubium reſpondit, non habere locum Decre-

tum Urbani VIII in hoc casu, nisi in fundatione beneficii aliud cautum fuerit; sed satis esse, ut Rector beneficii tribuat Sacerdoti celebranti Eleemosynam congruam secundum morem Civitatis, vel Provinciæ. Vide pro hac sententia Rotarium *in Appar. pro exam. Cler. c. 7. sect. 2. nu.* 30. *& Campion. Instr. pro ordin. cap.* 39. *num.* 66.

209 Inter. 5. Cappellanus quotidiè obligatus ad celebrandum, teneturne tres missas in die Nativitatis Domini applicare pro Institutore Cappellaniæ, & etiam in die Commemorationis omnium Defunctorum?

Resp. Dico primò, non teneri nisi unam Missam applicare pro Institutore Cappellaniæ in die Nativitatis Domini. Ita Pasqualig *de Sacrific. Missæ qu.* 1133. ex aliis quatuor, qui benè probat ita: Obligatio celebrandi quotidiè sufficienter impletur per celebrationẽ unius Missæ; nam salvatur, quòd celebraverit pro Fundatore; & ideò nihil amplius potest Fundator à Cappellano exigere. Dico secundò in die Commemorationis omnium Defunctorum non posse Sacerdotem pro aliquo particulari defuncto celebrare, sed pro omnibus Defunctis in Purgatorio existentibus in communi; & hanc esse Ecclesiæ mentem, probat Fraxinellus, quem reperies apud Dianam loco suprà cit. Sed hanc doctrinam Fraxinelli validè impugnat Pasqualig *qu.* 1134. cui certum est, non adesse hanc obligationem; docet tamen numer 4. Commemorationem omnium Defunctorum esse causam sufficientem pro interpretanda voluntate Fundatoris, quòd contentus sit, quòd illa die Cappellanus offerat pro omnibus Defunctis in communi, vel pro aliquo particulari ad se pertinente. Vide eundem Pasqualigum loc. cit. & Dian *p* 4 *tr.* 4. *ref* 68 *verf. Notandum est*, & ibidem *resol.* 166. *verf. Nota etiam*.

210 Inter. 6 Cappellanus obligatur ad celebrandum in certo Templo, Oratorio, vel Altari, peccatne mortaliter alibi celebrando, & teneturne ad restitutionem?

Resp. Peccare mortaliter docent quamplures Doctores, quos sequitur Dian. *part* 2. *tract.* 14 *ref.* 29. & rectè quidem, nam infideliter se habet frangendo promissum in re magni momenti, quamvis ipse Diana excuset Cappellanum, qui bis, vel ter in anno in tali Cappella, sive Altari non celebret, propter parvitatem materiæ: Imò notat, quòd si Cappellanus in designato loco minimè celebravit, & aliquod indè suffragium defunctis subtraxerit (cum aliqui ad eum locum cõvenissent, ut sacrum audirent, & mortuos precibus adjuvassent) teneatur ipse Cappellanus in conscientia hujusmodi defectum aliis precibus compensare. Vide Navar. *cap.* 25. *numer.* 154. & Azorium *lib.* 10. *to.* 1. *cap.* 24. *quæst.* 8. Cæterùm ad restitutionem non tenetur, quia justitiam non violavit, sed tantùm fidem, nisi obligatio esset celebrandi in Altari Privilegiato, quia tunc Testator damnum pateretur grave, ut optimè observat Diana *part.* 9. *tr.* 2. *ref* 15. & alii ab ipso relati. Vide Bonac. *de Sacr. disp.* 4 *q. ult. pun.* 7. *§.* 4 *n.* 2. *&* 5.

211 Inter. 7. Cappellanus obligatus singulis diebus Missam pro aliquo celebrare, potestne tuta conscientia in quolibet anno aliquandò pro se, vel pro aliis Sacrificium applicare?

Resp. Naldus *in Sum. verb. Missa n.* 7 & Homobonus de Bonis *in Exam. Eccles. par.* 3. *tr.* 4 *cap.* 1. *q.* 1 *ref.* 2. quibus addo Peyrinum, & Tamburinum, quos refert, & sequitur Antonius à Spiritu Sancto *par.* 2. *tract.* 7. *disp.* 6. *sect.* 4. probabilius putant, ex aliqua ingruenti necessitate licere Cappellano aliquando per annum, puta quater, vel sexies, pro se ipso, vel sibi conjuncto, ad aliquam à Deo gratiam obtinendam celebrare: & ratio horum est, quia Institutor Cappellaniæ hoc ei non negasset, si de tali casu cogitasset, vel interrogatus fuisset. Talem opinionem non impugnat Diana *par.* 4 *tr.* 4. *ref.* 86. Vide Pasqualig. *de Sac. Missæ qu* 1129 *num* 5. qui optimè ad intentum concludit.

212 Inter. 8. Cappellania potestne conferri Clerico minorum Ordinum, si Testator dicat, ut Cappellania conferatur Sacerdoti?

Resp. Si in fundatione talis Cappellaniæ cautum non est, ut Cappellanus per se ipsum Missas celebret, non tenetur promoveri ad Sacerdotium, sed debet curare, ut per alium Missæ in illa celebrentur, ut ex Garzia docet Barbos. *in collect. DD. in Concil. Trident. sess.* 25. *c* 5 *n.* 6. Consequenter dicendum est, quòd Cappella in casu nostro possit conferri Clerico minorum Ordinum, & licèt solum habeat annos quatuordecim; nam nisi expresè caveatur à testatore, quòd Sacerdos per se ipsum celebret, potest quidem per alium celebrare, ut tenet Gonzalez *ad Regul. Cancell. Gloss.* 5 *numer.* 24. apud Dianam *p.* 2. *tr.* 14. *ref.* 18 *verf. Nota etiam*, qui Diana *pa.* 4. *tract.* 4. *ref.* 227. idem sustinet cum Lara, Barbosa, & Castropalao *tom.* 2. *tract.* 13. *disp.* 1. *pun.* 6. *num.* 18. Undè si Testator dicat, Instituatur Cappellanus, qui Missas celebret, non sequitur ex hoc, Cappellaniam actu, vel aptitudine proxima, debere esse Sacerdotalem, ac proindè conferri potest constituto

in

In ætate 14. annorum,ut dixi. Vide infrà *in tit. 83. ad Interrog. 42.*

213. Inter. 9. Quid facere possunt, vel facere nequeunt Cappellani Confraternitatum earum Ecclesiis?

Resp. Dico, quòd Confraternitates non possunt in eorum Ecclesiis per suos Cappellanos facere solemniter celebrare, Confessiones audire, sepelire, Sacramenta ministrare, & alia hujusmodi, quę ad solum Parochum spectant, absque expressa Ordinarii licentia, aut illius Parochi, intra fines cujus Parochiæ Ecclesiæ Confraternitatum consistunt. Ita à S Congreg. refert decisum Barb. *in collect. Bullar. verb. Confraternitates*, Lezana, *tom 4 conf. 24 n. 59.* Bordonus *tom. 3. var. res. 72. sub num. 23.* Nicolius *in Flos. verb. Confraternitas n. 19* & in terminis juris communis, seclusis privilegiis in contrarium, decisio Sacr. Congregationis est certissima, ut videre licet *in cap. Ecclesia, & cap Quicumque, 16 quæst. 1. cap. Ad audientiam 3 de Eccles. ædific. c Pastoralis de his quæ fiunt, & in Rubr. de Parocho.* Item non possunt, nec debent Sanctissimæ Eucharistiæ Sacramentũ in suis Ecclesiis tenere, nisi ex causa, & expressa licentia Ordinarii: Sacr. Congregat die 3. Aprilis 1632. in una Asculana; Nicolius ubi suprà nu 26. qui etiam dicit, non posse Episcopum cōcedere Ecclesiæ non Parochiali dictam facultatem, sed esse necessarium Privilegium Apostolicum, prout habent Ecclesiæ Regularium utriusque sexus. Verùm possunt facere solas processiones, quando non fiunt in Parochiali, & primaria Ecclesia. Item possunt in eorum Ecclesiis prædicare facere à Concionatore aliàs ab Ordinario approbato, benedicere Palmas, ignem, & aquam, ut habetur ex declaratione ejusdem Sac. Congregationis apud Barbos. quem refert Bordonus loc cit. Sed oppositũ asserit Nicolius *ubi supr. verb. Parochus n. 18.* ex Sac. Congregatione Rit. 28 Maii 1602 scilicet ad Parochum, non autem ad Cappellanum, pertinere hujusmodi benedictiones facere, nempè Cinerum, Candelarum, Ramorum Olivæ, Ovorum, aliarumque novarum frugum: & ità tenendum puto, nisi adsit consuetudo in contrarium, & sit sufficienter præscripta, quia ita rescripsit Sac. Congregatio Episcopo Cajetano die 26. Martii 1602. & Episcopo Senogallien. die 7. Januarii 1604 teste Nicolio *verb. Parochus sub n. 17* Sed vide Lezanam *tom. 1 par 2. cap. 15. nu. 29. & 31. & tom. 4. conf. 24. per tot.*

TITULUS XXXI.

De Carceratis.

Vide tit. de Irreg. ad quæs. 1.

214 Inter. 1. Peccatne mortaliler Carceratus non audiendo Missam, quam omninò audire non potest, si ipse ex conscientia erronea putet se peccare mortaliter?

Resp. Dico, quòd non, quia non est in sua potestate illam audire. Bonac *de Peccat. disp. 4. quæst 4. pun. 6. num. 24* cui subscribit Nicol. *in Flos. verb. conscient. n. 2* Nullum est peccatum, inquit ipse Bonac. nisi voluntarium; talis autem omissio Missæ non est voluntaria, cum detentus in carcere nequeat Missam audire: ergò non peccat.

215 Int. 2. Titius in carcere detentus dimittitur à Custode, vel Judice, cum juramento redeundi; teneturne Titius redire, etiamsi immineat ei capitalis sententia?

Resp. Dicunt nonnulli, teneri etiam cum vitæ periculo. Vide DD. apud Bon. *4. de præcept. decal. disp. 4. q. 1 pun. 8. n. 2. vers. Secundò sequitur*; addentes præterea, quamvis sciat se ob id mortem obiturum, eamque sibi inferendam injustè; quod tenet etiam Cajet. *in 2. 2. quæst. 89. art. 7. ad 4.* & alii penes Dian. *par. 9. tract. 8. res. 57.* nisi tamen juramentum relaxetur per Episcopum. Vide Eman. Sà *verb. Iuramentum n. 11.* Limitant tamen aliqui apud Bonac. ubi supr nisi fortè juraverit cum æquivocatione, aut nisi tempore juramenti insciusesset tanti periculi. Tandem dicunt alii, non teneri redire si iniquè detētus erat in carcere, puta quia innocens de facto; tamen juxtà allegata, & probata censetur reus, & nocens: & pro hac sententia sunt Navar. *in man. cap. 12 num. 18.* Vasquez, & Reginaldus, quos citat, sed non sequitur Bonac. Ego tamen sic concludo cum Tolet. *lib. 4. cap. 22. nu 2.* Quòd si Titius contra justitiam detinebatur in carcere, & intellexit se obligare, & redire, peccat mortaliter, si non redeat; secus si æquivocè juravit: nam æquivocatione uti poterat, si reverà innocens erat de facto, nec peccat non redeundo. Ita etiam tenet Sylvest *verb. Iurament um 4. nu. 26.* Latè tractat de hac materia Sanch. *in Summ lib. 3. cap. 11. à num. 27. usque ad 37. & in Opusc. tom. 2. lib. 6. c. 4. dub. 16.*

TITULUS. XXXII.

De Cardinalibus.

Vide tit. de Ætat.&c.Int.5.tit.de Decret. Int. 4. tit.de Elect.&c. Int.5.tit. de Infam. Int. 2.tit. de Testib. &c. Inter.3.

216 INter. 1. Possuntne Cardinales in suis titulis absolvere, & dispensare suos subditos in casibus occultis, sicut possunt Episcopi vigore Concil. Trid. *sess.* 24. *c.*6. *de reform.*

Resp. Quamvis Diana conetur probare affirmativam, ut videre est *par.*5.*tract.*2 *res.*59. tamen discedendum non est à negativa sententia, per ea, quæ tradit Fagnanus *in cap. Ne pro dilatione de pænitent. & remiss. sub nu.* 42. nam ibidem sic habet: *Et quamvis olim dubitatum in Sacra Congregatione Concilii, an Cardinales qui habent titulos Ecclesiarum Vrbis, possint in suis Ecclesiis titularibus, & earum subditis, uti illis facultatibus, quæ à Concilio Tridentino tributæ sunt Episcopis in suis Civitatibus, & Diœcesibus, & specialiter illis, quæ comprehenduntur sess.* 24. *cap.* 6. *Facta relatione Sanctissimo, Sanctitas sua dixerit se nolle ea, ut quæ Episcopis concessa sunt à Concilio, competant Cardinalibus in suis titulis, quia licèt habeant quasi Episcopalem jurisdictionem, ibi tamen verè, & propriè non sunt Episcopi: Nihilominus hæc decisio, ut in libris Sacr. Congreg. est adnotatum, intelligenda est quoad facultatem concessam à Concilio. Extra illas autem salva manet jurisdictio Cardinalium in suis titulis, juxtà notata in cap. His quæ de maior. & obed.* Hactenùs Fagnanus; ergo &c. Vide Responsionem *ad Inter.* 3. *bujus tituli.*

217.Inter. 2. Cardinales possuntne conferre primam Tonsuram, & minores ordines in suis titulis?

Resp. Certò possunt: sed suis familiaribus, & dummodò tales Cardinales sint presbyteri, ut docent plures Doctores, quos refert, & sequitur Barb. *in Collect. ad Concil. Tridentin. sess.* 23. *cap.*9. *numer.* 3 *& de potest. Episc. p.* 2.*alleg.*5.*num.* 19. Sylvest. *Verb. Ordo* 3. *quæstion.* 2. Bonac. *de Sacram. disp.*8.*qu.unic.pun.* 4. *num.* 3. *& tom.* 3. *disp.*3.*quæst.*1.*pun.*11.*sub num.* 4.in fine, & alii plures, quos congerit, & sequitur Diana *part.* 5. *tract.* 2. *resol.*5.Imò Barbos. *de potest. Episcop. loco supracitat.* testatur, ità sensisse Rotam in una Cremonen. 3. Decembris 1582. & hoc procedit ex consuetudine, quæ licèt dare non possit jurisdictionem, est tamē signum eam habere à Summo Pontifice; unde audiendi non sunt, qui oppositum docent. Vide Lezanam *tom.*2.*verb.Cardinalis n.*5. & Fornarium *de Sac.Ordinis sub num.*2.ubi sic inquit: *Cardinalibus autem hoc ex consuetudine concessum est, ut notat Soto, Henriquez, & Valentia.*

218 Inter. 3. Cardinales possuntnè leges ferre in suis titulis, ligantes in conscientia? & quid facere possunt in Ecclesiis suorum titulorum?

Resp. De hoc minimè est dubitandum, quia in illis Cardinales habent jurisdictionē quasi Episcopalem. Ita docent quamplurimi Doctores, quos refert, & sequitur Diana *loco proximè citat. resol.*71. loquens de legibus ferendis. Item possunt concedere Indulgentias centum dierum, ex consuetudine, vel facultatem Papæ; cognoscere de causis Clericorum ibi, excommunicare, suspendere, interdicere, assistere, & dare licentiam assistendi matrimoniis, conferre beneficia, quando tamen ipsi Cardinales sunt in Urbe, ac etiam recipere resignationes Beneficiorum existentium in suis titulis. Ita aliis allegatis docet Lezana *tom.* 2. *verb. Cardinalis sub numer.* 5. & Diana *part.* 5. *tract.* 2. *per totum*, ubi plura ad intentum resolvit, quæ ad Eminentissimos Cardinales pertinent. Vide supra *ad Interrogat. antecedentem.*

219 Inter. 4. Electus ad Cardinalatum amittitne omnia beneficia Ecclesiastica, quæ habet?

Resp. Circa tale dubium extat quoddam Decretum sub Sixto V. de Anno 1588. die 16. Martii, in quo sic habetur: *Sanctissimus Dominus Noster Sixtus Papa Quintus decrevit, quòd per promotionem ad Cardinalatum vacent omnes Ecclesiæ, & omnia beneficia cuiuscumque nominis, & tituli sint, nisi fueris data retentio, quæ concessa intelligatur, & data ad Patriarchales, Metropolitanas, & Cathedrales Ecclesias, & Monasteria, etiam commendata, ad Prioratus, & cætera omnia beneficia, quæ videntur convenire dignitati præeminentiæ Cardinalatus. Ad alia verò, quæ videntur repugnare dignitati, & gradui Cardinalatus, puta Archipresbyteratus, Archidiaconatus, Decanatus, Canonicatus, & similia beneficia, non extendatur, cum obtinentes bujusmodi beneficia teneantur residere in Choro, & habere debeant locum post Episcopum, Cardinalis dignitati non convenientem.* Ita refert Diana *part.*5. *tract.*2.*resolut.* 11. qui citat Parisium *de resignat. benefic. lib.* 3. *quæstion.* 1. *num.* 66.

220 Inter. 5. Cardinales comprehendunturne legibus, quæ prohibent duo, aut plura beneficia simul habere, *ut dixi in titul.* 22. *de*

de Beneficiorum pluralitate ad Interrogat. 1. *&* 4.

Resp. Hinc indè sunt authoritates Doctorum circa tale dubium. Quidam enim volunt, Cardinales comprehendi; alii verò nequaquam, ut videre licet apud Dianam *part. 5. tract. 2. resol.* 41. Tamen quidquid sit de hoc, certum mihi est, quòd in Cardinalibus justa subest causa, ut Romani Pontificis indulgentia ab hujusmodi legibus soluti, plura Ecclesiastica beneficia consequantur, ut rectè docet Azorius *to.* 2. *lib.* 4. *cap.* 3. *quæsito* 4. apud eundem Dianam, qui luculenter hanc firmat sententiam tali pacto. Habetur autem *ex Extravag. execrabilis, de preben.* ut Cardinalibus concedatur, ut plura beneficia simul habeant, *& in cap. de multa, de preben.* dicitur: Justa causa est ad plura beneficia possidenda, si quis sit doctrina, fama, industria, & prudentia clarus, cujus opera, & diligentia maximè utilis esse credatur: Ecclesia enim talibus viris indigere videtur, & ob id eis multa concedi posse constat, quæ cæteris meritò denegantur, ut insinuat lex *in cap. cum ex eo, de elect. in* 6. nam idcircò egregiis, strenuisque militibus, & ducibus majora stipendia, & præmia tribuuntur, præsertim cum ob splendorem, & excellentiam personarum, à rigore legis recedi posset, *leg. bestias digestis de pœnis*: & Cardinales honoris, amplitudinis, & dignitatis authoritate præstant; ergo &c. Imò addo ego, ea quæ sunt specialissima, & habent nomen speciale, non venire sub generali locutione, ut deducitur *ex cap de multa cit. cap. Sedes Apostolica de rescript. & cap. fin de offic. deleg. in* 6 & hanc sententiam docet etiam Sebast. Cœs. *de Eccles. Hierarchia part.* 1. *disput.* 2. *§.* 5. *num.* 12. ubi docet, Cardinales plura beneficia incompatibilia posse facilè ex dispensatione obtinere. Vide Dianam *loco citato*, *& sequentem respon.*

221 Inter. 6. Cardinales habentes amplum patrimonium, possùntne illud conservare, & vivere de redditibus Ecclesiasticis?

Resp. De hoc ego non dubito; quia qui altari servit, de altari vivere debet; nec ullus suis militat stipendiis, nisi cedere velit juri suo, ut ex Covar. Navar. Molina, Azorio, & aliis, docet Bonac. *de obligat. Benefic. quæstion.* 4 *punct* 2 *num.* 6. Vide Armillam *verb. Clericus numer.* 23. Unde Cardinales vivere possunt de redditibus Cardinalatus, & conservare patrimonium proprium, & possunt in victu uti pluribus ferculis; quia ad constituendam congruam sustentationem Cardinalibus, eorumque familiæ, est habenda ratio ad tantam dignitatis amplitudinem, gravitatem, & auctoritatem; siquidem honorabiliùs debent vestire familiam suam, & sumptuoso ornatu in vestibus, & familia, & ædibus uti eos oportet; & sic habita ratione scientiæ, litteraturæ, nobilitatis, & dignitatis, licitè possunt plus insumere, quàm faciant alii Prælati inferiores. Ita ex Manfredo, Barbatia, & Germonio, firmat Diana *loco proximè cit ref.* 38.

222 Inter. 7. Cardinales possuntnè sibi eligere Confessarium non approbatum ab Ordinario?

Resp. Affirmat Diana *dicta par* 5. *tr.* 2 *ref.* 10. *& par.* 8 *tr.* 1 *ref* 85. *vers Tertius casus*, & Lezana *tom* 2 *verb Cardin. num.* 7. & plures Doctores id asserentes adducunt, & asserunt, hoc esse verum tam de Cardinalibus Episcopis, & Legatis à latere, quàm de non Episcopis, & Legatis, & non solùm ante Concilium Tridentinum, sed etiam post illud. Vide Naldum *in summ verb Cardinalis num.* 8 Tannerum *tom.* 4. *disp.* 6 *quæst.* 6. *dub* 3 *num.* 58 & alios apud citatos Auctores. Tamen Fagnanus *in cap. ne pro dilatione de pœnitent. & remiss.* solid is rationibus, & auctoritatibus, oppositum firmat, non obstante quacunque consuetudine in contrarium. Vide igitur Fagnanum *loco citato nu.* 53. *usque ad finem*: nec ego possum huic veriori sententiæ contradicere; quare sum in voto, teneri Eminentissimos Cardinal. eodem modo, quo tenentur Episcopi, eligere Curatum, sive alium Confessarium ab Ordinario approbatum, præsertim, quia, ut inquit idem Fagn. ibidem num 62. Sac. Congregatio declaravit privilegium eligendi Confessorem, quod competit Episcopis in vim hujus Decretalis, non esse quidem à Concilio sublatum, sed tamen non posse sibi eligere Sacerdotem sibi non subditum, nisi aut Parochiale Beneficium habeat, aut à suo Ordinario approbatus fuerit ad Confessiones audiendas, ad præscriptum Tridentini *sess.* 23. *cap* 15 idemque declaravit Gregor. XIII audita relatione Congregationis: cujus resolutionis fundamenta habentur ex eodem Fagnan. *ubi suprà à num.* 6. *usque ad* 30. qui tandem concludit, idem dicendum esse de Cardinalibus, per ea, quæ tradit Sarnen. *in reg. de valore qu.* 1. *num* 6. presertim verò quia in disputatione hujus articuli multas rationes perpendit Sac. Congregatio, quæ plurimùm hanc sententiam confirmant. Vide quę dicam de Episcopis *in tit.* 83 *ad Inter* 49. & 50. & præsertim Diana *par.* 12 *in tr de Confessar. Episcop ref.* 105 *vers sed in his casibus*, ubi loquens de Cardinalibus, an possint sibi eligere Confessarium, suum judicium interponere recusat,

cusat,& pro parte negativa plures Doctores refert.

223 Inter. 8. Possuntne Cardinales ingredi Monasteria Monialium?

Resp. Quidquid asserat Campanili *in divers. juribus canon rub.*12.*cap* 16.*num.* 39. dicendum est, non posse Cardinales ingredi Monasteria Monialium, nisi in casibus necessariis, ut expressè mandavit Greg XIII. teste Dian *par.* 5. *tr* 2. *ref.* 20. &hoc ultimum etiam intelligendum est de Cardinalibus protectoribus dumtaxat; nam alii nullam possunt habere justam causam ingrediendi clausuram Monialium, nisi de expressa Summi Pontificis licentia.

224 Inter.9. Cardinales ægritudine laborantes,possuntne pati sanguinis missionem sine licentia Papæ?

Resp. Videtur curiosa petitio, sed minimè necessaria; tamen video plurimos Doctores asserere,non posse Cardinales sine speciali licentia Papæ (ubi commodè haberi possit) sanguinis missionem pati,quia Cardinales dicuntur invisceratí Papæ, & dicuntur pars corporis Papæ, & una persona cum illo, ut habetur *in c fælicis de pœnis in* 6.ergo sine Papę licentia sanguinem,scindēdo venam, emittere non debent,ut Hostiensis,Perez, Villadiego,Garcias,Mosconius, Jacobatius, & Manfredus,quos refert, & sequitur idem Diana *ubi sup. ref.*33.Unde non est dumtaxat hæc petitio curiosa,sed valdè necessaria,& scitu digna, ut considerantí patebit.

225 Inter. 10. Familiares Cardinalium, si deliquerint, possuntne coerceri,& puniri ab iisdem Cardinalibus, vel debent puniri à Vicario Summi Pontificis?

Resp Cardinalium exemptio redundat etiā in familiares ipsorum, ut patet ex Trid. *sess.* 24.*cap* 11 *propè fin.*Unde Julius Clarus *in praxi l.*5 *§ fin q* 66. *n.* 32.ait, familiares Cardinaliū judicari ab ipsis solis Cardinalibus, ita ut nec Vicarius Papæ eos judicet, sed remittat ad suos Cardinales,qui propterea habent privatum carcerem, & testatur ita de stylo curiæ observari;& ideò non est audiendus Bon. *to.*3. *disp* 1 *q.*16 *pun.*3 *n* 7. & Scavia,qui hanc observantiam negant. Itaque concludendum est Cardinales habere facultatem judicandi, & puniendi suos domesticos, & familiares privativè quoad alios;nam Vicarius Papæ dictos familiares non judicat, sed eos remittit suo Cardinali. Vide Doctores sic asserentes apud Dian.*ubi supr. ref.*25.& Fagnan. *in c. Ne pro dilatione de pænit. & remis.n.* 44.qui hanc sententiam amplectitur.

TITULUS XXXIII.

De Casibus Reservatis.

Vide tit. de Confess. sacr. Inter. 30. *tit. de Ignor. Inter.* 8. 9. *tit. de Regul. &c. Inter.* 5. 6. *tit. de Relig. aliq. part. Inter.* 2. *tit. de Sod. Inter. ult.*

226 INter. 1. Danturne alii casus præter illos, qui continentur in Bulla Cœnæ,& sibi reservant Episcopi, in quibus nullus possit absolvere sub pœna excommunicationis?

Resp. Certò dantur,& hi sunt (nisi in articulo mortis) Violatio immunitatis Ecclesiasticę in terminisCōstitutionis Greg.XIV.quę incipit: *Cùm aliàs nonnulli*: Violatio Clausuræ monialiumad malum finem: Provocatio, & pugna in Duello juxtà decretum Tridentini,& constitutionem Greg XIII.incipi. *Ad tollendam &c.*Injectio violēta manuum in Clericos juxtà Canonem,*Si quis suadente &c.qu.*4. ac juris dispositionem: Simonia realis scienter contracta,atque etiam confidentia Beneficialis.Ita Bonac. *tom.*3.*disp* 2.*quæst.*9. *pun.*5. *n.* 16. Diana *part.*11.*tract.*2.*ref.*18. *versic. Primum*, & iterum Bonacin. *tom* 1. *de Sacramentis disp.* 5.*quæst.*7.*pun.*5.*§.*2.*sub num.*14. qui ibidem n. 15. subdit,quòd id fuit sancitum à Clement. VIII. in sua Bulla, quæ incipit: Sacra Congregatio,edita anno 1602 Idem ferè sub iisdem pœnis priùs constitutum fuerat à Sixto IV. in Extravagant.incipiente,*Et si Dominici*, de pœnitentia,& remissione,contra eos, qui extra mortis articulum absolvunt à Casibus Bullæ, aut ab interdicto à Sede Apostolica imposito, aut excommunicatione contracta ob occisionem, vel mutilationem alicujus in Sacris ordinibus constitutiaut à Simonia occasione Ordinum', vel Beneficiorum contracta. Vide Mirandam *in man. tom.*1.*q.*46 *art.* 4. & 5 Peyrinum *tom.*1 *privil in constit.*1. *Iulii* 11. *§.* 32. *num.*63.Lezan. *tom.*1 *par.* 1 *cap.* 19 *sub num.*15 Imò adverte, si quis habeat privilegium absolvendi à sex prædictis casibus, hoc privilegium ei non suffragari in tota Italia extra Urbem,ut constat ex duobus Decretis Clementis de anno 1601.& 1602.quæ omninò vide.

227. Inter.2. Potestne Episcopus, vel alii Superiores potestatem habentes,sibi reservare casus,quos pro suo libito placuerit; & si modum excedant, possuntne Confessarii validè absolvere pœnitentes ab hujusmodi casibus reservatis?

Resp.

Resp. Negari non potest, Episcopum casus sibi reservare posse; nam qui hoc scienter negat, excommunicationis pœnam *incurrit, ut decernitur in Trident. sess.* 14 *cap.* 7. *can.* 11. & docent DD. communiter apud Card. de Lugo *de pœnit. disp.* 20 *sect.* 1. teste Cabrino *in Elucid. cas. reser. part.* 1. *resol.* 2. Hæc autem facultas reservandi casus competit Summo Pontifici in toto Orbe, Episcopo in sua Diœcesi, Concilio Provinciali in Provincia, Generali in sua Religione, unà cum Capitulo Generali, & pro sola Provincia in Capitulo Provinciali, & non aliter; nam Clement. VIII. in suo Decreto edito anno 1493. die 26. Maii mandat, ut nemo ex Regularium Superioribus peccatorum absolutiones sibi reservet, exceptis undecim, quæ videri possunt in dicto Decreto, & apud Lezanam *tom.* 1. *part.* 1. *cap.* 18. *num.* 20. Cabrinum *ubi supra resolut.* 3. & alios. Undè non possunt Superiores Regulares pro suo libito reservare casus. Episcopi verò juxta eorum arbitrium possunt casus sibi reservare, quamvis saluti animarum non expediat, ut multos casus reservent, ne confessio nimis onerosa efficiatur; & ideò Clem. VIII. ut supra dixi, certos præscripsit casus, qui pro Religiosis reservari possunt, ut rectè observat Bonac. *de Sacram. disp* 5 *quæst.* 7. *pun.* 5. §. 1. *num.* 1. Imò Episcopi monentur à Concil. Trident. *sess.* 14. & à Sacr. Congregat. de mandato Clement. VIII. apud Quarantam *in Summ. Bullar. verb. casus reserv. num.* 14. ut concessa sibi potestate utantur in ædificationem, non destructionem, nec in ea re modum excedant. Tamen, etsi illicitè excedant Episcopi, semper est valida reservatio, ac proindè absolutionem invalidam esse post reservationem, communis, & vera sententia docet; quia inferior accipit Jurisdictionem à Superiore; consequenter non potest validè absolvere, posita reservatione, cum Superior per reservationem adimat inferiori facultatem absolvendi. Ita docent Bonac. *loco citat.* & Cabrinus *ubi supra resol.* 4 qui pro hac sententia citat Sylvestrum, Navar. Suarez, Layman, Coninchum, Filliuc. Facundez, Bonac. & Bassæum, addens insuper, quòd si interdum nimia, & irrationabilis videatur Parochis casuum reservatio, Episcopis supplicare debeant, aut ad Superiorem recurrere: at interim legitimi eorum Superioris reservantis dispositioni acquiescere illos conveniat.

228 Inter. 3. Quinam sunt illi casus, quos sibi possunt Episcopi reservare?

Resp. Non potest dari certa regula, quia de jure communi relinquitur eorum arbitrio, & prudentiæ; ideòque juxta illorum arbitrium reservatur hoc, vel illud peccatum mortale, & est magis, vel minùs limitata reservatio. Cæterum Sacr. Congregatio Ordinarios monendos censuit, ut non passim mortalia delicta, sed atrociora tantùm, gravioraque crimina sibi reservent, teste Quaranta *in Summ. Bullar. verb. cas. reserv. n.* 14 & ex eo Cabrinus *in Elucid. cas. reserv. part.* 1. *resol.* 6. Quod etiam patet ex Trid. *sess.* 14. *cap.* 7. nam ideò reservantur casus, ut crimina graviora corrigantur, salubrioraque iis remedia adhibeantur, & ut ex difficultate impetrandæ veniæ scelesti homines reddantur minùs proclives ad committenda peccata, sicut patet *ex Extrav. Et si Dominici, de Pœnit. & remis*

229 Inter. 4. Si in uno loco sit casus reservatus non jejunare in vigilia alicujus Sancti, non verò in alio loco alterius Diœcesis; si incola primi loci tunc ab illo discedat, & consultò transeat ad secundum, & ibi non jejunet, incurritne casum reservatum contra non jejunantes?

Resp. Dicunt aliqui, quòd non, quia dicta obligatio est affixa illi loco, & nullam vim habere potest in alio, ultra quod præceptum Superioris obligat ibidem jejunare, sed non ut quis non possit se aliò transferre, consequenter si transeat ad alium locum, utitur jure suo, ac proindè nullam fraudem, seu peccatum committere videtur. Ita docet Facundez *de præcept. Eccles. tract.* 1. *lib.* 1. *cap.* 7. *num.* 7. Villalob. *in Summ. tom.* 1. *tract* 2. *dub.* 34. Sanchez *de matrimon. tom.* 1. *lib.* 3. *disput.* 18. Dian. *part.* 1 *tract.* 10. *resolut.* 18. & favet Bonac. *de præcept. decal. disp.* 5. *qu. unic. pun.* 3. *n.* 17. Sed vide, quæ dicam *in tit.* 92. *ad Int.* 16. *& in tit.* 105. *ad Int.* 14. & nota, quòd qui consultò, & data opera aliò se transfert in fraudem reservationis, pœnam reservationis non evadit, per ea, *quæ suprà dixi in tit.* 6. *de Absolutione à reservatis ad Inter.* 11.

230 Inter. 5. Peregrini, aut vagi, qui nullibi fixum domicilium habent, incurruntne casus reservatos in loco per quem transeunt, si ibi Superiorum præcepta non observant?

Resp. Ita dicendum est, aliàs hoc esset contra ordinem naturæ, seu dictamen rationis, quia darentur in Republica, seu Communitate aliqua membra nulli capiti pro tempore subjecta, quod utique absurdum est asserere. Navar. *in man. c.* 13. *n.* 5. *& c.* 23. *n.* 120. Suar *de Relig. to.* 2. *lib.* 2. *c.* 14. *n.* 8. Azor. *p.* 1 *lib.* 5. *c.* 11. *q.* 13. & alii plures, quibus adstipulatur Cutillus *in Appen. ad tract* 3. Jac Mancini *dub.* 7.

231 Inter. 6. Inciditne in casum reservatum,

tum, qui blasphemias in Deum, vel Sanctos ex praua consuetudine jactat, sed tantùm inaduertenter?

Resp. Non incidit, nam Blasphemia ex praua consuetudine, sed inaduertenter emissa, verè, & propriè rationem blasphemiæ non habet, cum nec in se, nec in causa sit voluntaria: Quòd si advertentia sit aliqua, sed non plena, sufficit quidem ad venialem culpam, non autem ad mortalem, & consequenter ad reseruationis pœnam. Fauet Layman *lib.* 1. *tract.* 2. *cap.* 3 *n.* 6. *in fin* Diana *par.* 3. *tr.* 5. *ref* 62 & alii ab ipso relati. Mihi verò magis placet oppositum Vide *Inter.* 5. *tit* 47. *de Consuetudine.*

232 Inter. 7. Qui dicit per modum contemptus, *Al cospettacio di Dio*, *Al sanguaccio di Dio*, *Dio Sacratone &c.* inciditne in casum reseruatæ blasphemiæ?

Resp. De hoc minimè est dubitandum, nam grauissimæ culpæ, & reseruationis pœnæ subjacet, qui per modum contemptus prædicta verba profert, cum majorem Dei contemptum contineant, & vilipendium, ut rectè docet Ignatius *de cas reserv. par.* 2 *cas* 2. quem refert, & sequitur Cabrinus *in suo Elucid cas. reser part.* 2. *in resolutiva praxi pro incidentibus pag.* 230. *n* 18.

233 Inter. 8. Afficiturne reseruatione, qui necem suo nomine patratam, postea ratam habet, posito, quòd homicidium sit casus reseruatus, uti ferè ubique est talis?

Resp Non afficitur reseruatione, quia licèt ratihabitio quoad culpam æquiparetur mandato, non ita quoad reseruationis pœnam, quæ ad mandatum verum, non fictum, est extendenda, cum simus in pœnalibus, quibus debetur restrictio. Ratihabitio verò est mandatum fictum, non verum; ideò non debet fieri extensio. Hìc autem ego non loquor de illo qui ratum habet homicidium nomine suo factum in personam Clerici, sed in alterius personam. Vide Cabrinum *de cas. reserv. par* 2 *nu* 18.

234 Inter. 9. Inciditne in casum reseruatum, qui committit sodomiæ peccatum, sed non complet actum in vase præpostero?

Resp. Utique grauiter peccat, tamen non incidit in casum reseruatum, quia non censetur reseruationi obnoxius, qui hoc horrendum scelus inchoauit in vase turpissimo; sed illud extra consummauit, foras semen effundendo: nisi aliud constet de mente Superioris. Diana *par.* 7 *ref.* 13. *§. Quæro tertio*, & alii apud ipsum. Vide etiam Bonacin. *loco proximè citando.*

235 Inter. 10. Qui committit hoc nefandum sodomiæ peccatum, inciditne in casum reseruatum, si tantùm fuerit succubus, seu patiens?

Resp. Succubi, seu Patientes, in rigore non dicuntur verè Sodomitæ, sed molles, juxta illud D. Pauli ad Corinth. *cap* 7. *Sed neque molles, neque masculorum concubitores possidebunt Regnum Dei*: & hanc sententiam ut probabilem docent plurimi Doctores. Sed contraria certè est probabilior, & tutior, quia in correlatiuis, dispositum de uno, censetur dispositum etiam de altero, nisi aliud constet de verbis Legis, aut de mente Legislatoris. Diana *part.* 7. *tract.* 12. *resol.* 13. *§. Quæro secundò*, Cabrinus *de cas. reserv part.* 1. *resol* 28 Bonac. *de Matrim. qu.* 4 *pun.* 11 *sub n.* 2.

236 Inter. 11. Impuberes, scilicet ante annum. 14. sodomiticè sese recognoscentes, inciduntne in casum reseruatum?

Resp. Minimè, quia non sunt Juris dispositioni obnoxii in hoc casu, cum regulariter sint inhabiles ad semen effundendum. Vide Dianam *part* 7. *tract* 12 *ref.* 13. *§. Quæro quarto, & par* 2 *tract.* 15. *ref* 1 Sed hoc intelligendum est, nisi malitia suppleat ætatem, nempè quòd non sint apti ad seminandum.

TITULUS XXXIV.

De Celebratione Missæ.

Vide tit. de Cel. Miss. tit. de Cappellania &c. tit. de Concubinar. &c. Inter 4 *tit. de Conf. Sacr. Inter.* 35 36. 37 38. 39. *tit. de Eccles. pollut. Int.* 14. 15 16. 18. *tit. de Episcopat. &c. Inter.* 26. 57. 66. *tit de Excomm. &c Int* 3. *tit. de Excom. min. Inter.* 5. *tit de Hæres &c. In tit. de Infam. Int.* 5. *tit. de Infirm Int* 6. *Inter.* 5 *tit de Interdic. Inter.* 3. *tit. de Laic. Inter* 4. *tit. de Moribun. &c Inter.* 9. 10. 11. *tit. de Orat. priv. Inter* 1. 2. 5. 6 7. 9. 10. *tit. de Paroch. Inter.* 6. *tit. de Prac. an. com Inter* 3. *tit de Regul &c. Inter* 5. 7. 8 9. 36. 74. *tit. de Rest. accep Inter.* 9 *tit de Sacerd. Inter.* 3 *tit. de Sacr. Euch. Inter.* 5 7 *tit de Sigil. Conf. Inter.* 17. *tit. de Simon. Inter.* 11. *tit. de Vot. Inter.* 18.

237 INter. 1. Qui celebrat Missam nondum recitato Matutino, peccatne mortaliter, vel venialiter tantùm?

Resp. Quidquid dicant aliqui Doctores, mihi satis probabile videtur, nullum esse peccatum celebrare ante dictum Matutinum, si hoc fiat ex aliqua iusta causa, puta si Prælatus præcipiat, vel alius eleemosynam ei offerat, ut statim Missam celebret, &

non-

nondum recitauit Matutinum. Leander *part.* 6. *tract.* 8. *quæst.* 105. afferens Sotum, & alios 7. Doctores; secus erit tantùm veniale. Vide Enim. Sà *verb. Missa nu.* 22. & Bonac. *de Sacr. disp.* 4. *quæst. ult. pun.* 6. *nu.* 7. *& de Horis Canon. disp.* 1. *quæst.* 3. *pun.* 4. *num* 11. qui plures DD. allegat id asserentes. Et præsertim vide Dianam *part.* 2. *tract.* 14. *ref.* 36. Concludo igitur cum communi sententia, Missam dicere absque rationabili causa, non præmissa recitatione Matutini, esse peccatum veniale. Leander *q.* 106. & probabilius esse, non committi peccatum mortale: Quam sententiam modò esse communem testatur idem Leander. *qu.* 104. pro ea referens 22. DD.

238 Inter. 2. Quodnam peccatum committit Sacerdos, qui advertenter non lotis manibus Missam celebrat, & in fine digitos non lavat?

Resp. Secluso scandalo, & contemptu, peccat venialiter, quia facit contra reverentiam tanto Sacramento debitam. Undè S. P. Augustinus *ser.* 244. sic inquit: *Erubescamus, & timeamus Eucharistiam manibus sordidis tangere.* Dicendum est igitur per se loquendo, non lotis manibus celebrare, esse peccatum veniale, si advertenter fiat, ut rectè resolvunt Granad. *in* 3. *par.* D. Thom. *contr.* 6. *tr* 10. *disp.* 9. *n.* 13. Sotus *dist.* 12. *qu.* 1. *art.* 7. Suarez *in* 3. *par. tom.* 2. *disp.* 82. *sect.* 1. Leander *de Sacr. tom.* 2. *tr.* 7. *disp.* 6. *quæst.* 16. & alii, quos refert, & sequitur Diana *part.* 10. *tr.* 12. *ref.* 19. Qui etiam concludit, Sacerdotem non abluentem digitos post Missam, nullum peccatum committere, quia lotio manuum ante Missam præcipitur, non autem post Missam: & ita puto tenendum cum ipso Diana ubi supra, quidquid aliqui in contrarium dicant.

239 Inter. 3. Estne opus, ut in Altari, dum Missa celebratur, collocetur Crucifixus, vel sufficit, quòd adsit Crux tantùm? Et quid si fuerit picta, vel sculpta in Altari?

Resp. Audivi quosdam dicentes, necessariò debere adesse Crucifixum, nec sufficere Crucem: sed nullus ex Doctoribus, quos hucusque vidi, hoc dicit; sed dicunt, quòd requiratur Crux, prout apertè loquitur Rubrica Missalis Romani *tit. de Præparat. Altaris. n.* 20. Undè si necessariò deberet adesse Crux unà cum Crucifixo, clariùs quidem, & apertiùs locuta esset Rubrica. Non est igitur de verbis dialecticandum; sed absolutè dicendum est, quòd Rubrica Crucem in Altari, dum fit Sacrificium, solùm expostulat; & ita docent Bonac. *de Sac. disp.* 4. *quæst. ult. pun.* 9. *sub num.* 30. Lezana *tom.* 2. *verb. Crux nu.* 3. Diana *part.* 10. *tr.* 15. *ref.* 28. & alii communiter. Imò Diana ibidem, aliis relatis, probabiliter docet, quòd sufficiat, si in Altari adsit Crux, vel Imago Crucifixi depicta in tabula, vel pariete, etiamsi nulla alia Crux apponatur; sed Pasqualigus *de Sacrificio Missæ quæst* 716. ait, & benè, quòd Crux picta debet esse per se primò in ipsa Icone, ita ut principali modo se habeat, & non aliter, atque quòd tali modo sita sit, ut censeatur exposita pro adoratione. Undè si esset pictus Christus, aut sculptus, ut deferens Crucem ad Calvarium, non sufficeret, quia non censeretur Crux exposita in ordine ad adorationem, nec repræsentaretur, prout in ipsa crucifixus est Christus, sed prout in ea debebat crucifigi; sicut si repræsentaretur nondum erecta, sed quando in ea offerens fuit Christus. Sufficiet tamen Imago B. V. Pietatis, in qua pingi, aut sculpi solet B. V. sedens ante Crucem cum Christo Crucifixo super genua, quia tunc Crux stat erecta, & tanquam adorabilis. Item Diana *part.* 5. *tr* 5 *ref* 35. asserit ex Palao, & Sanchez, licere Crucem variis reliquiis, licèt non approbatis, ornatam in Altari collocare, & Populo adorandam proponere, quia adoratio Reliquiarum tunc est per accidens, & solùm cultu privato, & non publico adorantur, cum sola Crux adoranda proponatur, quæ cultu publico adoratur; nec dissentit Lezana *ubi suprà*. Tandem omnes Doctores tenent, non esse peccatum mortale celebrare sine Imagine Crucis, vel Crucifixi, licèt commodè haberi posset: & ratio est, quia omissio Crucis, vel Crucifixi, non videtur esse conjuncta cum magna irreverentia, quæ constituere possit culpam mortalem: sed hoc ego puto esse intelligendum secluso scandalo, & contemptu, & non aliter; sed vide Leandrum *de Sac tom* 2 *tr.* 8. *disp.* 7. *q.* 23. & Bonac. *ubi suprà*, qui citat Suarez, & Reginaldum.

240 Inter. 4 Quot mappis debent Altaria cooperiri ad hoc, ut possit Sacerdos ibidem licitè Missam celebrare?

Resp. Altaria debent cooperiri tribus mappis, seu tobaleis, in repræsentationem Sanctissimę Trinitatis, tum ex generali consuetudine Ecclesiæ, tum ex Rubricis Missalis Romani *n.* 20 & habetur quoque *ex cap. Si per negligentiam de consecr dist.* 2 & hæc est communis sententia. Imò sic præcipitur observari Romę à Visitatoribus Apostolicis à Sanctissimo Deputatis, nec tuta conscientia aliter fieri potest, ut docet Gavantus *in Comment. de Rubric. Missalis part.* 1. *tit.* 20. *§. Tribus mappis*, cui subscribit Lezana *tom.* 3. *verb. Paramenta Sacra sub n.* 2. Siquidem servandus est ritus Ecclesiæ, & quisque debet Missali, & communi

usui

usui se conformare, maximè quia Missale Romanum auctoritate Clem. VIII. & B. Pii V. editum fuit, & expressè tres mappas requirit, ut dixi. Ita Card. de Lugo apud Busembaum *lib 6. tr. 3. cap 3. de celebr. Miss. dub. 5. nu. 2.* & alii. Latè de hac re tractat Diana *p. 10. tr. 11. res. 5.* & docet, ut dixi supra.

241 Inter. 5. Potestne Sacerdos in casu necessitatis Missam celebrare sine lumine, & de qua materia debet esse lumen?

Resp. Missam celebrare absque ullo lumine, nunquam licet: habetur *ex cap fin. de celebr. Miss.* Lumen verò debet esse ex cereo ignito, & duæ candelæ requiruntur, licèt in casu magne necessitatis una tantùm sufficiat: Item in dicto casu necessitatis potest Sacerdos sine peccato Missam celebrare cum lumine olei, secluso tamen scandalo, & contemptu: Ex sevo autem, aut inferiori materia, non licere Missam dicere, tenent nonnulli, quos dat, & sequitur Lezana *tom. 2. verb. Missa n.* 60 quamvis oppositum probabiliter doceat Layman *lib. 5. tract. 5. cap. 6. n.* 17. dummodò scandalum absit; cui adhærent Bonac. *de Sac. disp.* 4 *qu. ult. pun. 9. n. 3.* Diana *par. 2. tract. 14. res* 45. & alii. Et nota etiam, quòd si Consecratio à Sacerdote fuerit incępta, & tunc lumen deficiat, nec aliud haberi possit, debet Sacerdos, imò tenetur Sacrificium perficere, quia urget præceptum divinum integrandi Sacrificium illud.

242 Inter. 6. Potestne unquam Missa celebrari sine Ministro, & si adsit fœmina, quæ sciat ministrare, potestne admitti?

Resp. De jure positivo est, quòd Missa non celebretur sine Ministro: habetur *ex Conc. Basil. sess.* 21. Non licet ergo Missam celebrare sine Ministro, juxta rubricas Missalis, & Ecclesiæ consuetudinem. Emm. Sà *verb. Missa n.* 18. Mendo *Epit. opin. Moral. eodem verb. n.* 25. Secus est peccatum mortale, juxta sententiam Nav. Facundez, & aliorum, quos sequitur Busembaum *lib. 6. tract 3. de celebr. Missæ dub. 5 sub n* 8. Alii verò docent, quòd urgente gravi necessitate possit Missa celebrari sine Ministro. Alloza *verb. Missa sect 3. n. 22. 27. & 28.* Sed Bonac. *de Sac. disp 4 qu. ult. pun. 9 nu.* 34. non excusat Sacerdotem à mortali, si celebret sine ministro etiam in die festo, ne Populus careat Missa, quia tenetur ritus ab Ecclesia præscriptos servare, nec debet Missam celebrare contra Ecclesiæ ritum. Tamen ego puto, quòd in gravi necessitate, qualis esset diei festi, vel præbendi moribundo Viaticum, possit Sacerdos sibi ipsi respondere, quando nullus sit, qui sciat id facere; & ita pluribus relatis docet Diana *par. 2. tract.* 14. *resol.* 43. *& par* 10 *tr.* 15. *res.* 26. Ausonius *in Sum.* Diana *verb. Celebrare Missam nu* 21. Idem tenet Lezana *tom. 2. verb. Missa n.* 63. licèt postea subdat sic: Consulerem tamen in tali casu necessitatis, ut Sacerdos Sacrum facturus, nescientem aliquem doceret, præeundo etiam in ipso Altari, & responsiones proferret cum eodem &c. Quòd si Minister malè pronunciet, nil interest, ut docet Alloza *loco cit.* Cæterùm fœmina nullo modo debet admitti, quia hoc expressiùs est jure prohibitum, & de se quid indecens, magisque vitandum. Concedunt tamen quidam, ut possit fœmina à longè respondere, non verò ad ministerium immediatum admitti. Vide Doctores penes Dianam *part. 10. tr. 15. resolut. 26. vers. Potest tamen.* Et de facto permittitur Monialibus respondere Sacerdoti ex Choro, & remotè, ex Ecclesiæ consuetudine, ut docet Bonac. *loco cit. num.* 33. Facundez, & alii, quos dat, & sequitur Lezana *ubi suprà*. Tandem nota id quod dicit Dominicus Soto *in 4. dist. 13. qu. 2. art. 5.* Citiùs auderem Egomet mihi respondere, & ministrare, quàm fœminam ad id muneris admittere; & rectè quidem, nam *in cap. 1. de cohabit. Cler. & Mulier.* sic habetur: *Nulla fœmina ad Altare præsumat accedere, aut Presbytero ministrare.*

243 Inter. 7. Qui habet aliquod peccatum, cui est annexa excommunicatio, vel suspensio, sed est occultum, potestne ad vitandum scandalum, vel gravem jacturam rerum, vel honoris Personæ, celebrare?

Resp. Dummodò non sit in mora petendæ absolutionis, vel dispensationis, prævia tamen contritione, & etiam confessione peccatorum, quia licèt non absolvatur à Confessario, stante censura reservata Superiori absenti, tamen fit in signum majoris contritionis, vel ad ipsam excitandam, & ita potest celebrare, nec ullam irregularitatem contrahit, neque ullum peccatum committit; nam sicut jugum Domini suave est, ita piè sunt interpretanda Ecclesię mandata, scilicet nolle cum tam gravi jactura obligare, ne nimis gravia videantur. Navar. *in Manual.* Cordub. *Supplement.* Sylvest. Castro, & alii, quos citat, & sequitur Corradus *in Responsis tom. 1. quæsito 52. in fine.*

244 Inter. 8. Si Sacerdos inchoata Missa meminit se esse excommunicatum, vel saltem in peccato mortali, teneturne missam dimittere, & absolutionem petere?

Resp. Si Missam nequeat dimittere sine scandalo, ut ferè semper contingit (rarò enim potest sine scandalo omitti) ideò præmissa contritione, potest Sacrum incœptum perficere

& po-

& postea quàm primùm confiteri, & absolutionem petere. Ita pluribus relatis docet Bonac. *de Euchar. disp.*4. *quæst.*6. *punct.*1. *n.*16. & alii mox citandi: dixi, præmissa contritione, quia actus contritionis est in nostra potestate, posito Divino auxilio, quod semper est paratum, ad eum actum eliciendum. Vide Bonac. *loco cit. n.*13. ubi præterea *n.* 15. hoc notabile ponit, scilicet, quòd si Sacerdos possit vocare Confessarium ad Altare commodè, & sine scandalo, teneatur id facere; & benè quidem, nam extat præceptum Divinum de præmittenda Confessione ante Eucharistiæ sumptionem; & ita etiam docet Sylv. *in Sum. Verb. Euchar.* 2.*qu.*9. Navar. *in Man. cap* 25. *n* 76. quod etiam probabilius censet Diana *part.* 3. *tract.*4. *resol.*48. *vers. Non reticebo in fin.*

245 Inter. 9. Quid facere debet Sacerdos, si excommunicatus denunciatus intret in Ecclesiam, dum Missa celebratur.

Resp. Admonere debet excommunicatum, ut exeat; si verò post admonitionem non vult exire, potest etiam per vim expelli, quamvis sit Clericus; quòd si nolit exire, nec expelli potest sine periculo, Sacerdos debet tunc Missam omittere, modò nondum inchoata sit consecratio; si verò facta est consecratio, perficere debet Missam usque ad sumptionem inclusivè, & post sumptionem se recipere debet in Sacristiam, vel in alium locum, & ibi reliquas orationes dicendas post Communionem persolvere; & in eo eventu omnes adstantes debent ab Ecclesia exire, excepto inserviente, ne simul cum excommunicato Missam audiant, alioquin minorem excommunicationem contraherent, & mortaliter peccarent, licèt aliqui à mortali excusent; quod mihi non probatur, nam est communicatio in divinis, quæ sub mortali prohibetur. Verùm licèt quidam putent, Sacerdotem non debere omittere Sacrificium, quando excommunicatus vitandus advenit, vel advertitur advenisse tunc temporis, quo inchoatus est Canon Missæ ab iis verbis; *Te igitur Clementissime Pater*; tamen tutius est ante consecrationem omittere Missam, licèt Canon sit inceptus. Layman *lib.*2. *tract.*5.*p.*2 *c.*2. *n.*6. Bonac. *de Cens. disp.*2.*q.*2.§.1 *pun* 3. *n.*12. & 13. Diana *par.* 5. *tract.*9. *resol.*92. qui plures Doctores allegant. Excommunicatus tandem, qui admonitus à Celebrante, ut exeat, si exire nolit, incurrit novam excommunicationem Papæ reservatam, ut habetur *c. Eos, de Sent. Excom.* Vide Lezanam *tom.*2. *verb. Excom. n.*21 & 22.

246 Inter. 10. Estne licitum celebrare Missam coram personis interdictis?

Resp. Si tales interdicti sunt nominatim denunciati, debent expelli; & si expelli non possunt, Sacerdos debet à celebratione Missæ cessare, juxta modum dictum à me *ad Inter. antecedentem* pro casu, quo excommunicatus vitandus vellet assistere Missæ. Lezana *verb. interdictum nu* 25. in principio. Tamen quando locus non est interdictus, sed tantùm persona est interdicta, & expelli non potest, est probabile, non esse ob eam causam omittendam Missam, quia in tali casu non est moralis cooperatio cum persona, seu personis interdictis; cum sit potius contra voluntatem Sacerdotis celebrantis. Imò considerato solo jure naturali (cum nulla sit prohibitio juris positivi) non est aliquid, ratione cujus celebratio sit inhonesta, vel contra rationem, dummodò voluntariè non permittatur interdictis audire Missam: Ita pluribus relatis firmat Diana *part.* 5. *tr.*10. *ref.*64. Et in dicto casu, qui non sunt interdicti, non tenentur exire ab Ecclesia, & Missam relinquere, ex eo quòd illi Sacrificio assistat interdictus, quia non est prohibitum ab Ecclesia communicare cum interdictis, veluti cum excommunicatis. Cajet. *in Sum. verb. Interdictum*, Suarez, Naldus, & Layman, quos refert, & sequitur Lezana *ubi suprà sub eo nu.*25.

247 Inter. 11. Quomodo se gerere debet, qui celebrat Missam coram Episcopo existente in propria Diœcesi?

Resp. Quando in principio dicit Confiteor, debet dicere, & Vobis Pater, & Fratres: in fine verò Missæ debet inclinare caput, & expectare ab Episcopo licentiam benedicendi adstantes, deindè illos benedicere, sed non Episcopum; posteà iterum se debet Episcopo inclinare, velut expectans ab illo benedici; sicque omnibus peractis faciat ei reverentiam. Ita rectè docet Emm. Sà *verb. Missa num.*52. Vide Sylvest. *verb. Benedictio nu.* 1. Lezanam *eodem verb. tom.* 2. *num.* 2 & *verb. Missa num.* 67. ubi addit, hoc multò magis procedere, quando Sacerdos celebrat coram Cardinali; ideò nota, & tene menti.

248 Inter. 12. Licetne Missam celebrare in Altari, in quo Episcopus eodem die celebravit?

Resp. Dicunt aliqui, quòd sit necessarius consensus Episcopi, vel ut aliqua superveniat necessitas ibi celebrandi; aliàs non esse licitum ob reverentiam illi debitam, & hoc deducunt *ex cap. fin. de consecr. dist.* 2. & docet Naldus *in Sum. verb. Episcopus numer.* 31. & *verb. Missa numer.* 17. & ex eo Bonac. *de Sac.*

*disp.*4.

disp.4 quæst.ult fun.9. n 16 Sed Azorius,quem sequitur Lezana *verb. Altare tom.2 nu. 11.* dicit, quòd hic canon sit dissuetudine abrogatus; unde idem Lezana concludit, consuetudini Patriæ standum esse; nam non sine magno fundamento dicunt quidam cum Diana *par.10. tract 12.resol 24* supradictum canonem intelligendum esse de Missa solemni, & Pontificali,non autem de Missa particulari,& de Altari, in quo Episcopus tanquam particularis Sacerdos celebrat. Cæterùm sententia communis docet, quod dictus canon non sit in usu, atque adeò non obliget. Ego tamen puto,Patriæ consuetudini in hac re standum, & ubi viget, ea, qua decet,reverentia, observandam esse.

249 Inter.13. Licetne unquam sub dio,& extra Ecclesiam Missam celebrare, vel supra Mare, aut Flumen in navi?

Resp. Quamvis de jure communi non liceat celebrare, nisi in Ecclesia consecrata, vel benedicta, ut habetur *ex cap. Sicut, & cap.Nullus de consecr. dist.1.* & docet S. Thomas *3.par. quæst.83 art.3.* & expositores ibidem, & Canonistæ *in cap. ult. de consecr. Eccles.* tamen urgente necessitate jure communi permissum est celebrare sub dio, & extra Ecclesiam,aut Oratorium designatum. Et est, ut docet Lezana *tom.1. part.1. cap.21. nu. 16.* si Rex, aut Dux sit in exercitu,vel classis Christianorum appellat ad terram, vel si in itinere Ecclesia desit, vel cùm magna multitudo hominum in aliquo die festo ad parvam aliquam Ecclesiam concurrit; modò tamen semper adsit Altare Viaticum, seu portatile, ab Episcopo consecratum. Vide Barbos. in Trident. *sess 22. in Decreto de observ. & evitandis in celebr. Missæ nu 18 & 20.* & probatur *ex canon. 1. & can. concedimus, de consecr dist.1* & pro hac sententia idem Lezana citat Suarez *tom. 3 in 3. par disp.81 sect.3.* Vasquez,& asserit præterea hoc esse permissum in dictis casibus absque eo quòd accipiatur Episcopi licentia. Sed vide Dianam *part.9. tract.1. res.44 45 & 46* ubi de his, & aliis casibus loquitur, in quibus liceat celebrare extra Ecclesiam, aut Oratorium: sed *resol 45. vers Sed quidquid*, sic concludit: *Securius erit in dictis casibus petere licentiam ab Episcopo, & ita consulendum esse existimo Parochis, & aliis Sacerdotibus*; & pro se alios Auctores refert. Cæterùm nunquam licet propter quamcumque necessitatem celebrare supra Mare, seu Flumen in navi, propter periculum effusionis sanguinis ex motu Navis. Ita præcitati Doctores. Vide Em. Sà *verb. Missa n 19 & 20* & Suarez *loco cit.* Item vide Armillam *verb. Missa n 4. & verb. Altare n. 5.*

250 Inter.14 Sacerdos, qui ob aliquam infirmitatem, vel senectutem non potest ambulare sine baculo, aut baculis, valetne Missam celebrare?

Resp. Claudus, vel debilis Sacerdos, utique potest Missam celebrare, licèt non possit sine baculo incedere, modò tamen per ipsum ad Altare accedere valeat, & functiones absque baculo exercere; nam Irregularis solùm censetur, qui Missam sine baculo celebrare nequit, ut habetur *ex cap.Si quis in infirmitate dist.55. & cap. Nullus Episcopus dist.1.* Vide Em.Sà *verb.Irregularitas ex defectu corporis sub n.4.* Bonac. *de Cens. disp 7. qu 2. punct. num.15.* Tolet. *lib.1. cap.63 sub n. 3.* & est communis sententia. Imò nota, quòd faciliùs aliquis toleratur,ut in susceptis Ordinibus ministrare valeat,quàm admittatur ad Ordines suscipiendos, ut patet ex *Canon.ult.15.quæst 1.* Dico igitur,talem Sacerdotem posse Missam celebrare, dummodò sine baculo Altari assistere possit,ut benè observat Sylvest.*verb.de Corp. vitiat. sub n.5.* Zeccus *de cas. reser cas.1 de Irreg. pag.107.* & alii communiter.

251 Inter. 15. Si defectus surditatis contingat alicui, postquam fuit promotus ad Ordinem Sacerdotalem, potestne sine dispensatione Missam celebrare?

Resp Non solùm potest Missam celebrare, sed etiam exercere valet omnia ea munera, ad quæ non est necessarius auditus; nec ulla, indiget dispensatione. Navar. *lib.1.tit.de Corpore vitiatis cons.6. nu. 1.* ubi citat Glos. singularem *in cap. Hec quoque de consec. dist.1.* Vivaldus *in Candel. aur. de Irregul. ex defectu corporis, & ibi de auris defectu, num.3.* Andreas à Matre Dei *in Cur.Theol.moral tom.2.tract.10. de censuri cap 9 pun.6. num 67.* Et licèt non audiat Ministrum respondentem in Missa,adhuc potest Missam submissè celebrare, quia ministri auditio parùm ducit ad intentum. Non est tamen admittendus ad Missam solemnem celebrandam, ne risum excitet, faciendo aliquid extra tempus,ut benè ex Reginaldo advertit Bonac. *de Censur. disp.7. quæst.2. punct.2. num 7.*

252 Inter. 16. Qui laborat infirmitate capitis, vel nimiæ frigiditatis causa, potestne licitè celebrare capite velato,vel à quo debet dispensationem impetrare?

Resp. Nullus potest, nisi capite discooperto, celebrare, prout habetur *ex Canon. Nullus Episcopus, de consecr. dist.1.* Nec Episcopus,vel Prælati Regulares possunt in hoc dispensare cum suis subditis, ut quidam docuerunt,nam per duas Sacras Congregationes fuit decisum, nullum præter Romanum Pontificē posse facculta-

cultatem concedere celebrandi capite velato, nec Episcopus ipse potest uti pileolo sine Sedis Apostolicæ licentia. Vide Dianam *p.* 2. *tr.* 14. *ref.* 58. Lezanam *tom* 2. *verb. Miss. num.* 64. & alios penes ipsos: & id constat ex Missali Romano reformato jussu Urbani VIII. in cujus principio habetur similis declaratio cum derogatione cujuscumque consuetudinis in contrarium, teste eodem Lezana *loco citat in fine*. Verùm si gravis infirmitas id exigeret, & licentia facilè postulari non possit, putat Suarez *in* 3 *par. tom* 3 *disp* 83 *sect.* 3. posse id fieri sine gravi peccato; & Ledesma *tom.* 1. *de Sacr. Euchar. cap.* 21. *conclus.* 7. dicit hoc esse probabile, quia secluso scandalo, & contemptu, excepto tamen Canone, non videtur materia peccati mortalis. Vide Dianam *loco cit. & in Summ. verb. celebrare Missam n* 20. Verùm ego partem negativam tenendam censeo, præcipuè propter recentiores Rubricas Missalis, quas præfati Auctores non viderunt.

253. Inter. 17. Potestne licitè Sacerdos post cibum celebrare Missam pro communicando Infirmo, qui est in articulo mortis?

Resp. Quidquid censeant nonnulli, non est recedendum à communi sententia negativa, quia major ratio habenda est reverentiæ hujus Sacramenti, quàm necessitatis proximi, tum quia præceptum sumendi Viaticum intelligi debet, quando decenter, & reverenter Sacramentum confici, & sumi potest. Sylvester. *verb. Euchar.* 3. *n.* 8. D. Antoninus *part.* 3. *tit.* 13. *cap.* 6. *§.* 2. Navar. *cap.* 25. *n.* 88. Bonac. *de Sac. disp* 4. *quæst.* 6. *pun.* 2. *num.* 24. & alii plures citati à Dian. *par.* 9. *tr.* 6. *ref.* 18. Vide Jac. Mancinum *pract.* 8. *dub.* 24. ubi pro hac sententia plures allegat, & testatur de communi.

254 Inter. 18. In quo casu potest licitè Sacerdos non jejunus sumere, & consecrare in Missa Sacram Eucharistiam?

Resp. In tribus præcipuè casibus id licitè facere potest. Primus est, quando aquam pro vino in calice posuit, & illā posteà post sumptionem hostiæ assumpsit; tunc enim vel denuò debet consecrare hostiam, & calicem, vel saltem Sanguinem tantùm propter integritatem Sacrificii. S. Thom. *in* 3. *part. qu.* 83. *art.* 6. *ad* 4. Navar. *in Man. cap.* 25. *num.* 89. Toletus *lib.* 2. *c.* 9. *num.* 3. Emm. Sà *verb. Missa à n.* 31. & alii, quos sequitur Diana *pa.* 2. *tract.* 14. *ref.* 66. Sed omninò vide Dianam *ibidem resol.* 70. Secundus casus est, quando post sumptionem Calicis, & ejus ablutionem videt reliquias hostiæ in patena, vel Corporali, tunc licet Sacerdoti sumere illas reliquias hostiæ à se consecratæ; secus erit de reliquiis ab alio Sacerdote in altera Missa consecratis. Emm. Sà *loco cit. nu.* 36. Navar. *ubi suprà*, Sylvester *verb. Euchar.* 3. *§.* 8. & alii plures apud Dianam ibidem. Dixi, secus erit de reliquiis præcōsecratis ab alio Sacerdote in alio Sacrificio, quia earum sumptio non est convivii à celebrante parati, & ideò non possunt per modum unius cum Sacramento tunc consecrato post ablutionem à Sacerdote sumi, ut de communi testatur Diana *p.* 6 *tract.* 6. *ref.* 23. contra Marchinum. Tertius casus est, quando celebrans post consecrationem recordatur se non esse jejunum, vel si post consecrationem hostiæ deficiat; nam in tali casu si adesset Sacerdos alius non jejunus, deberet Sacrificium illud perficere, & communicare, dummodò alius Sacerdos jejunus ibi non adesset. Vide Toletum *ubi suprà num.* 1. Coninchum *de Sacr. quæst.* 60 *art.* 8. *num.* 63. & alios, quos refert, & sequitur idem Diana *in primo lo. cit.* & Em. Sà *ibidem nu.* 38 & præsertim Dian. *part.* 9. *tr.* 6. *ref.* 18. ubi pulchra invenies circa talem doctrinam.

255 Inter. 19. Potestne Parochus aut alius Sacerdos illicò post mediam noctem celebrare propter necessitatem communicandi ægrotum morti proximum, si non adsint particulæ consecratæ, vel post meridiem?

Resp. Pluribus relatis affirmat Diana *par.* 10. *tr.* 12. *ref.* 26. *vers. Nota hic obiter.* Et hæc quidem est sententia S. Antonini, Sylvest. & Angeli, teste Emmanuel. Sà *verb. Miss. n.* 27. Imò Vasquez, Aversa, Caspensis, Castropalao, & Leander penes Dian. *loc. cit.* asserunt posse Sacerdotem jejunum celebrare ad tres horas post meridiem in dicto casu: An verò requiratur Episcopi licentia, si adest, est problema; tamen non requiri tenet ipse Diana cum Præposito, & ante illos docuit Navar. *c* 25. *n.* 25. apud Sà *ubi sup.* Vide iterum Dianam *p.* 11. *tr.* 7. *ref* 21. At ego consulo, petendam licentiam, quando adest Episcopus, & commodè peti potest. Vide *Respon. ad Inter.* 40. *bujus tituli*.

256 Int. 20. Potestne quis statim post Missam mediæ noctis Nativitatis Domini licitè communicare?

Resp. Affirmat Diana *p.* 9. *tr.* 7. *ref* 43. sed negat Bordonus *tom.* 2 *resol.* 56. *num.* 61. & rectè quidem; nam pro parte negativa adest decretum Sacr. Congreg. sub die 7. Decembris 1641. quale per extensum ego adducā *in resp. ad Inter. sequentem.* Ergo dicendum est, neminem posse Sacram Synaxim sumere in illa Missa, quæ celebratur in nocte Nativitatis Domini, ut asserebat Diana, quia non vidit dictum Decretum, quod etiam prohibet,

hibet,

hibet, ne aliæ Missę in ea nocte celebrentur.

257 Inter 21. Potestne licitè, & sine peccato in nocte Nativitatis Domini quis Sacerdos celebrare tres Missas ante auroram?

Resp. Olim plurimi DD. relati à Diana *p.2. tract.14. ref.35. & part.10. tract. 12. ref. 57.* docuerunt partem affirmativam. Sed id non licere, omninò dicendum est; nam S.Congreg. ita decrevit:

Cum Superioribus diebus consultata hac Sacr. Rituum Congregatione: An esset permittendum celebrari in media Nocte Nativitatis Domini post Missam decantatam successivè alias duas Missas, & in eis S. Communionem exhiberi fidelibus illam deposcentibus; & respondisse non esse permittendum, sed omnibus utrumque prohibendum. Nihilominùs nonnulli Regulares asserentes hoc licere, supplicarunt audiri, & Sacr. Congreg. ipsis auditis cum procuratoribus, & Advocatis, ad relationem Em Pallotti, stetit in Decretis, & respondit iterum prohibendum, tam Sacerdotibus celebrare volentibus, quàm confluentibus in media nocte ad Ecclesiam, & communionem deposcentibus. Die 7. Decembris.1641. quorum Decretorum duplicata, expedita fuerunt die 9. Augusti 1653.

C. Episcopus Ostien. Card. Medices.

Loco ✠ Sigilli.

B. Roccius S. R. C. Secr.

In Regis fol. 44.

Et Emin.D. Card.Carpineus Vic.SS. D.N. Clementis XI. feliciter regnantis, promulgavit Edictum die 31. Martii 1699. jussu Suæ Sanctitatis, in quo inter alia habentur:

Per remediare ancora all'abuso di celebrarsi le Messe in hore intempestive, commandiamo, che non possino queste incominciarsi prima di un'hora avanti l'Aurora, e che un'hora doppo mezzo giorno debbano del tutto esser terminati li Sacrificii sotto le sopradette pene da incorrersi irremissibilmente, tãto dalli Sacerdoti celebranti, quanto dalli Sacristani, che lo permetteranno, non ostante qualsivoglia pretesa consuetudine in contrario, ò privilegio, che non sia stato essibito nella nostra Secreteria, e riconosciuto, & approbato da Noi.

Hoc tamen secundum Decretum afficit tãtùm Romanam Urbem, & dummodò non exhibeatur, & approbetur Privilegium aliquod.

258 Int. 22. In qua hora potest Sacerdos incipere Missam? Et potestne Missa celebrari post meridiem? & quid dicendum est de Regularibus propter eorum privilegia?

Resp. Hic Romæ adest prohibitio generaliter pro omnibus Sacerdotibus tam sæcularibus, quàm Regularibus (nisi ostenderint aliquod privilegium approbandum ab Eminentissimo Card. Vicario) ut nullus possit Missã celebrare, nisi per unam horam ante Auroram, & infrà horam post meridiem, post quam est omninò abstinẽdum à celebratione; quia Missę omnes finem habere debent in illa hora post meridiem. Hæc prohibitio patet ex tenore Edicti Eminentiss. Vicarii Sanctissimi Domini Nostri, quod retuli *in respon. ad Int. antecedentem*, ad quam te remitto. Cæterùm extra Romam attendendæ sunt Constit. Synod. Diœcesum, quę si de hoc nihil disponãt, videndæ sunt opiniones Doctorum, quos refert Diana *p.2. tra.14. ref.33. & 34.* & ex illis tutiorem consulo amplectendam, licèt Missa de Jure communi sit celebranda ab Aurora usque ad Meridiem; & est hæc regula generalis. Vide Navar. *cap.25. nu.* 85. Lezan. statim citandum; Em.Sà *verb. Missa nu.* 27. & Bonac. *de Sacr. disp 4. qu. ult pun 9 num.* 1. *& seqq.* Verùm restat modò, quid dicendũ sit de Regularibus extra Urbem degentibus? Dico igitur varias esse opiniones Doctorum, ut videre licet apud ipsum Dian. *loc.cit. & par. 9. tract. 7. ref.43. & par.10 tract.12. ref 25. & 26. & tract. 15. ref.27.* ipse tamen intrepidè affirmat, posse Regulares celebrare Missas tribus horis ante ortum Solis, & tribus horis post meridiem justa interveniente causa; sed vide Lezan. *tom. 1 part.1. cap. 21 sub num.* 2. qui asserit, Sacr. Congreg. sic declarasse nempè ante diem, & horis indebitis celebrare non licere, etiam vigore privilegiorum ante Conc. Trident. concessorum. Imò Naldus *in Summ. verb. Missa n.*30 refert quamdam Constit. B.Pii V. qua revocat omnia privilegia ad id Regularibus concessa. Vide Dicastillum *de Sac. tra. 5. disp 4 dub.4. n.65. 70. & 71* qui explicat Bullam B.pii V. Tandem an Missa celebrari possit ante Auroram, & post Meridem, à Cappellanis Card'nalium in eorum Cappellis, docet Dian. *par.6 tr.8. ref. vers.* 40. *His præmissis*, ubi plura haberi possunt circa ea, quæ supra diximus de hac materia.

259 Inter. 23. Qualis esse debet modus celebrandi Missam?

Resp. Missa debet celebrari cum *A.B.C. D.* idest, altè, breviter, clarè, devotè. Ita docet Emm. Sà *verb. Missa num.* 50. & alii, quibus adstipulatur Lezana *tom.2. verb. Missa sub num.* 58. sed cum hoc particulari, quòd Sacerdos cohærere faciat illud *breviter* cum illo *devotè*, præsertim si cum Gavãto addatur altera littera, scilicet *E*, idest exactè, aut exquisitè. Et

notat

notat etiam ipse Lezana, *quòd illud breviter*, denotat, non ultrà mediam horam. Sed addo Ego, minùs quàm quadrantem cum dimidio non esse licitum insumere; ut præcipitur in Edicto Eminentissimi Cardin. Vicarii jussu Sanctissimi edito die 31. Martii 1699.

260 Inter. 24. Peccaretne mortaliter Sacerdos Regularis, si in Canone Missæ, pro nomine Episcopi, poneret nomen Generalis suæ Religionis?

Resp. Sac. Congregatio respondit, eum mortaliter peccare in dicto casu, quia ad unguem Missale observandum est, nec in collectis Missæ potest aliquid addi, sub eadem pœna peccati mortalis, præter orationem solitam, &c. Vide Portellum *in dubiis Regul. verb. Missa num.* 14. Rodriquez, & Villalobos apud Dianam *part.* 2. *tract.* 14. *ref.* 40. Emman. Sà *verb. Missa num.* 41. & Lezanam *part.* 1. *tom.* 1. *cap.* 21. *num.* 30.

261 Inter. 25. Præceptum consecrandi in utraque specie, estne Ecclesiasticum, vel Divinum? & estne de essentia Sacrificii consecratio utriusque speciei?

Resp. Dico primò: Esse præceptum Divinum, ut asserunt Vasquez, *in* 3. *part. disp.* 223. *cap.* 3. Suarez *tom.* 3. *in.* 3. *par sect.* 4. Nugnus *in* 3. *par. quæst.* 74. *art.* 1. Coninch. *de Sacram. quæst.* 83. *artic.* 1. *dub.* 5. *conclus.* 3. Sotus *in* 4. *distinct.* 9. *quæst.* 2. *art.* 1. *in fin.* Cajetan. *in* 3. *part. quæst.* 8. *art.* 12. *par.* 1. Marsilius *in* 4. *qu.* 6. *art.* 1. *par.* 1. *dub.* 3. & 4. cum aliis: deducitur etiam ex concil. Trident. *sess.* 22. *cap.* 1. Dico secundò: Consecrationem utriusque speciei esse de essentia Sacrificii. Ita Sanctus Thomas *in* 3. *par. quæst.* 76. *art.* 2. *ad* 1. & *quæst.* 80. *art.* 12. *ad* 3. Vasquez, & alii, quos dat, & sequitur Leander *de Sacrament. tom.* 2. *tract.* 8. *disp.* 1. *quæst.* 27. & alii plures, quos refert, & sequitur Diana *part.* 10. *tract.* 16. *resol.* 63. qui etiam probabilem putat sententiam asserentem, præceptũ consecrandi in utraque specie esse Ecclesiasticum, & non esse de essentia Sacrificii: tamen fatetur se adhærere nostræ sententiæ tamquam probabiliori, cui adhæret etiam Dicastill. *de Sacram. tom.* 1. *tract.* 5. *disp.* 1 *dub.* 3. *num.* 238. & Recentiores communiter. Rationes hujus nostræ opionionis videri possunt apud præfatos Authores. Ego verò more meo brevitatem amplector. Vide tamen quę *dicam in titul.* 197. *ad Interrog.* 1. & Bonacin. *de Sacram. disput.* 4. *quæst.* 2. *punct.* 3. *numer.* 13. & 14.

262 Inter. 26. Si Sacerdos in Missa unam tantùm consecraret speciem, possetne pro tali Missa accipere consuetum stipendium?

Resp. Licèt una species validè consecrari possit, altera non consecrata, ut dicunt communiter DD. cum Div. Thoma 3. *part. qu.* 78. *artic.* 6. tamen dicendum est in casu nostro cum Diana *ubi supra resolut.* 63. *in fin.* Sacerdotem in dicto casu non posse licitè accipere stipendium pro illa Missa, quia si dantes stipendium, hoc scirent, utique illud non præberent; ergo Sacerdos non potest licitè accipere stipendium certum pro fructu incerto. Vide Pasqualig *de Sacrificio Missæ*.

263 Inter. 27. Si hostia Calici hæreat, aut palato Sacerdotis celebrantis, quid facere debet?

Resp. Toties debet abhibere ablutionem, donec hostia deglutiatur ab eo, non autem licèt adhibere digitum. Navar. *cap.* 25. *numer.* 90. & ex ea Emmanuel Sà *verb. Missa numer.* 35. Idem dicendum est de illo, qui se communicavit, ob eamdem rationem. Tambur. tamen *Opusc. de exped. communione cap.* 2. §. 8. *num.* 42. dicit, Sacerdotem, qui advertit particulam hostiæ infusam in Calice, ipsi Calici hæsisse, posse digito ad labrum Calicis adducere. Sed melius est propter majorem reverentiam infundere vinum, ut dixi.

264 Inter. 28. Si hostia consecrata, vel aliquod illius fragmentum cadat super barbam alicujus, aut Sanguis cadat super barbam Sacerdotis, quid est faciendum in tali casu?

Resp. Diana *par.* 10 *tra.* 12. *ref.* 10. putat ex aliis ab eo citatis, lotione barbam esse purgandam, & aquam reponendam in piscinam, postquam Sacerdos modestè acceperit hostiam, vel fragmentum, quod super alterius barbam ceciderat: Si autem Sanguis, aut ejus aliqua gutta cadat super barbã ipsius Sacerdotis, dum illas species sumpsit, dicit Barthol. ab Angelis *dial.* 5. §. 713. barbam Sacerdotis, post trinam lotionem, abradendam, & comburendam esse; sed hoc nimis durum videtur aliquibus; ideò dicendum est sufficere, si repetita lotione Sacerdos barbam purget juxtà receptam consuetudinem. Ita docet Bonac. *de Sacram. disp.* 4 *quæst. ult punct.* 10. *num.* 10 Trullench. *de Sac. lib* 3. *cap* 8 *dub.* 23 *nu.* 16. & Dicastill. *item de Sac. tom.* 1. *tract.* 5. *disp.* 4. *dub.* 15. *num.* 301. quos refert, & sequitur Diana loco suprà cit. Vide item Dian. *tract.* 13. *ref.* 49.

265 Inter. 29. Sacerdos pauper potestne Missam celebrare, & illam applicare pro offerente stipendium, quem Deus scit futurum primum

Resp. Nullo modo sunt audiendi Doctores docent hoc licitè fieri posse; nam hæc sententia tamquam pluribus nominibus periculosa, Fidelium scandalis, & offensionibus obnoxia, atque à vetusto Ecclesiæ more nimium abhorrens, improbata, & condemnata fuit à Sac.Congr. de mandato Clem. VIII. die 15. Novembris anno 1505. prout ex Cenedo, & Riccio, testatur Diana *par.2. tract.* 14.*ref.*15.Vide Barbos.*de potest.Episcop.par.2.alleg.*14.*num.*12.

166 Inter. 30. Peccatne mortaliter Sacerdotes accipientes nova onera Missarum celebrandarum cum stipendio, oneribus jam susceptis non satisfactis?

Resp. Omnes DD. conveniunt dicentes peccare mortaliter differendo celebrationes Missarum ad longum tempus. Vide Bonacin. *de Sacram.disput.*4.*quæst.ultim.punct.*7.§.5.*num.* 2. Si verò *infrà modicum tempus* possint omnibus satisfacere, non peccant, nisi Missa sit dicenda pro aliqua necessitate, quæ moram non admittat, ut potè pro præsenti infirmitate, tribulatione, expeditione alicujus litis, vel magni negotii; ut benè observat idem Bonac. & præsertim Lezan. infrà adducendus. Dixi *infrà modicum tempus*, quia Sac. Congregat. Concil. in Decretis Urbani VIII. respondens ad undecimum ità dixit. Quid autem intelligat Sacr. Congreg. per ly *infrà modicum tempus*, explicant Doctores. Peyrin. apud Dian. nimis laxè quidem loquitur, dum dicit, quòd modicum tempus in hoc casu intelligitur spatium trium annorum. Nam Thesaurus *in praxi part.*2. *verb. Missarum onera capit.*1. *in fin.* existimat, spatium octo, vel decem dierum, non ultrà, intelligi per modicum tempus. Diana verò *part.*2. *tract.*14 .*resol.*25. *& part.*9.*tract.*6.*resol.*55. cum Ledesma, Villalobos, & Cardinal. de Lugo, putat spatium quinquaginta aut sexaginta dierum ad plurimum esse modicum tempus. Tandem Lezan. *tom.*2. *verb.Missa numer.*39.cum Thesauro, hoc relinquunt arbitrio viri prudentis, pensatis circumstantiis loci, temporis, Missarum dicendarum, & Sacerdotum, qui illas dicere debent. Mihi tamen magis placet opinio Pasqualig. *de Sacrific. Missæ quæst.* 965. scilicèt quòd non possit differri celebratio Missarum ultrà tempus determinatum. Si verò tempus non sit determinatum, sed solùm præscribantur Missæ celebrandæ, tunc modicum tempus, intrà quod sunt celebrandæ, complectitur duos menses. Si autem Missæ committantur absque ulla celeritate in celebrando, & veluti ad commoditatem celebrantis; tunc spatium trium mensium habendum sit pro modico tempore. Addit etiam Pasqualigus, quòd quando committuntur Missæ pro aliquo recenter defuncto, debent quàmprimùm, & sine aliqua dilatione celebrari. Possent tamen, quando esset magnus numerus Missarum, celebrari cum aliqua dilatione, ita tamen ut quotidie nonnullæ celebrentur. Tandem dico, quòd graviter peccant illi Sacerdotes, qui magnum Missarum numerum anticipato stipendio promittunt, earumque celebrationem notabiliter differunt, aut se periculo exponunt non persolvendi Missas simpliciter, vel opportuno tempore. Vide Bonacin. loco citat.num. 1.& 2.

267 Inter.31. Potestne Sacerdos licitè pro una Missa duplex stipendium accipere, applicando uni partem solitam, & alteri suam partem?

Resp. Quamvis multi graves Auctores docuerint, affirmativam sententiam esse probabilem, ut videre licèt apud Dianam *par.*2.*tractat.*14.*resol.*14.& Lezanam *loc.mox cit. numer.* 17. tamen oppositam sustinent Suarez *in* 3. *part.tom.*2.*disp.*79.*sect.*9.*in fin.*Bonac.*de Sacram. disp.*4.*quæst.ultim.punct.*8. *numer.*16. Gavant. *in commen.ad Rubr. Missal.tom.*1.*part.*3.*tit.*12.*num.* 29.& Lezana *tom.*2.*verb. Missa num.*10.qui testatur de communi, & ex aliis affirmativam sententiam, iniquam, impiam, & erroneam appellat. Jure merito igitur ut talem reprobavit Sac.Congreg. in Decr. Urbani VIII. *de Celebr.Miss.* editis 21. Junii 1625.& postremò Alexand.VII.in suo decreto edito anno 1665 die 24.Septembris. Vide Dianam *part.*5 *tract.* 14. *res.* 45. pro hac nostra sententia, & Rotarium *in Appar. pro Exam. Cler. capit.*7. *sect.*2. *num.* 27.

268 Inter. 32. Potestne Sacerdos, saltem pauper, plura stipendia pro una Missa suscipere propter ejus paupertatem extremam?

Resp. Dico, quòd non; quia Missa non est instituta, & ordinata ad sustentationem Sacerdotis pauperis, ut rectè docet Tolet. *lib* 2. *cap.*8.*sub num.*3. & alii communiter. Ideò Ecclesia ordinavit, quòd nullus promoveri valeat ad Ordinem Sacerdotalem, nisi constet habere bona, seu titulum sufficientem ad vitæ sustentationem. Vide Conc. Trid. *sess.*21. *cap.*2.*& cap.non licet,& cap. Episcopus de præbendis.* Unde si Sacerdos in paupertatem incidat, aliqua arte, seu agricultura sibi victum quærat, ut dicitur *in cap. Clericus victum dist.* 91. nam defraudare non debet contra justitiam illos, qui ei stipendium præbent pro Missa, Ideò totMissas celebrare tenetur, quot ad ratio-

tionem attributæ eleemosynæ præscriptæ fuerunt, nulla in hoc illi suffragante paupertatis necessitate. Et hanc esse mentem S.Congreg.testatur Lezan.*ubi suprà num.*13.*& nu.*21. *vers.Quartus casus.* Vide Bonacin. *de Sacramen. disp.*4.*qu.ult.punct.*7.*§.*2.*sub nu.*1.*& pun.*8.*n.*14. & Dian.*p.*2.*tr.*14.*res.*8.à quibus plura circa tale dubium habentur in confirmationem nostre sententie. Vide etiam *in tit.*149.*ad Int.*1.

269 Inter. 33. Sacerdos, qui tenetur celebrare in aliqua Ecclesia sine Sacrificii applicatione, ut vulgò *con la sola presenza*, potestne aliud stipendium pro illa Missa accipere, & alteri applicare?

Resp. Multi dicunt,non posse aliud stipendium accipere pro applicatione Missæ, quia unica Missa non meretur, nisi unicum stipendium, ex Decr. Urbani VIII. Ita inter alios tenet Barthol.à Sancto Fausto *in tract.de Euchar.lib.*2.*quæst.*156. & Gavant.*in Comment. ad Rubr. Missal. tom.*1.*part.*3. *tit.*2. *numer.*5. & huic sententiæ adheret Diana *par.*2.*tract.*14. *res.*80. Alii verò dicunt, mentem Sac. Congregat. esse, ne Sacerdos plura stipendia accipiat pro applicatione Missæ; non tamen prohibere, ne possit accipere unum pro obligatione celebrandi tali tempore, loco &c.cum hæc sint pretio æstimabilia,& aliud in sui sustentationem pro applicatione Missę Hos Doctores refert Diana loco citat.& Lezana *tom.*2.*verb.Missa sub numer.*21. Verum tamen est, quòd in hac opinionum diversitate standum mihi videtur ad circumstantias personarum, & præsertim ad verba, quibus utitur Testator, vel Cappellaniæ Institutor. In dubio autem non præsumitur datum, vel relictum pro cultu Ecclesiæ, commoditate populi &c. sed pro applicatione Sacrificii, ut benè notat Alphonsf.de Leone *in tract. de Jubileo par.*3. *qu.*20. *num.*27. Et ad hanc sententiam comprobandam refert idem Lezana ex Barbos. *in collect.Bull. verb. Missarum eleemosyna numer.* 3. quandam Sacr. Congreg. declarationem, quæ sic inquit: *Missa unica non potest satisfacere Sacerdos duabus obligationibus, duplicem eleemosynam recipiens, nisi in fundatione expressè cautum sit, quòd non teneatur Sacrificium applicare.* Sequitur ergo, solùm posse aliud stipendium accipere, quando Institutor Beneficii, seu Cappellaniæ, expressè dixerit non teneri Sacrificium applicare, & pro dante illud stipendium Missam celebrare; & non aliter fieri debet.

270 Inter. 34. Sacerdos, qui ab amico intrinseco accipit pro dicenda Missa duplicatum stipendium,potestne per alium Sacerdotem satisfacere dato ei justo stipendio?

Resp. Ad hoc dubium respondet Diana *part.* 2. *tract.* 14. *resolut.* 12. & dicit, quòd si illud stipendium datum fuit præcisè, & simpliciter pro Missa, per alium satisfacere non possit, dato ei tantùm justo stipendio. Si verò datum fuerit non solùm pro Missa dicenda, sed etiam intuitu personæ, quæ Missam celebrare debeat, utpotè quia Amicus, vel Conjunctus, possit. Limitat tamen Diana *part.* 10. *tractat.* 16. *resolut.* 63. *versic. Verum, propè finem.*, dummodò verbi gratia qui petit Missam, vel Missas à Regularibus, non offerat stipendium actus, & positivè intendat eas ab ipsis Regularibus, & non ab aliis esse celebrandas; idque ad effectum acquirendi majus illud meritum, quod in Missæ Sacrificio pendet ex opere operantis (& potest sperari auctius ex Missis per Sacerdotes Religiosos celebratis, quàm ex Missis per Laicos Sacerdotes dictis) tunc enim Diana sentit, Regulares non posse modo dicto retinere illum excessum stipendii, cum talis retentio rationabiliter præsumi possit fieri invito domino offerente, qui stipendium ità pingue non dedisset, si credidisset, Missas celebrandas esse ab aliis, quàm à Regularibus. Verùm Sac. Congreg. super Decreto Urbani VIII. *de celebrat. Missar. ad* 10. absolutè præcipit, debere eandem integram eleemosynam tribuere Sacerdoti celebranti, nec ullam illius partem sibi retinere posse; & ita omninò observari debet. Vide propositionem 9. reprobatam ab Alex.VII.anno 1665.

271 Inter.35. Peccatne mortaliter Sacerdos,qui præbet aliis minus stipendium,quàm accepit pro Missis dicendis?

Resp. Scio nonnullos docere, illud Decretum Urbani VIII. quod incipit: *Cùm sæpè contingat*, emanatum die 12. Junii 1625. non obligare ad peccatum mortale, quia non continet præceptum, sed solùm simplicem prohibitionem: ita docet Bordon. *in cons. Regul. resol.* 15. *numer.* 28. cui subscibit Tamburin. *ad Sacram.Missæ lib.*3. *cap.*1.*§.*5.*n.* 6. nec omninò dissentit Pellizar. *in Man.tom.* 2.*tract.*6. *cap.*3. *num.*23. relati à Dian. *par.*10. *tract.* 16. *resol.* 69. qui tamen hanc opinionem refellit, & meritò; nam Urbanus VIII. *ibid.* §. 4. omne damnabile lucrum ab Ecclesia removere voluit, necnon tam sordidæ negotiationis indecentiam. Unde quia videtur materia gravis,& sufficiens ad constituendum peccatum mortale; idcircò sub pœna peccati mortalis obligare non dubitat Diana ubi suprà, & alii ab ipso relati, quibus

adſtipulatur Lezana *in Sum.to.3. verb.Miſſa numer.* 35. Imò Sacr. Congregat. Conc. ad decimum dubium reſpondet, debere Sacerdotem abſolutè integram eleemoſynam tribuere Sacerdoti celebranti, nec ullam illius partem ſibi retinere poſſe. Vide Dian. *par.2. tra.* 14. *reſ.* 10. *verſ.Sed modò*. Nec relevat, ſi dicatur, quòd ſicut Sacerdos poteſt gratis celebrare pro alio, condonando illi totum ſtipendium, ita pariter poſſit condonare partem, cum præfata Decreta non tollant exercitium miſericordiæ, vel liberalitatis. Non relevat, inquam, quia ut plurimum timeri debet, quòd Sacerdos, cui Miſſæ celebrandæ traduntur, collatio minori ſtipendio, non liberè, ſeu ex metu aliquo cedat Juri ſuo, vel quia aliàs non darentur ſibi tales Miſſæ, vel in futurum aliæ non dabuntur. Et hoc eò magis timeri poteſt, quando Sacerdos eſt pauper, & egens, ſiquidem non præſumitur liberaliter acceptare onus dicendi Miſſas pro parte ſtipendii. Ideò ut verum fatear, neſcio qua conſcientia aliqui id non obſervent, maximè cum nullo modo poſt Decretum Urbani VIII. poſſit Sacerdos, cui Miſſæ celebrandæ traduntur, per alium ſatisfacere, collato illi minori ſtipendio, alia parte ſtipendii ſibi retenta; nec aliter affirmari poteſt, cum ſit reprobatum in Decreto Alexand. VII. die 24. Septembris 1665. & eſt 9. propoſitio ibidem reprobata. Imò Decretum Urbani VIII. innovatum, & confirmatum fuit à Sac. Congregat. Concilii prævia authoritate fel. recordat. Innocent. XI. anno 1698. Non nego tamen id quod dicit Lezana loco cit. & Alloza *verb. Miſſa ſect.* 4. *num.* 8. quòd ſi Sacerdotes aliqui omninò ſponte, & liberè, nec vi aliqua, alioque metu, aut alio modo coacti contenti ſint parte ſtipendii, poſſint Sacerdotes alii, qui majus ſtipendium receperunt, eas Miſſas ipſis committere, retenta ſibi parte ſtipendii, quia hoc non eſt contra Decreta Summorum Pontificum, qui ſolùm deteſtabile, ac turpe lucrum, atque indecentiſſimam negotiationem, vel avaritiam, ab Eccleſiaſticis eradicare juſtè prætendunt. Vide Dian. *loc. prox.cit.reſ.*11.12.& 13.

272 Inter.36. Titius dedit Cajo Sacerdoti Julios quindecim pro Miſſis 25 teneturne Sacerdos ſub mortali tot Miſſas celebrare, & totum Miſſæ fructum eidem applicare?

Reſp. Licèt dictus Sacerdos non recipiat juſtum ſtipendium taxatum ſecundùm conſuetudinem ſuæ Civitatis, vel Provinciæ, adhuc ſub mortali tenetur 25. Miſſas celebrare pro Titio, & Miſſæ fructum ei applicare, & ni faciat, ad reſtitutionem tenetur ſtipendii, vel reficere Miſſas. Vide Bonac. *de Sacram.diſp.4.quæſt ultim. pun.7.nu.8.§.2.* & Dianam *part.2. tract.*14. *reſol.*7. Imò Sac.Congreg. *de celebr.Miſſ. in Decret.emanat. ſub Urbano VIII.* ita ſub obteſtatione Divini Judicii mandat, præcipit, videlicet, ut abſolutè tot Miſſæ celebrentur, quot ad rationem attributæ eleemoſynæ præſcriptæ fuerint, ita ut alioquin ii, ad quos ſpectat, ſuæ obligationi non ſatisfaciant, quinimmò graviter peccent, & ad reſtitutionem teneantur. Unde ſtantibus apertis verbis hujus decreti, & declarationis ejuſdem ad 2. & 3. dubium, non eſt audiendus Tambur. *Opuſc. de Sac.Miſſa lib.* 3. *num.* 53. quem aliis allegatis refellit Diana *par.*10. *tract.*16.*reſ.*71. eò quia aſſerit, Sacerdotem in dicto caſu non teneri. Vide Trullench. *de Sac.lib.*3. *cap.*8.*dub.*11. *numer.*8. Baſſæum *verb.Miſſa* 3. *num.* 10. & alios apud Dian. loco cit. & propoſitionem 8. reprobatam ab Alex. VII. anno 1665. Vide etiam Bonac. *de Sac.diſ.4.qu.ult. punct.*8.*num.*15. Lezan. *tom.*2. *verb. Miſſa num.* 11. & 14. & Rotarium *in Appar. pro exam. Cleric.cap.*7. *ſect.*2.*numer.*24. & 25.

273 Inter.37. Sacerdos rogatur à Socrate, ut dicat decem Miſſas, cui Socrates præbuit pecuniam charta involutam, & diſceſſit. Sacerdos, aperit chartam, & in ea reperit ſex Julios; quot Miſſas igitur celebrare tenetur.

Reſp. Quia Sacerdos putabat eſſe juſtum ſtipendium, juxtà conſuetudinem loci, & poſteà reperit eſſe dimidiatum, licitè poteſt ad ratam minuere numerum Miſſarum, & tantùm Miſſas ſex celebrare, ſi in loco, ubi reperitur, adeſt conſuetudo, ut pro qualibet Miſſa unus Julius detur; debet tamen priùs monere Socratem, ſi commodè illum invenire poteſt, vel etiam illo non monito, quoties ex juſta cauſa non poſſit. Ita docet Franc. Lugo *de Sacram. lib.* 5. *cap.* 22. *qu.* 5. *num.* 51. apud Dian. loco proximè cit. cui ipſe adhæret, cum Decreta Sac. Congreg. non loquantur in his caſibus, in quibus Sacerdos videtur eſſe deceptus.

274 Inter.28. Peccatne mortaliter ille Sacerdos, qui accipit ſtipendium à Benefactore pro dicenda Miſſa Sancti Spiritus, B. Virg. aut de Requiem, poſteà verò dicit Miſſam in illa die currentem?

Reſp. Multi dicunt, quòd non peccet, quia omnes Miſſæ ſunt æqualis valoris, & quamvis cœteris paribus, Miſſa de Requiem magis prodeſſet Defunctis, cum ejus preces ad animarum liberationem indirectè fundantur,

tur; supplere tamen potest major Sacerdotis devotio, vel Sancti illius intercessio, cujus suffragium imploratur. Ita Diana *part.2.tra.* 14. *resolut.* 31. & magis ad intentum hoc probat *part.* 3. *tract.* 6. *resol.* 62. ex aliis allegatis per ipsum. Oppositum verò sustinet Sylvest. *in Summ. verb. Missa*, *quæstion.* 8. *dict.* 5. Fraxinellus, & Rodriquez, quos citat ipse Diana loco proximè citat. Ego verò puto, quòd solùm venialiter peccet ex vi promissionis, & veracitatis; sed non mortaliter, quia non damnificat Proximum notabiliter, nec decipit quoad essentiam Sacrificii, cum omnes sint ejusdem valoris, ut docet Sanctus Thom. in 4. *dist.* 45. *quæst.* 2. *art.* 3. *qu.* 1. *ad* 5.

275 Inter. 39. Sacerdos qui suscipit onus celebrandi Missas D. Gregorii, teneturnè illas dicere sine interruptione, & omnes de requiem?

Resp. Interruptio non tollit Missarum effectum: ergo si cum interruptione dicantur, non amittunt suam vim, etiam ut eas quas instituit D. Gregorius; nec opus est, ut singulæ dicantur de requiem, quia est prohibita à S.Rituum Congr. in festis duplicibus celebratio pro Defunctis, excepta una solemni præsente corpore Defuncti. Ultra quod, ut dixi ad Inter.antecedentē,omnes Missę sunt æqualis valoris ex opere operato: ergo &c. Ita probabiliter tenent Bonac. *de Sacr.disp* 4. *qu.ult. pun.*7.*§*.3. *num.*6. *&* 7. & Dian. *part.*2. *tract.*14. *resol.*32. qui alios concordantes referunt.

276 Inter.40. Potestne licitè Sacerdos eadem die in aliquo casu plures Missas celebrare?

Resp. Casus, in quibus id liceat, dummodò Sacerdos sit jejunus, sunt septem, ut videre licet apud Dianam *part.2.tra.14.resol* 56. Sed hi casus modò ob multiplicitatem Sacerdotum abierunt in disuetudinem, & solus primus, & ultimus in his nostris regionibus observatur.Primus est in die Nativitatis Domini Nostri. Ultimus est, quando unus Sacerdos præficitur duabus Ecclesiis Parochialibus ob illarum paupertatem. Vide Dianam *part.*10. *tract.*16. *res.*22. *propè finem*. Ubi addit licitum esse Sacerdoti, ad communicandum Infirmum morti proximum, secundam Missam celebrare, & etiam ubi viget consuetudo, ut defunctus sine Sacrificio non sepeliatur. Vide etiam Bonacin. *de Sacram. disp.* 4. *quæst.ultim.punct.*7.*§*. 5.*num.*9. *&* 10.& Toletum *lib.*2.*cap.*3. *num.*3.*&* 4. ubi notat,nullum posse habere duas Parochias post Concilium Tridentinum; ergò ex hoc capite non potest quis bis celebrare. Vide Armillam *verb. Missa num.*25.

277 Inter.41. Peccatne mortaliter Sacerdos simplex, qui raró infrà annum Missam celebret?

*Resp.*Quidam Canonistæ dicunt,quòd mortaliter peccet, quia *in cap. Si quotiescunque de Consecr.dist.*2. Sanctus Ambros. dicit: *Ego, qui quotidie pecco, quotidie debeo accipere medicinam*. Et major. & Duran. dicunt, quòd sine gravi peccato Sacerdos non potest abstinere à Celebratione. Unde *in cap. Dolentes de celebrat. Miss.* reprehenduntur, qui solùm quater in anno celebrant. Verùm Cajetan. 3. *part. qu.* 82. *art.* 10. tenet, Sacerdotem in dicto casu non peccare mortaliter; & ita videtur sentire Sanctus Thomas, cum non exprimat hoc esse mortale, tamen licèt hoc sit verum secluso scandalo, & contemptu, peccat venialiter, quia defraudat Ecclesiam suo Sacrificio, ad quod offerendum est constitutus minister. Denique Sacerdos nullo impedimento detentus, qui solùm contentus Communione Paschali nunquam celebrat, DD. communiter dicunt, quòd peccat mortaliter. Vide Dian. *part.* 2. *tract.* 14. *resolut.*19. Si verò celebrat ter,vel quater in anno, præcipuè in die Nativitatis Domini, Resurrectionis, & Pentecostes, à peccato mortali illum excusant;cum de Jure communi aliis vicibus celebrare non teneatur, sed tantùm de consilio. Vide Bonac. *de Sac.disp.*4. *quæst.ult. pun.*6.*num.*1.*&* 2.Rotarium *in Appar.pro exam. Cler.cap.*7.*sect.* 2.*num.*1.

278 Inter.42.Licetne Sacerdotibus passim celebrare Missam feria v. in Cœna Domini, atque in Sabbato Sancto?

Resp. Vasquez *tom.*3. *disput.* 232. *cap.* 2. *numer.* 15. docet,neque jure scripto,neque consuetudine vetitum esse feria quinta in Cœna Domini missam celebrare, neque Prælati licentiam esse necessariam, & testatur se plures Romæ vidisse eo die celebrare; idem docet Marchinus *de Sacram. Ordinis tract.* 3. *part.*3. *capit.* 8. *numer.* 1. apud Dianam *part.* 4. *tractat.* 6. *resolut.* 19. *versi. Non desinam*, ubi ex aliis notat, Sac. Rituum Congregationem decrevisse,feria quinta in Cęna Domini celebrandam esse unam tantùm Missam. Sed postcà sequitur, hoc Decretum multis in locis non esse usu receptum; nam passim in illa die Sacerdotes celebrant, & id fieri posse etiam publicè,secluso scandalo,testatur idem Diana, asserere plures Doctores. Ego verò puto licere Sacerdotibus in illa die celebrare privatim, ut docet Navar. *in Manual. cap.*25. *num.*88. & concordant Sotus, & Sua-

rez apud Victorellum *in Addit.ad* Emmanuel Sà *verb. Missa numer.* 23. & ità video practicari. Vide Dian.*punct.*11. *tract.*5. *resol.*32.*versic. Sed ut verum fatear*, ubi pro hac sententia plures Doctores refert. Verùm Vasquez fatetur congruentius esse, ut eo die reliqui omnes Sacerdotes, præter Superiorem, vel alium solemniter celebrantem, à celebratione abstineant, & ad imitationem Apostolorum de manu illius, tanquam de manu Christi, Eucharistiam accipiant. Cæterùm in Sabbato Sancto, licèt quidam, ut Sotus, Suarez, & Azorius, arbitrentur, posse Sacerdotes ob justam causam privatim celebrare, amoto scandalo, & cum licentia Superioris, ut videre est in Emmanuel Sà loc. cit. tamen Sac. Rituum Congregatio die 12.Februarii Anno 1690. & die 11. Martii ejusdem anni, censuit, celebrationem Missarum die Sabbati Sancti omninò prohibendam in quibuscumque Ecclesiis, & Oratoriis privatis, atque unicam Missam Conventualem unà cum Officio ejusdem Sabbati Sancti celebrandam fore præcepit.

279 Inter. 43. Teneturne sub peccato mortali Sacerdos perficere Sacrificium alterius Sacerdotis, qui dum Missam celebrat post Consecrationem morbo corripitur, nec ullo modo potest Sacrum inceptum explere?

Resp. Communis sententia docet teneri, licèt non sit jejunus, aut excommunicatus, vel irregularis existat; & ratio est,quia integritas Sacrificii est de jure Divino; ideoque tale præceptum anteponendum est omni juri Ecclesiastico positiuo. Unde si non potest Sacerdos Missam inchoatam perficere, debet ab altero hoc fieri, quamquam præferendus sit Sacerdos jejunus, & nulla censura irretitus, si adsit; & hanc esse communem,& probabiliorem sententiam,testatur Dian.*par.* 9.*num.*6.*ref.*18.Vide quæ dixi *in hac mat.tit.ad Inter.* 18. Quidam verò apud eundem Dian. dicunt esse probabile,posse Sacerdotem in dicto casu,si velit, explere, sed non teneri. Vide Tolet.*lib.*2.*cap.*9.*num.*1. & Bonac. *tom.*1.*de Sac.disp.*4.*quæst.ult.pun.*10.*n.*20.Sed non est recedendum à communiori, & probabiliori sententia affirmativa,quia Sacrificium, ut dixi,de Jure Divino integritatem expostulat. Vide *in tit.*130.*de Laicis,ad Inter.*4.

280 Inter. 44. Si Sacerdos dum celebrat moriatur, vel nullo modo possit Sacrificium inceptum explere, quid facere debet alius Sacerdos, qui Missam tenetur perficere;præsertim si non constet, in qua parte Missæ dictus Sacerdos mortuus fuerit?

Resp. Si post Consecrationem utriusque materiæ Sacerdos moriatur, & nullo modo Sacrificium possit explere, secundus Sacerdos tunc debet species Sacramentales remanentes sumere, & Sacrificium inceptum perficere, nihil addendo. Si verò Sacerdos,qui moritur, unam tantùm consecraverat speciem, quidam dicunt, quòd secundus Sacerdos non solùm debeat consecrare Sanguinem, sed etiam alteram Hostiam, & posteà suo tempore sumere utramque Hostiam, & Sanguinem; & est probabilis hæc opinio. Tamen consultius est, alteram Hostiam non consecrare, ut docet Sanctus Thomas *in* 4.*dist.*83. *quæst.*2. *art.*4. Vide Nugnum *in* 3.*par.tom.*1.*qu.*83.*art.*6. apud Dianam *par.*9. *tract.*6. *resol.*18. Nam quando consecrata Hostia deficit Sacerdos, definitum est in Concilio Toletano VII. & XI. ut alius Sacerdos succedat ad Calicem tantùm consecrandum. Sed dato, quòd Sacerdos moriatur post sumptionem Hostiæ à se consecratæ,& non potuerit item vinum consecratum sumere, dicunt quidam non teneri alterum Sacerdotem perficere Sacrificium, quia substantia Sacrificii videtur perfecta respectuSacerdotis celebrantis, cum sumpta Hostia recipiat gratiam Eucharisticam; & ideò volunt, quòd sanguis, qui non fuit sumptus à Sacerdote mortuo, sumatur à Sacerdote aliud Sacrificium faciente. Mihi verò magis probatur id, quod Diana docet *part.*10. *tract.* 13. *resol.* 15. nempè secundum Sacerdotem posse solum Sanguinem sumere, quia absolvere debet continuando à parte relicta ab alio, ultrà aliàs rationes, quas pro sua tuenda sententia affert idem Diana.Imò cum Chaves *in Summ.Victoria de Eucharist quæst.*18. mihi probabiliter videtur dicendum,ex præcepto Divino teneri Sacerdotem in Missa se communicare sub utraque specie, quia utriusque speciei sumptio ad Sacrificii integritatem pertinet; aliàs non esset nec Sacrificium, nec Sacramentum perfectum. Nam Sacramentum Eucharistiæ est quædam refectio, quæ perfecta dici non potest, si sub una specie tantùm sumatur à Sacerdotibus sacrificantibus tam pro se, quàm pro Populo. Sed vide Bonacin. *tom.*1.*de Sacram.disp.* 4.*quæst.ultim.punct.*10. *num.*22. qui in hac opinionum diversitate ait, tutius esse se accommodare consuetudini. Cæterùm quando non constat in qua parte Missæ mortuus fuerit Sacerdos, & ideò dubitatur, an consecraverit, vel non; nonnulli apud Bonac. loc.cit. nu.24. tenent,debere secundum Sacerdotem ponere aliam Hostiam,& aliud vinum in alio cali-

calice, & utramque Hostiam, ac utrumque calicem consecrare, alterum simpliciter, alterum sub conditione; vel posse novam Hostiam, vel novum vinum consecrare simpliciter, & post sumptionem utriusque speciei illam materiam, de qua dubitatur, an sit consecrata, ante purificationem sumere; & hanc opinionem inter recentiores fatetur esse communem. Tamen, ut verum fatear, mihi magis placet sententia, quam docet Serra *in cit. quæst.* 83. *art.* 6. *Div. Thom.* ubi ait, sibi probabilius videri, satis esse in dicto casu Hostiam, & Calicem, quæ invenit secundus Sacerdos in Altari, sub conditione consecrare, & non debere aliam Hostiam, & vinum apponere. Et si certum esset, primum Sacerdotem consecrasse Hostiam, & nesciretur consecrasse vinum, sufficere hoc, quod in Altari invenit, consecrare. Et rectè dicit; nam perficitur Sacrificium, & integratur, & nulla fit injuria Sacramento, si adhibeatur conditio in tali dubio; & sic opus non erit aliam Hostiam, & vinum consecrare, ut dicunt DD. primæ sententiæ, cum non sint multiplicanda entia sine necessitate. Sed vide Dianam *par.* 10. *tract.* 12. *ref.* 12. pro hac nostra sententia, & nota, quòd Missa hodie incepta, & post consecrationem Corporis Christi non perfecta propter impedimentum celebrantis, non potest ab alio perfici cras, ut contra Tambur. probat Dian. *part.* 10. *tract.* 11. *ref.* 4.

281 Inter. 45. Quid debet facere Sacerdos, qui est in peccato mortali, quando tenetur alterius Sacerdotis Sacrificium inceptum perficere? Et quid si sit Excommunicatus, aut Irregularis?

Resp. Tenetur confiteri; sed si non habeat copiam Confessarii, debet, elicito actu contrionis, Sacrificium perficere. Et ratio est, quia major est obligatio perficiendi Sacrificium, quàm præmittendi Confessionem, licèt utrumque sit de Jure Divino. Bonacin. *de Sacram. disput.* 4. *quæst. ultim. punct.* 10. *numer.* 20. Et hoc eò magis est verum, quia sequeretur scandalum grave ex omissione Sacri imperfecti. Verùm si adest alius Sacerdos, non existens in peccato mortali, aut nulla censura præpeditus, tenetur ipse supplere, & Sacrificium in dicto casu perficere, ut dixi suprà *in hoc titul. ad Inter* 43. Quòd autem teneatur Sacerdos Excommunicatus, vel Irregularis, si nullus alius adsit Sacerdos, illud Sacrificium explere, mihi videtur satis probabile, quia non est major ratio, cur teneatur Sacerdos non jejunus, si alius jejunus non adsit, & non qui est aliqua censura innodatus, cum semper minus sit præceptum servandi jejunium, & non celebrandi in Excommunicatione, aut Irregularitate, quàm de Sacro perficiendo; nam illud est Ecclesiasticum, hocque Divinum, ergo &c. Vide quę dixi suprà in hoc titulo *ad Inter.* 43. Sed quoad Excommunicatum, aut Irregularem, solùm admittit Victorellus *in add.* ad Emm. Sà *verbo Missa n.* 38. quando ex Sacri omissione secuturum sit grave scandalum aliorum, & pro se citat Azorium, & Sotum.

282 Inter 46. Quidam credens Conjugem esse mortuam, fecit se promoveri ad Ordines Sacros; potestne mortua Uxore absque dispensatione Missam celebrare?

Resp. Qui præsumit vivente Uxore sine ejus licentia, vel extra casus à jure concessos, Sacros ordines suscipere, etiam soluto matrimonio, non potest in illis ministrare sine Summi Pontificis dispensatione, nisi profiteatur in aliqua approbata Religione (nam in tali casu etiam Episcopus dispensare valet, ut habetur *ex Extravagante Antiqua Joan. XXII. de voto*) Verùm, qui ignoranter, & multò magis qui bona fide fecit se ordinare, nullam suspensionem incurrit, neque irregularitatem, ac proindè post mortem uxoris licitè potest in ordinibus susceptis ministrare, ut rectè docet Præpositus *in* 3. *part. quæstion.* 3. *de suspens. dub.* 5. *num.* 4. ergo in casu nostro nulla indiget dispensatione, ut Missam celebrare queat, qui bona fide suscepit Sacros ordines, credens mortuam esse Uxorem, licèt durante matrimonio non possit, sed solùm post mortem Conjugis, ut dixi. Vide Dian. *part.* 5. *tract.* 10. *resol.* 59.

Quær. 1. An Missa mali Sacerdotis prosit tantum sicut Missa boni? & quot peccata committat Sacerdos, qui celebrat in peccato mortali?

Resp. Ex doctrina Angelici Præceptoris 3. *part. quæst.* 82. *art.* 6. habetur, quòd in Missa duo consideranda sunt, scilicet ipsum Sacramentum, & orationes, quæ in ea dicuntur, ac oblatio Sacrificii. Quantum autem ad primum, quod est principale, non minus valet Sacerdotis mali Missa, quàm Missa boni ex opere operato. Orationes verò possunt dupliciter considerari, uno modo in quantum procedunt ab hac privata persona; & ex hac parte majoris efficaciæ sunt orationes boni Sacerdotis, quàm oratione mali, quia licèt aliquando Deus audiat malos, tamen certum est, quòd potiùs audit bonos. Alio modo possunt considerari prædictæ orationes tanquam procedentes à celebrante in persona Ecclesiastica, & quantùm ad hoc

tantam efficaciam habet oratio mali, sicut oratio boni Sacerdotis, & è contra. Et ratio est quia is, cui mittitur aliquid, non respicit, per quem mittatur, sed quis, & quid mittat. Si enim quis mitteret servum ad dandam eleemosynam, licèt servus doleret, & repugnaret, nihilominùs profectò eleemosyna valeret omnibus illis, pro quibus affertur. Sic Sacerdos, cum sit minister Ecclesiæ Missam celebrans, licèt peccet ipse, si non sit in gratia, prodest tamen aliis ejus Sacrificium. Ex parte autem orationum, & ipsius oblationis, quò melior fuerit Minister, eò magis accepta erit oblatio. Faciliùs enim, & sæpiùs, & ampliùs impetrat bonus, quàm malus. Undè Sanctus Thomas ubi suprà asserit, magis fructuosam esse Missam dictam à meliore Sacerdote cum majore devotione, quàm sit Missa dicta ab alio. Armilla *verb. Missa num.*34. *& verb. Euch. num.*18. Vide Navar. *in man. cap.*25. *num.*79. Tolet. *lib.*2. *cap.*8. *num.*1. Bonac. *de Sacr. disp.*4. *quæst. unica punct.*6. *num.*3. *&* 4. Lezanam *tom.*3. *verb. Missa num.*7. & alios penes ipsos. Tandem probabiliter dicunt quidam, ut Nugnius *in* 3. *par. tom.*1. *quæst.*82. *art.*5. P. Campionus *in sua instruct. Ordinand. cap.*29. *num.*50. Author Cauthel. Confess. *lib.*2. *cap.*28. *num.*8. & alii, Sacerdotem celebrantem in mortali peccare duplici peccato sacrilegii, & quia conficit, & quia sumit Sacramentum. Oppositum tamen docent Dicastillus *de Sacrament. tom.*1. *tractat.* 1. *disput.* 3. *dub.*10. *numer.*235. Bonacin. *de Sacram. disput.*4. *quæst.*5. *punct.* 2. *numer.*4. Diana *part.*2. *tract.* 14. *resol.* 24. *& part.* 10. *tract.* 16. *resolut.* 27. *versic. & tandem nota*, & alii plures apud ipsos, & asserunt unum tantùm peccatum committere; & hoc mihi magis placet, quia sicut unum est Sacrificium, & una actio moralis, qua consecrando simul Sacr. Eucharistiam, sumit, & sibi ministrat; ità unum est peccatum ex multiplici causa, & titulo gravissimum.

Quær. 2. An Sacerdos Missam celebrans cùm stipendio, possit eamdem Missam alteri applicare ex gratitudine, aut benevolentia?

Resp. Pro indubitato haberi debet, non posse Sacerdotem partem sibi debitam ex opere operato in Sacrificio Missæ alteri applicare, ut duplicatum, pro eadem Missa stipendium accipiat. Ita namque habetur ex Decretis Sac. Congregationis, *de Celebr. Missar.* sub Urbano VIII. emanatis, & docent communiter Doctores, qui post supradicta Decreta scripserunt; & ita inter alios testantur Diana *part.*5. *tract.*14. *res.*45. *& par.*6. *tract.* 6. *resol.*8. *& part.*10. *tr.*12. *res.*21. *vers. & ideò*. Lezan. *tom.*3. *verb. Missa numer.*10. & alii apud ipsos. Si verò applicatio fiat ex charitate, & benevolentia, aut gratitudine pro aliquo Benefactore, Consanguineo, vel Amico, à quo nullum stipendium accipitur, nonnulli dicunt, posse Sacerdotem alteri quoque ejusdem Missæ valorem pro stipendio applicare, quia in tali casu semper salvatur non accipi duplex stipendium pro eadem Missa, quod dumtaxat est prohibitum in præfatis Decretis *de celebrat. Missar.* Nec fit contra Propositionem octavam damnatam ab Alexandro septimo die 24. Septembris 1665. cum reverà Sacerdos duplex stipendium non accipiat. Ita tradunt Mendo *Epit. opin. moral. verb. Missa numer.* 32. Lezana *ubi suprà numer.* 22. Diana *par.*6. *tract.*6. *res.*9. *& par.*10. *tract.*15. *res.*43. *vers. nota verò*. Quamquàm non desint alii, qui oppositum doceant, ut videre licet apud eundem Dianam *ultimo loco citat. circà fin.* Sed ipse Dianam *par.*4. *tr.*4. *res.*196. ubi loquitur, an Sacerdos possit unica Missa satisfacere pluribus petentibus unam Missam sine stipendio, affirmativæ sententiæ minimè se subscribit, dicens, hujusmodi opinionem multis recentioribus non placere, quamvis Lezana loco suprà cit. nu.8. rectè probet, Sacrificium Missæ pluribus applicatum, æquè prodesse omnibus, prout in eo, in quo ratio Sacrificii consistit; nam isto modo valor Missæ est infinitus, & indeterminatus. Ergo secundum hanc sententiam potest Sacerdos unica Missa pluribus petentibus satisfacere, si nullum, aut saltem unum recipiat stipendium. Et licèt Sacerdos teneatur applicare non solùm impetrationem, sed etiam totam satisfactionem pro eo, qui stipendium dedit; impetrationem tamen posse etiam pro aliis applicare, docet Alloza *verb. Missa sect.*1. *num.*50. Sequitur ergo posse Sacerdotem eamdem Missam cum stipendio acceptam, alteri ex gratitudine, charitate, aut benevolentia applicare. Verum est tamen, quòd esset peccatum contra fidelitatem, si Sacerdos promitteret danti stipendium, quòd pro nullo alio Missam offerret, quia contraria opinio est damnata ab Alexand. VII. loco cit. & est propositio decima ab eodem Pontifice reprobata. Et licèt Diana loc. prox. cit. dicat, quòd Sacrificium Missę sit infiniti valoris, æqualiterque prosit omnibus secundum cujuslibet devotionem, nec unus ex participatione alterius in re minima lædatur. Hinc est, quòd qui dedit stipendium, ut pro illo offeratur, non debet esse irrationabiliter invitus, ut pro aliis idem Sacrificiũ ex charitate offeratur. Tamen

quid-

quidquid sit de hac opinione, in nostra Congregatione, prout per spatium 49. annorum vidi, Missæ, quæ applicantur pro Religiosis nostris defunctis, sunt omninò diversæ ab illis, quæ celebrantur pro Benefactoribus stipendiũ præbentibus; & hoc mihi magis probatur, Primò, quia in Sacerdote offerente ferè semper adest alius titulus propriæ obligationis, aut in eum refusæ à petente, & debitum alterius virtutis, v.g. Religionis, Voti, Penitẽtię, Gratitudinis debitæ, aut similis Felicitatis, aut Charitatis, aut Officii Pastoralis, aut Obedientiæ ex Lege &c. Hæ enim virtutes etiam, saltem aliquando, cadunt sub debito. Secundò, quia qui imponit, vel suscipit obligationem Missæ, ex quocumque capite imponat, vel suscipiat, nisi alia forsan expresṡè detur explicatio, petit, & promittit maximum cultum Religionis, seu Dei, qui in Sacrificio attenditur, consequenter à quacumq; alia obligatione independenter; nam petit Missam absq; diminutione Divini cultus, sed ut augeatur. Undè fit, quòd etiam independenter è decreto Urbani VIII. nequit satisfieri pluribus obligationibus in hac parte, quia etiamsi actio sit infiniti valoris, promittens eam pluries reddere, non satisfacit una vice reddendo. Unde Sacerdos debet esse cautus, ut nulli promittat specialiter, nisi illi, cui de jure debetur; aliis verò dicat, Rogabo pro eo, vel pro te, quia ex natura rei, seu conventionis, seu, ut meliùs dicam, impositionis oneris cujuscumque, etiamsi nil fructus alicui minueretur, Missæ Sacrificium obligatum, est inapplicabile pluribus petentibus.

Quær. 3. An Missa, quæ dicitur pro uno, pluribus prodesse queat? & si illius anima non existat in Purgatorio, cui illa Missa suffragetur?

Resp. Ad primam quæstionem dico, quòd illa Missa, si per modum congratulationis intelligatur, omnibus in Purgatorio existentibus equidem prodest, non autem si per modum expiationis. Siquidem in tali casu illi tantùm prodest, pro quo Missa applicatur, quia expiatur, scilicet purgatur, ejusque anima per illud Missę sacrificium liberatur, aut saltem magnum levamen recipit. Ideò, ut rectè docet Lavorius *de Indulg. par. 2. cap. 30. num.* 120. Missa relicta pro aliquo particulari, non est pluribus applicanda, quia hoc esset dividere aurum pluribus, quod tantùm uni debetur: quæ tamen ratio Lavorii mihi non probatur sicut assertũ, nam illa ratio, & proportio ex auro deducta, supponit, Sacrificium esse finiti valoris, quod est contrà communiorem sententiam; sed nil fructuum deperditur ex aliorum consortio, licèt, *ut dixi suprà Quæst.* 2. non possit pluribus obligationibus satisfieri, sed pluries repetenda est actio infiniti valoris si pluries suscipiatur. Ad secundam verò quęstionem, dico, quòd vel illi suffragatur, cui intendit Sacerdos in genere, sive in specie, tacitè, vel expresṡè; aut si nemini applicat, dispensabitur aliis indigentibus per Divinam misericordiam: vel quòd si Sacerdos non habeat intentionem suffragandi alicui sibi conjuncto, aut amico, per Divinam misericordiam adhuc dispensabitur aliis indigentibus, ut ait idem Lavorius *ubi suprà n.* 140. Expedit tamen, ut Sacerdos suam intentionem determinet in particulari ante consecrationem, prout sibi magis placuerit. Vide Dianam *par. 9. tract. 2. res. 5. &* 7. nam ibi alia plura scitu digna circa hanc materiam invenies.

Quær. 4. An expediat, ut quis se vivente faciat sibi applicari sacrificia potiùs, quàm post mortem? & an de requiem Missæ licitę esse possint?

Resp. Est quidem magna controversia inter Doctores, an vivens Missa, & officia defunctorum pro se dici licitè facere possit, ut videre licèt apud Lezanam *tom. 3. verb. Missa num.* 54. & Dianam *part. 5. tract. 13. resol. 2. & part. 9. tract. 2. res. 18. vers. sed hic obiter.* Affirmat Lezana, & aliis relatis intrepidè sustinet id esse licitum. Tamen opposita sententia mihi magis probatur, quàm tuetur Diana *loc. cit.* pro qua refert Layman *lib. 5. tra. 5. cap. 2. num.* 15. Hieronymum Garziam, Castropalaum, & alios; & fundamenta sententiæ affirmativæ satis doctè elidit: Ratio autem hujus nostræ sententiæ est, quia licèt fructum respondentem Missæ de Requiem, & officia Defunctorum possint in rigore applicari vivis, æquè ac defunctis, cum sit fructus satisfactorius ex opere operato, & operantis, cujus vivi, ac defuncti sunt capaces; attamen apertè videtur id esse contra ordinationem Ecclesiæ, quæ diversas Missas, & officia pro vivis, & defunctis instituit. Ideòque Missæ vivorum in casu nostro, omninò esse debent de Sanctis, aut pro remissione peccatorum &c. non autem de requiem, quia istæ ex institutione Ecclesiæ, & ex ipsa significatione ad solos mortuos referuntur. Hoc itaque prænotato, Respondeo directè ad quæsitum, esse quidem valdè laudabile, ut Fideles curent pro se Missas, non de requiem, sed pro vivis, ante mortem celebrari; imò est optimum consilium sic facere, ne posteà hæredes pigri sint, & negligenter se gerant in hujusmodi suffragiis faciendis, cum dispendio, & detrimento no-

notabili suorum defunctorum; Unde qui jubet in vita pro se Missas celebrari, habet majorem certitudinem, quòd actu dicantur, & recipiat fructum; ultra quòd Missa applicata vivis, non solùm est satisfactoria, sed est propitiatoria pro peccatis, conferendo varias gratias prævenientes;& impetratorias variorum beneficiorum, & ideò prodest magis,non solùm in vita,sed etiam post mortem, ut per se patet, & inferiùs breviter ostendam. Audiamus ergo modo id,quod ait S.Gregorius Papa *lib.4. Decalog.cap.58.Tutior*, inquit, *est via, ut bonum, quod quisque post mortem suam sperat agi per alios, agat ipse, dum vivit per se; Beatius quippè est liberum exire, quàm post vincula libertatem quærere*.

Expedit igitur, ac maximoperè juvat, ut quis se vivente faciat sibi applicari Missas potiùs,quàm post mortem,& ita rectè fecerunt nonnulli,ac me consulente fecit etiam novissimè quædam mea Consanguinea. Missæ enim pro defunctis applicatæ solùm,ferè sunt satisfactoriæ,cum defuncti aliorum fructuum non sint capaces; nam Missæ fructus, ut tradunt Theologi, sunt tres, scilicet satisfactorius, propitiatorius, & impetratorius: at dumtaxat illius primi sunt capaces defuncti;Missæ verò in vita pro aliquo celebratæ, non solùm satisfactoriæ sunt, sed etiam propitiatoriæ, meritoriæ,& impetratoriæ,consequenter juvant in vita,& post mortem. Imò tanta esse possunt Sacrificia in vita alicujus oblata, ut totam pœnam,quæ in Purgatorio debebatur, expient, ac deleant,ita ut ille decedens cœlum statim consequatur; ut docet inter alios Fraxinellus, quem refert Barbosa *in collect.ad Trid.sess.22.cap.2 nu.11.* Alias solidas rationes videndas relinquo apud præfatos Auctores, & præsertim apud Dianam *loc.cit.* Non nego tamen esse valdè laudabile,quòd quisque etiam post mortem sibi Missas de requiem applicari curet, cum ad extremum vitæ contrahere possit novas obligationes ad pœnas Purgatorii, quas quidē bonū est per sacrificia post mortem tollere. Hoc est igitur quod ego sentio circa præsentem difficultatem,de qua sæpiùs interrogatus fui. Sed vide si lubet D. Meum Dandinum *de suspect. de hæresi cap. 3. sect. 1. subsect. 5. num. 14. usque ad nu. 28. inclusivè*, qui egregiè, more suo, loquitur de hac quæstione.

Quær. 5. An Missa applicata à Sacerdote Religioso contra intentionem sui Prælati, valeat pro intentione ipsius, vel ejus Superioris?

Resp. Applicatio Sacrificii pendet omninò ab intentione Sacerdotis, non autem ab intentione Superioris; & sic mihi non est dubium valere ei,cui per Sacerdotem Missa applicatur, & non alteri,cui intendit applicare ejus Prælatus:& ratio est,quia Sacerdos in administratione Sacramentorum, & applicatione Sacrificiorum, operatur ut minister Christi, & ut habens solùm ab ipso potestatem: ergò solum illi subiicitur,non alii Superiori, quoad has actiones, ut rectè ex Suarez, & Ledesma firmat Lezana *tom.1. part.1. cap.4.n.35* & hanc sententiam sequitur etiam R.P.Rotarius *in appar.Theol.Moralis par.3.cap. 6.sect.5.num.*10. Quòd autem Gavantus hoc intelligat de Sacerdote sæculari libero, non autem de Religioso,cujus voluntas à Prelato pendet, nil officit,quia si Sacerdos Regularis est Christi minister,ut est Sacerdos sæcularis, pendere non potest ab alio, quàm ab eo, cujus vices gerit, & à quo potestatem recepit; hæc autem potestas non potest auferri à Sacerdote Regulari,ergo neque potest impediri quoad ejus effectus: sed effectus secundarius characteris est applicatio Sacrificii, ergo non potest impediri à Prælato:consequenter applicatio Sacrifici non pendet à voluntate Superioris, sed ab intentione Celebrantis; aliàs sequeretur,quòd Prælatus posset etiam reddere invalidam sui subditi Consecrationem, quod est falsum omninò. Nec valet dicere cum Poncio, non esse verisimile, quòd Christus dederit hanc potestatem Sacerdoti Regulari, nisi cum dependentia à voluntate ejus, qui potest ei præcipere, & solet applicare Missam subditi pro sua intentione.Hæc enim ratio non convincit, ut patet ex dictis, & præsertim si hoc verum esset,etiam Consecratio penderet à voluntate Prælati: ergo sicut non pendet à voluntate Superioris effectus primarius hujus potestatis,ita neque ejus secundarius effectus; nam Christus Dominus liberum actum celebrationis instituit, & ut tota applicatio pendeat ex Sacerdotis intentione. Verum est,tamen,& nullus negat, peccare Subditum non conformando suam voluntatem,& intentionem cum illa sui Prælati, à cujus nutu, & voluntate pendere debet propter votum obedientiæ, quod emisit. Cæterum nec obstat adducere absurda,& inconvenientia, quæ posita hac nostra sententia sequi possunt; nam hæc absurda etiam sequi possunt stando in opinione cōtraria,præsertim quia præbentes eleemosynas Missarū, prudenter pariter dubitare possunt, an revera Superior fecerit eis, aut aliis applicare Missas; & sic eadē ratio militat pro utraque opinione quoad inconvenientia, quæ sequi possunt. Unde Benefactoribus sufficere debet,

bet, quod sive ex defectu Superioris, sive ex defectu subditi, Missæ juxta eorum intentionem celebratæ, vel applicatæ non fuerint, semper mortaliter peccant Superiores, vel subditi, & ad restitutionem tenentur, nisi Missas reficiant, & tandem quòd quisque suę conscientiæ consulere debet in tam gravi negotio. Itaque non recedo à sententia, quam tanquam communiorem doceo *in tit.* 180. *de regular. seu relig. ad Inter.* 7. & 74. & adducam Pasqualigum *de Sacrif. Missæ quæst.* 83. qui pro hac nostra sententia 28. Doctores refert, licèt P. Augustinus Matthæuccius, nunquam satis laudatus, sequatur oppositam *in sua Cautela Confessarii lib.* 1. *cap.* 4. *nu.* 24 & 25. quæ tamen mihi minùs placet. Nam Busembaum *lib.* 6. *tract.* 3. *cap.* 3. *dub.* 2. testatur, nostram sententiam esse communem.

TITULUS XXXV.

De Censuris Ecclesiasticis.

Vide tit. de Differ. Inter. 19. *tit. de Dub. Inter.* 9. *tit. de Edict. Inter. ult. tit. de Episcopat. &c. Int.* 19. *tit. de ignor. Int.* 3. *tit. de Irreg. Inter* 23. *tit. de Puer. Inter.* 18. *tit. de Susp. de Hær. ad Quæ.* 1.

283 INter. 1. Quid est censura Ecclesiastica?

Resp. Est quædam pœna spiritualis, ab Ecclesiastica potestate inflicta, privans hominem baptizatum usu aliquorum spiritualium per ordinem ad salutem. DD. communit. Sayrus *de censur. lib.* 1 *cap.* 1. Bonac. *loc. suprà cit.* Cabrin. *de cas. reserv. par.* 2 *cas.* 1 *annot.* 1 *nu.* 1. & alii omnes, ut dixi.

284 Inter. 2. Quotuplex est censura, seu quot sunt censuræ Ecclesiasticæ?

Resp. Est triplex, seu tres tantùm sunt censuræ Ecclesiæ, nempè Excommunicatio, Suspensio, & Interdictum. Bonac. *de censur. di p.* 1. *quæst.* 1 *pun.* 1 *num.* 4. & alii communiter contra Sotum *in* 4. *dist.* 12. *qu.* 3. *art.* 1. qui Irregularitatem, & Cessationem à divinis inter censuras enumerat.

285 Inter. 3. Censuræ in Decretis visitationis Episcopalis latæ, suntne à jure, vel ab homine? & extinguiturne mortuo, vel amoto Episcopo?

Resp. Quia Censuræ decretis Visitationis Episcopalis infliguntur per modum præcepti, & decreti, & in factis particularibus Urbis, vel Diœcesis; ideò reputari debent Censuræ ab homine, quæ vim suam amittunt mortuo, vel ab officio amoto Episcopo, nisi à Successore renoventur, & confirmentur; ne nemo deinceps eas incurrat, quamvis si antea incurrerat, iis innodatus maneat, donec absolvatur. Ita ex Suarez, Sylvestro, Coninch, Sayro, & Layman firmat Cabrinus *Elucid. cas. reserv. part.* 2. *cas.* 1. *annot.* 5. *num.* 12. & 13. Nam Censuræ per constitutiones Synodales perpetuò durant, sicut & ipsę Constitutiones, nisi vel à Successore revocentur, vel contraria consuetudine legitimè præscripta abrogentur: Censuræ verò per editum latæ, cum non sint à jure, sed ab homine per temporale, & locale præceptum, non obligant mortuo, vel amoto Episcopo, nisi à successore confirmentur; ut jam dixi, & aliis citatis docet idem Cabrinus *ubi suprà pag.* 21. *numer.* 13. Vide Responsionem ad Inter. ultimam tituli 79. & Dianam *part.* 6. *tract.* 6. *resolut.* 41. *in fine*.

286 Inter. 4. Episcopus, vel alius Prælatus potestne suspendere effectus censurarum? & quid dicendum est de Summo Pontifice?

Resp. Dico, quòd non, nisi privilegium habeant, aut consuetudo aliqua immemorabilis hoc eis permittat; nam ipsi dispensare nequeunt, per se loquendo, in jure communi. Papa verò, quia habet potestatem supra jus humanum, utique suspendere potest effectus censurarum, cum jure humano sit instituta censura, & de facto Martinus V. *in extravag. ad evitanda*, declaravit, esse licitum communicare cum Excommunicato occulto hoc est, non denunciato, cum ante ejus extravagantem licitum non esset: ex quo elicitur Summum Pontificem posse suspendere censurarum effectus, & consequenter posse validè conferre beneficium Excommunicato, quamquam unus ex effectibus excommunicationis sit, collationem beneficii irritam reddere. Hoc autem facere non valet Episcopus, vel alius Prælatus, quia de Jure communi invalida est collatio beneficii facta excommunicato ante absolutionem, & ipsi non possunt dispensare in jure communi, ut dixi, ac per consequens nec impedire effectus censurarum. Ita aliis relatis docet Bonac. *de censur. disp.* 1. *quæst.* 1. *punct. ult. numer.* 4 & *seqq.*

TITU-

TITULUS XXXVI.

De Circumstantiis Peccatorum.

Vide tit. de Confes. sacr. Int. 18. *tit. de Incest. Inter. ult. tit. de Lux. Int. ult. tit. de Sacril. Int.* 7. *tit. de Scand. Inter. ult. tit. de Soc. crim. Inter.* 1. 2. *tit. de Sed. Inter.* 3. *tit. de Superst. Int.* 18. *tit. de Val. Sacr. Inter. ult. tit. de Virgin. Inter.* 3.

287 INter. 1. Quæ, & quot sunt circumstantiæ peccatorum?

Resp. Generaliter continentur in isto versu:

Quis, quid, ubi, quibus auxiliis, cur, quomodo, quando.

Sed vide Bonac. *de Sac. disp.* 5. *q.* 5. *sect.* 2. *pun.* 2. §. 3. *diffic.* 3. *num.* 3. Alii tamen addunt, *Quoties*: at verò non est circumstantia, sed peccatorum multiplicatio.

288 Inter. 2. Illæ circumstantiæ peccatorum, quæ mutant speciem, suntne necessariò in confessione explicandæ?

Resp. Sine dubio id fieri debet, quia addunt novam malitiam mortalem.

289 Inter. 3. Illæ circumstantiæ, quæ solùm aggravant peccatum, sed non in infinitum, debentne explicari in confessione?

Resp. D. Thom. D. Bonav. & alii plures apud Dianam *part.* 1. *tract.* 7. *resol.* 1. dicunt, quòd non, quia non habemus præceptum de his circumstantiis explicandis, cum de Jure Divino, & humano teneamur dumtaxat confiteri omnia peccata mortalia, quæ omnia confiteri quidem possunt absque iis circumstantiis, & hæc probabilissima sententia.

290 Inter. 4. Quomodo potest cognosci, quando circumstantia mutat speciem, & quando solùm aggravat peccatum?

Resp. Quando transfert peccatum ex materia opposita uni virtuti in materiam alteri virtuti oppositam, tunc mutat speciem; quando verò relinquit actum intra materiam ejusdem virtutis, non mutat speciem, licèt peccatum in ea specie agravet. Est communis sententia. Quæ communis doctrina sic est intelligenda: Quòd illa peccata specie diversa sunt, quæ vel diversis virtutibus adversantur, ut furtum, & blasphemia; vel quæ eidem virtuti, sed diversa ratione deformitatis repugnant, ut perjurium, & prævaricatio voti, quæ opponuntur eidem virtuti Religionis; primum, invocando nomen Divinum in confirmationem falsitatis; secundum, non servando promissum Deo. Similiter Prodigalitas, & Avaritia, quæ opponuntur eidem virtuti Liberalitatis, prima secundum excessum, secunda per defectum. Item odium Dei, & proximi, quæ opponuntur eidem virtuti Charitatis; primum, quoad objectum ejus primarium; secundum, quoad secundarium.

291 Inter. 5. Fœmina habens copulam cum Clerico in minoribus, vel cum aliquo Novitio teneturne hanc circumstantiam in Confessione explicare?

Resp. Nequaquam, quia talis circumstantia non variat speciem, nec aggravat notabiliter peccatum fornicationis DD. apud Dianam *p.* 1. *tr.* 7 *res.* 7.

292 Inter. 6. Mulier peccans cum Sacerdote Religioso, teneturne utrumque explicare, scilicet circumstantiam Sacerdotii, & Religionis?

Resp. Minimè, sed sufficit, quòd explicet alterutrum, nempè, peccavi cum Religioso, vel Sacerdote. Nam vota solemnia castitatis, quæ emittuntur in professione Religiosa, & in susceptione Sacrorum Ordinum, sunt ejusdem speciei. Diana *part.* 1. *tract.* 7. *res.* 3. & *par.* 3. *tr.* 4. *res.* 67. & alii ab ipso relati.

293 Inter. 7. Mulier peccans carnaliter cum aliquo Excommunicato non tolerato, teneturne hanc circumstantiam in Confessione aperire.

Resp. Certum est, quòd potiori ratione prohibetur etiam illicita conversatio cum Excommunicato. Undè quia Mulier in dicto casu non solùm committit simplicem fornicationem, vel adulterium, secundùm qualitatem propriam, & personæ, cum qua carnaliter commiscetur; sed etiam peccat contra prohibitionem Ecclesiæ, communicando cum Excommunicato; ideò tenetur hanc circumstantiam in Confessione aperire; nam communicans cum Excommunicato in humanis, non solùm venialiter peccat, sed præterea incurrit minorem excommunicationem: quare fit, quòd ea non ablata, non sit capax Sacramentorum cum Excommunicatio minor privet receptione, seu passiva participatione Sacramentorum; ut alibi dicam, & patet ex *cap.* 2. *de except.* & *cap. ult. de Cler. Excomm.* & *cap. penult. de Sentent. Excommun.* & docet Bonacin. *de Cens. disput.* 2. *quæst.* 3. *num.* 1. cæterique Doctores. Vide Chaves *in Summ. Victoria de excommunicatione, conclus.* 14. Et nota, quòd communicare cum excommunicato, ferè est veniale peccatum, nisi in Divinis communicetur illicitè,

ut do-

ut docet Sà *verb. Excomm. num.* 51. & alii communiter.

294 Inter. 8. Qui habet rem carnalem cum Judæa, Turca vel Hæretica, teneturne hujusmodi circumstantiam in Confessione aperire?

Resp. Maximè, quia talis concubitus reducitur ad Sacrilegium, siquidem est ab Ecclesia prohibitus in honorem Christianismi; & ita tenendum est, quidquid in contrarium dicant aliqui. Vide Dianam *p.* 3. *tr.* 4. *ref.* 138. qui tandem ita concludit. *Vide etiam in tit.* 97. *de Fornicatione ad Int.* 1.

295 Inter. 9. Qui habet copulam sodomiticam cum infideli, teneturne hanc circumstantiam in Confessione aperire?

Resp. Dicunt quidam, quòd secluso scandalo, & periculo subversionis, & contemptus legis, & Religionis Christianæ, vel non sit casus reservatus ab Ordinario, necessarium non esse hanc circumstantiam in Confessione aperire; putant enim non esse circumstantiam mutantem speciem, sed solùm aggravantem. Tamen alii probabiliùs docent oppositum, scilicet, quòd sit circumstantia mutans speciem, & consequenter necessariò in confessione aperienda; & ita tenendum est omninò, ut docui *in hoc tit. ad Inter. antecedentem*, *& docebo in tit.* 97. *de Fornicatione*, *ad Inter.* 1. loquens de habente copulam cum muliere Infideli, Turca, Judæa, aut Hæretica, quia talis copula est etiam contra Religionis Christianæ decus, ac proindè sacrilegium, ut rectè docent Candidus *tom.* 1. *disquis.* 24. *art.* 23. *dub.* 35. Card. de Lugo *de pænit. disput.* 16. *sect.* 6. *num.* 333 Leander *de Sacram. tom.* 1. *tract.* 10. *disput.* 8. §. 3. *quæst.* 7. Naldus *in summ. verb. Fornicatio numer.* 2 & alii apud Dianam *part.* 3. *tract.* 4. *resol.* 138. *& part.* 9. *tract.* 11. *resol.* 3. qui Diana huic sententiæ adhæret, & probabiliorem esse fatetur. Imò pœnæ peculiares gravissimæ statutæ sunt contra tam gravissimum scelus Perpetrantes. Vide Sanchez *de matrimon. lib.* 7. *tom.* 1. *disput.* 5. *numer.* 12.

296 Inter. 10. Qui cognosceret Virginem in vase præpostero, teneretune in Confessione aperire circumstantiam Virginitatis, vel sufficit, si dicat habuisse copulam sodomiticam cum fœmina?

Resp. Non est necesse, quòd explicet circumstantiam Virginitatis, sed satis est, si dicat habuisse copulam sodomiticam cum fœmina quia talis copula non habet specialem malitiam stupri. Bonac. *de Matrim. quæst.* 4. *punct.* 11. *n.* 9. Diana *par.* 1. *tract.* 7. *resolut.* 11. *& par.* 7. *tract.* 12. *resolut* 16. & est communis sententia. *Sed vide Inter.* 3 *tit. ult.* 208. *de Sodomia.*

297 Inter. 11. Deflorans Virginem spontè consentientem teneturne explicare circumstantiam Virginitatis, vel sufficit, si dicat se esse fornicatum.

Resp. Nonnulli dicunt, quòd consentiente Virgine non fit stuprum, quia volenti, & consentienti nulla fit injuria; & hanc sententiam præter alios, docent Suarez, & Navar. quibus subscribit Diana *part.* 3. *tr.* 4. *resol.* 67. *& part.* 2. *tract.* 7. *resol.* 11. Tamen opposita videtur probabilior cum Corrado *in Resp. tom.* 2. *quæsito* 17. & eò magis si fit sub cura parentum ut docet D. Th. 2. 2. *qu.* 64. *art.* 6. & alii multi. Verùm prima sententia sua probabilitate non caret.

298 Inter. 12. Si Eunuchus carnaliter cognoscit fœminam, teneturne in Confessione dicere se esse Eunuchum?

Resp. Certò tenetur, quia talis copula reducitur ad peccatum contra naturam, ex eo quòd non habeat finem à natura intentum, qui est generatio, & filiorum procreatio; Henriquez, Lessius, & Sanchez, quos dat, & sequitur Diana *p.* 4. *tr.* 4. *ref.* 139.

299 Inter. 13. Qui invitat fœminam ad copulam, & peccat cum ea, teneturne in Confessione aperire circumstantiam inductionis? & quid dicendum est, si cum ea non fornicetur?

Resp. Negativè respondet Bonac. *de Sacr. disp.* 5 *quæst.* 5 *sect.* 2. *pun.* 2. §. 2. *diffic.* 3. *num.* 20. sed sufficit dicere se peccasse cum fœmina conjugata, soluta, aut consanguinea &c. quia explicato actu principali, sufficienter explicita videtur circumstantia inductionis. Nam inductio est medium ordinatum ad talem finem, & regulariter vir inducit fœminam, & non è contra. Vide Dianam *part.* 5. *tract.* 13. *resol.* 5. Sed hoc intelligendum est, dummodò inducens illam ad peccatum non intendat directè formaliter ruinam spiritualem ipsius. Qui verò invitat fœminam, licèt paratam ad peccatum fornicationis, sed cùm ea non fornicatur, utique circumstantiam inductionis aperire debet in confessione, quia circumstantia inductionis non exprimitur, expresso solo desiderio peccandi cum tali fœmina &c. Ita Bonac. *ubi sup.* cum Sanchez, & aliis.

300 Inter. 14. Qui fornicatur cum muliere jam parata, teneturne in Confessione aperire circumstantiam inductionis ad peccatum?

Resp. Affirmat Bonac. *de Sacr. disp.* 5. *quæst.* 5. *sect.* 2. *pun.* 2. §. 3. *diffic.* 3. *sub num.* 19. & pro se citat Sanchez: & ratio ipsius est, quia etiam in

in isto casu cooperatur peccato alterius; sed sibi videtur contradicere, ut ipsum legenti patebit. Ideò oppositum tradunt Suar. *in* 3. *p.disp.*22.*sect.*4.*num.* 18. Azorius *part.*1. *lib.*10. *cap.*16. *quæst.*5. Coninchus *de Sacram.disput.*7. *dub.*4.*num.*23. Ledesma, & alii, quos citat, sed non sequitur Bon.sed illos sequitur Dian. *p.*1. *tr.* 7. *resol.* 34. & ratio est, quia revera in tali casu non datur scandalum, nec propria, & moralis inductio, cum illa sit jam parata, & exposita ad peccandum. Si verò incitavit talem fœminam ad fornicationem, & cum ea non fornicetur; tunc tenetur circumstantiam inductionis in Confessione aperire, quia circumstantia inductionis non exprimitur expresso solo desiderio peccandi cum illa, ut dixi in præcedenti Resp.

301 Inter. 15. Qui habet votum Castitatis si peccat cum fœmina eodem voto adstricta, teneturne utramque circumstantiam in confessione aperire, vel sufficit, si dicat, Peccavi contra castitatem?

Resp. Utique tenetur eodem modo, quo supra *in tit.*9. *de Adult. ad Int.*1. de conjugato carnaliter cognoscente conjugatam, quia novam malitiam actui superaddit; ut docet idem Bonac. *de Sacr. disp.*5.*sect.*2.*punct.*3. *diffic.* 3.*n.*13. & alii communiter.

302 Inter.16. Qui habet votum simplex, & solemne castitatis, puta, quia in sæculo, vel in novitiatu emisit votum simplex, postea in Religione professus est; vel quia post votum simplex, Sacris Ordinibus initiatus fuit, teneturne in confessionem explicare circumstantiam Sacrorum Ordinum, vel professionis in Religione, si aliquod luxuriæ peccatum commiserit?

Resp. Affirmat Bonac. *de matrim.qu.*4.*pun.ult.* *nu.* 3. & citat alios; nam putat duplex sacrilegium committere, quia votum solemne differt specie à voto simplici: Ego tamen puto probabile, & in praxi tutum oppositum, cum Sanchez *de Matrim.lib.*7. *disput.*27. *num.* 18. & 35. scilicet votum simplex, & solemne non differre specie, sed solùm accidentaliter; sicque satisfacere dicendo in confessione, se habere votum castitatis; & ita tenet Dian. *par.* 1.*tr.*7.*ref.*4.§.*notandum*, & alii ibi relati. Vide quoque Diana ibidem *ref.*9. cum Filliucio *tom.*2.*tr.*3.*c.*7.*n.*26.

303 Inter.17. Si aliquis Sæcularis polluatur tactibus alicujus Religiosi professi, aut in Sacris constituti, teneturne hanc circumstantiam in Confessione aperire; vel sufficit dicere, Tactibus alienis sum pollutus?

Resp. Nonnulli docent sufficere, si dicat in Confessione, Passus sum voluntariè pollui tactibus alienis. Hos Doctores refert, sed impugnat Diana *part.*1. *tract.*7. *ref.* 53. & *part.*9. *tract.*9.*resol.*65. ideò nullo modo sunt audiendi; sed dicendum est cum ipso Diana, Trullench. in Decalogum *tom.*2.*lib.*6. *cap.*1. *dub.*8. §. 1. *num.* 2. & aliis, quòd quando sæcularis committat pollutionem tactibus Professi, aut in Sacris constituti, teneatur in Confessione explicare hanc circumstantiam; nempè passus sum pollui tactibus personæ Sacræ, & ita tenendum est omninò; nam Sacrilegium committitur in dicto casu.

304 Inter. 18. Teneturne in dicto casu Religiosus, aut in Sacris constitutus aperire in Confessione: *Ego sum in Sacris, vel Professus, & alium pollui?*

Resp. Dicunt quidam, quòd si ei non accidat voluntaria pollutio consummata, sufficiat si in cōfessione dicat, Causavi tangens impudice alium pollui; sed ut dixi in præcedenti Resp. tales Auctores non sunt audiendi, quia Religiosus, vel Monialis, aut alius in Sacris Ordinibus constitutus, alium tangens impudicè, Sacrilegium committit, ac proindè tenetur talem circumstantiam in confessione explicare. Imò si polluat uxoratum, aut personam Sacram, tenetur etiam id explicare, quia cooperatur ad Adulterium, vel Sacrilegium illius. Vide Dianam *locis suprà cit.* & præsertim *par.*9.*tract.*9.*ref.*65. qui addit in fine sic: Cautè legendi sunt Tamburinus *in Method. exped.Confess.lib.* 2.*cap.*5.§.10.*num.*66. Graffius *de cas.reserv. lib.*3.*cap.*8.*numer.*39. Gesualdus *in Theol.Morali tom.*1.*tr.*27.*cap.*10.*numer.* 16. Llamas *in Summ. par.*3. *cap.*8. §. 16. & alii duo, quos ibidem refert, atque meritò quidem refellit.

305 Inter.19. In delectatione morosa, quæ attingit ad mortale, estne opus fateri circumstantiam personæ circa, quam tendit ipsa delectatio, scilicet an fuerit nupta, an monialis?

Resp. Teneri, sicut si talis consensus fuerit efficax circa actum, do quo delectatur; nam sumit speciem ab illo. D.Thom.1.2.*qu.* 74. *art.* 8. Sylvester *verbo Delectatio qu.* 1. Navar. *cap.* 6. *num.* 9. & per consequens est opus fateri circumstantiam personæ: sic etiam si consistat in sola complacentia, quæ propriè est delectatio morosa. Bonac. *de Matrim. qu.* 4. *pun.*8.*nu.*19. & *seqq.* licèt Diana oppositum probabile putet, *par.*1.*tr.*7.*resol.*48. & *part.* 3. *tr.*4.*resol.* 69.

306 Inter.20. Si conjuges in actu conjugali delectentur de alterius fœmina, aut viro, peccantne mortaliter, & tenenturne hanc circumstantiam in Confessione aperire?

Resp.

Resp. Conjux, qui in dicto actu cogitat, & delectatur de alterius persona, graviter peccat pro qualitate personæ, quam mente revolvit, & tenetur hanc circumstantiam in Confessione aperire: Nam committit vel Adulterium mentale, vel Incestum, vel Sacrilegium, vel Stuprum. Ità docent Bonac. *de matrim. qu.*4.*pun.*6.*sub nu.* 7. Alphonsus de Leone *De Offic. Confess. part.*1.*recollect.*13.*n.*54. Vasquez *in* 2.*part.tom.*1.*disp.*121.*cap.*2.*num.*10. & alii communiter, teste Diana *par.*3.*tr.*6.*ref.* 73. Unde non sunt audiendi Doctores, quos ipse Diana pro contraria sententia citat ibid. *& par.*5.*tr.*13.*resol.*99. Vide iterùm Bonac. *ubi supra quæst.*4.*punct.*8.*sub num.*20. & Candidum *tom.*1.*disquis.*24.*dub.*14.*num.* 16. apud Dianam *part.*10. *tract.*11. *resol.* 61. qui etiam hanc nostram sententiam tenet, licèt addat, quòd si delectatio in nulla re turpi esset, sed in sola pulchritudine viri, aut fœminæ, ac posset esse in cogitatione alicujus picturæ pulcherrimæ, & de illa delectari, ut ad actum conjugalem magis excitetur, nullam involvere lethalem culpam, quia tunc delectatio in nullum turpe objectum fertur, & ad honestum finem dirigitur; & pro se citat Sanchez *de matrim. lib.*9.*disp.*17. *num.*16. & alios. Vide Dianam *ea resolut.*61. Verùm ad hoc additum practicandum, neminem Conjugatum hortarer; nam istæ præcisiones minùs juvant in circumstantiis adeò lubricis, & magnum est periculum labendi in aliquam turpem cogitationem.

307 Inter. 21. Sponsus, vel sponsa de futuro, & cum eis carnaliter se commiscentes, tenenturne hanc circumstantiam in confessione explicare?

Resp. Multi multa dicunt, tamen probabile puto, talem circumstantiam non esse necessariò aperiendam in confessione, neque à sponsa, cum adulterium non sit, ut docet Henriq. *lib.*11. *de matrim. cap* 23. *num.* 4. nec mutat speciem, ut tenet Megala, & alii, quibus subscribit Dian. *par.*2.*tr.*7. *resol.* 5. *& part.* 3. *tr.* 4. *ref.* 67. ergo &c. Et hanc sententiam probabilem vocat Layman *lib.* 5. *part.* 1. *cap.* 1. *num.* 6. imò probabiliorem putat Azorius apud Filliuc.*tom.*2.*tract.*30.*cap.*2. *num.*53. Sed hoc intelligendum est, nisi dicta copula sit casus reservatus in Diœcesi; nam tunc necessario explicari deberet.

308 Inter. 22. Verba turpia, inspectiones inhonestæ, & tactus impudici facti in Ecclesia, habentne specialem malitiam sacrilegii, necessariò in confessione explicandam?

Resp. De turpi aspectu, aut levi verbo, maximè si per transitum, & sine notabili mora, & scandalo fiant, non habere specialem malitiam sacrilegii mortalis, est probabilissima sententia, licèt sint mortalia peccata; quia non videtur materia ita gravis, ut pluribus citatis docet Suarez *de Relig.to.*1. *lib.* 3.*cap.*7.*nu.*11. Tamen de tactibus impudicis, & turpibus, est magna difficultas: nam pro utraque parte adsunt validæ rationes, & Doctorum dicta. Quidnam enim dicunt, quòd tales tactus non sint sacrilegium, & consequenter non contineant circumstantiam in confessione aperiendam, dummodò periculum pollutionis absit. Ita docet Sanchez *de matrim.tom.*3.*lib.*9.*disp.*15.*num.*21. Valen. 2 2. *disp.*6.*qu.*15*pun.*1.*§ præterea*, cum Henriquez, & Vasquez; & ita quoque tenet Diana *part.* 2. *tr.* 7. *ref.* 25. cum aliis ab eo allegatis, nec dissentire videtur Bonac. *de matrim. disp.* 4. *pun. ult. numer.* 8. Suarez verò, & alii oppositum docent. Vide Suarez *loc. cit.* & alios plures, quos citat Diana, ubi supra, in principio Res. Utraque sententia est probabilis, tamen mihi magis placet secunda, cum dicti tactus impudici disponant ad naturalem pollutionem, & consequenter ordinantur ad violationem, & pollutionem Ecclesiæ, & tanquam indecentissimos ejus sanctitati, puto habere specialem malitiam in confessione aperiendam, quia plus cœlestis iræ merentur, si ædibus Deo sacratis agantur, ut ait Ven. Beda *hom.*7.*tom.*7.

309 Inter. 23. Estne peccatum sacrilegii habere copulam in Sacristia Ecclesiæ, vel in Cameris Ecclesiæ adhærentibus, itaut necessariò sit explicanda talis circumstantia in Confessione?

Resp. Nullum sacrilegium committitur, ideòque opus non est, talem circumstantiam in confessione aperire. Bonac. *de matrim. disp.* 4. *pun.ult. num.*15. Diana *part.*1. *tr.* 7. *resol.*20. & alii apud ipsos: nam illud spatium solùm dicitur locus sacer, quod spectat ad interius corpus Ecclesiæ à tecto interiori usque ad pavimentum. Secus dicendum est de Choro, & Capellis in casu proposito, quia Chorus, & Capellæ spectant ad interius Ecclesiæ corpus, non autem Sacristiæ, vel Cameræ Ecclesiæ adhærentes, ut notat Bonac. *loc. cit.* & alii apud ipsum: ergo &c. Vide Dian.*par.* 3.*tr.*4.*ref.*166.

310 Inter. 24. Qui furaretur rem sacram de loco sacro, satisfaceretne, si in confessione diceret alterutrum, nempè, furatus sum rem sacram, vel furatus sum de loco sacro?

Resp. Satis est alterutrum explicare, nam utraque circumstantia est ejusdem speciei con-

contra virtutem Religionis: ita Dian.*part.*1. *tr.*7.*ref.*22.§.*Unde ex his*, *& alii*,

311 Inter.25 Qui furatus est ad mæchandum, satisfacitne dicendo in Confessione, se rem alienam surripuisse?

Resp. Non satisfacit, sed tenetur exprimere circumstantiam finis, quæ superaditur furto; nam medium participat rationem finis & eadem est ratio finis, & mediorum Bonac. *de Sac.disp.*5. *qu.*5.*sect.*2.*pun.*2.*diffic.*3. *num.* 25. Diana *par.*1.*tract.*7. *ref.*23. & alii plures apud eos.

312 Inter. 26. Quotupliciter potest committi Sacrilegium ratione loci? Et hæc circumstantia estne in Confessione aperienda?

Resp. Tripliciter; Per furtum in Ecclesia commissum; Per injuriosam sanguinis humani effusionem: Et per effusionem seminis. Aliqui tamen putant probabiliter, quòd non sufficiat furari in Ecclesia, ad hoc ut sit Sacrilegium; sed oporteat rem esse Ecclesiæ. Attamen vide, quæ dicam *in tit.* 199. *de Sacrileg. ad Inter.*3. In his tribus peccatis igitur est confitenda circumstantia loci, scilicet in furto, in effusione sanguinis, & seminis voluntaria. Verum est tamen, quòd si aliquis haberet volitionem perpetrandi prędicta tria, vel aliquod eorum extra Ecclesiam, non esset sacrilegus; si verò extra Ecclesiam consentiat in aliquod eorum faciendum intra Ecclesiam, teneretur confiteri de hac circumstantia, quia jam fit injuria loco. Imò puto, quòd etiam tactus impudici facti in Ecclesia habeant specialem malitiam sacrilegii, necessariò in confessione aperiendam, ut docui *in hoc tit. ad Inter.* 22. quia dicti tactus impudici ordinantur ad naturalem pollutionem, ac proindè tendunt ad violationem, & pollutionem Ecclesiæ. Vide Suarez *tom.* 1. *de Relig. lib.*3.*cap* 7. *num.* 11. & Bonacinam *de peccatis tom.* 2. *disp.*2.*qu.*4.*punct.* 3.*num.*9.

313 Inter. 27. Si aliquis Religiosus, aut alius, quod absit, in actu venereo gestaret Reliquias, vel illas Amasiæ daret, teneturne hanc circumstantiam in Confessione aperire?

Resp. Dicunt probabiliter quidam, quòd non esset circumstantia in Confessione aperienda, quia non est speciale sacrilegium; concomitanter enim se habet ad illum actum venereum: Ita etiam putant, quòd si Agnus benedicti, vel calculi cum indulgentia aut ipsæ Reliquiæ darentur Amasiæ ex gratitudine, & benevolentia, & non tamquam pretium actu s venerei, non esset circumstantia necessariò explicanda in Confessione, cum esset potiùs quædam irreverentia, quàm sacrilegium. Ita docet Filliucius *tom.*2. *tr.*30. *cap.* 7. *num.*229. & ex eo Diana *part.*1. *tract.*7. *ref.* 28. idem tenent Sanch.*in Sum.tom.*1.*lib.*2.*cap.* 40.*num.*28. Facundez *precept.*1.*lib.*1. *cap.*4.*nu.* 13. & Sylvius *in* 2.2. *D.Thomæ quæst.*144. *art.* 10. apud eumdem Dianam *par.*3.*tract.*4. *resol.* 67. licèt oppositum doceat Philiarchus *de Offic. Sacerd. tom.*1. *part.* 2. *lib.*3. *cap.*9. *propè finem*, & novissimè Rotarius *in Appar. pro examine Cler.cap.*9. *sect.*14. *nu.*5. Sed non invenio in quo loco se retractet Diana, ut asserit ipse Rotarius.

314 Inter.28. Qui se exponit periculo peccandi, & post periculum committit illud peccatum, teneturne hanc circumstantiam in Confessione aperire?

Resp. Non plura, sed unum peccatum committit, qui facit illud peccatum cujus periculo se antea exposuit; ac proindè non tenetur hanc circumstantiam in Confessione aperire, dummodò tamen inter periculum, & actum intercesserit notabilis mora, quia tunc novum numero distinctum peccatum esset, ut docent Sanchez *in Sum.tom.* 1.*lib.*4.*cap.*8.*num.*4. Suarez *in* 3.*part.tom.*5. *disp.* 18.*sect.* 3. *num.* 16. & alii, quibus subscribit Dian.*part.*1.*tract.*7.*ref.*44. Vide etiam Bonac. *de Sacr.disp.*5.*quæst.*5.*sect.*2.*pun.*2.§.3.

315 Inter.29. Peccatne mortaliter, qui falsò putat hodie esse vigiliam, & carnes comedit; & teneturne hanc circumstantiam in confessione aperire?

Resp Certò mortaliter peccat, quia jam habet animum peccandi mortaliter, nempè frangendi jejunium, etiamsi verè illa die non esset jejunandum. Tolet.*lib.*3.*cap.*2.*num.*3. & alii communiter. Sed in Confessione sufficit, quòd dicat comedisse carnes in die prohibito inquit Dian.*par.*3. *tr.*4. *resol.* 162. quia peccatum ejusdem speciei committit, ac si verè fuisset Vigilia. Sed Valentia *to.*4.*disp.*7.*quæst.* 11.*pun.*4. & Navar. *in man.cap.*6.*num.*14. asserunt esse necessarium explicare, quòd peccaverit contra conscientiam. Idem docet Em. Sà *verb. Confessio num.*26. At ego puto opinionem Dianæ esse tutam in praxi.

316 Inter.30. Qui unico voluntatis actu vult plures homines interficere, vel pluries ad mulierem accedere, & peccare, teneturne hanc circumstantiam in confessione aperire?

Resp. Quidam putant, hujusmodi objecta numero diversa materialiter, & physicè, facere solùm actum peccati graviorem, sed esse unum objectum formaliter, & moraliter, & consequenter non esse talem circumstantiam

tiam

tiam in confessione aperiendam. Ita Suar. 3. *part. tom. 4. disp 2 sect. 5. num. 35. & alii*. Verùm contraria sententia magis mihi placet, atque in praxi omninò sequenda est: Siquidem in eo actu dantur plures malitiæ numero distinctæ: Unde non tantùm aggravant peccatum, sed diversificant; sicut qui unico ictu occideret plures homines, licèt faceret unũ peccatum physicè ratione unius actionis, tamen in eo essent diversæ malitiæ homicidii necessariò in confessione aperiendæ, ut rectè docet Vasquez, & alii plures penes Dian. *part. 1. tract. 6. resol. 17.* quibus & ipse subscribit.

Quær. An qui commisit aliquod luxuriæ peccatum in Oratorio privato, teneatur hanc circumstantiam in confessione aperire?

Resp. Si Oratorium non sit consecratum, aut benedictum, non est opus, ut talis circũstantia in confessione aperiatur, quia speciale sacrilegium non committitur, nec ulla res sacra læditur, aut violatur. Ita docent Sanch. *de matrim. lib. 9 disp. 15. num. 29.* Bordonus *in consil. Regul. tom. 2 resol. 90. num. 7.* Leander *de sac. tom. 1. tract. 5. disp. 8. § 4. quæst. 25.* & alii quos dat, & sequitur Diana *part. 9. tract. 1. res. 20.* Vide ergo quæ egomet dixi *in hoc tit. de Circumstant. peccat. ad Inter. 26. & dicam in tit 199. de Sacrilegio, ad Inter. 1.* Secus autem dicendum est, si Oratorium saltem fuerit benedictum, quia Sacer dicitur locus, dum est per benedictionem deputatus ad officia divina, aut sepulturam, ut ait Emm. Sà *verb. Sacra num. 6.* Vide Azorium *lib. 9. cap. 27. quæsito 5.* Verum est tamen, quòd non committitur sacrilegium, ubi non est propriè locus Sacer, quamvis fortè ibi Altare sit, ut docet Em. Sà *verb Luxuria num 4.*

TITULUS XXXVII.

De Clericis, & Personis Ecclesiasticis.

Vide tit de Accus. &c. Int. 1. 7. tit de Alien. &c. Inter. 4. 5. tit. de Circumst pec. Inter. 5. tit. de Concubinar. &c. Inter. 2. 3. 4. tit. de Consil. Inter. 4 tit de Correct. Inter. 3. & ad quæ 11. & 2 tit. de Defens. bon. temp. Inter. 3. tit. de Defens. bon. Inter 1 tit. de Hæres. &c. tit. de Eccles. Immun. Inter. 14. 15 34 54. tit. de Excommun. ob Cler. percus. tit. de Gabel Inter. 4. 5. tit. de Ignor. Inter. 14. tit. de Laic. Inter. 2. tit. de Lud. Inter. 1. 2. 3. tit. de Negotiat. Cler. &c. Inter. 1. 2. 3. 5. 6. 7. 8. tit. de Peccat. Inter. ult. tit. de Peccat. mort. Inter. 3 tit de Prac. Inter. 3. tit. de Privileg. Can. & Fo. tit. de Regul. &c. Inter. 76. tit. de Sac. Bapt. Inter. 6. tit. de Sacr. Or. tit. de Sacril. Inter. 7. tit de Val. Sacr. Matr. Inter. 19.

317 INter. 1. Beneficium Parochiale, & Canonicatus Sacerdotalis, possuntne conferrri Clerico non Sacerdoti?

Resp. De hoc minimè est dubitandum, quia quando Beneficium Parochiale, vel Canonicatus Sacerdotalis alicui confertur, non est necesse, ut actu Sacerdos sit; sed sufficit, ut aptitudinem habeat Ordinem Sacerdotalem recipiendi intra annum à die adeptę possessionis. Vide Concil. Trid *sess. 22 de reform cap 4.* Sylvest. *verb. Beneficium 3. num. 7.* Toletum *lib. 5. cap. 5 sub num. 1. vers. Tertiò*, Emm. Sà *verb. Beneficium num. 39.* & est communis sententia: Imò si infra annum non fit Sacerdos, justo aliquo impedimento detentus, excusatur, ideò vide Barbosam *in Collect. Trident. sess. 11. cap. 4. de reformat. numer. 20.* quia plura congerit ad hoc propositum.

318 Inter. 2. Peccantne mortaliter Clerici, qui comediis assistunt?

Resp. Est prohibitum Clericis, & Ecclesiasticis personis comediis interesse, *in cap. non oportet 2 dist 5 & in cap. Clerici 2. de vita, & honest. Clericorum*, licèt Bonac. *de matrim. disp. 4. punct. 9. num 22.* Diana *part. 2. tractat. 17. resolut. 35.* & alii apud ipsos dicant, talem prohibitionem non obligare sub mortali cessante scandalo, & contemptu. Tamen si comediæ turpia repræsentent, est peccatum mortale illis interesse, ratione periculi delectationis, vel alterius gravis peccati; si verò tantùm delectatio sisteret in repræsentatione ipsa, & non procedat ad rem repræsentatam, & absit periculum consensus in actus turpes, non esse peccatum mortale, dicunt Bonac. *ubi suprà*, & alii, quos sequitur Diana. *loc. cit.* Verùm melius est, quòd Ecclesiastici ab istis nugis se abstineant, & præsertim quando in illis turpes res repræsentantur; nã non potest nisi scandalum sæcularibus afferri, & est quidem res valdè periculosa; ideòque Paulus Comitolus *in Resp. Moral. lib. 5. quæst. 21.* existimavit, peccatum esse mortale sæcularibus hujusmodi Comediis interessentibus; ergo multò magis Ecclesiasticis, addo ego. *Vide Resp. ad Inter. 10. tit. 180.*

319 Int. 3. Ubi requiritur major scientia, in Confessario, qui est deputatus ad excipiendas confessiones sæcularium, vel in eo,

qui solùm Clericorum confessiones audire debet?

Resp. Videtur mihi, quòd major scientia requiratur in eo, cui munus incumbit audiendi confessiones Clericorum, cum scire teneatur etiam casus irregularitatem continentes, vel saltem de illis dubitare, ut possit admonere Clericos, quinam actus ipsis prohibeantur. Bonac. *de Sac. disp* 5. *quæst*.7 *pun*.4 §. 2.*num*. 9 & alii ab ipso relati.

320 Inter. 4. Clericus, qui ad duellum provocat, aut illud acceptat, quam pœnam incurrit?

Resp. Multæ quidem sunt pœnæ impositæ contra duellantes, ut patet ex Bullis Summorum Pontificum. At Clerici non solùm excommunicationem incurrunt, sed etiam ipso Jure sunt privati omnibus dignitatibus, Beneficiis, & Officiis Ecclesiasticis, & fiunt inhabiles ad illa, & ad alia imposterum obtinenda; & à solo Papa possunt dispensari, & absolvi. Ita habetur ex Bulla Pii IV. & Clem. VIII. Et quamvis nullum occidant, aut mutilent; tamen propter infamiam, quæ ob duellum contrahitur, fiunt etiam irregulares post sententiam Judicis probato delicto. Imò de Jure communi antiquo incidunt in suspẽsionem, ut tenent plures Doctores apud Bonac & Stephanum à S Gregorio; licèt quidam dicant dictam suspensionem non esse latæ sententiæ, sed ferendæ. Vide Bonac. *tom*. 3. *disp*. 2. *quæst*.3 *punct*. 48. *num*. 21. & Stephanum à S Greg. *num*.4.*de contr.lib*.1.*cap*.18 Cæterùm præter excommunicationem, & suspensionem, posito, quòd sit ipso Jure lata, alias pœnas non incurrunt, nisi post sententiam declaratoriam Judicis, ut docet ipse Bonac. & cæteri Doctores. Vide Armillam *verb. Duellum num* 4.

321 Inter. 5. Clericus ob crimen perduellionis, & læsę Majestatis, potestne puniri à Judice Laico?

Resp. Clericum pro quocumque gravissimo, & enormissimo delicto, etiam læsę Majestatis, non posse puniri à Laica jurisdictione, probat Dian *p* 7.*tr*.1. *ref*. 9 & 10. & pluribus relatis luculenter ostendit, Judices, vel Principes violare immunitatem Ecclesiasticam, si Clericos propter crimen perduellionis, seu lęsę Majestatis puniant. Itaque pro indubitato haberi debet, Clericum non posse puniri à Judice Laico pro quocumque gravissimo, enormissimo, & acerbissimo crimine, absque immunitatis Ecclesiasticæ violatione. Vide iterùm Dian. *par*. 1. *tractat*. 2. *resol*. 52 Nam tam majora, quàm minora crimina Clericorum, ad Ecclesiasticum Judicem pertinent, ut patet apertè *ex cap. Cum non ab homine de Iudic.* & *cap. At si Clerici*, & *cap. Clerici eodem tit.* Vide Dian. *qui in locis cit.* de hac tractat materia; & rectè quidem.

322 Inter. 6. Clericus testimonium falsum dicens coram Judice Sæculari, potestne ab eo puniri?

Resp. Quidam dicunt, quòd Judex Sæcularis possit illum punire circa ejus bona, non autem circa personam; sed absolutè dicendum est, quòd nullo modo possit Clericus à Judice Laico puniri, neque circa bona, neque in persona; nam Clericus gaudet privilegio fori quoad utrumque, consequenter Judex Laicus nullam habet in Clericum jurisdictionem, cum non sit ejus Judex; ut deducitur *ex cap. si diligenti de foro compet c.1.de Cleric. conjug.* & *ex Authen. statuimus, Cod. de Episc.* & *Clericis*, & pluribus relatis firmat Diana *par*.1. *tract* 2.*ref*. 110. Imò asserit, quòd neque per viam exceptionis possit Judex Secularis cognoscere Clericum de tali dicto, ad affectum eum reppellendi à tali testimonio.

323 Inter. 7 Titius Clericus commisit grave quoddam delictum, nec gestabat habitum, aut tonsuram; à quo Judice debet processari, & puniri?

Resp. Bonac. *de legibus disp*. 10. *q*. 2. *pun*.1. §. 4.*num*.14. asserit, fuisse à Sac. Congreg declaratum, Clericum, qui dimisso Clericali habitu homicidium commiserat, & sine Clericali habitu à Laica potestate captus fuerat, remittendum esse ad forum Ecclesiastici, quia non præsumitur dimisisse habitum animo illum deserendi, sed ut commodiùs delictum perpetraret. Diana *ubi supr. ref* 24. Ergo dicendum est, Titium in casu nostro puniri debere ab Episcopo suo, si delictum perpetravit in ejus Diœcesi, & non à Judice Laico.

324 Inter. 8. Clericus exercens aliquod officium sæculare, & in eo delinquens, potestne à Judice sæculari puniri?

Resp. Aliqui dicunt, quòd possit puniri in bonis, & non in persona; sed hoc non subsistit, quia non solùm persona Clerici, sed ejus bona sunt exempta à Jurisdictione laicali; patet *ex cap unic. de Clerico Conjugato in* 6. nam bona Clericorum sequuntur privilegium personæ, ut rectè docent quamplurimi Doctores, quos refert, & sequitur Diana *p*. 1.*tract*.2. *resol* 19 Et ideò dicendum est cum communi Doctorum sententia, Clericum nullo modo posse puniri à Judice Laico, si ratione officii sæcularis, aut cujusque artificii deliquerit, quia per assumptionem talis officii, aut artificii, fori privilegio, non privatur, & sic

& sic nec in persona, nec in rebus per Judicem laicum puniri potest. Certum est enim, quòd si persona exempta est, ita etiam res, ut asserit Abbas *in cap. qualiter de Iudiciis num* 8. Vide pro hac nostra sententia Sanchez *in Opusc. tom.2. lib.* 3 *cap. unic. dub* 20. Bonacin. *de legib. disp.* 10. *quæst.2 punct.* 1. §. 1. *num.* 23 Duardum *in Bulla Cænæ lib.2.can.*15. *quæst.* 21. *num.* 273 Genuensem *in praxi cap.*8. *numer.* 5. Lezanam *tom* 2. *verb. Clericus num.* 30 & plures alios apud Dianam *ubi suprà*, qui testatur de communi. Vide iterùm Dianam *part.* 4.*tr.*1.*res.* 39.

325 Inter. 9. Potestne Judex Laicus punire Clericum in defectu Justitię Ecclesiasticę?

Resp. Numquam hoc est ei permissum, quia Judex laicus inferiorem habet jurisdictionem, ac proindè non potest umquam supplere negligentiam Judicis Ecclesiastici, qui est omninò superior; & hoc clarè patet *ex cap. qualiter, & quando de Iudiciis*, ubi prohibetur, ne ob defectum Justitiæ Clerici trahantur ad Tribunal sæculare. Ita docent Bonac *tom.*3 *disp.*1. *q.* 11. *pun.* 4 §.4.*num.*10. Diana *p.* 3 *tr.*1.*res.*25.*& par.* 4 *tract.* 1. *res.* 80. qui plures concordantes adducit, & testatur de communi. Vide etiam Lezanam *verb. Clericus num.* 26.

326 Inter. 10. Tempore caristiæ potestne Judex Laicus compellere Clericos, ut vendant frumenta, vel ad aliquid faciendum tempore pestis?

Resp. In nullo casu possunt cogi personę Ecclesiasticæ ad aliquid faciendum, vel non faciendum, tempore pestis, vel caristiæ, per Judices Laicos, sed per eorum Judices Ecclesiasticos; nec possunt puniri pœna comminata à Judice Laico, sed alia arbitraria, ut rectè docet Guazzinus *de defens.reor.tom.*2.*defens.*20. *c.* 9 *n.*10. Vide plura apud Dianam *p.* 1 *tr.* 2. *res.*8.*& p.*4.*tr.* 1. *res.* 37. qui quidem hanc sententiam pluribus relatis tuetur, & oppositam tamquam contra libertatem Ecclesiasticam reprobat, & damnat.

327 Inter. 11. Ministri curiæ Laicalis possunt licitè spoliare Clericum armis prohibitis?

Resp. Negativè respondet Diana *part* 1. *tr.* 2.*resol.*10.*& part.*3.*tr.*1. *resol.* 28. & pro se plures Doctores allegat, qui rectè asserunt, quòd Clerici ad observanda statuta Laicorum sunt cogendi per Judicem Ecclesiasticum; unde non poterunt per ministros curiæ Laicalis, armis spoliari, nisi ad obviandum delicto, & consignandum dictum Clericum Judici Ecclesiastico, & licèt Bonacina *de legib. disput.*10.*quæst.*2 *pun.*1. §. 1 *sub num.* 22. & alii putent, necessariam esse ad capiendum talem Clericum licentiam expressam Episcopi; tamen puto probabile, & tutum in praxi, posse capi cum armis prohibitis, ut statim ita ducatur sine injuria ad suum Ecclesiasticum Superiorem. Vide Dianam *ubi sup. res.*11. & 12. *& par.*4 *tract.* 1. *resol.* 19. *& part.* 5 *tract.*1. *res.*4. Lezanam *tom.*2. *verb. Clericus num.* 31. *& verb. Arma n* 5.

328 Inter. 12. Si Ministri curiæ sæcularis inveniant Clericum asportantem frumentum, equos, vel quid simile contra legem, possuntne talia ab illo auferre?

Resp. Dico, quod non possunt licitè absque fractione libertatis Ecclesiasticæ, & timore Excommunicationis, præfati Ministri auferre à Clerico dictas res, quia Clerici non Comprehenduntur sub statuto, aut lege Principis sæcularis, ut docent Alterius *de censur. tom.* 1. *disp.* 16. *lib.*2. *in fin.* Bartholomæus à S. Fausto *in speculo confess. disp.* 33. *quæst.* 20. Valerus *in differ. utriusque fori verb. Clericus differ.* 3. *num.* 5. Azorius *part* 3 *lib* 5. *cap.* 19. *quæst.* 13. & alii, quos dat, & sequitur Diana *par* 4. *tract.* 1. *resolut.* 16. Et ratio est evidens, prout ex Vasquez, & Salas notat idem Diana, quia non habent Laici potestatem, saltem coercitivam, & punitivam, in ordine ad Clericos; nam licèt Clerici teneantur vi directiva sub pœna peccati mortalis, ut ego teneo, obedire Legibus, vel statutis Principum justis, & in bonum commune ordinatis; tamen non sequitur posse puniri ex transgressione à Judice Laico, cum nullam potestatem habeat in illos. Vide *ad Inter sequentem, & infrà in tit.* 149. *ad Ino.*7.

329 Inter. 13 Statutum Laicorum imponens pœnam adversus eos, quorum pecora, & animalia reperta sunt in alienis pascuis, obligatne Clericos?

Resp. Hinc indè sunt auctoritates Doctorum, prout videre licet apud Dian. *part.* 1. *tr.* 2. *res.* 81. Nam licèt Judex laicus non possit procedere contra personam Clericorum, aut Religiosorum pro executione pœnæ statuti, & ordinationis, ut omnes fatentur; tamen nonnulli putant, posse procedere contra ipsa pecora, aut animalia, quæ fuerunt reperta in pascuis alienis, & prohibitis, quia hoc non est exercere Jurisdictionem in personam Clerici, cum cōtra illum nulla dirigatur executio; sed solùm onus reale rei impositum exigitur à Clerico. Sed Barbosa *in Collect. tom* 1.*lib* 1.*tit.* 2 *cap* 10. *num.* 6. oppositum sustinet; & ratio ipsius est, quia animalia minimè sunt capacia, quòd conveniantur, vel condemnentur: ergo opportet omninò senté-

F 2 tiam

tiam ferri, & condemnationem pœnam fieri in personam Clerici, quod nullo modo fieri potest, cum sit contra Ecclesiasticam libertatem. Unde in facti contingentia, puto, standum esse stylo Curiæ Episcopalis, quia Judex sæcularis non potest procedere, neque contra personam Clerici, neque contra res Clerici, ut benè probat Sanchez *in Opusc. tom.2.lib.3.cap.unic. dub.* 31. *num.* 2. apud Dianam *p.4.tr.1.resol.* 72. qui etiam alios pro hac sententia refert.

330 Inter. 14. Teneturne Clerici, & aliæ personæ Ecclesiasticæ observare leges Laicorum; & peccantne mortaliter illas transgrediendo?

Resp. Quando dictæ leges non sunt contra Sacros Canones, & sunt favorabiles, & privilegiativæ ipsi naturali rationi, & Justitiæ innituntur, servandæ sunt ab eis ex ratione naturali dictante, servandas esse leges sæculares propter conformitatem cum personis sæcularibus ejusdem Reipublicæ. Ita Emm. Sà *verb. Lex.nu.* 11. Layman. *tract.4.cap.*13. *nu.* 6. Azorius *part.1.lib* 5.*cap* 12.*q.* 3.*& par.2.lib.9.c.* 7.*qu* 8.*& is*. Navar. *in man. cap.* 25. *num.* 88. *& cap.* 27. *numer.* 115. Bonac. *tom.2. de Legibus disp.1. quæst.* 1. *punct.* 6. *num.* 29. *& seq.* Diana *part.1. tract.* 10. *resol.* 12 & alii apud ipsos. Unde cum non teneantur Clerici, & personæ Ecclesiasticæ observare leges laicorum, nisi ex vi directiva, non semper peccant mortaliter illas transgrediendo, sed solùm quando esset scandalum, vel agerent contra Justitiam, violando leges, quæ sunt juri naturali conformes. Vide Bonac. *loco citat.* & præsertim Lezan *tom. 2. verb. leges num.*28. & infrà *in tit.*180. *de Regularibus, seu Religiosis, ad Inter.* 57.

331 Inter. 15. Teneturne Clerici consuetudinem Laicorum servare?

Resp. Clericos per se loquendo non potest consuetudo Laicorum obligare; consequenter non tenentur illam servare, quia non debent, nec possunt consentire in aliquam subjectionem contra eorum exemptionem, & Ecclesiasticam libertatem. Dixi *per se loquendo:* nam quando materia consuetudinis de se communis est Clericis, & Laicis, quia pertinet ad politiam civilem, & Ecclesiasticam, tenentur illam servare, cum tacitè adsit voluntas Episcopi, & ita velle præsumatur. Unde Clerici non possunt frumenta, vel alias res venales pluris vendere, quàm habet consuetudo, quæ adhuc viget apud Laicos. Et tãdem si materia sit spiritualis, & ad bonum Animæ tendat, tenentur pariter Clerici illã observare, ut sunt Jejunia, Festivitates alicujus diei, & similia ad Divinum cultum spectantia, in quibus non considerantur subditi tam ut Laici, vel Clerici distincti ordinis, quàm omnes, ut Christiani: Ita docet Vasquez *in 2. par.quæst.* 97. *art.* 3. *num.* 22. Sylvius *in 2 part. D. Thom.quæst.* 97. *art.*2. *concl.*10. Suarez, Salas, & Bordonus, quos refert, & sequitur Diana *part.* 6. *tract.* 5. *resol.* 16.

332 Inter. 16. Quam pęnam incurrunt habentes temporale dominium, si prohibeant Laicis, ne vendant Clericis, ne molant, aut coquant panem, vel ne is exhibeant aliqua servitia, & obsequia?

Resp. Incurrunt pœnam Excommunicationis Bullæ Cœnæ, quia faciunt contra libertatem Ecclesiasticam, ut patet expresè *in cap. Eos, de immun. Eccles. in* 6 & tradunt Suarez *de cens disput.*21 *sect.*2. *num.* 93. Reginaldus *in praxi tom.*1.*lib* 9.*cap.*24.*nu.*358. Filliucius *tom.* 1.*tract.*16.*cap.*10. *nu.* 271. & alii quibus subscribit Diana *par.*1.*tr.*2.*ref.* 54. qui testatur de communi; ergo non sunt audiendi, qui oppositum docent, ut Cajetanus *in Sum. verb. excommunicatio cap.* 31. Navarrus *in Man. cap.* 27.*nu.*119. & alii, quos impugnat idem Diana *loco cit.* asserens prætereà falsam apud ipsum esse eorum sententiam; & ita puto tenendum.

333 Inter. 17. Judex Ecclesiasticus teneturne punire Clericos delinquentes pœnis Jure civili impositis?

Resp. Dico cum Bonacina *de legibus disp.* 10. *quæst.*2 *punct.*1.§.1.*num.* 28. & aliis ab eo citatis, non teneri. Primò, quia Ecclesia mitiùs agit cum Clericis Secundò, quia Ecclesiastici non subjacent dictis legibus, consequenter pœnis Jure civili impositis non sunt puniẽdi, sed pœna arbitraria, quando in Jure canonico non sit præscripta aliqua pęna pro tali delicto. Vide etiam Dianam *par.*4. *tract.* 1. *resol.* 29. *vers. Quæ quidem, & part.*1.*tract. res.* 8. *vers. sed notandum est*, qui aliis allegatis hanc sustinet sententiam, & meritò; nam Clerici non incurrunt pœnas lege civili statutas, ut docet Vasquez *in* 2.*par. tom.*2.*disp.* 164 *cap.* 4 & alii communiter.

334 Inter.18. Personæ Ecclesiasticæ, si de redditibus Ecclesiarum debitas eleemosynas non præbent, teneturne ad restitutionem?

Resp. Est magna quidem dissentio inter Doctores circa tale dubium, ut videre est apud Dian. *part.* 5.*tr.* 8. *resol.*31. Ego tamen in hoc opinionum conflictu nolo meam interponere sententiam. Scio, Cajet *in* 2 2. *quæst.* 87. *artic.*1. *& quæst.* 185.*artic.* 7. D. Antoninus 3.*part.tit.* 15. *cap.* 1.§.19. & alios Thomistas do-

docere Ecclesiasticos non præbentes debitas eleemosinas de sibi superfluis ad vitam, & status decentiam, & in profanos usus expendentes, non solùm peccare mortaliter, sed etiam ad restitutionem teneri. Sed hoc aliis non placet,& dicunt,quòd licèt peccēt mortaliter, tamen ad restitutionem non teneantur,quia habent dominium fructuum beneficiorum. Verùm Layman. *lib.3.tr. 2.cap 4. nu. 3.* docet, quòd Ecclesiastici licèt dominium redditutum beneficiorum habeant, ex lege tamen justitiæ eos in pium aliquem usum erogare debent, aliter ad restitutionem tenentur. Sed vide *in tit.*131.*ad Inter.*1.

335 Inter. 19. Qui deturpat portas, vel fenestras Clerici, inciditne in excommunicationem?

Resp. Multi dicunt, quòd non, quia nec percutitur, nec injuriosè tangitur Clericus. Diana *par. 9. tract.*4. *res.* 27. §. *Et quia*, propè finem.

336 Inter. 20.Qui detinet Clericum, vel aliam Personam Ecclesiasticam domi inventam honestè colloquentem cum Uxore, Matre, Sorore,vel Filia, post monitionem, ut ab ea re abstineret, inciditne in excommunicationem?

Resp. Minimè, modò tamen nil aliud malum ei faciat, quàm detinere spatio 20. horarum ad tradendum eum suo Judici, ut puniatur. Navar. *in man.cap.* 27.*n* 85. Tol. *lib.*1. *cap.*33 *sub num.*3.Dian *par. 9. tract.* 4. *resol.* 32. qui putat etiam non improbabiliter posse illum verberare sine periculo incurrendi excommunicationem.

Quær. 1. An Episcopus possit compellere Clericos etiam senes ad removendas famulas, & ancillas?

Resp. Dico, posse Episcopum compellere Clericos quamvis senes ad removendas famulas, & ancillas: Quia licèt Doctores, dum loquuntur de periculo incontinentiæ, juvenem intelligant usque ad annum quinquagesimum; ut testatur Em Sà *verb. Iuvenis*; attamen Sac.Cong.Episc.& Regul.in Senogallien. 15.Febr.1629 & in Ferrariensi 3 Junii ejusdem anni, censuit posse Episcopum compellere etiam Clericos senes ad ipsas famulas removendas; & rectè quidem, nam Clerici omnes evitare debent mulierum familiaritatem, cohabitationem, & consuetudinem, ut habetur *ex cap. Interdixit,cum duob. seqq.dist.* 32 Vide Conc. Trid *sess.*25 *de reform cap.* 14. & ibidem Barbos. *in collect D.D. nu.* 4 *&* 5. *& cap eum omnibus, cap. volumus, & cap. fœminas* 81.*dist cap.*1.*cum multis seqq de cohabit. cleric. & mulier.* & licèt quidam dicant non peccare mortaliter Clericos habitando cum mulieribus, quia dicti canones non sunt præceptivi; peccant tamen mortaliter, si adest scandalum,vel si scienter se exponunt periculo peccandi, aut quoties hæc contumaciter, aut contemptibiliter faciunt; quare si non obediant Episcopo, non solùm peccant mortaliter, sed etiam possunt ab eo puniri. Imò S. P.N Augustinus Hipponensis Episcopus, ac Catholicæ Ecclesiæ lumen, tanquam verus pudicitiæ amor,& custos,fœminarum, & in eis Sororis,& Fratris Filiæ contubernium, familiaritatemque vitavit. Quippè qui diceret;Etsi propinquę mulieres suspectę non essent,tamen quæ ad eas ventitarent,posse suspicionem efficere. Notent itaque tum Sacerdotes, tum Clerici, quod breviter dicam *in tit.*153. *de Occasionibus ;ad Inter.* 5. *in fine*, scilicet, quòd mus in pera, ignis in sinu, & serpens in gremio, malè suos remunerant hospites. Ideò lubentes obediant Episcopo præcipienti remotionem *Ancillarum*, *quia* qui amat periculum, peribit in illo; nam igniculus etiam in senibus plerumque viget, ut testantur historiæ. Unde S. P. Augustinus nec cum sorore habitare volebat, ut habetur *ex cap.Legitur dist.* 30. relato per Reverendissimum D.Abbatem Zerbi, qui doctissimo, ut solet,& pleno omnigenæ eruditionis scripto, huic meæ responsioni favet in sua Gemma Episcopali *tit.*2 *de Episc.obligat. qu.* 1. *in princ.* cujus pulcherrimum opus Typis demandatum fuit hic Romæ currenti anno 1706. dum hæc scribo.

Quær. 2. An in foro conscientię censendus sit excommunicatus, ac mortaliter peccasse ille Clericus, qui metu mortis ab alio sibi comminatæ detulit arma prohibita pro sua tuenda persona? Et quid sit metus cadens in virum constantem?

Resp. Notandum est primò,excommunicationem majorem supponere peccatum mortale, nec ligare eum, qui peccatum mortale haud committit. Colligitur *ex cap Nullus, & cap. Nemo* 11. *quæst.* 3. *& ex Glos. in cap.ex parte de verb significat.* Navar.*in man.cap.*17.*num.*115. & alii communiter. Itaque ubi non est peccatum mortale, excommunicatio major non incurritur, ex regula generali. Hoc ergo prænotato, dicendum est non peccasse mortaliter dictum Clericum,quia metus, aut periculum probabile alicujus gravis damni, ut plurimum excusat à transgressione legis humanæ,consequenter à peccato. Ita Sylvester *verb.Metus quæst.*7 Emm. Sà *eodem verb. numer.* 2. Bonac. *tom.*2 *de peccatis disp.*2.*quæst* 9. *pun.* 2. *numer.* 3. *&* 8. Summa Diana *verb. Metus num.*1.

*num.*1.& alii plures.Dixit,ut plurimum,quia hæc non est regula generalis, nam Clerici ob defensionem immunitatis,grave damnum pati tenentur; Judices laici non excusantur à peccato,& à censuris,si metu probabili amittendi officium,violant immunitatem;& plura alia habentur exempla,quæ brevitatis gratia relinquo, sed videri possunt apud Gonet. *tom.*3.*Theol tract.* 6. *disp.* 5.*art.* 4. §. 1 *sub num.* 63 *ubi nu.*65. & *seqq.* pulchram tradit doctrinam.Verum est tamen,quòd jus naturale conservandi vitam,aut bona propria, sine quibus homo non potest sustentari, præponi debet omni legi positivæ & humanæ, ut tradunt Graffius,& Barb.quos sequitur Lezana *tom.*2. *verb.Arma num.*6. Tolet. *lib.*7. *cap.* 12. *sub num.* 1 Bonac. *de censur.disput.* 1. *quæst.* 2. *punct* 3 *num.*3 Ergo dictum Clericum non peccasse, nec excommunicationem incurrisse dicendum est, maximè si ille, qui ei mortem comminatus fuerat,erat solitus minas exequi.Metus autem justus, & probabilis, qui dicitur cadere in constantem virum,est, quando quis probabiliter timet sibi, aut suis aliquod grave malum eventurum, & sic cogitur à tali metu minus malum eligere, ut majus probabiliter imminens evitari valeat. Tolet.Sà *locis cit. n.* 11. Bonac. *de matrimon q.*3 *pun.* 8. *nu.* 2.Tamen talis metus non semper est metiendus ex causa, ex qua nascitur, & ex natura rei, sed ex persona cui incutitur; non enim omnes homines æqualiter moventur, etiam servata virtute constantię,ut docēt Sanchez, Coninch. Rebell. & alii, quos refert, & sequitur idem Bonac. *loco proximè cit. un.* 7. *vers. addo*. Marcus Paulus Leo *ad litt. Major. Pænit p* 2.*pag.* 148 Unde fœminam minor metus excusat,quàm virum;& timidum, quàm animosum &c.Cætera vide apud citatos Auctores,ego enim brevitati studeo.

Quær. 3. An inter Doctores detur aliqua præcedentia: & an ratione Doctoratus sit aliqua preeminentia inter Canonicos,& alios simplices Sacerdotes, & quis præcedere debeat, quando duo eadem die ad Ordinem Presbyteratus promoti fuerint; & tandem quæritur, cujus latitudinis esse debeat corona Sacerdotum,& Clericorum?

Resp. Dico primò, quòd inter Doctores datur præcedentia, & Theologus quidem omnibus Doctoribus præcedit, deindè Canonista, posteà Legista, & inter istos ultimum locum debet habere Medicus, prout docet Panor. *in cap.Clericis de Iudic.* Sylvester *verb. Doctor.n* 3.Armilla *eodem verb. nu.* 2. Emm. Sà *nu* 8.& alii plures. Ratione verò Doctoratus nulla datur præeminentia inter Canonicos, habetur ex declar. Sac. Congreg. Rit. 19. Martii 1611. Ideò debent præcedere ratione Canonicatus, aut antiquitatis præbendæ, vel promotionis ad illam, juxta consuetudinem Ecclesiarum, in quibus habent Canonicatum. Verùm est tamen,quòd Canonici coadjutores, viventibus coadjutis, sedere debēt in ultimo loco ejusdem Ordinis coadjuti; nam præcedentia competit Canonicis, quamvis posteriùs provisis, non coadjutoribus: Sed si Coadjutor esset in dignitate, absente, vel impedito Coadjuto suo, tunc præcedit omnibus Canonicis. Et sic pluries resolutum fuisse à Sac.Congreg. testatur Barbos. *in collect.ad Trid.sess.*25.*de reform.c.* 7. *num.* 17.*usque ad* 20. *inclusivè*. Sed vide etiam Dianam *part.*4.*tr.*4 *resol.* 88. Dico 2. quòd Presbyter priùs ordinatus præferri debet Presbytero posteà ordinato, licèt sit Doctor,quia Presbyteratus Ordo longè dignior est, quàm gradus Doctoratus, prout censuit Sac. Congreg. in Mediolanen. 29. Nov. 1603. apud Barbos. *in Collect. verb. Presbyter. num.* 6. In casu verò, quòd duo fuerint eadem die Ordine Sacerdotali insigniti, an debeat præcedere, qui ætate alterum anteibit, vel qui priùs post Ordinationem Missam celebraverit? est res quidem valdè disputabilis, quamquam audio, aliquos opinari illi competere præcedentiam, qui ante primam Missam celebraverit, hac ducti ratione, scilicet, quia acquisivit Jus ad præcedentiam ratione potestatis exercitæ, dum in tali casu Sacerdos reducit potestatem ad actum, qui valdè attenditur, ut quis altero censeatur dignior ad effectum acquirendi præcedentiam. Ego tamen nolo in hoc casu Judicis officiū agere, etenim in mea Congregatione oppositum practicatur,& ille præcedit,qui priùs professionem in Religione emisit: si autē in aliquo loco,usu, & consuetudine sit receptum, ut ille præcedat, qui priùs Missam post Ordinationem celebraverit (ut mihi asseritur in facti contingentia) dico,hujusmodi cōsuetudinem esse observandam, quia loci consuetudo valdè attenditur in præcedentis, etiamsi consuetudo Juri repugnet, ut pluribus allegatis rectè sustinet Babos. *loco supr. cit. in Trident. c.* 13.*n.*11.& 12.Imò optimè Juribus citatis probat etiam Lezana *to.* 4. *post consult.* 57. ubi agit de Cathedralitate Ecclesiæ S. Mariæ de Pilari Cæsaraugustanæ *cap.* 15. *nu.* 369.& *seqq*. Siquidem observantia præeminentiarum plurimùm valet, cum præcedentiæ sint de jure positivo humano, in quo maximè prævalet consuetudo: Ipsa namque est alterū jus positivum, & æquipollet veritati,

& du-

& dubia quæ possunt esse, removet, ac denique est optima cujuslibet dispositionis interpres. Vide ergo Doctores apud duos præfatos Authores, & ibi jura, quæ quidem valdè rectè conducunt ad intentum, de quo in præsentiarum fit sermo. Itaque in tali dubio consuetudo consideranda videtur, & secundum illam determinandum.

Tandem pro coronide hujus responsionis dico, quòd corona Sacerdotis debet esse ad mensuram majoris hostiæ, Clerici verò ad mensuram minoris hostiæ, Diaconi, & Subdiaconi, formæ mediæ. Sed omninò videndus est Reverendiss. P. Campionus in sua eruditissima Instructione pro Ordinandis *cap. 7. nu. 8.* qui luculenter, ut semper solet, firmat regulam, scitu quidem, & notatu dignam.

Quær. 4 Quam pœnam incurrat Clericus, si conveniat alterum Clericum coram Judice laico; & an possit convenire laicum coram Judice laico, & ab eo judicari?

Resp. Clericus conveniens alium Clericum coram Judice sæculari, committit peccatum mortale sacrilegii, & pœnam excommunicationis incurrit, quia facit contra libertatem personis Ecclesiasticis, tam à jure divino, quàm à Sacris canonibus, concessam, ut alibi meliùs probo: idcircò non est immunis à peccato sacrilegii, & ab excommunicatione, ut patet *ex cap. noverit, cap. grave, de sent. excomm. & ex cap. qualiter, & quando de judic* Sit pluribus relatis resolvit Bonac. *tom. 2. de legib. disp.* 10. *quæst.* 2. *pun.* 1. §. 5. *numer.* 1. Si autem coram Judice laico causam ageret contra laicum, nullum peccatum committeret, quia laicus, qui convenitur ab eo coram Judice laico, sustinet personam rei, & est subditus laicæ potestati, & sic servatur reo suum proprium forum, ut habet idem Bonac. *loco cit.* & alii communiter. Si verò Clericus conveniat laicum coram Judice laico pro causa civili, tunc laicus potest illum reconvenire civiliter, & à Judice laico potest Clericus judicari, & ejus sententia tenet, quia Clericus per reconventionem fit subditus talis Judicis. At criminaliter laicus sicuti non potest Clericum convenire coram Judice laico, sic etiam nec illum potest reconvenire, ut docent Sylvester *verb. Iudex* 1. *num.* 3. & 4. Tolet *lib.* 5. *cap* 58. *num.* 2. Emm. Sà *verb. Clericus num* 3. Armilla *in summ. verb Iudex num.* 19. & est communis sententia. Sed omninò videndus est Diana *part.* 4. *tract.* 1. *resol.* 21. 23. 24. 25 & 65. ubi plura haberi possunt ad intentum, & tandem in dicta *res.* 65 *in fine*, sic habet: Licèt Clericus possit à laico reconveniri, & teneatur stare sententię, nihilominùs secuta sententia non poterit à laico Judice cogi ad solvendum, quia coactio supponit jurisdictionem; Judex autem laicus non habet jurisdictionem in Clericum, præcisa occasione reconventionis: ergo &c. Et pro se citat Bonac. & Duardum, & alios penes ipsos. Vide Lezanam *tom.* 3. *verb. Clericus num.* 19. & 20 ubi latè de hac tractat materia pertinente ad Privilegium fori, quo fruuntur Ecclesiasticæ personæ &c.

TITULUS XXXVIII.

De Cognatione Matrimonium dirimente.

337 INter. 1. Quotuplex est cognatio, quæ impedit, & dirimit matrimonium?

Resp. Triplex est cognatio, quæ impedit, & dirimit matrimonium, scilicet naturalis, seu carnalis, legalis, & spiritualis, ut docent Doctores communiter.

338 Inter. 2 Cognatio carnalis, quæ est eadem, ac consanguinitas, quo jure impedit matrimonium, & usque ad quem gradum?

Resp. Dico, quòd jure naturali prohibiti sunt Parentes contrahere cum liberis. Ita etiam cum aliis in quolibet gradu ascendentium invalidum esse matrimonium jure naturali, docent Sylvest. *verb. matrimonium* 8 *q* 6. Navar. *in man. c.* 22. *num.* 84. & alii, quos refert, sed non sequitur Bonac. *de matrimon. quæst.* 2. *pun.* 3. §. 1. *num.* 8. qui cum aliis ibidem congestis tenet, matrimonium in linea recta dumtaxat irritum esse jure naturæ in primo tantùm gradu; sed S. Thomas *addit. ad* 3 *part q.* 54. *art.* 3 *ait*, in primo tantum gradu ascendentium, & descendentium naturæ jure vetitum esse matrimonium: sed Vide Dianam *par.* 4. *tr.* 4. *resol.* 93. & *part.* 8. *tract.* 1. *resol.* 70. qui latè scribit de tali dubio pro utraque parte. Item in primo gradu transversali inter fratres, & sorores, probabile quidem est invalidum esse matrimonium, non solùm Jure Ecclesiastico, sed etiam jure naturæ, ut rectè probat ibidem Bonacin. *ubi suprà n.* 12. & respondet ad argumenta contraria. Tandem invalidum est matrimonium, saltem jure Ecclesiastico, inter personas consanguineas intra quartum gradum inclusivè, tam in linea recta, quàm linea transversali. Vide *cap. Non debet de consanguinitate, & affinitate*; Concil Trident. *sess.* 24. *de Sacr matrimon can.* 3 Emm. Sà *verb. impedim. diriment. num.* 4. Bonac. *ibidem num.* 7. Chaves *in sum.*

Victoria tit. de cognat. carnali quaest 275. *Toletum lib.* 7. *cap.* 9. & Armillam *verb. dispensatio nu.* 9. & 10.

339. Inter. 3. Potestne Papa dispensare quoad impedimentum cognationis carnalis?

Resp. Em. Sà *loco proximè citato sub num.* 4 putat posse Papam dispensare cum omnibus, exceptis parentibus, & fratribus: Itaque Papa dispensare potest super impedimento cognationis carnalis in gradibus, qui non sunt prohibiti jure naturali; justa tamen subsistente causa, ut v. g. sit pax inter familias, vel ob confœderationem Regnorum, vel ob aliam rationabilem causam, puta necessitatem magni scandali vitandi, evitationem inimicitiarum, rixarum, & homicidiorum, aut dotis incompetētiam, quia multum interest puellas nobiles dotem sufficientem habere, ex *l. prima ff. soluto matrim.* & *cap.* 15. *de consang.* & *affinit.* ut docet Diana *p.* 7. *tract.* 12. *resol.* 34 Verùm est tamen, Conc. Trident. *sess.* 24. *c.* 5. *de reform. matrim.* prohibere, ut in 2. gradu nunquam dispēsetur, nisi inter magnos Principes, & ob publicam causam, quamquam sub nomine magnorum Principum, secundū aliquos, includantur etiam Domini titulares; unde Zerola *in praxi Episc. part.* 1. *verb. dispensatio* §. 2. refert se vidisse dispensare inter Barones, & titulares Regni Neapolitani. Imò Diana *part.* 8. *tract.* 7. *res.* 8. pluribus citatis, asserit, Summum Pontificem ex sua benignitate ob causam urgentem, etiam privatam, interdum dispensare cum personis inferioris conditionis. Cæterùm nota id, quod docet Coninchus *disp.* 33. *nu.* 44 apud Barbos. *in collect. ad Trident. loco supracit. à numer.* 27 scilicet hunc Tridentini locum intelligendum esse de gradu consanguinitatis, vel affinitatis ortæ ex legitimo matrimonio, quia in affinitate orta ex fornicaria copula, præsertim occulta, longè faciliùs dispensatur, Sed circa hanc difficultatem vide Barbos. *ubi suprà per totum*; nam ibi docet modum pro dispensationibus obtinendis validè, ac licitè.

340 Inter. 4. Quid est, & in quo consistit cognatio legalis, & inter quas personas contrahitur?

Resp. Cognatio legalis est propinquitas quarumdam personarum consurgens ex adoptione, ut docent Doctores communiter *in* 4 *dist.* 42. & *in cap* 1. *de cognat. legal.* teste Valentia *tom* 4 *disp* 11. *quaest.* 5 *punct.* 3 *verb. cognatio, colum.* 3 apud Bonac. *de matrim. quaest.* 3. *pun.* 5. §. 3. *num.* 1. Adoptio verò est quædam legitima assumptio extraneę personę in filiū, vel nepotem, vel in filiam, aut neptem, ut docet S. Thom *in* 4 *dist.* 42. *quaest.* 2. *ar.* 1. & alii apud eumdem Bonac. *loc. citat. qui testatur de communi*. Vide igitur ipsum; nam plura explicat ad intelligentiam cognationis legalis, & quas conditiones habere debeat, ut aliquis possit adoptare. Cæterùm cognatio legalis consistit in hoc, quòd impedit, & dirimit matrimonium inter adoptātem, & adoptatum, & adoptati descendentes, usque ad quartum gradum: & hæc cognatio inter has personas semper impedit, etiamsi adoptio dissoluta fuerit: habetur *ex cap. diligere* 30. *quaest.* 3. Item non potest subsistere matrimonium inter adoptatum, quamdiù non est emancipatus, & adoptantis filios legitimos, dum sunt in Patris potestate, & inter uxorem adoptantis, & adoptatum, & inter hujus uxorem, & adoptantem. Sed mortuo adoptāte, inter hujus filios legitimos, & adoptatum, nullum est impedimentum. Verùm inter uxorem adoptantis, & adoptatum, & inter uxorem adoptati, & adoptantem, perpetuò remanet impedimentū, quamvis adoptio sublata sit. Duo autem adoptati inter se contrahere minimè prohibentur. Vide Em. Sà *impedim. dirim. numer.* 6. Chaves. *in summ. Victoriæ de cognat. legal quaest.* 281. Toletum *lib* 7. *cap.* 8 *num.* 4 & præsertim Bonacinam *loco supracit. nu.* 4 & *seqq.* est enim communis doctrina: Vide etiam Dianam *part.* 9. *tract* 6. *resol.* 54 qui docet, ex adoptione imperfecta non oriri impedimentum cognationis legalis.

341 Inter. 5. Quid est cognatio spiritualis, quæ impedit, & dirimit Matrimonium, & cum quibus contrahitur talis cognatio?

Resp. Est attinentia duarum personarum, quæ ex statuto Ecclesiæ oritur per Baptismi, & Confirmationis administrationem, vel susceptionem Baptizati, vel Confirmati. Ita S Thomas, & communis *in* 4. *dist.* 40. & *glos.* & *communis in cap.* 1. *de cogn spirit in* 6. Sylvest. *verb. Matrim* 8. *num.* 7. Contrahitur autem inter Baptizantem, & Baptizatum, baptizatique Patrem, & Matrem, & inter Baptizatum, & patrinum, qui locum Patris, vel Matris tenet, sive sit unus, sive plures, sive vir, sive fœmina; & hæc dicitur paternitas. Per compaternitatem verò contrahitur inter Patrem, & Matrem Baptizati ex una parte, & Patrinum, vel Patrinos ex altera, non autem inter ipsos Patrinos oritur aliqua spiritualis cognatio. Tolet. *lib.* 7. *c.* 8 *nu.* 2. Nota tamen, Trident statuisse, ne sint plures duobus susceptoribus in baptismo. Vide Concil. Trid *sess* 24. *cap.* 2. *de reformat.* & docent

cent DD. communitet. Bonacin. *de matrim. quæst.* 3. *punct.* 5. §. 2. *num.* 2. Vide *in tit.* 162. *Inter.* 6.

342 Inter. 6. Quid est cognatio spiritualis & inter quas personas contrahitur?

Resp. Cognatio Spiritualis definitur à Sancto Thoma *in* 4. *distinct.* 40. & aliis communiter, quòd sit propinquitas quædam orta ex hoc, quòd aliquis confert Sacramentum, vel tenet aliquem ad suscipiendum Sacramentum, baptismi scilicet, vel confirmationis; & contrahitur inter baptizantem, vel confirmantem, & baptizatum, vel confirmatum, inter tenentes baptizatum, vel confirmatum, & Patrem, & Matrem naturalem baptizati, vel confirmati, & tandem inter susceptores, seu tenentes, & Patrem, ac Matrem baptizati, vel confirmati, ut docui *in resp. antecedenti*. Et nota, quòd sicut cognatio naturalis dirimit matrimonium propter reverentiam debitam consanguineis; ita conveniens est, ut matrimonium dirimatur per cognationem spiritualem inter præfatas personas ob reverentiam cognationis spiritualis. Vide Tolet. *lib.* 7. *cap* 8. *n.* 2. Emman. Sà *verb matr. imped dirim. num.* 5. Bonacin. *de matrim. quæst.* 3 *pun* 5. §. 2 *per totum*, & alios penes ipsos. Vide etiam Trident *sess.* 24. *de reform matrim cap* 2. & Barb. *ibidem in collect. Doctorum nu* 38. ubi ex aliis asserit, dispositionem Concilii militare in cognatione orta ex confirmatione, sicut militat in cognatione orta ex baptismo, excepto tamen quòd in confirmatione adhibendus sit unus tantùm Patrinus, ut egomet firmabo *in tit.* 162. *ad Inter.* 6.

343 Inter. 7. Cognationem spiritualem contrahitne, qui Procuratorem mittit ad suscipiendum infantem de Sacro Fonte, vel illam potiùs contrahit ipsemet Procurator?

Resp. Triplex est sententia Doctorum circa præsentem casum; quidam enim dicunt cognationem spiritualem non contrahi, nec ab ipso mittente, neque à Procuratore. Hujus autem opinionis fundamentum videndum relinquo apud Sanchez *tom.* 3. *de matrimon. lib.* 7. *disp.* 59. & apud Dianam *part.* 3. *tract.* 4. *resol.* 2. §. *Imò ego & par.* 10. *tract* 16. *resol.* 29 *versic. Nota etiam*, & alios. Alii verò putant contrahi à Procuratore, non autem ab ipso mittente, & pro hac sententia sunt Navar. *lib* 4. *tit.* 11. *de cognat. spirit. consf.* 2. *n.* 3. Toletus *lib.* 7 *cap.* 8. *sub n* 2. Sotus *in* 4 *distinct.* 42 *qu.* 1. *propè finem*, Barbos. *de potest. Episcop. par.* 2. *allegat.* 49. *num.* 5. Pax Jordanus *tom.* 1. *lib.* 3. *tit.* 2. *nu.* 75. & alii plures penes ipsos. Tandem in tali casu principalem, qui Procuratorem constituit, cognationem contrahere, magis probabiliter tenent plurimi, ut Sylvest. *verb. Matrimon.* 8. *q.* [illegible] *num.* 7 *vers. quartum decimum*, Emmanuel Sà *verb. Imped. dirim. sub numer.* 5 Bonacin. *de Matrim. quæst.* 3. *punct.* 5. *num.* 34 Basilius Pontius *de Matrimon. lib* 7 *cap.* 49. *num.* 10. Moronus *resp.* 15. *num* 21. & alii plures apud ipsos, & ita sensisse Rotam Romanam referunt Varallus, & Riccius teste Morono ibidem. Imò cum Emmanuel Sà asserit, ita fuisse decisum à Sac. Congregatione Concilii, & hoc etiam affirmat Bonacin. loco citat. Licèt autem Alloza *verb. Baptismus numer* 8. utramque sententiam probabilem putet, tamen recedendum non est à nostra sententia, quæ docet, quòd Procurator non contrahit cognationem spiritualem sibi, sed mandanti; & ita tenet etiam Farinac. *in dec. part.* 4. *in declarat sess.* 25. Conciliis ut legenti patebit; Sylvius *in addit. ad* 3. *part. qu.* 56. *art.* 5. *ad* 4. Layman. *lib.* 5 *tract.* 10. *par* 4. *cap.* 4 *nu.* 5. & alii; & ratio est, quia Procurator non suo, sed alieno nomine tenet infantem, & sic ut plurimum non intendit cognationem contrahere. Ideò Patrinus esse non potest, quia nec principale, nec accessorium vult, & ubi non est consensus, non oritur obligatio. Prætereà Procurator non est electus, nec designatus pro Patrino: ergo cognationem non potest contrahere ipse, sed benè qui illum mittit, cum non sit actio purè personalis, ut nequeat per procuratorem exerceri: & quamvis ad contrahendam cognationem spiritualem requiratur contactus, sufficit tamen alienus; nam sicut sufficit per alium suscipere, vel tenere, ita per alium tangere; qui enim per alium facit, per se ipsum facere videtur, juxta regulam juris notam. Tandem consuetudo, quæ est optima legum interpres, probat, illum esse Patrinum, qui Procuratorem constituit; imò consuetudo vim legis habet, & in favorem consuetudinis decidisse Sac. Cong. etiam ipsi Adversarii fatentur: ergo &c. Quæ autem dicta sunt de Patrino Baptismi, meritò dici possunt de Patrino Confirmationis, cum pari passu incedant, & militet eadem ratio de utroque.

344 Inter. 8. Ille qui baptizat in necessitate, contrahitne cognationem spiritualem?

Resp. Sanchez *de matrimon. lib* 6. *tom.* 2. *disp.* 62. *nu.* 11. dicit, quòd sic, & ita tenet etiam Emman. Sà *verb. Baptism. sub nu.* 15. *in fin* nam Baptizans in necessitate cōfert verum Sacramentum, & consequenter cognationem contrahere cum ipso baptizato, & Patre, & Matre ipsius, necessariò dicendum est. Vide Dianam *par.* 5 *tract.* 3 *res.* 7. & est commun. sent.

Bo-

Bonac. *de Matrim. disp.* 3. *num.* 11. *punct.* 5. §. 2. *num.* 11.

345 Inter. 9. Si aliquis in privato Baptismo infantem tenet ex proposito, ut Patrini munus obeat, contrahitne cognationem spiritualem?

Resp. Notandum est primò nullum adesse Ecclesiæ præceptum, ut in privato Baptismo Patrinus adhibeatur, ut docent Sotus *in* 4. *dist.* 42. *qu* 1. *art.* 1. Henriq. *lib.* 2 *cap.* 18 *in fin.* Suar. Sanchez, Rodriq. & alii, quibus subscribit Dian. *par.* 3. *tr.* 4. *res.* 18. & *par.* 5. *tr.* 3. *res* 7. Verùm an contrahat cognationem spiritualem, qui ex proposito infantem tenet, ut Patrini munus obeat, est magna difficultas. Affirmat Navar *in Man. cap* 22. *n* 40. Coninch. *de Sacr disp.* 32. *dub* 2. *conclus* 5. Laym. *lib.* 5. *tr* 2. *cap.* 9. *n.* 4. & alii ab ipso relati, & est sententia valdè probabilis; tamen non minùs probabilem puto oppositam sententiam, quam tuentur Sanch. loco sup. cit. nu. 15. Granad. *de Sac. in* 3 *par. contr* 4 *tract.* 2. *disp.* 7. *n.* 4 Rodriq. & alii apud ipsos, quibus astipulatur Diana loco citat & ratio est, quia non est in potestate susceptoris, vel ut meliùs dicam, tenentis Infantem in Baptismo privato velle, aut nolle cognationem contrahere; nam requiritur, ut pe.ita ab Ecclesia serventur: sed munus susceptoris non obitur propriè, nisi quando Baptismus est solemnis: ergo non contrahitur spiritualis cognatio, nisi in Baptismo solemni ritu administrato. Bonac. loco proximè cit. Vide Sanch. & Dian. *loco sup cit.* & *par.* 10. *tr.* 16 *resol.* 29. §. *Notandum est*, à quibus plura haberi possunt in confirmationem hujus posterioris sententiæ, cui libenter adhæreo.

TITULUS XXXIX.

De Cohabitatione Conjugum.

Vide tit. de Divort. Inter. 2. 3 4 8. 13.

346 INter. 1. Tenenturne Conjuges simul cohabitare? Et Uxor teneturne sequi Virum migrantem?

Resp. Certum est, teneri Conjuges simul cohabitare; quia Matrimonium fit ad prolem suscipiendam, & ad vitandam incontinentiam; si autem conjuges non cohabitarent, nec proles susciperetur, nec incontinentia evitaretur; ergò simul cohabitare tenentur, & patet *ex cap. litteras de restit. spoliat.* Nec de hoc est aliquod dubium, nisi inter eos factum fit divortium, ut dicam *in tit.* 72. *de Divortio*, *ubi plura de Divortio agam*, & nisi unus conjugum timeat infectionem lepræ, aut alterius contagiosi morbi, ut dicam *ad Inter sequentem*, vel tandem dummodò simul cohabitando non immineat aliquod grave periculum animæ, vel corpori alterius conjugis. An verò Uxor teneatur sequi virum migrantem, ita in terminis respondet Emmanuel Sà huic dubio *verb. matrimon. n.* 28 *Tenetur Uxor virum migrantem sequi, nisi aliud esset inter eos conventum, & ipse non cogeretur aliqua necessitate migrare, aut nisi insciens vagabundum duxisset, aut si ipse vellet inhonestè vagari, aut cum periculo animæ, vel corporis, vel post matrimonium factus est vagabundus.* Concludendum est igitur, Uxorem teneri sequi Maritum, quando nullum extat pactum in contrarium, ut habetur *ex cap. Unaquaque* 13. *q.* 2. Imò si cum uxore vir fecit conventionem, aliò non transferendi suam habitationem, adhuc superveniente aliqua justa causa trãsferendi aliò domicilium, tenetur Uxor illum sequi; puta si fuerit per exilium expulsus, aut bannitus, vel ad tuendas res familiares migret, aut ob inimicitias capitales, seu etiam propter aeris intemperiem, & hujusmodi. Nam Uxor tenetur sequi Viri infortunium, non quidem per modum pœnæ, sed tamquam onus annexum Matrimonio, ut dicitur in *l. si cum dotem* § *Sint autem ff soluto matrimonio*. Ultra quod, pactum, seu promissio non transferendi aliò domicilium censetur facta sub hac conditione, nisi justa superveniat causa. Ità ex Sanchez, Gutierez, Reginaldo, & aliis, firmat Bonac *de matr. q.* 4. *punct.* 6. *n.* 20. *usque ad n.* 24. *inclusivè, qui n* 25. asserit, Virum quoque teneri, Uxorem sequi, quando ipsa transfert ex causa domicilium, quia conjuges sunt pares quoad mutua obsequia matrimonii; & rectè dicit. Vide Navarrum *in Man. cap.* 14. *n.* 20. Toletum *lib.* 5. *cap* 2. *per tot.* Sanchez *de matrim. tom.* 1. *lib.* 1. *disp* 40. Dianam *par* 3. *tract.* 4. *res.* 202. Layman. *lib.* 5. *tr.* 10. *p.* 3. *c.* 2. *per totum*, & alios penes ipsos.

347 Inter. 2. Conjux teneturne cohabitare cum altero Conjuge, lepra, vel morbo gallico infecto?

Resp. Si vult, potest cohabitare, sed non tenetur, quia Conjux sanus non est obligatus cohabitare cum tanto incommodo cum altero Conjuge infecto, dum probabiliter timet sibi infectionem lepræ, morbi gallici, vel alterius contagiosi morbi; unde ei licebit, non solùm thoro, sed etiam cohabitatione separari. Ita Emmanuel Sà *verb. Debitum Conjugale num.* 15. Navarrus *in man. cap.* 16. *n.* 25. Sanchez *tom.* 3. *de matrim. lib.* 9. *disp.* 24. *n.* 29. & alii communiter. Non debet tamen ità longè abesse, ut non possit alteri conjugi cætera obsequia

exhi-

exhibere, quia non eximitur ab aliis obsequiis præstandis, ut docet ipse Sanchez loco cit. Reginaldus, & alii, quos sequitur Bonac. *de matrim. q. 4. pun. 6. sub n. 21*. Vide Sylvestrum *verb. Debitum Conjugale sub n. 2. & suprà ad Inter. antecedentem, & infrà in tit. 54. ad Inter. 10.*

TITULUS XL.

De Concionatoribus, & Concionibus.

Vide tit. de Episcopat. &c. Inter. 57. tit. de Excom. &c. Inter. 2. tit. de Her. Canon. Inter. 4. tit. de Paroch. Inter. 25. tit. de Regul. Interrogat. 11. 12. 13. 14. 15. 44. 50. 117. tit. de Simon. Inter. 24.

348 INter. 1. Concionator potestne sine peccato concionem habere coram excommunicato vitando?

Resp. De hoc minimè est dubitandum, quia concio dirigitur, & ordinatur ad utilitatem ipsius excommunicati, & omnes cum eo possunt audire concionem, ut dicam *in tit. 87. ad Inter. 2. propè finem, & habetur cap. Responso, de sentent. excom.* Et hoc est verum, etiamsi oratio Angelica in principio concionis recitetur; nam illa oratio non censetur publica, sed privata, ut docet Navar. *in man. cap. 27. sub n. 36. circa finem, & ex eo* Bonacin. *de Cens. disp. 2. quæst. 2. pun. 6. §. 1. nu 9.* & alii plures, quos vidi.

349 Inter. 2. Licetnè concionari tempore Interdicti?

Resp. Licet concionari, & concionem audire; nam per divina Officia non intelligitur prædicatio, ut docet Navar. ubi suprà num. 176. Toletus *lib. 1. cap. 53. n. 1.* Zeccus, Bonac. & alii communiter, & habetur *cap. Responso de sentent. excommun.* Vide quæ dixi *ad Inter. antecedentem; nec non ea, quæ dicam in tit 87. ad Inter. 2.* & docet etiam Lezana *verb. Interdictum sub n. 20.*

350 Inter. 3. Prædicandi licentiam potestne dare Parochus in sua Parochia non approbatis ab Ordinario?

Resp. Diana *part. 3. tr. 1. resol. 111. vers. Nota etiam*, docet ex Rodriquez, & Barbosa, posse Parochum, seu Curatum dare dictam licentiam viro docto, & noto, etiam Regulari, ut bis, vel ter concionetur in sua Ecclesia sine Episcopi approbatione. Vide Dianam *par. 4. tr. 4 res. 22. vers. Notandum est etiam.* Imò addit, quòd Concionatores Regulares semel approbati in una Diœcesi itinerantes, possunt prædicare, ubi voluerint, non contradicente Parocho, & non obstante proprio Episcopo loci, ex concessione Gregorii XIII. facta Societati Jesu, qua per communicationem frui possunt alii communicantes in privilegiis; & pro se citat Villalobos, Joan. della Crux, Portellum, Barbosam, & Mirandam. Sed Lezana *tom. 1. par. 1. cap. 20. n. 4.* id admittit, dummodò præsumi posset licentia tacita, vel interpretativa Episcopi, & sit in loco, ubi non est Episcopus, & legitima consuetudine sit receptum, aliàs non; nam cautè procedendum est, maximè post Constit. Gregor. XV. & Clement. X. *infrà referendam in tit. 180. ad Inter 44.*

351 Inter. 4. Prælati Regulares possuntne dare licentiam sæculari, ut concionetur in suis Oratoriis, aut Ecclesiis? & Episcopus potestne hoc illis prohibere?

Resp. Affirmativè respondet Baldellus *tom. 2. lib. 1. disp. 21. nu 13.* cui adstipulatur Diana *par 9. tr. 7. res 68.* dummodò sit sufficiens; nam etiam laicis de jure communi permittitur disserere de rebus Divinis, & prædicare, *cap. Mulier dist. 23.* ergo sicut non debet Episcopus contradicere Regulari, ne prædicet in sua Ecclesia, sic nec laico docto, qui licentiam habet à Prælato Regulari, jurisdictionem spiritualem habente in loco, in quo prædicatio est facienda. Verùm talis sæcularis tenetur petere benedictionem ab Episcopo, & emittere professionem fidei coram eodem; nam Episcopus potest id exigere à Religiosis, ita etiam à fortiori ab ipso laico. Vide Dian. loco cit. Sed si Episcopus contradixerit, melius est, ut ei obediatur.

352 Inter. 5. Concionatores quotidiani tempore Quadragesimæ tenenturne jejunare?

Resp. Generaliter loquendo, putant quidam non teneri, etiamsi concionentur propter stipendium, & licèt ter in hebdomada ad Populum concionem habeant. Bonacin. *de leg. disp. ultim. quæst. 1. pun. ultim. numer. 13.* Trullench. *tom. 1. in Decal. lib. 3. cap. 3. dub 7. num. 15.* Navar. *in man. cap. 21. num. 16.* Sylvius *in 2. 2. D. Thom. qu. 147. ar. 4.* & alii, quos refert, & sequitur Dian. *par. 1. tr. 9 res. 10. & 11. & par. 10. tr. 11. res 32.* ubi prætereà excusat Concionatorem à jejunio præcedentis diei, si intrà annum prædicet; sed hoc intelligit, quando concionator non posset *commodè jejunare*, alioquin teneretur; hæc omnia docet etiam Sanch. *in Opuscul tom. 2. lib. 5. cap. 1. dub. 13.* Mihi tamen videtur distinguendum, aut concionator voluntariè se ingerit petendo prædicandi licentiam, & locum sibi

fibi ad prædicandum procurat, vel à suo Prælato prædicare jubetur, aut tenetur ex voto, aut ejus Conciones admodùm utiles essent Populo. Si voluntariè, & spontè se ingerit, agnoscens suam impotentiam ad prædicandum sine fractione jejunii, peccat quidem, nec excusatur, quia tenetur ex debito jejunare, non autem prædicare. Unde quia ejus ministerium est voluntarium, non excusatur; & ideò si non jejunat, peccat, cum in fraudem jejunii se exponat ad concionandum, reddens se impotentem ad præceptum Ecclesiæ servandum, nec fraus debet ei prodesse. Si verò noscit suam impotentiam, & jussus à Superiore prædicare, eam illi manifestat, eaque cognita Superior adhuc in sua jussione persistit, aliqua justa, & rationabili causa ductus, tunc Concionator non peccat, si præceptum jejunii non servat. Vide Sylv. *verb. Jejunium §.*26. Tolet. *lib* 6. *cap* 4. *n.*4. & præsertim Peyrin. *tom.*1. *de subdito qu.*4. *cap* 6. *quæsito* 11. Et id quod dictum est de jejunio, dicendum est etiam de esu carnium: & hæc opinio videtur mihi in praxi sequenda, cum sit tutior, magis pia, & consentanea rationi.

353 Inter. 6 Possuntne licitè Concionatores tempore Quadragesimæ, dum concionantur quotidie, non jejunare, si non possunt simul jejunare, & prædicare?

Resp. Huic petitioni jam satisfeci *in Resp. ad Inter. antecedentem*, & dixi, quòd illi excusantur Concionatores à jejunio, qui concionantur ex obedientia, vel ex voto, vel si eorum conciones essent multùm utiles Populo, & non illi, qui sciunt non posse prædicando jejunare, & tamen sibi locum, & licentiam procurant in fraudem jejunii; nam Ecclesia præcipit jejunium, non autem ut quis spontè se ingerat, & voluntariè suscipiat illud onus incompatibile cum jejunio; inhærendo illi doctrinæ quæ habet, excusari eos, qui ob opera pietatis majora, non valent jejunare, ut prædicando, docendo &c. quia hæc doctrina militat pro iis, qui ex officio, nempè ex obedientia, vel ex voto, aut ex aliqua necessitate concionari, & docere tenentur; non antem pro iis, qui sua se spontè ingerunt (*Quomodò enim prædicabunt, nisi mittantur?*) & præter Doctores quos ibi citavi, ita etiam docent Binsfeldius *in Enchiridion Theol. par.*3. *cap.*33. *conclus* 9. Philiarchus *de offic. Sacerd. tom.* 1. *par.* 2. *lib.* 3. *cap.* 25. Fernandez *in exam. Theol. par.*2 *cap* 8. *§.*2. 12. Facundez *præcep.*4. *lib.*1. *cap.*9. *nu* 19. & alii. Verum est tamen, quòd si aliquis procurat sibi locum, & licentiam concionandi, & habet simul intentionem jejunandi; si posteà ratione debilitatis, aut pravæ complexionis jejunare non valet, tunc videtur excusandus, cum sit melius opus inceptum perficere, quàm jejunare: præsertim quia abest tunc fraus, & dolus, & intentio violandi præceptum jejunii. Tandem pro coronide puto probabile, quòd qui non concionatur principaliter propter lucrum, sed minùs principaliter, ob necessitatem scilicet se sustentandi, possit licitè non jejunare, quia habet justam causam. Vide Navar. *in man. cap.*21. *n.*17. Graffium *part.*1. *lib.*2. *cap.*37. *n* 54. & Reginald. *in praxi tom.*1. *lib* 3. *cap.*17. *n.* 219. Sic iterùm rescribendum duxi, ut satisfacerem nonnullis, qui pro conscientiæ quiete à me quæsierunt aliquam majorem declarationem circa præfatum dubium.

*Quær.*1. An sit peccatum mortale prædicare sine licentia Superiorum legitima, & à quibus licentiam habere debeant Regulares prædicare volentes? Et quid si prædicarent inutilia, aut detraherent Prælatis Ecclesiæ?

Resp. Qui sine debita Superioris licentia prædicare præsumit, equidem mortaliter peccat; nam facit contra illud Sacræ Scripturæ dictum: *Quomodò prædicabunt, nisi mittantur? Ite, & prædicate Evangelium.* Imò prædicantes sine licentia possunt excommunicari, *ex cap. Excommunicamus §. quia verò, de haeretic.* At excommunicatio supponit peccatum mortale: ergo qui sine legitima Superioris licentia prædicat, peccat mortaliter. Ità tradunt Sylvest. *verb. prædicatio sub n* 1. Navar. *in manual. cap.*23. *nu* 141. Cajetan. *in Summ. verb. Prædicatorum peccata*, Emmanuel Sà *verb. Prædicare n.*4. Bordonus *in consil. Regul. ref.*7. *n.* 28. Dian. *par.*8. *tr.*7. *ref.*11. & alii contra Bassæum, & Machadum. Verum est tamen, ut notat ipse Diana, quòd in transgressione hujus præcepti datur parvitas materiæ; unde qui semel tantùm sine licētia prędicaret, posset excusari à mortali culpa, nisi ex aliqua circumstantia gravaretur culpa, & de veniali fiat mortalis, ratione circumstātiarum; siquidem prędicare valdè inutilia, aut scienter falsa in fidei doctrina, vel morum, aut vita Sanctorum, aut detrahere, ferè nominatim, Prælatis Ecclesiæ, semper est peccatum mortale, ut docent præcitati Doctores, teste Victorello *in Addit. ad* Emman. Sà loco citat. quibus addo Armillam *verb. Prædicare num.* 3. *&* 6. Dandinum *de suspect. de hæresi cap. ult. sect.* 2 *sub sect.* 2. *nu* 59 *& seqq.* & in hoc omnes Doctores conveniunt. Vide Lezanam *tom.*1. *par.*1 *cap.*20. *per totum, & præsertim num.* 17. *propè finem, & tom.* 3. *verb. Concionator nu.*10. & Barbos. *in Trid. sess.*4. *n.*7.

&

& seqq. & sess 5. cap. 2. de reform. nu.17. & seqq. & sess. 24. de reform. cap. 4. à num 1. usque ad 23. inclusivè; ab his enim plura haberi possunt ad hoc propositum, & à quibus licentiam habere debeant Regulares prædicare volentes. Vide etiam eundem Barbos. *de potest. Episcop. part. 3. alleg 76. & de offic. Parochi par. 1. cap. 14. & alios suprà citatos.*

Quær. 2. An Prædicatores prædicantes in peccato mortali, mortaliter peccent? Et an sit simonia, pro concione de pretio pacisci?

Resp. Nonnulli certò putant, esse peccatum mortale prædicare in peccato mortali, non solùm publico, sed etiam occulto, & sine scandalo, si antè non eliciatur saltem contritionis actus. Ita Cajetanus 3. *part. quæstion. 64. artic. 6. & in 2. 2. quæst. 187. artic. 3.* Paludanus *in 4. distinct. 19. quæst. artic. 3.* Angelus *verb. Prædicare num. 7.* Navar. *in Man. cap 25. nu.141* & alii, teste Diana *infrà referendo*: nec dissentit Rotarius *in Appar. pro exam Cler. cap 8. sect. 5. sub numer. 20.* & ratio est, quia munus prædicandi est ministerium Ordinis, & procedit à gratia Sacramenti, ut docet novissimè P. Campionus *par. 2. cap 37. sub num 17. Instruct. pro se præparant. ad aud. Confess.* vel, ut alii dicunt, est annexum Ordini, & præcipuè Consecrationi Episcopi, & actio illa est satis gravis, & in ea operatur homo, ut Spiritus Sancti organum. Oppositum tamen docent alii, nempè, prædicantes in statu peccati mortalis, non peccare mortaliter, si peccatum sit occultum, & absit scandalum. Ita Sotus *in 4. distinct. 1. quæst. 5. art 6.* Emmanuel Sà *verb. Irregul ex Ordinis abusu, sub num 8. & verb. Prædicare numer. 2.* Armilla *verb. Prædicare sub num. 2.* Suarez *in 3 par. tom. 3. disput. 16. sect. 3.* Valentia *tom 4. disp. 3. quæst. 5. pun 3* Lezana *tom. 1. par. 1 cap. 20. nu. 15.* & præsertim Diana *par. 3. tract. 4. resol 197.* & alii plures. Ego verò in hac opinionum diversitate, puto melius esse, quòd Concionator antè prædicationem confiteatur peccata mortalia, si habet, aut saltem actum Contritionis eliciat; nam aliàs ad minus semper grave peccatum veniale committit, & de hoc ego non dubito cum Lezana loco citat. Cęterùm non credo esse peccatum mortale, quia ex regula tradita à Divo Thoma 3. *part. quæst. 64 artic. 6.* ministrare opera charitatis non consecrata in mortali, non est mortale. Nec prædicare propriè, & secundum se est actus Ordinis, vel alterius Sacramenti, cum nullus Ordo, aut Sacramentum ad concionandum ordinetur, ut docet Suarez *tom. 4. de Relig. tract. 10. lib. 9. cap. 1. numer. 15.* Passer. *de stat. quæst. 187. artic. 1. numer. 1099.* Cajetanus *in sum. verb. Prædicatorum pecc.* Armilla loco citat. Emmanuel Sà, & alii. Ergo &c. Nec obstat, si dicatur, Diaconum teneri annunciare Evangelium; & Sacerdotem docere Populum necessaria ad salutem, & munus prædicandi annexum esse Ordini, & præcipuè Consecrationi Episcopi. Nam respondetur, quòd Diaconus annunciat Euangelium, illud legens solùm ex officio in Missa Solemni; & Sacerdos tenetur docere Populum, non ex vi Ordinis, sed ex officio. Aliud est enim legere Euangelium, aliud docere Populum, aliud verò prædicare, ut per se patet; nam prædicatio non æqualiter competit omnibus, sed iis dumtaxat, quibus id specialiter fuerit demandatum, juxtà illud Apostoli, *Quomodò prædicabunt, nisi mittantur?* & ex Evangelio habetur. *Ite, prædicate Euangelium omni creaturæ.* Ac denique licèt prædicandi munus sit proprium Episcoporum, tamen hoc resultat ex eo, quòd est missus à Christo Domino salvo ordine Ecclesiasticæ Jerarchiæ; unde prædicare esse solùm *actum jurisdictionis Spiritualis*, optimè probat Passerinus ubi suprà numer. 1112. & seqq. & propterea non competere fœminis, & laicis, docet, & benè. Prædicare enim nec ex natura rei, nec ex institutione Ecclesiæ est actus Ordinis, & consequenter non est opus consecratum, cùm nullus Ordo ordinetur ad talem actum, nec in traditione ullius Ordinis sit mentio talis actus, nec alibi, ubi legitur Ecclesiæ hujusmodi institutio, ut rectè notat Suarez, ubi suprà num. 17. & Passerinus loco citat. num. 1099. Idem prorsùs egregiè sustinet etiam Diana loco suprà citat. ergo &c. Tandem pro concione de pretio pacisci simonia est, secundùm Sotum apud Victorellum in addit. ad Emmanuel Sà, ubi suprà sub numer. 5. in fine. Non est tamen simonia, si Concionator aliquid spontè datum pro sua sustentatione, aut pro emendis libris recipiat; est enim dignus operarius mercede sua. Vide Emmanuel Sà *in verb. Simonia sub numer. 1.* Sanchez *in opusc. tom. 1. cap. 3. dub. 11. numer. 9.* & Lezanam *tom. 3. verb. Simonia sub nu. 2. & verb. Concionari num. 12.* ubi plura refert ad intentum ex Suarez de Simonia *lib. 4. cap. 46. numer. 4.* Bonacin. item *de Simonia quæst. 6. punct. 2. obiect. 3.* & aliis; & præsertim posse fieri pactum de tali mercede, quia

quia deducere in pactum rem licitam non est illicitum; non est tamen licitum plus exigere pro sustentatione, quàm ferat ratio laboris, quia excessus ille non est debitus, ac per consequens est injustus, & suspectus de Simonia Ego tamen dico; id, quod spectat ad sustentationem, & pro itinere &c. potest deduci in pactum, & obligationem ex justitia, quia locat libertatem suam, & obligat se ad hoc faciendum, & aliud facere non potest ipse Concionator. Pro labore verò, si est labor intrinsecus ipsi concioni, non videtur ullo modo posse in pactum deduci; potest tamen aliquid exigi absque pacto ex consuetudine probata,& Judicis Ecclesiastici auctoritate interposita,ut benè notat Armilla *verb. Simonia nu.2.* & ità habet consuetudo Ecclesiæ, ut videmus.

Quær. 3. Quis teneatur salarium, seu eleemosynam solitam Prædicatori præstare? vel quibus sumptibus solvenda sit eleemosyna Concionatori?

Resp. Prædicatoris electio, & deputatio in Cathedralibus semper spectat ad Episcopos, & sumptibus propriis illum conducere debent. Si verò adest consuetudo immemorabilis, quòd Universitas, seu Communitas solvat, & Episcopus exigat, ea servanda erit, & Episcopus ad nihil tenetur. Casu tamen quòd Communitas,sive Populus ab immemorabili habeat jus eligendi prædicatorem, & Episcopus eo uti sinat, potest cogere eumdem Populum ad impensas, & eleemosynas Prædicatori præstandas, quas ipse Populus solitus est præstare,secus verò dicendum est, si Episcopus non fineret, ut Populus nominaret, & eligeret Concionatores, & solitus esset præstare eleemosynam, quia in tali casu minimè posset compellere Populum ad solitam eleemosynam, & impensas Prædicatori præstandum. Nam si Episcopus prætendat Communitatem quoque teneri prestare eleemosynam, ad ipsum incumbet onus probandi immemorabilem. Ità ex Sellio refert decisum Barbos. *in collect. ad Trident. sess.24. cap 4. nu.* 10. Cæterùm consuetudo immemorabilis nominandi, vel præsentandi Prædicatorem Episcopo pro Ecclesiis inferioribus, non est sublata; tamen Episcopus non potest compellere Populum, sive Communitatem ad præstandam solitam eleemosynam Prædicatori, si ipsum voluerit deputare. Ac denique consuetudo servanda est, qua solent ex publico Civium ærario eleemosynæ dari. Ità ex Decretis Sac.Congregationis, & Doctoribus resolvit Barbos. *in Collect. DD. in Trident. sess. 5. de reform. cap.2. n.6. usque ad nu,13. exclusivè, & de potest. Episc. par.3. alleg.76. nu.* 10. 11. 12. & 13. Vide quoque Dianam *par.3.tract.5.resol.71.* & Lezanam *tom.3. verb. Concionator sub nu.* 12. qui alios Doctores referunt, & concludunt, quòd in hoc considerranda sit consuetudo Ecclesiarum, & locorum, & secundum illam determinandum, qua seclusa Episcopum obligabis; nam Pastoris est prædicare, vel prædicari curare, & Verbum Dei annunciare gregi suo, idque expensis suis, nisi aliter consuetudo prescripsit, quæ omninò servanda erit, ut dixi; quia facit, ut justus titulus præsumatur, præsertim si sit immemorabilis, aut saltem quadraginta annorum.

Quær. 4. An Parochus qui per se ipsum vult habere conciones ad Populum in Adventu, vel Quadragesima, possit prætendere consuetam eleemosynam; & quid dicendum est de Episcopo? Et an Paruchus possit ab Episcopo impediri, ne concionetur?

Resp. Parocho per se ipsum concionanti, minimè licet, prætextu cujuscumque paupertatis, prætendere sibi præstari eleemosynam solitam dari Prædicatoribus, aliàs ab Universitate electis: Et hoc quod dictum est de Parocho, à fortiori dicendum est de Episcopis, cum ex proprio munere ad id teneantur. Ità ex Aldano refert decisum Barbos. *in Collection. ad Trident sess.5.cap.2. n.15.& de Officio Parochi par.1.cap.14.n.7.* Vide Gavantum *in Man. Episcoporum verb. Concio sacra num.2.* & Sellium *in select. can.cap.23 n 18.* qui testantur sic suisse resolutum in una Vestana 20.Mart. 1621. Vide iterùm Barbos. *in Trid sess. 24. de reform cap.4. n.* 4. Verum est tamen, quòd si Parochus velit per se ipsum munus prædicationis obire,non debet impediri;nam ità fuisse decisum à Sac. Congregatione,refert idem Barbosa *de offic.Parochi cap.14 n. 5.* Imò Parochus per se ipsum inter Missarum solemnia habere potest concionem ad Populum, & etiam quando Episcopus ipse in Cathedrali prædicat. Barbos. loco proximè cit. num. 3. Lezana *tom.1. par.1. cap.20. n.6.* qui asserit, quòd etiam prædicante Episcopo, Religiosi prædicare possint: tamen circa hoc videndus est Gavantus *in Man Episcopor.verb. Concio sacra n.52.* nam refert quandam Sac. Congregationis declarationem sub Urbano VIII. emanatam, ex qua oppositum apparet. Unde assertum Lezanæ intelligi debet Episcopo non contradicente. Parochus verò cum habeat jure communi à Papa jurisdictionem,videtur non posse ab Episcopo impediri absque causa, quam legitimam putarem, si Episcopus ipse ali-

aliquando infrà annum prædicare vellet, aut alium magis idoneum deputare. Vide Emmanuel Sà *verb. Parochus nu. 5.* Lezanam *tom. 3. verb. Concionari nu. 3. & 13.* & Tambur. *de jure Abbat. disp. 11. quæsito 1. num. 3.* & nota, quòd Parochi de jure divino concionem ad Populum habere tenentur, & Episcopi non possunt in jure divino dispensare: ergo non possunt impedire, quin suis parochianis prædicent, quando Episcopus in sua Cathedrali prædicat, modò tamen non sit eadem hora, in qua Episcopus vult habere Concionem in Cathedrali. Vide Bonacin. *de legibus disput.6. quæst. unica punct. 8. sub numer. 4. versic. quartum est*, & Emmanuel Sà *verb. Episcopus num.43.*

TITULUS XLI.

De Concubinariis, & Concubinatu.

Vide tit. de Absol. à peccat. Inter. 1. tit. de Paroch. Inter. 23. 32. tit. de Præc. aud. Sac. Inter. 1.

354 INter. 1. Quid est concubinatus, & quibus pœnis debent puniri concubinarii? & quomodo probatur concubinatus?

Resp. Concubinatus est frequens, & consueta fornicatio cum eadem persona; ideòque non sufficit unus, vel alter actus fornicarius, sed requiritur consuetudo, qua simul cohabitent, ac si essent conjugati. Unde ad hoc, ut quis verè dicatur concubinarius, requiritur, quòd habeat copulam cum fœmina soluta, vel conjugata, tenendo eam in propria, vel aliena domo ad Venerem, ac si esset Uxor. Ità docent Sylvester. *verb. Concubinarius nu.1.* Toletus *lib.1. cap.47. n. 1* Riccius *in antiquis verb. praxis pœnarum decis.361.* quibus subscribit Bonacin. *de matrimon quæst 4. pun 14. num.8.* Vide etiam Barbos. *in Trident. sess.25. de reform. cap.14. nu. 3.* qui plures concordantes adducit. Circa autem pœnas, quibus ab Ordinario puniendi sunt concubinarii, videri possunt in Conc Trid. *sess.24 de refor. cap 8* ubi Barbos. *in collect.* latè de talibus pœnis agit. Sed ut breviter aliquid referam, dico, posse Episcopum damnare laicos concubinarios in pecunia, exilio, reclusione, vel aliis pœnis. Item potest illos excommunicare; sed debent præcedere tres monitiones, ex quibus vera contumacia eliciatur; quę monitiones debent esse distinctæ, & separatæ. Si verò pœnis pecuniariis, vel aliis, ut dictum est, eos mulctare velit, nullis præcedentibus monitionibus, procedere potest, ut declaravit Sac. Congregatio apud Doctores, quos refert Barbos. ubi suprà, & Diana *par. 5 tract 1. res 10. vers Sed hæc prorsus, & par.10. tr. 8. res. 4.* à quibus plura haberi possunt ad hoc propositum. Imò idem Barbos. *in Collect. ad Trident. sess 25. de reform. cap.14. n. 2.* refert ex aliis, B. Pium V. per specialem constitutionem monuisse omnes locorum Ordinarios, & in virtute Sanctæ obedientiæ eis præcepisse, ut statuta Concilii Tridentini contra concubinarios, tam Clericos, quàm laicos, edita, districtè faciant observari, reddituri Deo, ac sibi, si id omiserint, rationem. Hoc unum verò restat notandum, scilicet non posse probari concubinatum ex publica voce, & fama: quia ad eum probandum necessaria est plena, & concludens probatio, & testes de publica voce, & fama non sufficiunt; nam quando agitur de crimine, ipsa fama nec semi plenam probationem facit, sed tantùm delictio operatur indicium. Ità Gloss. & DD. *in cap. veniens 1. de Testam.* Antonellus *de Regim. Eccles. Episc. lib.6. cap 29. n.7.* & alii communiter.

355 Inter.2. Clerici Concubinarii quomodo sunt ab Ordinario puniendi?

Resp. In Concil. Trid. *sess. 25 de reformat cap.14.* decernuntur pænæ, quibus debet Ordinarius punire Clericos concubinarios; ideò vide Concilium loc. cit. & Barbosam *in collect. ibidem*, Sylvestrum *verb. Concubinarius*, Toletum *lib.1. cap.47 n.6* Bonac. *de censu.disp. 3. qu.7 pun 5.* Concilium autem Triden.contra concubinarios, vel fornicarios Clericos graviores pœnas infligit, ultra eas, quæ habentur in jure antiquo, quas ibi confirmat: & meritò quidem; nam, ut docet Decianus *in tract. crimin.lib 6 cap 21 n. 6.* tria ex hoc peccato Clericorum mala oriuntur, videlicet, quià laicorum corda scandalum patiuntur, vituperatur officium Ecclesiasticum, & præstatur aliis occasio peccandi, juxtà *cap si mala 2. qu. 5. & cap. significasti de adulter.* Et dicuntur violare templum Dei; nam qui fornicatur, in corpus suum peccat, ut ait Sanctus Paulus *1. ad Corinth. cap 6* Corpus autem Sacerdotis præcipuè, dicitur Templum Spiritus Sancti, ut ibi dicitur. Notent igitur hoc Clerici, & Episcopi, & ea, quæ mandavit B. Pius V. in sua Constitutione, in præcedenti responsione relata; & tandem meminerint illius Ambrosii: *Facilitas veniæ, magis præbere solet incentivum ad malum*, can. est injusta 32. quæst. 4. & illius, Isidori: *Citò violatur auro justitia, nul-*

lam-

Iamque reus pertimescit pœnam, quam scit pecunia posse redimere, ut in can. Pauper. 11. quæst. 3. Ideò non sint faciles Prælati ad compositiones faciendas super delictis; sed castigent ea pœnitentiis salutaribus afflictivis, ne delinquentes deteriores fiant imposterum. Unde Hostiensis dicit, delicta debere puniri secundum statuta canonica, & non secundum quęstum pecuniæ; & personæ sunt, quæ delinquunt, non res, *can. Prodest, & severitas 23. quæst. 5.* Vide Zerulam *in praxi par. 1. verb. compositio §. Tertio*, apud Dianam *par. 10. tr. 4. resolut. 5. vers. His suppositis*, à quibus hæc libavi. Et nota, quòd inter crimina depositione digna est concubinatus diù continuatus, præsertim notorius, & stuprum virginis; & qui notorio crimine enormi, & digno depositione notatur, est irregularis. Vide Navar. *cap. 27. n. 248.* & duas sequentes responsiones immediatè positas.

356 Inter. 3. Clericus concubinarius notorius estne ipso jure suspensus ab officio, & beneficio, vel suspendendus est ab Episcopo? Et quid requiritur ad hoc, ut dicatur concubinarius notorius?

Resp. Decisum à Sac. Congregat. referunt Ballettus, Garcia, & Armendarix apud Barbosam loco proximè cit. à num. 17. Clericum concubinarium notorium sine aliqua monitione Superioris esse hodie, prout in veteri jure, ipso facto suspensum ab officio, & beneficio, & si celebret, irregularitatem incurrere. Verùm, ut quis dicatur notorius concubinarius, requiritur, quòd delictum sit notum per confessionem ipsius factam in judicio, aut per Judicis sententiam, vel saltem per facti evidentiam, quę tergiversatione aliqua celari non possit. Ita colligitur *ex cap. quæsitum de cohabit. Cleric. & mulierum*, & docet Toletus *lib. 1. cap. 47. n. 1.* Notorium enim facti consistit in hoc, scilicet, quòd ità clarè, & apertè se offerat, & exhibeat oculis omnium, ut aliqua probabilitate negari non possit, nullaque tergiversatione celari: habetur *ex cap. vestra, & cap. tua de cohabit. Cleric. & mulier.* Mascardus *de probat. verb. notoriis conclus. 1107.* Thesaurus *in praxi par. 1. c. 21. §. notorium juris*, apud Lezan. *tom. 2. verb. notorium n. 3 & 4* & tandem colligitur ex Extravag. Martini V. quæ incipit: *Ad evitanda*. Sed vide Armillam *verb. Clericus n. 13.*

357 Inter. 4. Episcopus potestne absolvere Clericum concubinarium à supradicta suspensione? Et si celebrat, vel actum ordinis exercet ante absolutionem, quam pœnam incurrit?

Resp. Certò potest Episcopus conferre absolutionem, quia dicta suspensio non est reservata, ut docet Sylvester *verb. irregularitas § 15. nota 27.* Abbas *in cap. quia circa n. 5. de Bigamis*, quos refert, & sequitur Toletus ubi suprà num. 5. qui num. 6. inquit, Clericum concubinarium, modò sit notorius, non solùm esse suspensum, sed etiam irregularitatem incurrere, & indigere ad celebrandum, vel actum ordinis exercendum, non solùm absolutione à suspensione, sed etiam dispensatione ab irregularitate, quam dispensationem potest Episcopus etiam concedere; sed si ante talem absolutionem, & dispensationem celebrat, aut exercet actum Ordinis, incurrit aliam irregularitatem circa quam solus Papa dispensat; quia celebrat, vel actum Ordinis exercet cum suspensione. Vide Toletum loco citat. & hoc est certum apud omnes. Vide Emmanuel Sà *verb. Irregularitas ex ordinis abusu nu. 6. & 7.* & Cabrinum *par. 2. cas. 1. numer. 1 1. pag 49* ubi sic inquit: Si Clericus violavit censuram exercendo actum proprii Ordinis, irregularitatem contraxit, à qua, si est notoria, solùm Summus Pontifex dispensare potest; si verò occulta, etiam Episcopus dispensare cum sibi subditis non prohibetur.

358 Inter. 5. Qui concubinam retinet non in propria domo, sed in aliena, & propriis expensis illam alit, & tantùm semel in mense ad ipsam accedit, & peccat, debetne iste talis absolvi?

Resp. Non debet absolvi, quia censetur non habere propositum abstinendi, & consequenter est indispositus.

359 Inter. 6. Confessarius concubinarius potestne audire confessionem suæ concubinæ?

Resp. Si non sit casus reservatus, potest, quia in rigore loquendo, id minimè est prohibitum in Jure; tamen si esset periculum lapsus, vel doloris defectus, vel manendi in occasione peccandi, ut sæpè accidit, nunquam licitum erit. Vide Dian. *par. 5. tract. 14. res. 100.*

360 Inter. 7. Qui copulam carnalem habet cum Concubina post filium ex ea susceptum, & in necessitate à se baptizatum, quale peccatum committit? & potestne illam in Uxorem ducere?

Resp. Committit peccatum incestus, quia inter eos jam est contracta cognatio spiritualis, & consequenter nec matrimonium inter se contrahere possunt, quia regula juris habet cognationem spiritualem impedientem, & dirimentem, contrahi inter baptizantem, & Parentes baptizati, *cap. 1. de cognat. spirit.*

Na-

Navar. *in manual. cap.* 22. *sub num.* 40. Emman. Sà *verb. Baptismus sub num.* 15. & alii communiter. Uide *infrà*, *tum in tit.* 196. *de Sacram. Matrimonii ad Inter.* 19. *tum etiam in tit.* 54. *de Debito conjugali ad Inter.* 4. ubi invenies, quòd est dispar ratio baptizare proprium filium in necessitate post contractum matrimonium, quia per actum bonum, ut est baptizare filium in necessitate, non debet præjudicari matrimonio sancto anteà contracto, ut rectè dicit Navar. loc. cit. & Diana *part.* 10. *tr.* 16. *res.* 29. *vers. Respondeo*.

TITULUS XLII.

De Confessariis.

Vide tit. de Absol. à Cens. Inter. 1. *tit. de Absol. à pec. Inter.* 2. 3. *tit. de Absol. à reserv. Inter.* 2. 6. 8. 9. 10. 14. 18. 19. *tit. de Canon. Inter.* 2. *tit. de Cler. &c. Inter.* 3. *tit. de Concubinar. &c. Inter.* 6. *tit. de Confessar. extr. Mon. tit. de Contrit. Inter.* 2. *tit. de Correct. Inter.* 1. *tit. de Denunc. Inter.* 9. *tit. de Dub. Inter.* 13. *tit. de Episcopat. &c. Int.* 48. 49. 50. 51. *tit. de Exam. quoad scient. &c. Inter.* 1. *tit. de Fide Inter. ult. tit. de Hæres. &c. Int.* 7. 8. 9. 10. 11. 12. *tit. de Hor. Canon. Inter.* 4. *tit. de Ignor. Inter.* 7. 8. 9. 10. 11. 12. *& ad quæs.* 1. *tit. de Impedim. dir. Mat. Inter.* 3. *tit. de Incest. Inter. ult. tit. de Jubil. Inter.* 6. 9. 10. *& ad quæs. tit. de Opin. Inter.* 7. 8. 9. *tit. de Paroch. Inter.* 14. 15. 18. *tit. de Peccat. Inter.* 22. *tit. de Pœn. Inter.* 4. *tit. de Polyg. Inter.* 3. *tit. de Præc. an. conf. Inter. ultim. tit. de Præl. Reg. Inter.* 9. 10. 15. 16. *tit. de Puer. Inter.* 3. *tit. de Regul. &c. Inter.* 2. 3. 4. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 31. 42. 43. 49. 67. 109. 110. 111. 112. *& ad quæs.* 5. *tit. de Relig. aliq. part.* 4. 5. 6. *tit. de Restit. accep. Interrog.* 4. 5. *titul. de Restitut. ac accep. ac dam. Inter.* 5. 6. *tit. de Sacerd. Inter.* 3. *tit. de Sacram. Euchar. Inter.* 7. *tit. de Sacril. Interrog. ultim. tit. de Satisf. pœn. Inter.* 13. 14. 15. *tit. de Sigil. Conf. tit. de Simul. Inter.* 3. *tit. de Soc. crim. Inter.* 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. *tit. de Sod. Int. ult. tit. de Sollic. tit. de Superst. Inter.* 2. 23. *tit. de Ton. Inter.* 1. *tit. de Val. Dispens. Interrog.* 1. 2. *tit. de Vendit. &c. Inter.* 2. *tit. de Vic. Cap. Inter. ultim. tit. de Voc. Ep. Inter.* 1. 4. *tit. de Vot. Inter.* 5.

361 INter. 1. Peccatne mortaliter, vel venialiter tantùm, qui certus de sua insufficientia se exponit ad audiendas Christi fidelium Confessiones.

Resp. Doctores omnes conveniunt dicentes, quòd peccet mortaliter.

362 Inter. 2. Qui est approbatus ad audiendas Confessiones in una Diœcesi, potestne audire Confessiones in alia?

Resp. Non potest; nam debet esse approbatus etiam in illa. Ita docent plures Doctores, & præsertim Fagnanus mox citandus.

363 Inter. 3. Confessarius, sive Sæcularis, sive Regularis, qui est approbatus in una Diœcesi, potestne extrà eam excipere confessiones subditorum illius Episcopi, in cujus Diœcesi fuit approbatus?

Resp. Minimè, nec contrarium affirmari potest ob Constit. Clem. X. quæ incipit: *Superna*, data 11. Kal. Julii 1670. & ita quoque decidisse Sacr. Congregat. refert Fagnan. *in cap. Ne pro dilatione de pœnitent. & remiss. numer.* 65. *& sequ.* ubi sic inquit: *Sacerdos in una Diœcesi approbatus, ex sententia Sacræ Congregat. non potest in alia Diœcesi audire Confessiones, etiam personarum illius Diœcesis, in qua est approbatus. Parochus verò, quia habet jurisdictionem ordinariam, potest audire confessiones suorum Parochianorum in quacunque Diœcesi.* Ita Fagnan. & alii communiter.

364 Inter. 4. Facultas delegata audiendi Confessiones, expiratne mortuo Episcopo concedente, aut ejus amotione ab officio, seu Episcopatu?

Resp. Est sententia communis in ordine ad Confessarios Regulares, licentiam audiendi Confessiones durare etiam post mortem Episcopi, quia in Constitut. Clement. V. quæ incipit: *Exigentibus*, & Extravag. *Inter cunctas privileg. §. ut autem*, sic habetur: *Datam verò licentiam, per Diœcesanorum mortem nolumus terminari*. Vide Bordonum *in consil. Regul. resol.* 36. *quæst.* 9. *numer.* 38. Bossium *de Jubilæo sect.* 3. *cas.* 2. *numer.* 10. Pasqualigum *tom.* 1. *decis.* 499. *per totam*, Aversam *de Sacram. pœnit. quæst.* 16. *sect.* 4. & alios apud ipsos, & præsertim Dianam *part.* 8. *tract.* 7. *resol.* 74. qui etiam *ibidem tract.* 3. *resol.* 99. *versic. Notandum*; absolutè probat pro omnibus Confessariis, quòd Confessiones audiendi delegata facultas, non expiret mortuo Episcopo concedente, aut ejus amotione ab officio, seu Episcopatu, quia hæc facultas audiendi confessiones, computatur inter gratias factas, quæ non expirant morte concedentis, etiam re integra. Lege ipsum locis citat. Verùm hanc Dianæ opinionem non approbarem pro omnibus Confessariis. Et quidem hanc licentiam expirare morte concedentis, tradunt Palud. Sanctus Antoninus, Navar. Philiarcus relati à Pasqualigo ubi suprà; pro qua opi-

nione etiam referri possunt Abbas, Jacobinus, Rolandus, Angelus, Sylvester, & Corduba apud Sanchez *de Matrimon.lib. 8. disput. 28. numer. 74.* asserentes, licentiam eligendi confessorem ab Episcopo concessam, expirare morte concedentis, quia eadem videtur ratio.

365 Inter. 5. Licentia audiendi confessiones obtenta medicante pecunia estne valida?

Resp. Concil. Trident.*sess.23. cap.15.* mandat, ut talis licentia gratis detur, ut *dicam in tit. 205. de Simonia, ad Inter. 24.* tamen quia hæc verba concilii non important conditionem, quæ si expleta non fuerint, approbatio non valeat (nam id non fuit necessarium, nec fortè expediens) unde cum tantùm contineant præceptum datum Episcopis, ut gratis talem approbationem concedant, sequitur peccare illos dantes, & recipientes hujusmodi licentiam non gratis; attamen esse validam, ex Suarez docet Reginaldus *in praxi lib.1.cap.16.quæst.6. numer.198.* quibus astipulatur Diana *part. 5. tractat. 14 resolut. 41. versic. sed non desinam, & tract. 13. res. 70.propè finem.*

366 Inter. 6. Potestne quilibet adire confessarium excommunicatum, vel suspensum, & inducere ad sibi ministrandum Sacramenta sine peccato?

Resp. Dico, quòd sic, dummodò tamen non sit nominatim denunciatus excommunicatus, aut publicus Clerici percussor; nam ita colligitur ex Concilio Constant. quia ut inquit Concilium, hæc indulgentia non in talium Excommunicatorum levamen, sed causa sedandi scrupulos conscientiarum cum eis communicantium concessa est. Sanchez *de Matrimon.lib.7. disput.9. numer 8* Layman. *lib.2.tract.5. part 2. cap.5. num.5.* Verùm quia contraria sententia (scilicèt non licere) est probabilissima, & communis, ut fatetur etiam ipse Sanchez ubi suprà numer. 7. ideò nostra responsio sic intelligenda est ex mente Sancti Thom.*in 4.distinct 5. quæst.2.art.2. quæstion.5. ad 5.& 3.part.quæst.64.art.6. ad 2.* Durandi, Paludani, Joan. Driedonii, Soti, Suarez, Gregorii de Valentia, quos dat, & sequitur Sayrus *de Sacram. in comm. lib. 2. propofit. 1.* licitum esse sine peccato mortali petere Sacramentum à ministro parato, & non præciso, solùm ex causa justa, & rationabili. Non tamen licet, si non sit paratus. Ita Joan. Driedonius, Cajetanus, Sotus, Navarrus, Scotus, Michael de Palatio, Suarez, Valentia, & alii apud Sayr. *ubi supra prop.f. 2.* lege ipsum, & non pigebit. Et eodem modo intelligenda est sequens responsio.

367 Inter. 7. Peccatne ipse confessarius excommunicatus, modò sit toleratus, si audiat confessiones?

Resp. Non peccat, si est toleratus ab Ecclesia, & si cum præmissa contritione faciat rogatus; dixi, rogatus, quia si spontè se ingereret, absque dubio peccaret mortaliter. DD. communiter ita docent.

368 Inter. 8. Suffragante opinione probabili, suppletne Ecclesia jurisdictionis defectum in confessario, sicut eumdem supplet concurrente errore communi, & titulo colorato?

Resp Eodem modo Ecclesiam supplere, docent Sanchez *lib.3 de matrimon.disput.22.numer.65.& lib.1. Moral. cap 9. numer.35.* Lessius *lib.2.cap.29.dub.8.numer 68.* Bonacin *de matrimon.quæst.2. punct.8. numer.26.* Reginaldus *lib. 1. numer.103.* Diana *part.2. tract. 13 resolut. 2.* Layman. *lib.1. tract.4. cap. 22. numer.9.* quibus astipulatur Cabrin. *de cas. reserv.part.1. resolut. 15. propè finem*, quibus addo Passerinum *tom. 2. de Statib. pag 84. num. 356.* Cassian. à Sancto Elia *in Arbor.opin. moral.verb. Absolvo §.16. num. 135.* & iterùm Diana *part. 3. tract.2.res. 3. versic. unde, & part. 8. tractat. 1. resolut. 93.* Imò dicunt, id esse verùm, etiamsi opinio contraria esset probabilior, vel si ea opinio probabilis, quam habet Confessarius de sua jurisdictione, falso niteretur fundamento. His tamen non obstantibus, hæc assertio, quòd existente opinione probabili Ecclesia suppleat jurisdictione, non videtur admittenda in praxi. Nam eam falsam demonstrat Fagnanus *in cap.Ne innitaris de constit. lib. 1. decret. num. 380.* & luculenter quidem; & tradit etiam Nicolius, *Lucubrat.part 2.lib.5. tit.39. §. verùm tamen, & §. immediatè præcedent.* asserit, quòd hìc Romæ non admittitur ampliùs. Imò adverto, Passerinum ubi suprà numer. 359.& Cabrin. loco citat. immeritò pro sua opinione allegasse Suarez; nam iste Auctor *tom. 4. in 3. part. disput. 26. sect. 6. numer. 7.* hæc habet: Est quidem hic modus dicendi probabilis, non tamen certus, & hoc ipso non omninò tollit dubium, nec dat rei certitudinem, quam quærimus. Licèt posteà sequatur alium modum dicendi. Vide Nicol. ubi suprà pag. 255.

366 Inter. 9. Quomodò se gerere debet confessarius, quando ei in confessione accidit aliquis casus difficilis, quem ipse statim dissolvere nequit, cum sit necessaria matura reflexio, aut sapientum virorum consilium,

filium, debetne statim Pœnitentem absolvere?

Resp. Sylv. *verb. Confess.* 3. *numer.* 13. *quæst.* 10. Navar. *in manual. cap.* 26. *nu.* 3. *& alii plures*, quos dat, & sequitur Bonac. *de Sacram. disp.* 5. *qu* 7. *pun.* 4. §. 2. *num.* 10. docent, posse confessarium absolutionem impendere, modò Pœnitens promittat se facturum, quod judicatum fuerit, quia isto modo Pœnitens censetur sufficienter dispositus, ideòque debet absolvi. Ita citati DD & alii plures.

370 Inter. 10. In foro pœnitentiali debetne confessarius stare dicto Pœnitentis, tam pro se, quàm contra se?

Resp. In foro pęnitentiali creditur pęnitenti, tam pro se, quàm contra se, ut colligitur ex *cap. significasti* 18. *de homicidio*, *& cap. tua* 26. *de sponsalibus*, & Doctores communiter docent: ergo confessarius stare debet dicto pœnitentis in utroque casu assignato; quia pœnitens est testis legitimus in dicto foro, cum non præsumatur velle veritatem occultare in præjudicium animę suæ.

371 Inter. 11. Quomodo se gerere debet confessarius cum pęnitente surdo?

Resp. Debet illum in aliquem remotiorem locum ducere, ibique ejus confessionem excipere, ne ab aliis audiatur. Vide Rotarium *in Appar. pro examen. Cler. cap.* 9. *sect.* 8. *num.* 3. Non debet tamen eum interrogare, nisi de puris necessariis circa peccata mortalia, ut evitet fatigationem suam, & pœnitentis, qui surditatis vitio laborat. Verùm si hujusmodi pœnitens scribere sciat, bonum erit, dicunt aliqui, ut sua peccata scribat in charta, illamque præsenti Sacerdoti legendam tradat, atque de iis expresse se accuset; licèt id quidam non probent, ut Diana *part.* 5. *tra.* 6. *resol.* 5. Ego verò puto licere, ut *firmabo in titul.* 44. *de Confessione Sacramentali*, *ad Interrogationes* 41. 42. *&* 43. *necnon in titul.* 22. *de Validitate Confessionis*, *ad Interrogat.* 3. quamvis in hoc casu non puto necessarium, dum surdus potest loqui, & confessarius audire.

372 Inter. 12. Confessarius, qui absolverat, quem non poterat, quid facere debet pro exoneratione suæ conscientiæ, ac etiam pœnitentis?

Resp. Debet adire pœnitentem, & ei dicere se errorem commisisse in confessione gravem, & si ei placet, iteratò redeat ad confessionem, rogando tamen priùs, ut facultatem det ei loquendi de confessione præterita; & si concesserit, detegat suum errorem; si autem pœnitens renuat, culpa in ipsum transfunditur. Vide Tolet. *lib.* 3. *c.* 16. *sub num.* 5. *Vide etiam Inter.* 5. *tit.* 185. *& Int.* 8. *tit.* 204.

373 Inter. 13. Sed dato, quòd confessarius talem pœnitentem invenire nequeat, quid facere debet?

Resp. Si eum non agnoscit, nec invenire poterit, ad amplius non tenetur, & pœnitens apud Deum excusatur, cùm bona fide sit confessus. Confessarius verò peccavit, etiamsi hoc ignoranter fecerit, cum scire teneatur suam potestatem, antequam pęnitentem absolvat. Ita DD. communiter. *Vide Inter.* 5. *tit.* 185. *& Int.* 8. *tit.* 204.

374 Inter. 14. Si Confessarius in audiendis confessionibus sentiat se moveri sensualiter, teneturne in conscientia ab hoc officio desistere?

Resp. Si talis Confessarius expertus sit. non dico se pollui, dum audit Confessiones fęminarum, involuntariè, sed se pollui voluntariè, vel cum consensu in turpem delectationem ferri, nec probabiliter putat se posse emendare, imò de facto nunquam se emendat; tenetur ad ipsam occasionem deserendam, quia alius confessarius non fragilis potest audire hujusmodi confessiones; quid enim prodest homini, si universum mundum lucretur, animæ verò suæ detrimenta patiatur? Ita fortioribus terminis docet ex D. Tho. Celebris Theologus Corradus *in suis resp. quæsito* 397. *in addit.* Vide *in tit. de Parochis ad Inter.* 12.

375 Inter. 15. Quomodo se gerere debet confessarius in examine mulierum circa peccata carnalia?

Resp. Valdè cautè certò; nam melius est, quòd confessarius peccatum Pęnitentis minùs perfectè intelligat, quàm illi, vel sibi aliquod scandalum, seu ruinam pariat; ideò nisi de puris necessariis interroganda non erit. Diana *p.* 3. *tr.* 4. *res.* 98. & alii ab ipso relati; & est comm. sent.

376 Inter. 16. Confessarius sollicitator, vel alius, qui aliquod delictum spectans ad Sanctum Officium commisit, quomodò potest sibi consulere, ut veniam impetrare possit?

Resp. Debent spontè comparere coram Tribunali Sanctissimæ Inquisitionis, & ibi fateri suum delictum, humiliter veniam petendo; & ita illam consequetur juxtà praxim, & benignitatem hujus Sacr. Tribunalis, quam referunt DD. quos dat, & sequitur Lezana *tom.* 4. *consil.* 31. *numer.* 36. qui etiam docet ibidem numeris sequentibus conditiones necessarias, ut præfati delin-

quentes gaudere possint beneficio spontè comparentium, inter quas prima est, ut nullis præventi indiciis coram fidei Judicibus compareant; nam qui indiciis præventi fuerint, pro spontè comparentibus non habentur, nisi fortè indiciorum nullam eos habuisse scientiam constiterit; ut docet Farinaccius *de hæres. quæst.* 193. *num.* 28. apud Eumdem Lezanam ubi suprà, qui testatur de communi. Secunda conditio est, ut integrè fateantur, atque perfectè delictum suum. Siquidem hęc confessio spontanea, quæ fit in S. Officio, comparatur, quantum ad hoc, confessioni Sacramentali, per quam non obtinetur venia, nisi fuerit plena, & completa. Vide Lezan. loco cit. à nu. 36. usque ad 52. exclusivè, & ea, quæ ego ipse breviter dicam in Responsione ad Inter. sequentem.

377 Inter. 17. Quid facere potest confessarius, qui excipit confessionem confessarii sollicitantis, nè temere desperet propter ignaviam, seu timorem, quem habet de pœna temporali?

Resp. Consulere potest, quòd corde puro se deferat Fidei censoribus, quia si nullis sit præventus indiciis, gaudebit beneficio spontè comparentium; & si fuerit preventus indiciis, gaudebit beneficio comparentium non citatorum, nec vocatorum. Ità rectè docet Carena *de Offic. Sanctæ Inquis. tit.* 6. §. 20. *numer.* 109. Vide etiam Peyrin. *tom.* 2. *privil. Minim. in Constit.* 4. *Gregor. XV.* §. 9. *num.* 33.

378 Inter. 18. Potestne quilibet confessarius commutare, seu dispensare in votis Sęcularium?

Resp. Non quilibet confessarius id facere potest, nisi privilegium habeat; nam hoc est proprium munus Episcoporum, & Prælatorum circa subditos. Verùm est tamen, quòd confessarii Ordinum Mendicantium, & qui cum eis participant in privilegiis, possunt commutare, aut etiam dispensare in omnibus votis, exceptis illis quinque, quæ sunt Papæ reservata; sed non sine justa causa, & oppositum facere peccatum est, nec vovens coram Deo liber manet. Prætereà dicti confessarii non solùm debent esse ab Ordinario approbati, sed etiam ad id à suis Superioribus deputati, secundùm probabiliorem sententiam. Vide Navar. *in Manual. cap.* 12. *numer.* 79. Layman *tom.* 2. *lib.* 4. *cap.* 8. *sub numer.* 17. Bonacin. *de præcept. decal. disput.* 4. *punct.* 7. §. 4. *numer.* 26. Lezan. *tom.* 1. *part.* 1. *cap.* 19. *num.* 23. Diana *part.* 3. *tractat.* 5. *resolut.* 25. Summa Dianę *verb. Confess. Regular. numer.* 3. Busemb. *libr.* 3. *tract.* 2. *de* 2. *præcept. decal. cap.* 3. *dub.* 8. *de voto, propè finem*, Alloz *verb. Votum sect.* 4. *numer.* 26. & alios mox adducendos. Nota tamen, Lezanam loco suprà cit. numer. 23. & 24. Passerin. *de Stat. quæst.* 187. *numer.* 604. docere, & rectè quidem, confessarium Regularem posse solùm commutare, non autem dispensare vota Sæcularium, quia rarissimè datur causa adęquata dispensandi simpliciter; dispensare enim est relaxare voti obligationem, ideòque tutius est non dispensare in votis sine commutatione. Vide Passerin. loco citat. numer. 759. Placet tamen id quod docet Diana ubi suprà, nempè posse Regulares vota commutare in opus etiam minùs bonum, & docet etiam Bonacin. *ubi suprà punct.* 7. §. 3. *num.* 11. & alii plures, ac etiam extra confessionem, & respectu omnium fidelium, ex quacunque diœcesi ad se accedentium. Ita tenet etiam Peyrin. *de Relig. Subdito quæst.* 1. *cap.* 21. §. 1. *versic. Dico quintò*, & alii ab ipso relati. Alloz. ubi suprà n. 7. & 28. Sed Nicolius *in Flos. verb. Regulares numer.* 39. & alii, dicunt, quòd hujusmodi commutationes, & dispensationes, solùm in actu Sacramentalis confessionis concedi debeant. Verùm puto cum Passerin. Diana, & aliis, posse confessarios Regulares vota commutare etiam extra confessionem. Vide Passerin. loco citat. numer. 77. & ea quæ infrà dicam *in tit.* 126. *ad Interrog.* 11. & Dian. *part.* 3. *tract.* 2. *res.* 9.

379 Inter. 19. Confessarius qui obligat pœnitentem ad confitendum delictum dignum morte, si juridicè interrogetur à Judice, fitnè irregularis sequuta morte pœnitentis?

Resp. Dico, quòd non incurrit irregularitatem, quia hortatur, & obligat pœnitentem ad id, ad quod tenetur, & præstat munus suum, cum intendat consulere animæ pœnitentis, qui sub peccato mortali tenetur fateri veritatem Judici legitimè interroganti, *ut dicam in tit.* 181. *de Reis mortis, ad Interrogat.* 1. Dicendum est igitur, quòd confessarius in dicto casu fungitur officio suo, & mors per accidens sequitur ex dicto pœnitentis, consequenter non fit irregularis secuta morte; nam, ut dixi, confessarius non intendit mortem rei, sed animę salutem. Salus autem Animæ præferri debet sanitati, & vitæ corporis, atque omnibus rebus, ut habetur ex *canon. Si habes* 24. *quæst.* 3. Ita docent Sayrus, Avila, Henriquez, & alii, quos refert, & sequitur Bonacin. *de censu. disp.* 7. *qu.* 4. *punct.* 1. *num.* 33. quibus addo Dianam *part.* 4. *tract.* 2. *resol.* 99. qui pro se citat

Sor.

Cornejum *in 3. par. Div. Thoma tra. 5. de irregul. disp. 12 dub. 1. quæst.* 4. Qui etiam addunt, hoc esse verum, etiamsi confessarius illi consuleret, ut consentiat sententiæ mortis justæ, quam differre non potest, nisi per injustam appellationem. Secus si confessarius consuleret pœnitenti, ut omitteret appellationem jure concessam, vel aperiat veritatem coram Judice incompetente, aut in casu, quo delictum nondum sit semiplenè probatum, certò irregularitatem incurreret, secuta morte, vel mutilatione, quia est causa accelerationis ipsius, imò dat operam rei illicitę, atque periculosæ homicidii: ergo fit irregularis secuta morte, ut dictum fuit.

380 Inter. 20. Quid debet facere Confessarius, qui videt aliquos occidentes hominem qui iteratis vicibus confessionem petit, sed non potest ad audiendam illius confessionem accedere, quia interfectores minantur ei mortem si accedat?

Resp. Dico, quòd Sacerdos, qui audit vocem pœnitentis confessionem petentis, in eo loco, in quo reperitur, debet illum absolvere ab omnibus peccatis, & censuris, antequam ab hac vita discedat; nam dicitur esse moraliter præsens; & pœnitens, qui petit iteratis vicibus confessionem, videtur attritus: ergo debet illum absolvere, ut mediante absolutione Sacramentali ex attrito fiat contritus, & salvetur. Mancin. *pract.* 4. *dub.* 34. Imò si periculum esset in mora, potest Sacerdos in dicto casu dicere, *Absolvo te à peccatis tuis* (subintelligendo priùs, à censuris, & deinde à peccatis) quando est ita morti propinquus, ut non vacet tempus ad impendendam utramque absolutionem. Sed quia certior modus absolvendi est, si confessarius dicat: *Ego te absolvo ab omnibus censuris, & peccatis tuis*; ita est absolvendus, si tempus hoc permittat, ut docent Suarez *tom.* 5. *disput.* 10. *sect.* 2. *in fin. numer.* 7. & Bonacin. *disput.* 1. *de Censuris quæst.* 3. *punct.* 5. *num.* 3.

381 Inter. 21. Potestne licitè Confessarius, & sine fractione sigilli, revelare hęredibus restitutionem faciendam, quam debebat mortuus pœnitens?

Resp. Si Pœnitens pro suæ conscientię exoneratione rogavit Confessarium, ut post suum obitum admoneret hæredes de re aliqua restituenda, certò licitè, & absque fractione sigilli poterit Confessarius id facere, quia utitur scientia Confessionis de licentia pœnitentis. Ita Navar. *in manual. capit.* 12. *numer.* 13. Favet etiam Diana *part.* 5. *tract.* 11. *resolut.* 28. qui alios concordantes refert, & colligitur *ex cap. Præterea de Offic. deleg.*

383 Inter. 22. Quando non satis constat de voluntate pœnitentis jam mortui, & hæredes dubitant, & præsumunt Confessarium in dicto casu Confessionem Pœnitentis revelasse, quid est agendum?

Resp. Credendum est Confessario. Vide Diana ubi suprà *res* 41. atque præsumendum est, id dictum fuisse abeo de licentia pęnitentis; agit enim in bonum pœnitentis animæ jam mortui, & præsumitur habuisse licentiam. Quòd si hæredes nollent ex avaritia dictis Confessarii acquiescere, tenentur probare contra Confessarium id non fuisse ex mente, & licentia pœnitentis; quia præsumptio transfert onus probandi in agentem, qui debet probare, contra quem facit pręsumptio ut rectè docet idem Diana loco prox. cit. *res.* 78. Verùm ad tollenda hujusmodi incommoda, & dissensiones, consultius est, si tempus suppetat, suadere Moribundo, ut secreto suo codicillo talia inferat, hęredibus injungenda. Ideò notet Confessarius hanc doctrinam, quando casus occurrerit.

383 Inter. 23. Confessores, qui in domibus laicorum confessiones audiunt, quid facere debent, & ad quid tenentur?

Resp. Hic Romæ extat Decretum Sacræ Congregationis Apostolicæ visitationis, de mandato Urbani Octavi editum, quo pręcipitur omnibus Confessariis indiscriminatim, ne hujusmodi Sacramentum administrent Christifidelibus utriusque sexus in eorum domibus, aut alienis ædibus, nisi de licentia Eminentissimi Cardinalis Vicarii, vel ejus Vicesgerentis, vel nisi gravi infirmitate detenti ad Ecclesiam accedere nequeant. Excipiuntur tamen Cardinales, Principes, Oratores Regum, & magnorum Principum, nec non Duces, & Nepotes summi Pontificis. Additur prætereà, ut iidem Confessarii in excipiendis Confessionibus mulierum causa infirmitatis, cubiculi januam apertam, ac velum levatum semper habeant, ita ut conspici, non autem audiri possint. Cœterùm qui in domibus laicorum confessiones, ex causa infirmitatis, audierint, statim Parochum admonere tenentur, & saltem relinquendo schedulam, & fidem auditæ confessionis pro medico advenienti, ut alibi me dixisse memini ex Sacra Congregatione die 2. Junii 1587. & ex Constitutione Clementis X. quæ incipit *Superna*. Vide Lezanam *tom.* 1. *part.* 1. *capit.* 19. *numer.* 31. & 32. & ita observari debet omninò.

Quær. 1. An qui commisit aliquod grave crimen, quod sit casus reservatus, aut annexam habeat excommunicationem, si effectus nondum sit secutus, possit à quolibet simplici Confessario absolvi, & post effectu sequuto iterum confiteri teneatur cum habente facultatem absolvendi à reservatis, aut ab excommunicatione?

Resp. Quia verba legis accipienda sunt cum effectu secuto, ideò in casu nostro potest absolvi à quocumque simplici Confessario, nec tenetur posteà effectu secuto iterùm confiteri illud peccatum Superiori. Si verò illud peccatum habeat annexam excommunicationem, utique comparere tenetur coram Superiore, aut alio habente facultatem effectu secuto, ut ab excommunicatione absolvatur; non enim militat eadem ratio de censura, & de casu reservato. Verùm pro majori intelligentia hujus quæstionis ponam hìc duos sequentes casus. Titius verbi gratia procuravit abortum fœtus animati, & talis casus non solùm ubique est reservatus, sed præthereà habet annexam excommunicationem, si effectus sit secutus, ut breviter dixi *in tit. de Abor ad Inter.* 18. Sed ipse Titius ante abortum secutum facit quantum potest, ut abortum impediat, & confitetur cum simplici Confessario ipsam procurationem abortus. Hic est primus casus, Secundus est, verbi gratia: Cajus dedit causam homicidio vulnus lethale infligendo, sed antequam sequatur mors vulnerati, resipiscit per Confessionem Sacramentalem. Unde si quæratur modò, an Titius, & Cajus potuerint à simplici confessario absolvi, & an secuta morte vulnerati, & respectivè abortionis effectu, iterum confiteri teneantur Superiori? Respondendum est, nequaquam teneri pro casu reservato, sed solùm tenetur Titius pro excommunicatione contracta ob abortum secutum. Ratio est, quia jam rectè supponimus, tam Titium, quàm Cajum fuisse ritè confessos, & validè à simplici Confessario absolutos, quia non habebant casum reservatum, ante secutum homicidium, & abortum; nam si effectus posteà sit secutus, naturaliter quidem censetur secutus, ex causa scilicet data, non autem liberè, & voluntariè, ex eò quòd voluntas fuit recisa per Confessionem jam factam, & peccatum fuit remissum per Sacramentalem absolutionem. Nullus autem tenetur sua peccata semel ritè confessa iterùm confiteri, ut docent Henriquez *lib. 5. numer. 5. in gloss. littera* Z. Facurdez *in præcept. 2. disput. 8. cap. 7. num.* 17. Rotarius *in Appar. pro exam. Cleric. cap. 9. section. 9. §. 3. versic. ultimo sub numer. 5.* & alii. Quoad excommunicationem verò secus dicendum est, quia censuræ, & irregularitas incurruntur eo ipso, quando sunt impositæ super aliquem actum, & effectum completum. Siquidem irregularitas, & censuræ possunt incurri, & de facto incurruntur ob culpam præteritam, & remissam, sub tali tamen conditione actus, & effectus secuti ideòque ratione excommunicationis dumtaxat in casu nostro omninò oportet deferre factum ad Superiorem, vel alium habentem facultatem, ut ab eo absolvatur, & relaxetur ab excommunicatione ob abortum fœtus animati contracta; & ità tradunt Mazzuchellus *de cas. reserv. disput. 2. cap. 7 quæstion. 3. diffic. 3. per totam*, & Aversa *de Sacram. Pœnitent. qu. 10. sect. 2.* qui citat Homobonum, & Bordonum. Alia plura circa talem quæstionem videnda relinquo apud Dianam *par. 8. tract. 7. resol.* 85. nam ibi pro utraque parte Doctores, & rationes refert, & eam probabiliter resolvit, ut hic ego breviter dixi. Sed, ut verum fatear, mihi magis placet sententia Passerini *tom. 2 de stat. quæst* 187. *art.* 1. *num* 468. nam docet, quòd quando certò mortaliter, vel probabiliùs omnibus pensatis est secuturus effectus, homicida sit coram Deo, & in foro pœnitentiali, cui causavit certò moraliter, vel æquivalenter alterius mortem ex vi vulneris secuturam, & delictum in ratione homicidii sic censeatur consummatum etiam extrinsecùs, & ideò remaneat reservatum ex vi conditionis, actionis, & effectus secuturi; & sic non debeat absolvi, sicut de censuris dictum fuit: & hæc opinio mihi magis probatur.

Quær. 2. An Regulares pro Confessionibus audiendis in Diœcesibus, approbari debeant à singulis Ordinariis, aut habeant aliquod Privilegium? Et quid de aliis Confessariis dicendum?

Resp. Licèt antiquitùs multis privilegiis fruerentur Regulares circa audiendas Sæcularium Confessiones, de quibus loquitur Diana *part. 3. tract. 2. resol.* 123. *& tract. 4. resol.* 110. *& part. 8. tract. 7. resol.* 94. Lezana loco mox citando, Lantusca *in Theatr. Regul. verb. Confessarius numer.* 12. & alii; tamen omnia sublata fuerũt per diversos Summos Pontifices, præcipuè ea, quæ sunt contra Concilium Tridentinum; ideòque minimè audiendi sunt oppositum docentes; sed omninò dicendum est cum Card. de Lugo *de Pœnitent. disput. 21. sect. 2. num. 29.* & aliis mox adducendis, non posse Regulares sæcularium confessiones

ſiones audire, niſi à ſingulis Ordinariis approbentur, in quorum Diœceſibus confeſſiones audire cupiunt, juxtà diſpoſitionem Concil. Trident. *ſeſſ.* 23. *de refor. cap.* 15. ut habetur ex conſtitut. Gregor. XV. quæ incipit *Inſcrutabili*, emanata die 5. Februarii 1622. ex Decreto Urbani VIII. edito die 17. Septembris 1628. quod incipit *Sicut accepimus*, ex Brevi Innoc. X. edito 14. Maii 1648. & poſteà confirmato die 27. ejuſdem Menſis 1653. ſuper controverſiis vertentibus inter Epiſcopum Anginopolitanum, & P.P. Societatis Jeſu; & tandem ex conſtitut. Clem. X. quæ incipit *Superna*, data 21. Junii 1670. Vide ergo Dianam *part.* 11. *tract.* 2. *reſol.* 11. Barboſ. in Concil. Trid. loc. cit. num. 6. & 8. Lezana *tom.* 1. *part.* 1. *cap.* 19. *num.* 2. *&* 5. Fagnan. *in cap. Ne pro dilat. de pœnitent. & remiſſ. num.* 65. *& ſeqq.* Auguſtinum Lucenſem *in Cautela Confeſſ. lib.* 1. *cap.* 26. *numer.* 11. *præſertim in fine*. Et tandem dico Confeſſarios, tam ſæculares, quàm Regulares, exceptis Parochis, nullo modo poſſe audire Confeſſiones perſonarum illius Diœceſis, in qua ſunt approbati, ſine approbatione Ordinarii illius Diœceſis, in qua illas invenerint, quamvis ibidem per modum tranſitus exiſterent, aut ſimul iter facerent; quidquid in contrarium dicant Lezana, Diana, & alii, qui non viderunt Conſtitutionem Clement. X. ſuprà citat. & Decretum Sacræ Congregat. Ideò vide ea, quæ docui *in hoc tit. ad Int.* 2. *&* 3. Dianam *part.* 10. *tract.* 14. *reſol.* 23. *& ibidem tract.* 16. *reſolut.* 75. *verſic. Verùm contra*, Leandrum, ac denique Paſſerin. *de Stat. tom.* 2. *pag.* 53. *numer.* 243. *& ſeqq. uſque ad numer.* 247. *incluſivè*, *& pag.* 59. *numer.* 336. qui more ſuo perdoctè tale dubium reſolvit.

Quær. 3. An Confeſſarius Secularis, ſeu Regularis, approbatus tantùm pro uno Oppido, vel ad certum genus perſonarum, ſit eligibilis per Jubilæum? Et an Confeſſarius in caſu quo pœnitens ei licentiam concedat loquendi de auditis in Confeſſione, debeat talem licentiam exigere in ſcriptis.

Reſp. Ad primam difficultatem abſolutè dicendum eſt, non poſſe dictum Confeſſarium eligi vigore Jubilæi, niſi ab illis perſonis dumtaxat, pro quibus data eſt illi talis approbatio: & ratio eſt evidens; nam nequit quis virtute Jubilæi in Confeſſarium eligi, niſi ab Ordinario ſit ſimpliciter approbatus; ſed quid ad unum genus perſonarum, ſcilic. ruſticorum, maſculorum, ſeu ad unum Oppidum, in quo nec contractus, nec caſus difficiles evenire ſolent, eſt tantùm approbatus ex defectu ſcientiæ, non eſt ſimpliciter approbatus pro omnibus, imò potiùs reprobatus ad omnem alium locum, & ad omnes alias perſonas: ergo ab illis tantùm eſt eligibilis virtute Bullæ, aut Jubilæi. Præterea approbatio non plus valet, quàm pro illo, pro quo data eſt: ergo approbatus dumtaxat pro uno loco, vel ad unum tantùm genus perſonarum, maximè ex defectu ſcientiæ, vel ob juvenilem ætatem, non poteſt in Confeſſarium eligi, niſi ab illis, pro quibus fuit approbatus. Ita aliis relatis rectè reſolvit Diana *part.* 5. *tract.* 12. *reſol.* 48. & hæc eſt probabilior ſententia, juxta id quod dicam *in tit. de Jubil. ad Inter.* 8. Ad ſecundam verò difficultatem dico, neceſſarium non eſſe, ut dicta licentia exigatur in ſcriptis, quia ſufficit licentia oretenus data, cùm aliàs eſſet valdè periculoſum, & oneroſum pœnitentibus, ut per ſe patet. Et dato etiam, quòd oriatur dubium, an Confeſſarius de auditis in Confeſſione loquatur de licentia pœnitentis, nec ne; tamen in tali dubio potiùs credendum eſt dicto, & teſtimonio Sacerdotis, quàm Pœnitentis, ut firmavi *in tit. de Accuſ. &c. ad Inter.* 9. & præter Doctores ibi citatos, docent etiam alii, quos dat, & ſequitur Diana *eadem part.* 5. *tra.* 11. *reſol.* 41. ad quem Lectorem remitto, ut ſolitam brevitatem amplectar.

TITULUS XLIII.

De Confeſſariis extraordinariis Monialium.

Vide tit. de Jubil. Inter. 7. *tit. de Præl. Reg. Inter.* 9.

384 INter. 1. Epiſcopus teneturne bis, vel ter in anno, aut ſæpiùs, Confeſſarium extraordinarium Monialibus concedere?

Reſp. Vigore Concil. Trident. *ſeſſ.* 25. *de Regular. cap.* 10. non ſolùm poteſt, ſed etiam tenetur Epiſcopus concedere Monialibus ſibi ſubjectis, duabus, aut tribus vicibus in anno Confeſſarium extraordinarium; & hoc quidem ſub pœna peccati mortalis, cum verbum, offeratur, quo ibi utitur Concil. gravem obligationem pariat, & conſequenter ſub mortali obligare videtur. Sanchez *lib.* 6. *moral. cap.* 4. *numer.* 31. Si verò Epiſcopus vult ſæpiùs Confeſſarium extraordinarium Monialibus concedere, non eſt ei prohibitum,

prout in terminis tradit Bordonus *in Consiliis Regul resol* 5. *quæst* 11.*num*.11. ex Galetto asserente, ità fuisse decisum Vide Dianam *part*.6. *tractat*. 8. *resolut*. 28. & *in Summ. verb. Prælati Regular. numer*.43.& passerin.*de stat.tom*.2.*quæstion*. 187. *artic*. 1.*sub numer*.907. ubi probat, quòd Superior nedum bis, aut ter, sed pluries possit concedere Confessarium extraordinarium Monialibus, sicut ipsæ etiam pluries eum petere queunt. Vide infrà *ad Inter. sequentem*, & *ad Inter*. 4. *in hoc titulo*.

385 Inter. 2. Episcopus debetne Confessarium extraordinarium concedere Monialibus benè valentibus dumtaxat, vel etiam infirmis lecto decumbentibus?

Resp. Debet, & tenetur illum concedere omnibus Monialibus, tam benè valentibus, quàm infirmis, quæ commodè, ubi audiuntur Confessiones, accedere non possunt; nam non debent esse pejoris conditionis, tum maximè quia Concil. Tridentinum generaliter loquitur pro omnibus Monialibus, & verba generalia generaliter intelligenda sunt; tum etiam quia sicut Confessarius Ordinarius licitè potest ingredi Monasterium ad excipiendas Confessiones ægrotantium, quando aliæ Moniales tenentur confiteri de præcepto, aut Regula, vel consuetudine, imò & quoties Monialis infirma asserit se indigere Confessione, ut docent Bonacin. *de Clausf. quæstion*. 4. *punct*. 4. *numer*. 4. Barbosa in Concil. Trident. *sess*. 25 *de Regul. capit*. 5. *numer*. 82. Portellus *in verb. Clausf. Monialium numer*. 9. Summa Diana *verb. ingredi Monaster. numer*. 9. ac etiam quotidiè ex peculiari ipsius devotione, ut docet Mendo *Epit. Opin. Moral verb. Monialis numer*. 11. si monialis solebat sana quotidiè confiteri: ità pari ratione Confessarius extraordinarius tempore suæ deputationis, æquum erit, ut Monasterium ingrediatur ad excipiendas Cōfessiones Monialis infirmæ, quæ ad sedem Confessionalem accedere non potest; dum aliàs inanis esset pro Monialibus infirmis deputatio Confessarii extraordinarii, cum tali privilegio minimè fruerentur. Vide infrà *ad Inter*.4 *bujus tituli*.

386 Inter. 3. Potestne Episcopus concedere Moniali morti proximæ aliquem Confessarium Regularem, quem ipsa petit, ut loco Confessarii Ordinarii ei omnia Sacramenta administret, & assistat tempore agoniæ?

Resp. Videtur mihi posse Episcopum auctoritate propria, ad præcisam istius Monialis spiritualem consolationem, concedere talem Confessarium, dummodò sit gravis, pius, & prudens; nam in articulo, seu in probabili mortis periculo, ea omnia concedi debent, ad hoc ut meliùs, & faciliùs ad piè, sanctèque moriendum se disponat; & ità sentiunt quamplurimi Theologi, inter quos est Baldellus, quibus & ipse meum suffragium fero, cum in dicto casu solùm lex Clausuræ obstare possit, quæ tamen ratione necessitatis & utilitatis spiritualis ipsius Monialis morituræ, ab Episcopo dispensari poterit, & non dispensando irrationabiliter se haberet, quia sicut Episcopus licitè potest concedere Confessarium extraordinarium alicui Moniali particulari, non obstante Decreto Sac. Congregationis, quod adducit Gavantus *verb. Monialium cura spiritualis*, cum illud Decretum procedat de una designatione pro pluribus vicibus, ut rectè observat Bordonus *tom*. 2. *resolut*.5. *quæst*.11. *num*. 11. & Diana *in Summ. verb. Prælati Regulares numer*. 43. potiori ratione dispensare debet in casu nostro, cum plus indigeat Monialis morti proxima, quàm sana; consequenter nullo modo eo spirituali solatio erit privanda, ut in terminis firmat Passerinus *tom*. 2. *de stat. quæstion*. 187. *artic*. 1. *sub numer*. 921. Ultra quod asseritur à Baldello, teste Pellizario *in tra.de Monialibus cap*.10 *sect*.3 *sub sect*.2 *sub num*. 249. ita practicatum fuisse hic Romæ à Card. Bellarmino, dum erat protector Monasterii Sanctæ Marthæ, & post illum ab aliis Cardinalibus ejusdem Monasterii protectoribus. Imo addit, quòd Cardin. Vicar. acriter reprehenderit quendam Ministrum ad cu ram Monialium deputatum, quia denegaverat Moniali morituræ dictam consolationem. Et benè quidem; nam debemus Animarum lucra quærere, quæ est regula valdè generalis, multùmque notabilis, rationabilis, pia, & fructuosa. Et est omnium Doctor. consilium, rectè hac de re sentientium, quòd potiùs sit declinandum ad æquitatem, quam Epicheyam vocant, quàm ad rigorem; rigor enim est juris excessus, æquitas verò est justitia dulcore misericordię temperata, quam semper Judices, atque Prælati habere debent præ oculis, cum melius sit de misericordia, quàm de sæveritate reddere rationem. Hæc dicta sint, utpotè usu frequentissima, & à me sæpissimè postulata: Salvo semper &c.

387 Inter. 4. Facultas, quæ ab Episcopo conceditur Confessario extraordinario Monialium, debetne concedi ad determinatum tempus, vel melius est, ut nulla fiat temporis determinatio?

Resp.

Resp. Supponendum est tanquam certum, quòd qui vult finem, vult etiam media necessaria ad finem; & cui finis est permissus, media quoque necessaria permissa censentur, ut habetur *ex cap. Prætereà de officic. deleg & l. 2. ff. de jurisdiction. omnium judic.* Finis autem cur concedatur à Prælatis Confessarius extraordinarius Monialibus, est utilitas spiritualis ipsarum Monialium, ut patet; ideòque earum Prælati omni studio, ac diligentia ipsam procurare tenentur. At quia magis expedit pro bono spirituali Monialium, quod eis concedatur Confessarius sine ulla temporis limitatione; ideò consultum esset, si non fiat temporis determinatio; nam reverà octo, vel decem dies minimè sufficiunt ad extricandas Monialium conscientias, maximè si Confessarius, ut decet, minori cum sollicitudine suum munus obire debeat, & majori cum utilitate, & spirituali profectu ipsarum Monialium conscientias expurgare. Non nego tamen posse Episcopum determinare tempus sibi benè visum, cùm sit omninò in ejus arbitrio; sed dico cum Pellizario *in tract. de Monial. cap. 10. sect. 3. subsect. 2. numer. 261.* longè melius, & consultius esse deputare Confessarium extraordinarium, ipsi non limitando tempus; adest enim justa causa sic faciendi, ut ipsamet experientia docet & ita pluries de hac re interrogatus consului, & multis in locis me consulente practicatum fuit. Cæterùm tempus hujusmodi deputationis videtur esse, ut infrà quindecim dies totum negotium perficiatur, nisi aliter Episcopus judicaverit.

388 Inter. 5 Quomodo se gerere debet Episcopus pro consolatione Monialium assignando eis Confessarium gratum, maximè tempore Jubilæi?

Resp. Potest dicere Abbatissæ, vel Priorissæ, quòd congreget Moniales, & ab eis habeat votum, quosnam Confessarios gratos habeant; & sic nominent tres, vel quatuor, aut plures, quorum nomina mittat ad illum, ut omnes, vel prout is melius in Domino judicaverit, aliquos approbare valeat, licentiamque concedere excipiendi earum confessiones. Ita nonnullis citatis docet Diana *p 3 tr. 2. ref 29 & tr. 4 ref. 1 54.* Vide etiam, quæ dixi *in tit. 2. ad Inter. 2.*

389 Inter. 6. Tempore Jubilæi potestne quivis Confessarius ab Ordinario approbatus excipere confessiones Monialium sine expressa Episcopi licentia?

Resp. Bonac *de Sacr. disp. 5. quæst. 7. pun. 4 §. 1 nu. 22 in fine*, putat, quòd sic; tamen absolutè dicendum est, non posse, quia etiam confessariis prohibitum est accedere ad monasteria Sanctimonialium; ac proindè Pontifex dum publicat Jubilæum, non intendit jurisdictionem conferre illis Sacerdotibus, qui habent aliquod impedimentũ: consequenter dicendum est, omninò necessariam esse Ordinarii licentiam pro audiendis confessionibus Monialium, etiam tempore Jubilæi, ut rectè docent à S. Fausto *de Jubilæis extraord. lib. 4. qu. 78.* Alphonsus de Leone *de Jubilæo part. 2. qu. 9. numer. 25.* & alii apud Dianam *part. 3. tract. 4. ref. 154.*

TITVLVS XLIV.

De Confessione Sacramentali.

Vide tit. de Absol. à pec. Inter. 11. tit. de Circumst. pec. tit. de Confuet Inter. 6. tit. de Dub. Inter. 4. 5. 6. 7. 8. 10. tit. de Duel. Inter. ultim. tit. de Exam consc. tit. de Incest. Inter. ultim. tit. de Jubil. Inter. 2 16. tit. de Laic. Inter. 5 tit. de Mand. Inter. ultim. tit. de Moribun. &c. Inter. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 11. 12 13. tit. de Opin. Inter. tit. de Papa &c. Inter. 6. tit. de Paroch. Inter. 6. 9. 10. 12. 16. 17. 18. tit. de Peccat. Inter. 21. 22. tit. de Pec. ven. Int. 3 4. tit. de Pœnis, Inter. 45. tit. de Prec. an. com. Inter. 2. tit. de Præc. an. Confes. tit. de Puer. Inter. 2. tit. de Regul. &c. Inter. 37. 66. 67. 108. 109. 110. tit. de Relig. aliq. par. Inter. 4 5. 6. tit. de Sacram. ad Quæst. tit. de Sacr. Euch. Inter. 5. 6. 7. tit. de Satisf. pœn. Inter. 6. 12. tit. de Sigil. Confes. tit. de Simon. Inter. 24. tit. de Soc. Crim. Inter. 4. 5. tit. de Sollic. tit. de Val. Confess.

390 Inter. 1. Quid est Confessio Sacramentalis?

Resp. Est secreta accusatio peccatorum coram proprio Sacerdote, ut ab illis Sacramentaliter absolvatur. Ita DD. communiter.

391 Inter. 2 Quot sunt partes integrales Confessionis Sacramentalis?

Resp. Sunt tres, contritio, confessio, & satisfactio; verùm contritio, & confessio, sunt etiam partes essentiales. Bonac *de Sac. disp 5 c. 3 pun 2. n 2.*

392 Inter. 3 Quænam est materia Confessionis, prout est Sacramentum?

Resp. Materia hujus Sacramenti est duplex, scilicet proxima, & remota; Remota sunt ipsa peccata in se; Proxima verò sunt actus pœnitentis, nempè oris confessio, cordis contritio, & operis satisfactio: Sic habetur

tur ex Conc. Florentino, & Trident.ubi asseritur, materiam hujus Sacramenti esse actus pœnitentis, & docet etiam Tolet. *lib.* 3. *cap.* 1. *n.* 1. cæterique Doctores. Vide Bonac. *de sac. disp.* 5. *q.* 3. *pun.* 3. *n.* 1.

393 Inter. 4. Teneturne Pœnitens confiteri ea peccata, quæ jam sunt nota Confessario extra Confessionem, vel sufficit, si dicat, Pater me accuso de illis peccatis, quæ nosti me commisisse?

Resp. Doctores utique in hoc non conveniunt, tamen est sententia certò probabilis, quòd sufficiat se accusare sic, Pater me accuso de omnibus illis peccatis meis, quæ tu scis me perpetrasse; nam isto modo ipse Pœnitens sufficienter aperit statum suum Confessario, qui certior factus de statu Pœnitentis potest illi congruam satisfactionem imponere, & ita eum absolvere: Emm. Sà *verb. Confessio nu.* 37. Verùm mihi contraria sententia magis probatur, ad hoc ut in Confessione non desit verecundia, quæ licet non sit necessaria simpliciter, tamen est valdè necessaria, cum erubescentia, & verecundia prosit ad pœnæ remissionem.

394 Inter. 5. Qui facit Confessionem generalem peccatorum aliàs ritè confessorum, teneturne singula peccata mortalia jam ritè confessa iterum in ea Confessione aperire?

Resp Minimè, quia hujusmodi peccata non sunt materia necessaria hujus Confessionis; imò qui paulatim Confessionem generalem faciunt de hujusmodi peccatis, possunt absolvi quotidie ab illis peccatis, quæ paulatim, & quotidie fatentur. Toletus *lib.* 3. *cap.* 8. *num.* 5. Em. Sà *verb. Absolutio n.* 25. Diana, & alii communiter.

295 Inter. 6. Estne peccatum mortale, si aliquis priùs confiteatur uni Confessario peccata mortalia, deindè alteri solùm venialia?

Resp. Generaliter loquendo, non semper est peccatum mortale, quia hoc potest facere, ne bonam existimationem amittat apud Confessarium ordinarium. Diana *part.* 3. *tract.* 5. *res.* 132. & alii ab ipso relati. Potest tamen esse peccatum per accidens, scilicet quando ex hoc pœnitens maneret in occasione peccandi. Dicendum est igitur, quod qui semel, vel iterum incidit in mortale peccatum, aliàs non solitus peccare, si confiteatur alteri, ne perdat opinionem, quam habet erga primum Confessarium suum, sit excusandus; alias non. Victoria *in Sum. de Confess. num.* 179. Sà *verb. confessor num.* 16. Et ratio est, quia irrideret Confessarium, faciens credere, quòd ipse sit probus; quod est magna fictio. Ita *Victoria loco cit.*

396 Inter. 7. In quo casu Confessio dicitur integra materialiter, vel formaliter? & sufficitne Confessio integra formaliter pro obtinenda salute?

Resp. Dico, quòd Confessio dupliciter integra appellari potest, ut docent Doctores communiter. Primò, materialiter: Secundò; formaliter; Confessio tunc dicitur integra materialiter, quando explicatur omnia mortalia, quæ sunt materia necessaria Confessionis. Integra verò formaliter dicitur, quando explicantur omnia peccata mortalia, quæ moraliter explicari possunt, ita ut nulla reticeantur absque justa, & sufficienti causa; undè si quis omittat aliquod peccatum ex oblivione, aut ex alia justa causa (quæ tamen non est verecundia) dicitur integrè formaliter confiteri, & satisfacit divino præcepto, quamvis non confiteatur integrè materialiter: Siquidem Christus Dominus præcepit absolutè Confessionem integram formaliter, non materialiter. Vide Bonac. *de Sac. disp.* 5. *quæst.* 5. *sect.* 2. *pun.* 2 §. 3. *diffic.* 4. *sub num.* 1. & est communis Doctrina. Verùm est tamen, quòd qui confitetur tantùm integrè formaliter, tenetur cessante causa aperire in alia Confessione omnia peccata mortalia, quæ ex oblivione, vel alia de causa explicare non potuit, ut patebit infrà in aliis titulis. Vide igitur que dicam *in tit.* 140. *de Memoria Peccatorum ad Inter.* 2. *& tit.* 146. *de Moribundis, & mori proximis, ad Inter.* 10. *&* 11. *& præsertim in tit.* 224. *de Validitate Confessionis, ad Inter.* 2. prope finem nam Confessio debet esse integra, non solùm formaliter, sed etiam materialiter, nisi legitimum impedimentum, aut legitima causa excuset. Integritas enim Confessionis est de Jure divino, ac proindè servanda, nisi aliter permittat justa, & rationabilis causa, ut dixi.

397 Inter. 8. Pœnitens potestne tacere aliquod peccatum, quando sibi vel Confessario notabile damnum animæ, vel corporis, vel famæ, affert, si detegatur?

Resp. Non peccat pœnitens, tacendo illud peccatum, vel circumstantiam, ex qua sequitur vel sibi, vel Confessario, vel etiam tertiæ Personæ grave damnum in vita, vel in fama (puta, si prudenter dubitet Confessarium revelaturum peccatum pœnitentis) sicut in pecunia i vel multò magis in anima; imò debet confiteri alia peccata, tali peccato, vel circumstantia dissimulata, donec possit commodè confiteri cum alio Confessario; communiter DD. teste Tolet. *lib.* 3.

cap. 8.

cap. 8. *numer.* 4. *in princ. Vide Interrog. sequent.*

398 Inter.9. Mulier, quæ probabiliter cognoscit Confessarium ex Confessione suarum turpitudinum fore eam sollicitaturum, excusaturne à Confessione illarum coram illo, si non sit alius Confessarius, qui hic, & nunc possit suam Confessionem excipere?

Resp. Proculdubio excusatur; nam non debet se, & Confessarium periculis spiritualibus animæ exponere. Sylvest. *in Summ. verb. Confess.*1.§.19.Tol.*lib.*3.*cap.*8.*num.*4. *circa medium*, & *alii omnes*.

399 Inter.10. Qui habet copulam cum soluta, sufficitne, quòd dicat in confessione se commisisse grave peccatum cum soluta, non explicando copulam?

Resp. Non sufficit, sed omninò tenetur copulam explicare, & opinio contraria fuit damnata ab Alex.VII.die 24.Septemb. 1665. & est 25. propositio reprobata.

400 Inter. 11. Qui rem habuit cum tribus fœminis solutis, sufficitne, si in Confessione dicat, Pater, ter fornicationem commisi; vel debet dicere, fornicatus sum cum tribus mulieribus?

Resp. Sufficit, quòd dicat, ter fornicatus sum, quia quando sunt plura peccata ejusdem speciei, non oportet individua nominare sigillatim, nempè hanc, & hanc fornicationem, scilicet quot fuerunt personæ. Bonac.*de Sac. disp.*5.*qu.*5.*sect.*2. *punct.*2.§.3.*diffic.*3. *prop.*3.*nu.* 14. Diana *par.*1.*tract.*7.*resol.*13.& *alii*.

401 Inter. 12. Qui habet copulam cum Muliere conjugata, consentiente Marito, sufficitne, si in confessione dicat, se esse fornicatum, non explicando adulterium, cum non fiat injuria Marito, quia volenti, & consentienti nulla fit injuria?

Resp. Non sufficit, quia etiam consentiente Marito committitur Adulterium, & contraria sententia meritò reprobata fuit ab Innoc. Papa XI. die 2. Martii 1679. & est propositio 50. inter reprobatas.

402 Inter. 13. Estne necessarium, quòd in confessione exprimatur gradus Incestus, videlicet in quo gradu fuerit commissus?

Resp. Non conveniunt Doctores: quidam, ut Navar.*in Man.cap.*16. *num.*3. Bonac.*de Sac. disp.*5.*qu.*5.*punct.*2. §.3.*diffic.*3. *num.*10. & alii plures dicunt, quòd omnes Incestus specie differant, & per consequens necessarium, opus esse in confessione aperiendum, in quo gradu fuerit commissus: Alii verò docent, & probabiliter, Incestus inter consanguineos, & affines, non differre specie in genere moris, ac proindè Pœnitentem, per se loquendo, non teneri explicare circumstantiam consanguinitatis, vel affinitatis, neque diversitatem graduum; ita Diana *part.*1. *tra.*7. *res.*31. cum D.Thom.2.2.*quæst.*154.*art.*9. Cajetano ibidem, & aliis ibidem congestis, & *part.*5.*tract.*14. *res.*56.§. *quæro sextò*: Quorum ratio est, quia talis circumstantia non mutat speciem Incestus, sed solùm aggravat intra eamdem speciem, sicut major, vel minor quantitas rei ablatę in furto, ut dicam in hoc titulo *ad Int.*21. Tamen nunc dico, & iterum dicam, & affirmabo *ad Inter. seq.* primam sententiam esse probabiliorem, & magis tutam in praxi: Undè gradus Incestus exprimendos esse in confessione, non dubito; & licèt ipse teneam, circumstantias aggravātes intra eamdem speciem non esse in confessione necessariò aperiendas, ut asserui *in tit.* 36. *de circum.peccat.ad Int.*3. nihilominùs puto certum, quòd qualitas personę, cum qua committitur Incestus, non sit circumstantia actus, seu peccati, sed potiùs quid pertinens ad substantiam actus, seu ad integritatem malitię substantialis actus in individuo considerati; & consequenter non sufficere, se accusare commisisse incestus, sed teneri explicare gradus incestus: Nec D. Th. est nobis contrarius, solùm enim *loco suprà cit. ad* 2. docet, incestus inter consanguineos, & affines, non differre specie: Vide Layman *lib.*1.*tract.*2 *qu.*10.*n.*3. Coninch. Rodriquez, quos refert, & sequitur Cabrin. *de cas.reserv. part.*2. *cas.*5.*annot.*4.*num.* 17. quibus addo Bonac. *loco suprà cit.* qui alios concordantes adducit; & ita est in praxi tenendum, etiam ubi peccatum incestus non est casus ab Ordinario reservatus.

403 Inter.14. Qui peccavit cum sorore in primo gradu, sufficitne si dicat in Confessione, Pater commisi peccatum incestus bis, aut semel &c. non explicando gradum?

Resp. Aliqui dicunt non sufficere, & quòd de necessitate sit confitendum, in quo gradu fuerit commissum. Sed oppositum sentiunt alii, docentes, quòd dummodò non sit casus reservatus, sufficiat: quia non differunt specie licèt in genere moris gravius sit se miscuisse cum sorore in primo gradu, quàm in 2. 3. & 4. Diana *part.*1.*tr.*7.*res.*31. & *part.*3.*tract.*4.*res.* 67. & *alii apud ipsum.* Tamen prima sententia est probabilior, & magis tuta in praxi. Vide *ad Inter. antecedentem*.

404 Inter. 15. Qui copulam sodomiticam habet cum consanguineo, vel affine, teneturne gradus consanguinitatis in confessione explicare?

Resp. Doctores in hoc non conveniunt; sed mihi videtur, si talis concubitus habeatur

cum

cum affinibus, vel consanguineis in linea trãsversali, explicandum esse gradum Personæ usque ad secundum gradum; si verò cum consanguineis in linea recta, aperiendum esse in quocumque gradu, quia talis actus continet specialem malitiam contra pietatem, & reverentiam consanguineis debitam, Bonacin. *de matrim. quæst.4.pun.11.nu.8. & seqq.* Verùm qui tenet, circumstantias aggravantes intra eamdem speciem non esse in Confessione aperiendas, docet posse aliquem probabiliter in tali casu se accusare de actu sodomitico tantùm eum Consanguineo, vel Affine, sine explicatione gradus primi, & secundi, cum quibus habita fuit dicta copula. Diana *part.3. tr.4.ref.101. & ref.159. vers.secundum, & par.7. tract.12. ref.18.* ubi quoque utrumque probabile putat. Mea denique sententia est eadem cum Bonac. circa primum, vel secundum gradum; circa tertium verò, aut quartum, teneri pœnitentem in Confessione dicere, se commisisse sodomiam cum consanguineo, aut affine, non tamen teneri ad explicationem gradus.

405 Inter. 16. Si quis in Confessione dicere nollet, an fuerit agens, vel patiens; sed tantùm diceret, exercui toties actum sodomiticum, debetne absolvi?

Resp. Non debet absolvi (& ferè ubique est casus reservatus) propter pollutionem, quæ contingit in agente; & hec sententia est probabilior. Lugo *de Sac. disp. 16. numer. 423.* Oppositum tanquam probabile docet Diana *part.3.tract.ref.159.& par.5.tr.14 ref.56.* alios allegans. Mazzucchel. *de cas.reser.disp. 1. cap.22.q.2.n.21.*

406 Inter. 17. Qui concupivit, aut defloravit virginem, teneturne circumstantiam virginitatis fateri? & quid si illa spontè consentiat?

Resp. Dico, quòd teneatur, quamvis illa consentiente defloraverit; nam communis DD. sententia docet, stuprum habere specialem malitiam, sive puella consenserit, sive dissenserit; & ita tenent plures Doctores, quos refert, sequitur Bonac. *in tract. de peccatis disp.5.quæst.5 sect.2.pun.2.§.3. diffic. 3 nu. 8. de matrim.quæst.4.pun.17. nu.2.* & hanc sententiam probabiliorem, atque tutiorem vocat. Vide igitur quæ dixi *in tit.36.ad Inter. 11.* & dic, quòd licèt, qui concupiscit virginem, non habeat voluntatem inferendi ei violentiam, adhuc teneatur hanc circumstantiam in confessione aperire, cum sit probabilius, & tutius.

407 Inter. 18. Episcopus, si peccat mortaliter, teneturne explicare in Confessione circumstantiam, quòd est Episcopus?

Resp. Mihi satis probabile videtur, quòd non teneatur, nisi peccatum publicum sit, quod scandalum pareret, quia in tali casu esset circumstantia in Confessione aperienda, cum teneatur Episcopus non solùm verbo, sed etiam exemplo pascere subditos; ac proindè esset specialis malitia ultra peccatum commissum, ideòque manifestanda in Confessione. Sanchez *de matrim. tom. 2. lib. 7. disp.27.n.33.* Filliucius *tom.3.tract.30.cap.7.nu. 525.* & alii, quos allegat, & sequitur Diana *part. 1.tract.7.ref 6* Et id, quod dictum est de Episcopo, intelligendum est etiam de Generali alicujus Religionis, ut docent præcitati Doctores. Sed vide Toletum *lib. 5. cap.4. num 8.*

408 Inter 19. Si quis dormiret cum Amasia, vel Concubina, teneretur explicare in Confessione numerum copularum, vel sufficeret tantùm dicere, dormivi cum quadam fœmina, & feci, quod potui?

Resp. Dicendum est, quòd teneatur aperire numerum peccatorum, scilicet semel, vel bis fornicatus sum; quia sunt peccata distincta, nec unum respicit, & ordinatur ad alterum; ergo necesse est in casu nostro aperire in confessione, per tot vices eam cognovisse, quamvis non habuerit interruptionem mentis, vel operis; & ita tenendum est omninò contra Zanardum, quem impugnat Diana *part.3. tract.4 ref. 67.* Vide Zerulam *in praxi pœnit.cap.12. quæst. 15.* apud ipsum Dianam *part.1.tr.7.ref.39. propè finem.*

409 Inter.20. Sufficitne in Confessione dicere, commisi mortale furtum toties, non explicando quantitatem furti?

Resp. Multi multa dicunt, tamen probabiliter puto cum Diana *par 1. tract.7. ref.14.* & aliis, quos ipse sequitur, necessarium non esse aperire furti quantitatem, quia quantitas non mutat speciem, sed solum aggravat. Contrarium placet Victoriæ *de Conf. sub nu. 163.* Sà *verb.Conf.n.18.* Bonac. *de Sac.disp.5.qu. 5.pun.2.§.3.difficul.1.num.6.* Utraque sententia est probabilis.

410 Inter.21. Qui omisit aliquo die totum Officium, vel notabilem partem illius, teneturne in confessione explicare id quod omisit, vel sufficit, si dicat, peccatum mortale comisisse in non persolvendo Horas Canonicas?

Resp. Dissensio est inter Doctores circa tale dubium; Bonac. enim *de Horis Canon. disp. 1.quæst.5.pun.1. nu.9.* ait, non sufficere, sed explicandam esse quantitatem Officii omissam, si sit magna, & etiam numerum Horarum;

rarum; & ita quoque docent nonnulli apud ipsum, & apud Dian.*par.2.tract.12.res.*23. Sed ego non minùs probabile puto cum ipso Diana, & aliis ab eo allegatis, non esse circumstantiam necessariò aperiendam in confessione; sed satis esse, si se accuset asserendo commisisse culpam mortalem in omissione Horarum. Squillante *de obligat.Cler.par.*1.*dub.* 33.*numer.*70. & alii plures. Et ratio est, quia Officium unius diei est unum totum integrale cadens sub uno præcepto, quamvis tamen peccatum tantò sit gravius, quantò plures partes omittuntur, non tamen, si totum omittatur, plura sunt peccata, sed unum, modò voluntas intercisa non fuerit. Sylv. *in Summ.verb.Hora sub nu.*15.*verb.sextum, & n.*16. Nav. *in Man.cap.*25.*nu.*97. Em.Sà *ver. Hor.Canon.nu.*13. & alii sic probabiliter docent teste Diana *loco cit.resol.*5.

411 Inter. 22. Qui infamat aliquem, dicendo falsum, vel verum, occultum tamen, teneturne in confessione aperire, utro istorum modorum proximum infamaverit?

Resp. Non teneri, tuetur Diana *part.*5.*tract.* 14. *resol* 56. & alii per ipsum allegati quorum ratio est, quia istæ duæ infamationes conveniunt in ratione formali, quæ est intentio auferendi alteri famam. Sed contrarium mihi videtur probabilius, & in praxi tenendum; quia istæ duæ infamationes differunt specie; qui enim verum dicit, sed occultum, peccat solùm contra Justitiam: qui verò falsum, peccat etiam contra veritatem, quæ in materia gravi graviter obligat; & hanc sententiam tenent Marcantius, & Jacobus Granadus.

412 Inter. 23. Qui diversis contumeliis Proximum affecit, vocando illum v. g. Sodomitam, Adulterum, Ebrium, Furem, Lenonem, &c. sufficitne, quòd in confessione dicat, Toties contumeliis affeci Proximum meum, vel tenetur explicare numerum, & diversitatem contumeliarum?

Resp. Juxta ea, quæ docet Diana *punct.* 3. *tract.*16. *res.* 1. *& loco suprà cit.* sufficit, quòd Pœnitens dicat, Pater bis, ter, vel pluries, circumcircà, graves contumelias dixi adversus Proximum meum; nec opus est, quòd sic se accuset, nempè illum vocavi Sodomitam, Adulterum, Furem, Lenonem, &c. nam satis est dicere, Toties gravibus contumeliis Proximum affeci. Præter Dianam, ita quoque docet Cajetanus *in* 2.2.*quæst.*72.*ar.*1. Emman. Sà *verb.Contumelia n.*1. & plures alii, quos citat, & sequitur ipse Diana *par.*1.*tract.*7.*resol.* 28. Vide etiam Bonac.*de pœnit.disp.*5.*quæst.* 5. *sect.*2.*pun.*2.§.3. *diffic.*3 *sub num.* 18. *versic. adde* ubi tandem concludit, hanc opinionem esse probabilem, & in praxi sustineri posse non dubitat.

413 Inter.24. Quando pœnitens confitetur se odisse proximum; teneturne explicare mala volita, vel an odium fuerit circa personam, vel facultatem, vel honorem?

Resp. Affirmant Suarez, & Sylv. apud Dianam *part.*1 *tract* 7 *res.*30. nam dicunt, afficere proximum injuria in vita, vel in fama, esse peccata diversa contra justitiam, propter diversitatem materiæ, & consequenter pari modo facere diversitatem in odio, necessariò explicandam in confessione. Sed ego puto non minus probabile oppositum cum Cajetan.*in* 2.2.D.Thom.*quæst.*34.*art.*6. Turriano, & Valentia, quibus subscribit Bonac.*de Præcept.Decal.disp* 3.*quæst.*4.*punct.ultim.§.*1.*nu.*10. *vers. observa tamen*, & tenet etiam Diana *ubi supra*, *& pars.*3. *tract.*4. *res.*67.§.*in res.* 30. ubi cum Homobono de Bonis sic inquit: In confessione non sunt explicanda mala volita, v.g. si fuerunt circa facultates, vel circa personam, seu circa honorem; sed sufficit dicere, Toties odio habui proximum meum. Et ratio est, quia licèt illa mala volita differant specie, tamen in casu nostro optantur sub una eademque ratione formali, quæ est odium proximi; neque currit paritas de damnis illatis quorum diversitas, in omnium sententia, affert peccata specie distincta.

414 Inter. 25. Teneturne Pœnitens in confessione exprimere, quòd peccaverit in confidentiam Jubilæi, & spe veniæ, & absolutionis impetrandæ?

Resp. Diana *part.* 1. *tractat.* 7. *resolut.* 33. cum Pitigiano, Facundez, & aliis docet, quod non teneatur hanc circumstantiam in confessione aperire, & hoc ego puto verum.

415 Inter.26. Teneturne repetere confessionem, qui confitetur confessario aliquando dormienti, aut non advertenti ob surditatem, vel animi distractionem?

Resp. Dicunt quidam, confessionem iterandam esse, quia confessio est accusatio sui ipsius, ac proindè erit nulla, si à Judice non intelligatur. Vide Dianam *par.* 3. *tractat.*4.*resol.*109. & ita etiam videtur innuere Bonacin.*de Sacram.disp.*5.*quæst.*5.*sect.*2. *pun.* 3. *numer.*14. *in obiectione*. Tandem Diana cum Henriquez *lib.* 5.*cap.* 14.*numer.* 5. & Layman *lib.*4.*tract.*6.*cap.*9.*numer.*5. oppositum docent, & sustinent, dummodò sine culpa pœnitentis hoc accidat, & bona fide sua peccata aperuerit, quia essentia, & effectus Sacramēti con-

consistere potest absque integra peccatorum explicatione; unde copula in solo confessario transfunditur. Verum est tamen, quòd tenetur Pœnitens, quando cognoscit, vel dubitat confessarium, unum, vel plura peccata nullo modo intellexisse, illa peccata, vel alia postea, si ea commiserit, in sequenti confessione iterùm explicare: ut ab omnibus directè, & in specie absolvatur. Vide iterùm Dianam *par.4.tr.4.res.*198.

416 Inter.27. Quid debet facere pœnitens quando advertit se recepisse Sacramentum pœnitentiæ in excommunicatione; teneturne reiterare confessionem?

Resp. Pœnitens, postquam cognoverit se irretitum esse censura, satisfacit petendo absolutionem censuræ, & confitendo peccatum, cui est annexa censura, quam per ignorantiam, vel oblivionem prætermiserat confiteri; nam ejus confessio non fuit nulla, ideòque non est necesse ut irritetur. Vide Bonac. *de cens. disp.2.qu.2.pun.2.§.2.nu.2.* & est communis sententia.

417 Inter. 28. Qui scienter, & malitiosè fecit unam confessionem invalidam, sed continuavit alias bona fide cum ignorantia invincibili, vel inadvertentia ad primam; teneturne, quando advertit ad eam malitiosè factam, reiterare omnes confessiones; vel sufficit, quòd solùm se accuset de nullitate illius confessionis, & de peccatis in illa confessis?

Resp. Non est opus præteritas confessiones reiterare, sed satis est hanc solam cum peccato, vel defectu in ea commisso aperire; nam confessiones intermediæ validæ fuerunt & semper validæ remanent, Sancius, Vasquez, & alii, quos citat, & sequitur Diana *par.3. tract.4. res.* 108. §.*Notandum*, Card. de Lugo *de Pœnit.disp.*16 *sect.*15 *num.*599. Anton. Cotonius *lib.2. de Sacram.pœnit.contr.6. nu.*78. plures alios allegans, & Antonius à Spiritu Sancto *de Sac. pœnit.tract.5.disp.9.sect.3. numer.* 686. testatur de communi.

418 Inter.29. Qui reperit fecisse invalidè confessionem, eò quia prætermisit aliquod peccatum mortale confiteri sine justa causa teneturne in alia confessione omnia peccata sigillatim repetere, vel sufficit, quòd se accuset solùm de illo peccato voluntariè prætermisso?

Resp Dico, quòd si Pęnitens confiteatur apud alium confessarium, certè tenetur omnia peccata sigillatim repetere, eademque denuò recensere: Si verò confessionem reiterat apud eumdem confessarium, qui priùs ejus confessionem audierat, sufficit, si dicat, Pater confiteor tibi omnia peccata, quæ antea dixeram, vel dico meam culpam de iis, quæ priùs tibi dixi in alia mea confessione, subjuncto tamen in particulari illo peccato in prima confessione prætermisso, addendo se illud malitiosè omisisse, & aliis quoque, post illam confessionem si quæ fuerint ab eo commissa: Hoc tamen intelligendum est, dummodò confessarius saltem in genere, vel confuso recordetur status Pęnitentis, vel saltem pęnitentię ei injunctæ. Ita firmant Sylv. *in Sum. verb.Confes.*1. *sub num.*4. Navar. *in Man. cap.9.num.*16. Tolet. *lib.3.cap.*10.*num.*6. Em. Sà *verb. Confessio num.* 8. Bonac. *de pœnit. disp.* 5. *quæst.*5.*pun.*3. *sub num.*15. *& alii omnes*: Quod planè intelligi debet etiam quoad responsionem ad interrogationem 33. ubi agitur de illo, qui ob verecundiam omisit aliquod peccatum confiteri: Etenim cùm ibi dico, *Verum est tamen, quòd si confitetur cum eodem Confessario, sufficit solùm illud peccatum confiteri*, intelligo sufficere solùm illud peccatum confiteri in particulari, seu specialiter, cum aliàs compertum sit apud omnes scribentes, debere pęnitentem de aliis peccatis se accusare in genere, & in communi, ut dictum est supra; & ita omninò fieri debet ex consensu omnium Doctorum. Vide etiam Dianam *part.*4. *tract.*4.*resolut.*203. & Jac. Mancinum *practic.*4. *dub.*36.

419 Inter.30 Teneturne pœnitens iterùm confiteri peccata reservata, à quibus fuit à Superiore absolutus, omittendo alia non reservata inferiori confessario?

Resp. P. Simeon à S. Cruce *in Memor. Theol. tom.2.de Pœnit.quæsito* 53. dicit, quòd non teneatur. Idem docet Bonac. *de Sacra.disp.7. qu. 7. pun. 5. §.3.numer.* 4 cum Suar. Conincho, Nugno, Vasq & aliis: sed mihi magis placet oppositum, quod tuentur Sylv. *verb. Confessio 1.num.*19. Navar. *in cap. consideret, de pœnit.dist.5.§.cautus num.*12. Victoria *in Summ. de Confessione quæsito* 162. Tolet. *lib.3. cap.8. num. 5.* Victorellus *in Addit.* ad Em. Sà *verb.Absolutio sub numer.*24. Diana *part.3.tract.4 res.*74. & alii plures: Uni igitur confessario pandenda esse omnia peccata, probabilius puto cum præfatis Authoribus, ad hoc ut integra fit confessio, cum Christus Dominus præcipiat omnia peccata manifestari uni Sacerdoti, propter confessionis integritatem, quæ non ita facilè est frangenda, ut docent etiam Doctores primæ sententiæ, ergo &c. & hæc est sententia D.Th. *in 4.dist.*12.*quæst.*3.*art.*3.*quæstiuncula* 4.*ad* 6.*& Opuscul.*19. qui adducit probabilem rationem ex similitudine corporalis infirmitatis, quæ uni medico tota detegenda est,

est, ac tandem deducitur *ex cap. omnis, de pœnit. & remiss.* ubi præcipitur, quòd omnia peccata proprio Sacerdoti, ideft uni, & non pluribus dicantur Vide Sylv. *loco supra cit.* ex quo hæc, & alia plura habentur, & teneo id, quod dicam *in tit.* 222. *de Validitate Absolutionis ad Inter.* 9.

420 Inter. 31. Si quis, dum puer erat, commisit multas pollutiones nesciens esse peccatum mortale, si postea advertat, teneturne omnes confessiones repetere, vel sufficit dumtaxat illas pollutiones manifestare?

Resp. Non tenetur repetere confessiones jam bona fide factas, sed sufficit, quòd numerum pollutionum, scilicet plus, vel minus in confessione aperiat, Diana *part.* 3. *tract.* 4. *resolut.* 108. & alii plures apud ipsum.

421 Inter. 32. Cajus, dum puer erat, confessus est Sacerdoti jurisdictionem non habenti, quid facere debet, si vir factus cognoscat hunc errorem?

Resp. Tenetur illam, seu illas confessiones, quas illi fecerat, dumtaxat iterare. Ita Navar. *in cap. placuit de pœnit. dist.* 6 *num.* 182. & ex eo Em. Sà *verb. Confess. num.* 33. & rectè quidem; Nam si aliæ factæ fuerunt cum vero dolore, & proposito cavendi in futurum, validæ censentur, & semper validæ manent; & sic opus non erit iterare illas confessiones, quæ legitimè factæ fuerunt confessariis jurisdictionem habentibus. Favet Dian. *part.* 3. *tract.* 4. *resol.* 108.

422 Inter. 33. Qui ob verecundiam omisit aliquod peccatum in confessione, teneturne totam confessionem repetere, vel sufficit, si se accuset de illo peccato omisso.

Resp. Tenetur totam confessionem repetere, quia nulla certè fuit, & est invalida. Verum est tamen, quòd si confitetur cum eodem confessario, sufficit solùm illud peccatum confiteri in particulari, & alia eidem confessa in genere, & addere, quòd pro verecundia omisit, dummodò confessarius, saltem in confuso, status pœnitentis memoria habeat. Navar. *in man. c.* 9. *n.* 16. *in fin.* Tolet. *lib.* 4 *c.* 10. *num.* 6. *propè fin.* & alii plures. Vide igitur quæ dixi *in hoc tit. ad Inter.* 29.

423 Inter. 34. Peccatne mortaliter, qui confitetur propter vanam gloriam, vel ne notetur in Populo, vel alium finem; sed minùs principaliter, ut absolvatur à peccatis?

Resp. Licèt talis confessio sit cum peccato veniali, tamen quia veniale non est obex gratiæ, fieri potest, ut non solùm illa confessio sit valida, verùm & absolutio sit fructuosa; nam nil obstat, quominùs quis possit spe veniæ obtinendæ, & gratiæ habendæ, confiteri, & tamen simul faciat id ob vanam gloriam, siquidem in tali casu adest intentio suscipiendi Sacramentum, & omnia requisita ad illius valorem. Diana *par.* 4. *tr.* 4. *ref.* 212 & pro se citat Vasq. Sotum, & alios. Verùm si finis mortalis adesset, certè nil valeret talis confessio, imò peccatum mortale fieret. Sotus *in* 4. *dist.* 18. *quæst.* 3. *art.* 3. *contra Sylvestrum*: Et ita quoque dicendum est, si quis in vanagloria constitueret ultimum finem, ut optimè docet S. Thom. 2. 2. *q.* 132. *art.* 3.

424 Inter. 35. Qui ratione scandali, vel præcepti tenetur celebrare, vel communicare, & non adest, nisi confessarius approbatus in aliena Diœcesi, teneturne in tali casu dicto confessario ante celebrationem, vel communionem, confiteri?

Resp. Affirmat Cornejo *in* 2. 2. *D. Thomæ tr.* 8. *disput.* 4. *dub.* 2. *in fine* quem citat, sed non sequitur Diana *part.* 5. *tract.* 14. *ref.* 111. Sed mihi magis probatur sententia Sancii, quem sequitur ipse Diana *ibidem*, quia sic asserit: Obiter advertendum maximè erit, Sacerdotem havbentem lethale crimen, & volentem celebrare, neque invenientem confessarium, qui sit ab Ordinario proprio approbatus, non fore constrictum sua crimina aperire approbato in aliena Diœcesi, quia tunc meritò arbitratur copiam confessarii deficere; nec tenetur quis aliorum opinionem sequi, propria deserta, multò minùs in materia Sacramentorum, ubi Sacrilegii periculum evenire poterit. Ita Sancius *in select. in edit.* Lugdun. *disp.* 44. *num.* 13. Putat igitur Sancius (inquit Diana) in tali casu, deficiente confessario certo, non esse præmittendam confessionem cum confessario dubio: ultra, quod addo ego, sicuti quis non potest confiteri Sacerdoti non approbato, nisi in periculo mortis; ita neque approbato in aliena Diœcesi, cum censeatur tanquam simplex Sacerdos in loco, ubi non est ad confessiones audiendas approbatus, ut omnes Doctores fatentur: ergo qui ratione scandali vitandi, vel ratione præcepti tenetur celebrare, vel communionem sumere, eliciat actum contritionis cum proposito confitendi, & sic celebret, vel communionem sumat; siquidem idem est, ac si copiam confessarii non haberet.

Sed adverto, multos graves DD. (apud Leandrum *part.* 2. *tract.* 7. *disp.* 7. *resol.* 25. & 27.) docere, nec simplicem Sacerdotem posse in die festo celebrare absque confessione cum sola contritione, si non habeat aliam Missam, quam audiat; nec similiter Laicum cum sola contritione communicare, ut præcepto

Paf-

Paschalis communionis satisfaciat. Ipse tamen Leander cum aliis multis oppositum docet, quibus libenter adhæreo.

425 Inter. 36. Sacerdos conscius peccati mortalis, qui ob necessitatem urgentem, non præmissa Confessione, celebrat, teneturne sub peccato mortali, quàm primum postea confiteri?

Resp. Dico primò, esse preceptum, & non consilium in dicto casu confiteri quàm primùm, & habetur ex Conc. Trid. *sess.* 13. *cap.* 7. Et oppositum affirmari non potest, cum sit reprobata ab Alex. VII. propositio, quæ sic ajebat: *Mandatum Tridentini factum Sacerdoti sacrificanti ex necessitate cum peccato mortali, confitendi quàm primùm, est consilium, non præceptum.* Quòd autem hoc præceptum obliget sub mortali, negat Thom. Tambur. *in meth. exped. comm. cap.* 1. §. 6. *num.* 49. *& seq.* & pro se citat Villalobos, & Ledesma; sed est contra omnes Theologos Societ. Jesu, teste Diana *p.* 9. *tr.* 3. *res.* 22. Itaque dicendum est cum communi DD. sententia, verba Conc. continere præceptum sub onere peccati mortalis, ut optimè ex Card. de Lugo, Nugno, Candido, Præposito, & Hurtado, firmat Diana *loco citat.* Unde si Sacerdos in dicto casu mortaliter peccare nolit, quamprimùm confiteri procurare debet.

426 Inter. 37. Sacerdos, qui ex malitia, vel oblivione, aut quia copia Confessarii caret, cum peccato mortali celebravit, teneturne quamprimum confiteri?

Resp Sacerdos, qui habet copiam confessarii, sed ex malitia celebravit cum peccato mortali, aut ex oblivione illud non confitetur, satis probabiliter dicunt quidam, quòd non teneatur postea, quamprimùm confiteri, quia nullibi adest hoc præceptum, nisi in Trident. *sess.* 23. *cap.* 7. *in fin.* ubi sic habetur: *Quòd si necessitate urgente Sacerdos absque prævia Confessione celebravit, quamprimùm confiteatur.* Ergo cum Conc. non exprimat, Sacerdotem ex malitia celebrantem, non videtur obstrictus post celebrationem, quamprimum confiteri; Conc. enim facilè sibi potuit persuadere, Sacerdotem ex malitia celebrantem, non statim expiaturum sua peccata per confessionem, cum temerè ausus sit grave sacrilegium ex malitia perpetrare in Eucharistiæ Sacramento suscipiendo. Et hoc multò magis dicendum videtur de Sacerdote, qui sui peccati invincibiliter oblitus, non præmissa confessione celebravit. Ita firmat Diana *ea p.* 9. *tr.* 3. *res.* 26. qui pro hac sententia citat Suarez *in* 3. *part. to.* 3. *disput.* 66. *sect.* 7. Leandr. *de Sacr. to.* 2. *tract.* 7. *quæst.* 5. Stephanum à S. Gregorio *de Sac. lib.* 3. *cap.* 26. *n.* 12. Marcerum, Granado, Fill. Bonac. *de Sac. disp.* 2. *quæst.* 6. *punct.* 1. *num.* 38. *&* 39. Verùm Sacerdos, qui non habet copiam confessarii, & urgente necessitate celebravit, tenetur quamprimùm poterit, confiteri; deducitur ex Conc. Trid. *loco cit.* & ex Rubr. *de defectibus dispositionis Animæ in Missali Romano.* Vide Caspensem *in curs. Theol. tom.* 2. *tract.* 22. *disp* 9. *sect.* 2. *numer* 26. & præcipuè Dianam *ubi suprà res.* 24. 25. 26. *& seq. & part.* 10 *tract.* 19. *res.* 78. *& part.* 2 *tract.* 14 *res.* 61. qui eleganter more suo diversos casus circa tale dubium resolvit, & concordantes adducit.

427 Inter. 38. In die Parasceves Sacerdos, qui urgente necessitate, aut quia non habet copiam confessarii, absque prævia confessione officium facit, teneturne quamprimùm confiteri? Et quid dicendum, quando Sacerdos teneatur perficere Sacrificium ab alio inchoatum?

Resp. Certum est, quòd Sacerdos in tali die propriè Sacrificium non facit; tamen quia sufficit, ut exerceat actionem, quæ dicatur celebratio, sub cujus nomine Conc. suum decretum expressit; idcircò proculdubio, si erat in peccato mortali, quamprimùm confiteri tenebitur; nam Rubrica Feriæ 6. Parasceves sic ait: *Celebrans facta reverentia usque ad terram &c.* Ex quibus verbis satis deducitur id, quod intendit Conc. dictam obligationem imponens. Ita pluribus relatis resolvit Dian. *ubi suprà res.* 29. *& part.* 10. *tract.* 12 *res* 26. Vide etiam Aversam *de Sac. Euch. quæst.* 8. *sect.* 7. Caspensem *loco suprà cit. tract.* 22. *disp.* 9. *sect* 3. *num.* 27. & nostrum Stephanum à S. Gregorio *de Sac. lib.* 3. *cap.* 26. *num.* 12. Denique eodem modo tenetur confiteri quamprimùm Sacerdos, qui complet Sacrificium ab alio inceptum, etiàm post consecrationem, quia talis actio est propria Sacerdotis, & sub nomine celebrationis meritò comprehenditur, juxta communem usum, & sensum hujus vocis. Ita ex Amico, Caspen. Pellizario docet ipse Diana *part.* 9. *tract.* 3. *res.* 30. Vide Emm. Sà *verb. Confessio sub num.* 43. *in addit.*

428 Inter. 39. Teneturne Sacerdos finita Missa, ad satisfaciendum illi præcepto, illicò confessionem instruere?

Resp. Dicunt quidam, præsertim Sancius *in select. disp.* 32. *num.* 14 Sacerdotem adstrictum esse illicò finita Missa confiteri. Alii verò cum quibus tenet Granadus *in* 3. *part. controv.* 6. *tra.* 10. *nu.* 16. docent, non peccare mortaliter, si ad crastinum diem confessionem differat; quam sententiam approbat Diana *loco prox. cit. resolut.* 23. Imò putat absque ullo pec-

peccato posse Sacerdotem in dicto casu intra triduum confiteri, quia id, quod intra triduum fit, dicitur fieri quamprimùm, aut ex incontinenti, *juxta l. fin. C de errore advocat. l. fin. Cod. de judiciis*; & ibidem Baldus, & Filinus *in cap. Veniens, & cap. 2 de Testib. num.* 15. Mandosius *de Monitoriis quæst.* 31. *num.* 8. qui omnes docent, dici incontinenter probari, quod intra triduum probatur. Ex qua doctrina probat suam sententiam Diana, & refert Candidum *tom 3. disput. 2. art. 22. dub. 2. & 3.* Trullench. Aversam, Pellizarium, Bassæum *verb Comm. Sac. num.* 39 Leandr. *de Sacr. tom. 2. tr. 7. quæst.* 53 & alios. Notat tamen ibidem, quòd si Sacerdos prima die haberet commoditatem confitendi, non habiturus sequentibus diebus, teneretur non differre confessionem, ne longiori mora retardaretur. Et hoc mihi valdè placet. Vide Campionum *Instr. pro Ordin. cap.* 39 *num.* 53. Cæterùm non sunt audiendi, qui docent illud verbum Conc. *Quam primùm*, intelligendum esse usque ad aliam sequentem communionem, vel cum Sacerdos suo tempore confitebitur; nam est propositio 11. ab Alex. VII. reprobata anno 1666. die 18. Martii, & meritò, quia talis Sacerdos, ante aliam celebrationem, necessariò Jure Divino tenetur confiteri propter scientiam peccati mortalis, ut rectè docet Aversa *de Sac. Euch. quæst. 8 sect. 7.* & alii. Vide iterùm Dian. *par. 2. tr. 14 ref. 60. & part. 10. tr. 12. res.* 16.

429 Inter. 40. Præceptum de præmittenda confessione ante Eucharistiæ sumptionem estne de jure Ecclesiastico, vel Divino?

Resp. Quòd præceptum de confessione Sacramentali peccati mortalis præmittēda ante sumptionē Eucharistiæ sit de Jure Ecclesiastico, nemo dubitat; nam ita fuit definitum in Concil. Trident. *sess. 23. cap. 7 & canon.* 11. Quòd autem sit etiam de Jure Divino, dubitant aliqui apud Dianam *part. 9. tract. 3. res.* 1. Ipse tamen, & meritò, absque ulla dubitatione asserit, & probat, non esse purè Ecclesiasticum, sed etiam Divinum positivum; & hanc sententiam communiorem, & probabiliorem vocat Amicus *in Curs. Theol. tom. 7. disp. 26. sect. 1. num.* 8. qui Author *ibidem num.* 11. putat, quòd etiamsi aliquis certa revelatione sciat, se per contritionem esse à peccato justificatum, adhuc teneatur ad Sacramentalem confessionem præmittendam ante sumptionem Eucharistiæ, & huic sententiæ adhæret ipse Diana *ubi supra res. 2. & 3.* apud quem plura videri possunt. Vide etiam ipsum Dianam *part. 8. tr. 1. de Potest. Summi Pontificis ad Sac. resol.* 51. ubi resolvit, non posse Papam dispensare, ut absolutè aliquis in particulari sumat Eucharistiam cum solo actu contritionis, sine prævia confessione mortalium.

430 Inter. 41. Diciturne habere justam causam scribendi peccata, & per scriptum confiteri, qui pro suæ conscientiæ quiete cupit confiteri cum aliquo Confessario surdastro, sed docto?

Resp. Mihi quidem videtur justam habere causam, siquidem aliquando pœnitens justissimè facere videtur, adeundo confessarium illum, ut meliùs sibi consulat, præsertim si illum doctiorem, & pro suæ cōscientiæ quiete aptiorem, & meliorem invenerit: & hoc magis verum est in locis quibusdam, ubi non adsunt confessarii ad sufficientiam, aut saltē minùs periti experiuntur; nam juxta *cap. Quem pœnitet de pœnit. dist.* 1. pœnitens discretum debet eligere Sacerdotem, cui confiteatur, qui sciat *ligare, & solvere*, & omninò Sacerdoti meliori, quàm potest, confiteri debet, cum ex confessariorū ignorantia multarum perditio animarum quotidie conspiciatur, ut asserit Corradus *in suis resp. q. 3. in Addit.* Dicendū est igitur, quòd sicut puella, vel alius propter nimiam verecundiam validè, licitèque potest confiteri per scriptū, ita potiori ratione possit quivis alius eodem modo confiteri cum aliquo confessario docto, licèt surdastro; nam confiteri cum docto longè melius est, quàm cum alio minùs perito, ut compertum est apud omnes, nec consuetudo Ecclesiæ proprio ore confitendi obligat cum tanto rigore in casu nostro. Undè ad tollendum scandalum pusillorum puto licere id quod dixi, dūtaxat si confessio in casu præsenti excipiatur in cubiculo ipsius confessarii, vel in aliquo alio secreto, & honesto loco, & pœnitens sit masculus, non autem fœmina. Nec obstat *cap. Quem pœnit. suprà cit.* ubi dicitur, quòd quilibet confiteri debet non per nuntium, vel per epistolam, aut per scriptum, ut majori afficiatur verecundia, quæ partem pœnitentiæ relevat; non obstat inquam, quia intelligitur de confessione, quæ fit non præsente Sacerdote, quod ultra concedo. Sed confessio in casu, de quo loquimur, fit Sacerdoti præsenti facie ad faciem, consequenter non abest verecundia, ut per se patet, & docet Sylvester *verb. confessio 1. sub num. 16. propè finem*. Ultra quod verecundia non est conditio necessaria simpliciter ad validitatem confessionis. Tandem si *cap. Quam pœnitent.* nolit confessionem esse faciendam per scriptum, adhuc intelligi debet, quando commodè verbo fieri potest, & non aliàs, ne contradicat *cap.*

cap. Qualis 30 q. 5 ubi conceditur posse quemlibet confiteri per scriptum,& ad hoc propositum citatur à Sylvestro,Navar.& Sà *locis supra cit.* ergo cum jura juribus debeant concordari, & jurium correctio sit evitanda , juxta *cap.Cum expediat. de elect.* in 6. intelligendum erit,ut dixi,salvo &c. Vide sequentem Resp. & Dianam *par.*11 *tr.*7 *ref.*1.*vers.Nota hic* .

431 Inter 42. Pœnitens , qui confitetur per scriptum Confessario præsenti, quando Sacerdos legit schedulam,in qua scripta sunt peccata , estne opus , ut ipse pœnitens voce confirmet , vel nutu, si sit mutus , id, quod scripsit in schedula ?

Resp. Affirmat Corradus *in Resp. qu.* 14. & 68. & si pœnitens nihil ampliùs dicat,nec voce , nec nutu confirmet , putat nullam esse Confessionem ; & ita est in praxi tenendum , licèt Suarez *tom.*4.*de pœnit. disp.*21.*sect.*3. *num.* 7. doceat moraliter necessarium nō esse aliud speciale signum, sed sufficere , ut peccator , qui scripturam illam offert Sacerdoti, eam offerat loco accusationis suæ , signa contritionis exhibendo , & petendo ab eo pœnitentiam,& absolutionem , eamque expectando humiliter , dum Sacerdos legit peccata , & denique satisfactionem acceptando , quam Sacerdos imponit . Verùm Chaves *in Summa Victoriæ ubi de Confessione num.*160 inquit: Credo, quòd tùnt licitè fiat Confessio per scriptum,si pœnitens signis annuat,quòd confitetur illa . Quod confirmat sententiam Corradi , & nostram .

432 Inter. 43. Teneturne quis aliquando confiteri per scriptum ?

Resp. Qui alio modo confiteri non potest , & urget præceptum cōfitendi , ut in Paschate , & in periculo,vel mortis articulo , tenetur confiteri per scriptum,vel quia est mutus, vel quia non habet nisi Cōfessarium surdum ; non enim videtur deobligandus homo à lege tanti momenti,dum scribere peccata,& scripto confiteri non est medium magnæ difficultatis : ergo qui aliter non potest,tenetur scripto confiteri , ut docet Granadus *de Sac.in* 3. *par. D Thomæ cont.*7.*tract.* 1. *disp.* 9.*sect.*1. *num.* 4 Nugnus , Turrianus , Becanus, Vasquez , & alii plures cumulati à Diana *part.* 3 *tract.*4. *resol.* 128. & *part.* 5. *tract.* 6. *resolut.* 4. qui pro opposita sententia nonnullos alios adducit , asserens utramque opinionem probabilem esse . Vide Ausouium *in Summa Dianæ verb. Confessionis modus numer.* 59. Bonac. *de Sacr. disput* 5.*quæst.* 5 *sect.* 2 *punct. ult. num.* 6. ubi docet ex aliis,esse verum quod dixi , quoties per scriptum possit pœnitens confiteri sine suo gravi incommodo , & absque periculo , & damno propriæ famæ . Sed Suarez *loco proximè cit sub num.* 2. asserit , quòd non solùm pœnitens possit ita confiteri,sed etiam teneatur in articulo necessitatis,quia illa est materia indubitata,& facilè, & sine inconvenienti exhiberi potest ; & sic ego puto tenendum in praxi,quia,ut inquit Vasquez *in* 3 *p. tom.* 4. *q.* 91.*art.*4.*dub.* 5 *num.* 2. non obstat scriptum perdi posse ; nam absoluta Confessione potest statim rumpi , & paulò ante Confessionem ita scribi,& custodiri , ut non perdatur &c. Itaque huic periculo publicationis facilè potest occurri , adhibendo remedium , quod est , ut docet idem Vasquez, & alii , post lecturam Confessarii , ut lanietur,aut comburatur scriptum . Vide Dianam *p.* 11. *tit.*7. *ref.* 1. *vers. Sed si aliquis* .

433 Inter. 44. In articulo mortis teneturne quis confiteri per interpretem, si alio modo non potest ?

Resp. Dico primò,neminem teneri , per se loquendo , Confessionem facere per interpretem , quia Confessio fieri debet secretò , quamquam non sit de essentia Confessionis,ut secretò fiat cum solo Sacerdote , ut pluribus relatis ostendit Bonac. *de Sacr. disput.* 5. *qu.* 5. *sect.*2 §.2 *pun.*2. *nu.* 21. & 23. Ex quo infertur validam esse Confessionem , quæ fit per interpretem coram Sacerdote præsente, pœnitente annuente,seu confirmante nutibus id , quod per interpretem exprimitur , ut rectè probat idem Bonac. *loco citat.* Victoria *in Summ. ubi de Confessione num.* 173 & alii . Dico secundò,teneri pœnitentem per interpretem confiteri,quando in articulo mortis existit , præsertim si advertit se non posse cōtritionis actum elicere de gravibus peccatis , quorum aliàs non obtinuit absolutionē directè , vel indirectè ; nam periculum Animæ præponderat jacturæ famæ,& aliorum bonorum externorum . Imò si probabiliter dubitat non habere contritionem , ex charitate utique tenetur confiteri per interpretem, ne se exponat periculo damnationis æternæ ; quia cum absolutè teneatur Deo satisfacere , meritò in casu dubio obligatur , ut docent Turrianus *de pœnit.quæst.*9 *art.*2.*disp* 32. *dub.* 1. Suarez *tom.*4.*disput.*36 *sect.* 6. & alii quos refert , & sequitur Dian. *part.*3.*tract.*4. *ref.*129. *vers. dico secundò* . An autem teneatur in tali casu confiteri omnia peccata mortalia in specie , vel sufficiat, ut se accuset de venialibus, & in genere de mortalibus , dicendo se confiteri alia omnia peccata , quibus Deum offenderit?non conveniunt Doctores , ut videre licet apud Dianam *loco cit.* qui tamen concludit, consulendum esse , ut in tali casu mo-

moribundus omnia peccata confiteatur, quia interpres tenetur ſervare ſigillum, ſicut Cōfeſſarius. Cæterùm ſi quis ſolùm vellet confiteri aliqua peccata, & tacere peccata majoris infamiæ, confeſſio eſſet valida, quia in tali caſu non tenetur facere Confeſſionem materialiter integram, ſed formaliter, ut benè notant Suarez *loco cit. ſect. 6. nu. 5.* Layman *l. 4. tract. 6. n. 5* Nugnus *in addit ad 3. par. q. 9. art. 3. diffic. 2. ad argum 1.* Facundez, Henriquez, & alii cumulati à Dian. *ubi ſuprà*, quibus libenter aſſentior. Vide iterùm Dianam *p. 5. tr. 3. reſ 72. & p 11. tr. 7. reſ. 1. per totam.*

TITULUS XLV.

De Conſcientia.

Vide tit. de Caro. Int. 1. tit. de Infir. Int. 6. tit. de Sacril. Int. 7. tit. de Val. Conf. Int. 22.

434 INter. 1. Quid eſt Conſcientia?

Reſp. Conſcientia, non eſt potentia, nec propriè habitus animæ, ſed ejus actus, dirigens dictando aliquid faciendum, vel non faciendum. Ita S. Thom. *1 par. qu. 79. art. 13.* Navar. *in Man cap 27. num. 280.* Nicol. *in Floſc. verb. conſcientia*, P. Simeon à S. Cruce *in ſuo Memoriali Theologico tom. 1. de actibus buman. quæſito 16.* Unde eſt quædam regula proxima actionum, quæ dictat hìc, & nunc tale malum eſſe fugiendum, & tale bonum amplectendum: Conſcientia autem prohibente, ſi fiat aliquid, peccatum eſt, ut tradunt DD. communiter. Vide Bonac. *de Peccatis diſp 2. qu. 4. pun. 6 per tot.*

435 Inter. 2. Quid eſt ſynderefis?

Reſp. Synderefis eſt habitus quidam naturalis, qui ex principiis operabilium naturaliter inditis, inſtigat hominem ad bonum, ac malo remurmurat. Ita colligitur ex D. Th. *1. p. quæſt 79. art. 12. in reſ.* Nicol. *in Floſ. verbo Conſcientia num. 1.* Unde ſyndereſis eſt conſcientiæ principalis radix, & regula, quia ei proponit in communi omne malum eſſe fugiendum, & bonum amandum, & amplectendum. Et quamvis P. Simeon à S. Cruce *loc. ſup. cit. quæſt. 17.* aſſerat, ſynderefim eſſe actum, pro clara diſtinctione ipſius à conſcientia, non per hoc negat eſſe habitum; nam ipſe non tradit ibi definitionem ſynderefis, ſed ſolum, an conſcientia diſtinguatur à ſyndereſi; actus quippè eſt habitus in exercitio poſitus, prout à me ſuper hoc conſultus rectè reſpondit.

436 Inter. 3. Quotuplex eſt conſcientia?

Reſp. Alia dicitur recta, alia erronea; item alia certa, alia dubia, alia ſcrupuloſa. Illa dicitur recta, quæ verè judicat aliquid eſſe faciendum: Erronea verò, quæ falsò judicat eſſe faciendum, vel non. Certa, quæ pro certo judicat: Dubia, quæ nullatenus judicat, ſed manet ſuſpenſa; & Scrupuloſa, ſeu Scrupulus, eſt inanis apprehenſio, & hinc oritur timor, & anxietas alicubi eſſe peccatum, ubi non eſt. Ita communiter Navar. & alii. Vide etiam P. Simeonem à S. Cruce *ubi ſupr. qu. 18.* qui breviter, ſed luculenter, more ſuo, rem perdoctè tractat, & Bonac. *ubi ſupr. n. 2.* idem docet.

437 Inter. 4. Peccatne, qui non facit id, quod faciendum per modum præcepti dictat recta conſcientia?

Reſp. Certò peccat, quia facit contra obligationem; nam conſcientia recta eſt regula proxima voluntatis derivata à prima, & principali regula omnium actionum humanarum, ſcilicet Lege divina, & æterna, ut docet S. Th. *1. 2. quæſt. 19. art. 3.* ergo qui non facit, quod dictat conſcientia recta, cenſetur facere contra voluntatis regulam, & conſequenter peccat.

438 Inter. 5. Peccatne, qui facit aliquid, quod non eſt peccatum, putans ex conſcientia erronea eſſe peccatum?

Reſp. Sine dubio peccat, niſi deponat conſcientiam erroneam, & credat illud hìc, & nunc, dum illud facit, non eſſe peccatum; eſt communis ſententia, teſte Bonac. *ubi ſupra num. 13.* Vide etiam Layman *lib. 1. tract. 1. cap. 4.* & me ipſum *in tit. 164. ad Inter. 1. & in tit. 99. ad Int. 1.* & Cajet. *loco proximè citando.*

439 Inter. 6. Qui expuit in terram, dum eſt in Eccleſia, credens committi peccatum irreverentiæ, & ſacrilegii, committitne de facto peccatum ſacrilegii?

Reſp. Si re ipſa expuit in terram, antequam rationabiliter deponat conſcientiam erroneam, utique peccatum ſacrilegi committit. Bonac. *ubi ſupr. nu. 19* & alii communiter. Vide Cajet. *in Summa verb. Conſcientia.*

440 Inter 7. Quid eſt ſcrupulus? & quomodo mitigari poteſt, & tolli?

Reſp. Scrupulus eſt, ut dictum eſt ſupra ad Int. 3. Scrupulos mitigat ſibi parùm, & multùm Chriſto fidere. Vide Navar. *in man. cap. 27. n. 290.* Scrupulus eſt deponendus conſilio docti Viri, aut bona ratione, ut docent plures DD. claſſici.

TITULUS XLVI.

De Consilio.

Vide tit. de Abor. Int. 2. 3. *& ad quæst. tit de Confessar. Int.* 9 *tit. de Differ. Int.* 6. *tit. de Dub. Int.* 13. *titul. de Ebriet. Int.* 5. *titul. de Elect. &c. Int.* 13. *tit. de Excom. ob Cler. percuss. Inter.* 13. 15. 16 *titul. de Furt. Int.* 10. *tit. de Irreg. Int.* 20. *tit. de Rapt. Mul. Int. ult. tit. de Regul. &c. Int.* 37. *titul. de Soc. crim. Inter.* 11. *tit. de Superst. Int.* 7.

441 INter.1. Peccatne mortaliter, qui omninò parato facere majus malum, suadet minus malum, ut majus vitetur?

Resp. Dicunt aliqui, quòd mortaliter peccet, quia inducere aliquem jussu, vel suasione ad peccatum, per se malum est, & nullo casu licitum. Ita Cajetan. 2.2. *quæst.* 78. *artic.* 4. *notab.* 3. Emm. Sà *verb. Peccatum num.* 8. & alii; sed mihi probabilius videtur oppositum cum Navar. *in man. cap.* 17 *num.* 263 Sanch. *de matrim. lib.* 7. *disput.* 11. *num.* 15. Layman. *lib.* 2. *tract.* 3 *cap.* 13. *vers. Verùm posteriori sententiæ, & lib.* 3 *sect.* 4 *num.* 6. Bonac. *de restitut. disput.* 1. *quæst.* 3. *punct.* 7. *numer.* 5. *& de irregul. disput.* 7. *quæst.* 4. *pun.* 8. *sub num.* 19. *propè fin.* Cabrin. *de cas. reserv. par.* 2. *cas.* 7. *in Corollario*, & aliis penes ipsos. Et ratio est, quia suasor absolutè non suadet malum, sive peccatum; sed solùm suadet minus malũ, ut vitetur majus. Imò, quia non inducit illum ad malum, sed abducit à parte mali (dum jam est paratus facere majus malum) rectè agit, si delinquentem retrahit à majori malo patrando, ut patet ex responsionibus, quas dedi *ad Int.* 2 *&* 3. *& ad quæ. tit.* 3 *de Abortu, & quam dabo ad Int.* 3 *hujus tituli, & præcipuè ad Int. seqq. in hoc eodem titulo, & ad Int. ultimam tit.* 98. *de Furto*. Vide Layman. *loc. suprà cit.* Cabrin. *ubi supr.* & Dian. *part.* 5. *tr.* 7. *res.* 19. *circa finem, & p.* 3. *tr.* 5. *res.* 37. ubi plures Cõcordantes refert.

442 Inter. 2. Sempronius habet firmum propositum committendi adulterium cum Berta, possumne ei suadere, ut potiùs cum fæmina soluta fornicetur?

Resp. Dico, quòd sic, quia malitia fornicationis continetur in adulterio; tamen nullam ei debes designare personam in particulari, cum qua possit fornicari, quia hoc esset inducere ipsum ad peccatum, quod numquam est licitum, cũ repugnet naturali præcepto negativo, Non induces alterum in peccatum. Cabrinus *de cas. reser. par.* 2. *cas.* 7. *pag.* 142. *in Corollario*. Vide Dianam *p.* 3. *tr.* 5. *res.* 37. *& p* 5 *tr.* 7 *res.* 18.

443. Inter. 3. Titius firmiter in corde suo proposuit occidere Cajum, & jam occasionem, & opportunitatem quærit ipsum occidendi, possumne ego ei consulere, ut potiùs fuste cædat, vel vulnus inferat, quàm vitam auferat?

Resp. Si non poteris animum Titii avertere ab occisione perpetranda, tutè quidem poteris ei consulere, ut fuste cædat, vel tantùm vulnus inferat, ad vitandum majus malum, quod est homicidium. Est communis sententia. Vide *ad Int.* 1.

444 Inter. 4. Qui dedit consilium interficiendi Clericum, sufficitne ad vitandam excommunicationem, & irregularitatem, si postea seriò tale consilium revocet, vel tenetur quoque monere occidendum, ut caveat?

Resp. Quia plus requiritur ad removendum effectum consilii, qui concernit ipsum operantem, quàm effectum mandati, qui agitur in gratiam mandantis; ideò consulens, si firmiter non credat, quòd locum habeat revocatio, tenetur indicare occidendo, ut sibi caveat, saltem in generali; & ita docent Sylv. *in sum. verb. Homicid.* 1. *sub num.* 11. Tolet. *lib.* 1. *cap.* 34. *num.* 3. Avila *de censur. part.* 7. *disput.* 6. *sect.* 2. *dub.* 4 *conclus* 3. Henriquez, & Villalobos, apud Dianam *part.* 4. *tract.* 2. *resol.* 14. & alii plures: Quare si postea sequatur homicidium, non suasoris consilio, sed executoris malitiæ imputari debet, & consequenter dicendum est, quòd qui dedit consilium interficiendi Clericum, non incurrat excommunicationem, nec irregularitatem, si cõsilium seriò retractaverit, & nihil omninò intermisit, quo homicidium impedire posset, ut optimè firmat Diana *p.* 3. *tr.* 5. *res.* 83. Cabrinus *par.* 2. *cas.* 2. *annot.* 7. & alii multi penes ipsos, contra Bonac. *de irregul disp* 7. *quæst* 4. *pun.* 8. *num* 20. & alios. Vide Layman *lib.* 2. *tract.* 5. *part.* 2. *cap.* 5. *nu.* 7 ubi pulchra invenies in confirmatione hujus Responsionis.

445 Inter. 5. Si Confessarius in aliquo casu difficili dicat pœnitenti, velle consulere viros doctos, & pœnitens nolit, nec in genere quidem, consilium peti, debetne Confessarius illum absolvere?

Resp. Quamvis teneatur, dum Viros doctos consulit, nomen pœnitentis celare; tamen si hoc non obstante, pœnitens renuat in re dubia, & difficili, ut consilium Confessarius petat, est irrationabiliter invitus, ideòque non debet illum absolvere, ut docet Sotus *dist.* 18. *q.* 4. *art.* 6. quem citat, & sequitur Victorellus *in addit.* ad Emm. Sà *verb. Confess.* *sub.*

sub num. 32. *vers.Tacendum;* sed ne deseras videre Sylvest. *verb. Confes.* 3. *num.* 13. qui nonnullas regulas tradit circa tale dubium Vide etiam Rotarium *in Appar pro exam. Cler.cap.* 9 *sect.* 8. *n.*10.

TITULUS XLVII.

De Consuetudine.

Vide tit. de Blasphemat. Int. 9.10 *tit de Cas.reser. Inter.*6.*tit. de Cler.&c.Int.* 15. *tit. de Paroch Int.* 11.

446 INter. 1.Qui habet peccata longa consuetudine inveterata, & nunquam se mendat, debetne statim absolvi, vel debet ei Confessarius absolutionem differre?

Resp. Dicunt aliqui, inter quos est Sancius apud Dianam *part.*1.*tract.*7. *res* 55. *propè finem;* peccatorem consuetudinarium in quocumque peccato, si dolorem habet de peccatis, firmumque propositum non peccandi de cætero, esse absolvendum, nec posse Confessarium ei beneficium absolutionis denegare, aut differre. Tamẽ hęc opinio displicet aliis, & meritò,cum persuasio communis DD. sit in contrarium, & à doctis, piisque Confessariis communi usu recepta; siquidem in dicto casu fictitium pręsumitur pœnitentis propositum. Itaque dicendum est,si nulla de anteacta vita emendatio, nullusque profectus apparet, debere Confessarium medicinam adhibere ad præcavenda peccata futura, quæ sanè est dilatio absolutionis per aliquod tempus, plùs,vel minùs,ut ejus prudentia dictabit nam ita peccata graviora corriguntur, cũ ex difficultate veniæ scelesti homines reddũtur minùs proclives ad perpetranda peccata; facilitas enim veniæ incentivum tribuit delinquendi,ut desumitur *ex cap. est injusta*, 23. *qu.* 4.Ultra quod est Compertum apud omnes, quòd consuetudo peccandi arguit infirmum emendationis propositum,ex quo sequitur consultum esse, peccatori recidivo, atque consuetudinario, non esse impertiendam toties,quoties confitetur, absolutionem, sed expectandum per aliquot dies, donec resipiscat,& emendatio aliqua appareat. Favet Tolet.*lib.*3.*cap.*18.*n.*3.Em Sà *verb.Absolutio nu.* 12. Layman.*lib.*5.*tr.*6.*c* 4. *n.*10. Card. de Lugo *disp.* 14.*de pœnit. sect.*8.*nu* 160. Tambur. *in meth. exped.confess.lib.*3.*c.*3.§ 6. *per totum*, Gassianus à S. Elia *in Arbor. opin. mor. verb. Absolutio* §. 17. & alii plures, quos citat Diana *part.*1.*tr.*7.*res.* 55. *in princ.* & tandem Bonac. *de matrim.qu.* 4. *pun.*14 *nu.*14 (ubi loquitur præcipuè de eo, qui est solitus se polluere)sic habet, scilicet, Confessarium debere aliquando differre absolutionem, ut pœnitens cum majori proposito proponat evitare hujusmodi turpia peccata, Vide etiam Cabrinum *de cas.res.par.* 2. *cas.* 5.*p.* 117. *& seq.* Imò asserere, absolutionem non esse differendam pœnitenti habenti consuetudinem peccandi, etsi emendationis spes nulla appareat, est falsum omninò, cum talis propositio sit reprobata ab Innoc.XI. anno 1679. quæ est 60. inter reprobatas ab ipso. Vide igitur ea,quæ dicam, tum ad duas proximè sequentes Interrogationes, tum *ad Int.* 4. *tit.*153.

447 Inter.2. Qui ex consuetudine se polluit, & post plures confessiones non se emendat, debetne toties,quoties confitetur, statim absolvi?

Resp. Dico, quòd non, sed debet per aliquot dies absolutione privari, ut resipiscat, maximè si emendationis spes nulla appareat; & contraria sententia fuit damnata ab Innoc. XI. die 2. Martii 1679. & est propositio 60. quæ sic ajebat,Pęnitenti habenti consuetudinem peccandi contra Legem Dei, Naturæ, aut Ecclesiæ,etsi emendationis spes nulla appareat, nec est neganda, nec differenda absolutio, dummodò ore proferat se dolere, & proponere emendationem. Si autem pœnitens magnæ contritionis tunc signa ostendat, potest absolvi, adhibita priùs debita monitione, ut abstineat,& traditis aliquibus remediis ad abstinendum; nam est gravissimum peccatum, & difficillimæ emendationis.Efficax, & potissimum remedium est frequentissima confessio cum uno, eodemque Confessario, & ut fiat ter in hebdomada, si fieri potest: Est enim hoc Sacramentum maximum frænum. Toletus *lib.*5.*cap.*13.*à nu.* 6. *circa fin.* *& lib.*3.*cap.*18.*n.* 3.

448 Inter. 3. Si talis pęnitens, qui est solitus se polluere,sit Sacerdos, vel est alius, qui non potest omittere communionem sine gravi infamia,debetne statim absolvi?

Resp. Si talis Sacerdos necessitatem habeat celebrandi,nec potest omittere sacrum sine gravi infamia(quod idem dicendum est de illo,qui non potest omittere communionem) debet absolvi, dummodò sit dispositus, & magnæ contritionis signa ostendat; aliàs non debet,nec potest absolvi sine gravi peccato, ultra quod absolutio ei impensa esset nulla ex defectu veri doloris cum proposito non peccandi de cætero.

449 Int. 4. Peccatne mortaliter, qui habet consuetudinem jurandi falsum, sed inadvertenter?& debetne à Confessario absolvi?

Resp. Dicunt nonnulli,quos dat, & sequitur

tur Diana *par.3.tr.5 ref 62.& par.10. tract. 14. ref.23* juramenta indeliberata, orta ex prava consuetudine jurandi, nec in se ipsis esse peccata, nec in sua causa; & hanc doctrinam procedere etiam quoad blasphemias putant: sed aliis & mihi non placet, ut dixi *in tit. 33. de casibus reserv. ad Inter.* 6. loquens de blasphemia; nam talia juramenta, seu blasphemiæ sunt voluntariæ in causa propter pravam consuetudinem ex gravi negligentia non correctam: Et ita docent Azorius *tom.1. lib.11.cap. 3 quæst.* 3. Sayrus *in Clavi Regia l. 5. cap 1.nu.*10 Texeda, & alii plures, quos citat ipse Dian. *ubi sup.* Dico igitur, ut citò me expediam ab hac responsione, cum Bonac. *de præcept. decal. disp.4 q.1.pun.13.nu* 6. & aliis, quòd qui consuetudinem habet jurandi, & mentiendi, peccat mortaliter, si talem consuetudinem evellere non conatur, quia semper est in occasione proxima peccandi. Jo à S. Th. *in Doctr. Christ. in 2. præceptum Decalog. prop. fin.* Unde si ter, aut quater à Confessario admonitus, nullo usus sit studio ad hanc labē tollendam, differatur absolutio, nisi aliqua causa aliud velit. Ita ex Azorio docet Em. Sà *verb. Iuramentum sub num.* 37. Verùm dic, si semel, aut bis à Confessario admonitus sit. Vide quæ dicam *ad Int. seq.*

450 Inter. 5. Qui habet consuetudinem jurandi, sed inadvertenter, peccatne mortaliter toties, quoties jurat?

Resp. Si jurat, nulla habita ratione illius, quod jurat, an verum, vel falsum sit, semper mortaliter peccat. Em. Sà *in Aphor. verb. Iurament. sub num* 37 Azorius: alii apud Dian. *par.3. tr. 5. ref.* 62. Et ratio est, quia talia juramēta sunt voluntaria in causa propter pravam consuetudinem jurandi ex gravi negligentia non correctam. Oppositum tamen sustinet Diana ibidem cum aliis, præsertim Sancio *in select. disp.20.n.5.*Laym. *lib.2.tr 2. c.3. n.6.in fine;*& dicunt, quòd juramenta indeliberata, orta ex prava consuetudine, nec in seipsis esse peccata, nec in sua causa. Unde concludit Diana, quòd Confessarii faciant accusare pœnitentes de negligentia in extirpāda prava consuetudine jurandi, & de reliquo aliquo non curent. Prima tamen placet sententia mihi. *Vide Inter. Antecedentem.*

451 Inter. 6. Qui habet consuetudinem blasphemandi, jurandi, adulterandi, fornicandi, aut se polluendi &c. si a Confessario interrogetur, an sit solitus talia peccata committere, teneturne pœnitens ei fateri consuetudinem, & veritatem aperire?

Resp. Non teneri asserunt nonnulli, & præsertim Sancius, quem refert Diana *par.1.tr.7. ref 55* nec dissentit Nicolaus *in flos verb. Occasio nu 2.* Sed hæc opinio est contra torrentem Doctorum, ut patet ex Bonac. *de Sac. disp 5. q 9 sect.2 pun 2 §.3.diffic. 3. num.22.* & ex ipso Diana *ubi sup. ref. 15. & 55.* ac meritò fuit reprobata ab Innoc. XI. die 2. Martii 1679 & est propositio 58. inter alias ab eodem Pontifice reprobatas.

452 Inter. 7. Estne idem habere consuetudinem, & occasionem proximam peccandi?

Resp. Non est idem; occasio enim proxima est extrinseca, consuetudo autem intrinseca, & à propria fragilitate nata, quam dicitur habere ille, qui est solitus se polluere, seu mollitiem committere, blasphemare, jurare &c.

453 Inter.8 Qui vult se fundare in præscriptione consuetudinis immemorabilis, quomodo debet illam probare?

Resp. Debet illam servatis servandis concludenter probare per testes, qui debent deponere de quatuor requisitis, ut habet Glos. *in cap 1.verb. Memoria, de præscript.* Primò igitur debent deponere de visu per quadraginta annos. Secundò, de auditu à suis Majoribus, qui ab aliis audierunt. Tertiò, quod nunquam viderunt, nec audierunt servari contrarium. Quartò, de publica voce, & fama, per verbum fuit, & est, memoriam non extare, nec extitisse in contrarium. Ita Sperellus *decis.69 num 21. & num 26.* addit, singulos testes de his requisitis debere deponere, & inter se esse contestes; nec posse conjungi, si unus de uno, & alius de altero requisito deponant. Vide eumdem Sperellum, qui alia plura ibi scitu digna tradit.

454 Inter 9. Quænam dicitur consuetudo legitimè præscripta?

Resp. Consuetudo decem annorum contra legem civilem cēsetur esse legitimè præscripta, sed contra legem Canonicam requiritur spatium quadraginta annorum, ad hoc ut dicatur præscripta: contra Ecclesiam Romanam non datur præscriptio, nisi centum annorum spatio. Ita Em. Sà *verb. Præscriptio n 4.* & est communis. Vide Dianam *part. 6. tract. 7. resol 8 & par.6. tract.5. resolut 2.* qui *part. 10. tract.15. resol. 6.* probat, consuetudinem 40. annorum derogare Regulæ Religiosorum citra vota. Verùm hoc non obstante fatetur posse postea Superiores illam reducere in pristinum statum, & citat Tambur. *de Iure Abbat. tom.3.disp 5.quæst 6.*

455 Inter. 10. Estne tam inter præsentes, quam inter absentes, eodem modo intelligenda consuetudo præscripta?

Resp. Non eodem modo, quia contra Laicos

cos præsentes in eadem Provincia præscribitur regulariter decem annis; contra absentes viginti: Ita docet Sylvester. *verb. consuetudo n.* Emm. Sà *verb. Præscriptio num.* 4. qui addit, idem esse, quando agitur de præscriptione contra bona patrimonialia Clericorum; sed si agatur de re Ecclesiastica, aut Religiosa, inter præsentes triginta anni requiruntur ad præscribẽdum, sed inter absentes quadraginta; contra verò Ecclesiam Romanam requiruntur centum, ut supradictum fuit in proxima præcedente responsione. Sed circa tale dubium, vide Dian. *p. 6. tr. 5. res* 3. qui congerit Doctores diversè sentientes, sed utrumque dictum probabile putat.

TITULUS XLVIII.

De Contractibus, & Pactis.

Vide tit. de Beneficiar. &c. Inter. 2 tit. de Deb. ex contr. tit. de Famul. Inter. 2. tit. de Fest. diebus Inter 8. tit. de Mutu. 5 tit. de Negot. Cler. & Rel. Int. 2. 3. tit. de Negot. soc. tit. de Rest. accep. Int. 3 tit. de Rest. Da. Int. 7 9. 10. 11 12 13. 14 15. 16. 17. *tit de Sim. Int.* 2 5. 19. 20. *tit. de soc. crim. Int.* 11. *tit. de Vendit. &c. Int.* 6. *tit. de usur. &c. Int.* 4 5 7 21. 22.

456 INter. 1. Quid est contractus propriè acceptus?

Resp. Contractus strictè acceptus, est actus externus inter duos, vel plures, ex consensu ipsorum ultrò, citròque obligationem pariens. Bonac. *de contract. disp* 3. *q.* 1 *pun.* 1. *num.* 1. Vel est obligatio quædam hinc indè consurgens ex voluntate contrahentium; & in hac definitione omnes DD. conveniunt. Vide Sylv. *verb. Contractus n* 1.

457 Inter. 2. Quotuplex est Contractus?

Resp. Multiplex est, ut docet idem Bonac. *ubi sup. num.* 21. nam alius est onerosus, alius lucrativus, & gratuitus; alius fit in gratiam recipientis tantùm, alius in gratiam tradentis tantùm, alius in gratiam, & bonũ utriusque; alius est simplex, & absolutus, alius conditionalis; alius est licitus, alius illicitus; alius perpetuus, alius temporalis; alius dicitur nominatus, alius innominatus; alius dicitur bonæ fidei, alius stricti juris. Alii sunt contractus, qui perficiuntur re ipsa, alii perficiuntur solo consensu. Denique alius dicitur pactum nudum, & alius vestitum. Ita communiter DD. Sed vide Bonac. *loco sup. cit.*

458 Inter. 3. Quinam sunt contractus nominati, & innominati?

Resp. Contractus nominati sunt, qui proprium nomen habent, ut sunt emptio, venditio, locatio, pignus, depositum, commodatum, & societas. Contractus verò innominati quatuor sunt species: Prima, do, ut des. 2. do, ut facias. 3. facio, ut des: 4 facio, ut facias. Sylv. *ubi suprà nu.* 5. Bonac *loc. citat.* & *alii communiter.*

459 Inter. 4 Quid est Contractus Mohatra, seu Stocco, reprobatus ab Innoc. XI & est propositio 40. in suo Decreto reprobata?

Resp. Contractus Mohatra, est ficta venditio, cum quis indigenti nummis, alter dat merces cum pacto ad sibi retrovendendas pretio medio, vel infimo, & ipse vendiderat summo pretio indigenti. Unde est illicitus contractus, vel quia est mutuum tacitum, & usura palliata, vel quia additur onus injustũ, vel quia minoris justo pretio retrovenditur. Vide D. Antoninum *p* 3. *tit.* 8. *c.* 3. *§.* 4. Parpera *in Indice copios. par.* 4. *c.* 31. *n.* 40. Tolet. *lib.* 5. *cap.* 31. *num.* 3. Cajet. *in Summ. verb. Usura casu* 10.

460 Inter. 5. Quid est Quota? Et potestne Cliens cum Advocato, vel Procuratore, de quota pacisci?

Resp. Quota Ecclesiastica est certa bonorum pars debita Ecclesię ministris in ipsorum subsidium, ut docet Bonacina *de legibus disp. ult. quæst.* 5. *punct.* 1. An verò licitè, & sine peccato possit Cliens de quota litis pacisci cum Advocato, vel Procuratore, promittens tertiam, aut quartam lucri partem; negativè respondent communiter Doctores, ne via, & aditus Advocatis, & Procuratoribus aperiatur vincẽdi lites per fraudes, ut parte promissa fruantur. Ita Bonacina *loco cit. disp.* 10 *q.* 3. *pun.* 4. *prop.* 4. *num.* 10. & alii ab ipso relati. Em. Sà *verb. Iudiciales actus*, & ibi de Advocato *n.* 10. Dian *part.* 2. *tract.* 16. *res.* 47. qui testatur de communi.

Quær. An licitè fieri possit pactum de quota litis, vel certa quantitate danda Procuratori, vel Advocato, in casu quo vincat litem, seu in casu victoriæ?

Resp. Hujusmodi pactum nequaquam licitè fieri potest, & absque peccato mortali, quia omninò est à lege prohibitum, ut patet *ex l. si quis C. de postul.* & *cap. arceantur* 3 *quæst.* 7. & sicut reprobatur à jure pactum de quota litis danda Advocato, vel Procuratori, casu quo vincat; ita pariter reprobatur pactum dandi certam quantitatem, *juxta glos. communiter receptam in l sumptus ff. de pactis*, quia eadem est ratio: & quod dicitur de Advocato, dicendum est etiam de Procuratore, cum secundùm omnes sit pariter eadem ratio, &

habetur *in l. idem C. de Procuratoribus*. Unde ficuti non licèt pacisci de quota litis cum advocato, vel Procuratore, ne via, & aditus eis aperiatur vincendi lites per fas, & nefas, ut dixi in Responsione *ad Int. ult. antecedentem* ita neq; licèt eis promittere aliquid pro palmario litis, nisi moderatæ quantitatis, juxta personarum qualitatem; nam Advocatus, vel Procurator debet esse contentus sumptibus, & salario moderato, cum aliquo palmario pro personarum qualitate temperato, secundum aliquorum sententiam; aliàs mortaliter peccat ipse, & qui ei occasionem peccandi præbet. Siquidem promittere magnum palmarium in casu victoriæ, est dare magnam occasionem tractandi causam illicitè: ergo est peccatum mortale, cùm sit dare occasionem peccandi alteri, quam jus dare specialiter prohibet, ut optimè firmat Navar. *tom. 1. consf. 4. lib. 1. de pactis*. Vide Sylv. *verb. Advocatus n. 12.* ubi rem perdoctè tractat, & tandem concludit, quòd si nomine palmarii ultra mercedem aliquid promittitur Procuratori, vel Advocato in casu victoriæ, talis promissio sit licita, dummodò non sit de re magna, sed modica, juxta viri prudentis, & timorati æstimationem: addo ego, nam dato, quòd Procurator perdat causam, non perdit laborem, cum mercedem habere debeat promissam. Quoad palmarium verò moderatum in casu victoriæ, non videtur prohibitum, quia cessat ratio dubitandi velle Advocatum contra conscientiam, per fas, & nefas, ad victoriam pervenire, ut tali palmario fruatur. Bonac. *tom. 2. q. 3. punct. 4. n. 10.* & alii apud ipsum Sed Toletus *lib. 5. cap. 60. sub n. 6. propè finem, & cap. 52. n. 4.* hoc palmarium tanquam illicitum non admittit, & ego hanc ejus opinionem tutiorem esse arbitror, & in praxi sequendam consulo, cum magis faveat legi, & à peccatis removeat; non enim possunt Advocati, & Procuratores tuta conscientia exigere à Clientulis plusquam debent, ut docent Doctores communiter, ergo &c. Vide etiam Busemb. *libr. 4. cap. 3. dub. 3. §. 8.* ubi agit de tali dubio. Non nego tamen posse dari, & recipi aliquid licitè ratione gratitudinis, & benevolentiæ; sed non tanquam ex justitia debitum, & secluso omni pacto. Tandem vide Navar. *in Man. cap. 28. num. 30.* & Armillam *verb. Advocatus nu. 14. & 16.* Cæterùm attendenda sunt statuta, & consuetudines locorum, à Principibus, & Tribunalibus approbatæ. Alicubi enim exigere licet etiam coram Judice palmarium in casu victoriæ; alicubi non licèt aliquid exigere ultra statutas taxas pro labore, ut hic Romæ. Quare respiciendum est in hoc casu ad consuetudines, & statuta diversorum locorum; multum enim faciunt consuetudines locorum, & statuta, quando non sunt contra legem naturalem, & divinam.

TITULUS XLIX.

De Contritione.

Vide de Celebr. Mis. Inter. 8. tit. de Differ. Inter. 1. 2. tit. de Mem. Pec. Inter. ultim. tit. de Moribun. &c. 5. 13. 14.

461 Inter. 1. Quid est Contritio?
Resp. Est animi dolor, & detestatio de peccato commisso, ut est offensa Dei summè dilecti, cum proposito non peccandi de cætero.

462 Inter. 2. Peccatne mortaliter Sacerdos, qui incipit audire Confessionem in peccato mortali, sed ante absolutionem conteritur? Et si non conteratur, quot peccata committit?

Resp. Non peccare mortaliter in primo casu, asserit Dicastill. *de Sac. tract. 1. disp. 3 dub. 10. num. 243.* Ratio est, quia tunc Sacerdos non administrat Sacramentum, sed quando absolvit; nam tunc fit Sacramentum. Vide Dianam *part. 1. tract. 7. resol. 47. & part. 10. tract. 16. resolut. 27. sub vers. Sed Ego*. Si verò non conteratur, non duo, sed unum peccatum committit, quia dignè non tractat Sacramentum, non autem peccat peccato omissionis, dum non conteritur, quia talis omissio non habet per se suam malitiam, sed est tantùm circumstantia actus mali. Ita Mercerus *de Sac. quæst. 64. art. 6.* & alii, quibus subscribit Dian. *part. 9. tr. 7. resol. 58. vers. Et tandem*. Cæterùm si plures successivè absolvat, toties quoties mortaliter peccat, ut dicam *in tit. 163. de Peccatis*, *ad Inter 22.* contra Dianam ibidem citatum; licèt nunc ibidem Auctor *in princip. res. cit. 58.* fateatur se adhærere nostræ sententiæ, quæ reverà est probabilior, & tutior, quia sunt plures actiones determinatæ, & completæ, etiam si fiant successivè; namque sunt plures Sacramenti administrationes: Ergo toties quoties dicendum est peccare.

463 Inter. 3. Tenemurne contritionem habere de peccatis jam confessis, & remissis, & quoties illorum recordamur?

Resp. Dico, quòd non, sed solùm tenemur de illis non complacere, vel mentem aliò divertere. Tolet. *lib. 3. cap. 5. nu. 3.* Nam qui semel ab illis justificatus est, manet exemptus ab obligatione illius; nimis enim durum esset

esset obligare peccatorem ad habendam contritionem de peccatis, quoties illorum recordatur. Suarez *de pœnit. disp.* 18 *sect.* 8. Bonacin. *de Sacram. disp.* 5. *quæst.* 5. *sect.* 1. *pun.* 2. *nu.* 9. qui citat D. Thom. & alios, Diana *part.* 5. *tra.* 23. *resol.* 33. *versic. Unde ex bis*, & alii ab ipso relati. Tamen si quis de mortalibus de novo conteratur, benè facit. Verùm Sylv. *verb. contritio numer.* 4. putat, quòd teneamur conteri de peccato quoties practicè recordamur.

464 Inter. 4. Potestne unquam dari casus, in quo quis possit licitè communicare cum conscientia peccati mortalis scienter, non elicito priùs Contritionis actu?

Resp. Nulli dubium est, quemlibet Jure Divino teneri ad confessionē mortalium ante Eucharistiæ sumptionem, ut docet ex Covar. Victorel. *in add. ad* Emmanuel Sà *verb. Confessio*, *sub. num.* 5. Bonac. *de Sacram. disp.* 2. *qu.* 6. *punct.* 1. *nu.* 35. & multi alii apud ipsum; & pluries ego dico in aliis Responsionibus. Vide igitur *in tit.* 34. *ad Inter.* 8. *& tit.* 159. *ad Inter.* 6. Sed dato, quòd quis justa aliqua de causa non possit confiteri sine nota infamiæ, aut hujusmodi, posse communionem sumere non elicito contritionis actu, docet Cutilli *in add. ad Jacob. Mancium prac.* 8. *dub.* 24. qui alios pro se citat: sed hanc opinionem ego non admittam *in tit.* 40. *de Memoria peccatorum*; *ad Interrogat.* 2. neque nunc admitto. Imò illam refellit Diana *part.* 9. *tract.* 3. *resol.* 19. *versic. Et tandem*, ubi cum Ochogavia, & Antonio de Escobar, dicit, quòd tam Laicus, quàm Sacerdos, in quovis casu potest elicere actum contritionis, cum Deus semper sit paratus, auxilium nobis præbere; & ità tenendum est omninò. Vide quæ dicam infrà *in cit. tit.* 140. *ad Inter.* 2. ubi satis me explico.

465 Inter. 5. Teneturne peccator, post peccatum mortale commissum, statim actum contritionis elicere?

Resp. Quidam docent teneri ad contritionem habendam de peccatis commissis statim, ac mortaliter peccavit; sed oppositum probabilius censet Bonacin. cum Vasquez, Conincho, Medina, Suarez, Regin. Valentia, & alii; & hoc mihi satis probatur ex communi usu Christifidelium, nullus enim putat se reum novæ culpæ, si pœnitentiam statim non agat, nec solet in confessione se accusare non elicuisse actum contritionis statim post peccatum commissum; qui usus admittitur à viris doctis, nec ullum scrupulum faciunt. Vide Bonac. *de Sacram. disp.* 5. *quæst.* 5. *section.* 1. *punct.* 2. *num.* 8. qui ad objectiones satis, & perdoctè respondet. Vide etiam Tolet. *lib.* 3. *cap.* 5. *num.* 3.

466 Inter. 6. Quando obligat contritionis præceptum?

Resp. Non conveniunt Doctores; nam quilibet suam profert sententiam, ut videre licet apud Dianam *part.* 5. *tract.* 13. *resol.* 33. Bonacin. *de Sacram. disp.* 5. *quæst.* 5. *sect.* 1. *pun.* 2. *num.* 5. *& seq.* Sed prętermissis hujusmodi opinionibus, dico cum communi, obligare contritionis præceptum per se, & vi propria, in articulo mortis, aut in periculo, maximè si quis tunc non habeat confessarii commoditatem. Imò Bonacin. loco cit. num. 5. docet, prçceptum contritionis obligare etiam in periculo amentiæ perpetuæ, & ideò tunc tenetur præstare ea, quæ facere deberet, si esset in periculo mortis. Prætereà per accidens ratione præcepti alterius virtutis à charitate distinctæ, tenetur actum contritionis elicere, quando quis suscepturus est, vel administraturus aliquod Sacramentum, posito, quòd sit in peccato mortali, & copiam Confessarii non habeat; nemo enim Sacramentum dignè suscipere, aut administrare quit, nisi peccatum deleat per confessionem, vel saltem per contritionem, excepta susceptione Sacram. Baptismi, & Pœnitentiæ, ad quam sufficit attritio; quia hæc duo sunt Sacramenta mortuorum; ut dicam *in tit.* 191. *de Sacram. ad Int.* 2. 3 4. *&* 5. & instituta ad conferendam primam gratiam, & sic non supponunt gratiam in subjecto, sed eam conferunt subjecto attrito. Ita Bonac. ubi supra. Tandem, quando quis est in probabili periculo incidendi in aliquod peccatum mortale, vel aliqua grandis tentatio paratur, cui existenti in peccato mortali periculum est succumbendi, si contritionis actum non eliciat, tenetur conteri, alioquin mortaliter peccat, juxta id, quod docent Tolet. & Bonac. ibidem, & alii plures. Sed vide Tolet. *lib.* 4. *cap.* 9. *per totum.* Bonac. *de legib. disp.* 3. *qu.* 4. *punct.* 2. ubi plura habentur, & Emm. Sà *verb. contritio n.* 2.

Quær. An contritio sit sufficiens ad remissionem peccatorum sine actu dilectionis Dei super omnia, & an sit necessaria ad salutem, & quando obliget contritionis præceptum? Et an attritio ob timorem gehennæ, vel amissionis gloriæ, aut ob turpitudinem peccati, unà cum Sacramento, sufficiat ad justificationem?

Resp. Censeo, quòd pœnitentia, ejusque actus præcipuus, qui est contritio, nascatur ex charitate, & procedat ex amore Dei. Nam peccator verè pœnitens, & contritus, non movetur ad pœnitendum, neque odio habet

habet peccata, nisi propter Dei amorem: ergò detestatio, aut odium peccatorum nascitur ex dilectione Dei. Confirmatur assertum; nam ad veram contritionem requiritur nolle offendisse Deum, quatenus est summum bonum, & nolle ampliùs ei displicere; sed hæc est vera dilectio Dei. Consequenter dicendum est, actum contritionis continere dilectionem Dei; qui enim vult Deo in omnibus placere, & in nullo displicere, verè illum diligit: ergo patet, quòd actus contritionis nō potest esse sine actu dilectionis Dei. Verùm quia dilectionis actus est perfectior actu contritionis, & sunt inter se duo actus distincti, videtur sequi, quòd remissio peccatorum tribueretur actui dilectionis,& non pœnitentiæ, & contritionis; & in hoc consistit difficultas. Dico igitur; quòd contritio procedit ex actu dilectionis, si est vera contritio, cùm sit actus imperatus, à charitate procedens. Sed cum præcipiatur etiam actus pœnitentiæ,seu detestationis formalis, quo affectu reintegretur dominium Dei in nostras actiones; ideò remissio peccatorum magis tribuitur pœnitentiæ, seu contritioni claudenti charitatem, qua redditur Deo ratio summi boni, & ultimi finis; & ita videtur illi actui remissionem peccatorum promitti ex pluribus locis,tum veteris, tum novi Testamenti; dicitur enim: *Convertimini, & agite pœnitentiam ab omnibus iniquitatibus vestris, & non erit vobis in ruinam iniquitas. Non vult Dominus mortem peccatoris, sed ut convertatur,& vivat. Cor contritum, & humiliatum Deus non despicies. Erat Joannes in deserto prædicans Baptismum pœnitentiæ in remissionem peccatorum. Nisi pœnitentiam egeritis, omnes simul peribitis*; & patet ex pluribus aliis locis Sacræ Scripturæ: Nec obstat,si dicatur Christum Dominum de Maria Magdalena dixisse, quòd ei remissa sunt peccata multa, quoniam dilexit multùm, quia dicimus, quòd dilectio non justificavit illam formaliter, cum charitas non sit forma justificans,nisi præsuppositivè, seu dispositivè. Justificatio enim formalis solùm à gratia sanctificante habetur, ut docent communiter Thomistæ, teste Jo: Baptista Gonet *tom.6. Manual. tract. 7. cap.16. §. 1. de gratia*: sed quidquid sit de hoc, relinquamus, ut in scholis decidatur talis difficultas: sed dico, quòd dolor peccatorum in casu nostro debet esse propter Deum, & non propter solum timorem pœnarum,aut propter quodvis aliud; ut justificet extra Sacramentum, sed quia sunt offensa Dei, ut summi boni: Præterea dico cum Cajetan. *in summ. verb. Contritio*, pœnitentiam necessariam esse peccatori ad salutem, & pœnitentiam principaliter consistere in Contritione,quç necessaria fuit ante legem, sub lege, & tempore gratiæ, nimirùm necessitate medii extra Sacramentum, post Baptismum iis, qui mortaliter peccarunt. Vide Concilium Tridentinum *sess. 14. cap. 4.* Quando verò obliget contritionis præceptum, videri potest apud Cajetan. loco citat. Emmanuel Sà *eodem verbo n.2* Bonacin. *de Sacram. tom.1. disp. 5. quæst. 5. sect.1. per totam*, & me ipsum, ubi suprà. Denique dico, quòd Recentiores ferè omnes, ad ultimum quæsitum, affirmativè respondent, & ita quoque me pluries docuisse memini, attritionem scilicet procedentem ex motivis suprà relatis, & includentem amorem Dei initialem, unà cum Sacramento, sufficere ad suscipiendum Sacramentum pœnitentiæ cum fructu, quia peccator virtute clavium ex attrito fit contritus, & gratiam habitualem, & remissionem peccatorum recipit, & consequenter justificatur. Nihilominus consulendi sunt pœnitentes, & præsertim in periculo mortis, ad eliciendum actum perfectæ contritionis, nempè ad dolendum de peccatis dumtaxat ex motivo charitatis, & amore Dei super omnia dilecti; nam per contritionem justificari hominem extra Sacramentum, & multò magis cum Sacramento, & saltem præsuppositivè, cum sit sufficiens dispositio ad gratiam, à nullo negari equidem rectè potest. Tria tandem exigit vera Contritio, displicentiam scilicet de peccatis commissis suprà omne odibile, propter Deum super omnia dilectum, propositum vitandi peccata supra omne vitabile, & propositum confitendi, seu satisfaciendi. Sed hoc tertium requiritur, si homo non est confessus. Duo autem prima simpliciter, & absolutè exiguntur. Unde si aliquis per Dei revelationem certò sciret se esse perfectè contritum, adhuc teneretur confiteri, quia sic Christus ordinavit; ut optimè docet Pater Campionus *in sua Instruct. pro ordinand. cap.11. nu.31.* cæterique Doctores. Vide Gonet ubi suprà *de Pœnitent. tract. 5. cap.4. per totum*.

ACTUS

ACTUS CONTRITIONIS.

Ex P. Vuilhelmo Nakantено Soc. Jesu in Thesauro Sacra Supellectilis.

Amo te Deus super omnia, & ex solo amore tui doleo ex intimo corde, quòd te sũmum bonum meum, summo malo, idest peccato offenderim: ignosce precor per merita acerbissimæ passionis tuæ: cupio per tuam gratiam emendari, & implere legem tuam.

Brevior.

Deus meus & omnia, propter te, quem summè diligo, intimè doleo, quòd unquam peccavi, quia te offendi, emendationemque propono in futurum.

Oportet itaque, ut peccatorem pœniteat offendisse Deum non tam ob supplicium, aut damnum, quod incurrit, quando mortaliter peccat, quia esset tantùm attritio, quæ non potest, nisi Confessioni conjuncta, peccata mortalia delere, ut dixi in tit. 17. de Attritione, ad Inter 3. & dicam in tit. 70 de differentiis, ad Inter. 2. Vide suprà in hoc titulo ad Inter 6 & ad quæst. Sed necesse est, ut potissimùm doleat de peccatis, quia per ea offenditur Deus Summum Bonum, & in hoc consistit vera, & perfecta contritio.

Pœnitemini, & convertimini, ut deleantur peccata vestra. *Act.* 3.

Cor contritum & humiliatum Deus non despicies. *Ps.* 50.

TITULUS L.

De Contumelia.

Vide tit. de Confess. Sacr. Inter. 23. *titul. de Differ. Inter* 9. 10. *tit. de Revel. Secr. Inter.* 1.

467 INter. 1. Quid est contumelia?

Resp Est injuria, qua obiicitur alteri crimen, vel alius defectus in ipsius præsentia. Ita docent communiter Doctores, teste Bonacin. *de Restit. disp.* 2. *qu.* 5. *punct.* 1. *n.* 3. Vide dicenda *in tit.* 70. *de Differ. ad Inter.* 9.

468 Inter. 2. Estne peccatum mortale dicere contumelias Proximo?

Resp. Contumelia quidem est peccatum gravius detractione, & consequenter ex genere suo est mortale. Sanctus Thom 2. 2. *quæst.* 73. *art.* 2. *ad* 2. & alii communiter. Unde quando dicuntur contumeliæ cum intentione graviter lædendi proximum, vel qui eas profert, scit læsionem fore gravem, mortaliter peccat: secus dicendum est, quando quis per jocum, vel per correctionem proiicit convicium, sicut etiam quando invincibiliter ignorat læsionem aliquam secuturam. Vide Bonacin. loc. prox. cit. n. 3. & seq. ubi concordantes refert.

469 Inter. 3. Contumeliæ omnes suntne ejusdem, vel diversæ speciei?

Resp. Omnes Contumeliæ conveniunt in eadem ratione formali auferendi honorem, quamvis differant secundum magis, vel minùs, sed magis, & minus non variant speciem: ergo omnes contumeliæ sunt ejusdem speciei. Cajetan. 2. 2. *q.* 72. *art.* 1. Emmanuel Sà *verb. Contumelia n.* 1. Bonac. *ubi suprà n.* 5. Diana *part.* 1. *tract.* 7. *resol.* 28. *vers. ego verò, & part.* 3. *tract.* 4. *resol.* 67. *vers. in Resol.* 28. Vide dicta *in tit.* 44. *de Conf. Sacram. ad Inter.* 22. & 23.

TITULUS LI.

De Copula carnali.

Vide tit. de Conf. Sacr. Inter. 10 19. *tit. de Opin Inter.* 3. *tit. de Peccat. Inter.* 8. 9. *tit. de Sacril. Inter.* 4. *tit. de Simul. Inter.* 7. *tit. de Soc. crim. Inter.* 8. *tit. de Sponsal. Inter.* 5. *tit. de Sponf. Inter.* 14. *tit. de Vot. Inter.* 14. *tit. de Usura &c. Inter.* 13.

470 INter. 1. Habens copulam cum fœmina dormiente, quodnam peccatum committeret?

Resp. Certum est, quòd secundùm qualitatem personæ talis copula reducitur vel ad simplicem fornicationem, si mulier esset soluta, vel ad Adulterium, si esset conjugata, vel ad Incestum, si esset consanguinea, aut affinis, vel ad Stuprum, si esset Virgo, vel ad Sacrilegium, si esset Monialis &c. Nam committeret peccatum ejusdem speciei, ac si haberetur copula cum illa vigilante, ac spontè consentiente; & de hoc nulla est difficultas. Si verò fœmina quæ dormiens cognoscitur, ante somnum in copulam non consensit, dicunt nonnulli, quos refert Diana *p.* 9. *tr.* 9. *res.* 2. quòd habens copulam cum ea committeret etiam raptum formalem, quia copula illa censetur cum muliere invita, consequenter violentata; nam si vigilaret, non consentiret: ergo raptus committitur, quia sola violentia est sufficiens ad constituendum raptum, ut docet Sanctus Thomas 2. 2. *q.* 154 *art* 7. Sanchez, & alii apud Dianam loco cit. Tamen non desunt alii, qui substinent oppositum, asserentes, non

suffi-

sufficere violentiam ad constituendum raptum, sed requiri, quòd mulier violentata adducatur de loco ad locum; probant etiam, quò raptus sit violenta extractio de domo Patris, ut dicitur in *lege unic. de* Raptu. Ideò vide DD. quos pro utraque parte refert ipse Diana, qui tamen in hac difficultate suum interponere judicium recusat.

471 Inter. 2. Qui habet copulam cum fœmina mortua, quodnam peccatum committit?

Resp. Dicit Diana, quòd sit peccatum mollitiei, & satis sit dicere in Confessione se polluisse, absque eo, quòd fateatur illam circumstantiam fœminę mortuæ, & rectè dicit. Tamen notandum est, quòd si in illo actu intendat peccare cum conjugata, consanguinea, moniali, &c. certum est teneri hanc circumstantiam explicare, quia addit novam malitiam necessariò in Confessione aperiendam. Vide Tolet. *lib. 5. cap.* 13. *sub nu.* 6. & docent Doctores communiter. Vide *Inter. 7. tit.* 163.

472 Inter. 3. Copula habita cum fœmina mortua, ad quam speciem peccati reducitur?

Resp. Quidam dicunt, quòd reducatur ad simplicem fornicationem. Alii verò putant reducendam esse ad bestialitatem, ut videre est apud Dian. *par. 9. tr. 9. ref.* 1. Sed Sanch. *de matrim tom.* 3. *lib.* 10. *disp* 4. *n.* 14. docet non esse fornicationem, & multò minùs bestialitatem, sed tantùm continere malitiam pollutionis factæ adjutorio illius corporis mortui, quod cum sit instrumentum inanimatum, ac si esset statua ipsius mulieris, non potest constituere diversam speciem malitiæ ab ipsa pollutione; & in hanc sententiam inclinat Tambur. *opusc.* 1. *lib.* 2. *cap* 7. §. 10 *nu.* 78. & Diana *ubi suprà* qui pluribus rationibus id probat egregiè; sed hoc intelligit, dummodò peccans cum tali fęmina mortua, non habeat affectum fornicarium diversum à pollutione; nam si in illo actu intenderet peccare cum consanguinea, moniali, conjugata, vel virgine, ultra peccatum pollutionis, committeret Incestum, Sacrilegium, Adulterium, vel Stuprum, ut de se patet, & ego jam breviter dixi *in Respons. ad Inter. anteced.*

473 Inter. 4. Qui habet copulam cum duabus sororibus in primo, vel secundo gradu, quale peccatum committit?

Resp. Peccatum incestus, quia contraxit affinitatem cum secunda, peccando cum prima,

TITULUS LII.

De Correctione,

Vide cit. de Relig. aliq. par. Inter. 3. *tit. de Soc. crim. Inter.* 6. 7. *tit. Superst. Interrogat* 3. 9.

474 INter. 1. Poteſtne licitè Confessarius ex notitia in confessione habita corrigere complicem pœnitentis, aut saltem ex ejus licentia hoc facere?

Resp. Dico primò, nullo modo posse Confessarium ex notitia in Confessione habita corrigere complicem pęnitentis, aut ejus delicta extra Confessionem impedire, aut alloqui complicem de peccato &c. Dico secundò contra Bonac. *de Sacr. disp.* 5. *q.* 6. *sect.* 5. *pun.* 4. *nu* 25. & alios, quos refert Diana *par.* 3. *tr.* 4. *res.* 113. non licere Confessario interrogare pœnitentem de complice in ordine ad ipsius correctionem faciendam, & illam de licentia pęnitentis facere. Nam finis intrinsecus Sacramenti Pœnitentiæ est tantùm justificatio pœnitentis, non autem emendatio complicis; & hanc esse communem opinionem in schola Div. Thom. testatur Diana ubi suprà, plures allegans Doctores. Vide igitur, quæ dicam *in tit.* 207. *de Sociis criminis ad Inter.* 7. & 17. & iterum Dian. *par.* 3. *tr.* 2. *resol.* 42. *in fin. vers. Non potest igitur: Et par.* 5. *tract.* 11. *res* 49.

475 Inter. 2. Peccatne mortaliter Conjux verberando Uxorem?

Resp. Non est dubium, quòd Maritus tenetur Uxori amorem, honorem, & obedientiam præstare, & è contra Uxor tenetur amorem, reverentiam, & obedientiam viro exhibere, sunt enim duo in carne una; tamen in multis est subjecta viro, licèt ejus serva non sit; ideoque si opus fuerit, non peccat maritus, si causa correctionis leviter Uxorem verberet ex gravi aliqua causa, ut ipsam corrigat, & ad meliorem frugem trahat: Peccaret tamen mortaliter Maritus, si illam graviter percuteret, aut aliqua injuria afficeret, qua notam infamiæ incurreret. Ita tradunt Toletus *lib.* 5. *c.* 2. *n.* 1. Emm. Sà *verb. Matrimon.* 1 *nu.* 3. Navarrus *in Man. cap.* 14. *num.* 18. Sylvester *verb. Uxor quæst.* 3. Bonacin. *tom.* 2. *de legib. disp* 6. *quæst. unic. pun.* 7 *num.* 12. & 11. qui plura congerit ad hoc propositum, & plures Doctores refert. Vide etiam Layman *lib.* 5. *tr.* 10. *par.* 3. *cap.* 2. *num* 6. & Armillam *verb. Uxor. num* 2.

476 Inter. 3. Pater percutiens Filium Clericum causa correctionis, incurritne Excommu-

municationem contra percutientes Clericos latam *in cap. Si quis suadente Diabolo* 17. *quæst.*4.

Resp. Quòd Pater correctionis gratia possit moderatè corrigere, & absque metu excommunicationis percutere filium Clericum in inferioribus gradibus, & Ordinibus constitutum, est inconfesso apud omnes scribentes. Verùm difficultas consistit, an licitè, & sine metu excommunicationis possit id facere in filium in Sacris constitutum, & præsertim si sit Sacerdos; in hoc enim Doctores non conveniunt. Quidam putant, quòd Pater animadvertens in Sacerdotem filium, non reus sit violatæ legis Ecclesiasticæ de non verberando Clerico, & pro hac sententia sunt Sanctus Antoninus 3.*par. titul.*24. *cap.*1. *§.*2. *casu* 12 Sylvest. *verb. Excomm.*6.*nu.*6. *casu* 8.Navar. *cap.*27. *num.*82. Avila *part.* 2. *cap.* 5. *disput.*3. *dub.* 13. *casu* 1. Suarez *de Cens. disp.* 22. *sect* 1. *numer.*49. Facundez, Grassius, Filliuc. Coninch. Bannes, Valent. & Baunius, quos dat, sed non sequitur Diana *part.* 9. *tract.* 4. *res.*1. Et ratio est ipsorum præcipua, quia per Ordinem Sacrum non tollitur patria potestas, sed solùm per Episcopatum, & Cardinalatum, quod affirmat etiam Emman. Sà *verb. Filius n.*23. Alii verò, quos sequitur Diana, oppositum docent, quorum ratio est, quia jus commune prohibens Clerici percussionem, non excludit Patrem. Imò *in cap. cum voluntate de sentent. excom.* hoc ei potiùs dicunt esse prohibitum. Alias rationes, & auctoritates, libens prætereo, cùm facilè videri possint saltem apud Dian. loc. cit. Tamen si Sacerdos Filius in vita, moribusque, sacra indignum persona, quam sustinet, peccaverit, à Patre emendari, & moderatè castigari licitè posse non dubito, cum Bonac. *de Cens. disp.* 2. *qu.*4. *pun.*4. & aliis supra citat. Vide etiam Bonac. *de Legibus disp.* 6 *qu. ultim. punct.* 8. *sub nu.*9. *vers.* 3. & Armillam *verb. de verberatione nu.*1.

477 Inter.4. Prælati Regulares tenenturne inquirere occulta peccata subditorum, ut illa fraternè corrigere valeant?

Resp. Sanctus Thomas 2.2.*qu.*33. *art.*2. *ad* 4. & ferè omnes Doctores, docent, Superiores teneri non solùm corrigere peccata, quæ casu vident à subditis fieri, & ab iis facta cognoscunt; sed etiam inquirere in vitam subditorum, ut videant, si quæ in eis fortè corrigenda sint, quia de manibus Prælatorum sanguis subditorum requiretur, ut dicitur *in cap. Irrefragabili de offic. ordin.* Nam quod à bovibus non aratur, negligentiæ Pastoris adscribitur, ait Sanctus Joannes Grisostomus. Sed vide, quæ dicam *in tit.*214. *de Subditis*, *ad Inter.* 1. & 2. Tamen nota, quod debent Superiores uti magna prudentia in quærendo, quid reprehendant, quia nimia sollicitudo, & intempestiva inquisitio facit, ut Superior tamquam inquietus, & suspiciosus, odio habeatur. Unde, ut docet Lorca *in* 2. 2. D. Thomæ loco supr. cit. *ar.*6. *disp.*45 *sect* 3. *n.*11. Sanctus Benedictus in sua Regula cap. 64. de Abbate prudenti inquit: *Non sit turbulentus, & anxius, non sit nimius, non sit zelotypus, & nimis suspiciosus &c.* Et Sanctus Bernardus dicit, quòd Superior omnia videat, multa dissimulet, & pauca corrigat cum charitate. Vide Dian. *par.*3. *tr.*2. *res.*42. & Armill. *verb. Episcopus n.*7 *& verb. correctio sub n.*3.

478 Inter. 5. Possuntne subditi licitè suos Prælatos corrigere, & quomodo se gerere debeut in corrigendo suos Prælatos?

Resp. Non solùm possunt, sed etiam aliquando id facere debent, quia præceptum divinum, *Si peccaverit in te Frater tuus, corripe illum*, comprehendit omnes tam subditos, quàm Prælatos. Verum est tamen, quòd quando Prælatus est corrigendus propter aliquos defectus, necessariò corrigi debet à personis gravibus, & auctoritatis, & leniter, humiliter, & reverenter; nam Sanctus Paulus 1. ad Timoth. *cap.*5. inquit: *Seniorem ne increpaveris, sed obsecra ut patrem*. Et hoc intelligit S. Thomas 2.2. *q.*33. *art.*4. quòd ad corrigendos Prælatos ità se habere debeant subditi, ut doces Lezana *tom.*1. *par.*1. *cap.*4 *n.* 36. qui citat Valentiam, & Rodriquez. Vide Dianam *par.*7. *tract.*3. *res.*25. & Armillam *verb. correctio n.*3.

479 Inter.6 Antequam Blasphemator hæreticalis denuncietur, estne præmittenda correctio fraterna?

Resp. Quidam affirmant, & dicunt, semper præmittendam esse correctionem fraternam antè denunciationem, præsertim quando blasphemia est occulta, & blasphemator de levi suspectus. Ita tradunt Sylvest. *verb. correctio q.*5 Toletus *lib.*5.*c.*54 *n.*3. Portellus *de dub. Regul. verb correctio fraterna n.*1. & alii plures. Sed rectiùs dicunt Azor. *lib.*9. *c.*28.*q.*8. Henriq. *lib.* 11.*c.*24.*n.*11. Sancius *in select. disp.*11. *nu.*56. & Diana *p.*1. *tr.*4 *res.*2. & alii penes ipsum, asserendo, blasphemos hæreticales, attentis DD. Inquisitorum Edictis denunciandos esse absq; ulla alia prævia monitione: & ratio est, ut sæpè dico, quia in delictis, quæ tendunt contra bonum commune, non est præmittẽda correctio, ultra quod denũciatio, quæ fit in Tribunali Sanctiss. Inquisitionis, est denunciatio Judicialis, quæ punitionem intendit ad exemplum

plum aliorum, & ne delicta impunita remaneant ob bonum commune, consequenter non est necessè, ut correctio præmittatur,& ita tenendum est omninò; nam Blasphemi hæreticales Hæreticis æquiparantur, vel saltem sunt suspecti de hæresi, ut dixi suprà *in tit.24. de Blasphematoribus, & Blasphemiis, ad Inter.*11.& tradunt plurimi allegati per Raynaldum eo *tom.1. Observ. cap.1. §. ad 7. nu.65. & seqq* ac proindè nulla præmissa correctione denunciandi sunt Inquisitoribus,vel locorum Ordinariis, ubi non sunt Inquisitores, maximè hodie post decretum Alexand. VII. quod incipit *Licèt aliàs*, ex quo remanet omninò profligata opposita sententia. Vide Sanchez *in opusc. lib.6. cap.2. dub.5. num.6. Vide ad Inter. seq.*

480 Inter.7. Antequam suspecti de hæresi denuncientur, suntne priùs fraternè corrigendi?

Resp. Dicam in sequenti Responsione, in delictis ad Sanctum Officium spectantibus nullam esse præmittendam correctionem fraternam; nunc etiam idem dico cum Suarez *de fide disp.3. n.12.* Diana *par.4. tr.5.ref.24.* quibus subscribit Lezana *to.2. verb. Denunciatio n.7.* Vide iterùm Dianam *par.5. tr.2. ref 89.vers. Sed difficultas, in fine, par. 9.tr.8. ref. 46.& in Sum. verb. Denuntiatio n.8.* qui absolutè docet correctionem in hac materia nullo modo esse faciendam, sed statim sunt denuntiandi, etiamsi speretur per correctionem emendatio; nam talis denuntiatio præcipitur in eorum pęnam,& ob publicum bonum Christianæ Religionis, & ita tenendum est omninò; nec audiendi sunt, qui oppositum docent apud eumdem Dianam *part.1. tract. 4. resol. 2.* maximè nunc post decretum Alexandri VII. quod incipit, *Licèt aliàs, referendum in tit. 66. de Denunciat. ad Inter.*10.

481 Inter. 8. In delictis spectantibus ad Sanctum Officium, debetne fieri denunciatio sine prævia correctione fraterna, vel ante ipsam est necesse, ut correctio præmittatur?

Resp. Multi dicunt, quòd Christus Dominus dixit, delictum proximi manifestandum esse Ecclesię,quando proximus correctionem secretam non audit: ergo præmittendam esse putant correctionem fraternam: tum etiam quia Charitas obligat, quòd minori, qua fieri potest jactura,medicina delinquenti adhibeatur. Doctores pro utraque parte refert Diana *p. 1. tr. 4. ref. 2.* His tamen non obstantibus dicendum est,quòd tam hæretici, quàm quomodolibet etiam leviter de hæresi suspecti, prætermissa omni correctione fraterna, denunciandi sunt Inquisitoribus, vel locorum Ordinariis;nam Inquisitorum Edicta non adversantur præcepto Christi Domini, cum non loquatur Christus de denunciatione judiciali,sed Euangelica; tum quia Christi Domini præceptum est de peccatis, quæ contra bonum publicum non vergunt;tum quia ipse Dominus loquitur de correctione,quę fit solùm, ut frater, seu proximus emendetur; sed nos loquimur hìc de denunciatione judiciali, quæ fit,ut delinquens ad aliorum exemplum publicè puniatur,& bono communi consulatur;& ita est omninò tenendum,cum opposita sententia profligata remaneat ex Decreto Alex.VII. quod incipit, *Licèt aliàs*,edito Anno 1660. & per extensum refert Cabrin. *de cas. ref. p.1. ref.42. §.16.* ubi paulò ante, id, quod supradictum est, fortioribus terminis probat. Ne deseras ipsum videre. Vide etiam Dianam *loco supr. cit. & par 4. tract. 5. resol.24. per totam*.

482 Inter. 9. Audiens detrahentem de re gravi, & eum non corrigens, peccatne mortaliter?

Resp. Si de detractione minimè delectatur, vel si delectetur solùm de auditione rei novæ, vel de eloquentia detractoris, dummodò tamen ad detrahendum ex nullo signo, nec quidem indirectè, detractorem moveat, non peccat mortaliter. Si verò potest corrigere detrahentem, & speret correctionem profuturam, & non corrigit, peccat mortaliter contra charitatem. Quòd si ex officio detractionem impedire tenetur, ut Pater familias respectu filiorum, & servorum,Abbas,Prior, Guardianus &c.respectu Regularium,Parochus respectu Subditorum, & Dominus respectu Vassallorum, graviter peccat, non solùm contra Charitatem,sed etiam contra justitiam, si non corrigit Subditos detrahentes. Cæterùm privatæ personæ possunt à peccato mortali sæpiùs excusari non obstando detractioni; primò,quia sæpè non est spes fructus; secundò, quia audiens non debet in dubio præsumere de loquente malum, nisi habeat sufficientes conjecturas in contrarium; & cum ipse nesciat, an delictum, quod ab illo narratur, sit publicum, vel occultum, & utrum justè, vel injustè narretur,non peccat non obsistendo narrationi. Bonac. *disp. 2. p. 4. pun.11. n.6. & seqq.* Diana *p.2. tr. 17.ref.24. & p.3. tr 5. ref. 35.* & alii plures apud ipsos. Verùm in his casibus, ut rectè observat Bonac. ibid. n. 7. qui non potest aliter impedire detractionem, debet discedere, si commodè potest, vel sermonem ad res alias transferre, vel facetiam interponere, vel obsecrare, ne de ea re agatur, aut vultum hilarem non

non præferre, sed tristiorem; hoc enim pacto facilè retrahi potest detractor à detractione, quod est quidem notatu dignum. Vide Emmanuel Sà *verb. Infamare n.*6. Toletum *lib.*5. *cap.*67. *per totum*.

TITULUS LIII.

De Culpa juridica.

*Vide tit. de Excom. ob Cler. percuss. Inter.*23. *tit. de Rest. Dam. Inter.* 8.9.10.12.13.14.15.16.19. 20.21.

483 INter.1. Quid, & quotuplex est culpa?

Resp. Culpa alia dicitur Theologica, alia verò Juridica. Culpa Theologica est peccatum mortale, aut veniale, quia est deordinatus actus, idest non congruens debito fini: Peccatum autem est in operatione naturę,& artis,sed culpa in operatione voluntatis tantùm; & in hoc solùm differt culpa à peccato. Culpa verò juridica est deviatio ab eo, quod rectum est,& per hominis diligentiam provideri poterat. Ita docent Sylvester *verb. Culpa n.*1. Toletus *lib.*1. *cap* 32. *sub n.*8.Bonac.*tom.*2. *de contract. disp.*3. *q.*1. *pun.*6. *n.*1. & alii omnes.

484 Inter.2.Quotuplex est Culpa juridica?

Resp Est triplex, scilicet, Lata, Levis, & Levissima. Lata culpa est omissio illius diligentiæ, quàm communiter homines illius conditionis, & professionis adhibere solent. Levis culpa est omissio diligentiæ, quàm non omnes communiter adhibere solent,sed diligentiores. Levissima denique culpa est illa omissio diligentiæ, quam exquisitissimi, & diligentissimi homines facere solent, quia valdè cautè procedunt in operando. Ita Toletus, Sylvester n.2. & Bonac. locis suprà citatis,qui etiam afferunt exempla.Vide etiam Emmanuel Sà *verb. Culpa n.*1. & Navarrum *in Man. cap.*17. *n.* 177. Unde Culpa est quædam negligentia, & omissio ejus, quod potuit,& debuit fieri; & quantò magis est negligentia, & omissio, tantò magis est gravis culpa. Ideò non immeritò asserunt quidam, quòd datur etiam culpa Latior, & Latissima. Latior idem est, ac dolus præsumptus. Latissima, hoc est dolus apertus. Vide Sylvest. ubi supr. Stephanum à S. Gregorio *de controv. lib.* 1. *cap.* 1. *sub n.*8. & Layman *lib.*3. *sect.*5. *tract.*4. *cap.*7. *sub n.*2.

485 Inter. 3. Quid est dolus?

Resp. Datur dolus bonus, & dolus malus. Dolus bonus est quædam solertia in operando; sed Dolus malus est quædam calliditas, fallacia, vel machinatio ad aliquem decipiendum: Calliditas fit tacendo, fallacia mentiendo; machinatio autem arte verborum,ut docet Gloss. *ff. de dolo l.*1. Bonac. loc.supr.cit. nu.3. Stephanus à S. Gregorio ubi suprà, qui testatur de communi. Vide Cajetanum *in Summ. verb. Dolus*, & Emman. Sà *eod. verb. n.*1. *& seqq.*

TITULUS LIV.

De Debito conjugali.

*Vide tit. de Disp. Inter.*7 8 *tit de Div. Inter.* 23. *tit. de Episcop. &c. Inter* 47. *tit. de Foro Inter. ultim. tit. de Ingress. in Relig. Inter.* 10. 11. *tit. de Val. Sacram. Matrim. Inter.* 11. *tit. de Vot. Inter.*9 11.

486 INter. 1. Debitum conjugale quotupliciter potest amitti?

Resp. Quadrupliciter, nempè ratione voti, ratione incestus, ratione adulterii, & ratione cognationis spiritualis; ita DD. communiter.

487 Inter. 2. Conjux adulter occultus potestne petere debitum ab altero conjuge ignorante suum adulterium?

Resp. Jam dixi in Responsione antecedente, quòd per adulterium amittitur jus petendi debitum conjugale; modò verò, ut satisfaciam præsenti petitioni, dico probabilem esse illam sententiam, quæ docet, Adulterum Uxori occultum posse ab ea debitum exigere, quia tale jus non amittitur in foro conscientię, nisi post sentētiam Judicis,nec ipse adulter occultus tenetur suum manifestare delictum. Consequenter juxtà hanc sententiam licitè potest debitum petere; ut docent Sanchez *de matr. lib.*1. *disp.*68. *n.*4 Sotus *in* 4. *dist.* 36 *quæst. unic. art.*4. Petrus à Soto, Lopez,& alii plures apud Emmanuel Sà *verb. Adulterium sub n.*3. *in Additione*, & apud Bonac. *de matrim. qu.*4. *pun.*5. *à n.*20. qui hanc sequitur sententiam. Contraria tamen, quam tenent Navar. *in man. cap.*23. *n.*23. Rebell. *lib.*2. *qu.*17. *nu.*3. Rodriquez *par.* 1. *cap.*243. *n.*14. & alii, multis probatur, præsertim quia lex impediens dominium rei, non est merè pœnalis: nec talis pœna consistit in actione, & passione; sed statim incurritur patrato adulterio, cum sit purè privativa; ideò aut petat dispensationem ab Episcopo,vel ab alio habente facultatem, aut se abstineat à debiti petitione; nam probabilius est,quòd peccet mortaliter sciens

pro-

prohibitionem Ecclesiæ ; & debitum petens. Vide Emman. Sà *verb. Debitum conjugale n.*13.

488 Inter. 3. Uxor potestne debitum negare conjugi adultero?

Resp. Certè potest sine peccato, & è contra Vir Uxori; sed melius est, ut Uxor Viro reddat, ad evitandum majus malum, quia quantò plus ad Uxorem accesserit, tantò minùs aliam quæret.

489 Inter. 4. Qui post contractum matrimonium baptizat, vel suscipit filium communem, aut filium alterius conjugis, privaturne jure petendi, vel reddendi debitum conjugale?

Resp. Qui scienter ex malitia, vel extra necessitatem, communem filium baptizat, juxtà probabiliorem sententiam privatur jure petendi debitum ratione cognationis, seu compaternitatis indè ortæ cum proprio conjuge; tenetur tamen reddere petenti, quia par non est, ut alter innocens absque sua culpa privetur jure suo. Si verò baptizat in necessitate, scilicet, quando non adest alius, qui illum baptizet, & est periculum, ut filius moriatur sine Baptismo, quamvis cognationem spiritualem contrahat cum altero conjuge, nihilominùs non privatur jure petendi, vel reddendi debitum, ex eo quòd satisfecit suæ obligationi, ne filius sine Baptismo decederet: habetur ex *cap si Vir*, *de cognat spirit. & Can. Ad limina*, 30. *quæst.*1. Qui autem suscipit tamquam Patrinus filium communem, vel alterius conjugis in necessitate, vel extra, dicunt aliqui, quòd privetur jure petendi debitum; negant enim susceptorem esse simpliciter necessarium in Baptismo, consequenter non adesse rationem, cur suscipiens excusetur, sicut excusatur baptizans in necessitate. Verùm puto probabiliter, posse quemlibet filium suum in Baptismo suscipere licitè, si desit, qui illum suscipiat. *Can. pervenit*, 30. *quæst.*1. *Can. Ad limina, eadem causa, & qu.* Emman. Sà *verb Baptismus n.*8. Suarez 3 *par. de Baptismo qu.*67. *art.*8. Sanchez *de matrim. lib.*9. *disp.* 26. *n.*3. & alii, quos refert, sed non sequitur Bonac *de matrim. quæst.*4 *pun.*2. *sub num.*3. & per consequens non privatur jure petendi debitum, ut tenet etiam Navar. mox adducendus. Cæterùm nota, quòd ignorantia invincibilis juris, vel facti conservat jus petendi debitum baptizanti filium extra necessitatem, quia jura prohibent debiti petitionem, quando contracto Matrimonio scienter contrahitur affinitas, vel cognatio spiritualis, non verò quando contrahitur ex ignorantia juris, vel facti, ut docent Navar, *in Man, cap.* 16. *n.*34. Emman. Sà ubi suprà *sub n.*15 Suarez loc. cit. & alii plures, quos dat, & sequitur Bonacin. suprà *nu.*6. Tandem hoc unum non prætereo, scilicet eum, qui contraxit cognationem scienter baptizando, aut tenendo communem filium, aut alterius conjugis, in Baptismo, vel Confirmatione, non privari jure petendi, aut reddendi debitum, licèt gravissimè peccet, atque puniendus esset juxta sententiam Sanchez & aliorum apud Bonac. loco suprà cit. *nu.*4. & illorum, quos refert, & sequitur Diana *part* 3. *tract.*4. *ref.*3. *& par.* 5. *tr.* 3. *ref.* 25. Sed non est recedendum à communi sententia; quæ est probabilior, & tutior.

490 Inter. 5. Maritus habens rem cum Uxoris consanguinea ultra secundum gradum, amittitne jus petendi debitum conjugale?

Resp. Docui *in tit.*12. *de Affinitate, ad Inter.* 13. quòd conjux, qui committit incestum cum consanguinea alterius Conjugis in primo, vel secundo gradu, privetur jure petendi debitum conjugale, & solùm possit reddere conjugi petenti; modò verò id iterùm doceo: unde per copulam habitam cum consanguineis alterius Conjugis ultra secundum gradum, non amittitur usus matrimonii, scilicet jus petendi debitum conjugale: ergo maritus habens rem cum Uxoris consanguinea ultra secundum gradum, licèt committat incestum, tamen non indiget dispensatione, ut debitum licitè petere valeat, cum tali jure non sit privatus, ut ex Navarro, & Emmanuel Sà docet Cabrinus *in Elucid. casuum refer. par* 2. *casu* 5. *fol.*115 *n.*1. Vide Dianam *par.* 3. *tract* 5. *ref.*19 idem docentem. Tamen puto esse privatum jure petendi debitum, non ratione incestus, sed ratione adulterii.

491 Inter. 6. Qui sciens nupsit cum habente votum simplex castitatis, privaturne jure petendi debitum conjugale?

Resp. Licèt peccaverit mortaliter contrahendo matrimonium, tamen posteà non privatur jure petendi debitum, quia acquisivit dominium corporis ejus, qui castitatem vovit. Dicastill. *de matrim. disp.*9. *dub.*10. *n.*1 & alii apud Dianam *par.* 3. *tract.*4. *ref.*296 *§. Notandum.*

492 Inter. 7. Si Uxor sciat Maritum esse ligatum voto castitatis, potestne, si ipse petat debitum, sine peccato reddere?

Resp. Est quidem magna quæstio inter DD. quidam dicunt, eam reddēdo mortaliter peccare, quia est ad Viri peccatum cooperatrix. Alii verò cōtrarium sustinent, quia licèt Maritus peccet contra virtutem Religionis petendo

tendo

tendo debitum, Uxor tamen habet jus Justitiæ ad petendum, & sic Vir ex Justitia reddere tenetur rem suam, cui debetur ex Justitia: ergo Uxor quoque si reddit debitum ex Justitia, cui solvere tenetur ratione matrimonii, consequenter non concurrit ad illicitam petitionem alterius, nisi per accidens. Tamen Confessarius debet illis consulere, ut dispensationem petant propter periculum incontinentiæ, stando in prima sententia, quæ probabilior videtur. Sed vide Sanch. *lib.9. disp.37. per tot.*

493 Inter. 8. Teneturne conjux reddere debitum alteri conjugi, quem scit obstrictum esse voto castitatis?

Resp. Potestne petere, ac etiam reddere tenetur alteri conjugi petenti, quia per votum non amisit dominium corporis alterius conjugis, sed tantùm peccat exigens: ergo conjux exatus reddere tenetur. Diana *part. 3. tract. 5. resol.* 296. *versic. Notandum est*. Bonac. *de matrim. quæst.* 4. *punct.* 3. *nu.* 7. qui insuper addit, hoc esse verum, etiamsi unus conjugum consenserit in votum alterius, dummodò non intenderit juri suo renunciare, sed solùm permiserit eum facere quidquid vellet: Tamen vide antecedentem Resp. Nam ibi dixi melius fore impetrare dispensationem, quia non desunt alii, qui tenent non posse in dicto casu petenti debitum reddere, ne ejus peccato cooperaretur; quam sententiam dixi probabiliorem, & tunc dico in praxi sequendam. Vide Emman. Sà *verb. Debitum conjugale num.* 1. Toletum *lib.* 7. *cap.* 24. *sub num.* 3. *& cap.* 25 *in fine*.

494 Inter. 9. Conjux teneturne reddere debitum petenti, si uterque habet votum castitatis? Et quid si de communi consensu illud emiserit?

Resp. Affirmant Bonacin. loco proximè cit. numer. 8. nam dicit, quòd per votum conjux non amittit dominium acquisitum per matrimonium supra corpus alterius conjugis, quamquam peccet contra Fidem datam Deo in voto emisso; unde aliis relatis, putat teneri reddere petenti, ne violet jus illius, licèt ipse quoque simile votum habeat. Sed hæc opinio aliis, quos refert Sanchez *de matrim. lib* 9. *disp.* 37. *nu.* 10. non placet. Vide Navarrum *capit.* 16. *per totum*. Imò idem Bonacin. loco cit. putat etiam hoc esse verum, quamvis uterque emiserit votum castitatis de communi consensu, dummodò ipsi conjuges non intenderint remittere sibi obligationem reddendi debitum, quia tunc peccaret reddendo debitum; cum petens non habeat jus petendi ob factam remissionem cedendo juri suo. Oppositum tamen, & probabilius docet Sylvester *verb. Matrim.* 6. *quæst.* 5. Navarrus *cap.* 12. *numer.* 59 Soto, Lessius, & alii. Itaque dicendum est cum præfatis Auctoribus, & Emman Sà *verb. Debitum conjugale nu.* 2. quòd si uterque communi consensu voverit castitatem, neuter petere possit, aut reddere petenti, absque Summi Pontificis dispensatione. Nam dispensatio pertinet ad Papam tanquam votum integræ, & perpetuæ castitatis, vel saltem ad Episcopum, quando ad Sedem Apostolicam, vel Legatum facilè non patet recursus, ut dicatur *in tit.* 83. *de Episcopatu, & Episcopis, ad Inter.* 47. Lege Navarrum *cap.* 16 *numer.* 30. *&* 31. Toletum *lib.* 7. *cap.* 24. *in fine*, Emmanuel Sà ubi suprà; Syluestrum *loco citat. & verb. dispensatio quæstion.* 6.

495 Inter. 10. Teneturne conjux cum gravi detrimento sui corporis reddere debitum, ad vitandum graue periculum incontinentiæ in conjuge petente?

Resp. Dico, quòd non teneatur Conjux reddere debitum in dicto casu, neque viro lepra, vel morbo gallico &c. infecto, etiam si in grauia peccata carnis labatur, debitum non reddendo, quia patiens ad superandas carnis tentationes plura remedia adhibere potest, quibus Diuina gratia adjutus illas vincat. Vide Castropalaum *lib.* 5. *disp.* 3 *punct* 4 §. 11. *num.* 4 & Emman. Sà *verb. Debitum conjugale num* 15. Dianam *par.* 6. *tr.* 7 *ref.* 64. Ultra quod, ut docet ex Suarez, Conincho, & Reginaldo, & aliis, Bonac. *de Matrim. qu.* 4. *pun.* 1. *num.* 5. obligatio reddendi debitum intelligitur salua sanitate, & ordine naturæ; nec petens censetur esse in extrema necessitate spirituali, in qua Charitas obligat ad præferendam proximi salutem spiritualem propriæ saluti corporali. Verùm si ante matrimonium sciuerit, conjugem esse infectum morbo contagioso, tenetur reddere, quia per contractum matrimonii scienter ad id se obligauit. Tandem si morbus conjugis non tendat ad mortem, est in optione alterius sani, si vellit, reddere debitum, ad fouendum conjugalem amorem, & ad vitandam incontinentiam, tam in se, quàm in altero. Ita rectè resoluit idem Bonac. ubi suprà n. 8. Vide Cajetan. *in Sum. verb. Usus matrimonialis conjugii, & ad Int.* 2. *tit.* 39. *de cohabitatione conjugum*.

496 Inter. 11. Teneturne conjux reddere debitum alteri petenti cum peccato veniali?

Resp. Non semper peccat conjux reddendo debitum, quoties petens peccat petendo; imò ferè semper excusatur reddens, si alter illicitè petat,

petat, sed non injustè. Undè Sanch. *to.3.de matrim.lib.9.disp.9.n.6.* Filliucius *tr.10.cap 9 qu. 3 nu.*308. & alii apud ipsos, absolutè dicunt non esse denegandum debitum Conjugi cum peccato dumtaxat veniali, quia semper adest justa causa excusans reddentem, qualis causa est, ne displiceat petenti, & ne oriantur lites, & discordiæ inter eos. Imò addo ego, & ne periculo incontinentiæ exponatur petens ob denegatum sibi debitum ab altero cōjuge; ideò mihi non placet distinctio, qua utitur Bonac. *de matrim.qu.4.pun.3.nu.9.* nempè si petat illicitè propter circumstantiam personæ reddendum esse debitum, secus si petat illicitè ob circumstantiam actus. Nam nostra sententia est satis probabilis. Sed vide Sà *verb. Debitum Conjugale n.*14. & Dian. *p.1.tr.7. resol.* 35. *& p.3. tr.5. res.*296.

497 Inter. 12. In quo casu Conjuges peccant mortaliter non reddendo debitum conjugale alteri conjugi, tacitè, vel expresè petenti?

Resp. Licèt regulariter peccent mortaliter Conjuges non reddendo debitum, nisi adsit aliqua justa causa illud denegandi; tamen aliquando possunt etiam excusari à culpa lethali, ut videre licèt apud Bonac. *de matrim. qu.4. pun.1 per tot.* Dico igitur cum Diana *p.5. tr.14. res.*36. peccatum mortale tunc esse, quando rarissimè redditur debitum conjugale, & cum magna difficultate ei, qui seriò petit illud; tum propter discordias, quæ inde solent pullulare; tum propter injuriam factam alteri consorti, eo modo denegando, quod suum est; tum etiam propter periculum incontinentiæ, quod inde potest resultare. Vide igitur Bonac. & Dian. loc. cit. qui pluribus relatis multa ad intentum rectè resolvunt.

498 Inter. 13. Ab obligatione reddendi debitum Conjugale excusanturne Conjuges, quando habent gravem difficultatem in alendis filiis, si multiplicentur?

Resp Si Conjuges inter se conveniant abstinendi à copula conjugali, ne proles multiplicetur, cessante incontinentiæ periculo, nullo modo peccant, ut docent Navarr. *in Manual. cap.* 16. *num.* 33. Paludanus *in 4 dist.* 31. *q.*3 *art.*2. *cas.*3. D. Antoninus *par.*3. *tit.*1. *c.*20. §. 6. & alii communiter. Verùm difficultas consistit, an alter possit debitum negare conjugi petenti, ne proles multiplicetur; & hinc inde adsunt Auctoritates Doctorum, sed omnes tamen intelligunt, dummodò absit incontinentię periculum, quia cum tali periculo semper est peccatum mortale denegare debitum, nisi aliqua justa causa excuset, quæ nō censetur gravis difficultas in alendis filiis nam debet esse extrema penuria, ad quam Parentes, vel filii ob novæ prolis generationem redigendi sint, quod rarò inter Christianos eveniet. Ita Layman *lib.5.tr.10.p.3.cap.1. num.*16. qui pro se citat Angelum, Sylvestr. & Navarrum, teste Diana *par.3.tr.4.res.*213. Alii verò putant, grauem difficultatem in alendis filiis, si multiplicentur, excusare, nec ullam culpam, saltem mortalem, committi in prædicta negatione debiti conjugalis. Et hi inter alios sunt Emm. Sà *verb. Debitum conjugale n.*18 Sanch *tom 3 lib.9.disp.25.n.3.* Gaspar Hurtado *disp.10.de matrim.diff.12. n.54.* Ledesma *qu.64. pun.12 & 13* & Diana *loco cit. & p.9. tr.7.res. 3. vers. Verùm:* ubi plures rationes adducit pro hac tuenda sententia; at semper excipiunt, nisi in petente esset alioquin periculum incontinentiæ, quod semper adesse, probabiliter quidem puto ex parte viri; imò ex parte etiam fœminæ. Ideò ex negatione debiti ob dictam causam multa peccata incontinentiæ sequi possunt. Unde mihi magis probatur opinio Rebelli, Coninchii, & Layman, quos citat, & sequitur Castropal. *tom.5.disp.3.pun. 4 §.10.n.9.* quam opinionem tenet etiam Texeda *tom.2.lib.4 tr.1.controv.12.n.*129 & luculenter solidis rationibus id probat, & præcipuè, quia habere prolem ex Matrimonio est magnum bonum, quod præponderat quibuscumque incommodis conjugum. Et bebitum negare, ne filii multiplicentur ob difficultatem illos alendi, opponitur immediatè providentiæ Dei, & arcanis, imò & consiliis ejus, quia cum de volatilibus cœli curam habeat, multò magis de creaturis rationalibus; quorum est Pater, & specialiter illam habebit. Alias pulchras, & solidas rationes, vide, si lubet, apud Texedam, quem refert Diana *cap.9. tract. 7. res.* 3. qui tandem fatetur hanc opinionem esse satis probabilem; sed mihi nedum probabilis, sed etiam probabilior videtur.

499 Inter. 14. Si debitum conjugale nimis crebrò, & immoderatè exigatur, estne peccatum illud denegare?

Resp. Sotus *in 4.dist.32.qu.un.art.1.* post conclusiones, Henriq *lib.11.c.15.n.7. in fine*, quibus subscribit Diana *p.5.tr.14. res.*36. dicunt, nullum esse peccatum, secundum illud commune proloquium: *Est modus in rebus, sunt certi denique fines.* Vide tamen Emm. Sà *verb. Debitum Conjugale nu.* 18. moderatè enim petendum est, ne corporis sanitati noceat. Vide etiam *suprà ad Inter,* 10.

TITULUS LV.

De Debito ex contractu.

Vide titul. de Restitut. Act. & Da. Interrogatione 2. 3.

150 INter. 1. Peccatne mortaliter debitor, qui est in mora solvendi debitum ex contractu, absque damno Creditoris?

Resp. Licèt nonnulli apud Dianam *part.* 2. *tract.* 17. *resolut.* 3. affirmativè respondeant, tamen oppositum est etiam probabile, modò debitor intentionem habeat solvendi, nec creditor periculum subeat amittendi rem sibi debitam. Nam dilatio non videtur adeò injuriosa creditori, ut debitor judicari debeat lethalis criminis reus, præsertim quando debitor non potest commodè restitutionem facere. Ita ex Molina firmat Bonacin. *de Restitut. disput.* 1. *quæst.* 6. *punct. unico num.* 4. & Diana loco supracit. Urgeant tamen semper Confessarii properam solutionem, maximè quando non esset admodùm magna. Non verò facilè debent Confessarii hunc debitorem condemnare ob talem dilationem non magnam in casu prædicto.

501 Inter. 2. Quandonam mutuatarius, vel alius debitor dicitur esse in mora solvendi?

Resp. Dicunt Doctores, quòd tunc mutuatarius dicitur esse in mora, aut alius debitor, quando non solvit tempore præfixo, cum possit solvere, advertens explicitè, vel implicitè, creditorem velle sibi solutionem fieri. Dixi, cum possit solvere, quia si ob impotentiam solvere non valuit, non dicitur fuisse in mora, nec in foro conscientiæ ad aliquid tenetur, quia impossibilium nulla est obligatio; hoc autem intelligendum est, modò non adesset expressum pactum contrarium. Verùm est tamen, quòd si mutuans voluntariè pateretur damnum, ut si, verbi gratia, habeat aliam pecuniam otiosam, qua potest evitare damnum, & tamen accipit pecuniam sub usuris, vel ad cambium; non potest tuta conscientia petere damnum à debitore, vel mutuatario, quia censetur voluntariè velle pati damnum. Ita Bonacina, Stephanus à Sancto Gregor. & alii apud ipsos, & est communis sententia.

502 Inter. 3. Titius pauper dixit Cajo diviti, Solve quæso debita mea, alioquin certò me interficiam; teneturne sub mortali dictus Cajus solvere Titii debita, ut non se interficiat?

Resp. Dico, quòd nullo jure tenetur Cajus, & consequenter non peccat, si Titii debita non solvit; non sunt enim nequitiæ hominum juvandæ, aut fovendæ: Titius autem in dicto casu depravata sua voluntate est in ea necessitate constitutus. Vide quod dicam infrà *in tit.* 81. *de eleemosyna ad Interrog.* 4. Et nota, quòd si Titius peccat ex infirmitate animo, vel aliquo cæco affectu, teneretur Cajus ex charitate ei subvenire, & tale homicidium impedire. Ita Azor. *tom.* 2. *lib.* 12. *cap.* 9. *quæst.* 7. & ex eo Dian. *part.* 5. *tract.* 8. *res.* 7. *propè finem*.

503 Inter. 4. Decoctores gaudentne privilegio immunitatis, si ad Ecclesiam confugiant?

Resp. Affirmant Diana *part.* 1. *tract.* 1. *resol.* 23. ubi citat Farinacium, Gratianum, & alios. Et ratio est, quia inter casus exceptos in bulla Gregoriana non reperitur casus decoctorum, quamvis obstricti sint debito publico, aut suspecti sint de fuga, aut decoxerint cum magno Reipublicæ detrimento; prout de communi testatur Bonac. loco proximè cit. numer. 6. & egregiè respondet ad argumenta contraria. Et hoc intelligendum est, etiamsi fraudulenter decoxerint; nam ita à Sacr. Cardinal. Congregatione fuisse decisum testatur Diana ubi suprà. Idem docet *part.* 4. *tract.* 1. *resolut.* 83. *versic. Notandum est*, & *part.* 6. *tract.* 1. *resolut.* 17. in quibus locis quàm plures Doctores id asserentes adducit. Vide Bonac. *tom.* 3. *disput.* 2. *quæst.* 5. *punct.* 16. §. 5. *num.* 6.

504 Inter. 5. Decoctores, qui una secum ad Ecclesiam portant bona in præjudicium creditorum, debentne gaudere immunitate simul cum bonis ibidem asportatis?

Resp. Debitores fraudulenti ad Ecclesiam cum bonis confugientes, non debent ibi multo tempore tolerari, sed ab Ecclesia sunt ejiciendi: Et bona transportata ad Ecclesia in creditorum præjudicium, Judici Seculari consignanda sunt, ut illa, cui de jure, adjudicet. Ita pluries mandasse S. Congr. testatur Diana *part.* 6. *tr.* 1. *res.* 17. *propè fin.* Idem docet Lezana *tom.* 2. *verb. Immunitas Eccles. num.* 38. & alii communiter.

TITULUS LVI.

De Decimis.

Vide tit. de Laic. Inter. 11. tit. de Regul. &c. Interrogat. 28. 29.

505 INter. 1. Poteſtne Parochus à Sacramentis repellere illos, qui decimas non ſoluunt, dummodò delictum ſit publicum?

Reſp. Si cognoſcat eos paratos eſſe ad non ſoluendum data opportunitate, licitè poteſt illos à Sacramentorum perceptione repellere; quia ſunt indiſpoſiti ad dignè ſuſcipienda Sacramenta, qui decimas, oblationes, vel primitias Parocho non ſoluunt; Parochus autem tanquam miniſter Sacramentorum non poteſt indignè petenti Sacramenta adminiſtrare. Vide Riccium *part. 4. deciſ. Curia Neapolit. deciſ. 195. in princip.* Unde ſi ei competat jus decimarum, *ut evitet ſcandalum*, debet proteſtari coram aliis, pœnitentem repelli à Sacramentis, non quia pœnitens deneget, quod ei debetur tanquam Parocho, ſed quia non vult propriæ conſcientiæ conſulere, & ad dignè Sacramenta ſuſcipienda ſe præparare; nam in foro fori non pertinet ad Parochum priuare pœnitentem ſuſceptione Sacramentorum, ſed ad Epiſcopum, ſeu Ordinarium, ultra quod nemo eſt Judex in propria cauſa; ideò dixi *ad vitandum ſcandalum, debet coram aliis proteſtari*, ut tollat ſuſpicionem uſurpatæ ſibi alienæ poteſtatis. Ita docet Bonacin. *de Sacram. diſput. 5. quaſt. 7. punct. 4. §. 2. ſub numer. 20.* Vide Concil Trident *ſeſſ. 25. cap. 12.* & ibi Barboſ. *in Collect.* DD. & Bonac. loco mox citando.

506 Inter. 2. Poteſtne Parochus priuare Eccleſiaſtica ſepultura pœnitentem ob decimas non ſolutas?

Reſp. Dico, quòd non, quia tale jus non competit ei, ſed Superiori, & Judici in foro externo, ut docet Sanctus Thomas 2. 2. *qu.* 76. *art.* 1. & ibi Cajetanus. Idem tradunt Navarr. *conſil. 2. de decimis*, & Genuenſis *in praxi Neapolit. cap. 61. in annot. num.* 10. & alii, teſte *eodem Bonac. loco ſupracit.* Vide iterùm Bonac. *de præcept. Eccleſ. tom. 2. diſp. ultim. qu. 5. pun. 3. ſub num. 3. verſ. Utrum verò.*

TITULUS LVII.

De Decretis.

Vide tit. de Cler. &c. Inter. 13. 14. tit. de Epiſcop. &c. Inter. 41. tit. de Regular. &c. Inter. 6. 61. 77. 79. 105. tit. de Valor. abſolut. Interrog. 22. tit. de Valor. diſpenſ. Inter. 2.

507 INter. 1. Decreta Viſitationis Epiſcopalis, ſi priùs non fuerint promulgata, obligantne illos, qui priuata notitia ſciunt, in viſitatione ea condita fuiſſe?

Reſp. Dico, quòd non, etiamſi illis decretis annexa ſit aliqua cenſura, quia promulgatio eſt de eorum eſſentia; nam Decreta illa ſunt leges, vel particulares alicujus Parochiæ, vel generales totius Diœceſis, & obligant ad modum aliarum legum Eccleſiaſticarum; ſed nulla lex obligat, niſi ſufficienter fuerit promulgata: ergo qui hujuſmodi decreta non obſervat, nulli culpæ, aut pœnæ erit obnoxius, non obſtante, quòd priuata notitia ea ſibi innoteſcant, cum priuata illa notitia non ſuppleat promulgationis defectum, quæ eſſentialis eſt ad valorem legis, ut docet Soto *de juſt. lib. 1. quaſt. 1. art. 1.* Tolet. *lib. 7. de peccatis mort. cap. 18.* & Suarez *de legib. lib. 3. cap. 10. num. 2. & 6.* & eſt communis ſententia.

508 Inter. 2. Meretrices comprehenduntürne ſtatutis Synodalibus excommunicantibus non confitentes, aut non communicantes in Paſcha?

Reſp. Emman. Sà *verb. Confeſſio num. 22.* dicit quòd non, nec tales unquam denunciantur excommunicationem incurriſſe: & rectè dicit: nam ut ait Leander *de Sacr. tom. 1. tra. 5. diſp. 3. quaſt. 58.* licèt meretrices peccent mortaliter non implendo annuæ confeſſionis præceptum, tamen alias pœnas non incurrunt, præſertim quia illarum miſercimus ſtatus permittitur ab Eccleſia ob vitanda majora incommoda; non ergo ab illa puniuntur: & pro hac ſententia citat Vivaldum, Sà, Graſſium, Rodriquez, & Zerulam. Verum eſt tamen, ut etiam obſeruat Diana *par. 10. tr. 12. reſ. 36.* quòd meretrices, quæ in Paſchate non receperunt Sacramentum Pœnitentiæ, ſi moriantur abſque Confeſſione, hic Romæ non ſepeliuntur in Eccleſia, ſed extra Portam Populi, in quodam loco, qui dicitur *à muro torto*; & ibi tumulantur.

509 Int. 3. Tenenturne Epiſcopi in ſua Diœceſi curare, ut leges Pontificiæ publicentur, &

& observentur. Et obligantne tales leges, si non fuerint publicatæ in Diœcesibus, & Provinciis?

Resp. Si id faciant Episcopi, optimè faciunt; cæterùm eo ipso, quòd Romæ more solito publicatæ sunt, obligant ubique; neque earum obligatio pendet ex acceptatione populi, ut rectè docet Diana *part.6.tra.6. ref.* 38. Dicendum est igitur cum communi sententia DD. Leges Pontificias ubique obligare eo ipso, vel saltem per duos menses à publicatione Romæ (nisi apponatur certum tempus obligationis) facta, nec alia in Provinciis, & Diœcesibus publicatione egere. Doctores ad satietatem pro hac sententia congerit Diana *par.1.tra.10.ref.8.& part.5.tra.* 14. *ref.*25. quibus se subscribit, *& part.6. tra.* 6. *ref.* 39. *versic. Dico igitur &c.* validis rationibus, & auctoritatibus hanc sustinet sententiam: ideò Episcopi subditos, eas leges non observantes, possunt, & debent punire. Lege Dian. & non te pœnitebit legisse. Vide Emm. Sà *verb.Lex nu.*8.

510 Inter. 4. Declarationes Eminentissimorum Cardinalium habentne vim legis obligantis, tam in foro fori, quàm in foro conscientiæ?

Resp. Est quæstio ardua, & difficilis, ideoque Doctores inter se decertant. Quidam enim dicunt, dictas declarationes non habere vim legis, quia ut lex obliget, necesse est, ut solemniter promulgetur; sed tales declarationes non promulgantur solemniter; ergo non habent vim legis obligantis, tum quia non fiunt, neque pronunciantur citata parte, ac proindè censendæ non sunt leges decisivæ, sed tantùm opiniones doctrinales, quamvis plurimi faciendę; & pro hac sententia sunt Sanchez *lib.8.de matrim.disp.2.num.*20. Bonac. *de legib. disp.*1.*quæst.*1.*pun.*8.*num.*4. Diana *part.*1. *tra.*2. *ref.* 36. qui plures concordantes adducit. Verùm mihi dicendum videtur, declarationes Eminentissimorum Cardinalium, præsertim Concilii Tridentini Interpretum, esse definitivas, seu decisivas, & vim legis habere obligantis in utroque foro, dummodò tamen quatuor habeant conditiones, ut perdoctè firmat Cabrinus *in Elucid cas. reserv.part.*1. *ref.*113. Prima est, ut certum, & indubitatum sit, esse declarationes Cardinalium, quod patebit, si sigillo, & subscriptione Eminent. Card. Præfecti, ac ejusdem Congregationis Secretarii munitę fuerint Secunda, ut factæ sint jussu Sanctissimi, vel ipso consulto. Tertia, ut Cardinales declarent tantùm, non autem dispensent, vel amplient ultra juris regulas, quam formam præscripsit Greg.XIII.teste Diana *p.5.tr.2. ref* 96. Quarta denique, ut hę declarationes constent notitia publica, quod fit, si transmittantur ad Episcopos, ipsisque mandetur, ut eas juridica forma in Dięcesi promulgare, & in usum deducere curent. Cæterùm quamquam dictas conditiones non habeant, nihilominùs magnam inducunt probabilitatem, utpotè ab Eminentissimis viris pietate, doctrina, rerumque usu præstantibus editæ, qui etiam Theologos, & Juris peritos, aliosque viros doctissimos ad consilium adhibere solent. Concludendum est igitur, Sacrorum Purpuratorum responsa, & declarationes, velut oracula, debita, ut par est, reverentia excipiendas esse, & in praxim deducendas; nam casu etiam dato, quòd aliquæ ex illis nec authenticæ sint, nec publicatæ, aut desit aliqua ex supradictis conditionibus; tamen si constet illa responsa à Sac. Congr. emanasse, tantæ quoque auctoritatis sunt, ut ab eis sine firmissimo fundamento recedendum non sit, ut docet idem Cabrinus, Lezana omninò videndus *tom.*2. *verb.Sac.Congreg. à n.*6. *usque ad n.*14. *inclusivè*, & alii penes ipsos. Vide Suares *lib.*6.*de legib cap.*1.*num* 6. & Dianam *par.5. tr.2. ref* 95. qui tandem sic concludit: *Verùm licèt ego par.1. tra.*10. *ref.*29. *sententiæ negativæ adhæserim, asserens dictas declarationes esse tantùm doctrinales, tamen nunc circa præsens dubium nolo judicium meum interponere; optarem tamen decisionem hujus difficultatis à Summo Pontifice ita definiri, ut imposterum ampliùs locus non esset Doctorum opinionibus adhærere.*

TITULUS LVIII.

De Defensione bonorum temporalium.

Vide titul. de Prec. aud. Sacr. Interrogatione ultim.

511 INter. 1. Potestne quis licitè pro defensione suarum rerū occidere furē?

Resp. Doctores satis communiter conveniunt dicentes, in tribus casibus non posse quem licitè, & sine peccato occidere furem pro defensione rerum. Primò, quando fur potest capi sine occisione. Secundò, quando bona erepta possunt alia via recuperari; licèt in dubio potest dominus uti jure suo, occidendo furem. Tertiò, debet esse alicuius magni momenti res; nam regulariter non est licitum occidere furem pro conservatione unius aurei, ut quidam dixere, quorum opinio reprobata fuit ab Innoc.XI. die 2. Martii anno 1679

& est propositio 31. ab eodem Pontifice condemnata. Quanti autem valoris oportet sit res, pro cujus defensione occidere liceat, vide Dianam *loco mox adducendo ref.* 18. Sed non approbo id, quod in fine dicit ex Lessio. Cæterùm pro defensione rerum, quando aliter non possunt defendi, nisi furem occidendo, licet illum occidere, non solùm nocte, sed etiam die. Ita Cajetanus 2. 2. *qu.* 64. *art.* 7. S. Antoninus 3. *p. tit.* 4. *cap.* 3. Sylvester *verb. Bellum* 2. *n.* 10. Navarrus *in man. cap.* 15. *n.* 2. Toletus *lib.* 5. *cap.* 6 *sub n.* 16. Emman. Sà *verb. Homicidium nu.* 5. Zeccus *de cas. reser. cas.* 13. *pag.* 206. *verf. Rursus dubitatur &c.* & alii plures, quos dat, & sequitur Diana *p* 5. *tr* 4. *resol.* 17. quia bona externa sunt media ad sustentationem vitæ; unde sicut occidere licet pro conservatione vitæ, ita & pro conservatione mediorum, quibus vita sustentatur, & servatur; nam res externæ dicuntur sanguis, & vita hominis, ut docet Glos. *juncto textu in leg. Advocati, Cod. de Advocatis diverf. judic.* Vide *cap.* 51. *perfodiens, & cap. Interfecisti de homicid.* & Lezanam *tom.* 2 *verb. Homicidium n.* 9. Armillam *verb. Homicidium sub n.* 3.

512 Inter. 2. Estne licitum occidere furem si cum re furata fugiat?

Resp. Affirmativam sententiam docet Diana *p.* 5. *tr.* 4. *ref.* 17. *verf. Notandum est etiam hic, & p.* 8 *tr.* 7. *ref.* 47. & alii penes ipsum. Et ratio est, quia invasio rei durat, donec se in tutum recipiat, ubi quietè possidere incipiat; unde putat esse licitum, sagitta, sclopo, vel catapulta furem cum re furata fugientem occidere, nam, inquit, si hoc non esset licitum defensio rerum maxima ex parte esset inutilis, dum possent fures quodlibet rapere, & statim fuga se proripere, si fuga essent tuti: Post invasionem certò non licet occidere, sed in casu nostro invasio durat, ait Diana: ergo licitum erit occidere furem, si cum re furata fugit, dummodò sit res alicujus magni momenti, & aliter recuperari non possit, ut dixi *ad Inter. antecedentem*, & non sint personæ Ecclesiasticæ, ut dicam *ad Inter. sequentem* Sed vide Toletum *lib.* 1. *c.* 80. *n* 14. qui docet, in hoc casu incurri irregularitatem, quod est probabilius.

513 Inter. 3. Clerici, & Religiosi possuntne sine peccato occidere latronem pro conservatione suarum rerum, quando eas aliter habere, vel recuperare non possunt?

Resp. Affirmativam sententiam docet Diana loco suprà citat. & pro se plures concordantes adducit. Oppositam tamen, & probabiliùs, docent Sylvester loco cit. nu. 8. Toletus, Sotus, Bannes, & alii apud Victorellum *in add ad* Emman. Sà *verb Homicidium sub n.* 5. & habetur ex *cap. Suscepimus, & Interfecisti de homicid.* quia hoc esset contra mansuetudinem Ecclesiasticam, nec sic conformarentur capiti Christo, qui neminem occidit. Unde dicendum est, non licere Clericis, & Religiosis, pro defensione rerum, aut honoris quemquam occidere; sed tantùm ob vitam salvandam, quando aliter salvare non possint. Verùm puto in casu nostro licere Ecclesiasticis percutere furem citra occisionem, ut tenet Sotus apud Zeccum loc. prox cit. & Sylvester *verb. Homicidium* 1. *q.* 4. Vide Toletum *lib.* 1. *cap.* 80. *sub n.* 11. & Lezanam *tom.* 2. *verb. Homicid. n.* 9.

514 Inter. 4. Incurritne irregularitatem, qui occidit invasorem in defensionem bonorum temporalium?

Resp. Quòd irregularitatem incurrant Clerici, & Religiosi interficientes hominem in defensione rerum temporalium, apud me indubitatum est, quia eis, ut dixi in præcedenti responsione, non licet interficere invasorem bonorum temporalium, aut honoris: De sæcularibus autem hinc inde sentiunt Authores, ut videre licet apud Dianam *p* 4. *tract.* 2. *ref.* 4 & Lezanam *tom* 2 *verb. Irregularitas sub nu.* 65. qui tamen probabiliùs existimant, irregularitatem non incurrere in casu nostro Laicum; & quamvis hæc opinio sit valdè probabilis, mihi tamen valdè placet opposita, quia est communis, & tutior. Unde dico cum Navarro *in Manual. cap.* 27. *n.* 123. & aliis multis, quos citat Diana ubi suprà, quòd nemo ob vitæ alterius, honoris, rerumve defensionem, excusatur ab irregularitate; sed solùm quando aliter mortem vitare non potest, suum interficit invasorem, hoc est cum moderatione inculpatæ tutelæ, scilicet si alia ratione suam vitam defendere nequeat; is enim non solùm non peccat, nec tenetur ad restitutionem, sed neque irregularitatem incurrit, ut docet Sanctus Thomas 2 2. *q.* 64. *art.* 7. Vide etiam Sayrum *de Cens. lib.* 6. *cap.* 15. *n.* 21, Emman. Sà *verb. Irregularitas ex deformatione &c. sub n.* 2. *in addit.* & Zeccum *de cas. reser. cas.* 1. *de Irregularitate pag.* 101. *versic. Quartò ampliatur*, & Toletum *lib.* 1. *cap.* 80. *n.* 13. & tene, ut dixi, quia tutius est.

515 Inter. 5. Licetne occidere invasorem, seu furem, pro defensione rerum, & bonorum externorum proximi? Et quid de irregularitate?

Resp. Affirmat Diana *p.* 5. *tract.* 4. *resol.* 20. & testatur de communi, quando aliud non suppetat remedium; & hoc probat eadem

ratio-

ratione de eo, qui interficit injustum invasorem pro defensione vitae proximi, cum bona externa sint & sanguis, & vita hominis; unde putat id licere non solùm in præsentia domini bonorum, sed etiam in illius absentia, ex præsumpta illius voluntate, bona illius defendendo. Vide Molinam *de Just. to.4. tract.3. disp.18.n.1.* Sed hæc sententia intelligenda est, quando bona non sint modici valoris, & dummodò non sint personæ Ecclesiasticæ, quæ, ut sæpè dixi, neminem possunt licitè occidere, nisi pro servanda vita propria, & quando fuga non possunt mortem vitare. Cæterùm irregularitatem in dicto casu nemo evadere potest, ut dicam *ad Inter.2. tit. 62.* ex defectu lenitatis.

TITVLVS LIX.

De Defensione honoris.

Vide tit. de Irreg. Inter.13. tit. de Prac. aud. sac. Inter. ultim.

516 Inter. 1. Peccantne Clerici, Religiosi, & Personæ infimæ conditionis, qui percussi, vel invasi, repercutiunt invasorem?

Resp. Quando fuggere possunt sine gravi incommodo, tenentur fugere, maximè quia, cum humilitatem, modestiam, ac mansuetudinem profiteantur, nullum eis dedecus accrescit ex aliorum contumelia, vel percussione ex eo, quòd fugiant; sed potiùs gloria & bonum nomen: neque parvi habentur, sed magni potiùs, propter virtutem, quam ostendunt. Vide Dianam *p. 5. tract. 4. ref. 49.* Bonac. *de Rest. disp.2. quæst. ult. punct.10. n.11.* Quòd si commodè fugere queant, si alapa percussi, vel fuste, vel quocumque alio modo invasi, repercutiunt, & occidunt invasorem, mortaliter peccant contra justitiam, prout firmat Bonac. loc. cit. quidquid alii in contrarium dicant, dum putant solùm peccare contra charitatem. Tamen certò puto peccare contra justitiam, si ob levem alapam vitandam occidant invasorem; & ita tenent plures Doctores citati à Diana ubi supra propè finem, cum quibus ipse sentit, & meritò. Vide Cabrin. *de Cas. reserv p.2. cas.1. annot.10. num. 47.*

517 Inter. 2. Estne licitum viro honorato interficere illum, à quo vocatur ex. gr. cornutus &c. quando non potest cogi, ut taceat?

Resp. Affirmare non dubitant quidam Authores penes Dianam, *p. 5. tract. 4. ref. 12.* quia aliàs daretur licentia improbitati optimos viros contumeliis vexandi. Sed contraria sententia, quam tuentur Molfesius *in Sum. tom.1. tr.11. cap.19. n.74.* Filliucius *to.2. tract.29. cap 3.n.49.* Azorius *tom 3.lib.2. cap.1. quæst. 17.* & alii, quibus se subscribit Diana loco cit. est tenenda, quia injuriæ verbales verbis repelli possunt, quæ est legitima vindicta, & ita repelli solent etiam apud viros honoratos. Vide Dianam ibid. Bonac. ubi suprà n. 7. Cabrinum *de cas. reserv. p. 2. cap. 2. annot. 10. n. 45.*

518 Inter. 3. Estne licitum in foro conscientiæ occidere aliquem pro defensione honoris, quando aliter ignominia vitari non potest?

Resp. Dico, quòd si aliquis non potest absque suo dedecore fugere, non tenetur id facere; unde si ver gr. non potest vitare vulnus, alapam, vel percussionem ignominiosam, quam sibi alter intentat impingere, nisi occidendo, occidere quit. Navar. *in Man. cap. 15. n. 4.* Tolet. *lib.5. cap. 6. nu. 15.* Bonac. *de Rest disp.2. quæst.ult punct.10 n.6.* Diana *p. 5. tr. 4. resol.4 & 9* Cabrinus sub num 45. suprà citato, & alii communiter, teste Tolet. loc. cit. Verum est tamen id solùm licere Nobilibus, & personis, quæ suum tueri honorem maximè obligantur; non autem hominibus plebeis, aut infimæ sortis, qui ex alapis, & verberibus non magnam sustinent ignominiam, ut rectè docent citati Doctores. In praxi tamen hoc quod dixi, non videtur consulendum, tum, ut vitetur occasio cædium, tum ut excessus odii, vindictæque periculum arceatur; est enim res valdè periculosa. Vide Layman *lib.3. sect.5. tract.3. p. 3. cap. 3. nu. 3.* Bonac. *ubi sup sub n.8.* Cabrinum *loc. sup. cit. n. 46. vers. Addo.* Denique notandum est, fas non esse viro honorato occidere invasorem, qui solùm nititur calumniam inferre, etiamsi aliter hæc ignominia vitari nequeat. Nam oppositum est reprobatum ab Innocentio XI. & est propositio 30. ab eodem condemnata. Vide *Inter. 1.*

519 Inter. 4. Estne licitum ad honorem tuendum, inuasorem post impactam alapam, fustem, vel vulnus, fugientem insequi, & occidere?

Resp. Affirmat Diana *p 2 tract.15. ref.15. & p.5. tr. 4 ref.11.* cum aliis ab ipso relatis; sed nullo modo sunt audiendi tales Authores, cum parùm timoratè loquantur in hoc casu. Sed vide Tolet. *lib.5 cap.6. n.16.* Bonac. *loc. cit. disp.2. quæst. ult. sect.1. punct 10. n.8.* & alios, quos refert ipse Diana *d. ref.15. in princ.* Nauar.

loc prox cit. Cabrin. *ubi sup. vers. addo.* Jure merito igitur affirmativam sententiam damnavit Innoc. XI. in suo Decreto; vide propos. 30. inter damnatas. Nam nunquam licet vindicta cum non pertineat ad personam priuatam, sed ad Principem, mediante justitia, quam publica auctoritate administrat.

TITULUS LX.

De Defensione pudicitiæ.

Vide tit. de Ingr. in Relig. Inter. 3. tit. de soc. crim. Inter. 5.

520 INter. 1. Peccatne Mulier, vel Adolescens, qui occidit inuasorem suæ pudicitiæ?

Resp. Doctores communiter docent, quòd non peccat, quoties fugiendo, vel vociferando, aut alio modo se tueri non possit. Bonac. *de restit. disput 2. quæst. ult. sect. 1 punct. 10. n. 12.* Toletus *lib 5. cap. 6. sub nu. 16.* & ratio est, quia bonum pudicitiæ majus bonum est, quàm opes, & non rarò æquiparatur bono vitæ, ultrà quod in amissione pudicitiæ periculum peccandi subest. Verum est tamen, quòd si periculum consensus absit, potest condonare uitam suæ pudicitiæ inuasori, patiendo uiolationem. Nauar. *in Man. cap. 15. n. 5.* Diana *p. 5. tract. 4. res. 36.* & alii plures, quos congerit Cabrinus *p. 2. cas 2. annot. 10. n. 44.* Vide, quæ *dicam in tit. 89. de Excommunicatione ob Clerici percussionem ad Inter. 20.*

521 Inter. 2. Peccaretne, qui particulam linguæ sibi amputaret, ut ipsam expueret in faciem Meretricis sollicitantis ad libidinem?

Resp. Quando non suppetit alia ratio se defendendi, nullo modo peccaret, ut de quodam adolescente testatur Sanctus Hieronymus in uita Pauli, & refert Bonac. *de Restit. disp. 2. quæst. ult punct. 6. sub n. 6.* Cæterùm non licet sibi membrum, uel membri partem mutilare ad sanitatem spiritualem, ut ad uitandas carnis tentationes, & ad peccatum fugiendum, ut docet Sanctus Thom. *2. 2. q. 65. art. 1. ad 3.* Molina, Salonius, Filliucius, Turrianus, Bannes, & Toletus, quos dat, & sequitur idem Bonacin. loc. citat. Sed uide id, quod *dicam in tit. 147. de Mutilatione Membrorum ad Inter. 4.*

TITULUS LXI.

De Defensione vitæ propriæ.

Vide tit. de Fornic. Inter. ultim. tit. de Homicid. Inter. 6. 7. tit. de Irreg. Inter. 9. 10. 11. 12. 13. 23. tit. de Paroch. Interrog 22. tit. de Prec. aud. fac. Interr. ultim. tit. de Re. mort. Int. 1. & ad quæst. tit. de Sacril. Inter. ultim. tit. de sigil. confess. Int. 16 17. 18. tit. de simul. Inter. 1.

522 INter. 1. Peccatne, qui uigiliis, pœnitentis, & aliis hujusmodi afflictionibus, aduertit uitam sibi abbreuiare?

Resp. Tenetur homo uitæ suæ consulere inquantum potest, & debet; quilibet enim tenetur ex charitate se ipsum conseruare, & non habere affectum contrarium. Unde si uitam sibi decurtat per abstinentias, uigilias, aut alios labores, uel pœnitentias indiscretas, quas scit, & aduertit esse indiscretas, etiamsi absque intentione abbreuiandi eam id faciat, sed aduertit, quòd eam decurtat, peccat mortaliter. Ita Sanctus Hieronymus relatus *in cap. Non mediocriter de consec. dist. 5.* Sanctus Thomas *2. 2. q. 147. art. 1. & 2.* Cajetanus ibidem, Nauar. *in Man. cap. 15. n 12 vers. 14.* Tolet. *lib. 5. cap 6. sub n. 8 & alii communiter.* Verum tamen est, quòd si bonum opus facere existimet, & probabiliter putet non esse indiscretas hujusmodi afflictiones, nullo modo peccat. Nam qui per moderatam abstinentiam, per jejunia, per macerationes, uel etiam studia, præuidet uitam abbreuiare, sed non intendit mortem, sed uirtutem; non uidetur peccare, quia hoc non repugnat rationi, cum hæc opera sint laude digna, ut rectè docet Bonacin. *de Restit. disp. 2. quæst. ult. sect. 1 punct. 5 sub n. 9.* & alii allegati per ipsum, Lezana *tom. 2. verb Homicidium n 5.* Tandem pro coronide hujus responsionis, dico cum Diana, *p. 5. tract. 4. resol 33. in fine*, quòd in hoc optimum consilium erit, nihil facere sine consilio prudentis Confessarii, & Superioris. Vide etiam Emmanuel Sà *verb. Vita num. 1.*

512 Inter. 2. Cajus jurauit ire Lauretum tali die, sed posteà audit esse in uia latrones, qui omnes occidunt, uel capiunt, teneturne se exponere tali periculo?

Resp. Minimè tenetur implere promissum, & cum periculo, implere, quod jurauit; nam juramenti obligatio cessat ratione euentus, ut docet ipse Tolet. *lib. 4. cap. 22. sub n. 2.* & alii omnes.

524 Inter. 3. Quid facere debet Confessarius

rius alicujus mulieris ductus in aliquod desertum à marito ejus nobili, vel à Tyranno, & interrogante, an sua uxor confessa fuerit ei, se adulteratam esse, intentando ei mortem, si veritatem non dixerit?

Resp. Respondeo cum Navar. *Man. cap.* 8. *num.* 19. quòd potest absolutè dicere, & si opus est, etiam jurare, eam sibi non esse confessam ullum adulterium. Quia, ut docet S. Thom. *in* 4 *dist.* 21. *qu.* 3. Confessarius non scit illud adulterium, ut homo, sed ut Deus. Bonac. *de Sac. disp.* 5. *qu.* 6 *sect.* 5. *pun.* 6. *nu.* 13. *& de Precep. Decal. disp.* 4. *q.* 1. *pun.* 12 *sub num.* 5. *vers* 7. Diana *part.* 3. *tra* 6. *ref.* 30. *vers.* 6. *& p.* 5. *tr.* 11. *ref.* 43. & alii plures penes ipsos. Emm. Sà *verb. Confessor n.* 24. Sylv. *verb. Confessio n.* 6. Cajet. *in sum. verb. Confessori necessaria, dum loquitur de sigillo Confess.*

525 Inter. 4. Pro servanda vita propria potestne Confessarius aliquo modo manifestare peccata pœnitentis audita in Confessione?

Resp. Nequaquam, quia majus bonum est servare secretum confessionis propter bonum commune fidelium, & propter reverentiam Sacramenti debitam, quàm sit vita unius hominis: Turrianus *de pœnit. disp.* 33 *dub.* 5 Dian. *p.* 5 *tr.* 11. *ref.* 46. Vide ea, quæ dicam in *tit.* 204. *De Sigillo Confessionis ad Int.* 15. *&* 18 nam quod ibi firmabo, videtur probabilius etiam Bonac. *de Sac. disp.* 5. *q.* 6 *sect.* 5. *pun.* 4 *nu.* 29 *in fin.* quia ex scientia Confessionis sequeretur damnum pœnitenti, & confessio fieret odiosa.

TITULUS LXII.

De Defensione vitæ proximi.

Vide tit. de Deb. ex contract. Inter. 3. *tit. de Eleem. Inter.* 4. 5 *tit. de Homicid. Inter.* 8 *tit. de Testib. &c. Inter. ult.*

526 INter. 7. Estne licitum pro defensione vitæ proximi occidere injustum invasorem?

Resp. Doctores communiter affirmant licere, quia lege charitatis licitum est aliis facere, quod pro se ipso quisque potest; sed quisque potest licitè occidere invasorem vitæ, ergo poterit pro vita proximi etiam id facere alius, maximè quia talis censetur innocens, etiamsi causam dederit invasioni; invasio enim semper injusta, & innocens semper licitè defendi potest: ergo &c. Ita ex Filliucio, Maldero, Molina, & Azorio firmat Diana *p.* 8. *tr.* 7. *ref.* 19. & testatur de communi. Verum est tamen, quòd si invasus cedat Juri suo, & seriò dicat nolle se defendi sed potiùs mori, quàm occidatur invasor in peccato mortali, tunc non erit licitum ejus injustum invasorē occidere, ut rectè notat idem Diana *ibidem in fine*. Vide Sylvestrum *verb. Bell um* 2. *nu.* 8. Navarrum *in man. cap.* 1. *num.* 2. Tolet. *lib* 1 *cap.* 80. *nu.* 10. & Zeccum *de casib. reserv. cas.* 13. *de homicidio pag.* 208. *vers. Successivè etiam &c.* qui hanc sententiam sequuntur, & tuentur.

527 Inter. 8. In dicto casu, qui occidit injustum invasorem proximi, fitne irregularis, & incurritne excommunicationem, si invasor sit Clericus?

Resp. Dico primò, incurrere irregularitatem, qui occidit invasorem proximi, ut dixi supra *in tit.* 58. *de defensione bonorum temporalium*, *ad inter.* 4. & ita docent Sylvester, Toletus, & Navarrus *loco suprà cit.* & alii multi. Dico secundò, cum eodem Sylvest. *ibidem*, quòd pœnam excommunicationis, percutiendo, vel occidendo Clericum, evitat, non solùm defendendo se, sed etiam Patrem, Matrem, Uxorem, Filium, vel Filiam; non autem defendendo extraneum; sed servato moderamine inculpatæ tutulæ, puto, neque defendendo extraneum, excommunicationem incurrere, si Clericum invasorem occidat, quia excommunicatio Juris numquam incurritur sine peccato mortali, quod non adest in casu præsenti, ut suppono. Oppositūm tamen tenet Diana *p.* 4. *tr.* 2 *ref. de irregularitate in casu nostro*; sed ego non recedo ab affirmativa sententia, quam præter Navarrum, & Sylvestrum, docent Layman, Avila, Bizozerus, Majolus, & alii, quos refert, & sequitur Diana *loc. cit. in princ.* Nam incurrit irregularitatem ex defectu lenitatis, ut consideranti patebit. Vide Zeccum *loc. sup. cit.*

528 Inter. 3. Teneturne famulus vitam domini defendere cum periculo propriæ vitæ?

Resp. Non omnis famulus ad id specialiter tenetur, sed solùm ille, qui ad talem effectum fuerit conductus; nam is certò tenetur, ob conventionem, dominum comitari, ac ejus vitam defendere, si opus fuerit, etiam cum vitæ propriæ periculo, cum specialiter ad id se obligaverit, non animo offendendi alios, sed vitam domini tuendi, si casus inopinatus evenerit. Cæterùm quilibet famulus impedire tenetur, ne dominus damnum patiatur, sed non cum onere perdendi propriam vitam. Ita ex Reginaldo, Filliucio, & aliis resolvit Bonacina *de Legibus disp.* 6. *qu. unica punct.* 8. *nu.* 15. Vide Dianam *p.* 7. *tr.* 7. *ref.* 50.

TITU-

TITULUS LXIII.

De Delectatione.

Vide tit. de Gul. Inter. 1. tit. de Parvit. mat. Inter. 3. 4. tit. de Sponf. Inter. 1. tit. de Vf. conjug. Inter. 2.

529 INter. 1. Conjuges, qui utuntur copula conjugali ob solam voluptatem, peccantne mortaliter, vel venialiter, vel nullo modo?

Resp. Sanchez *de matrim. lib. 9. disp* 11. *nu* 4. Bonac. *de matrim. quæst.* 4. *pun.* 6. *num.* 7. & alii, quos ipsi referunt, docent, quòd tantùm venialiter peccent, quia non constituunt sibi finem honestum, qualis esse debet procreatio filiorum, vel ad evitandam incontinentiam: non est autem mortale peccatum, quia, ut ait Navar. *in man cap.* 16. *n* 23. cui subscribit Bonac. *loc. cit.* accedere causa voluptatis ad conjugem, non habet tantam oppositionem cum ratione, ut constituere valeat culpam mortalem. Diana verò *p* 3. *tr.* 4. *ref.* 216. & alii ab eo relati dicunt, quòd neque venialiter peccent: Verùm hoc nullatenùs affirmari potest, maximè cum talis sententia jam postremò fuerit reprobata ab Innoc XI. anno 1679. & est 9. propositio inter alias in suo Decreto reprobatas. Vide etiam Victoriam *in Summ. de matrim. num.* 252. ubi docet, quòd matrimonii usus propter delectationem est peccatum veniale, & rectè probat.

530 Inter. 2. Si quis oscularetur aliquem absque ulla sinistra intentione, & periculo delectationis venereæ, sed solùm ob illam delectationem sensibilem, quæ ex osculo oritur, committeretne peccatum lethale?

Resp. Negativam sententiam conatur probare Sylvius in 2. 2. D. Th. *q.* 154 *art.* 4. *concluf.* 4 & pro se citat alios, nec disentire videtur Comitulus, & Joan. Salas; sed non admittitur à Filliucio *tom.* 2. *tr.* 30. *c.* 9. *n.* 179. neque à Sanchez *in Summ. tom.* 2 *lib.* 5. *c.* 6. *n.* 12. & eam tanquam improbabilem refellit Diana *p.* 4. *tr.* 4. *ref.* 136. & meritò quidem, nam talis actus (nisi fiat ex aliqua justa, & rationabili causa, & non pro illa delectatione) quippè periculosus est valdè, atque ut plurimum inductivus ad libidinem; unde quia se exponit periculo peccandi mortaliter, jam mortaliter peccat: nec aliter affirmari potest, cum negativa sententia, veluti improbabilis, & scandalosa, sit reprobata ab Alex. VII. die 18. Martii 1666. & est propositio 40. ab eodem Pontifice damnata, etiam seclusо periculo consensus ulterioris, & pollutionis. Vide Bonac. *de matrim. qu.* 4. *pun.* 9. *præsertim n.* 5. Cajet. *in Sum. verb. impudicitia*, & *verb. osculum*, & Armillam *eodem verb. n.* 1.

TITULUS LXIV.

De Delectatione Morosa.

Vide tit. de Circumst. pec. Inter. 20. 21. *tit. de Sacril. Inter.* 5.

531 INter. 1. Quid est delectatio morosa?

Resp. Est complacentia in re mala sine voluntate illius faciendæ. Ita docent Doctores communiter.

532 Inter. 2. Quare dicitur morosa?

Resp. Dicitur morosa, non à mora temporis, qua durat, sed ex mora rationis in repellendo; nam durat usquequò ratio deliberet, in qua deliberatione est aliqua mora, & ideò dicitur morosa. Vide Tolet. *lib.* 5. *c.* 34. *nu.* 2. *verf.* 5. Bonac. *de matrim. q.* 4. *pun.* 8. *n.* 1.

533 Inter. 3. Peccatne mortaliter, qui in cogitatione morosa delectatur, nullo pacto tamen in opus consentiens, imò potiùs mortem subire paratus, quàm consentire in facto?

Resp Si objectum talis cogitationis sit mortiferum, ut si esset Homicidium, Adulterium, Furtum, & hujusmodi, ipsa cogitatio certè mortalis est: Si verò objectum est veniale, venialis quoque est cogitatio ex parte actus, sed ex parte cogitantis judicanda est secundum qualitatem deliberati consensus.

534 Inter. 4. Quando delectatio non cadit super opus cogitatum malum, sed tantùm super nuda cogitatione sistit, ut v. g. quòd Cajus salva manu occidi possit, non delectando de homicidio, sed de ingeniosa inventione, & sic circa alia; estne peccatum mortale talis cogitatio?

Resp. Minimè, quia quando quis delectatur circa modum, illa delectatio non est mortalis; sed si super opus ipsum caderet, utique mortalis esset. Ita dotent DD. communiter. Vide Bonac. *de matrim q.* 4. *pun.* 8. *n.* 7.

535 Inter. 5. Qui cogitat de aliqua muliere discurrens intra se, si esset sua uxor, secum coiret, oscularetur, amplexaretur &c. peccatne mortaliter?

Resp. Mortaliter peccat, quia licèt talis cogitatio conditionalis sit, tamen ejus præsens delectatio est absoluta, & illicita, multò magis circa personas ad hoc inhabiles, ut sunt personæ per votum Deo dicatæ, Favet Bonac.

nac. *loc. cit. nu.* 33. Vide *ad Inter.* 4. *tit.* 67. *de desideriis*.

536 Inter. 6. Conjugati possuntne sine peccato delectari de copula in absentia alterius conjugis?

Resp. Secluso pollutionis periculo, & tactu impudico proprii corporis, non peccant mortaliter, quia delectantur de actu licito, qui est copula conjugalis. Diana *p.* 3. *tr.* 6. *ref* 73. *§. Verùm*, cum Castropalao *tom.* 1. *tr.* 2. *disp* 2 *pun.* 10 §.2. *n.* 1. & aliis; sed tutius est ab hujusmodi cogitatione abstinere, quia non desunt viri docti, qui docent non licere delectari carnaliter de copula licita præterita, vel futura, ita ut insurgat sensualis concupiscentiæ motus. Sylvester *in Summ. verbo delectatio q.* 3. cui subscribit Sà *verb. luxuria n.* 12. Idem docet Tolet. *lib.* 5. *c.* 14 *nu.* 3. *in fin.* Sed vide etiam Bonac. *de matrim. q.* 4 *pun.* 8. *n.* 12.

537 Inter. 7. Viduæ, si delectentur de copula præterita, peccantne mortaliter, an venialiter tantùm?

Resp. Peccant mortaliter; nam eis nullo modo licet delectari de copula præterita. Layman *lib.* 1. *tr.* 3. *c.* 2. *n.* 14. Bonac. *de matrim. q.* 4. *pun.* 8. *n.* 13 Diana *p* 3. *tr.* 5. *ref.* 2. alios allegans.

538 Inter. 8. Si quis in die Jejunii, vel die Veneris delectaretur de esu carnium imaginariè tantùm concepto, peccaretue mortaliter?

Resp. Minimè, quia præceptum positivum humanum non extenditur per se ad actus internos. Layman *lib* 1 *tr.* 3 *c.* 6. *n* 9. & alii, quos citat, & sequitur Diana *p.* 3. *tract.* 5. *resol.* 5.

TITULUS LXV.

De Delictis.

Vide tit. de Denunc. Int. 17. *tit. de edict. Int.* 1. *tit. de Episcop. &c. Int.* 24. *tit. de Pœn. int.* 8. *tit. de Val. Dispen. Int. ult.*

539 INter. 1. Ad hoc ut delictum dicatur notorium, & publicum, quid requiritur?

Resp. Requiritur, quòd sciatur à majori parte viciniæ, vel Collegii, vel Parœciæ, vel Monasterii; ubi sunt decem ad minus. Ita docent Sylvester *verb. notorium n.* 4. Navar. *in man. cap.* 27. *n.* 225. Emm. Sà *verb. manifestum n.* 2. Bonac. *de censur. disp.* 1. *q* 3. *pun.* 2. *n.* 1. & alii penes ipsos.

540 Inter. 2. Quotupliciter quis potest dici innocens, vel nocens; & in dubio estne censendus nocens, vel innocens, seu bonus, vel malus?

Resp. Dupliciter quis dicitur innocens, vel nocens, scilicet de facto, & de jure. De facto dicitur innocens, si in veritate crimen non commisit; de jure verò, quando crimen illud commisisse juridicè non probatur. Ita pariter dicitur quis nocens, seu reus de jure, quando juridicè convincitur crimen commisisse, & de facto, quando crimen in veritate commisit. Et sic innocens de jure potest esse reus, seu nocens de facto, & è contra. Vide Sylvestrum *verb. Judex* 2. *n.* 5. In dubio tamen quilibet præsumitur bonus, & innocens, dummodò contrarium non probetur, præsertim si fuerit bonæ notæ, & famæ Deducitur *ex leg. merito, ff. pro socio, leg. quoties* 18. *§. qui dolo ff. de probat* & tradunt Marcus Paulus Leo. *in praxi ad litt. M. Pœn. pag* 361 *vers. si ad id*, & Lezana *to.* 2. *verb. Reus n.* 5. *in fine*, & *to.* 4 *cons.* 49. *n.* 2. Malus autem semper præsumitur malus in eodem genere mali, aut illi simili, ex regula, *semel malus in* 6. nam malus in uno, habet contra se præsumptionem, quòd sit malus in aliis, propter connexionem, quam habeut inter se vitia, & peccata, nisi fortè fuerit emendatus per triennalem laudabilem vitam, ut docent DD. *in cap. Ferrum dist.* 50. Vide Rodericum *in compend. qq. Regul. resolut.* 42. *n.* 22.

TITULUS LXVI.

De Denunciationibus.

Vide tit. de Accus. &c. Inter. 8 *tit. de Correct. Int.* 6 7. 8. *tit. de Edict. Int.* 1. 2. *tit. de Impedim. dir. Mat. ad quæs. tit. de Judicib. Inter.* 4. *tit. de Morib. &c. Inter.* 16. *tit. de Paroch. Int.* 32. 37. *tit. de Polyg. Inter.* 2. 3. *tit. de Regul. &c. Int.* 30 31. *tit. de Sacr. Matr. ad quæs. tit de Sollic. tit. de Superst. Inter.* 3 9. 14. *tit. de Testib. &c. tit. de Val. Sac. Matr. ad quæs.*

541 INter. 1. Audiens blasphemum, teneturne illum denunciare? & cui est facienda denunciatio.

Resp. Si Blasphemia sit hæreticalis, certò audiens illum tenetur blasphemantem Inquisitoribus contra hæreticam pravitatem denunciare; de hoc enim ipsi soli, & nullus alius cognoscit, ut dixi suprà *in tit. de Blasphematoribus, & Blasphemiis, ad Inter.* 11. Et ad hunc effectum quotannis promulgant iidem Inquisitores edicta, quibus præcipiunt sub excommunicationis latæ sententiæ pena, ut hujusmodi blasphemi ad S. Inquisitionis Tribunal deferantur. Ita docent Sanchez *lib.* 2 *moral. cap.* 32.

cap.32.num.ult. Caren.*de offic. S.Inquif. part. 2. tit.9. §.2. num.5.&* 6.& alii. Si verò blafphemia fit fimplex, videtur fufficere, fi denunciatio fiat Epifcopo; & hoc maximè procedit, fi Blafphemus confuetudinem habet blafphemandi, ut poft alios docet Mazzuchellus *de caf.referv.difp.2.cap.16.qu.4. diffic.5. num.* 82. Verùm Raynaldus *tom.1.obferv.cap.1.§.ad 7.n.65 & feqq.* pluribus allegatis fuftinet; blafphemias fimplices effe mixti fori, & pertinere earum cognitionem tam ad Judicem Ecclefiafticum, quàm ad fæcularem, itaut inter eos fit locus præventioni. Vide Dianam *part.4.tract.8.ref.87.*

542 Inter. 2. Qui aliquem hæreticaliter blafphemare audit, intra quot dies tenetur illum Inquifitoribus denunciare? & fi hoc non facit, quam pœnam incurrit?

Refp. Intra triduum; nam fi intra triduum non denunciet, blafphemantis pœnas incurrit, ut habetur ex Conft. Julii III. quæ incipit *In multis*, tefte Caffiano à S.Elia *in Arbor opin. moral. verb. blafphem. Flos 2.* Imò addo ego, fi contumax fuerit in denunciatione facienda, à nullo Cõfeffario poterit abfolvi; quia obftat excommunicationis cenfura latæ fententiæ *in Edicto* S.Inquifitionis lata, & Latoribus refervata, qua innodatur contumacia in denunciatione facienda. Vide Facundez *in Decal.to. 1.lib.2.cap.3. in 2.præcepto num.* 32. & Dianam *p.4.tr.5.ref.41 per tot.*

543 Inter. 3. Quando plures audiunt blafphemantem, tenenturne omnes divifim denunciare?

Refp. Omnes divifim tenentur denunciare, nifi unus nomine omnium confentientium denunciet, ut docet idem Caffianus *loco fup.cit.* Nam Edictum DD. Inquifitorum obligat omnes, & fingulos; & ideò omnes, ac finguli denunciare tenentur, nifi, ut dixi, unus nomine omnium denunciet.

544 Inter. 4. Eftne denunciandus Inquifitoribus, qui profert hujufmodi blafphemias fcilicet: *Deus non vult mihi fuccurrere, fuccurrat igitur mihi Diabolus: Deus non recordatur mei, memor igitur mei fit Diabolus?*

Refp. Hujufmodi blafphemiæ derogant tum juftitiæ, tum providentiæ Dei; ideòque habentur hæreticales, ut docet Graffius *de caf. referv.lib.1.cap.10. de blafphemia num.*44. & alii communiter; ergo talis blafphemus proculdubio eft denunciandus Inquifitoribus, ut puniatur, prout fcelus expoftulat.

545 Inter. 5. In delictis, feu cafibus pertinentibus ad S.Officium, tenenturne denunciare ii, qui certò non fciunt alterius delictum, fed folùm ab aliis audierunt?

Refp. Supponendum eft primò, quòd in S. Officio contra Reos admittuntur Teftes aliàs inhabiles, ut excommunicati, criminofi, infames, perjuri &c. ut patet ex *cap.in fidei favorem de hæret in* 6. & hoc rectè fit, quia crimen hærefis, vel illam olens, eft ita grave, & Reipublicæ perniciofum, ut meritò in ejus deteftationem tales Teftes admittantur, ut fic facilius delictum puniri queat, & extirpari; hoc ergo prænotato, dico, quòd non folùm denunciare tenentur delicta ad S. Officium pertinentia, qui illa certò fciunt fuiffe à tali, vel tali commiffa, fed etiam illi, qui a perfonis faltem fide dignis hoc acceperunt, ut obiter quoque dicam *in hoc eodem titulo ad Inter ultimam*, ubi loquitur de tali dubio quoad Confeffarium follicitantem pœnitentes ad turpia, quia eft de hærefi fufpectus Vide etiam Lezanam *tom. 2. verb. Denunciatio fub nu* 4. qui concordantes adducit. Imò Diana *par.4.tract.5 refol* 28. pluribus relatis probat non folùm teneri denunciare eum qui à fide dignis audivit (quod eft in confeffo apud omnes) fed etiam eum, qui à levibus perfonis etiam audivit, quia *in Evicto* DD. Inquifitorum abfolutè, & fine ulla diftinctione præcipitur fub excommunicationis pœna, ut fi quis fciverit, vel audierit delicta in illo Edicto contenta, Inquifitoribus denunciet. Vide ergo Dianam, qui quidem magno cum fundamento loquitur in cafu noftro. Ego tamen non difcedo à communi fententia, nempè quòd notitia habita à levibus perfonis nullam generet fidem, ergo &c. Vide etiam Sanchez *in opufc.tom.2.lib.6.cap.2.dub.16. nu.1.* Navar.*cap.25.numer.* 46. & Bonac. *de onere denunc.difp.6.pun.2 n.7.*

546 Inter. 6. Si quis non denunciaverit intra terminum præfixum in Edictis Inquifitorum, eo termino tranfacto; remanetne liber à tali obligatione?

Refp. A tali obligatione utique liber non remanet, quia ille terminus non affignatur eo fine, ut extinguatur denunciandi obligatio, fed ut non differatur. Ita ex Suarez *de cenfur.difp.20.fect.2. numer.* 15. Acugna *de conf.fel.felicit.quæft.21. numer.*4. & Joan. Sancio *in felect.difp.11.num.*59. docet Lezana *tom.2.verb. Denunciatio num.* 8. Itaque qui non denunciavit intra terminum præfixum ex malitia, aut nulla jufta fubfiftente caufa, eft reus mortalis culpæ, innodatus excommunicationis majoris pœna, & à nullo fimplici Confeffario poteft abfolvi, hic in articulo mortis; & adhuc femper obligatus remanet ad denunciandum, quia nunquam talis obligatio extinguitur, ut concors Doctorum fentẽtia tenet. Vide quę

dicam

dictam *ad Int.28.hujus tituli*,& Em.Sà *verb. denunciatio n.1. & infrà ad Inter.9*

547 Inter.7. Teneturne filius denunciare Patrem hæreticum, & è contra teneturne Pater denunciare filium? & quid de Marito, & uxore est dicendum?

Resp. Nonnulli dicunt, non teneri filium denunciare Patrem hæreticum, sicut nec Matrem, neque è contra Patrem, aut Matrem filium hæreticum, quia Jure naturæ Pater, Mater, & filius sunt veluti una persona, ita ut bonum, & malum unius in alterum refundatur. His tamen non obstantibus dicendum est, supradictos teneri denunciare, ut docent Farinacius *de hæresi quæst*. 197. §.2. *n*.40. Suarez *in tract. de fide disp*.20.*sect*.4. *n*.21. Azorius *part*.2.*lib*.2.*cap*.1. *quæst*. 13. Bonac. *in tract. var. disput*.6. *punct*. 2. *numer*. 3. *& de censur. disp*. 2. *quæst*. 6. *pun*.5. *num*. 1. Portellus *in dub. Regul. verb. correctio fratrum numer*. 11. & alii plures, quos refert, & sequitur Dian. *par*.1. *tract*. 4. *resol*.4. & hanc sententiam sine hæsitatione amplectendam esse puto, quia hæresis est perniciosa Reipublicæ, unde bonum Reipublicæ præponendum est particulari Patris, Matris, & filii: & eò magis hoc puto verum, quando horum hæresis tenderet in perniciem publicam, ita ut quis eorum dogmatizaret, & alios doceret hæresim: nam strictiùs obligat bonum commune Religionis propter Dei honorem, & salutem animarum, quàm bonum cujuscumque personæ privatæ, licèt sanguine conjunctissimæ. Vide Tolet. *lib*. 5. *cap*.1.*numer*.8. Simancham *lib. de Cathol.inst. tit*.29.*num*. 4. Fillliucium *tom*. 2. *tr*. 40. *cap*. 8. *num*. 233. Genuensem *in praxi cap*. 18. *numer*. 9. Suarez *loco supracit*. & Lezanam *tom*. 2. *verb. Denunciatio sub num*. 4. qui benè subdit, idem proportionaliter dicendum esse de Uxore respectu Mariti, aut Mariti respectu Uxoris, propter eamdem rationem. Sed vide Dianam *ubi supra resolut*. 5. & Cabrinum *de cas. reserv. par*. 1. *res*. 42. §. 18. *& sequentem res*.

548 Inter.8 In casu criminum, quæ sapiunt tantùm hæresim, sed non est ibi hæresis formalis, teneturne filius, uxor, & frater denunciare Patrem, Maritum, vel Fratrem perpetrantem hujusmodi crimina?

Resp. Lazarius, & præcipuè Homobonus apud Dian. *loco proximè cit.resol*.6. dicunt, quòd Pater, & Filius, Maritus, & Uxor, & Fratres inter se censentur una, & eadem persona, & jure naturali repugnat se ipsum prodere, consequenter excepta hæresi formali ad hoc non coguntur: Verùm idem Dian. sic concludit: At his non obstantibus, attenta praxi, contrarium dicendum videtur: & rectè dicit, dummodò ex tali denunciatione sibi non timeant gravem jacturam in vita, fama vel re familiari, quia præcepta Ecclesiastica non obligant cum tanto rigore. Vide Carenam *in tract. de Offic.S.Inquis.p*.2. *tit*.9.§.7. *num*. 39 Secus dicendum est in casu hæresis formalis, quia, ut dixi in præcedenti resp. damnum commune Reipublicæ, hoc est, Religionis & fidei, præferri debet bono privato, teste Suarez *de censur disp*.6.*sect*.3. Beccano *in Sum.tr*.3 *cap*.4.*num* 5. Layman *lib* 1.*tract*. 4.*cap*.14. Carena *loco cit*. & alii apud Dianam *loco supracit. resol*.7.

549 Inter. 9. Potestne Confessarius absolvere, qui non vult denunciare hæreticum? aut de hæresi suspectum? & quid si talis sit in articulo mortis?

Resp. Communis Theologorum sententia docet absolutionem sacramentalem non posse impendi indigno, seu ponenti obicem, aut indisposito, ut rectè tradunt Medina *de Confess.quæst*.19. Sotus *in* 4.*dist*. 18. *quæst*. 2 *artic*. 4. *ad* 2 Sanchez *de matrim. lib*. 2. *disp*. 38 *num*. 2 Coninchus *de pœnit disput*.8. *dub*. 17. *numer*. 136. Layman *lib*.5 *tractat*. 6. *cap*. 13. *quæst*.4. *num*.5. & alii, quos refert, & sequitur Lezana *tom*. 2. *verb. denunciatio num*. 29. *& seqq*. Qui autem denunciare non vult ex malitia, aut absque rationabili causa, non est dignus absolutione; ponit enim obicem effectui ipsius absolutionis, estque indispositus, cum nolit obedire in re gravissima Confessario, & Ecclesiæ præcipienti dictam denunciationem. Imò Confessarius, si talem absolveret, incurreret pœnam excommunicationis latæ in Decreto, seu Edicto S Inquisitionis, quod refert Carena *ubi supra p*.2. *tit*.9.§.7. Ergo dicendum est, nullo modo posse Confessarium absolvere, etiam si sit in articulo mortis, qui non vult denunciare Hereticum, aut de hæresi suspectum, nisi credat pœnitentem ob aliquam causam, puta ignorantiam; (& Confessario non suppetit tempus docendi ipsum de tali obligatione) imbecillitatem judicii &c. aut quia non habet plenam satisfactionem de scientia ipsius Confessarii, vel similem, non præbere ipsi fidem circa obligationem illam de denunciando Hæretico &c. Lezana *ubi supra à nu*.28 *usque ad finem*, qui latè de tali dubio loquitur.

550 Inter. 10. Sub quibus pœnis tenemur denunciare Inquisitoribus, vel locorum Ordinariis illos, qui sunt de hæresi suspecti?

Resp. Tenemur sub excommunicationis majoris pœna ipso facto incurrenda, & Papæ, ac Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Generali

Inquisi-

Inquisitioni reservata. Ita namque mandatur in Decreto DD. Cardinalium Inquisitorum Generalium, ut refert Peyrinus *tom.1 privil. minim.in Constit.9. Pauli V.n.25.* Lezana *tom.2. verb.Accusare num.7.* & tandem sub censuris, & gravissimis pœnis, decernitur in Decreto Alexand.VII. edito anno 1660. quod incipit: *Licèt aliàs*, &c. quale Decretum singulis annis de mandato ejusdem Pontificis legi debet à Regularibus in unoquoque Conventu in Capitulo, aut publica mensa Kalendis Martii.

551 Inter. 11. Quis solùm ob levem suspicionem, vel ob signa quæ facilè fallere possunt, est de hæresi suspectus; debetne denunciari Inquisitoribus, vel locorum Ordinariis?

Resp. Notandum est primò, triplicem esse suspicionem, nempè levem, gravem seu vehementem, & violentam. Levis dicitur illa, quæ procedit ex indiciis, quæ aliquando, sed raro concludunt: Gravis est quæ procedit ex indiciis efficacibus, quæ tamen aliquando deficiunt: Violenta denique illa censetur, quæ æquivalet sufficienti probationi. Sylvester. *in Sum. verb. Indicium qu.2.* Lezana *tom.2. verb hæresis num.3.* & alii ab ipso relati. Hoc ergo prænotato, dico, quòd tenet Navar. *tom.2.lib.5.tit.de Hæreticis, consil.3. num. 1.* neminem esse denunciandum ob levem suspicionem, & ob signa, quæ facilè fallere possunt. Tamen mihi videtur dicendum oppositum, quia suspicio, & signa de iis, quæ pertinent ad firmitatem fidei, an sint sufficientia necne, judicio, & prudentiæ Episcoporum, & Inquisitorum relinquenda sunt; & hoc eo magis puto verum, quia in Edicto Sanctissimæ Inquisitionis dicitur denunciari debere omnes, & singulos hæreticos, seu de hæresi quomodolibet suspectos. Particula enim illa *Quomodolibet*, cum sit universalis, ad quoscumque, etiam levi suspicione suspectos, extendi debet. Favet Lezana *loc. cit. num.5.* Et modò post Decretum illud Alexand. VII. id in dubium revocare non licet, nam omnes, etiam de levi suspicione; denunciandos esse, in eo præcipitur. Probo insuper, nam in delictis spectantibus ad S.Officium non requiritur infamia, sed sufficiunt indicia, præsumptiones, & suspiciones verisimiles, *cap.excommunicamus §. Addicimus de hæret. in 6.* & DD. ibidem plena manu; neque requirunt indicia valdè urgentia, sed solùm sufficiunt probabilia, prout pluribus relatis docet Carena *de Offic.S. Inquisit. part. 3. tit. 1. nu 17. & 18.* Lezana *ubi suprà verb. Denunciatio num. 22. & seqq.* Diana *par.4. tract.6. resol.4. & in Summ. verb.Denunciatio numer.3.* ergo &c.

552 Inter. 12. Sempronius cognoscit Cajum Polygamum, eò quia habet duas uxores viventes, sed scienter prætermittit eum denunciare ad Sanctum Officium; poteftne Sempronius, à quocumque Confessario absolvi?

Resp. Nequaquam quia cum scienter prætermiserit denunciationem, contraxit excommunicationem positam contra non revelantes hæreticos, vel de hæresi suspectos; & sic mittat eum ad Episcopum, vel Inquisitorem, à quibus, præmissa denunciatione, poterit absolvi.

553 Inter.13. Si Fœmina ignoranter se accuset in Confessione habuisse animum peccandi turpiter cum ipso Confessario, & Confessarius ex hoc sumat motivum illam sollicitandi, & de facto sollicitet, teneturne dicta fœmina talem Confessarium denunciare?

Resp. Certo tenetur illum denunciare, aliàs à nullo poterit Confessario absolvi; quia Confessarius in dicto casu abutitur Sacramento, & de hoc apud me nullum est dubium. Vide Bonac. *in tract. var.disp. 6. pun.3. num.17.* & Dianam *par.4. tract.5.resolut.20.* Et quamvis tales auctores dicant, hoc intelligendum esse, quando fœmina turpem suum amorem aperit Confessario animo confitendi, seu accusandi se de gravi illo affectu, & Confessarius ansam indè assumit exequendæ libidinis, & non quando fœmina id Confessario significat animo ipsum provocandi, quia tunc ipsa dicitur sollicitare Confessarium, non autem ab ipso sollicitari; tamen dico, quòd tam in primo, quàm in secundo casu, teneatur Confessarium denunciare; nam sufficit, quòd Confessarius consentiat, & inhonestos sermones cum pœnitente habeat in Confessionario, vel ante, aut post immediatè Confessionem, ut sæpè dico. Vide igitur *ad Inter. 29. præsentis tituli de Denunciationibus.*

554 Inter. 14. Quidam Confessarius fuit vocatus ad ægrotantis fœminæ confessionem audiendam, sed eadem fœmina sollicitavit Confessarium ad turpia, minas superaddens, se exclamaturam vim sibi ab eo inferri, nisi consentiat: unde Confessarius ob vitandam infamiam actui impudico consensit: Estne talis Confessarius Episcopo, vel Inquisitori denunciandus?

Resp. Sancius, Suarez, & alii, quibus subscribit Diana *part. 4. tr. 5. res. 19.* docent non esse denunciandum. Idem sentiunt Bonac. *to.1.de oblig.denunc.disp.6.punct.3.n.17.* Peyrinus *tom.2.privil.minim.in.const. 4. Gregor. XV.*

§.3.

§.3.*nu*.9 & alii penès ipsos: Ego tamen cum Cabrino *de cas. reserv. resol*. 42. §.20. puto esse denunciandum, etiamsi ipse fuerit sollicitatus,& consenserit. Ducor quia in Constitut. Greg.XV. quæ incipit. *Universi Dominici gregis*, emanata die 30 Augusti 1622.præcipitur Confessariis omnibus, ut moneant Pœnitentes, quos noverint ab aliis sollicitatos, se teneri judicialiter denunciare sollicitantes Inquisitoribus, seu locorum Ordinariis, sive sollicitatio fiat in actu Confessionis Sacramentalis, sive ante, sive post immediatè, *vel etiam prætextu confessionis, etiam confessione non sequuta*. Nec eximitur Fœmina, si priùs ipsa Confessarium sollicitaverit, & ipse consenserit, ut tradunt plurimi DD. & ita practicatur in Sancto Officio.

555 Inter.15.Estne denunciandus Confessarius, si vi, aut metu fœminæ sollicitantis, prætextu confessionis, consenserit?

Resp. Præter Doctores, quos pro parte negativa adduxi *ad Inter.antecedentem*, alios refert Dian. *part*. 10. *tr*.14. *ref*.40. dicunt enim supradictum Confessarium non esse denunciandum, neque incurrere pœnas Constitutionis Gregorianæ. Ita inter alios sustinet Joseph de Januario *de cas.reserv.resol*.58 *per tot*. contra Carenam *de offic.SS.Inquisit.part*.2 *tit*.6. §.19.*n*.94. docentem, Confessarium in dicto casu esse denunciandum, atque pœnas Bullarum incurrere;& ita est in praxi tenendum per ea quæ dixi *ad Inter antec.cit*. & tenet etiam Diana *ubi sup.vers.unde Ego*, quamvis dicat, quòd talis Confessarius puniretur pœna extraordinaria, seu arbitraria ab Inquisitoribus, quia qui metu peccat,pœnam extraordinariam non effugit;& rectè hoc dicit,& probat: ne deseras ipsum videre.

556 Inter. 16. Estne denunciandus ad S. Officium Confessarius, qui consentit sollicitationi à muliere sibi factæ.

Resp.Ipsemet docui *ad Inter*.14 *hujus tituli*, esse denunciandum, quia non eximitur fœmina ab obligatione illum denunciandi ex eo quòd ipsa priùs Confessarium sollicitaverit, cum satis sit, quòd Confessarius consenserit, aut ad invicem inhonestos sermones habuerint. Non sunt igitur audiendi oppositum docentes, cum sit contra praxim Sac.Inquisitionis Tribunalis, ut ibidem dixi, & iterùm dico cum Diana *part* 9.*tract*.9 *resol*.32. *vers.Sed ego puto*. Vide igitur Dianam *loco cit*. & *par*.4. *tr*.5.*resol*.4. & *resol*.42 qui plures concordantes adducit. Vide etiam Cabrinum *de cas.res.par*. 1.*res*.42.§.21. Verùm ipse Diana putat supradictum Confessarium esse minùs puniendum. Vide ea *resol*.32.& *par*.1. *tract*. 4. *res*.11. ipsius Dianæ, & Lantuscam *verb.Sollicitare n*.4

557 Inter.17.Fœmina, quæ consensit sollicitationi factæ ei in Confessione, teneturne Confessarium sollicitantem denunciare, cum illa tunc sit delicti complex?

Resp. Obiter docui ad Inter.14. in fine,teneri fœminam Confessarium sollicitantem denunciare, etiam si illa sit delicti complex; nam ita tradunt Acugna *in tr.de Confess sollicit. quæst*. 10. *num*. 10 Bonac. *in tract. var.disput* 6. *pun*.3 *nu* 10 Peyrinus *de privil. minim. in Const*. 4 *Greg.XV*.§.3. *nu*.11. quos refert Diana *p*.1. *tr*. 4. *resol*. 9.*propè finem*, quibus Addo Cabrinum *Elucid. cas.res part*.1. *resol*. 42 §. 8. qui ita fuisse decisum à Sac.Congregatione S. Officii hujus Almæ Urbis, refert ex Carena *de Offic. S Inquis.par*.2.*tit*.9.§ 20 *nu*.122.Siquidem fœmina sollicitata non tenetur suum consensum explicare, neque de hoc debet examinari, uti de re ad S.Officium non spectante; ut bene notat ipse Cabrinus, & alii supra citati teste Diana *ibidem*. Ergo non est regula generalis, ut criminosi non teneantur denunciare complices, ex eo quia proderent se ipsos: nam bonum commune fidei, & Sacramentorum, debet præferri bono privato, & ita tenendum est omninò. Vide Lantuscam *verb. Sollicitare n*.5.& 6.

558 Inter.18 Si fœmina sollicitat Confessarium ad fornicationem, & ipse renuat, sed provocet ad sola oscula, estne denunciandus tanquam sollicitator iste Confessarius?

Resp. Equidem certò; siquidem est manifesta sollicitatio. Joannes Sancius *in select.disp*. 11 *n* 28. cui subscribit Diana *par*.4.*tr*.5.*res*.13. & est communis sententia.

559 Inter.19.Estne denunciandus Confessarius tanquam sollicitator, si dicat pœnitenti: *Se io fossi Secolare, vi prenderei per moglie*?

Resp. Quidquid dicat Bordonus, discedendum non est ab affirmativa sententia;nam ut docet Diana *par*.9.*tract*.9. *resol*.32. illa verba sine aliqua occasione in Confessione dicta, videntur maximè excitativa ad venerem, & cum sint impertinentia ad Confessionem, sapiunt sollicitationem; & ita tenendum est omninò. Vide quæ dicam *in tit* 209.*de sollicitatione*, *ad Inter*. 2. loquens de Confessario, qui inConfessionario,aut ubi audiuntur Confessiones, laudat pœnitentem de pulchritudine,& venustate; nam dicam esse talem Confessarium denunciandum,& idem nunc dico; & ita pari ratione dicendum est in casu præsenti, siquidem quando Confessarius cū verbis, & signis dubiis sollicitat, tenetur pœnitens illum denunciare,ut rectè docet Sousa,

&

& Peyrinus, quos refert, & sequitur idem Diana *par.4. tract 5. res.25.* Et nota, quòd in S. Officio verba dubia, & æquiuoca meritò in deteriorem significationem accipiuntur, teste Carena *de Officio Sanctissima Inquisitionis.* Vide Cabrinum *loco proximè cit.*

560 Inter 20. Estne denunciandus tanquam sollicitator Confessarius præbens donum Pęnitenti in Confessione?

Resp. Dissentiunt Doctores circa tale dubium, ut videre est apud Dianam *p. 9. tr. 9. res.34.* qui tamen putat, quòd si Confessarius daret pœnitenti ramusculum, seu florem, vel donum minimi valoris, censendus non esset sollicitator ad turpia. Verùm licèt talis actio ex se, seclusis aliis circumstantiis, sit indifferens, cum possit sumi factum fuisse donum causa gratitudinis, eleemosynæ, vel ex affectu paternitatis spiritualis &c. tamen quia muneribus fœminæ facilè allici; & prouocari solent, mihi videtur adesse maxima præsumptio contra Confessarium in tali casu; nam ut ait Escobar. *in tr. de Confessar. sollicit. part.1. q.3. §.2. nu.14.* non solùm prohibetur aperta sollicitatio, sed etiam palliata, tacitè, vel amphibologicè demonstrata, qualis videtur donatio muneris magni valoris, inquit ipse; sed ego puto contra Dianam, dare ramusculum, seu florem, vel etiam donum aliud minimi valoris (nisi aliàs constet apertè de bonitate, & recta intentione Confessarii) esse speciem sollicitationis, quia nil aliud cogitare potest pœnitens, nisi Confessarium habere affectum libidinosum erga se; consequenter tunc tentatur, & prouocatur tacitè ad libidinem, & sic tanquam sollicitator denunciandus erit; & hanc sententiam tenet Trimarchus *tract. de Confes. sollicit. disp.2.q.4.* ubi ait cum Ledesma, & Paramo, sollicitationem fieri per donorum largitionem, & ipsa dona magis, quàm verba, allicere. Puto igitur, quòd in dubio præsumptio sit contra Confessarinm, ac proindè denunciandum, præsertim quia in dubio de rebus pertinentibus ad S.Officium, tutior pars est eligenda.

561 Inter.21. Confessarius, qui tantùm dicit fœminæ in Confessionario, vel ante, aut post immediatè confessionem, verba levia, vel facit aliud signum, aut opus leve indicativum amoris lascivi, estne denunciandus?

Resp. Negativam sententiam substinere conatur Portellus *in addit. ad dub. Regul. verb. sollicitare fœminas nu.4.* docens, ex paruitate materiæ excusandum, & non denunciandum esse talem Confessarium: sed non est audiendus, quia non datur paruitas materiæ in sollicitatione facta in Confessione; unde quomodocumque fiat, semper fit gravis injuria Sacramento. Vide Lezanam *tom. 2. verb. denunciatio, sub n. 5.* Dianam *par. 1. tr. 5. resol. 21. & part.4. tract.5. resol.5. & part.5. tr.6. resol.9.* ubi pluribus relatis firmat, ut dixi; vide ergo me ipsum *tit. ibi de parv. mat. ad Inter. 14.* & nota, & tene menti, quòd in rebus venereis non datur parvitas materiæ, ut ibidem innuo, & docet Diana *ea par. 5. tract.5. resol.5.* qui benè addit ex Lopez de Texeda, ita definitum fuisse à Clem.VIII. in Officio Sanctissimæ Inquisitionis.

562 Inter. 22. Laicus vel Sacerdos carens Jurisdictione audiendi Sacramentales confessiones, & fingens se esse confessarium, sollicitat in confessione pœnitentes, estne denunciandus inquisitoribus?

Resp. Dicunt quidam, quòd Laicus, vel Clericus non Sacerdos non comprehendatur in Bullis Summorum Pontificum, qui imponunt pœnas contra Sacerdotes sollicitantes, quia verba pœnalia non sunt extendenda ad similes casus; ac proindè docent non esse denunciandum Laicum, vel Clericum in dicto casu, dummodò eos non absoluant. Vide Dianam *p.1. tr.4. res.15. & 16.* Verùm his non obstantibus dicendum est, esse denunciandos Inquisitoribus, vel locorum Ordinariis non solùm si Sacerdos sit, qui fingit se habere potestatem absoluendi, ut docet idem Diana *loco cit. resol.17.* sed etiam si sacerdos non sit, puta, si sit Laicus, aut Clericus, quia cum sollicitatio fiat prætextu, & simulatione Confessionis, comprehenduntur in Bulla Gregoriana, & quamvis non absolvant, tamen videntur suspecti de fide; unde Leander *de Sac. tom.1. tract.5. disp.13.q.37.38.& 39.* apud Dianam *part.9. tr.9. res.32 vers. nota verò*, asserit, Laicos, Subdiaconos, & Diaconos, vel Sacerdotes carentes jurisdictione, sollicitantes in Confessione, non esse ex vi prædictarum Constitutionum dencunciandos, posse tamen ab Inquisitoribus puniri tanquam suspectos de fide: Ergo, addo ego, saltem ut de fide suspecti debent denunciari; & sic patet responsio ad quæsitum. Qui plura scire desiderat, videat Dianam *loc. cit.* & Doctores quos ipse adducit diversè sentientes. Vide etiam Lezanam *tom.2. verb. denunciare sub n.6. propè finem, & tom. 4 consult.21. n.54. & seqq.* Et nota, quòd Judicium illud discernendi circa suspicionem de fide, quæ resultat supposita Pontificis, vel alicujus Edicti præsumptione, non competit Confessariis, vel aliis, sed Inquisitoribus, & aliis fidei Censoribus, ut docent Doctores communiter: ergo &c.

563 Inter.

563 Inter. 23. Estne denunciandus confessarius, qui sedens in Confessionario, & loquens cum pœnitente stante, vel sedente ante Confessionarium, illam sollicitat, non simulata confessione.

Resp. Licèt plurimi Doctores dicant, quòd non, ut videre est apud Dianam *part.* 4. *tra.* 5. *resol.* 38. & *part.* 9. *tract.* 9. *resol.* 33. tamen ipse meritò affirmativam sententiam tenet; & ab hac sententia non est recedendum, cum opposita, profligata remaneat ex Decreto S.R.E. Universalis Inquisitionis, edito sub Paulo V. die 10. Julii 1614. ut docet ipse Dian. *ubi supra*, & Trullench. *in decal. tom.* 1 *lib.* 1. *cap.* 3. *dub.* 18. *num* 73.

564 Inter. 24. Si Confessarius statim post confessionem ducat Puerum ad cubiculum, aut aliò, ut tradat ei Chirographum confessionis, & ibi eum ad inhonesta sollicitet, debetne denunciari?

Resp. Ita sanè. Diana *part.* 4. *tract.* 5. *res.* 11. & alii communiter.

565 Inter. 25. Quam pœnam incurrit absolvens fœminam ab alio confessario sollicitatam, si ipsam non obliget ad denunciandum illum?

Resp. Non incurrit aliam pœnam jure communi, sed peccat mortaliter. Sed vide *ad Inter. sequentem*.

566 Inter. 26. Quam pœnam incurrit confessarius, qui absolvere præsumit fœminam, vel puerum ab alio confessario follicitatum, si absque justa causa non vult sollicitantem denunciare, vel saltem scienter, & malitiosè negligit denunciationem.

Resp. Post scripta ad *Inter. antecedentem*, legi Cabrinum *in suo Elucidar. cas. reserv. part.* 1. *resolut.* 42. §. 9. asserentem, Confessarium, neglecta denunciatione fœminæ sollicitatæ extra mortis periculum absolvere præsumentem, ipso facto excommunicationem incurrere, ex vi Edicti SS. Inquisitionis. Idcircò addendum est, consulenda esse specialia locorum Edicta, ad quæ nos conformare debemus.

567 Inter. 27. Confessarius qui non declarat fœminæ ab alio sollicitatæ obligationem denunciandi, quam pœnam incurrit, aut qui eidem dicit, ad talem denunciationem faciendam non teneri?

Resp. Peccat mortaliter contraueniendo præcepto Summi Pontificis Gregorii XV. & prætereà ab Inquisitoribus pro qualitate culpæ potest puniri, ut habetur ex Bulla dicti Pontificis, & notat Sousa *in Aphor. Inquis. lib.* 1. *cap.* 44. *num.* 73. & Freytas *in novis addit. ad tractat. de Confess. sollicit. quæst.* 21. *num.* 77. apud Dianam *part.* 4. *tract.* 7. *resol.* 7. *vers. Nota etiam hic*. Sed vide id, quod egodixi *ad Int.* 25. & 26.

568 Inter. 28. Fœmina sollicitata, neglecta denunciatione, potestne absolvi?

Resp. Nequaquam, quia incidit in excommunicationem, si id scienter fecerit; secus si ignoranter se habuit. Vide Lantusc. *in Theat. Reg. verb. sollicit. n.* 2.

569 Inter. 29. Potestne confessarius saltem tempore Jubilæi absoluere Puerum, vel fœminam in confessione ab alio sollicitatam, neglecta denunciatione?

Resp. Minimè, quia non possunt absolvi, nisi satisfacta parte, & Priuilegium Jubilæi semper intelligitur sine præjudicio tertii: Unde à fortiori hoc est dicendum in casu nostro, cum hoc tertium sit commune bonum Religionis, & Sanctæ Fidei. Ita Cabrinus *in Elucidar. cas. reserv. part.* 1. *resol.* 42. §. 7. & alii communiter. Imò nec Episcopus, nec Inquisitores possunt absolvere in eo casu Pœnitentem, nisi fiat denunciatio, ut in simili dixi ad *Int.* 12. *in fin.*

570 Inter. 30. Quænam est justa causa, ob quam possit Puer, vel fœmina excusari à denunciatione facienda in casu prædicto?

Resp. Doctores communiter docent, quòd tunc excusantur à denunciatione judicialiter facienda, quando ex tali denunciatione grave damnum metuant in vita, fama, bonis temporalibus, sibi, vel Marito, vel Filiis, aut proximis consanguineis. Siquidem præcepta Ecclesiastica, quin etiam Divina aliquando, non obligant cum tanto rigore. Carena *de offic. Inquisit. tit.* 9. §. 7. *nu.* 39. & alii plures, quos refert, & sequitur Cabrinus *loc. cit.* §. 17. Diana *par.* 1 *tr.* 4 *resol.* 7. Aliqui tamen dicunt, rarò prædictas causas habere locum, quia dictis periculis mederi potest ope Superiorem, & ratione strictissimi Tribunalis S. Officii secreti. Et hoc ego puto verum.

571 Inter. 31. Quando occurrit aliqua rationabilis causa, quæ à denunciatione excusare videatur fœminam, potestne statim confessarius illam absolvere?

Resp. Dico, quòd non, quia ex causa priùs debet approbari à Papa, vel saltem à Sacr. Congregatione S. Officii, quæ solet concedere facultatem Confessario, ut fœminam sollicitatam absoluat, sed cum hac conditione: primò, quòd cessante impedimento teneatur sollicitantem denunciare; secundò, quòd confessarius absoluens sit alius ab eo, qui eam sollicitauit: ita Cabrin. *ubi supra* §. 5. Unde Confessarius suspendat absolutionem, donec detur

detur responsum à Sacra Congregatione; & ita fieri debet omninò.

572 Inter. 32. Confessarius sollicitans, tenenturne monere Pœnitentem ab eo sollicitatam, ut eat ad denunciandum se ipsum?

Resp. Quamplures DD. penes Dianam *par. 1. tra. 4. res. 8.* docent, quòd non teneatur; & ratio est, quia nemo tenetur se prodere, juxta regulam D. Chrysostomi relatam *in Jure cap. Si quis aliquando de pœnit. dist. 1.* & sicut non tenetur se ipsum denunciare, sic neque per interpositam personam id facere debet; nam facere per se videtur, qui per alium facit, *cap. Qui per alium 72. de reg. jur. in 6.* Verum est tamen, quòd iste non est modus evadendi obligationem denunciandæ sollicitationis. Ideò si sollicitatus confiteatur cum sollicitante, hic non potest ipsum absolvere absque onere denunciandi. Et oppositum fuit reprobatum ab Alexand. VII. anno 1665. & est propositio 7. ab eo reprobata, & meritò, quia bonum commune debet præferri bono particulari: Ultra quod patet non fore validum Sacramentum, si Confessarius non moneret fœminam, ut denunciet se ipsum; & ratio est, ut luculenter probat Gabriel à S. Vinc. *de rem. ignor. circa propositiones damnatas num 56.* quia cum fęmina sollicitata teneatur sub mortali denunciare, & Confessarius teneatur eamdem fœminam monere de hac obligatione, ut verum fiat Sacramentum, & sacrilegium non committatur, oportet, quòd fœmina observet præceptum denunciandi, & Confessarius debet ponere hanc monitionem, aliàs non fiet Sacramentum; & sic ut fiat Sacramentum, debet Confessarius monere Pœnitentem de obligatione denunciandi, & si non vult monere, non potest illius confessionem audire, & si audiat, non fit Sacramentum. Ita Gabr. *loc. cit.* Accipe, & tene menti, & vide ea, quæ dico *in tit. 42. de Confessariis, ad Int. 16. & 17.*

573 Inter. 33. Confessarius post sollicitationem statim se pœnitet sollicitasse, & hoc asserit pœnitenti sollicitatæ, debetne pęnitens talem Confessarium denunciare?

Resp. Utique debet, & sub peccato mortali, & excommunicationis pœna tenetur illum denunciare Episcopo, aut Inquisitori, vel eorum Vicariis; nam quilibet Confessarius sollicitans, ad effugiendas pęnas potest dicere se pœnituisse de sollicitatione facta; ultra quod non sufficit post delictum se pœnitere, sed necessaria est punitio ob bonum publicum; nam denunciatio in hac materia tendit ad punitionem, & non ad correctionem. Unde si cõfessarius sollicitans statim se pœniteat, & posteà se emendaverit, adhuc est denunciandus, ut ex Portello, Bossio, Roderico à Chuna, & Thoma del Bene firmat Cabrin. *in elucid. cas. reser p. 1 res. 42. §. 13. versic. tertiò, & §. 21.* idem reperit; & hoc etiam docent Sanctarellus, & Bonac. apud Dianam *part. 4 tr. 5. res. 22.* Vide Bonacinam *in tract. var. disput. 6 punct 3. num. 9.* iterùm Dianam *loc. cit. resol. 23. vers. sed ego*, Lezanam *tom. 2. verb. denunciatio sub num. 5. in fine*, & Grassium *de cas. reserv. lib. 2. cap. 12. num. 39.*

574 Inter. 34. Si aliquis per tertiam personam sciat Confessarium sollicitasse Pęnitentem in confessione, & hoc sciat sub secreto naturali, vel habet juramentum de non manifestando, aut non potest hujusmodi sollicitationem probare, teneturne ipsum confessarium sollicitantem denunciare; & si hoc non facit, quam pœnam incurrit?

Resp. Si ab ipsa sollicitata, vel alia persona graui, & fide digna hujusmodi notitiam habuerit, & licèt sub secreto naturali, vel cum juramento acceperit, & quamvis id probare nequeat, à denunciatione minimè excusatur; Dian. *p. 1 tr. 4. res. 24. & par. 4. tr. 5. res. 3.* Quòd autem denunciatio sit facienda, etiamsi delator delictum probare non possit, pluribus relatis firmat ipse Diana *part. 1 tr. 4. res. 1. & par. 7. tract. 12. resol. 21. § Sed hæc opinio.* Vide etiam Cabrin. *§. 10. loc. supracit.* Imò si denunciationem prætermittit, ipso facto excommunicationem incurrit, ut constat ex Edicto Sanctissimæ Inquisitionis, quod bis singulis annis publicari solet, & per consequens mortaliter peccat: Vide propositionem 5 damnatam ab Alex. VII anno 1665.

Quær. Quandonam teneatur quis accusare, vel denunciare crimen alterius Superiori, & in quo differat accusatio à denunciatione, & quomodo fieri debeat accusatio, aut denunciatio, præsertim inter Regulares?

Resp. Quando alterius crimen vergit in multitudinis corruptelam corporalem, vel spiritualem, & dummodò sufficienter probari possit, tunc quis tenetur illud crimen sub mortali accusare, vel denunciare superiori propter bonum publicum, quia tale bonum debet anteponi malo particulari, quod ex accusatione, vel denunciatione sequitur delinquenti. Verùm est tamen, quòd accusatio, seu denunciatio fieri non debet ex odio, aut aliquo alio iniquo fine; nam tunc esset peccatum mortale; & sic solùm fieri debet propter bonum publicum conservandum, & ut cæteri quietè viuant. Quare denunciator, vel accusator zelo justitiæ moueri debet, non autem ex odio, vel solùm propter suũ interesse

Clerici

Clerici verò, & præsertim Regulares, neminem accusare debent, nisi propter bonum commune, & ad impediendum damnum tertii, & quando aliter impediri non possit; tunc enim adest causa legitima accusandi, aliàs hoc est eis prohibitum, *in cap. sicut Sacerdos* 2. q. 7. & est contra dignitatem personarum Ecclesiasticarum, ac valdè decedet viros religiosos aliquem accusare, quia ferè semper ex liuore, & odio accusatio provenire præsumitur, *cap. si omnes*, 6. q. 1. Imò perturbat pacem, auget inimicitias, & facilè cuicumque peccato potest occurri per simplicem denunciationem judicialem absque instigatione Judicis, ut docet Suarez *tom.* 4. *de Relig. lib.* 10. *c.* 12. *num.* 45. & alii multi. In casu verò quòd Clerici prosequantur injuriam suam, accusare eis permittitur, etiamsi veniat sanguinis pęna imponenda, dummodò tamen protestentur, quòd non intendunt accusare, ut pœna sanguinis imponatur, sed solùm satisfactionem, vel interesse sibi debitum petere, habetur *ex cap. Prælatis de homicidio in* 6. qui Canon talem protestationem requirit, solùm quando apud Judicem sęcularem fit depositio criminis; nam Judex Ecclesiasticus non potest imponere pœnam sanguinis, ut docui *in tit.* 7. *de accus. &c. ad Inter.* 1. *usque ad* 7. *inclusivè*. Vide Sylvest. *verb. accusatio num.* 4. & 5. Armillam *eodem verbo nu.* 6. & 10. Emm. Sà *verb. Correptio*, & *verb. denunciatio*. Prætereà non solùm quis tenetur accusare, vel saltem denunciare Superiori, quando crimen alterius vergit in periculum corporale, vel spirituale multitudinis, sed etiam quando vergit in graue damnum alicujus tertiæ personæ, etiamsi hoc sciat sub secreto naturali; nemo enim potest obligare contra tale debitum per secretum commissum; & eò magis si præcessit infamia, & crimen potest saltem semiplenè probari. Unde si quis v.g. viderit aliquem insidiantem vitæ, vel famæ alterius, debet illum manifestare apud superiorem; unicuiq; enim Deus mandauit de proximo suo, & negligere quod potest perturbare, idem est quod fouere, & error, cui non contradicitur, approbatur, *cap. error.* 83. *dist.* & *cap. negligere* 2. *qu.* 7. Si autem crimen alterius non vergit in damnum communitatis, aut in damnum tertii, & post occultum, necessariò priùs pręcedere debet fraterna correptio, modò tamen profutura speretur; nam omnia cum charitate tentanda sunt, ut minori cum detrimēto proximi subueniatur. Ita S. Thomas 2. 2. *qu.* 33. *art.* 7. & ibidem Expositores. Vide Nauar. *in cap. Sacerdos de pœnit. dist.* 6. & *in man. c.* 18. *n.* 56. & Emm. Sà *verb. Correptio n.* 5. ubi tamen sic rectè inquit: Potest quis ante correptionem Prælato denunciare, si peccatum est publicum, aut in damnum tertii, aut alioqui Reipublicæ perniciosum, vel communitati, aut Prælatus vir prudens, & probus sit. Itaque si delictum, aut crimen est publicum, ita ut sciatur à majori parte viciniæ, Collegii, Paręciæ, aut Monasterii, ubi saltem sunt decem, tunc non habet locum correptio, cum præcedere debeat, quando delicta non sunt publica, aut notoria majori parte dictorum locorum; nec in tertii damnum, vel communitati perniciosa, quia non tantùm peccauit in te, sed in alios, & de peccato futuro neque debet fieri secreta monitio, sed statim potest denunciari Prælato, saltem ut singulari personæ, seu tanquā Patri, ut impediat, quando aliter non potest obviari. Vide Lezanam *tom.* 3. *verb. accusare num.* 9. & *verb. denunciare*, quia valdè doctè de hac tractat materia. Vide etiam Armillam *verb. correctio n.* 4. 5. & 6. Cæterùm nota ex eodem Armilla *in verb. Accusatio n.* 2. quòd accusatio propriè sumpta differt à denunciatione, primò, quia in accusatione attenditur criminis punitio, in denunciatione verò fratris emendatio: Secundò, quia accusationem non debet de necessitate præcedere secreta admonitio, sicut in denunciatione, juxta præceptum euangelicum, quando scilicèt de peccantis emenda agitur: tertiò, quia accusatio debet fieri in scriptis, non autem denunciatio: quartò, accusator obligat se ad pœnam talionis, idest similem, vel talem, sed minimè denunciator ad talem pœnam se obligat. Forma accusationis, vel denunciationis fieri potest, ut sequitur, quando agitur inter Regulares.

Rev. Pater, seu Adm. Rev. Pater.

Ne mala cœpta progrediantur, & ut coerceantur crimina, accusandum, seu denunciandum esse duxi vobis, ut ex officio provideatis, prout vobis magis judicare uidebitur, uel ut Pater, uel ut Judex contra Patrem N. contra quem uernacula lingua per modum denunciationis, uel accusationis sic expono.

Exponitur factum, & *in fine sic concluditur*.

Hæc autem exposui non animo calumniandi, sed zelo Dei ductus, & boni Religionis, & ne cæteri simile diabolicum munus exerceant, ac etiam salutis ipsius Patris N. N. & ut uos tanquam Judex, uel Pater prouideatis supradictis malis, eo meliori modo, uia, ac forma, quibus uobis meliùs uisum fuerit,

& Patres, aut Fratres N. N. poterunt rationes reddere de omnibus supradictis. Hac die &c. mense &c. anno &c.

TITULUS LXVII.

De Desideriis.

Vide tit. de Episcopat. &c. Int. 2. tit. de Gaud. &c. tit. de Intent. Int. ult. tit. de Mollit. &c. Int. ult. tit. de Peccat. Int. 7. tit. de Sacril. Int. 5.

575 INter. 1. Peccatne mortaliter, qui dicit, quòd si non esset Infernus, aut supplicium, libenter occideret Cajum, vel adulteraretur cum Berta?

Resp. Dico, quòd mortaliter peccat: & ratio est, quia motivum non est honestum, ultra quod intercedit timor servilis cum servilitate, quod omninò est peccatum, quia si pœnæ Inferni non essent, aut supplicium, nihilominùs peccare vellet: Unde cum timeat malum ob pœnam, & non odio habeat malum, ut malum est in se, nec quatenùs est offensa Dei; ideò mortaliter peccat. Ita DD. quos sequitur Bonac. *de Matrim. disp.* 4 *pun.* 10. *nu.* 29. Vide etiam ea, quæ dixi *in tit.* 5. *de Absolutione à Peccatis ad Int.* 16.

576 Inter. 2. Si aliquis diceret: Ego hodie vellem comedere carnes, nisi dies veneris esset, vel nisi esset prohibitum ab Ecclesia, peccaretne mortaliter?

Resp. Minimè, quia quando apponitur illa conditio circa ea, quæ solo jure positivo sunt prohibita, aufertur malitia operis, ideòque non est peccatum mortale ea desiderare, aut etiam in eis delectari; ita quoque dicendum est in hoc casu, ut dixi *in tit.* 64. *de Delectatione morosa ad Inter. ult.* & expressè docet Layman *lib.* 1 *tract.* 3. *cap.* 6. *sub num.* 9. & 10. Bonacin. *de Matrim. disp.* 4. *pun.* 10. *num.* 24. & *alii plures*.

577 Inter. 3. Si quis diceret: Si Sacerdos, aut Religiosus non essem, vellem fornicari libenter, committeretne peccatum mortale, vel nullo modo peccaret?

Resp. Quòd nullo modo peccaret, dici certò non potest, quia fornicari semper est peccatum, neque id desiderare licet. Dicendum est igitur, quòd lethaliter peccaret. Probatur, nam talis actus includit affectum ad peccatum, quòd adhuc esset peccatum, si ipse Sacerdos, vel Religiosus non esset: delectatur quoq; de re venerea actu, ac proindè peccat contra religionem, peccato Sacrilegii; nam per votū castitatis prohibetur omnis delectatio venerea; videtur autē mihi fieri non posse ut quis desideret fornicari, quin de fornicatione ipsa delectetur. Sed vide omninò responsionem ad Interrogationem proximam sequentem.

578 Inter. 4. Quidam Sacerdos, seu Religiosus habet desiderium uxorem ducendi, si ratione sui status hoc ei non esset vetitum, & prohibitum, peccatne mortaliter ratione hujus desiderii?

Resp. Dicendum est, quòd non peccet mortaliter; & ratio est, quia non est peccatum habere actum desiderii sub ea conditione, qua posita actus ille non esset peccatum: sed hoc intelligendum est, modò tamen cum dicto desiderio non habeat adjunctam delectationem nam nunc quippè mortaliter peccaret, cum hujusmodi delectatio sit intrinsecè mala. Nota igitur hanc egregiam doctrinam Cajet. *in Summ. verb. Delectatio morosa num.* 8. ubi sic ait: *Quamvis licitè cupiat quis delectationem cum aliqua Muliere conditionaliter, scilicet si esset uxor sua, (quia tale opus tali conditione relatum ad sic cupiendam est licitum.) Delectatio tamen voluntaria, quam iste in præsenti reciperet de tali opere cogitato cum illa, esset delectatio morosa, quia præsens delectatio non fertur cum conditione, sed de facto habetur sine conditione. Desiderium autem est, quod cum conditione fertur super opus. Unde Religiosus, etsi non peccet mortaliter cupiendo delectari cum Muliere, si esset sua uxor; peccat tamen mortaliter voluntariè se delectando in actu carnali cogitatio cum illa, si esset uxor sua, propter dictam rationem, quia conditio excusat desiderium futuri, sed non delectationem ad præsentem.* Vide ea, quæ dixi *in tit.* 64. *de Delectatione morosa Int.* 5.

579 Inter. 5. Peccatne mortaliter, qui dicit: Si Sejus hoc mihi fecisset in adolescentia, vel ante præsentem statum, illum occidissem, aut certè de illo vindictam sumpsisse?

Resp. Si habet affectum ad peccatum, scilicet occidendi, aut sumendæ vindictæ, si esset in alio statu, peccat mortaliter, quia in nullo statu quis potest sine gravi peccato occidere, aut se vindicare de injuria sibi illata. Si verò per illa verba solùm ostendit, quid fecisset, si non esset Senex, Sacerdos, aut Religiosus &c. non peccat mortaliter, cum non habeat affectum ad peccatum, scilicet hic, & nunc occidendi, aut se vindicandi de injuria. Vide Bonac. *de Matrim. qu.* 4. *pun.* 9. *num.* 31.

580 Inter. 6. Peccatne mortaliter, qui mortem exoptaret ad vitanda mala temporalia, ut ægritudinem, internam afflictionem, paupertatem &c.

Resp-

Resp. Aliqui Doctores, & præsertim Navar. *in man. cap.* 15. *num.* 11. putant, esse peccatum mortale, si deliberato animo sibi mortem exoptat, & citat D.P. Augustinum *lib.* 1. *de Civitate Dei*, & D. Thom. *in* 2.2 *qu.* 64. *art.* 5. *&c. Si non licet*, 23. *quæst.* 5. Et ratio est, quia nemo est dominus vitæ suę; deindè timiditatis, aut pusillanimitatis vitium est velle carere magno bono temporali, quod est vita, & mori ob vitanda aliqua mala minoris momenti. Alii verò, quibus astipulatur Diana *part.* 5. *tra.* 14. *resol.* 92. contrarium sustinent, docentes, posse aliquem absque peccato desiderare mortem, ut à magno malo temporali liberetur, præsertim in casu magnæ calamitatis, aut afflictionis, & ob alias rationes, quas ipse adducit. Tandem concludit, esse damnandas de mortali mulierculas, & præsertim vetulas, quæ ob res minimas vociferantur, & optant sibi mortem, nisi illas excusare velimus (ita ut plurimum est) ex defectu advertentiæ, & deliberationis. Vide dicenda *in tit.* 163. *de pecc. ad Int.* 3.

581 Inter. 7. Peccatne, qui mortem hæresiarchis, vel hominibus incorrigibilibus desiderat?

Resp. Non peccat, nam licèt concupiscere mortem temporalem à Domino hæreticis alios pervertentibus, & incorrigibilibus, ne alios perdant secum; siquidem hoc non est odium personarum, nec mala velle ipsis, sed odium abominationis, ne alios peste inficiant, & sic melius est, ut de medio tollantur, ne aliis malum inferant. Navar. *in man. cap.* 15. *numer.* 10. Tolet. *lib* 4. *cap* 11. *num.* 1. *& lib.* 8. *cap.* 66. *in fin.* Bonacin. *de præcept. decalog. disp.* 3. *quæst* 4 *pun. ultim.* §. 1. *sub num.* 7 Em. Sà *verb. Charitas num.* 8. & alii comm. Vide *seq. Resp.*

582 Inter. 8. Estne semper peccatum mortale maledicere, seu imprecari malum proximo, vel brutis animalibus?

Resp. Ad hoc ut maledictio, seu imprecatio sit peccatum mortale, multa requiruntur. Primò, ut ipsa imprecatio mali sit ex animo. Secundò, ut ex plena deliberatione animi. Tertiò, ut malum, quod imprecatur alteri, sit grave; unde si aliquod istorum deficit, erit tantùm veniale; & sic sæpè excusari possunt à peccato mortali mulieres maledicentes suis liberis, vel ancillis; Rustici, & Muliones maledicentes sibi, vel jumentis &c. cum frequenter ex ira quadam maledicant, non ex animo imprecantes malum: imò ex imperfecta animi deliberatione, & ex quadam levi negligentia, vel inconsideratione maledicunt; ex quo fit, quòd solùm venialiter peccent. Ita ex Jo. Azorio firmat Dian. *part.* 2. *tra.* 5. *res.* 13. Vide Navar. *in man. cap.* 23. *num.* 117. Em. Sà *verb. maledictio*. Jo. à S. Th. in doctrina Christiana *part.* 2. *de* 2. *præcept. decal. pag.* 74. Non est tamen omittenda magistralis doctrina Sylv. *verb. maledictio in princ.* dicentis: Optare alicui malum, puta, ut fur suspendatur, vel ut aliquis peccator ægrotet sub ratione boni, vel quia hoc justum est, vel quia est, ut scilicet melior fiat, aut aliis non noceat, non esse peccatum: Optare verò malum sub ratione mali, hoc est peccatum, & de hoc hìc loquimur. Vide *in tit.* 120. *de intentione ad Inter. ult. & in præsenti tit. de Desideriis ad Inter.* 6.

TITULUS LXVIII.

De Detractione, & Libellis famosis.

Vide tit. de Concion. &c. ad quæst. 1. *tit. de Correct. Int.* 9 *tit. de Differ. Int.* 9. 10. *tit. de infam. Int* 1. *tit. de litt. & script. Int. ult. tit. de Restit. fa. Int.* 1. 2 3. 4. *tit. de Revel secret. Inter.* 3. 4 *tit de Soc. crim. Int* 4. 11 *tit. de Testib. &c. Inter.* 2.

583 INter. 1. Quid est detractio?

Resp. Est denigratio alienę famæ per occulta verba, idest, dicta in absentia ejus, cui detrahitur. Ita S. Thom. 2.2. *quæst.* 73. *art.* 1. & alii communiter, teste Sylv. *verb. Detractio num.* 1. Bonac. *de rest. disp.* 2. *q* 4. *pun.* 1. *nu.* 1. & alii communiter.

584 Inter. 2. Quotuplex est detractio?

Resp. Est duplex, una dicitur formalis, altera verò materialis tantùm; formalis est, quando fit animo auferendi alteri famam; materialis, quando fit sine intentione auferendi famam proximi. Ita S. Thom. 2.2. *q.* 73. *art.* 2. cæterique Doctores, teste Bonac. *sup. num.* 5.

585 Inter. 3. Utraque detractionis species, nempè tam formalis, quàm materialis, estne peccatum mortale?

Resp. Omnes Doctores docent, detractionem ex suo genere esse peccatum mortale, cum sit contra justitiam. Imò S. Thom. dicit, ex suo genere esse pejus, quàm furtum, cum melius sit bonum nomen, quàm divitię multæ. Detractio meterialis excusari potest à mortali, si fiat ex justa causa; quia S. Thom. habet in suis dictis virtualiter istam maximã, quòd detractio tunc semper, & tunc solùm est peccatum mortale, quando notabiliter quis lædit famam ex intentione, vel ipso

facto sine causa rationali; tamen videtur requiri læsio major, quando abest intentio lædendi. Sylv. *verb. detractio n.* 2. Tolet. *lib.* 5. *cap.* 64. *num.* 3. Bonac *de rest. dis.* 2. *qu.* 4. *pun.* 1. *num.* 5. Vide Dianam *p.* 5. *tr.* 5. *res.* 69.

586 Inter. 4 Quotupliciter potest committi peccatum detractionis?

Resp. Octo sunt modi, quibus committitur peccatum detractionis, ut docet D. Th. *loc. supr. cit. art.* 1. *ad* 3. & est communis Theologorum sententia; qui modi in duas partes dividuntur, quidam versantur circa malum proximi, quidam verò circa bonum ejusdem. Circa malum committitur detractio, primò imponendo alteri crimen falsum, 2. revelando crimen occultum, quamvis verum, 3 augendo, & amplificando verum crimen, 4. explicando factum honestum alterius in sinistram partem, ut si quis honestum factum alicujus asserat prava intentione factum esse. Circa bonum verò, committitur, primò negando rectè facta, & bona alterius, 2. diminuendo rectè facta, vel laudes alterius, 3. reticendo bona alterius eo loco, & tempore, quo cæteri reticentiam accipiant pro tacita vituperatione, & opprobrio, 4. ita frigidè laudando, ut hoc cedat in vituperium, & opprobrium laudati. Primis modis fit directè detractio, secundis verò indirectè. Ita tradit perdoctè Bonac *loco prox. cit. nu.* 6. ex D.Th. & aliis communiter. Vide Sylv. *verb. detractio sub n.* 1. Tolet. *lib.* 5. *c.* 63. *sub n.* 3.

587 Inter. 5. Peccatne mortaliter, qui dicit, v.g. Titium esse superbum, avarum, iracundum &c.

Resp. Non semper est peccatum mortale, ita dicere de aliquo, quia hæc nomina non ita ordinariè accipiuntur, ut sonent peccata mortalia, sed ut naturalem inclinationem, vel veniales defectus denotant: dixi non semper, nam aliquando fieri potest, ut ratione dignitatis personæ, de qua dicuntur, vel quia putantur accipienda pro gravibus vitiis, sit in tali casu peccatum mortale, ut rectè docet Diana *part.* 5. *tr.* 5. *res.* 69. *propè finem, & part.* 3. *tract.* 5. *resol.* 30. *§. notandum est quartò* Nicolius *in Flos. verbo Fama dicto* 5. & alii.

588 Inter. 6. Peccatne mortaliter, qui crimen alterius in uno loco publicum, manifestat in loco, ubi nescitur?

Resp. Emm. Sà *verb. Infamare*, sic ait: Infamatum alicubi juridicè, aut publicè, alibi prodere, non est mortale, nec ulla restituendi obligatio. Notandum est tamen, illum dici juridicè infamatum, de quo constat per ipsius confessionem in judicio, aut per Testium depositionem, aut per Judicis sententiam, commisisse aliquod grave delictum: sic etiam diffamatum censetur per publicitatem delicti, scilicet quod in multorum præsentia commissum est, ut in foro publico, aut in via publica, eo tempore, quo multis innotescere potuit. Tandem quando fama ex sufficientibus indiciis orta innotuit majori parti viciniæ, vel Oppidi, vel Paræciæ, tunc ejus delictum dicitur famosum. Unde non est peccatum mortale, saltem contra justitiam, crimen alterius alicubi publicum aliquo ex tribus modis prædictis, manifestare alibi, ubi nescitur, quia delinquens per criminis publicitatem amisit jus ad famam. Bonac. *disp.* 2. *quæst.* 4 *pun.* 6. *num.* 1. *& seqq.* ubi plures concordantes adducit. Tamen multoties potest esse peccatum contra charitatem, ut ait ipse Bonac. *sub num.* 3. Tolet *lib.* 5. *cap.* 65. & etiam contra justitiam. Vide Tolet. *ibidem num.* 2. ubi plura ad intentum, *& seq. Resp.*

589 Inter. 7. Quid est libellus famosus, & quibus pœnis punitur conficiens, vel publicans illum?

Resp. Libellum famosum esse scripturam, vel signum, infamiam continentem de crimine alicujus occulto, illud publicantem, docent Sylvester *in Summ. verb. libellus famosus num.* 4. Bonac. *de legib. tract. de test. in particulari disp.* 2. *quæst.* 4. *punct.* 9. *num.* 1. Lezana *tom.* 2. *verb. Libri numer.* 31. Armilla *verb. Libellus numer.* 1. & alii communiter. Verùm qui solùm scribit litteras infamatorias ipsius, ad quem scribit, non est reus libelli famosi, quia tales litteræ non publicantur, & potest, cui mittuntur, illas celare, Bonac. *loco citat. nu.* 2. Portellus *in dub. Regul. verb. Libellus famosus numer.* 3 & Lezana *loco citat.* Quando autem delictum alterius est publicum, illud quomodolibet publicans, etiam in alio loco, ubi tale non est, licèt peccet contra charitatem, tamen non est reus dicti criminis, quia propriè non dicitur causa infamiæ, cum alter amiserit jus ad famam per publicitatem criminis. Bonac. *ibidem num.* 3. *&* 9. *vers. sextò*. Lezana, & Portellus *nu.* 5. *ubi supra*. Vide Dianam *part.* 5. *tract.* 5. *res.* 17. *& part.* 4. *tract.* 4. *resolut.* 228. Jure civili, libelli famosi Auctor, pœna capitali punitur *l.* 1. *C. de libell. fam.* De Jure autem Canonico excommunicantur, verberantur, fiunt infames &c. Vide Sylvestrum *loco suprà cit. num.* 5. Bonac. *num.* 9. Lezanam *ibidem*, & alios penes ipsos. Qui verò libellum famosum invenerit ignarus, & non statim destruxerit, vel occultaverit, sed vim ejus dolo manifestaverit, secundum jura puniretur ut auctor. Ita præcitati

citati Doctores. Sed circa id quod diximus de infamato in uno loco, Toletus *lib.5.cap.65. num.2.* docet, quòd, si quis infamatus, sive per crimen publicum, sive per Judicis sententiam, jam est bonam assecutus famam, qui absque legitima causa illius crimen manifestat, peccat contra charitatem, & contra justitiam: vide ipsum etiam *num.5.* & id quod dixi *ad Inter. antecedentem*.

TITULUS LXIX.

De Diaconis.

Vide tit. de Laic. Inter.9 tit. de Moribus &c. Int.2. tit. de Ordin. Sacr. Int.1 tit. de Sac. Bapt. Int.5. tit. de Sacr. Euch. ad quaest.3. tit. de Sac. Ord. ad qu.1.

590 INter. 1. Confirmatio debetne præcedere susceptionem Ordinis Diaconatus? Et si non præcedit, peccatne mortaliter præfatum Ordinem suscipiens?

Resp. Supponendum est primò, quòd una ex conditionibus, quæ requiritur ad licitè suscipiendos Ordines, est, ut suscipiens Ordines, sit confirmatus: patet ex Trident. *sess.23. cap.4.* nam ibidem prohibentur initiari tonsura, qui Sacramentum Confirmationis non susceperunt: Ergo dicendum est, eum, qui scienter suscipit, aut ministrat Ordinem ante Confirmationem, peccare mortaliter, quia facit contra Tridentinum, & contra consuetudinem Ecclesiæ in re gravi. Ita Bonac. *de Sac. disp.8. qu. unica pun.5. nu.10.* & concordant Toletus *lib.1. cap.71. num.6.* Fornarius *tract. de Ordine cap.3. num.3.* Nugnus, & Majolus, quos citat, sed non sequitur Diana *par.2. tract.16. resol.4.* qui pluribus relatis, firmat oppositum: docens Episcopum non peccare mortaliter ordinando non confirmatum, aut etiam antequam ipse confirmatus sit, Confirmationem, aut Ordines conferendo; & hęc opinio est Navar. *in Man. cap.22. num.9.* Deindè respondet ad rationes Bonacinæ, & aliorum, & dicit, quòd in Tridentino nihil pręcipitur initiandis, sed præscribitur Episcopis, quid facere debeant, quamvis nec ibi stricta aliqua obligatio imponatur, quia nullum est verbum, quo strictum præceptum indicetur. Hæc Diana. Sed mihi, ut verum fatear, prima sententia placet, quia opinio Dianæ est saltem contra communem Ecclesiæ consuetudinem, quam quidem ad mortalem culpam obligare non dubito.

591 Inter. 2. Diaconus potestne saltem de licentia Episcopi benedicere aquam lustralem?

Resp. Dico, quòd non potest aquam benedicere, neque Episcopus potest ei hanc licentiam concedere, quia benedicere dona Dei, officium est Presbyterorum, non verò Diaconorum, *cap. perlectis §. ad Presbyterum 25 dist.* Et sic solus Sacerdos, & non Diaconus valet aquam benedicere, cum sit Ordinis Sacerdotalis actus, *cap. Aquam sale, de consec. dist.3.* & docent Sylvester *verb. Aqua benedicta num.1.* Mendo *Epit. Opin. Moral. eodem verbo num.2.* Lezana *tom.3. verb. Benedictio nu.20.* & alii communiter.

TITULUS LXX.

De Differentiis.

Vide tit. de Conf. Int.7. tit. de Eccl. Immu. ad quaest.1.

592 INter. 1. Quænam differentia est inter Contritionem, & Attritionem?

Resp. Differentia est ista; quòd Contritio est dolor perfectus de peccatis, quatenùs sunt offensa Dei summè dilecti: Attritio autem est dolor imperfectus, quia non respicit peccatum, ut offensam Dei summè dilecti, sed ut afferentem malum æternum.

593 Inter. 2. Estne idem valor Contritionis, & Attritionis?

Resp. Non est idem, sed diversus; nam illa per se justificat, hæc autem non ita, sed requirit Sacramentum Confessionis in re, quo mediante peccator ex attrito fit contritus.

594 Inter. 3. Quænam differentia est inter ignorantiam vincibilem, invincibilem, crassam, supinam, & affectatam?

Resp. Ignorantia vincibilis est illa, quæ potest vinci adhibita sufficienti diligentia, juxta qualitatem negotii, ad illam vincendam. Unde qui v. gr. habet aliquod officium, scire debet ea, quæ ex officio tenetur; sed si non adhibet diligentiam ad cognoscendum ea, quæ pertinent ad proprium officium, dicitur laborare ignorantia vincibili: secus qui nescit ea, quę scire non tenetur, quia ad officium suum non pertinent, dicitur habere ignorantiam invincibilem; & ita etiam, qui nihil unquam audivit, vel cogitavit, vel dubitavit de aliqua censura, dicitur habere ignorantiam invincibilem, & sic ignorantia invincibilis dicitur illa, quæ vinci non potest neque à dubitante de aliqua censura, si facta diligentia, vel consultis peritis, & doctis viris, rei veritatem invenire non potest. Inter ignorantiam

crassam, supinam, & vincibilem, nullam esse differentiam dicunt quidam; tamen ignorantiam crassam, & supinam distingui à vincibili, est probabilius, quia non omnis ignorantia vincibilis est crassa, & supina; sed illa dumtaxat, quæ procedit ex lata culpa ignorantis, seu ex summa ipsius negligentia, quia aut nullam, aut valdè modicam adhibuit diligentiam, ut sciret, quæ nosse tenetur: Unde ignorantia crassa, & supina est illa, quæ vel ex malitia, vel ex nimia negligentia procedit. Demùm ignorantia affectata est, quando quis vult nescire præceptum, ut liberiùs peccet; ut facit, qui fugit audire Parochum, vel Concionatorem præcepta Decalogi explicantem, vel Religiosus suam Regulam, & Constitutiones, ut liberiùs agat, quidquid vult contra illas; sicque de tali dicitur in Psalmo 25. *Noluit intelligere, ut benè ageret.* Vide fusè Bonac. *de cens. disput.* 1. *quæst.* 2. *punct.* 2. *num.* 3. 4. *&* 5. *& de legib. loc. citat. supra*, Sylvest. *verb. Ignorantia*, & alios eodem verbo.

595 Inter. 4. Quænam differentia est inter opera mortua, & opera mortificata?

Resp. Differentia est ista, quòd opera mortua nunquam reviviscunt, sed mortificata accedente charitate vivificantur.

596 Inter. 5. Quænam differentia est inter præcepta negativa, & positiva?

Resp. Præcepta negativa obligant semper, & ad semper; positiva verò obligant semper, & non ad semper. Ita DD. communiter.

597 Inter. 6. Quænam differentia est inter mandatum, & consilium?

Resp. Mandatum nomine, & gratia mandantis fit, & agitur res ipsius; Consilium verò datur in gratiam consulti, seu accipientis consilium; ideòque plures requiritur ad removendum effectum consilii, quàm mandati; nam non sufficit suasio contrarii, ut in mandato, sed removendus est consultus ab effectu, etiam alia via, qua removeri potest. Sylv. *verb. homic.* 1. *sub num.* 11. Tolet. *lib.* 1. *cap.* 34. *num.* 3. *& cap.* 85. *sub num.* 1. Bonac. *de irregul. disp.* 7. *qu.* 4. *punct.* 8. *num.* 13. Vide Cabrin. *de cas. reser. par.* 2. *cas.* 2. *annot.* 7. *per tot.* ubi pulchra invenies.

598 Inter. 7. Quænam differentia est inter occasionem proximam, & periculum peccandi?

Resp. Cotonius *contr.* 6. *nu.* 55. dicit, peccati periculum, & occasionem, moraliter pro eodem sumi. Nihilominùs Cardenas *in Crisi Theol. disp.* 40. *c.* 2. definit periculum peccandi esse motivum inclinans ad futuritionem peccati, inquam, in genere motivi: Occasio verò proxima constituitur per duo prædicta, nempè circumstantiam extrinsecam, & periculum formale proximum peccandi. Et quidem omnis occasio proxima peccandi affert periculum proximum peccandi, sed non omne periculum proximum peccandi dicit occasionem proximam. Nam occasio proxima dicit circumstantiam extrinsecam, hæc autem non requiritur ad periculum proximum. Qui enim ex propria fragilitate intrinseca habet diuturnam consuetudinem se polluendi, habet periculum proximum peccandi, ortum ab habitu intrinsecoper consuetudinem acquisito. Hæc ex Cardenas: sed vide Parperam in Schol. veritatis Lucerna *qu.* 10. *per tot.* ubi perdoctè de hac tractat materia.

599 Inter. 8. Quænam differentia est inter peccatum mortale, & veniale, & quare sic nuncupantur?

Resp. Differentia est, quia peccatum mortale est contra divina, aut humana præcepta in re gravi; sed veniale non est nisi præter aut extra præcepta; unde qui v. gr. furatur, agit contra præceptum, Non furtum facies; qui verò dicit verbum otiosum, vel mendacium jocosum, licèt recedat à regula, cum faciat, quod in Deum non est ordinatum, tamen non facit omninò contra præceptum, ideòque solùm venialiter peccat. Prætereà peccatum mortale privat in præsenti animam vita spiritualis amicitiæ, quæ est, seu esse debet inter hominem, & Deum; at veniale ex se non est ablativum gratiæ, & amicitiæ Dei; sicque dicitur veniale, quia est venia dignum, & veniam à Deo amico meretur: mortale autem ita nuncupatur ex eo, quia infert mortem animæ, dum privat gratia, & amicitia Dei. Nota tamen, quòd licèt peccatum veniale non expellat gratiam, & Dei amicitiam, expellit tamen fervorem charitatis, & devotionem aliqua ex parte extinguit, atque infrigidat. Vide Cajet. *in Summ. verb. Peccatum*, & Tolet. *lib.* 3. *cap.* 2. *nu.* 1. & est communis Doctrina.

600 Inter. 9. Detractio differtne specie à contumelia, vel est idem?

Resp. Differt omninò à contumelia, nam sicut rapina differt specie à furto, ita detractio à contumelia. Per detractionem enim clam læditur fama proximi, sicut clam læditur proximus per furtum; per contumeliam verò apertè, & in præsentia offenditur proximus, sicut offenditur per rapinam: ergo detractio non est idem, ac contumelia, sed specie differt: ultra quod, detractio dicitur abla-

ablatio famæ, in quo etiam differt à contumelia, quæ est ablatio honoris. Bonacin. *de Restitut. disp.* 2. *quæst.* 4. *punct.* 1. *num.*2. Toletus *lib.* 5. *cap.* 63 *sub num.* 11. & alii communiter.

601 Inter. 10. Quid est susurratio? & estne semper peccatum mortale? Et in quo differt à detractione, & contumelia?

Resp. Susurratio est peccatum linguæ, quo quis manifestat alterius defectus ad seminandas discordias inter amicos. Ita docent S. Thomas 2. 2. *q.* 74 *art.* 1. Navar. *in Man. cap.* 18. *n.* 13. Bonac *tom.* 2. *de rest. disp* 2. *q.* 6. *n.* 1. Armilla *verb. Susurratio n.* 1. & alii communiter. Ex genere suo est peccatum mortale contra justitiam, & est gravius detractione, & contumelia; potest tamen aliquando excusari à peccato mortali, ratione indeliberationis, vel ratione inadvertentiæ; imò aliquando nullum est peccatum, & est, quando susurratio fit ad bonum finem, secluso tamen mendacio, nempè ad dissolvendam turpem, & noxiam amicitiam; nam turpis amicitia non habet leges, & conditiones veræ amicitiæ; quare dissolvere hujusmodi amicitias, cum sint in offensam Dei, & proximi, nullum erit peccatum; & in hoc omnes Doctores conveniunt, teste Stephano à S. Gregorio *de Restit. lib.* 1. *cap.* 13. *de Susurratione.* Cæterùm susurratio mala differt à detractione, & contumelia, quia, ut docet idem Bonacina loco cit. nu. 2. finis detractionis est injusta denigratio famæ proximi; finis contumeliæ est, læsio honoris; sed finis susurrationis est disseminatio discordiarum, & zizaniarum ad dissolvendam amicitiam. Imò in susurratione sæpè includitur detractio, & contumelia, cum ad seminandas discordias ut plurimum refertur crimen alterius falsum, aut verum, sed occultum, in absentia, vel in præsentia. Ita Solonius *in* 2. 2. *D. Thomæ q* 7. *art.* 1. & alii communiter.

602 Inter. 11. Quænam differentia est inter bonam famam, & honorem?

Resp. Bona fama est bona opinio communis de aliquo circa aliquod ipsius bonum: v. g. si aliquis communiter existimetur castus, dicitur habere bonam famam circa castitatem; secus verò, malam dicitur habere famam; & sic dicendum est de cæteris bonis, aut malis. Honor tamen est actus, quo quis testatur, & verbis manifestat, aut signis externis opinionem, quam habet de alterius excellentia; & sic honor est reverentia, quæ alicui exhibetur. Tolet. *lib.* 5. *c.* 63. *sub n.* 11. Bonac. *tom.* 2. *de Rest. disp.* 2. *q.* 4. *p.* 1. *n.* 2. & *q.* 5. *pun.* 1, *nu.* 1, & 8. & alii communiter.

603 Inter. 12. Quid est judicium temerarium? Et differtne à suspicione?

Resp. Judicium temerarium est mala interpretatio ex levibus indiciis facta circa opus proximi, & differt à suspicione, quia suspicio est mala opinio proximi orta ex levibus indiciis, & potiùs est assensus inchoatus, quo quis inclinat in unam partem. Unde tunc committitur judicium temerarium, quando quis firmiter credit, tale opus proximi esse malum, ex levibus indiciis; vel quando vertit in malam partem opus proximi ex levibus indiciis: suspicio verò est cum formidine oppositi. Vide Azorium 3. *p. lib.* 13. *c.* 11. Bonac. *tom.* 2. *de restit. disp.* 2. *q.* 7. *pun.* 1. *n.* 1. & alios apud ipsos, & præsertim Armillam *verb. suspicio*.

604 Inter. 13. Quænam differentia est inter furtum, & rapinam?

Resp. Furtum fit clam, & ignorante domino: Rapina verò fit, quando accedit violentia, & fit præsente domino. Tolet. *lib.* 5. *c.* 16. *n.* 1. & alii communiter.

605 Inter. 14. Quænam differentia est inter iram, odium, & indignationem?

Resp. Certum est, quòd ira, odium, & indignatio inter se differunt, quia ut docet Bonacin. *de præcept. decal. disp.* 3. *quæst.* 4. *pun. ult.* §. 1. *n.* 8. & alii ab ipso relati, Ira contingere solet, dum quis vult alteri malum, eò quòd alter injuriam sibi, aut læsionem aliquam intulerit, quam cupit vindicare: Odium autem, quando quis cupit alteri malum ex displicentia personæ, quamuis nullam ab eo injuriam passus sit: Indignatio verò contingit dum quis dolet, cum vidit bona indignis conferri.

606 Inter. 15. Quid est maleficium, & veneficium; & suntne idem, aut diuersa?

Resp. Aliud est maleficium, aliud verò veneficium; unde non sunt idem, sed diuersa. Maleficium enim est ars nocendi ex pacto, & auxilio Dæmonis, ut docet Sylnester *verb. Maleficium n.* 1. Toletus *lib.* 4. *cap.* 16. *nu.* 3. & alii communiter; sed veneficium est aliquid arte Dæmonis fabricatum, quo malefici ejusdem Dæmonis auxilio per occultam veneni applicationem alteri nocent, vel in bonis corporis, vel in bonis fortunæ. Ita Finellius *de cas. reser. cas.* 2. *num.* 2. Azorius *tom.* 1. *lib.* 9. *cap.* 26. & alii plures. Vide Toletum *lib.* 4. *cap.* 16. *nu.* 3. *supracitato*, & Bonacin. *de Legibus*, *tom.* 2. *disput.* 3. *quæst.* 5. *punct.* 1. *n.* 1. 2. & 3.

607 Inter. 16. Quænam differentia est inter veneficia, incantationes, & sortilegia?

Resp.

Resp. Hæc tria specie non differunt; sed tantùm ex parte materiæ, seu modi, quo fiunt; conveniunt enim in formali malitia, quæ est fieri instigante, vel paciscente Dæmone; & differunt dumtaxat in hoc, quia Veneficium fit applicando res naturales inefficaces ad aliquem effectum, non utendo aliquibus verbis, neque cæremoniis: Incantatio verò fit dicendo verba inutilia, aut inefficacia ad talem effectum, non apponendo res naturales, sed sola verba: Sortilegium denique fit mittendo sortes, vel quid æquivalens ad cognoscendum secretum præteritum, vel futurum; ita ut semper in his tribus concurrat Diabolus. Ita ex Portello, Graffio, & Bordono docet Lezana *tom. 2. verb. Veneficia num. 2.*

608 Inter. 17. Quænam differentia est inter præceptum annuæ confessionis faciendæ, & obligationem confitendi in articulo, vel periculo mortis?

Resp. Præceptum confessionis obligat quamprimùm elapso anno ad confessionem anno præcedenti prætermissam. Præceptum verò confitendi in articulo, vel periculo mortis, non obligat eo elapso, quia latum videtur ob circumstantiam, conditionem talis temporis, nempè ob periculum imminens damnationis. Sic valdè probabiliter docet Bonac. *de Sacram. disput. 5. quæst. 5 sect. 2. punct. 4. num. 29.*

609 Inter. 18. Quænam differentia est inter sigillum naturale, & sigillum confessionis?

Resp. In primis, Sacramentale sigillum est etiam naturale; sed non è contra, naturale est Sacramentale; ideoque fortiùs obligat sigillum Sacramentale, quàm naturale, cum naturale possit aliquando violari, ut quando in detrimentum proximi, vergeret, vel in dãnum publicum, vel commune, tam temporale, quàm spirituale: sed sigillum Sacramentale, seu confessionis, ita obligat, ut in nullo vitæ casu, nec etiam pro tuendo Rege, vel liberando toto Orbe ab injusta conflagratione, infringi potest; & quamvis universa Ecclesia, & fides tota Christiana per impossibile periret, nisi Sacramentale sigillum reveletur; & ut dicam *in tit. 204 Inter. 2* etiamsi Summus Pontifex præciperet confessionem revelari; nam præceptum sigilli, ne injuria fiat Sacramento, strictiùs obligat alio quovis præcepto, non solùm Papæ, sed etiam totius universalis Ecclesiæ, quę fractio hujus sigilli est intrinsecè mala, nec ulla de causa cohonestari potest, ut docet Sanctus Thomas *in addit. quæst. 11; art. 1.* & alii plures, quibus subscribit Bonac. *de Sacram. disp. 5. quæst. 9. sect. 5. pun. 4. num. 20.* Diana *part. 5 tract. 11. resolut. 1* qui testatur de communi. Vide id quod dicam *in titul. 204. de Sigillo Confessionis ad Interrog. 13.*

610 Inter. 19. Quænam differentia est inter censuram, quæ est à jure, & illam, quæ dicitur ab homine?

Resp. Censura à jure est illa, quæ fertur per Canones, Constitutiones, vel statuta Ecclesiastica, stabili, & permanente lege contra omnes subditos: Censura verò ab homine infligitur à Judice, vel Prælato per modum sententiæ, vel decreti, seu mandati in aliquo facto particulari, aut contra certas personas; & hæ censuræ ab homine cessant mortuo, vel amoto Legislatore; sed Censuræ à jure durant etiam mortuo, vel amoto statuente, nisi à successore revocentur, vel contraria consuetudine legitimè præscripta tollantur, ut colligitur *ex cap. fin. de offic. deleg. ex cap. unico de maior. & obedien. & cap. Pastoralis §. 1. de offic. ordin.* & tradunt Suarez *in 3. part. tom. 5. disput. 3 sect. 1.* Sayrus *de censu lib. 1. cap. 7. num. 11. & 12.* Layman *lib. 1 tract. 4. cap. 5. n. 5.* & Ugolinus *de cens. tr. 1. cap. 9. §. 4.* quibus subscribit Cabrinus *Elucid. cas. reser. par. 2. cas. 1. annot. 5. n. 10. & 11.*

611 Inter. 20. Quænam differentia est inter suspensionem, & excommunicationem?

Resp. In multis differunt, ut videre licet apud Tolet. *lib. 1. cap. 46. num. 5.* Bonac. *de Censu, disp. 3. pun. 2. num. 3.* sed principaliter differunt in hoc. Primò Excommunicatio numquam tollitur, nisi per absolutionem; suspensio verò aliquando tollitur. 2. Excommunicatio nunquam fertur, nisi cum contumacia; sed suspensio aliquando in pœnam delicti, etiam sine contumacia. 3. Excommunicatio omnis vetat Sacramentorum susceptionem; & collationem; at suspensio non omnis prohibet susceptionem, nisi quando est à susceptione Sacramentorum, nec collationem, nisi quando est ab Officio, vel Ordine, aut collatione Sacramentorum. 4. Excommunicationem à jure contrahunt Episcopi, licèt de eis non fiat expressa mentio; suspensionem verò à jure incurrunt solùm, quando de eis fit mentio, & non aliàs; nec Interdictum generale, nisi de eis fiat expressa mentio. Emmanuel Sà *verb. Episcop. numer. 10. 5.* Ab Excommunicatione à Jure, non reservata, Episcopus potest absolvere, sed non à suspensione, nisi quando est perpetua, & quando posita est in contumacia, vel ob delictum, super quod potest dispensare.

Ita

Ita docet Toletus loc. citat. & alii plures.

612 Inter. 21. Quænam differentia est inter irregularitatem, & suspensionem?

Resp. Irregularitas directè privat susceptione Clericatus, & Ordinum: Suspensio verò privat usu, & exercitio ipsorum ordinum. Ita ex communi docet idem Bonac. *de Censur. disput.7.quæst.1.part.2. numer.12 & dicta disput. 3. punct. 2. numer. 4. versic.* 4. & alii communiter.

613 Inter. 22. Quænam differentia est inter Bigamiam, & Polygamiam?

Resp. Polygamia est, quando simul plures habentur uxores; imò gravis pœna imponitur, ei qui contrahit cum pluribus simul viventibus,& præsumitur malè sentire de fide contra Sacramenta. Vide igitur quæ dicam *in tit.169.de Polygamia,ad Inter.*3.& Dian.*par. 4.tr.7. resf.4. vers.Notandum est tamen*; præterquam quòd,qui dixerit licere Christianis habere simul plures uxores, excommunicatus est,ut patet ex Concil.Tridentino *sess.24.can. 2.* & docet Bonac. *de matrim.quæst.3.punct.*10. *numer.* 3. Bigamia verò propria, & vera, est quando plures uxores successivè habentur, undè ex multiplici matrimonio contracto,& consummato, oritur Bigamia, quæ facit hominem irregularem, & per consequens inhabilem ad Ordines, & ad Beneficia. Ita docent Doctores communiter. Vide Bonacin. *de Censur.disput.7. quæst. 2. punct. 5. per totum*, præsertim *numer.* 3. Tolet. *lib.* 1. *cap.* 65. *numer.* 2.

614 Inter. 23. Fitne aliqua differentia inter illum, qui habet impotentiam ratione frigiditatis, & alium, qui est impotens ratione maleficii, ut aliam possit ducere uxorem?

Resp. Certo fieri debet differentia: Jura enim non concedunt frigido, ut post separationem ab una, ducat alteram, quia quod est naturale, semper est tale respectu cujusque:sed maleficiatis permittitur aliam ducere, quia aliquando Dæmon impedimentum facit alicui respectu unius, non autem respectu alterius, ut docet Sanctus Thomas *in* 4. *distinct.* 34. *artic.* 4. Armilla *verb. Matrimonium* §. 49. quos sequitur Toletus *lib.* 7. *cap.16. sub numer.2.* & patet *ex titulo de frig. & Malefic.*

615 Inter. 24. Quænam differentia est inter mutuum, & commodatum?

Resp. In commodato non transfertur dominium rei, sed conceditur usus tantùm, & res eadem posteà redditur; in mutuo verò transfertur dominium, nec eadem res in specie redditur. Doctores communiter.

616 Inter. 25. Quænam differentia est inter Votum reale, & personale?

Resp. Differentia est,quia Votum personale est, quando promittitur Deo aliqua actio ipsius personæ,vel aliqua omissio, ut votum peregrinationis, jejunii, castitatis, orationis, abstinentiæ à ludo &c. Reale verò est, quando promittitur Deo aliqua res, ut eleemosynæ, & ea, quæ absque rei dispendio non fiunt. Itaque personale spectat ad personam voventis, & reale ad rem pertinet, & aliquando votum includit utrumque,nempè personale, & reale, & tunc dicitur mixtum, & est, verbi gratia, si quis promittat peregrinationem Lauretanam, & offerre aliquid Beatissimæ Virgini, dum ad ejus Ecclesiam pervenerit: Ita Doctores communiter, teste Bonacin. *de Præcepto Decal. disput.* 4. *quæst.* 2.*punct.*2. *numer.*1. Tolet. *lib.*4. *cap.*18. *sub numer.* 5.

617 Inter. 26. Quænam differentia est inter Votum simplex, & solemne?

Resp. Votum simplex consistit in nuda promissione, & traditione ex parte voventis; solemne verò consistit, ultra talem promissionem, & traditionem, in acceptatione ex parte Dei, scilicet illius, qui vicem Dei tenet; & ita solemnizatur per acceptationem, quæ fit per Superiorem, & Prælatum ipsius; & hujusmodi votum solemne solùm fit per professionem in approbata Religione, & in susceptione Sacrorum Ordinum. Prætereà Votum simplex castitatis, & Religionis, impedit Matrimonium contrahendum, non tam en dirimit contractum; sed Votum solemne non solùm impedit, sed etiam contractum dirimit, nullumque est Matrimonium. Bonac. Toletus locis supracitatis, & alii communiter. Vide,quæ dicam *in tit.*242. *de voto, ad Inter.*10. & 13.

618 Inter. 27. Quænam differentia est inter votum conditionale, pœnale, & absolutum?

Resp. Conditionale est illud,quod ponitur sub conditione, verbi gratia, si à Deo sanetur, liberetur &c. Et obligat tale votum posita conditione, nisi mala sit. Pœnale est illud, quod in pœnam alicujus ponitur, ut quando quis dicit, si hodie non me abstinuero à ludo, vel fornicatione, voveo centum aureos, vel tot dies jejunii, vel ingredi Religionem, vel quid aliud simile. Absolutum autem est illud, quod simpliciter fit, absque conditione, & pœna. Toletus *lib.4.cap.18. numer.*6.Bonacin.*de præcept. Decal. disp.*

*disp.4. quæst.2. punct.2. sub n.*1. & alii communiter.

619 Inter. 28. Quænam differentia est inter dispensationem, & commutationem, & irritationem votorum?

Resp. Differentia est ista, quia dispensare in voto nihil aliud est, quàm nomine Dei condonare obligationem voti, quam vouens erga Deum contraxerat vouendo, ut docet Cajetanus 2. 2. *quæst.* 88. *art.* 12. & alii communiter. Commutare votum est materiam voti in aliam mutare; & ideò non aufertur simpliciter obligatio, sed una substituitur loco alterius. Irritare autem, est annullare votum factum, & facere, ut non sit obligatorium, nec verum votum; & hæc irritatio pertinet ad potestatem dominatiuam, nec requirit causam ad sui validitatem, sicut requirit commutatio, & dispensatio, ut dicam *in sequenti tit. ad Interrogationem* 5. Cæterùm commutare votum in minus, vel dispensare, pertinet ad potestatem Spiritualem. Sed commutare in euidenter melius, quilibet propria auctoritate potest, cum manifestò constet, id quod est euidenter melius, Deo gratius, & receptius esse. Sed non potest quis propria auctoritate votum reseruatum Papæ in opus *evidenter melius commutare*, & ratio est, quia eo ipso, quòd reseruatum est, non est ampliùs sub potestate vouentis, sed subditur arbitrio Superioris. Excipitur tamen commutatio in Religionis ingressum, in quem quodlibet votum commutari potest propter summam Religionis perfectionem, ut habetur *cap. scripturæ, de voto*, & docet Pater Syrus *in dilucidario facultatum minor. Pænit. p.*6. *cap.*6. *dub.*2. Vota denique, aut juramenta Deo facta, in bonum euidenter æquale, propria auctoritate commutari non posse, probabilius est, ut docent plurimi, quos refert, & sequitur Leander *p.*7. *tract.* 1. *disput.* 18. *q* 9. Aduerte tamen, ut validè, & licitè fiat commutatio, necessariam esse justam causam, ut omnes apud Leandrum *ubi supra qu.* 27. fatentur.

TITULUS LXXI.

De Dispensatione.

Vide tit. de Absol. à cens. Inter. 2 *tit. de Confess. Inter.* 18. *tit de Illegit. ad quæs.* 1. *&* 2. *tit. de Hær. &c. ad quæs. tit. de Sacram. Ord. ad quæs.* 3. *tit. de Subd. Inter. ult. tit. de Val. Dispens. tit. de Val. Sacram. Matrim. Inter.* 13. *tit. de Valor. Sponsal. Inter. ult. tit. de Vot. Inter.* 6 7. 8.

620 Inter. 1. Quando adest justa causa dispensandi, teneturne Superiori dispensare? Et dispensatio estne debita, vel est gratia?

Resp. Potestas dispensandi commissa est Prælatis in bonum Reipublicæ, & subditorum utilitatem: consequenter, quando adest justa causa exercendi hanc potestatem, dicunt Doctores, quòd Prælatus teneatur illam exercere, aliàs faciat contra debitum muneris sui. Ita tradunt Suarez *de legibus lib.* 6. *cap.* 18. *n.*20. Salas *disp.*20. *sect.*7. *n.* 70. Sancius *in selectis disp.*43. *n.*8. Sanchez *de matrim. lib.*3. *disp.* 10. *n.* 6. quos refert, & sequitur Diana *p.* 8. *tr.*3. *res.*27. Sed vide, quæ dicam *in titul.* 175. *de Prælatis Regularibus, ad Inter.*3. ubi pluribus relatis idem firmabo. An autem dispensatio sit debita, vel gratia, dico cum eodem Diana ibidem, *& resol.* 7. in quatuor casibus esse debitam, extra quos erit tantùm gratia. Debita igitur est primò, quando Jus disponit, ac præcipit, ut existente tali casu concedatur dispensatio, seu debeat Prælatus dispensare. Si verò jus solùm concedat, ut Superior possit dispensare cum tali causa, tunc non est debita dispensatio, sed gratuita. Potest tamen esse debita dispensatio per præceptum ab homine, ut v.g. in dispensationibus, quas concedit Summus Pontifex, remittens causas Ordinariis, ut fit in Breuibus Sac. Pœnitentiariæ, in quibus mandatur, ut dispensent, si preces veritati nitantur; nam impleta tali conditione, illa dispensatio est debita. Secundò, item debita erit, quando necessaria est ad commune bonum, vel vitandum publicum scandalum, aut quid simile. Tertiò, quando fuerit concessa ad spirituale bonum postulantis, vel ad vitandum aliquod graue animæ periculum. Quartò denique, si subditus grauiter ea dispensatione egeat ad uitandum aliquod graue damnum in persona, uel bonis temporalibus, & sine dispendio potest illi concedi; nam tunc tenetur Prælatus, saltem ex charitate, eam dispensationem concedere Vide Dian. loco cit. Emman. Sà *verb. Dispensatio n.* 2. & Syluestr. *eodem verbo num.* 3.

621 Inter. 2. Causa dispensationis debetne esse certa, & manifesta, uel sufficit causa dubia?

Resp. In Responsione ad dictam *Inter.*3. *tit. prox. cit.* contra Bonacinam, & alios, doceo, quòd multis scrupulorum occasionibus esset exposita Superiorum potestas, si ad causas solas certò justas extenderetur, & uix auderent Superiores dispensare. Unde in beniniorem partem inclinandum esse, & creden-

dendum facultatem Superiorum extendi etiam ad causas dubiè justas firmo; hoc enim videtur petere bonum, & suave Ecclesiæ regimen:& ita hanc sententiam prçter Authores à me eo loco cit. tenent etiam Amicus *tom.5.disp.6 sect.6.num.*81. Merolla, Placios, & alii, quibus subscribit Diana *part.*8. *tract.* 4.*ref.*29. ubi plura ad intentum reperies.Imò nota id,quod docet Emmanuel Sà loco suprà citat. ubi inquit: *Cum subest causa dispensandi, videtur peccare Prælatus, qui potest, si non dispenset, quando oportet*. Idem aliis relatis docet Lezana *tom.* 2. *verb. Prælati Regul. sub numer.*14. Vide iterùm Dian.*part.*4.*tract.*3. *ref.*44.

622 Inter 3. Quando subditus proponit Superiori causam dubiam ad obtinendam dispensationem, debetne Superior dispensare, vel debet id remittere conscientiæ subditi petentis?

Resp. Docebo *in tit.*105. *de Jejunio*, *ad Inter.*25. cum Cajetano 2. 2. D. Thomæ *quæst.* 147.*art.*4. & omnibus expositoribus ibidem, Prælato, ac Superiores, quando subditi proponunt causam dubiam ad obtinendam dispensationem, non debere esse nimis scrupulosos, ac ambiguos remittentes id conscientiæ subditi petentis, cum potiùs ad ipsos spectet tunc dispensare, causam dubiam per dispensationem efficiendo justam;& idem nunc doceo cum Doctoribus à me ibidem citatis, quibus addo Azorium *tom.*1. *lib.* 7. *cap.* 29.*quæst.*2. qui citat Navarrum, Rosellam, & Angelum. Vide Dianam *par.*9.*tract.*6.*resolut.* 27. contra Caramuelem oppositum docentem. Vide eundem Dianam *par.*1.*tract.*10. *ref.*31.

623 Inter. 4. Quænam est justa causa, ob quam licitè concedi potest dispensatio interstitiorum?

*Resp.*Non est eadem in omnibus Ordinibus, siquidem ad Minores Ordines sufficit, quòd Episcopo videatur magis expediens, ut habetur in Triden.*sess.*23.*cap.*11. Ad Subdiaconatum requiritur necessitas, aut Ecclesiæ utilitas Judicio Episcopi, ex eadem *sess. cap.* 11. Ad Diaconatum non exigitur tanta necessitas,cum Concilium nihil de hoc dicat, voluntati rationabili Episcopi id relinquat, dicta *sess.*23. *cap.*13. Dixi, voluntati rationabili Episcopi,quia ut benè dicit Bonac. *disput.* 8. *de Ordin.pun.*6.*num.*2. Episcopus non potest simpliciter ex quavis causa in interstitiis dispensare, sed ad dispensandum requiritur justa causa.Ad Presbyteratum verò major causa requiritur, scilicet Ecclesiæ utilitas, ac necessitas judicio Episcopi, ut constat ex eodem Concilio dicta *sess.* 23.*cap.*14.Miranda *in Man.quæst.*38.*art.*8.cui subscribit Lezana *tom.* 1.*cap.*14.*num.*6.

624 Inter. 5. Quænam dicitur justa causa ad effectum commutandi, vel dispensandi vota Christifidelium?

Resp. Supponendum est primò tanquam certissimum, requiri justam causam, ut votum commutetur in minus, quia commutatio in minus participat de dispensatione,unde à fortiori, & eò magis justa causa requiritur ad dispensationem: hoc ergo prænotato. Dico, quòd justa causa reducitur ad pietatem,utilitatem,& necessitatem. Itaque difficultas in voto persolvendo, utilitas voventis, repugnantia parentum, vel Mariti &c. est justa causa, ut votum commutetur in minus. Ita quoque utilitas Ecclesiæ, honor Dei,utilitas, & fructus spiritualis voventis, morale periculum sæpiùs violandi votum, imperfecta deliberatio in voto facto, metus etiam levis incussus ab homine ad extorquendum votum, dubium de obligatione voti, notabilis difficultas superveniens executioni voti, & alia hujusmodi, juxta prudentis viri judicium, faciunt causam justam, ut non temerè fiat commutatio vel dispensatio voti, ut pluribus relatis firmat Bonac.*de præcept.dec. disp.*4.*q.*2.*pun.*7.*§.*3.*sub nu.*11.*&* §.4.*nu.*24.Sed vide Dian.*par.*2.*tr.*16.*ref.*8.ubi fusè de hac tractat materia.

625 Inter.6. Facultas delegata dispensandi vota, extenditurne ad ea commutanda?

Resp. Azorius, Valentia, & Sanchez apud Dianam *part.* 8. *tractat.* 3. *resol.* 43. dicunt quòd non, quia hæ potestates sunt diversæ rationis: ergo si conceditur una, non censetur altera concessa. Sed oppositum dicunt Suarez, Lessius, Layman, & alii, quos dat,& sequitur idem Diana: & hæc sententia mihi magis placet, quia cui conceditur quod plus, & majus est, & minus concedi videtur. Vide Dianam, qui id rectè probat, & respondet ad argumenta contraria valdè doctè.

626 Inter. 7. Conjuges de communi consensu voventes non petere, nec reddere debitum conjugale, possuntne dispensari, & à quo dispensationem obtinere possunt?

Resp. Quia tale Votum non est integræ, & perfectæ Castitatis, ideò tales Conjuges possunt dispensari, non solùm ab Episcopo, sed etiam per Confessariū simplicem virtute *Bullæ Cruciatæ*, ubi adest tale privilegium. Imò quilibet Confessarius Regularis potest com-

commutare hujusmodi votum, dummodò fuerit ad id à suo Superiore deputatus. Vide igitur, quæ dixi *in tit.42. de Confessariis, ad Inter.18.* & quæ dicam *in tit.180. de Regularibus, seu Religiosis, ad Inter. 26.* Imò nota, quòd post tale Votum, si unus Conjugis decedat, alter, qui supervivit, non prohibetur ad secundas nuptias transire, ut docent Doctores communiter. Vide Dianam *par. 1. tract. 11. resolut. 58. & par.3. tract.5. resolut. 25. versic. Quarto.*

627 Inter. 8. Quis dispensare valet cum conjugibus incestuosis super amisso jure petendi debitum conjugale?

Resp. Jam dixi *in tit.12. de Affinitate ad Inter. 13.* quòd Conjux, qui commisit incestum cum consanguinea alterius conjugis in primo, vel secundo gradu, privatur jure petendi debitum; & docet etiam Cassianus à Sancto Elia *in Arbor.Opin.moral verb. Affinitas num.21.* Emm. Sà *verb. Debitum conjug. num.13.* & alii. Modò verò ut ad interrogationem satisfaciam, dico posse Episcopum dispensare per se, vel per Confessarium, cui id committat; sed non committitur solùm per hoc, quòd Episcopus concedat facultatem absolvendi à reservatis, sed requiritur specialis facultas, quia agitur de dispensatione. Verum est tamen, quòd Confessarii Regulares, qui habent facultatem absolvendi à reservatis, & participant in privilegiis cum PP. Congreg. S.Benedicti Vallisoletæ, possunt uti privilegio dictis Patribus concesso à Julio II. quod est, ut valeant cum talibus conjugibus incestuosis dispensare quoad petitionem debiti conjugalis; nam illud privilegium subsistit, quia fuit rescriptū & non vivæ vocis oraculum, ut docent Lezana *tom.2. verb. Affinitas num.4.* Diana *par.6. tr. 8. res.32. & par.10 tract.14. resol. 20.* Cassianus à Sancto Elia loc.sup. cit.num. 27 qui Author notat etiam, quòd tales Confessarii debent esse specialiter deputati à Superiore locali, & debent esse viri docti, & prudentes, nec possunt uti dicto privilegio, nisi intra Ecclesias, vel domos suas regulares, & non sine justa causa dispensare debent; quæ tamen sufficit, si pœnitens juvenis sit, & non possit abstinere à debiti petitione. Item numerus Confessariorum est etiam servandus, unde in majoribus Monasteriis non debent esse nisi tres, vel quatuor, in parvis verò unus, vel duo, & tandem hujusmodi dispensatio debet fieri in actu Confessionis, & non extra, quidquid dicat Diana *par.3 tract.2. resol.14. in fine.* Vide Cassianum ubi suprà, & Nicolium *in Flos. verb. Debitum conjug. num. 5.* & Dianam *par.6 tract.8, res.32* Nota tamen id, quod docet Diana *in Summ. verb. Confessarius numer. 48.* scilicèt, quòd non debent moneri conjugati de hoc impedimento ob melius bonum, cùm non peccent petendo debitum, excusante illos ignorantia; nam conjugati ferè omnes, etiam docti, ignorant hoc impedimentum; ideòque Confessarius melius est, ut taceat, quàm illos admoneat, stante communi ignorantia Laicorum. Ita ex Bordon. tradit ipse Dian *par.10. tr.14. ref.20* Hæc tamen intelligo solùm in casu, quo nullus speretur fructus ex admonitione.

428 Inter. 9. Quis potest dispensare super impedimenta, quæ tantum impediunt, sed non dirimunt matrimonium?

Resp. Episcopus potest, excepto voto Castitatis, & Religionis absoluto, & perfecto: Summus Pontifex verò in omnibus.

629 Inter. 10. Potestne Episcopus, vel Prælatus Regularis dispensare cum sibi subdito, ut nunquam in tota vita jejunet, aut numquam recitet Officium Divinum?

Resp. Dico, quòd non, quia hæc est res non levis, sed magni momenti, & quæ non frequenter accidere solet; unde non præsumitur Pontificem voluisse committere inferiori Prælato eam dispensationem. Ita ex Soto firmat Diana *part.8. tractat. 3. resolut.12.*

630 Inter. 11. Possuntne Prælati, & qui habent potestatem dispensandi in lege cum aliis, secum etiam dispensare?

Resp. Communis sententia docet, Principem, seu Prælatum, qui potest dispensare cum subditis, posse etiam immediatè, & directè secum dispensare in omnibus rebus eo modo, quo potest cum sibi subditis; & hoc intelligendum est tam de Summo Pontifice, quàm de Episcopis, Principibus Sæcularibus, & Prælatis Regularibus, sive Generalibus, sive Provincialibus, sive aliis Superioribus localibus, qui toti domui præsunt, & illis absentibus de Vicerectoribus, quando eis hæc jurisdictio non restringitur. Doctores ad satietatem de hac re tractantes refert Diana *part.8. tract.3. resol.5. & 16. per totam, & part.10. tract.14 res.25, & 64.* Vide Sanct. Thomam *2. 2. quæst. 88. & 18r.* quem refert Emmanuel Sà *verb. Religio numer. 47.* qui tamen addit hæc verba: *Expedit verò id. facere per suum Confessarium*; quod quidem mihi valdè probatur.

631 Inter. 12. Quinam sunt illi casus, in quibus Episcopi, & Prælati Regulares possunt dispensare cum sibi subditis in legibus.

Pon-

Pontificiis, quamvis expressam potestatem non habeant?

Resp. Primus est in rebus, quæ frequenter occurrunt, ut sunt jejunia, recitatio horarum Canonicarum, auditio Missæ, & similes, Secundò est, materia, levis, seu exigui momenti; materia autem levis est illa, quæ non obligat sub mortali. Tertiò, casus, est, quando materia legis non est communis, sed propria subditorum dumtaxat talis Episcopi, vel Prælati, ut si Papa præcepisset solis subditis Episcopi Tusculani, posset iste cum illis dispensare, quia cum ea lex sit lata solùm propter commodum, & utilitatem particularem talium subditorum, videtur Summus Prælatus tacitè relinquere relaxationem illius inferiori Prælato, cui specialiter incumbit eorum subditorum gubernatio. Quartò, est, quando recursus ad superiorem esset valdè difficilis, seu quando occurreret magna valdè necessitas, & esset periculum in mora; tunc enim ex præsumpta voluntate Pontificis, posset Episcopus, vel Prælatus Regularis dispensare in lege illius. Alius casus appositus à Castro Palao, est, si consuetudine præscribatur, inferiorem in lege superioris dispensare, quia consuetudo præscripta, legitimè tamen, jurisdictionem concedit, ut constat *ex cap. Cum contingat de foro compet.* Doctores, qui loquuntur de his casibus, sunt Cajetanus 2.2. *quæst.* 97.*art.*4. Sotus *lib.* 1. *de justitia quæst.* 7. *art.* 3. Suarez *de legib. lib.*6.*cap.*14. *nu.*9. Salas *de legib. disp.*20. *sect.*3.*num.*22. Castro Palao *tom.*1.*tr.*3. *disp.* 6. *punct.* 5. & alii plures penes Lezanam *tom.*4 *conf.*6. *numer.*4.& Dianam *par.*8. *tractat.* 3 *ref.* 12. à quibus plura haberi possunt ad intentum.

632 Inter.13. Qui est dispensatus ad edendas carnes in Quadragesima, teneturne jejunare?

Resp. Quidem dicunt, quoties infirmus est dispensatus ad reficiendas vires, ut in convalescentia, excusari à Jejunio; si verò sit dispensatus, eò quòd alii cibi illi nocent, non excusari. Tandem, alii absolutè probabiliter docent, quòd dispensatus ad edendas carnes, eo ipso intelligitur etiam dispensatus à jejunio, quia abstinentia carnium est de essentia jejunii. Dian. *par.*1 *tract.*9 *ref.*25. refert utriusque partis Assertores, & concludit, quòd non teneatur jejunare. Idem docet Navar. *in Man. cap.*21 *num.*25. Toletus *lib.*6.*cap.*3 *sub numer.*2. Alloza *verbo Jejunium sect.*3.*n.*19. & alii multi. Tamen sententia, quæ docet, non excusari à Jejunio, si sanus sit, & fortis, videtur tutior; nam qui non potest servare præceptum in totum, debet servare in partem, quæ servari potest, pro quo facit *Text. in cap. Cum dilecti, de dolo, & contum. & ibi Gloss.* & DD. Vide Bonac. *de Leg. disp. ultim. quæst.* 1. *punct.* 2. *numer.*3. & *in tit.*105. *de Jejunio ad Inter.*12. Et nota, quòd dispensatus à carne, non potest licitè comedere quascumque carnes, sed salubriores tantùm, aliàs mortaliter peccat. Ita patet ex Decreto SS. D. Nostri Clement. XI. de anno 1702. die 24. Februarii, quale Decretum refert Campionus *part.*2.*cap.*48. *n.*16.

633 Inter.14. Qui est dispensatus, ut possit edere carnes in diebus Jejuniorum, peccatne mortaliter, si pisces quoque manducet?

Resp. Doctores communiter docent, quòd non peccet, saltem mortaliter, quia licèt hoc faceret ex gula, tamen gula ex genere suo non est mortale. Imò aliquando quis edere potest pisces, & carnes in eodem prandio, vel cœna, sine ullo peccato, ut ad excitandum appetitum, vel ita parum de piscibus sumere potest, ut nullatenùs ei noceat talis comestio. Vide Doctores penes Dianam *par.*1 *tra.*9.*ref.*26. quibus ipse subscribit, contra Navarrum, & Graffium, qui oppositum tenent; sed vide Sanchez *in Opusc. tom.*2.*lib.*5. *cap.*1.*dub* 4.*n.*4 *& seq.* ubi plura ad intentum. Tamen nota, quòd si hoc esset prohibitum ab Episcopo, non esset licitus esus piscium ad excitandum appetitum, nisi fortè in tam levi quantitate, ut in considerationem non veniat. Dian.*p.*9.*tr.*7.*ref.*11.

TITULUS LXXII.

De Divortio.

Vide tit. de Matrim. Inter. ult.

634 Inter. 1. Quid, & quotuplex est divortium?

Resp. Divortium nihil aliud est, nisi quædam legitima Viri, & Uxoris separatio; & hæc separatio tripliciter accipi potest, scilicet quoad separationem tori, hoc est quoad copulam carnalem; quoad separationem tori, & habitationis, tandem quoad dissolutionem vinculi matrimonialis, itaut omninò dissolvatur matrimonium, ac si nullum esset: sed hoc intelligẽdum est de matrimonio rato non consummato; nam matrimonium ratum dissolvitur per professionem in Religione approbata, vel aliquando per Summi Pontificis dispensationem; sed matrimonium consummatum habet omnimodam indissolubilitatem. Vide Bonac. *de matrimon. quæst.*4 *pun.* 5. *num.*1. & ea quæ dicam *in tit.*159 *de Papa, seu* *sum-*

summo Pontifice, *ad Int.*7.ubi firmabo,posse Papam dispensare in matrimonio rato, & non consummato.

635 Inter.2.Quibus de causis possunt Conjuges invicem separari quoad torum, & habitationem?

Resp. Possunt quidem separari ob corporis, aut animæ periculum, & propter alterius pertinacem hæresim, vel adulterium,vel sodomiam, vel pollutionem cum aliquo extraordinariam, etiamsi cum conjuge invita. Ita docet Emmanuel Sà *verb. Divortium n.*1. Vide Sylvestrum *verb. Divortium*, & Bonac. *loco proximè cit. pun.* 5. *per totum*, qui tamen ibidem nu.5. probabiliùs putat, pollutionem extraordinariam cum alia, vel secum tantùm,non esse causam sufficientem divortii, quia caro propriè non dividitur: sed hoc puto esse intelligendum dumtaxat de pollutione extraordinaria cum alia, non autem cum sua;nam si conjux corrigi non vult, tunc immineret Uxori periculum salutis, cui potest, & debet providere, & consequenter potest facere divortium; colligitur *ex cap Gaudemus de Divortio*, & docet Sylvest.loco cit. sub num.10. Vide Dianam *par.*6. *tra.*7.8. *resol.*7. *& par.*9.*tract.* 8. *resol.* 37. ubi plura circa tale dubium habebis. Vide etiam *ad Inter.seq.*

636 Inter. 3. Quænam sunt causæ sufficientes ad faciendum divortium quoad torum, & habitationem, quamdiù ipsæ causæ durant?

Resp. Septem causæ numerantur à Doctoribus, in quibus liceat facere divortium ad tempus,scilicet, quandiù ipsæ causæ durant. Prima causa est sævitia mariti, scilicet periculum gravis damni, seu malæ tractationis, nisi à marito sufficiens cautio exhibeatur de non offendenda Conjuge; quæ cautio debet esse pigneratoria, & fidejussoria, vel saltem juratoria. Secunda causa est furor alterius Conjugis, quandò furor est ita vehemens, ut alter conjux periculum subeat cohabitando. Tertia causa est, quando unus conjugum tentavit alterum occidere. Quarta causa est, quando alter conjux instigat alterum ad peccatum, & præmissa correctione non desistit ab instigando. Quinta est, quando delictum unius Conjugis potest esse alteri causa gravis damni,ut quando Uxor est venefica interficiens filios, aut timetur, ne necet maritum. Sexta causa est lapsus unius in infidelitatem, vel hæresim; nam hæresis, vel infidelitas est quædam fornicatio spiritualis. Unde sicuti est licitum ob fornicationem carnalem facere divortium,ita ob fornicationem spiritualem; ut habetur *ex cap. Idololatria*, *& cap. quanto de divor.* Septima causa tandem potest esse votum castitatis emissum de communi consensu; in quo casu non solùm possunt separari quoad torum, sed etiam quoad habitationem;cum possint ambo Religionem ingredi, & in ea profiteri. Ita pluribus relatis docet Bonac. *de matr. qu.*4. *punt.*5. *n.*25 *per totum*.

637 Inter. 4. In quibus casibus non potest Conjux licitè facere divortium?

*Resp.*Septem sunt casus, in quibus vir Uxorem adulteram repellere non potest. Primus est, si ipse illam prostituit, vel si sciat ejus adulterium, & non prohibet, cum commodè possit. Secundus est, si Virum defunctum credens probabiliter, alteri nupsit. Tertius si fuerit cognita latenter ab aliquo, quem virum proprium credebat. Quartus, si fuerit per violentiam oppressa. Quintus, quando eam post adulterium reconciliavit,vel publicè adulterantem tenuit, & retinet in consortio maritali. Sextus, si infidelis conjux infideli conjugi dat libellum repudii, & illa nubit secundo, & uterque convertatur ad fidem, quia tenetur eam recipere primus, & etiam cognitam à secundo, nisi alteri fuerit fornicatione conjuncta.Septimus denique est, si vir convincitur adulterari; imò si vir est adulteratus occultè, & uxor manifestè, sine peccato eam dimittere non potest;quia uxori non deficit jus excipiendi, sed probatio. Verùm, si ille pœnitentiam egisset, & illa eam agere nollet, sine peccato accusare eam, & dimittere potest. Ita Juribus, & Doctoribus allegatis, docet Sylvester *verb. divortium n.*12. *quæst.*9. Vide etiam Bonac. *de Matrim.quæst.*4. *punct.*5. *nu.*14. & Armillam *verb.Matrim. nu.* 73.

638 Inter.5. Quæ notitia adulterii requiritur ad faciendum divortium?

Resp. Requiritur, ut Conjux, qui vult facere divortium ob alterius adulterium sit moraliter certus, itaut non levem suspicionem, sed maximè fundatam habeat, de adulterio Conjugis; & talis suspicio dicitur violenta,quę æquivalet probationi,& sufficit in foro externo ad convincendum Conjugem de adulterio; ut accidit,quando probatur, quòd fuit solus cum sola, nudus cum nuda in eodem lecto,aut simul in secretis locis, & latebris commodis,& horis electis. Sylvester *verb. divortium nu.*10. Bonac. *de Matrim. quæst* 4.*pun.* 5. *n.*7. *&* 8. *ubi n.*9. *addit.* ad faciendum in foro conscientiæ divortium non requiri, ut adulterium probetur;quia probatio requiritur solùm pro faciendo divortio in foro externo, ut docent Emmanuel Sà *verb. divortium* *num.*

num. 3. Sanchez *lib.* 10. *de Matrimon. disp.* 12. *nu.* 40. & alii quos refert, & sequitur idem Bonac. loco cit.

639 Inter. 6. Qua auctoritate potest fieri divortium ratione adulterii?

Resp. Si adulterium est notorium, potest conjux innocens reum sua auctoritate dimittere, scilicet non ei cohabitando, vel debitum negando. Si autem delictum non est notorium, fieri non potest separatio quantū ad cohabitationem sine auctoritate, & judicio Ecclesiæ; aliàs cogeretur redire, donec constet de adulterio, quod debet probare intra octo dies; ut docet Sylvester loco proximè citato, & concordant Sanchez, Emm. Sà Navar. & alii, quos allegat Bonac. ubi suprà numer. 10. Dicendum itaque mihi videtur, quòd si delictum est occultum, & alioquin scandalosa separatio fieri non possit absque Superioris Ecclesiastici auctoritate, nisi quoad separationem tori, idest, copulæ carnalis, negando debitum; nam frangenti fidem fides servanda non est. Vide Sotum *in* 4 *dist.* 36. *q. unic. art.* 3. apud Victorellum *in addic. ad* Emmanuel Sà *verb. divortium sub numer.* 1. Cæterùm ad faciendum divortium in foro conscientiæ non requiritur, ut adulterium probetur, ut aliis citatis docet Bonacin. ibidem num. 9. & Diana *par.* 3. *tract.* 4. *res.* 257. & alii penes ipsos. Vide infra *ad Int.* 13. *hujus tituli*.

640 Inter. 7. Habetne justam causam faciendi divortium Titius, qui non suppeditavit alimenta Uxori, atque eam è domo ejecit; quare Uxor commisit adulterium?

Resp. In hoc casu Titius non est causa proxima adulterii Uxoris, sed tantùm causa remota; consequenter non censetur adulterio consentire, neque à divortio faciendo potest impediri; nam justam habet causam illud faciendi, cum mulier ad fornicandum nulla ratione adduci debeat: ideò ignoscendum ei non est, ut tradunt Sanchez *de matrim. lib.* 10. *disp.* 5. *num.* 7. Castropalao *tom.* 5. *disput.* 3. *pun.* 6. *§.* 1. *num.* 2. Coninchus *de Sacram. disput.* 35. *dub.* 1. *numer.* 7. & alii, quibus adstipulantur Bonac. *de Matrim. qu.* 4. *punct.* 5. *sub numer.* 14. & Diana *p.* 9. *tract.* 8. *res.* 38. quidquid in contrarium dicant Emman. Sà *verb. Divortium num.* 10. & Texeda *in Theolog. moral. tom.* 1 *lib.* 4. *tract.* 1. *controv.* 13. *numer.* 23. Verum est tamen, quòd si vir ea intentione Uxorem repulisset, & alimenta denegasset, ut necessitate compulsa, adulterium committeret, esset causa proxima illius adulterii, ac proinde idem esset, ac si adulterio conniveret; unde mortaliter peccaret, & à divortio faciendo impediretur.

641 Inter. 8. Adulter facto divortio, habetne actionem repetendi innocentem, qui lapsus est in adulterium post sententiam divortii latam.

Resp. Quòd Judex possit sua auctoritate illos reconciliare, non est difficultas; quia sententia divortii non abstulit jus Superiori, ne possit Conjuges separatos, quoad torum, & habitationem, iterùm conjungere ad vitanda pericula incontinentiæ; imò tenetur hoc facere, quando adest scandalum, vel manifestum incontinentiæ periculum. Ita Bonacin. mox citandus. Sed an adulter habeat actionem repetendi innocentem factum nocentem, est dissensio inter Doctores. Negat Bonac. loc. supra cit. num. 19. cum Ledesma, Henriquez, Sanchez, Reginaldo, & aliis, & est probabilis sententia. Tamen probabiliorem oppositam putat Dian. *p.* 9 *tr.* 8. *res.* 39. asserens non solùm ex Judicis officio, sed ad petitionē partis cogendum esse innocentem, postmodum nocentem, nocenti dimisso reconciliari, obligatosque esse in conscientia hanc præstare reconciliationem quolibet volente; & ratio ipsius est, quia sententia divortii ob adulterium ab altero Conjuge commissum non concedit innocenti jus ab eo divertendi; sed jus, quod ex adulterio acquisivit, declarat, ut eo publicè uti possit. At jus, quod ex adulterio innocenti acquiritur, est, dum innocens est: ergo facto nocente cessat prædictum jus, ac proinde obligatus est reconciliari, sicut obligaretur, si adulterium commisisset ante sententiam latā & pro hac sententia idem Diana citat Martinum, Perez, Præpositum, Hurtadum, Poncium Coninchum, & Castropal. *tom.* 5. *pun.* 6. *§.* 6. *num.* 11. qui respondet ad omnia argumenta, quæ pro contraria sententia adducit Sanchez.

642 Inter 9. Post sententiam divortii potestne Conjux innocens, vel adulter suscipere Sacros Ordines, aut ingredi Religionem?

Resp. Conjux Innocens facto divortio ob fornicationem potest invita Uxore, vel profiteri in Religione, vel Sacris Ordinibus insigniri; patet *ex cap. Agatosa* 27 *quæst.* 2. & *cap. Constitutus de conver. coniugat.* Idem dico de Uxore innocente quoad Religionem Sed cōjux adulter non potest absque licentia innocentis Sacros Ordines suscipere, aut profiteri in Religione: quia innocens habet jus concedendi reconciliationem conjugi adultero, & illum repetendi, quo jure non potest invitus privari, ideoque requiritur licētia conjugis innocentis tacita, vel expressa, ad hoc ut conjux adul-

adulter possit Sacris Ordinibus insignlri, aut professionem emittere in Religione. Verùm si conjux adulter sæpiùs petat ab innocente reconciliationem,& innocens nolit eam concedere,licitè tunc potest, vel Ordines suscipere, vel Religionem intrare;nam censetur licentiam habere ab innocente, qui posteà non poterit ampliùs revocare adulterum Sacris Ordinibus initiatū, vel Religiosum effectum. Ita ex Sanchez, Henriquez, Coninch. Reginaldo,& aliis firmat Bonac. *de matr. quæst.4.pun.5.num* 23. Vide Emman. Sà *verb.Divortium sub nu* 4. & Sylvestrum *eodem verbo qu.* 10.& Dianam *par.3.tract.4.ref.*257.*verf.Secundo nota*.

643 Inter. 10. Adulter, facto divortio, in quibus casibus potest licitè intrare Monasterium, fierique professus?

Resp. Sylvester loco proximè cit. propè finem docet, posse de licentia innocentis, vel si innocens jam ingressus sit, & professus,aut si mulier de adulterio condemnata, vel publicè deprehensa in Monasterium detrudatur ad pœnitentiam perpetuam peragendam, & eam emendatam recipere noluerit, quod potest intra biennium;propter quod tamen monialis non erit, si non fuerit ampliùs processum. Ita Sylvester.

644 Inter. 11. Postquam adulter suscepit Sacros Ordines, vel ingressus est Religionem, teneturne conjux innocens ingredi Religionem, aut votum castitatis emittere?

Resp. Dico, quòd facto divortio, innocens si Religionem ingrediatur, non tenetur adulter manens in sæculo emittere votum castitatis, nec Religionem intrare. Ita neque innocens remanens in sæculo, postquam adulter suscepit Sacros Ordines, vel Religionem intravit,tenetur,vel Religionem ingredi, vel votum castitatis facere, quia hoc nullo jure cavetur,cum *in cap Sanè*, *& cap.Significasti de conuer. coniugator*, solùm loquatur de matrimonio integro,& illæso, non verò quādo factum est divortium, ut pluribus relatis rectè observat Bonac.ubi supra num.24.Vide quæ *dicam infrà in tit.* 158.*de Ordinibus Sacris*, *ad Inter.* 2.

645 Int. 12. Teneturne Vir, secuto divortio, Uxori adulteræ alimenta præbere? & quid si sententia divortii nondum sit secuta?

Resp. Secuto divortio per sententiam Judicis, maritus non tenetur alimenta præbere uxori adulteræ; quia potest illam privare omni jure maritali, & consequenter etiam alimentis. Idem dicendum est, quamvis sententia divortii non sit secuta; nā quoties maritus certus sit de Uxoris adulterio, potest in conscientia alimenta negare; sed in foro externo potest à Judice compelli ad præbendū alimenta Uxori,donec sententia sequatur divortii, quia Uxor,donec sententia sequatur, est in possessione recipiendi à Viro alimenta, in qua possessione manuteneri debet, donec per sententiam privetur. Vide Sanchez *de matrim.lib.*10.*disp* 8 *num* 25 Sotum *in* 4 *dist.* 36. *qu. unic. art.* 3. *ad finem corporis*, & alios quos dat, & sequitur Bonac. *de controv.disp.*3.*q.*11. *pun.* 11. *nu.* 24.

646 Inter. 13. Innocens, qui propria auctoritate fecit divortium cum adultera, teneturne cum ea habitare, & debitum reddere, si per censuras ad id compellatur à Judice?

Resp. Quia in tali casu præceptum Superioris procedit ex falsa presumptione,nō obligat in conscientia, ac proinde talis innocens ex natura rei non tenetur habitare cum conjuge adultera, eique debitum reddere; nec per hoc ullam pœnam in foro conscientiæ incurrere valet, quamvis ad tollendum scandalum in foro externo obedire teneatur, recipiendo Uxorem, & habitando cum ea; nam cum scandalo nihil licet. Ita ex Sanchez, Reginaldo, Soto, Filliucio, & aliis, firmat idem Bonac. *de matrim. quæst.*4. *pun* 5. *nu.* 11. Potest tamē abeundo,si non sit scandalum, illam deserere,ut docet Sot. *in* 4 *dist.* 36. *quæst. unic. art.*3. *in fine*, teste Victorello *in Addit ad* Emmanuel Sà *verb.Divortium nu.* 12. Vide Bonacin. *ibidem num.*10.& ea, quæ dixi *supra in hoc titulo ad Inter.*6 & Dianam *par.*3.*tract.*4.*ref.* 257.& nota hìc,quòd in casu divortii vir, & uxor sunt pares,habetur *ex cap. Christiana* 32. *qu.* 5.

647 Inter. 14. Uxor, quæ sollicitatur à Viro ad sodomiæ peccatum, habetne sufficientem causam faciendi divortium?& in foro exteriori credendum estne dictæ uxori, asserenti se à viro tentatam fuisse de nefando vitio?

Resp. Dico primò, posse Uxorem in dicto casu discedere ad tempus, & separari à Viro propter periculum Animæ, donec Vir resipiscat; nam non habet causam sufficientem faciendi divortium perpetuum, ut haberet, si ejus Conjux cum alio dictum peccatum nefandum committeret; quia caro Conjugum non dividitur, nisi per copulam cum alio habitam. Dico secundò probabilius esse, quòd in foro externo Judex non debeat credere dicto mulieris, ne detur occasio fœminis accusandi Viros, & impediendi vitam conjuga-

lem,

lem, & ita pluries decidisse Rotam, testantur Auctores, quos refert, & sequitur Bonac. ubi supra sub nu. 4. qui rectè hanc doctrinam limitat, nisi præter feminæ assertionem, non extent alia indicia, quibus Judex inducatur ad credendum dicto mulieris; nam in tali casu non præcisè creditur ei, sed ex indiciis formatur judicium. Cæterùm Peccatum contra naturam est una ex causis diuortii, secundùm Sanct. Thom. *in addit. ad 3. part. quæst. 62. art. 1. ad 4.* & ibidem Ledesma teste Emmanuele Sà *verb. Divortium num. 12. in fine*, & Armilla *verb. Matrim. sub n. 75.*

TITVLVS LXXIII.

De Dubiis.

Vide tit. de Delict. Inter. 2.

648 Inter. 1. Quid est dubium, seu dubitatio, & quando contingit?

Resp. Est cognitio duarum rerum contrariarum; neutram ipsarum judicando veram. Nicol. *in Flos. verb. Dubiam*. Contingit verò, quando de aliquo, vel circa aliquid dubitatur, & cum pro utraque parte sunt æqualiter rationes, aut quasi æqualiter, & tamen neutri parti assentitur. Syluest. & Emm. Sà *in verb. Dubium n. 1* Bonac. *de Peccatis disp. 2. q. 4. pun. 6. n. 5.*

649 Inter. 2. Quid significat dubium juris, & dubium facti, & quomodo contingere possunt?

Resp. Dubium significat, quòd intellectus humanus in neutram partem inclinare potest, & neutri parti assentitur; & distinguitur ab opinione, quia opinio est assensus cum formidine de opposito, ut dixi *ad Inter. 1. antecedentem & dicam in tit. 155. de Opinione, ad Int. 1.* Dubium juris contingit, quando quis ignorat legem continentem pœnam: Dubium verò facti, quando quis scit latam esse legem continentem talem pœnam, sed dubitat, an factum, quod perpetrauerit, sit prohibitum sub tali pœna. Est communis sententia, sed vide Bonacin. *de Cens. disp 7. qu. 2. punct. 5. n. 1.* & Tolet. *lib. 1. cap 57. n 4. & 5.*

650 Inter. 3. Tam in dubio juris, quàm in dubio facti, censendus estne quis irregularis propter aliquod crimen ab eo perpetratum, cui à Jure est annexa pœna irregularitatis?

Resp. In dubio juris, posita ignorantia invincibili, nullus censendus est irregularis Ita Bonac. loc. cit. nu. 2 & seq. & Diana *part. 3. tr. 5. resol. 72. & par. 4. tract. 2. res. 52.* qui Doctores rationes etiam pro hac sententia adducunt. Vide Emm. Sà *verb. Irregul. n. 3.* In dubio facti homicidii, Doctores communiter docent, censendum esse irregularem, & patet *ex cap. ad audientiam, & cap. significasti 2. de homic.* Vide Sanch. *in Sum. tom. 1. lib. 1. cap. 10. n. 45. & seq. & infrà in hoc tit. ad Inter. 9.* & præsertim Tolet. *lib. 1. cap. 57. n. 4. 5. & 6.* qui luculenter hoc dubium decidit, cui ego libenter adhæreo; nam inquit, quòd in dubio facti debeat unusquisque apud se, & in foro animæ potiùs se irregularem existimare, quia in iis, quæ concernunt animæ salutem, tutior pars est eligenda; secus verò in foro contentioso, ubi agitur de pœna imponenda, & nullum est periculum animæ, non debet judex aliquem reputare irregularem, cum sit contra naturalem æquitatem, ubi incertum est delictum, certam imponere pœnam: sed ubi agitur de pena concernente salutem animæ, tunc tutius est in dubio reputari irregularis, quia si non reputatur, est periculum errandi contra salutem animæ. Ita Tolet ubi suprà, & ibi plura ad hoc propositum videnda relinquo. Oppositum tamen docet Diana *resol. 52. cit.* Sed sententiam Toleti tenet etiam Syluest. *verb. Dub. num. 7.* & alii multi, & præsertim Armilla *verb Dubitatio n. 2. & 3.*

651 Inter. 4. Qui dubitat, an peccatum mortale commiserit, necnè, teneturne illud confiteri?

Resp. Quidam ex neotericis dicunt, quòd non teneatur, & absolutè tenent peccata dubia non esse materiam confessionis: hos refert Diana *part. 3. tr. 4. resol. 60. & par 4. tr. 3 res. 5. & par. 10. tr. 12. res 2 & tr. 16. res. 79 vers. & hæc omnia;* sed ipse Diana horum sententiam improbabilem putat, & meritò, quia est contra praxim omnium fidelium, & totius Ecclesiæ, à qua non est recedendum, sed omninò est tenenda cùm communi antiquorum Theologorum Schola, & præcipuè D. Thom. *in 4. dist. 21. quæst. 2. art. 3. ad 3.* Et hanc nostram affirmatiuam sententiam amplexi sunt multi recentiores, ut Sanchez *in Summ. tom. 1. lib. 1. cap. 10. n. 57.* Filliucius *tom. 2. tr. 21. cap. 4 nu. 171.* Azorius *tom. 1. lib. 1. cap. 4. quæsito 3.* & alii plures, quos citat, & sequitur Diana loco suprà cit. Vide Leandrum *tom 1. de Sacr. tr. 5. disp. 5. q. 26.* Tamburinum *Opuscul. de confess. lib. 2. cap. 1. §. 3. n. 14.* & ea quæ ego breviter dicam *ad Inter. sequentem*, cum Bonacin. quibus addo Sylvest. *verb. Confessio 2. numer. 3.* Vide etiam Bonacin. *de Sacram. disp. 5. q 5. sect. 2. pun. 4 nu. 7.*

652 Inter. 5. Peccata dubia possuntne esse materia Confessionis, & quando, & in quo casu?

Resp. Dico, quòd si quis sciat peccatum admisisse, sed solùm dubitet circa gravitatem peccati, scilicet, an fuerit mortale, vel veniale, tunc certè esset materia Confessionis. Dico secundo, quòd si quis post diligentem animi discussionem dubius maneat, an mortaliter peccaverit, itaut in neutram partem assentiendo inclinare possit, tenetur quidem illud peccatum sub dubio confiteri: ergo peccata dubia modo dicto, possunt esse materia Confessionis. Bonac. *de Sac. disp. 5. q. 5. sect. 2. pun. 2. §. 3. diffic. 4. n. 2.*

653 Inter. 6. Qui dubitat, an commiserit peccatum mortale, teneturne illud confiteri?

Resp. In Resp. *ad Inter. antecedentem*, docui ex Bonac. ibidem citato, quòd peccata dubia possunt esse materia Confessionis, & quòd teneatur pœnitens illud peccatum sub dubio confiteri; & hoc iterùm doceo (quidquid in contrarium dicant aliqui. Vide igitur Sanchez *in Sum. lib. 1. cap. 10. nu. 67.* Cardin. de Lugo *de pœnit. disp. 16. sect. 2. num. 63.* & alios, quos refert, & sequitur Diana *par. 4. tract. 3. resol. 5. & part. 10. tract. 12. resol. 2.* ubi asserit hanc esse communem Theologorum sententiam cum eorum Magistro D. Thom. *in 4. disp. 21. qu. 2. art. 3. ad 3.* Rationes hujus veræ sententiæ invenies apud eumdē Dianam loc. cit. & apud Cabrinum *ubi suprà ref. 12.* & alios penes ipsos, qui etiam ad argumenta contraria satis respondent. Vide iterùm Dianam *p. 6. tr. 6. ref. 32. & par. 11. tract. 8. resolut. 44.* & infra *ad Inter. 8.* & Sylvest. *verb. Confessio 2. quæst. 2.*

654 Inter. 7. Peccata dubia, & sub dubio confessa, si postea advertatur fuisse certa, tenemurne illa iterùm in Confessione aperire?

Resp. Maximè; nam quando reperiuntur certa, pro certis iterùm debent confiteri; est sententia communiter recepta inter Doctores, & docet Bonac. *de Sacram. disp. 5. q. 7. pun. 4. §. 2. sub num. 15.*

655 Inter 8. Qui peccatum confessus est ut dubium, teneturne cessante dubio iterùm illud confiteri ut certum?

Resp. Affirmativam sententiam docui *in Resp. ad Inter. antecedentem*, & ibi pro hac sententia adduxi Bonacinam; nunc addo Sanchez *in Summ tom. 1. lib. 1. cap. 10. numer. 69.* & Turrianum *de pœnitent. quæst. 9. art. 2. disp. 29. dub. 6.* Et ratio est, quia peccatum explicandum est in Confessione, prout est in conscientia pœnitentis; prædictum autem peccatum jam est in conscientia pœnitentis ut certum, qua ratione non erat subjectum clavibus, sed solùm ut dubium: ergo adest obligatio manifestandi illud in confessione: sic inquit Turrianus. Vide Dianam *par. 3. tr. 4. ref. 91. & par. 4. tract. 3 ref 5. & par. 6. tract. 6. resolut. 31.* & hæc sententia est communis, & in praxi sequenda, ut asserit Cabrinus *de cas. ref. par. 1. resol. 13.* sed cum hac limitatione, scilicet, quando pœnitens tantùm confessus est se dubium mortale commisisse; nam si integrè fassus est peccatum, quod fecit, dubitans tamen ipse, vel Confessarius, an esset mortale, tunc non tenetur iterùm Confessionem illius peccati repetere, nisi aliunde confessio fuerit irrita, uti bene observat Sanchez, & Cabrinus locis supracit. Et ratio est, quia in hoc casu nulla nova circumstantia explicanda occurrit, nec ad Confessionis valorem est necessarium, ut pœnitens, aut Confessarius sciat determinatè, peccatum confessum esse mortale, aut veniale, cum hoc distinctè, & determinatè scire de omnibus peccatis sit impossibile. Vide igitur Sanchez, Dianam *dicta resol. 91.* & Cabrinum ubi supra, qui plures concordantes adducunt:

656 Inter. 9. Qui dubitat, an excommunicationem, vel aliam censuram incurrerit, quid facere debet pro suæ conscientiæ quiete?

Resp. Debet sub conditione absolutionem procurare, & interim se gerere ut excommunicatum, quantum sine infamia, & scandalo fieri potest; sed si communis persuasio, & rumor de excōmunicatione contracta adsit, debet se abstinere à communione Fidelium, & ab administratione Sacramentorum, vel receptione, si inde sequatur scandalum. Vide Emmanuel Sà *verb. scandalum numer. 5.* Cæterùm in dubio juris, nemo in foro externo, aut interno censendus est excommunicationem incurrisse, quia odia sunt restringenda, & favores ampliandi. Favet Bonacin. *de Cens. disp. 7. quæst. 2. pun. 5. num. 2.* In dubio verò facti, quidam docent, & benè, quòd debeat se habere ut excommunicatum, ut colligitur *ex cap. ad audientiam, & cap. Significasti, & c. petitio tua de homic.* ubi tamen solùm fit sermo de irregularitate. Licèt non desint aliqui asserentes, nec in dubio quidem facti aliquem se gerere debere ut excommunicatum. Vide Dian. *par. 4. tract. 3 ref. 35. & par. 5. tract. 9. ref. 44.* & DD. penes ipsum. Denique Lezana *verb. dubia Regul.* aliis allegatis sic habet: Religiosum dubitantem, an excommu-

mu-

municationem, suspensionem, vel interdictum contraxerit; vel an sententia excommunicationis, suspensionis, vel Interdicti contra eum lata sit; si facta sufficienti diligentia ad inveniendam veritatem, adhuc maneat dubius, sive tale dubium sit juris, sive facti, non esse censendum excommunicatum, suspensum, aut interdictum. Ratio est, quia nullum jus est determinans, aliquem in tali casu censendum esse excommunicatum, suspensum, aut interdictum (sicut extare dixi hic *ad Inter.* 3. de Irregul. in dubio facti homicidii) secus est, quando aliquis certus esset de censuris contra eum latis, aut quando dubitaret, an Judex, vel Prælatus servaverit modum procedendi jure requisitum. Vide ergo Lezanam loc. cit.

657 Inter. 10. Qui dubitat, aliquem esse excommunicatum denunciatum, teneturne illum vitare? & quid si vellet confiteri cum Sacerdote; quem dubitat esse excommunicatum vitandum?

Resp. Nequaquam: Nam non sufficit dubium quamvis prudens dictæ denunciationis; sed requiritur notitia illius moraliter certa, ut teneatur illum vitare. Ita ex Suarez firmat Hurtado *de except. disput.* 11. *diff.* 3. *num.* 20. quibus subscribit Diana *part.* 4. *tract.* 3. *resolut.* 71. Ita etiam obiter doceo *in titul.* 87. *de Excommunicatione, & Excommunicatis, ad Inter.* 8. Vide Emmanuel Sà *verb. Excomm. n.* 34. & Dianam ibidem *ref.* 35. *vers. Notandum est*; ubi rectè advertit, quòd si quis confiteri vellet, quem dubitat esse denunciatum, deberet abstinere, ne se exponat periculo faciendi Sacramentum irritum; modò absque scandalo, vel alio periculo fieri possit. Quæ doctrina est valdè notanda.

658 Inter. 11. Qui manet dubius, an suum consilium influxerit ac homicidium secutum, debetne se irregularem reputare? & teneturne ad restitutionem damni illati?

Resp. Doctores communiter docent, quòd sic, quia in dubio præsumitur delinquentem fuisse motum ex consilio, aliàs non fuisset facturus. Sanchez, Sayrus, Merolla, Tabiena, & Avila *part.* 7. *disp.* 6. *sect.* 2. *dub.* 2. *conclus.* 5. quos refert, & sequitur Diana *par.* 4. *tract.* 2. *resol.* 25. ubi prætereà docet ex Cornejo, quòd in tali casu standum est dictis ipsius Consulti, itaut si dicat, se motum non fuisse per consilium, liber maneat Consulens ab irregularitate. Imò probabile etiam putat (si post adhibitam diligentiam, adhuc dubius remaneat, & homicida ei asserat, ad homicidium perpetrandum non fuisse motum eo consilio) ad nullam teneri restitutionem, si tamen, ut benè dicit Sanchez, homicida sit fide dignus, vel aliæ conjecturæ concurrant. Ita ex aliis docet Diana *p.* 3. *tr.* 5. *ref.* 8. *§. Notandum est tamen*, quibus ego subscribo. Stando tamen in opposita sententia, quæ est tutior, dic cum Molina, ita Consulentes non teneri restituere totum damnum, sed partem, pro quantitate dubii, si adhuc maneat dubius Consulens de sui consilii influxu in homicidium.

659 Inter. 12. Peccatne, qui in dubio, ex duabus opinionibus contrariis, unam eligit, & secundum illam operatur?

Resp. Non peccat, nisi pro contraria esset aliquis Scripturæ locus, aut Ecclesiæ auctoritas; debet tamen cum aliqua bona ratione ex animo dubietatem expellere, & certò credere, opinionem ab eo electam, esse veram; nam si, priusquam id faciat, aliquid ageret, peccaret contraveniendo conscientiæ dubiæ. Navar. *in Man. c.* 72. *num.* 288. Emman. Sà *verb. Dubium nu* 10. & alii communiter. Vide S. Antonin. *par.* 1 *tit.* 3 *cap.* 10. *§.* 10. *verb. Regula Moralis*.

660 Inter. 13. Confessarius in gravioribus dubitationibus potestne licitè amplecti quamcumque opinionem, quæ sibi videtur probabilis? vel tenetur consulere Viros doctos, & pios, antequam pœnitentem absolvat?

Resp. Dico, quòd tenetur doctiores, piosque Viros consulere, ne temeritate ductus animabus periculum creet, sibique exitum infelicem. Ita ex Solonio 2. 2. *quæst.* 63. *artic.* 4. *controv.* 2. *colum penult.* docet Victorellus *in addit.* ad Emm. Sà *verb. Confessor, propè fin.* ubi prætereà addit hæc verba: *Notet hæc indoctus, & audax Confessarius, hostis potiùs, quàm medicus animarum, & resipiscat*. Et rectè quidem; nam non omnis opinio est probabilis, quæ ei per errorem forsitan probabilis videtur; aliqua enim est nimis laxa, altera erronea, vel scandolosa, ideòque reprobata; aliqua denique minùs probabilis, & tuta, quare ut in tuto ponatur animæ nostræ salus, & proximorum, semper opinionem tutiorem in dubiis, & semper probabiliorem, relicta minùs probabili, sequi debemus. Ratio est, quia in dubiis tutior pars est eligenda juxta *cap. Iuvenis de sponsalibus*, & certum tenere debemus relicto incerto, juxta *cap. si quis de pænit. dist.* 7. præsertim in his rebus, quæ concernunt animæ salutem. Vide quæso, quæ dicam *in tit.* 155 *de Opinione, ad Int.* 6. 8. & 9. Sylvest. *verb. dubium num.* 2. & Armill. *verb. dubitatio nu.* 2.

661 Inter. 14 Qui solùm dubitat de fide, estne hæreticus?

Resp. *In cap.*1. de hæreticis, Stephanus Papa asserit, dubium in fide esse infidelem, & ita tenent plures Doctores apud Sanchez *in Summ.tom.*1.*lib.*2.*cap.* 7. *num* 12. & alii apud Dianam *par.*2.*tract* 16.*ref.*53. qui tamen oppositum sustinet. Ego tamen sentio cum communi, quæ tenenda est, ut inquit Emmanuel Sà *verb. Hæresi num.*1. Est autem dubius in fide, qui nec credit articulis, & rebus fidei, nec discredit, sed est suspensus omninò: Unde dubium in fide reducitur ad hæresim, ut bene docet Toletus *lib.*5 *cap.*4. *nu* 3. Bonac. *de censu.disp.*2.*quæst.*5.*pun.*1.*num.* 3. Verum est tamen, quòd duo sunt necessaria, ut dubium hoc faciat hominem hæreticum; primum, ut sit cum pertinacia; secundum, ut sit voluntarium dubium, quod sua spontè habet. Vide Tolet. loco cit. Cæterùm qui per ignorantiã non crassam errat in fide, tamen se Ecclesiæ Romanæ submittens, paratus id credere, quod illam credere intellexerit, non est hæreticus. Emmanuel Sà ubi suprà. Et nota, etiam in contraria sententia, dubium censeri fide semper quoad forum externum censeri infidelem, ut docet Sanchez *loc. cit. c.*8.*n.*13.

TITULUS LXXIV.

De Duello.

Vide tit. de Cler. &c. Int. 4.5. *tit. de Infam. Int.*2.

662 INter. 1. Vir nobilis potestne sine gravi peccato acceptare duellum ad vitandam infamiam, & ne timiditatis notam apud alios incurrat?

Resp. Affirmativam sententiam conatur defendere Hurtadus de Mendoza apud Dianam *part.*5.*tr.* 4. *resol.* 99. sed tandem asserit, hanc sententiam esse speculativè probabilem, practicè verò esse difficilem. Non est igitur discedendum à communi sententia, nempè licitum non esse acceptare duellum, etiamsi recusando videatur aliqua infamia imminere apud illos, cum quibus vivitur; nam potiùs perpetua infamia contrahitur à certãtibus in duello, ut decernitur in Concil. Trid. *sess.* 14. *cap.*4. *de reform.* cum duellum sit intrinsicè malum, & prohibitum, etiam lege Ecclesiastica: ergo recusans duellum, nullam honoris sui jacturam facit apud Christianos, & pios homines. Et ita tradunt Sayrus *in Clavi Regia*, Valentia, Rodriquez, Peregrinus, Sanchez, Filliucius; & Turrianus allegati per Bonacinam *de Restit. disp.*2 *qu.ult sect.*1 *pun.* 10. *nu.*9. & *de Censu.disp.*2.*qu.*6. *pun* 4. *num.* 11. ubi plures concordantes refert, Cabrinus *de cas reserv p.*2.*cas* 1 *annot.* 7. *numer.* 34. Et oppositum est omninò damnatum ab Alexand. VII. anno 1665. & est propositio 2. in suo Decreto reprobata. De Excommunicatione, quæ contrahitur propter duellum; Vide Dian. *par.*2.*r.* 16. *ref.*53 & *p.*3.*tr.*6.*ref.*1.

663 Inter. 2. Si aliquis provocetur ad duellum, nisi æqualibus cyathis respondeat, potestne sine peccato mortali respondere cum periculo inebriandi?

Resp. Layman *lib.* 3. *sect.*4 *nu* 5. Lessius, & Villalobos, quos refert, & sequitur Diana *par.*6 *tr.*7 *ref.* 44. dicunt, licitum esse inebriari mortis vitandæ causa, quam aliquis per violentiam minatur, nisi respondeat. Sed oppositum videtur probabilius, & tutius, quia non sunt facienda mala, ut eveniant bona. Unde Sanctus Pater Augustinus *Serm.* 231. & *seqq. de tempore*, sic habet: Qui alterum cogit, ut se plus, quàm opus est, bibendo inebriet, minus malum ei erat, si carnem ejus vulneraret gladio, quàm animam ejus necaret. Ideò etiamsi ad hoc veniretur, ut tibi diceretur? Aut bibas, aut morieris; melius erat, ut caro tua sobria occideretur, quàm per ebrietatem anima moreretur. Ergo non licet ad vitandam mortem se vino repleri cum manifesto periculo ebrietatis; & consequenter dicendum est in casu nostro, non posse sine peccato mortali respondere cum periculo inebriandi. Et ita ex Divo Augustino respondent Cajetan. 2.2. *qu.* 150. *art* 2 Azorius *to.*1. *lib.*7.*cap.*33.*qu.*5.*propè finem*, & alii. Melius est enim mori, quàm fædari; imò potiùs mori debemus, quàm Deum offendere; nam mortale est, se ebrietatis periculo committere, ut asserit Emm. Sà *verb ebrietas num.* 1. & alii communiter.

664 Inter. 3. Locum ad Monomachiam concedentes, quam pœnam incurrunt?

Resp. Omnes dominium temporale habentes, qui Terris suis locum ad Monomachiam concedunt, (hoc est, causa duelli) ultra alias gravissimas pœnas, incidunt etiam in Excommunicationem latæ sentẽtiæ, à qua excepto Summo Pontifice, nullus potest absolvere, nisi in mortis articulo, ut patet ex Concil. Trid *sess* 25 *de reformat c* 19 & ex diversis Summorum Pontificum Bullis, ut videre licet apud Barbos. in Trid loco cit num.2. Bonac. *tom.* 3 *disp.*2.*qu* 2. *pun.*4 & Stephanum à S Gregorio *de controv l.*1.*cap.* 18. qui latè de hac tractat materia, & notat etiam, quòd Monomachia idem est, ac singularis pugna, sci-

scilicet unius cum uno pugna ex condicto. Et adest Textus *in cap Monomachia 2 quæst.*4 Vide etiam Toletum *lib.5 cap.*6. *nu.* 17. & Emman. Sà *verb. Duellum*, & *verb. Excommun. Papæ reserv. num.* 16. Dictam Excommunicationem esse Papæ reservatam, clarè patet ex Decreto Sac. Congregat. quod incipit, Sac. Congreg. & ex Bulla Clem. VIII. data die 2. Septembr. 1592.

665 Inter.4. Quænam sunt illæ personæ, quæ ultra alias pœnas incurrunt etiam Excommunicationem Papæ reservatam propter duellum?

Resp. Non solùm Principes, Domicelli, aliique Terrarum Domini, qui in locis suis permittunt duellum, aut singulare certamẽ, ut dixi in præced. resp. incidũt in talem Excommunicationem; sed etiam qui pugnant in duello, vel diffidationes faciunt, aut invitant, & provocant. Item Patrini, & qui consulunt, vel alio modo favent, auxilium, vel favorem præstantes. Imò qui spectaculo concurrunt, & ex industria intersunt, ultra alias pœnas, Excommunicationem itidem incurrunt, ut constat ex Bull Greg. XIII. Pii IV. & Clem. VIII. quas per extensum refert idem Stephanus à S. Gregor. *ubi suprà cap.* 18. *num.* 6. Qui verò circa hanc duelli materiam plura scire desiderat, legat præf. Auth. loc. cit. Bonac. *ubi supr. punct* 4. *per tot* & Dianam *part.* 3 *tract.* 6 *resol.* 1. *part.* 6. *tract.* 6. *res.* 20. & 21. qui diversos decidunt casus pertinentes ad duellum.

666 Inter. 5. Qui in duello inimicum occidit, gaudetne Ecclesiæ immunitate?

Resp. Conantur quidam probare illum non gaudere, sed meritò reiiciuntur à nostro Diana *par.* 4. *tract.* 1. *resol.* 46. & *par.* 6. *tractat.* 1. *resol.* 26. *vers. Quaro decimo tertiò.* Et ratio est, quia duellum non est inter casus exceptuatos à jure, qui non gaudent immunitate: ergo non sunt audiendi oppositum docentes.

667 Inter. 6. Debent privari Ecclesiastica sepultura, qui in conflictu duelli vulnerati, & eadem die, vel alio posteà moriuntur?

Resp. Dummodò non decedant in ipso loco duelli, non sunt Ecclesiastica sepultura privandi, ut benè docet Diana *par* 2. *tract* 16. *res* 52. cum Sancio contra Peregrinum *in tract. de duello q.* 7. *n* 4 qui pœnam Concil. Trident. *sess.* 25. *c.* 19. *de refor.* ultra rigorem litteræ extendit; nam in Trid. loco cit. sic habetur, *Et si in ipso conflictu decesserint, perpetuò careant Ecclesiastica sepultura.* Ergo dicendum est, quòd si in conflictu non decesserint, poterunt sepeliri in loco sacro, quia non debemus hanc pœnam extendere ultra id, quod verba legis sonant; licèt probabiliter contrarium doceat Homobonus *in consult. cas. consc. tom.* 2. *par.* 7 *resp.* 64. Sed nostram sententiam approbat etiam Lezana *to.* 4. *consf.* 49. *n.* 33. Vide Dian *p.* 11. *tr.* 6. *res.* 26. ubi plures concordantes refert. Item vide Rotarium *de exam. Cler. cap.* 9. *sect.* 12. *sub num.* 11.

668 Inter. 6. Potestne sepeliri in loco sacro qui percussus in duello cadit in terram, & signa contritionis ostendit; sed quia non adest confessarius, confessionem non præmittit, sed moritur?

Resp. Affirmat Portellus *in Resp. Moral. p.* 3. *cas.* 10. *nu.* 3. sed negat Homobonus loco supracit. cum Riccio: & hoc mihi probabilius videtur, quia ut docet Sancius *in selectis disp.* 36. *num.* 9. duellantibus, si in loco conflictus morerentur, quamvis ibi essent ministrata Sacramenta pœnitentiæ, & Eucharistiæ, non esset concedenda Ecclesiastica sepultura, quia semper verificatur, in loco conflictus decessisse, ut vult Tridentinum: nec refert, quòd major, vel minor mora inter mortem, & cessationem pugnæ intercesserit, cum semper verificetur decessisse in duello; & ita determinatur in Rituali Romano jussu Pauli V. edito, nam ibi in Rubr. de exequiis sic dicitur: *Negatur Ecclesiastica sepultura morientibus in duello, etiamsi ante obitum dederint pœnitentiæ signa.* Ergo ab hac sententia non est recedendum. Vide Dianam *p.* 4. *tr.* 4. *res.* 192.

TITULUS LXXV.

De Ebrietate.

Vide tit. de Duel Inter. 2. *tit. de Gula Int.* 2.

669 INter. 1. Quid est ebrietas, & quale peccatum est se inebriare?

Resp. Ebrietas secundum Div. Thom. 2. 2. *q.* 150. est inordinata vini potatio, causa voluptatis facta, privans potatorem usu rationis, Unde qui vinolentiæ ita deditus est, ut ebrietatem scienter incurrat, proculdubio mortaliter peccat. Ita S. Th. *ubi supr. art.* 2. Sylvest. *verb Ebrietas num.* 2. Navar. *in Man. cap* 23. *num.* 121. Tolet. *lib.* 8 *cap.* 61. Bonac. *de præcept. Eccles. disp. ult. q.* 1 *pun* 1. *n.* 2. *vers.* 4. Pax-Jordanus *to.* 1. *lib.* 1. *tit.* 7. *n.* 7. Alloz. *verb. Ebrietas nu.* 1. & alii communiter.

670 Inter. 2. Qui expertus est aliquoties se ex tali vino, vel simili potu quoad qualitatem, vel quantitatem inebriari, peccatne

ſemper mortaliter, dum illud bibit cum periculo ebrietatis?

Reſp. Semper mortaliter peccat; nam qui poteſt prævidere imbecillitatem ſui cerebri, & tamen tractus dulcedine vini non vult ebrietatem vitare; nec à potione abſtinere, dicitur eſſe in culpa, dum ſponte ebrietatis periculo ſe exponit; & quamvis ebrietas non ſit ita frequens, & aſſidua, tamen quia voluntaria exiſtit, directè, vel ſaltem per indirectum volita in ſe, aut in cauſa, ſemper eſt peccatū: ideò cum ſcit ſe uſum rationis perditurum, ſeu in ebrietatem venturum, & nihilominùs potum talẽ ſumit, vult ebrietatem, & conſequenter peccatum mortale. Ita docent Sanctus Thomas loco ſupra cit. *ar.* 2. in corpore, *& in reſp. ad* 1. Tabiena, Angelus, Leſſius, quibus ſubſcribit Pax-Jordan. ubi ſuprà nu. 8. Navar. *in man. cap.* 23. *nu.* 121. Tolet. *lib.* 8. *cap.* 61. *nu.* 1. Moron. *reſp.* 89. *num.* 15. & alii communiter. Vide quæ dixi *in tit.* 74. *de Duello*, *ad Int.* 2. & etiam, quæ dicam *in titul.* 101. *de Gula pariter ad Inter.* 2. Qui verò inadvertenter in ebrietatem incidit, neſciens vini virtutem, aut non credens potum eſſe immoderatum, à peccato quidem excuſatur à DD. Vide Cajet. *in Sum. verb. Ebrietas*, & Em. Sà *eod. verb. num.* 1.

671 Inter. 3. Quando quis ſcienter excedit modum bibendi, ob quem redditur nimis lætus, aut turbatur in phantaſia, & plus ſolito, & inſolita, aut inordinata loquitur, peccatne mortaliter?

Reſp. Quidam dicunt, quòd ſi non totaliter inebriatur, nec perdit uſum rationis, quia ſcit, quod facit, ſolùm venialiter peccet. Ita Tolet. Cajetanus & alii. Mihi tamen videtur dicendū peccare mortaliter, ſi ſcienter, & ſponte bibat ſine cauſa, ut tractus dulcedine vini, aut cauſa voluptatis; nam notabiliter lædit uſum rationis, & exponitur periculo proximo peccādi mortaliter: ergo mortaliter peccat (qui enim amat periculum, peribit in illo) Ultrà quod nunquam ſine gravi ſcandalo hoc contingere ſolet. Vide Sylveſt. *verb. Ebrietas ſub nu.* 2. *propè fin.* Angelum, & Farinac. cum quibus tenet Pax-Jordanus *tom.* 1 *lib.* 1. *tit.* 7 *num.* 10. & favet etiam Bonac. *de præcept. Eccleſ. diſp. ult q.* 1. *pun.* 1 *ſub n.* 2. nam dicit, ſolùm peccare venialiter, ſed præciſo ſcandalo: ergo cum ſcandalo mortaliter peccat. Tandem ſi ſcire deſideras, quot mala ſequuntur, tam animæ, quàm corpori, ex inordinata vini potatione, & ex ebrietate: Vide Leſſium *lib.* 4. *p.* 3. *dub.* 3. *per tot.* ubi luculenter ejus turpitudinem, & damna recenſet. Itẽ vide Pacem-Jordan. ubi ſup. nu. 6. & præſertim Dominum meum de Zaulis Epiſcopum Verulanum *tom.* 1. *obſerv. ad Rubr.* 30. *lib.* 4. *num.* 8 & 9. ubi more ſuo egregiè loquens de ebrietate, & nimia vini potatione, ſic inquit: *Inducit exilium mentis, & libidinis incentivum, aufert memoriam, diſſipat ſenſum, confundit intellectum, impedit linguam, corrumpit ſanguinem, totum corpus debilitat, ac eſt fons omnium vitiorum*. Et num. 10. ait, Ebrios deteriores eſſe Brutis, & Diabolo, vocans eos filios Belial ſine jugo, & Apoſtatas: denique nu. 15. probat, quòd mediante crapula, & ebrietate alitur ignorantia. Unde ſi Ebrietas ſecū tot mala invehit, ultra grave peccatum, quod committitur, jure meritò vitari debet ſuperflua potatio à perſonis præcipuè Eccleſiaſticis, cum per Sacros Canones ipſis omninò prohibeatur, & graviſſimis pœnis puniantur Ebrioſi. Vide *cap. à Crapula*, *de vita & honeſtat. Clericor. &c. Quando* 2. *diſtinct.* 40. Ubi prætereà præcipitur Clericis, & Religioſis, ut ſobriè, & moderatè bibant. Temperent igitur ſibi vinum, & ſe à vino juxtà diſpoſitionem dicti *cap. à Crapula*, quia ſicut vinum purum immoderatè ſumptum eſt cauſa plurimorum malorum, ſic temperatus potus ſuis non caret utilitatibus, ut refert Barboſ. *de poteſt. Epiſcop. par.* 1. *titul.* 2. *gloſſ.* 11. *num.* 4.

672 Inter. 4 Actus mali, & peccaminoſi, quos Ebrius facit in ebrietate, debetne ei imputari ad peccatum?

Reſp. Si Ebrius citra culpam ſuam factus eſt ebrius, nullam contrahit culpam per quoſcumque actus malos in ebritate factos, quia non ſunt voluntarii, nec ſcienter facti. Si verò culpabilis fuit ebrietas, meritò ei imputari debent ad peccatum, quia ſunt voluntarii in cauſa, cum ſint prævifi, aut ſaltem prævideri deberent. Ideoque ſi fornicetur, polluatur, aut ſi occidat, vel vulneret, ſemper mortaliter peccat, ut docet Sanctus Thomas 2. 2. *quæſt.* 150. *art.* 4. & ibi Cajet. *dub.* 2. Sanch. *in Sum. tom.* 1 *lib.* 1. *cap.* 16. *numer.* 44. Medin. *in* 1. 2. *quæſt.* 71 *art.* 5. *concl.* 4. & contra nonnullos dicunt, etiam hoc eſſe verum quoad peccata blaſphemiæ, perjurii, & infidelitatis, quia licèt ea peccata in ſe non ſint voluntaria, nec ſcienter fiant; tamen in cauſa ſunt prævifa, & libera, nec Deus ea acceptat, ut facetias. Vide Tolet. *lib.* 8. *cap.* 61. *num.* 5. Emmanuel Sà *verb. Ebrietas numer.* 1. *in addit.* Verùm quoad contumelias, quæ profert ebrius erga homines, cum non ſequatur illis ullum detrimentum, puto non eſſe peccata. Plura circa tale dubium videri poſſunt apud Dian. *part.* 3 *tr.* 6. *reſol.* 52. & Armillam *verb.*

*verb. Ebrietas num.8. & verb. Ignorantia num.*10.

673 Inter. 5. Estne peccatum ex Medicorum consilio propter sanitatem acquirendam usque ad ebrietatem bibere?

Resp. Aliqui absolutè tenent, non posse Medicum sine gravi peccato, saltem directè, pro remedio sanitatis suadere ebrietatem. Vide Paulum Zacchiam *in qq. Medico legalibus lib.6. tit.1. quæst.5. n.6.* nam Doctores communiter docent, ut qui scienter alium inebriat, mortaliter peccet. Verùm quia, ut ait Bonac. *de prac. Eccles. disp. ult. quæst.1. punct.1. n.3.* ebrietas non est ita intrinsecè mala, quin ob justam causam possit aliquando permitti; ideò dico, quòd si pro curando morbo necessarium sit generosum vinum, ex quo sumpto sequitur ebrietas per accidens, sumi possit eo animo, ut morbus pellatur. Ita ex Bannes, Valentia, & Azorio, firmat Emman. Sà *verb. Ebrietas*, nec dissentiunt Tolet. Bonac. Pax-Jordanus, Alloz. & alii. sed hoc intelligendum est, dummodò non timeatur aliquod damnum in ebrietate faciendum, scilicet, quòd tempore ebrietatis occidat, vulneret, blasphemet, aut aliud malum committat, quia non sunt facienda mala, ut eveniant bona; siquidem salus animę præferri debet sanitati, vitæ, atque omnibus rebus, ut habetur *cap. si habes*, 24.*q*.3. & ita concludit Tolet. *lib.8. cap.61. n.2.*

674 Inter. 6. Peccantne mortaliter, qui vendunt vinum iis, quos probabiliter credunt lapsuros in ebrietatem?

Resp. Vendentes vinum bibere volenti in ea quantitate, ut probabiliter credere possint, aut experti sint lapsurum in ebrietatem, utique mortaliter peccant, quia absque justa causa omittunt impedire peccatum proximi, negando ei tantam vini quantitatem, prout poterant, & tenebantur: nec est justa causa, quòd lucrum ipsis cessaret non vendendo vinum in tali eventu, quia hujusmodi lucrum per se loquendo non videtur tanti momenti, ut præferendum sit occasioni peccati, in quod alter prolabitur se inebriando. Ita docent Sanch. *in Sum. lib.1. cap.7. nu.* 33. Valentia, & Rodriq. quibus scribit Bonacin. *de Peccatis disp.2. q.4. pun.2. §. ult. n.32.*

TITULUS LXXVI.

De Ecclesiæ Immunitate.

Vide tit. De Abor. Int.17. tit. de Bannit. Int.2.3. tit. De Blasphemat. &c. Inter.5. tit. de Deb. ex contrac. Int.4.5. titul. de Duel. Inter. 5. tit. de Eccl. pollut. Int.7. tit. de Episcopat. &c. Int.16. tit. De Homicid. Int.1. tit. de Paroch. Int.30. tit. De Simon. Int. ult.

675 INter. 1. Reus, dum est in Ecclesia, potestne vinculis alligari, vel alio modo vexari, usque dum proferatur sententia, an gaudeat immunitate, vel non, & interim ei negare ea, quę sunt ad vitã necessaria?

Resp. Nullo modo potest alligari, aut quocumque modo vexari, quia hoc est, loco sacro carcerem facere, quod expressè prohibetur, *in cap. definivit 27.q.4.* ubi sic habetur: *Nec ipsi aliqua vis, notabilitas, aut damnum inferatur*, Diana *in Summ. verb. Immunitas Eccles. n.* 20. Andreas à Matre Dei *in cursu Theol. Moral. tom.4. tract.18. cap.3. §.6. n.*110. Alloza *verb. Ecclesia sect.3. n.12.* & alii communiter. Vide Sylvestrum *verb. Immunitas 3. nu. 4. & 12.* Lezanam *tom.2. verb. Immunitas Eccles. n.18.* & Bonac. *de Legibus disp.3. q.7. pun.3. num 4. & 5* & consequenter non possunt ei denegari necessaria quæ sunt ad vitæ conservationem.

676 Inter. 2. Quis tenetur victum providere confugientibus ad Ecclesiam?

Resp. Si habent proprium, sibi providebunt de proprio; quòd si non habent, nec quærere possunt, Ecclesia providere debet tanquam pauperi. Item si habent proprium, & eo uti non possunt, Ecclesia providebit, ne cogantur tradere se Curiæ Sæculari contra Ecclesiæ immunitatem; sed tenentur ad restitutionem, quando sua poterunt rehabere. Ita ex D. Thoma docet Sylvester *verb. Immunitas 3. n.6.* Sed vide Lezanam *tom.2. verb. Immunitas Eccles. sub n.23.* & non pigebit. Vide etiam Em. Sà *verb. Eccles. Immunitas n.8.*

677 Inter. 3. Ad hoc, ut quis tanquam assassinus non possit uti privilegio immunitatis Ecclesiæ, quid requiritur?

Resp. Requiritur, quòd interveniat mandatum ad occidendum, & ut adsit pecunia, vel loco pecuniæ aliqua res pretio æstimabilis. Dixi, mandatum ad occidendum, quia ex mãdato ad vulnerandum tantùm, etiam mediante pecunia, non committitur assassinium Bonac. *tom.3. disp.2. qu.3. pun. 6. §.q. nu 2. & 7.* Riccius, & Ambrosinus, quos refert, & sequitur Diana *par.1. tract.1. resol. 18. vers. Non*

reti-

reticebo, Lezana *tom. 2. verb. Immunitas Eccles. n.13.* Vide infrà *in hoc tit. ad Int.6. & 26.*

678 Inter. 4 Qui homines in viis publicis obsident, & deprædantur, gaudentne immunitate Ecclesiæ?

Resp. Nequaquam; nam isti etiam dicuntur assassini, & publici latrones, & meritò immunitate Ecclesiæ privantur, ut patet ex Bulla Gregoriana, & docent Doctores communiter; sunt enim grassatores viarum expressi nominatim in dicta Bulla. Sed vide *Int. 8. & 30 hujus tituli.*

679 Inter 5. Assassinus gaudetne immunitate, etiam homicidio non sequuto?

Resp. Bonac. *de legibus disput. 3. qu. 7. pun. 6. § 4. sub nu.6.* aliis relatis, tenet non gaudere, etiamsi effectus non sit sequutus; sed sufficere solum effectum effectui proximum, ut insultus, aut vulneratio, & constat *ex cap. Pro humani, de homicid. in 6.* Idem docet Lezana *loco cit sub n.13.* & Diana *par.1. tr.1. resol.18* & assignat rationē, quare gaudeat immunitate, qui attentavit homicidium proditorium, & non qui attentavit assassinium, & ait esse disparem rationem; quia Gregorius XIV. in sua Bulla excipit occidentes proditoriè, & assassinos; sed sine morte subsequuta, quis non potest dici occisor proditorius, sicuti potest dici assassinus. Tamen alii oppositum docent apud eumdem Dianam *loc. cit.* Sed vide Dianam *p.6. tr.1. res.11. vers. Sed de veniendo*, qui mutata sententia partem affirmativam sequitur.

680 Inter.6. Qui fuit mediator assassinii, gaudetne immunitate Ecclesiarum?

Resp. Jam dixi suprà ad Inter. 3. in quo casu assassini non gaudent privilegio immunitatis; nunc verò dico cum Diana *part. 4 tract. 1. resol.33.* & aliis ab ipso relatis, quòd sub nomine assassini non venit mediator. Imò in Bulla Gregoriana excipiuntur assassini dumtaxat: ergo mediatores immunitate Ecclesiastica privari non possuut; & sic fuisse decisum refert ex aliis ipse Diana *loc. cit.* ad quem te remitto.

681 Inter.7. Qui mandato alterius mediante pecunia occidit communem inimicum, privaturne immunitate Ecclesiæ?

Resp. Non privatur tali privilegio immunitatis, quia in rigore non dicitur assassinus, sicut qui per preces, vel per alium respectum occidit aliquem, non est assassinus; quia non intervenit pecunia, vel alia res pretio æstimabilis. Item nec qui præsente mandante; est assassinus, si aliquem occidat. Ita Diana *part.1. tract.1. resol.18. vers. non reticebo.* Vide Bonac. *tom.3. disp.2. quæst.3 punct. 6. §. 4. per tot.* Lezanam *tom. 2. verb. Immun. Eccles. num. 13.*

682 Inter. 8. Qui semel, vel bis in via publica, & cum violentia deprædatur, privaturne immunitate?

Resp. Affirmativè respondent aliqui apud Dianam *part.6. tract.8. resol.15.* sed ipse oppositum sustinet, dicens præthereà affirmativam sententiam prorsùs refellendam esse à Tribunalibus Ecclesiasticis; & pro se citat plures Canonistas, asserentes non sufficere unum, aut duos actus, ad hoc ut immunitate privetur: nec dissentit Bonac. *de legib. disp.3. qu.7. pun.6. §.1. sub n.3.* quia qui semel, vel bis aliquem spoliavit, non dicitur latro publicus, & consequenter minimè comprehenditur in Bulla Greg.XIV. Et idem dicendum putant de illo, qui semel tantùm grassatus est, quia grassator is dicitur, qui vias etiam in Urbe obsidet, & sæpiùs hoc crimen commisit.

683 Iuter.9. Qui proditoriè voluit aliquem occidere, & devenit ad actum proximum, sed casu non occidit, gaudetne privilegio immunitatis?

Resp. Quia in Bulla Gregoriana clarè requiritur mors sequuta, aut actus consummatus cum effectu subsequuto: ideò non sufficit conatus, ut immunitatē amittat, ac proindè immunitate gaudebit. Ita Bonac. Farinac. Peregrinus, & alii, quibus subscribit Diana *p. 1. tract.1. resol.4. & 18. & par.6. tract. 1. resol.12.* Lezana *tom 2. verb. Immun. Eccles. sub n.12.*

684 Inter. 10. Debetne gaudere immunitate Ecclesiæ, qui occidit aliquem apponsatè, & animo præmeditato?

Resp. Quidquid sit de jure communi, quia non conveniunt Auctores, modò tamen post Bullam Gregorianam dicendum est, in casu proposito immunitate gaudere, quia in dicta Bulla non annumeratur inter delicta exceptuata homicidium consultò, & deliberatè perpetratum, sed solùm homicidium proditorium; sed qui occidit de industria, & animo pensato, non occidit proditoriè: ergo, &c. Diana *part.6. tract.1. res.13.* qui etiam addit contra Sarpum, non solùm qui occidit aliquem consultò, & animo pensato, gaudere immunitate ex vi Bullæ Gregorianæ; sed etiam secundum aliquos stante jure antiquo. Quodnam sit homicidium proditorium, dicam *in tit. 103. de Homicidio, ad Int. 1.* ad quam te remitto.

685 Inter.11. Homicida extractus violenter ab Ecclesia à Parentibus occisi, si superveniat Curia Sæcularis, & capiatur, debetne adhuc gaudere immunitate, vel non?

Resp.

Resp. Illa extractio, quia fuit uiolenta, censetur nulla; ideò Reo præjudicare non debet,& consequenter Ecclesię est restituendus dictus homicida, quia immunitatis priuilegium non amisit, ut rectè pluribus relatis firmat Diana *p. 9. tr. 7. res.*6. Vide Castropalaum *tom. 2. tr.*1*1. disp. unica pun.*1*1.n* 2 qui nominatim refellit Suarez oppositum docentem. Vide etiam Bonac. *de legib.disp.*3. *quæst.*7. *pun* 4. §.2. *n.* 10. Trullench. *in decalog. tom.* 1. *lib.*1. *cap.*11.*dub.*1.*n.*14. & alios relatos à Diana *loco cit. & p.* 1. *tract.* 1. *res.* 16. ubi plura ad intentum.

686 Inter. 12. Qui ueneno occidit aliquem, gaudetne immunitate?

Resp. Diana *p.*6. *tract.*1. *resol.* 36. ait, quòd ferè omnes Doctores docent gaudere. Tamen concludit cum Farinac. in tali casu debere Episcopum consulere Summum Pontificem, & juxta illius responsum se regulare, & exequi. Tamen *p.*6. *tract.*1. *resolut.* 12. *vers. Sed ego puto*, præter Doctores, quos refert pro hac nostra sententia, asserit fuisse decisum à S. Congregatione Concilii die 3. Decembris 1632. immunitate Ecclesiastica non gaudere, qui committit homicidium ueneno. Verùm sustinet, hanc Sac. Congregationis declarationem intelligendam esse in casu, quo occidatur ueneno aliquis,cum quo nulla præcessit inimicitia,quia tunc est uerè homicidium proditorium; non autem si occideretur inimicus, quia non dicitur illum occidisse proditoriè; nam stante inimicitia,habet causam præcauendi, & poterat, & debebat sibi præcauere; & pro hac sua tuenda sententia plures Doctores allegat, quæ mihi satis probabilis apparet. Vide quæ dicam *infrà ad Inter.* 22.

687 Inter. 13. Filius occidens Patrem gaudetne dicto immunitatis priuilegio?

Resp. Posito, quòd illum proditoriè non occidat, scilicet quando inter Patrem,& Filium nulla interuenisset inimicitia, Diana *p.*6. *tr* 1 *res.*26.*vers. Quarto primò*,resoluit filium occidentem Patrem immunitate gaudere; etiamsi seditiosè,& incautè illum occiderit; nam tenet, quòd homicida insidiosus etiam priuilegio immunitatis gaudeat; quod tamen Barb. *de Jure Eccles. lib.*2 *c.*3.*n.*95. non admittit. Cæterùm nunquam in foro conscientiæ licet filio occidere Patrem,quamuis capitaliter bannitum, nisi esset ualdè noxius Reipublicè, ut dixi *in tit.*18. *de Bannitis,ad Inter.ult.* Sed uide in hoc titulo *ad Int.* 10.

688 Inter. 14. Occidens, uel percutiens Clericum, seu Religiosum, gaudetne immunitate Ecclesiarum?

Resp. Certò gaudet, quamuis excommunicationem incurrat, & sacrilegium committat; nec de hoc est dubitandum, stando in terminis Constitutionis Greg. XIV. ut egregiè probat Diana *p.* 1. *tr.* 1. *resol.* 34. ubi respondet ad omnia argumenta contraria, & iterùm asserit *p.*4. *tract.*1. *resol.*68. *& p.*6. *tr.*1. *res.*26. *vers. Quarto sextò*.

689 Inter. 15. Religiosi delinquentes gaudentne immunitate? & quid dicendum est de Clericis Sæcularibus, si se recipiant in Ecclesiam?

Resp. Est magna quæstio inter Doctores,an Clerici,& Religiosi ad Ecclesiam confugientes pro criminibus non exceptis in Bulla Gregoriana, ab eorumdem Judicibus,uel Superioribus Ecclesiasticis inuiti extrahi possint ab ea. Vide Bonac *de legib.disp* 3 *q* 7.*pun.*5: *n.*5. & Dianam *p.*1. *tr.*1. *res.*24 *&* 25.*& par* 3. *tr.* 1. *res.* 35. qui tandem concludit, Clericos Sæculares gaudere hac immunitate, & per consequens Religiosos, cum non debeant esse pejoris conditionis, quam Laici. Tamen hæc opinio quoad Religiosos non uidetur tuta, prout obseruat ipse Diana *loc. cit. resol.* 25. *vers. Sed contrarium tenendum est*, & idem docet Lezana *tom.*2. *verb.Immunitas Eccles.n.*6. *& to.*1. *p.*1. *c.*18. *n.* 83. ubi sic inquit: Si Religiosi intra ipsa loca sacra deliquerint,quamquam de rigore juris posset illis talis immunitas, sicut & laicis,fauere;consuetudine tamen, & consensu Summorum Pontificum est receptum contrarium; Ideòque si Religiosi deliquerint in suis Ecclesiis, uel Monasteriis, immunitas eis Ecclesiæ non suffragatur,nisi ad aliud Monasterium,uel Ecclesiam alterius Ordinis confugiant. Vide Dianam *p.* 10. *tr.*14. *res.* 30. & Bordonum *in Miscellaneis decis.* 143. 144. *&* 145 *& ad Inter.seq.*

690 Inter. 16. Religiosus Apostata gaudetne immunitate Ecclesiastica?

Resp. Aliis relatis affirmat Diana *p* 1. *tr.* 1. *res.* 23. sed non in Ecclesiis, & Monasteriis ejusdem Religionis, à qua apostatauit,sed in aliis; & idem docet Lezana *tom.* 3. *loco supra cit. n.* 17. Et ratio est, quia talis casus non excipitur in Bulla Greg. XIV. Vide *ad Int. antecedentem.*

691 Inter. 17. Qui confugit ad Ecclesiam armatus, gaudetne ejus immunitate?

Resp. Reus cum armis prohibitis confugiens ad Ecclesiam, gaudet ejus immunitate, nec potest à ministris laicis dictis armis spoliari, quia *in cap.*1. *de Immunit. & cap.*2. *eodem tit. in* 6. expresè prohibetur Judicibus laicis aliquam jurisdictionem in Ecclesia exercere; & ideò Sacr. Congregatio in una Salernitana die

die 30. Septembris 1616. declaravit immunitate gaudere eos, qui cum armis prohibitis in Ecclesiam se recipiunt. Vide Dianam *part.* 1. *tr.* 1. *ref.* 8. & *p.* 6. *tract.* 1. *ref. item* 8. ubi hæc, & alia plura videre poteris ad hoc propositum. Idem docet Lezana *tom.* 2. *verb. Arma num.* 7. & *verb. Immunitas Eccles. numer.* 19. ubi cum Diana, & aliis concludit, non solùm non posse satellites auferre ab eo arma prohibita, sed neque rem aliquam, etiam furto sublatam.

692 Inter. 18. Gaudetne immunitate, qui committit homicidium propè Ecclesiam, sub spe confugiendi ad eam statim post patratum delictum?

Resp. Contra nonnullos affirmat Diana *p.* 1. *tract.* 1. *resol.* 3. & *p.* 6. *tract.* 1. *ref.* 10. & hæc opinio est vera, cum sit magis conformis Bullæ Gregorii XIV. nam in ea exprimuntur solùm patrantes homicidia, vel mutilationes membrorum in Ecclesiis, vel eorum Cœmeteriis: ergo Pontifex respexit delicti qualitatem, & injuriam Ecclesiæ, non verò spem; consequenter fieri non debet extensio ad casus in Bulla non expressos. Et hanc sententiam præter Dianam, docet etiam Suarez *de Relig. tom.* 2. *lib.* 3. *cap.* 11. *nu* 9. Sylvester *verb. Immunitas* 3. *nu.* 5. Bonac. *de legib. disp.* 3. *qu.* 7. *punct.* 6. §. 2. *num.* 12. & alii plures allegati per eumdem Dianam, qui fusiori calamo rectè probat quod dixi. Vide ergo ipsum *locis cit.*

693 Inter. 19. Gaudetne immunitate Reus, qui jam vicinus Ecclesiæ, cum ipso satellite per vim intrat in Ecclesiam?

Resp. Affirmat Diana *p.* 4. *tr.* 1. *resolut.* 106. cum Castro Palao *tom.* 2. *de immunit. disp. unica pun.* 7. *n.* 11. & *par.* 6. *tr.* 1. *ref.* 22. *verf. Sed cum*, aliis relatis idem sustinet. Et prætereà hoc putat esse verum, quamvis, ut se se de illius manibus eximat, vulneraret illum cum magna sanguinis effusione. Ita cum Farinacio firmat idem Diana *p.* 1. *tract.* 1. *ref.* 13. & *p.* 3 *tr* 1. *resol.* 36. & *p.* 6. *tr.* 1. *ref.* 27. *verf. Ad alium verò casum.*

694 Inter. 20. Quidam vulneravit Cajum in Ecclesia existentem, potestne immunitate Ecclesiastica gaudere? & quid si provocatus occiderit?

Resp. De hoc ego non dubito, quia in Bulla Gregoriana excipitur solùm homicidium, aut vulnus cum mutilatione alicujus membri; sed in isto casu Reus non commisit homicidium, nec mutilavit membrum aliquod, ut suppono: ergo potest immunitate gaudere. Imò idem puto, si interfecisset illum, aut membrum mutilasset non deliberatè, sed accidentaliter ex calore iracundiæ, ex rixa subitanea, sed & ad alterius provocationem, aut ad se defendendum, quia non videtur habuisse animum irreverentem offendendi, aut violandi ipsam Ecclesiam, dum casu, & non deliberatè hujusmodi delictum contingeret. Hæc omnia aliis relatis docet Diana *part.* 1. *tractat.* 1. *resol.* 11. & 13. & *part.* 4. *tractat.* 1. *resol.* 107.

695 Inter. 21. Qui existens in Ecclesia, vel aliquo Monasterio, ex fenestra pilam tormentariam jecit in alium existentem extra Ecclesiam, & illum occidit, gaudetne immunitate?

Resp. Non desunt pro negativa sententia varii Doctores, qui dicunt, non gaudere, quia tale homicidium videtur commissum in Ecclesia, cum in illa initium habuerit. Tamen mihi videtur probabilius oppositum, quod tuetur Bonac. *de legib. disp.* 3. *quæst.* 7. *pun.* 6. §. 2. *n* 3. Diana *p.* 1 *tract.* 1 *resol.* 9 & alii penes ipsos; nam quia sumus in pœnalibus, non est facienda extensio ad homicidium inchoatum in Ecclesia, maximè post Bullam Gregorianam, cujus verba denotant, actum completum, & perfectum in Ecclesia requiri. Vide Dianam *loco cit.* & *p.* 4 *tr.* 1. *ref.* 107. cum Novario.

696 Inter. 22. Qui inimicum suum à tergo, vel ex fenestra, mittens contra eum pilam tormentariam, aut dormientem occidit, gaudetne immunitate? Et quid si occidat amicum reconciliatum, aut cui fidejussionem dedit de non offendendo?

Resp. Omnes asserunt non esse proditorem hujusmodi homicidam, & consequenter immunitate gaudere, si ad Ecclesiam confugiat. Et ratio est, quia occisus necem prævidere poterat, & illius præcavendæ occasionem habebat. Bonac. *ubi sup.* § 3. *n.* 3. Diana *loco supra citat. resol.* 5. & Lezana *tom.* 2. *verb. Immun, Eccles. n.* 12. & est communis sententia, teste eodem Bonacina. Idem dicendum est, si occiderit amicum reconciliatum, ut docet Diana *p.* 1. *tract.* 1. *ref.* 35. & *p.* 6. *tr.* 1. *ref.* 12. *in fine*, & etiamsi fidejussionem dederat de non offendendo, ut docet ipse Diana *p* 4. *tract.* 1. *ref.* 34.

697 Inter. 23. Sempronius ex platea Ecclesiæ emisit ex sclopo pilam tormentariam in Ecclesiam, & interfecit suum inimicum ibidem existentem, potestne immunitas ei suffragari?

Resp. Minimè suffragatur, nam revera dicitur commisisse delictum occisionis in Ecclesia: ergo ipsius immunitate gaudere non potest. Bonac *ubi suprà num.* 2. & alii plures,

quos

quos refert, & sequitur Diana *p.1.tr.1.res.9.* Siquidem in his casibus putat ipse non esse attendendum locum inchoati, sed locum consummati delicti; & rectè dicit.

698 Inter. 24. Cajus lethaliter vulnerauit Sejum in Ecclesia, qui posteà extra Ecclesiam mortuus est; gaudetne privilegio immunitatis Cajus, si se recipiat in Ecclesiam; & quid si vulneratus extra Ecclesiam, in Ecclesia moriatur?

Resp. Nequaquam, nam delictum homicidii censetur commissum in Ecclesia, ideòque privilegio immunitatis gaudere nequit. Secùs verò esset, si vulnerasset, aut illum mutilasset extra Ecclesiam, quamvis vulneratus, vel mutilatus, in Ecclesiam se reciperet, & ibi moreretur, quia non dicitur delictum in Ecclesia fuisse commissum, ut benè docet Bonac. *de legib. disp.3.q.7.pun.6.* §. 2. *num.5.* & alii plures.

699 Inter. 25. Qui committit crimen læsæ Majestatis in personam Principis superiorem recognoscentis, caretne dicta immunitate?

Resp. Pro affirmativa sententia Doctores non desunt, ut videre est apud Dianam *p.1. tr. 1. resol. 6.* Sed ipse cum Barbosa; Peregrino, Farinacio, & Mario Italia, oppositum sustinet; quia licèt committat crimen læsæ Majestatis illos offendendo, tamen in casu nostro intelligitur de offendentibus personam Principis Supremi; & hoc ex fundamento, quia versamur in materia odiosa, & pœnali, in qua non debet fieri extensio, sed potiùs restrictio, *juxta regulas juris in* 6. Vide Dianam *loco cit.* & Bonac. *tom.2. disp. 3. qu. 7. pun.6.* §.6. *sub n.2.* qui docet, quòd in casu, de quo loquimur, ille censetur Princeps, qui superiorem in sua jurisdictione non cognoscit: ergo &c.

700 Inter. 26. Gaudetne immunitate, qui scit, & non revelat crimen læsæ Majestatis in personam Principis?

Resp. Jam pro indubitato suppono, quòd crimen læsæ Majestatis in personam ipsiusmet Principis, sit unus ex casibus exceptuatis in Bulla Gregoriana, cui immunitas Ecclesiæ non suffragatur: hoc supposito, Dico, valdè probabilem esse sententiam Bonac. *ubi suprà sub n.9.* & aliorum asserentium, scientem, & non revelantem crimen læsæ Majestatis in ipsam personam Principis supremi, gaudere immunitate, quia licèt tale crimen puniri debeat pœna mortis, tamen immunitatem Ecclesiæ non amittit. Et ratio est, quia illa dictio apposita in Bulla Gregoriana importat actionem positivam, non verò negativam, & cum sit crimen omissionis, & non commissionis contra personam Principis, non comprehenditur in dicta Bulla. Ita ex aliis firmat Diana *p.1. tract.1. resol.7. vers. An verò, & p.6. tract.1. resol. 18. vers. Notandum est hic*, ubi fatetur, sententiam Bonac. sibi placere.

701 Inter. 27. Monetarii gaudentne privilegio immunitatis?

Resp. Monetarios, seu cudentes monetam falsam, aut veram, sed contra Principis edictum, non carere immunitatis privilegio, docent Bonac. *loco sæpè cit. pun.6.* §.5. *n.6.* Lezana *tom.2. verb. immunit. Eccles. sub n.16. & verb. Monetarius*, ubi latè de his tractat, & *n.8.* iterùm asserit eos immunitate Ecclesiastica gaudere. Imò id verum esse, licèt in Ecclesiis tale delictum commiserint, tenet Diana *p.1. tract. 1. resolut. 2.* Idem dicendum est non solùm de falsam monetam cudentibus, sed etiam de tonsoribus monetarum; & quòd non sint propriè perduellionis Rei, neque publici latrones, probat idem Diana *part. 6. tract.1. resolut. 19.* Et ratio nostra est, quia licèt cudens falsam monetam, crimen læsæ Majestatis committat; tamen non est immediatè in personam Principis, quod excipitur in Bulla Gregoriana: ergo fieri non debet extensio de uno ad aliud, ut sæpè me dixisse memini cum communi Doctorum sententia. Vide Bonac. *loco cit. &* §.1. *nu.* 4. & Diana *ea res.* 19. qui plures concordantes referunt.

702 Inter. 28. Excommunicati nominatim gaudentne immunitate Ecclesiastica?

Resp. Immeritò quidam docent, non gaudere, etiamsi commiserint delictum exceptuatum in Bulla Greg. XIV. quia sunt Ecclesiæ rebelles, & exclusi ab Ecclesia & Fidelium participatione; nam tales excommunicati nullo jure excluduntur ab hac immunitate, & consequenter eis competit; & licèt sint rebelles Ecclesiæ, & exclusi ab Ecclesia, & communione fidelium, tamen Ecclesia majorem ostendit pietatem, dum illos tuetur; ultra quod, in materia immunitatis, non respicitur delictum, sed loci sanctitas. Vide Sylvest. *verb. immunitas 3. n.* 2. Navar. *in man. cap. 25. numer.* 19. & Diana *part. 1. tract. 1. resol. 34. & par. 6. tract.1. res.* 26. *vers. Quæro* 3. qui plures concordantes refert.

703 Inter. 29. Quisnam dicitur depopulator agrorum, qui Ecclesiæ privatur immunitate?

Resp. Depopulator agrorum is dicitur, qui diripit alienos agros, idest, qui segetes, seu fructus surripit, & agros, seu vineas vastat; & sive sit depopulator nocturnus, sive diur-

diurnus hac immunitate privatur; nam in Bulla Gregoriana sæpiùs citata fit sermo de quolibet agrorum depopulatore, non facta restrictione ad nocturnum, sicuti in *cap. Inter alia de Immun. fiebat*. Vide Dianam *p. 6. tr. 1. resol. 15. vers. verùm*. Idem dicendum putant quidam de incendiariis, data opera incendentibus, quod aliis non placet, ut *dicam infrà in hoc tit ad Inter. 31.* nisi ex incendio sequatur proditoria mors, aut aliud delictum in Bulla Gregorii expressum, ut benè observat Bonac. *de legib. disp. 3. q. 7. pun. 6. §. 1. nu. 6.* Vide Lezanam *tom 2. verb. Immunitas n. 10.*

704 Inter. 30. Qui furatur in Ecclesia, privaturne immunitate? & quis vocari potest publicus latro?

Resp. Minimè, etiamsi sit fur famosus; nam hujusmodi delictum non exprimitur in Bulla Gregorii XIV. Bonac. *de legib. disp. 3. quæst. 7. pun. 5. n. 7. & tom. 3 disp 2. q. 3 pun. 16. §. 5 n 7.* Nam soli publici latrones hac immunitate privantur. Publicus verò latro est dumtaxat, qui violenter aggreditur, & deprædatur in viis publicis, & ob frequentata latrocinia pro latrone communiter habetur, seu qui publicè, & palam furatur, vel publicè transeuntes in viis invadit, & spoliat, vel in mari palam prædas agit; & tandem, qui in domibus privatorum cum violentia furatur, modò delictum sit publicum, ut rectè observat idem Bonac. *pun. 6. §. 1. n. 2.* & alii ab ipso relati: ergo qui non est talis, quamvis furetur in Ecclesia, non privatur immunitate. Ita etiam pluribus citatis tenet Diana *p. 6. tr. 1. res 9.* & Lezana *loco proximè cit. sub n. 7.*

705 Inter. 31. Incendiarii suntne privandi Ecclesiæ immunitate? & quid dicendum, si comburant fores Ecclesiæ ad eam prædandam?

Resp. Non sunt privandi, quia dicta immunitate gaudent etiam ipsi; nam licèt hoc crimen sit simile depopulationi agrorum, tamen non est idem, sed diversum, & à diversis non valet illatio; & cum non sit exceptuatum in Bulla Gregorii XIV. nec nos illud comprehendere tanquam exceptuatum debemus; quia exceptio firmat regulam in contrarium, scilicet in non exceptis specificè, prout docet Sylvester *verb. alienatio qu. 12. nu 11.* & ibi jura, & alii plures, quos refert Diana *p. 6. tr. 1. resol. 25. vers. Sed contrariam*. Et tandem idem Diana *loco cit. res. 16.* cum Castropalao, Farinacio, & Bonac. absolutè tenet, & probat, incendiarios, maximè post Bullam Gregorianam, immunitate Ecclesiæ gaudere, addens, etiamsi ad prædandam Ecclesiam fores comburerent; & pro se citat Peregrinum, & Novarium *in Sum. Bullar. tit. de Immun. n. 9.* qui sequitur Peregrinum. Et ratio est, ut ipsi dicunt, quia solùm violantes Ecclesiam per homicidium, & mutilationem in ea commissam, excluduntur ab ejus immunitate. Et hæc est regula generalis in hac materia. Vide Dian. *p. 1. tract. 1. resolut. 21.* & etiam *suprà in hoc tit. ad Inter. 29.*

706 Inter. 32. Raptores Virginum gaudentne immunitate Ecclesiæ? & quid si aliquis deflorasset Monialem?

Resp. Omnes Canonistæ, & Casistæ affirmatiuè respondent, teste Diana *par. 4. tr. 1. res. 43.* Idem tenet Bonac. *de leg disp. 3 q. 7. pun. 5. sub n. 7* Imò Diana etiam putat gaudere immunitate illum, qui deflorasset Monialem in ipsa Ecclesia Monasterii Et ratio est, quia, ut ipse Diana docet *p. 5. tract. 1. resol. 2.* priuatio immunitatis non est extendenda ad casus in Bulla Greg. XIV. non expressos, quamuis atrocissima fuerint delicta; nam in Bulla Gregoriana excipitur tantùm homicidium, & membrorum mutilatio facta in Ecclesia: ergo alia delicta in illa perpetrata non comprehenduntur, consequenter gaudere debent immunitate Ecclesiæ illa perpetrantes; quæ ratio quidem est fortissima. Verùm tales delinquentes debent à Judice Ecclesiastico severè puniri ratione loci delicti, & consulto Romano Pontifice poterunt etiam tradi Curiæ Sæculari, quando delictum fuerit atrocissimum, ut docet ipse Diana, & rectè quidem. Vide Bonac. *ubi suprà*, & iterùm Dianam *p. 6. tr. 1. res. 14.* qui confirmat id, quod suprà docuit *p. 4. tr. 1. res. 43.* de deflorante Monialem.

707 Inter. 33. Quinam sunt illi casus, in quibus delinquentibus immunitas Ecclesiastica non suffragatur?

Resp. Sunt octo, ut patet ex Bulla Gregoriana, nempè latrocinium publicum, obsessio itinerum frequentatorum, vel publicarum stratarum, ac viatorum ex insidiis aggressio, depopulatio agrorum, homicidia, vel mutilationes in Ecclesiis, vel Cœmeteriis, homicidium proditoriè factum, crimen assassinii, delictum hæresis, & crimen læsæ Majestatis in personam ipsiusmet Principis, de quibus latè tractat Bonac. *de legib. loco suprà cit. pun. 6.* & Lezana *tom 2. verb. Immunitas Eccles. à n. 7. usque ad n. 15. inclusivè.*

708 Inter. 34. In quibus casibus potest capi Clericus à ministris Judicis Sæcularis sine læsione immunitatis?

Resp. Quando in flagranti delicto fuerit inventus, item quando probabiliter præsumitur ad delinquendum incedere, & tandem post

post delictum commissum, ad effectum præsentandi illum Prælato Ecclesiastico: Sed benè notat Diana *p. 5.tr. 1. resol. 22.* hoc procedere in casu, quo præsumatur fuga, nisi Clericus tunc capiatur, vel non possit tunc à Prælato impetrari mandatum, & dummodò statim Judici proprio remittatur, scilicet infrà spatium viginti horarum ad summum; nam si breui tempore possunt illum suo Judici remittere, tenentur id facere, quia aliàs Superior Ecclesiasticus non præsumitur consentire. Castropalaus *tom. 2. tract. 12. disp. unica, pun. 6. n. 14.* & ex eo Diana *loco cit.* favet etiam Bonac. *de legib. disp. 10. q. 2. pun. 1. §. 1. n. 21.* ubi concordantes refert. Vide iterùm Dianam *p. 1. tr. 2. res. 11. & 12.* & præsertim *p. 4. tr. 1. res. 85.* & Armillam *verb. Carcer n. 2. & verb. Judex n. 20.*

709 Inter. 35. Quomodo Ecclesia gaudet priuilegio immunitatis quoad quadraginta, vel triginta passus?

Resp. Dico, quòd Ecclesia Matrix, seu Basilica gaudet immunitate ad quadraginta passus, ut colligitur *ex cap. Sicut antiquitùs.* Verùm si Ecclesia minor sit, ad triginta passus dumtaxat, prout habetur *ex cap. Definivit, & cap. Quisquis 17. quæst. 4* & docent Doctores communiter. Tamen de consuetudine oppositum seruatur, quia propter locorum angustiam dictum priuilegium passuum practicari non potest circa Ecclesias infrà ambitum murorum Castri, vel Ciuitatis constructas. Deducitur *ex cap Quisquis suprà citato*, ubi sic habetur: *Cappellæ, quæ sunt inter ambitum murorum Castellorum, non ponuntur in hac triginta passuum observatione.* Et licèt hic textus loquatur dumtaxat de Ecclesiis intra Castellorum muros constructis; nihilominùs Arch. *in dicto cap. Quisquis*, Bonac. *tom. 2. de legib. disp. 3. q. 7. pun. 4. n. 6. & tom. 3 disp. 2. q. 3. pun. 16. §. 4. sub nu. 6.* Andreas à Matre Dei *ubi infrà*, & alii plures dicunt, hoc esse verum etiam quoad Ecclesias intra mœnia Civitatis positas; & rectè quidem, nam militat eadem ratio, quia cum tot sint in Ciuitatibus Ecclesiæ, adeòque frequentes, universa civitas immunis esset, quod est absurdum asserere. Vide Em. Sà *verb. Ecclesiæ immunitas n. 1.* ubi sic habet: Gaudebant & olim quadraginta, aut triginta passus circa Ecclesiam, sed id jam non est in usu. Ita etiam docet Navar *cap. 25. nu. 18.* Suarez *de Relig. tom. 1. lib. 3. cap 9. n. 8.* Layman *lib. 4. tr. 9. cap. 3. num. 2.* Castropalao *tom. 2. tr. 11. disp. unica punct. 6. num 15.* Ambrosinus *de immunit. cap. 10. num. 4.* Farinac. *de carcer. quæst. 28. num. 12.* Gavantus *in Addit. ad Man. Episc. verb. immunitas Ecclesiastica num. 1.* Andreas à Matre Dei *tom. 4. Theol. Moral. tr. 18. de privil. cap. 3. pun. 3. sub nu. 86.* & alii plures. Licèt Diana *par. 6. tract. 1. resol. 2. vers. At his non obstantibus*, sustineat, non esse verum hanc Ecclesiæ immunitatem quoad passus triginta, vel quadraginta, de consuetudine esse sublatam; & quatenùs adesset, servandam non esse, nisi de Ecclesiis Castellorum, non autem Ciuitatum. At ego video, sententiam Dianæ, & aliorum id asserentium, non habere locum in Sac. Congregatione immunitatis. Vide Bonac. *de legib. disp. 3. q. 7. pun. 4. num. 6.*

710 Inter. 36. Ecclesia, quæ non est perfectè constructa, aut si ejus constructio intermittatur, gaudetne priuilegio immunitatis?

Resp. Eo ipso quòd Ecclesia auctoritate Episcopi cœpit construi, dicitur locus diuinis obsequiis dicatus, & ideò immunitate gaudet, ut docet Farinacius *de immun. cap. 17. num. 261.* Nec valet dicere cum Mario Italia *lib 1. cap. 13. §. 3. n. 15. & seq.* hoc esse verum, quando Ecclesia continuò, & perseueranter construitur, secùs si ædificatio intermittatur; nam ut rectè obseruat idem Farinacius *ubi suprà*, & Castropalaus *tom. 2. tr. 11. disp. 1. pun. 6. n. 4.* hæc ratio est inefficax; nam ob cessationem ab ædificio non tollitur deputatio Ecclesiæ ad diuina celebranda; ergo Ecclesia, quæ non est perfectè constructa, aut si ejus constructio intermittatur, immunitate gaudet. Ita Diana *p. 6. tr. 1. res. 1. vers. Verùm ad confirmationem &c.*

711 Inter. 37. Ecclesia destructa, & diruta gaudetne immunitate Ecclesiis concessa?

Resp. Si auctoritate Superioris destructa non sit, & adest spes reædificationis, utique immunitate gaudet, itaut Rei confugientes ad illam extrahi non possint, nisi in casibus exceptis in Bulla Gregoriana. Ita docent Sanchez *in opusc. tom. 1. lib. 7. cap. 1. dub 7. num. 2.* Castropalaus *tom. 2 tract. 11. disp. 1. pun. 6. n. 7.* Bonacina *tom. 2. disp. 3. q. 7 pun. 4. nu 4.* & alii plures, quos refert, & sequitur Diana *p. 6. tr. 1. resol. 1. vers. Verum &c.* Nam Ecclesia diruta, ratione loci, in qua ædificata erat, non desinit esse sacra, nec ob id amittit sua privilegia, modò, ut dixi, non sit diruta auctoritate Superioris, scilicet Episcopi, sine spe reædificandi: Ecclesia enim diruta sine spe reædificandi, sicut amittit Indulgentias, ita etiam immunitatem, quia, ut docet Bonac. *ubi suprà*, privilegium est veluti accidens morale; accidens autem destruitur destructo subjecto: ergo &c.

712 Inter. 38. Campanile Ecclesiæ, & sp.

me

meterium distinctum ab Ecclesia, gaudentne ejus immunitate?

Resp. De hoc dubitandum non est, dummodò Campanile intra triginta passus existat, & solummodò pro servitio Ecclesiæ inserviat, ut determinavit Sac. Congregatio die 7. Decembris 1632. teste Diana *p 4.tr.1.ref.*108 Ita dicendum est de Cœmeterio, quamvis disjunctum, & separatum sit ab Ecclesia, quia eo ipso, quòd sepulturæ fidelium destinatum est, præsumitur benedictum esse, & auctoritate Episcopi sacratum. Castropalaus *tom. 2. disp. unica de immunitate Eccles. punct.*6. *nu* 16. & ex eo Diana *ubi suprà*.

713 Inter. 39. Qui adhæret ostio clauso Ecclesiæ, vel valvas ostii Monasterii manibus apprehendit, vel confugit suprà tectum Ecclesiæ, vel Monasterii, seu Conventus Religiosorum utriusque sexus, gaudetne privilegio immunitatis?

Resp. Non obstantibus aliquorum dictis, tenendam esse partem affirmativam, docent plurimi Doctores, quos dat, & sequitur Bonac. *tom.*3. *disp* 2. *quæst.*3. *punct.*4. *n.* 19. *&* 20. & Diana *p.* 6. *tr.* 1. *ref.* 3. Neque hoc indiget probatione, cum sit commune apud omnes scribentes; ideò sufficit videre duos præfatos Auctores, à quibus plura haberi possunt in confirmationem hujus responsionis. Vide etiam Sperellum *decis.*60. *n.* 38. *& decis.* 63. *n.*9. ubi loquitur de tecto Palatii Episcopalis, domorum Canonicorum intra confines triginta passuum, & tu adde, Monasteriorum, Hospitalium, & aliorum hujusmodi immunitate gaudentium. Sic Diana *loco cit.* Vide iterùm Dianam *p.* 3. *tract.* 1. *resolut.* 73. *& p.*10. *tract.* 15. *resol.* 38. *vers. Nota hic*, ubi docet id, quod hucusque dictum fuit; imò dicit sufficere, quòd tangat parietem Ecclesiæ partis exterioris, aut amplectatur. Vide infrà *in titul* 77. *de Ecclesia Pollutione*, *ad Inter.* 7.

714 Inter. 40. Si Reus capiatur à satellitibus prope Ecclesiam in aliqua publica via, estne violata immunitas Ecclesiastica?

Resp. Viæ publicæ non pertinent ad Ecclesiam, etiamsi eidem proximæ sint: ergo Ecclesiæ privilegiis frui non possunt, & consequenter in casu nostro non esset violata immunitas. Ita Tuschus, Marius Italia, Peregrinus & Farinacius, quos dat, & sequitur Bonacin. *de censuris in particulari tom.*3. *disp* 2.*q.*3. *pun.*16. *§* 4. *n.* 7. *& tom.*2. *de leg. disp.* 3. *qu.* 7. *punct.* 4 *sub nu.* 7. Et in hoc consentit etiam Diana *par.* 6. *tract.* 1. *ref.* 2. *vers. rectè enim*, cońsine, ubi sic inquit: Hæc autem omnia non sunt in viis publicis, & laicorum domibus, etiamsi sint proximæ Ecclesiæ, cum non pertineant ad Ecclesiam ipsam; igitur neque gaudebunt ejus immunitate. Imò Bonac. *loc.cit.n.*7 loquens de scalis Ecclesiæ, dicit, quando constat illas pertinere ad publicam viam, aut esse illius partem, non gaudere; quod est valdè notandum.

715 Inter. 41. Palatia Episcoporum gaudentne immunitate Ecclesiastica?

Resp. Hoc est certissimum, etiamsi non habeant Cappellam, & distent ab Ecclesia extra 40 passus, prout perdoctè firmat Diana *p.*1. *tr.*1. *resol.*27. *& par.*4. *tract.*2. *ref* 40. Nam talis immunitas concessa est ratione dignitatis Episcopalis, propter sanctitatem muneris, & dignitatis, sicut tota familia Episcopi, licèt laica, gaudet intuitu ejus privilegio fori. Verum est tamen, quòd Palatia Episcoporum extra Diœcesim tali immunitate non gaudent. Vide Dianam *locis cit. & p.*6.*tr.*1. *ref.* 9. ubi plura ad intentum. Sed Bonac. *loc prox. cit.n.*11. probabile putat hoc solùm admittendum, quando in Palatio Episcopi constructum est Oratorium, in quo divina celebrantur; tunc enim censet immunitatis privilegio gaudere, licèt distet ultra quadraginta passus, secus autem non gaudere.

716 Inter. 42. Reus confugiens ad Sacerdotem manibus Eucharistiam ferentem, & illum tangens, gaudetne immunitate?

Resp. Bonac. *de legib. disp.* 3. *q.*7. *pun.*4. *n.*27. dicit, quòd non: tamen communis DD. sententia est in contrarium, nam licèt jura loquantur solùm de Ecclesiis, nihilominùs Doctores plena manu extendunt hoc etiam in supradicto casu propter identitatem rationis. Imò hoc Sacramentum est præcipua ratio, cur Ecclesiis immunitas concessa sit: ergo à fortiori debet ipsum eamdem habere immunitatem. Præterea Diana, qui pro hac sententia Doctores allegat, docet etiam hoc esse verum, quamvis Reus non tangeret Sacerdotem; sed sufficere, ut intret in cubiculum ægroti, cui à Sacerdote præbetur Sacramentum Eucharistiæ, aut quando per plateas, & vias se immisceret inter illas personas, quæ associant hoc venerabile Sacramentum, etiamsi non tangeret Sacerdotem, aut hastam Baldachini, quia omnes illæ personæ unà cum Sacerdote gestante Sanctissimum Sacramentum repræsentant unam Ecclesiam. Ita etiam docet Alloza *verb. Ecclesia sect.*2.*n.*7. Vide Sylvestrum *verb. Immunitas* 3. *n.*1. Lezanam *tom.*2. *verb.Immun. Eccles. sub n.*2. & Dianam *p.*4. *tr.*1. *resolut.*48.*in fine*, qui testatur de communi.

717 Inter. 43. Quænam sunt ea loca, quæ

quæ gaudent immunitate Ecclesiæ?

Resp. Hoc privilegio gaudent omnes Ecclesiæ consecratæ, vel benedictæ, etiamsi fuerint pollutæ, aut interdictæ, vel dirutæ si adsit refectionis spes, quia per hoc non perdunt suum privilegium. Item Cœmeterium, sive conjunctum Ecclesiæ, sive separatum sit; atrium, seu porticus Ecclesiæ adhærens, fores, & janua ipsius Ecclesiæ, etiamsi clausæ sint, dummodò à Reis tangantur, imò schalæ ipsius Ecclesiæ. Extenditur etiam hoc privilegium ad fines, seu confinia Ecclesiæ usq; ad quadraginta passus, aliæ verò minores usque ad triginta: excipiuntur tamen Ecclesiæ in Civitate, vel alio loco murato constructæ, quia ob locorum angustiam id servari nequit, prout *dictum est supra in hoc tit. ad Int.* 35. Gaudent quoque eodem privilegio Hospitalia, & Oratoria auctoritate Episcopi constructa; non autem Oratoria privata, quæ in privatis domibus reperiuntur, quia ea non sunt Ecclesiæ. Vide Dianam *part. 9. tract. 1. resol.* 18. Nec Cappellæ privatorum Prælatorum, sed solùm Capella, & Episcopi Palatium, ut dixi supra *ad Int.* 41. Tandem Monasteria, & domus Religiosorum, tam Regularium, quàm Sæcularium, aliaque loca sacra, aut Religiosa, gaudent privilegio immunitatis, ut patet ex Bulla Gregorii XIV. ibi, *Et Monasteriis, locisque Sacris, aut Religiosis.* Vide Bonac. *de legib. disp. 3. quæst. 7. punct. 4. per totum*, Lzanam *tom. 2. verb. immunitas Eccles. num* 2. 3. & 4. Dianam *par. 6. tract. 1. resol.* 1. 2. & 3. & alios penes ipsos, à quibus plura haberi possunt: Et etiam Emm. Sà *verb. Ecclesia immunitas nu.* 1. & 6. Vide etiam *suprà ad Inter.* 38. Et nota, quòd etiam Grangiæ, seu hospitia Religiosorum, Ecclesiarum immunitate gaudent, ut firmat ipse Diana *loc. cit. resol.* 6. *sub vers. Et tandem*, & *part. 9. tract. 1. resolu.* 18.

718 Inter 44. Reus fugiens ad Ecclesiam, potestne ab Episcopo, vel Judice Sæculari puniri pœna exilii vel ad carceres perpetuas, vel ad triremes?

Resp. Non posse, asserit Diana *par. 1. tr. 1. resol.* 12. cum Suarez *de Relig. tom. 1. tract. 2 lib. 3. cap. 12. nu.* 6 & aliis ibidem congestis, & *par. 6 tract. 1. res.* 33. Ideò ne deseras ipsos videre. Vide etiam Lezanam *tom. 2. verb. immunitas sub nu.* 18. nam non potest pœna corporali puniri.

719 Int. 45. Judex laicus potestne extrahere Reum ab Ecclesia sine Episcopi licētia, quando notoriè constat, ipsum immunitate Ecclesiæ non gaudere, & Vicarius Episcopi potestne hanc licentiam concedere?

Resp. Non posse Judicem Laicum propria auctoritate Reum extrahere ab Ecclesia sine licentia Episcopi, latè probant Bonac. *to. 2. de legib. disp. 3. quæst. 7. punct. 7. num.* 4. Lezana *tom. 2. verb. immunitas Eccles. num.* 28. Diana *in Summ. verb. eodem num.* 20. & 26. & *verb. Index laicus num.* 31. Nec sufficit licentia Vicarii Foranei, sed omninò requiritur Episcopi licētia, vel saltem ejus Generalis Vicarii. Bonac. *ubi suprà nu.* 5. Lezana *ibidem*, Diana *par.* 10. *tract.* 14. *resolut.* 30. aliique plures penes ipsos. Nam cognoscere, an delictum, seu casus sit exceptus in Bulla Gregorii XIV. pertinet ad Episcopum, vel ejus Vicarium Generalem. Bon. & Lezana ubi suprà, Andreas à Matre Dei *tom. 4 Theol. Moral. tract.* 18. *cap.* 3. §. 6. *num.* 121 Imò Episcopus non tenetur stare processui facto à Curia Sæculari, quia potest illum habere suspectum Palaus. Pellizarius, Lezana, & Bordonus, quos sequitur idem Andreas à Matre Dei, *loco cit. n.* 122. Idem docet Bonac. *ubi suprà*, & alii communiter. Vide Dianam *par. 4. tract. 1. res.* 42. & 49. *par. 1 tr. 1. res.* 14. & *par. 6 tract. 1. res.* 28. & 31.

720 Inter. 46. Quando constat de delicto privante immunitate, tenenturne Prælati locorum immunium, delinquentem Curiæ Sæculari tradere?

Resp. Quoties constat delictum commissum à delinquente ad loca sacra confugiente, privilegio immunitatis non gaudere, certò tenentur ipsi Superiores cōsignare Curiæ Sæculari illum requirenti, prout patet expressè ex verbis præfatæ Bullæ Gregorii quoad Bonac. *loco cit. pun. 7. num.* 1. & Lezanam *ubi suprà num.* 25. Verùm antequam Reus Curiæ Sæculari tradatur, observare debent Prælati Regulares, & quicumque alii, id quod idem Pontifex præcipit in sua Bulla, quod videre poteris apud Lezanam *loco cit.* & Bonac. *ubi suprà nu.* 4. & *seqq.* Nam longum esset recensere omnes circumstantias, quę necessariò servari debent, antequam Reus Judici Sæculari tradatur; ideò lege præfatos Auctores, à quibus plura ad intentum invenies. Sed hoc unum non prætereo, scilicet, quòd antequā tradatur brachio Sæculari Reus, priùs debet de delicto constare certò, & plenè, atque evidenter? nec debet Episcopus stare processui facto à Laica potestate, sed debet novas probationes recipere, *ut dixi Resp. anteceden.* Vide Bonac. *loco cit. nu.* 9. & est communis sententia.

721 Inter. 47. Reus, qui deceptus fuit subdolis verbis, & fallaciis, ad egrediendum ab Ecclesia, potestne à Judice puniri?

Resp. Mihi videtur distinguendum, vel fuit extractus à Curia cum dolo data promissione impunitatis, aut restitutionis in eodem loco, vel ab aliquo particulari blandis verbis, aut promissionibus sine coactione extractus fuit à loco sacro, absque Judicis, & Satellitum cooperatione. In primo casu non potest puniri, sed restitui debet in eodem loco, & ei fides data servari; alioquin ei gravis fieret injuria. In secundo casu autem, si Satellites illum extra locum sacrum inventum capiunt, licèt per vim extra locum Sacrum extractus sit, potest puniri, quia læsa non fuit immunitas Ecclesiastica; nam tunc Judex, & Satellites exercent suam potestatem extra locum sacrum, quod eis est permissum. Ita docet Bonac *loco suprà citat. punct.* 4. *num.* 24. & 25. Verùm Diana oppositum sustinet in favorem Ecclesiæ, in casu, quòd blandis verbis, & fallaciis à Ministris Justitiæ, vel Judice inductus delinquens, spontè exiret. Tamen dico contra Bonac. *ubi suprà*, quòd quando constaret fuisse per vim ab aliquo extra locũ sacrum extractum, non amitteret privilegium immunitatis, & consequenter non potest puniri; quia illa extractio esset violenta, & omnis extracto violenta est nulla, & Reo præjudicare non potest; aliàs facilè possent Judices confugientes ad Ecclesiam capere, & punire, si per vim ab aliis extractos licitè capere, & punire possent. Vide Farinac. *in append. de immunit. cap.* 2. *n.* 55. & id quod docet Diana *p.* 4. *tr.* 1. *ref.* 102. & *part.* 9. *tr.* 7. *ref.* 6. cum aliis ibi allegatis, & tene id quod dixi suprà *ad Int.* 11.

722 Inter. 48. Quam pœnam incurrunt ministri Curiæ extrahentes Reum sine licentia Episcopi ab Ecclesia;

Resp. Ultra grave Sacrilegium, tenentur restituere Ecclesiæ delinquentem, & huic damna; & ultra alias pœnas, à jure civili, & Canonico impositas, incurrunt ipso facto in pœnam excommunicationis, à qua absolvi non possunt, nisi à Summo Pontifice, prout videre licet in Bulla Greg. XIV. quæ incipit, *Cum aliàs*, emanata anno 1591. & has pœnas incurrunt etiam ipse Judex, Satellites, & executores, aut aliæ personæ privatæ, quæ de mandato Judicis extrahunt ab Ecclesia confugientes. Genuensis *in praxi c.* 2. *num.* 7. Bon. *de legib. disput.* 3. *quæst.* 7. *punct.* 8. *per totum*, & *punct.* 9. & alii apud ipsos Imò nota, Sac. Congreg. super controversiis Jurisdictionalibus die 7 Septembris 1638. declarasse, Brevia Sac. Pœnitentiariæ non suffragari in foro externo, sed tantùm in foro conscientiæ, prævia tamen satisfactione, in materia violationis libertatis, ac Jurisdictionis Ecclesiasticæ, Lezana *tom* 2. *verb. immunitas Ecclef. numer* 29. *Vide Infrà in tit.* 83. *de Episcopatu, & Episcopis, ad Inter.* 16.

723 Int. 49. Immunitatem violans attentando aliquem capere, vel extrahere è loco sacro, incurritne excommunicationem, etiam effectu non secuto?

Resp. Quidquid aliqui in contrarium dicant, communis sententia est affirmativa, nempè sufficere attentationem, scilicet actionem, qua quis opere externo tentavit capere, vel extrahere, vel in carcerem conjicere existentem in loco sacro. Ita Bonac. *loco proximè citat. num.* 4. & alii ab ipso relati. Sic etiam docet Diana *p.* 1. *tr.* 1. *ref* 15. Et de hoc minimè est dubitandum post Bullam Gregorianam, nam ibi sic habetur: *Quicquam præter, aut contra hujus nostræ Constitutionis tenorem attentare præsumpserit, declaramus etiam &c.* Vide Lezanam *tom.* 2. *verb. immunitas Ecclef. num.* 21. *propè finem.*

724 Inter. 50. Reus extractus ab Ecclesia contra formam Bullæ Gregorii XIV. debetne restitui eidem Ecclesiæ, ex qua extractus fuit, vel sufficit, ut restituatur alteri Ecclesiæ æquè tutæ, seu Episcopo, aut ejus Vicario?

Resp. Multi dicunt sufficere, si restituatur alteri Ecclesiæ, dummodò in illa æquè commodè securus habitare possit Reus; ita etiam sufficere, si Reus Episcopo, vel ejus Vicario restituatur, quia Episcopus Ecclesiam repræsentat. Hanc sententiam post alios docet Bonac. *loc. supra citat. punct.* 3. *num.* 14. Tamen quidquid dicant Doctores circa hanc difficultatem, dicendum est, quòd omninò eidem Ecclesiæ sit restituendus, nec sufficere restitutionem alteri Ecclesiæ, vel Episcopo factam; nam ita determinavit Sac. Cardinaliũ Congregat. anno 1632 apud Barb. *de jure Ecclef lib.* 2. *cap.* 3. *n.* 54. & huic sententiæ adhæret Diana *p.* 6. *tract.* 1. *resolut.* 27. ubi plura in confirmationem hujus resolutionis adducit testimonia juridica.

725 Int. 51. Cui credendum est, quando Reus testatur se fuisse captum in loco Sacro, Satellites verò è contra asserunt eum cepisse in loco profano? & ad quem Judicem spectat hoc decidere?

Resp. Quidam apud Bonacin. *de legib. disp.* 3. *quæst.* 7. *pun.* 3. *nu.* 15. dicunt, non esse præstandam fidem Satellitibus in præjudicium tertii, quia Satellites ut plurimum solent multa scelera perpetrare; & hoc eò magis puto verum, quando Satellites accepto stipendio, & mercede cum ceperunt; nam posset

set præsumi fuisse corruptos mediante pecunia. Quare prudens Judex debet ex conjecturis verisimilibus judicare, cui credere oporteat, præsertim quando nullus adsit testis de visu, qui affirmet, in quo loco revera fuit captus à Satellitibus; nam si omnes Satellites, & præcipuè eorum Dux, & Capitaneus asserat illum captum fuisse extra locum Sacrum, magnam præsumptionē faceret contra Reū, in casu, quo veritas aliundè haberi non possit. Cæterùm quia agitur de immunitate Ecclesiastica, proculdubio ad Judicem Ecclesiasticum spectat decidere, & judicare, an Reus in loco sacro, vel profano captus fuerit, vel non. Ita ex Bonac. *loc. cit.* Vide Dianam *par.* 3. *tr.* 1. *ref.* 32.

726 Inter. 52. Gaudetne immunitate, qui jam captus à Satellitibus ducitur ad carceres transeundo per Cœmeterium, vel locum sacrum, aut Ecclesiam?

Resp. Non violatur locus, nec immunitas Ecclesiastica in tali casu, etiamsi Reus tunc per vim extrahatur à Satellitibus, si iudè exire recuset; quia hic non dicitur captus in loco sacro, cum liber ad Ecclesiam, vel Cœmeterium non confugiat, & consequenter non gaudet illius immunitate; nam Ecclesia tuetur illos dumtaxat, qui ad eam liberi confugiunt. Ita juxta nonnullos allegatos firmat Bonac. *loco proximè cit. pun.* 6. *num.* 21. licèt oppositum sentiant alii: ideò ad tollendas lites in re tam periculosa, consulo, ut Ministri Justitiæ non se exponant periculo violandi immunitatem, transeundo per dicta loca, de quibus controvertitur inter Doctores; quia si gaudet immunitate Reus, qui cum Satellite per vim intrat in Ecclesiam, ut dixi *supr. in hoc titul. ad Int.* 19. à fortiori debebit gaudere in præsenti casu, dum non per vim ingreditur Ecclesiam, vel Cœmeterium, sed Satellitum voluntate: ergo &c. Opinio Bonacin. est juri conformior, aliorum negativa magis pia, & ideò in praxi amplectenda, ut docet Diana *p.* 1. *tr.* 1. *ref.* 30.

727 Int 53. Quo jure Clerici, & Ecclesiasticæ personæ exemptæ sunt à Laica potestate? & immunitas Ecclesiarum estne de jure divino?

Resp. Est dissensio inter DD. an sint jure divino exemptæ tales personæ; nam quoad jus civile, & Canonicum, conveniunt eas dicta exemptione gaudere. Tamen juxta probabiliorem opinionem Bonac. *de legib. disput.* 10. *quæst.* 2. *punct* 1. §. 1. *sub num.* 3. *vers. Tertia opinio*, & aliorum, Clerici, aliæque personæ Ecclesiasticæ sunt non solùm jure civili, & Canonico, sed etiam jure divino exemptæ tam in spiritualibus, quàm in temporalibus à potestate laicali; nam prætermissis multis rationibus, & auctoritatibus, quas adducit ipse Bonac. ad hoc probandum, clarè constat ex Concil. Trident. *sess.* 25. *cap.* 20. ubi dicitur, Ecclesiæ, & personarum Ecclesiasticarum immunitatem Dei ordinatione, & Canonicis sanctionibus constitutam esse; & pro hac sententia, præter DD. relatos per Bonacinam, alios quamplures refert Diana *part.* 1. *tr.* 2. *resolut.* 1. *& part.* 4 *tract.* 1. *ref.* 44. ubi etiam probat, immunitatem Ecclesiarum esse de jure civili, Canonico, & Divino, sicut dixit *ea resol.* 1. *part.* 1. *tract.* 2. *Clericorum exemptionem*, esse de jure divino, & humano; & ita docere communiter Canonistas, & quamplures Theologos, testatur. Et hoc tenendum est omninò. Vide iterùm Dianam *part.* 7. *tract.* 1. *resol.* 2. & Bonac. *loc. cit. pun.* 1. *num.* 2. ubi asserit sustineri posse, immunitatem Ecclesiæ esse de jure naturali, & divino.

Quær. 1. An immunitas, & libertas Ecclesiastica sint idem, aut in quo differant? & an sit semper sacrilegium, & incurratur excommunicatio, contra unam, vel alteram agere? & cui sit re servata?

Resp. Immunitas, & libertas Ecclesiastica non sunt idem, sed diversa; nam libertas est quædam exemptio, seu quoddam privilegium exemptionis concessum personis Ecclesiasticis, quo tuentur non solùm personas, sed etiam eorum bōna, quæ possident, aut quibus per liberum arbitriū utuntur. At immunitas est privilegium Ecclesiarū, seu locis sacris concessum; & ideò qui injuriam loco sacro facit, non est reus violatæ libertatis, sed immunitatis Ecclesiasticæ: è contra verò qui facit injuriam personis Ecclesiasticis quoad privilegium fori, seu exemptionem à jurisdictione temporali, est reus violatæ libertatis, ut patet *ex Extravag. Benedicti XI. quæ incipit: Inter cunctas*, in qua habentur distincti casus violationis libertatis, & immunitatis Ecclesiasticæ, prout asserunt Cajet. *in Summ. verb. immunitas, propè finem*, Armilla *eodem verb. num.* 24. Bonac. *tom.* 2. *de legib. disp.* 3. *q.* 7. *punct.* 1. *n.* 2. *& disp.* 10 *qu* 2 *pun.* 1. §. 5. *sub n.* 1. & alii plures. Qui autem lædit immunitatem, vel libertatem Ecclesiasticam, semper quidem peccat peccato sacrilegii, ac etiam excommunicationem incurrit, quæ excommunicatio Summo Pontifici reservatur; sed cum hac differentia, quòd excommunicatio, quæ incurritur ob violationem libertatis Ecclesiasticæ est reservata in Bulla Cœnæ; sed illa, quæ contrahitur ob violationem immunitatis lo-

eis sacris concessam, est reservata in decretis Clem. VIII. editis anno 1601. & 1602. ac etiam *in Const. Greg. X IV. de immunit. Eccles.* quæ incipit: *Cum aliàs*, à qua nullus potest absolvi, nisi in articulo, vel periculo mortis, quia illam sibi Summus Pontifex reservat, ut dixi, vel in Bulla Cœnæ, aut alibi. Undè audiendi non sunt, qui docent posse Episcopos absolvere ab excommunicatione, quæ contrahitur ob violationem immunitatis. Vide Doctores, quos refert Diana *par. 1. tr. 2. res.* 41. *in princ.* & præsertim Lezanam *to. 3. verb. Bulla Cœnæ n.* 38. & 40 & *verb. immunitas Ecclesiastica sub nu.* 21. & iterùm vide Dianam *part.* 6. *tract. 1. resol* 34. *vers. & tandem pro coronide*, & alios apud ipsos. Vide etiam Bonac. *ubi suprà disput.* 3. *quæst* 7. *punct.* 8. *sub num.* 3. *propè finem*.

Quær. 2. An portantes secum Aram portatilem gaudeant immunitate Ecclesiastica?

Resp. Affirmativa sententia, quam docet Quintanadvenas, cui subscribit Diana *par* 10. *tract.* 15. *resolut.* 15 *vers. Et tandem*, est quidem probabilis, ut censuit etiã Suarez de tali dubio consultus, eamque asserunt practicatam fuisse à quodam Militum Generali Gubernatore, consulente, ac præcipiente quodam viro docto Illustrissimæ Societatis Jesu, qui Episcopi vices in exercitu quoad spiritualia gerebat; quare Dux Generalis Militum non fuit ausus capere per suos Ministros quendam Militem morte dignum ob scelus ab eo perpetratum, eò quòd Aram, seu Altare portatile secum ferebat; & sic secundum hanc sententiam Reus secum portans Aram portatilem, immunitate gaudet, & puniri non potest. Hæc sententia, ut dixi, est probabilis, ac satis pia; sed an tuta sit Reo in praxi, aliis judicandum relinquo. Judex verò, qui hanc sententiam sequeretur, tutè quidẽ, & piè ageret. Ego enim eam solùm Judici consulerem, quia licèt multa privilegia con cessa sint locis sacris intuitu Sanctissimæ Eucharistiæ, attamen immunitatis privilegium nullibi cõcessum legitur Aræ portatili extra Ecclesiam existenti, eò quòd super eam conficiatur Sacra Eucharistia; imò si hoc esset verum, sequeretur à fortiori, communicantem, & in os recipientem Eucharistiam, immunitate gaudere; sed hoc nullus dicit: ergo multò minùs dicendum videtur ea gaudere deferentem Aram portatilem. Unde ubi non adest talis consuetudo, dicta sententia non est amplectenda in praxi. Optarem tamen, ut introduceretur, sicuti consuetudine alicubi receptum dicitur, ut amplexantes Sacerdotem, & præsertim quando defert Infirmis Sacram Eucharistiam, tuti sint, & carceribus mancipari nequeant; siquidem hujusmodi consuetudines, ubi vigent, sunt servandæ, dum non præjudicant immunitati; quinimò eis valdè favent, ut per se patet. Vide quæ dixi in hoc titulo *ad Int.* 42.

Quær. 3. An cadaver defuncti gaudeat immunitate Ecclesiastica, & an percutiens Clerici cadaver incidat in excommunicationem canonis: *Si quis suadente diabolo* 17. q. 4.

Resp. Quòd Cadaver hominis defuncti gaudeat Ecclesiæ immunitate, solidè, luculenter, ac validis rationibus, & auctoritatibus probat Doctissimus Lezana *in addit. ad consulta Theologica, juridica, & regularia, cons.* 5. *per tot* & ad objecta rectè respondet, & præcipuè hanc affirmativam sententiam sustinet, ex eo quia leges immunitatis Ecclesiarum generaliter loquuntur, & favores sunt ampliandi: quapropter concludit, non minùs hominem mortuum, quàm vivum, potiri debere Ecclesiæ immunitate; & hanc esse probabiliorem sententiam, sibi apparere fatetur, cui & ego libenter adhæreo.

Item ipse Lezana *loc cit. n.* 11. pluribus relatis asserit, quòd excommunicatio Canonis, *si quis suadente*, extenditur etiam ad defunctos, ita ut percutiens Clerici cadaver incidat in illam; & ita doceo *in titul.* 89. *de excommunic. ob Cler. percuss ad Inter.* 5. cum Toleto, & Diana, qui etiam plures concordantes refert, quia licèt homo mortuus, non sit verè homo, sed potiùs non homo, aut æquivocè homo; tamen honor, & reverentia, quæ debetur hominibus, præsertim Ecclesiasticis, procedit tam de mortuis, quàm de vivis hominibus, cum etiam mortuis fiat injuria, & violentia, vel honor, & reverentia exhibeatur in memoriã pristinæ dignitatis. Nam mortuo exhibetur idem honor, qui vivo exhiberetur, *cap. Gloriosus de Reliq. & vener. Sanct. in* 6. & id constat ex consensu cõmuni fidelium. Quare respectu honoris, & dignitatis, non minùs honoratur, vel læditur Clericus vivus, quàm mortuus: ergo rectè plures Doctores magni nominis, & auctoritatis, ut Felinus, Boerius, Duennas, Hyppolytus, Tolet. Squillante, Belletus, Naldus, Thesaurus, Villalobos, Sperellus, Diana, Lezana, & alii, asserunt, percutientem Clericum mortuum excommunicationem incurrere &c. Et sic ego hic libenter hanc sententiam doceo, nec me pœnitet illam docere, quia est magis pia, & communi Ecclesiasticorum statui favorabilis, nec non ratione, & auctoritate Doctorum satis munita. Siquidem non consideratur Petrus,

vel

vel Martinus Clericus mortuus; sed attenditur, & consideratur priuilegium ratione dignitatis Ecclesiasticæ à jure emanatum; sicut non consideratur Ecclesia materialiter, ex mortuis lapidibus ædificata, sed sub ratione formali, & sic quando fit injuria Ecclesiæ, non censetur fieri lapidibus, ex quibus constat, sed ei, quem repræsentat. Ita in casu nostro, non tantùm attenditur injuria, & violentia, quæ fit Clerico mortuo, quatenùs fuit Martinus, vel Petrus; sed ea, quæ fit Ordini, & dignitati status Ecclesiastici, quibus erat insignitus: Quare nemo potest huic priuilegio renunciare, consentiendo percussioni, ex eo quia non Clerico, sed dignitati Ecclesiasticæ infertur injuria, ut docet Diana *p.9. tr.4. resol.9.* & habetur *ex cap. contingit. 1. de sent. excom.* Imò si Clericus se ipsum *suadente Diabolo* percuteret, in excommunicationem incideret, juxta sententiam Nauar. *cap. 15. n.11.* Cajet. *verb. excomm. c.10.* & aliorum apud Dianam *loco. cit. resol. 8* & est communis sententia, teste Tolet. *lib.1. cap.34. nu.7. & seqq.* nam tale priuilegium conceditur à Jure ratione excellentiæ status Clericalis in communi, & singulis in particulari, qui nisi propter demerita, vel alia via illud perdant, & viui, & mortui illo fruuntur, ut patet ex dictis; & non sine altera magni ponderis ratione, sibi nota, vel manifesta, tradunt prædicati Doctores, & alii multi, quorum sententia profectò mihi magis probatur, quidquid nunc aliter sentiat Author Cautelæ Confessarii *lib.1. c.23. propos.44. nu 20.* dum se retractat ab hac nostra sententia, quam jam satis probabiliter docuerat *in Offic. cur. Regul. cap 23 n.31.* ut claré, & apertè fatetur.

Quær. 4. An infidelis quicumque ille sit gaudeat immunitate Ecclesiæ, si ad eam confugiat?

Resp. Si infidelis, ut Judæus, Paganus, Saracenus &c. tali priuilegio frui desiderat, opus est, quòd verè, realiter, & non simulatè baptismùm petat, & fidelis fiat; aliàs sua infidelitate indignum se facit Ecclesiæ priuilegio. Ita docent quamplurimi Doctores penes Dianam in locis mox adducendis. Verùm Diuus Antoninus, Syluester *verb. Immunitas 3.n.2.* Azorius *p.2 lib.9. cap. 9. quæsito 9.* Hostiensis, Innoc. aliique multi, quos refert, & sequitur Diana *p. 1. tract. 1. resol. 22.* & in aliis locis infrà referendis, absolutè tenent, & probant, hujusmodi infideles immunitate Ecclesiæ gaudere, si ad Ecclesiam confugiant, & tali priuilegio frui velint; nec esse illis denegandum, quamuis nolint baptismum recipere: & ratio horum est, quia tale priuilegium non fuit concessum à jure, & à Summo Pontifice ratione personarum, sed locorum; at priuilegia locis concessa, ad omnes personas ibi existentes extenduntur; ergo non est infidelibus denegandum in casibus non exceptis, dum illo frui volunt. Et ut verum fatear, hæc sententia mihi magis probatur, quia fauores sunt ampliandi, & priuilegium Ecclesiç extendendum est etiam ad illos, qui solùm timore pœnarum, & non zelo fidei, vel Religionis, ad eam confugiunt: Jura enim absolutè, & sine distinctione loquuntur, & ubi jus non distinguit, nec nos distinguere debemus; & verba indefinitè prolata æquiualent uniuersali, ut habent jura vulgata; undè exceptis casibus in jure expressis, præsertim in Bulla Gregorii XIV. omnes immunitatis priuilegio fruuntur. Vide Dianam *p.4. tr.1. res 50. p.5. tr.1. res.1. vers Notandum etiam, & p.6. tr.1. resol.23.* qui pro hac sententia more suo egregiè plures Doctores refert, ad argumenta contraria rectè respondet, & tandem ex Barb. asserit, ita fuisse decisum anno 1631. à Sac. Cardinalium Congregatione immunitatis: ergo ab ea non est recedendum.

Quær. 5. Quot peccata committat immunitatis Ecclesiasticæ violator, & an ad restitutionem teneatur?

Resp. Plura peccata committit; committit enim peccatum mortale sacrilegii, quia grauem injuriam facit loco sacro, ut ait S. Thomas *2 2.q.92. art.3.* & alii, quos dat, & sequitur Bonac. *to.2. de legib. disp.3. q.7. pun.8. n.1.* & testatur de communi. Insuper peccat contra justitiam, si per vim extrahit delinquentem à loco sacro, & immuni. Siquidem immunitas Ecclesiastica est jus hominibus confugientibus ad Ecclesiam concessum; sed qui contra jus alterius facit, lędit justitiam commutatiuam; consequenter tenetur ad restitutionem omnium damnorum, quæ indè patitur delinquens. Secùs autem dicendum erit, si aliquis blanditiis, vel precibus rogaret delinquentem, ut è loco sacro securè exiret: nam in tali casu non peccaret contra justitiam, quia volenti, & consentienti non fit injuria; & immunitas, ut rectè docet idem Bonac. *loco cit.* violatur ob violentiam alteri illatam. Casu verò, quòd verbis injuriosis, & minis induceret reum ad egrediendum de Ecclesia, puto, quòd non solùm esset violator immunitatis Ecclesiasticæ, sed etiam peccatum cõtra justitiam cõmitteret, & esset excommunicatus, quia excommunicatio incurritur ob violentam extractionẽ ab Ecclesia, vel cooperationem ad illam. Reus enim

in tali casu censentur exire ab Ecclesia violenter, scilicet per vim, & metum: ergo sequitur non esse idem, ut de verbis blandis, & precibus, quæ non tollunt omninò voluntarium, licèt oppositum videatur innuere Bonacina quoad excommunicationem, ob violentiam non illi illatam; sed id, quod dixi, mihi magis probatur, præsertim si ex timore minarum ab Ecclesia cogatur exire ad vitandum majus, & grave damnum sibi, uxori, aut propriis liberis probabiliter eventurum. Vide *in hoc tit. ad Inter.* 47.

TITULUS LXXVII.

De Ecclesiæ Pollutione.

Vide tit. de Hæres. &c. Int. 15. *tit. de Præl. Reg. Inter.* 17. *tit. de Sacril. Inter* 4.

728 INter. 1. Quando Ecclesia est polluta, censerine debet Cœmeterium esse pollutum; & è contra, quando est pollutum Cœmeteriũ, quòd sit etiam polluta Ecclesia?

Resp. Polluta Ecclesia, polluitur etiam Cœmeterium conjunctum, sed non è contra; & illa reconciliata reconciliatum est Cœmeterium. Em. Sà *verb. Ecclesia n.*22. Bonac. *de Sacr. disput.*4. *punct. ult. n.* 21. & alii ab ipso relati. Et ratio est, quia nobilius trahit ad se minùs nobile, sed minùs nobile non trahit nobilius, ut habetur *ex cap. unico de consecr. in* 6.

729 Inter. 2. Quot sunt illi casus, quibus Ecclesia censetur polluta, & indiget reconciliatione per novam benedictionem?

Resp. Sunt sex. Primò polluitur Ecclesia per injuriosam sanguinis humani effusionem ex vulnere intra eam incusso. Secundò per effusionem voluntariam seminis viri, vel fœminæ, si fiat cum peccato mortali, dummodò fiat manifesta, ut docet Navar. *cap.*16. *nu.*23. & *cap.*27.*n.*257. Tertiò si sepeliatur in ea excommunicatus vitandus. Quartò sepulto in ea infideli; & tunc etiam parietes radi debent, nisi Ecclesia sit consecrata. Quintò si per Episcopum excommunicatum denunciatum fuerit consecrata, vel benedicta. Quòd si benedixit Cœmeterium, aut Altare consecravit, nec in hoc celebrandum, nec in illo ante reconciliationem sepeliendum. Sextò quando major pars parietum Ecclesiæ simul corruunt: Parietum autem diruptione, aut constructione, Cœmeterium non violatur. Verum est tamen, quòd in prædictis casibus oportet factum esse notorium per rei evidentiam publicam, aut confessionem juridicam rei. Ita docet Emm. Sà *verb. Ecclesia n.*13. & *seqq.* & alii ab ipso relati, & est communis sententia. Vide Toletum *lib.* 5. *cap.* 8. *n* 8 & Lezanam *tom.*2. *verb. Ecclesia n.*12. qui concordantes refert.

730 Inter. 3. Polluiturne realiter Ecclesia in illis sex casibus *in antecedente Responsione* numeratis? & quare in facti contingentia reconciliantur Ecclesiæ pollutæ?

Resp. Dico, quòd revera Ecclesiæ non polluantur, nisi tantùm quoad opiniones hominum, qui eas polluunt; nam quæ sancta sunt inquinari realiter non possunt, ut colligitur ex Glos. *in cap. Unico de consec. Eccles. in* 6. & docet Zeccus *de casibus reserv. cas.*11. *de pollut. Ecclesiæ sub n* 11 *fol. mihi* 188. Ideò solùm reconciliantur ad terrorem Populi, ut à similibus inquinamentis abstineant, ut videntes laici Ecclesiam lavari, quæ non peccavit, cogitent infrà se, quantùm pro lotione peccatorum sit laborandum.

731 Inter. 4. Ad hoc, ut Ecclesia censeatur polluta, sufficitne quæcumque delicti notitia, vel debet per Judicis sententiam declaratoriam polluta denunciari?

Resp. Nonnulli, quos dat, & sequitur Diana *p.*6.*tr.*6.*resol.*27. dicunt non sufficere quamcumque delicti notitiam, nec Ecclesiam censendam esse pollutam, donec Judicis sententia declaratum sit Ecclesiam illam esse pollutam: Tamen meo videri falluntur hi Doctores, quia violentia loci sacri non est propriè interdictum, ut ipsi putant, prout videre licet apud Dianam *loco cit.* & sic Decretum Concilii Constantiensis ad Ecclesiæ pollutionem non extenditur. Imò Cardin de Lugo *de Euchar. disp.*20. *sect.*2.*n.*55. *in fine*, testatur, esse Romæ praxi receptum, ut Ecclesię reconcilientur, etiamsi violatio denunciata non fuerit per Judicem, & eamdem esse praxim aliarum Diœcesum, dicunt alii apud Dianam *p.* 11. *tr.* 2. *resol.* 59. & hanc sententiam probabiliorem putat ibidem ipse Diana. Et rectè quidem, quia hæc Romana praxis anteponenda est omnibus Doctorum sententiis, præsertim quia stylus curiæ jus facit, & stylus, & observantia Romanæ Curiæ servari debet in omnibus aliis curiis, ut resolvit Rota *decis.*212. teste Nicolio *in Flos. verb. consuetudo n.*7. ergo &c. Vide quæ dixi suprà *ad Int.*2.

732 Inter. 5. Quænam quantitas sanguinis, vel seminis requiritur, ad hoc ut Ecclesia remaneat violata, & polluta?

Resp. Communis sententia docet, effusionem sanguinis debere esse in quantitate notabili, & non sufficere duas, aut tres guttas, quia effusio propriè largitatem, & abundantiam

tiam significat. Vide Sylvest. *verb. Consecratio* 2. *n.* 5. §. 2. Navar. *cap.* 27. *n.* 256. Tolet. *lib.* 1. *cap.* 32. *n.* 1. & deducitur *ex cap. Revertimini* 16. *quæst.* 1. ibi Glos. *in verb. effusio*. Vide alios Doctores, quos refert, & sequitur Diana *p.* 6. *tr.* 6. *resol.* 25. & *p.* 11. *tract.* 2 *resolut.* 58. Et insuper notandum est, quòd vulnus debet fieri cum peccato mortali; nam si ob meram defensionem fieret, aut aliunde à culpa lethali excusetur, Ecclesia quidem non censetur polluta, aut violata, ut omnes Doctores fatentur. Restat modò videndum, an id quod dictum est de sanguinis effusione, ut censeatur Ecclesia polluta, procedat etiam in alio casu, in quo polluitur ex seminis humani effusione peccaminosa. Diana ibidem respondet, Doctores communiter docere procedere etiam in hoc secundo casu. Sed ab hac communi sententia recedit Pax-Jordanus *tom.* 1. *lib.* 5. *tit.* 11. *n.* 109. cui libenter fatetur Diana se adhærere; putat enim Pax Jordanus, quòd si actus est completus emissionis seminis, sive multum, sive parum sit emissum, sequatur violatio Ecclesiæ; & ita etiam ego puto tenendum, nam sufficit quòd actus luxuriæ sit consummatus, vel per simplicem pollutionem, vel cum tertia persona. Alia plura videnda relinquo apud Pacem Jordanum, & Dianam *locis cit.*

733 Inter. 6. Si quis rixando cum alio in Ecclesia illum percutiat in naribus, ex quibus magna sanguinis quantitas exeat, estne censenda polluta illa Ecclesia?

Resp. Doctores communiter docent non pollui Ecclesiam, quando pueri rixantur, & sanguinem sibi ex naribus eliciunt pugno, vel alapa, quia ut plurimum non fit cum peccato mortali, vel saltem judicatur levis percussio, cum non faciat vulnus; neque attenditur copia sanguinis, quia nasus est organum nimiùm facile ad effusionem sanguinis; licèt Pax Jordanus *tom.* 1. *lib.* 5. *tit.* 11. *nu.* 51. *in fin.* velit, quòd si gravis esset percussio etiam in illa parte, Ecclesia remaneat polluta. Verùm Diana *p.* 6. *tr.* 6. *resol.* 24 absolutè tenet cum Marchino *de Sac. Ordin. tract.* 3. *p.* 3. *cap.* 11. *n.* 8. quòd Ecclesia non polluatur, quando effusio sanguinis, etiam lethifera, seu gravis, & in magna quantitate, de naso proflueret pugno, alapa, & similibus, quia nasus est organum sanguinis facilè ab hac parte fluentis; & hanc sententiam putat esse tenendam, & non quoad pueros tantùm rixantes in Ecclesia. Vide Em. Sà *loco cit. eo n.* 13. *in fine*. Mihi tamen non placet hoc assertum, nam ideò communiter à Doctoribus dicitur non pollui Ecclesiam, quando rixantur pueri, & alter alteri nares percutiat, & multus sanguis fluat, quia non censetur eos mortaliter peccare, nec graviter percutere: ergo quando percussio est peccaminosa, & lethalis, & cum illa conjungitur copiosa sanguinis effusio, Ecclesia proculdubio violatur, nisi quoad pueros tantùm rixantes loquamur. Dicendum est igitur, ad polluendam Ecclesiam non sufficere emissionem sanguinis è naso, ut accidit in rixa puerorum, saltem quando non sufficit ad peccatum mortale, ut ex Graffio, Coninchо, & aliis, docet Bonac. *de Sac. q.* 4. *pun. ult. sub n.* 20.

734 Inter. 7. Quare per sanguinis, vel seminis effusionem non polluitur Ecclesia, nisi effusio contingat intra ambitum internum Ecclesiæ; & violatur immunitas Ecclesiastica, si capiatur delinquens supra tectum, vel in scalis, aut ad januam Ecclesiæ? ut dixi *in antecedente ad Inter.* 39.

Resp. Dico, ita esse, quia ad effectum pollutionis, cum sit pœnalis, solus internus ambitus Ecclesiæ spectandus est; secus quoad privilegium immunitatis, quod est favorabile, & ita latè interpretandum, per Doctores, quos citat, & sequitur Decianus *lib.* 3 *consul.* 70. *num.* 19 & 22. Sperellus *decis.* 63. *num.* 10. & alii, teste Diana *par.* 6. *tract.* 1. *resolut.* 1. *vers. Nec obstat*, propè finem. Vide Sà *loc cit. num.* 13.

735 Inter. 8. Si quis percutiatur in Ecclesia, & non fundat in illa sanguinem, sed extra, remanetne polluta Ecclesia? & quid si percutiatur in Ecclesia, & moriatur extra illam?

Resp. Suarez *tom.* 3. *in* 3. *p. disput.* 81. *sect.* 4. *cas.* 2 existimat, necessarium esse, ut mors ipsa in Ecclesia contingat, quia aliàs revera non fit homicidium in Ecclesia: Azorius *autem p.* 1. *lib.* 10. *cap* 26. *quæst.* 1. putat, quòd si sanguis minimè fundatur, licèt ossa, & membra conterantur, aut frangantur, non idcircò polluatur Ecclesia; & ita etiam docuit Panormitanus *in cap. Proposuisti num.* 14. *de consec. Eccles.* & hos refert, & non impugnat Diana *p* 6. *tract.* 6. *resol.* 26. Tamen *p.* 11. *tract.* 2. *resolut.* 58. fatetur esse contra communem id, quod dicunt præfati Autores, ideòque se retractat, & absolutè cum communi sententia tenet, quòd Ecclesia non solùm polluitur per ipsum contactum sanguinis decidentis in pavimentum, sed etiam per actionem injuriosam, qua causatur effusio, & omnis propria malitia formaliter continetur. Dicendum est igitur, pollui Ecclesiam, si aliquis percutiatur in ea, licèt sanguis extra effundatur, vel colligatur in vase, vel percus-

præparatur ad consecrationem. Ita ex Suarez, Reginaldo, Nugno, Conincho, & aliis, docet Bonac. *de Sacram. quæst.4. pun. ult. sub num.* 24. Dian. *ubi suprà resol.*23. *versic. Nota hic*.

742 Inter. 15. Quam pœnam incurrit Sacerdos celebrans data opera in Ecclesia polluta?

Resp. Peccat mortaliter, sed non fit irregularis, quia non celebrat cum suspensione, ut putant aliqui apud Dianam *part.*6.*tr.* 6. *res.* 28.& *par.* 11. *tract.* 2. *res.* 59. quia talis suspensio solùm est imposita contra celebrantes in loco interdicto. Ecclesia autem polluta, non est propriè interdicta: ergo non est facienda gratis, & sine fundamento talis extensio, præsertim cum versemur in materia pœnali, & odiosa, quæ potiùs est restringenda, quàm amplianda, ut aliis relatis firmat ipse Diana, & docet etiam Bonac. *de Sac.disp.*4 *pun. ultim. num.*26.& concordat Lezana *tom.*2.*verb. Ecclesia num.*11.

743 Inter. 16. Si Sacerdos celebret in Ecclesia polluta, estne iterùm reconcilianda, quando fuit occultè violata, si postea publicetur?

Resp. Negat Diana, & alii apud ipsum loco citato; sed nec in praxi tutum, sed esse contra communem Doctorũ sententiam, & omninò falsum, docet Sayrus *de censlib.* 5. *cap.* 16. *num.* 11. Dicendum est igitur, in casu proposito esse necessarium Ecclesiam cõsecrare, quia minimè est censenda consecrata ex eo quòd, sive bona fide (id quod in nullo jure fundatur) sive mala fide quis in ea missam celebraverit. Auctores pro nostra sententia vide apud Leandrum *par.*5.*tract.*5.*disput.*2. qui idem docuerat *p.* 2.*tract.*8 *disp* 7.*quæst.*31. Plures rationes affert Cardin. de Lugo *de Euchar. disp.*20. *sect.* 12. *num.* 62. quibus omissis, hac solùm sum cõtentus, quæ mihi videtur valdè efficax: Ex opposita sententia, si Ecclesia nondum fuisset consecrata, aut benedicta, dici posset, semel celebrata missa, non indigere alia consecratione, aut benedictione, quia sicut dignitas Sacrificii æquivalet reconciliationi, æquivalet etiam, & præponderat consecrationi, aut benedictioni. Quod tamen asserendum non est, quia reconciliatio pendet ex certa verborum forma, & solemnitate ab Ecclesia instituta, & ita supponunt omnes Doctores, inquit Thesaurus *de pænis part.* 2. *verb. Sacrilegium cap.* 5. addens se vidisse in praxi Romæ servatam nostram sententiam.

744 Inter. 17. Ecclesia polluta à quo debet reconciliari? & Episcopus potestne dare licentiam simplici Sacerdoti illam reconciliandi?

Resp. Si Ecclesia erat consecrata, non potest nisi per Episcopum reconciliari cũ aqua per ipsum benedicta, scilicet cum sale, vino, & cinere; nec Episcopus licentiam concedere potest simplici Sacerdoti Ecclesiam consecratam reconciliandi, sed solus Papa. Lezana *tom.*2 *verb. Ecclesia num.* 14. Ecclesia verò non consecrata potest reconciliari per simplicem Sacerdotem cum aqua benedicta communi, nec est necessaria Episcopi licentia, licèt hæc licentia sit conveniens. Vide Pasqualig. *de Sacrif. quæst.*604.& 605. Sylvest. *verb.Consecratio* 2.*nu.*2 Dian. *p.* 4.*tr.* 4. *resol.* 91. Emmanuel Sà loc. supr.cit nu 20. qui tamen dicit posse Episcopum licentiam concedere simplici Sacerdoti reconciliandi Ecclesiam consecratam, si fuerit polluta. Idem docent alii apud Dian *p.*2. *tr.* 15. *vers.* 6. quos meritò ipse refellit. Nota tamen, petendam esse licentiam ab Episcopo, vel ejus Vicario Generali, ex congruentia, ut dixi Vide Bon. suprà cit. nu. 27. & Lezanam ubi suprà nu. 16. nisi casus esset, quòd Ecclesia pollueretur, dum missa incepta est.

745 Int. 18. Episcopus potestne concedere licentiam, ut in polluta Ecclesia celebretur?

Resp. Potest hanc licentiam concedere, quia potest permittere celebrationem in loco non benedicto, ut docet ex Suarez, Victorellus *in addit.ad* Emm.Sà *verb.Ecclesia num* 23. Vide Div.Thomam *in* 3.*par.q.* 83.*art.*3.*ad* 2 & Dianam *p.*11. *tr.* 8. *res.*23. *versic. Non nego*.

TITULUS LXXVIII.

De Ecclesiis.

Vide tit.de Alienat.&c.tit.de Bannit.Int. 4.5. *tit. de Canon. Int.*1 *tit.de Can. Pœnit. Int.*1. *tit. de Cap.Sed.Vac. Int.* 2.*tit. de Cappellania &c Inter.*9.*tit.de Card.Int.*1.2.3 *tit. de Circumstant. pec.Int.*22.23.24.26.*tit. de Eccles.Imm.Int.*19. 20.21.23. 24.30.31.33. 35. 37.38.39.40.43. 50.51.52.*tit. de Episcopat.&c.Int.* 6.57.*tit. de Excom.&c.Int.* 1.*tit. de Fest. dieb. Int.* 13. *tit. de Oblat.fidel.Int.* 1.*tit.de Paroc.Int.* 27. *tit. de Prae.aud.Sac.Int.*7.*tit.de Regul.&c.Int.*12.14. 15.33.34.35.36.91.99.*tit.de Sacr. Inter. ult. tit.de Sacril.Int.*3.5.*tit.de Sepul.par.Int.*4 5.*tit. de Tabac.Int.ult. tit. de Val. Confess. Inter.* 21. *tit. de Visit. Int.*1.

746 INter 1. Possuntne licitè fieri repræsentationes sacræ in Ecclesia?

Resp.

Resp. Affirmat Sylvest. *verb. Ludus sub nu.* 2. nec esse veniale peccatum putat, in Ecclesia repræsentare devota, scilicet, præsepe Domini, & hujusmodi. Imò Angelus *verb. Ludus, n.* 1. ait, quòd Demonstrationes, quæ fiunt ad honorem Dei, puta Passionis Christi, & vitæ alicujus Sancti, non sunt prohibitæ fieri in Ecclesiis; idem docent Tabiena eodem verbo q.4 & Sanchez *in opusc. tom.*2 *lib.*1. *cap.*8. *dub.*24. *n.*23. relati à Dian. *p.* 4. *tract.*4. *resol.* 184. ubi tamen observat alios Doctores oppositum docere, ut Gavant. *in Enchir. Episc. verb. Repræsentationes sacræ n* 1. Barbos. *de potest. Episc. p.* 2. *alleg.* 24. *n.* 25. & alii. Verùm hoc intelligendum est in casu, quòd Episcopus prohibuerit; sed ut omnis evitetur perturbatio, petenda est ab Episcopo licentia, qua matura deliberatione concessa, licitè fieri poterunt; aliàs fieri non debent, quia ad Episcopum pertinet judicare, an inconvenientia aliqua accidere possint, necne; & ideò Zerula *in prax. Episcop. p.* 1. *verb. Repræsentationes*, optimè observat, non immeritò aliquos Episcopos prohibuisse, nullibi fieri posse absque eorum expressa licentia.

747 Inter. 2. Ecclesiæ dirutæ materia potestne licitè converti in usus profanos, vel requiritur aliqua licentia?

Resp. Ecclesia, præcipuè consecrata, vel Oratoria, Monasteria, & hujusmodi, reverti non debent ad sæcularem habitationem, & usus profanos. Sylvester. *verb. Ecclesia* 2. *num.* 7. Requiritur enim licentia Papæ, licèt Emmanuel Sà *verb. Ecclesia num* 2. putet sufficere licentiam Episcopi, quod quidem mihi non placet, quia secundum Archidiaconum, & alios, Ordinarius non potest concedere, ut partes Altaris, vel Ecclesiæ collapsæ ad usus profanos vendantur. Vide Navarrum *de spol. Clericor.* §. 18. *numer.* 11. & Victorellum *in addit. ad* Emmanuel Sà loco citat. sub numer. ultim. & Armillam *verb. Consecrat. Eccles. numer.* 11. *& verb. Eccles. num* 8.

748. Inter. 3. Quibus spectat reficere Ecclesiam vetustate collapsam?

Resp. Si portio redditruum fabricæ Ecclesiæ deputata sufficiat, ex ea reparatio Ecclesiæ fieri debet, *cap. unic.* 30. *quæst.* 3. *& cap. decernimus* 10. *quæst.* 1. Abbas *in cap.* 1. *de Eccles. ædific. num.* 3. & alii. Si autem talis portio non sufficiat, spectat ad Rectorem; & Beneficiarios Ecclesiæ, ad quam collationem etiam Canonici possunt compelli. Quando verò adest consuetudo, ut populus reficiat Ecclesiam, ab hoc onere liberatur Rector, sive Curatus Parochialis &c. Tandem puto posse Parochum collectas exigere à populo, quando Ecclesia redditus sufficientes non habet; sed laici ad reparationem Ecclesiæ non possunt compelli, nisi adsit consuetudo; habetur ex Glos. *in cap. quatuor* 12. *quæst.* 2. & docet Emmanuel Sà *verb. Ecclesia numer.* 9. Item tenetur Parochus, & quivis alius Beneficiarius illius Ecclesiæ, si detractis necessariis aliquid eis superest. Vide Sylvestrum *verb. Ecclesia* 2. *num.*6. & Dianam *p* 8. *tract.* 7. *resol.* 16. à quibus plura haberi possunt ad intentum; & Armillam *verb. Ecclesia numer.* 7.

749 Inter. 4. Estne iterùm ab Episcopo reconcilianda Ecclesia, quæ per longum tempus steterit absque tecto, & janua, & plena multis spurcitiis?

Resp. In Concilio Niceno relato à Gratiano *de consecrat. distinct.* 1. sic habetur: Ecclesiis semel consecratis Deo non debet iterùm consecratio adhiberi, nisi aut ab igne exustæ, aut sanguinis effusione, aut cujuscumque semine pollutæ fuerint. Quare si eorum nihil sit factum, & nihil contra Templorum reverentiam ab hæreticis admissum, satis erit, si Episcopus his ejectis, Altaria visitet, & an sint integra, fracta, vel polluta, tam oculis ipse, quàm aliorum lustret, lustrata reconciliet aspersione aquæ benedictæ benedictione simplici, aut reconciliari per Sacerdotem sua auctoritate, ac nomine curet. Vide Baucium *in Theol. moral. part.* 1. *tractat.* 6. *quæst.* 17. apud Dianam *part.* 1. *tractat* 7. *resol.* 93.

750 Inter. 5. Scamna, & sedilia Laicorum posita in Ecclesiis pro audiendis concionibus, possuntne Episcopus, vel Superior Regularium pro suo libitu non ampliùs illa admittere, removere, vel alia eorum loco apponere, Laicis invitis?

Resp. De tali dubio loquitur Diana *part.* 10. *tract.* 6. *resolut.* 64. & pro utraque parte refert jura, & Doctores; sed tandem resolvit, jus sedilium in Ecclesia esse tantùm jus facti, non juris, consequenter posse à Rectore mutari, & auferri pro libitu, non obstante quacumque consuetudine, etiam immemorabili, quia præscriptio non currit sine possessione, & possessio in his non datur propter subjecti incapacitatem. Alia multa, quæ pro hac tuenda sententia adducit idem Diana, hìc ne longior sim, transcribere prætermitto. Unde quando casus acciderit, ne deseras videre ipsum; nam reverà rectè concludit, & luculenter etiam ad objecta satisfacit.

facit. Advertendum tamen est, hujusmodi mutationes non esse facilè faciendas; nam ex talibus mutationibus solent turbationes, & lites oriri, sicuti experientia constat.

Quær. Quodnam peccatum committit, qui in Ecclesia delinquit, & à quo Judice puniri debet sæcularis in Ecclesia delinquens?

Resp. Qui in Ecclesia delinquit, sacrilegium quidem committit: ergo cum sit crimen mixti fori, saltem ratione loci, in quo est commissum, sequitur posse tam sæcularem Judicem, quàm Ecclesiasticum contra talem delinquentem procedere, & illum, qui in captura prævenit punire, quia in criminibus mixti fori datur locus præventioni. Ita docet Farinacius *in Append. de Immunitate Eccles. cap.* 16. *numer.* 236. & alii ab eo relati, teste Diana *part.* 4. *tract.* 1. *resolut.* 67. contra quosdam, quos ibidem citat idem Diana, qui minùs rectè quidem asserunt oppositum. Unde notandum est pro praxi, quòd crimen mixtum spectat ad utrumque forum, ut sacrilegium, de cujus pœna etiam Judex laicus cognoscere potest, & illud punire, ut habet *Gloss. in cap. Felicis de pœnis in* 6. *verb. audivimus*. Vide Sylvestrum *verb. crimen. num.* 2. Verum est tamen, quòd Judex laicus potest crimen mixti fori laicè punire, quamvis fuerit à Judice Ecclesiastico canonica pœna punitum, habetur *ex dicto cap. Felicis §. præmissis*, & tradunt Panormit. & Felinus, quos allegat Navarrus *tom.* 1. *lib.* 12. *titul. de judiciis consil.* 1. *numer.* 2. Quæ doctrina procedit, quoties crimen est mixti fori, ut suprà dixi, & crimen majorem pœnam meretur; nec Judex Ecclesiasticus potest inhibere Judici laico hujusmodi punitionem, ut videre licet apud Navarrum loco citato. Crimen quid dicatur, vide *in cap. Apostolus* 71. *distinct. gloss. in cap. peccatum de reg. juris in* 6. De multiplici pœna sacrilegorum, vide *Cod. de Episc. & Cleric. &* 16. *quæst.* 4. *per totam*, licèt ad Confessarios hoc non pertineat, sed ad Judices alios.

TITULUS LXXIX.

De Edictis.

Vide tit. de Denunc. tit. de Fest dieb. Interrogat. 14. *tit. de Regul. &c. Inter.* 84 *tit. de Superst. Inter.* 3.

751 INter. 1. Ex vi *Edicti* Inquisitorum teneturne quis denunciare delictum alterius, si ipse fuerit complex ejusdem delicti?

Resp. Doctores communiter docent, quòd nemo tenetur denunciare se ipsum, quia nemo tenetur prodere se, ut habetur *ex cap. aliquando de pœnit. distinct.* 1. Vide Doctores penes Dianam *p.* 1. *tr.* 4. *resol.* 8. Ergo sicut quis non tenetur denunciare se ipsum, ita neque tenetur denunciare alterius delictum, in quo ipse fuerit complex, aliàs virtualiter denunciaret se ipsum. Ita docet Suarez *de fide disp.* 10. *sect.* 4. *n.* 18. qui pro se citat Pegnam, & Simancham. Idem sentiunt Megala *in* 1. *par. lib.* 1. *c.* 5. *nu.* 30. & Portellus *in addit. ad dub. Regul verb. denunciatio n.* 10. Limitant tamen hanc sententiam in casu hæresis formalis, ut benè notat Diana *loco cit. res.* 9. quia hæresis, cum sit Reipublicæ perniciosa, facit, quòd quilibet teneatur pro bono communi vitam propriam ponere. Unde Diana *dicta ref.* 8. *circa finem*, testatur, quòd in quadam nostræ Italiæ nobilissima Civitate, doctissimi Theologi obligaverunt denunciare quendam Hæreticum dogmatizantem, & docentem alios hæresim, quamquam ipsi denunciantes fuerint discipuli ejusdem hæretici, & consequenter complices ejus delicti. Sed omninò vide *Interrogat.* 7. 8. & 17. *tit.* 66. *de Denunciationibus*.

752 Inter. 2. Qui ignoravit Edictum tempore quo ejus terminus currebat, teneturne denunciare statim, ac habuit notitiam illius?

Resp. Dicunt quidam, posse expectare tantum tempus, quantum Edictum designaverat, cum non sit pejoris conditionis, quàm alii. Ita Suarez *loco proximè cit. sect.* 3 *num.* 15. Acugna, Sancius *disp.* 11. *n.* 59. & Portellus *in dub. Regul. verb. denunciatio sub nu.* 3. apud Lezanam *tom.* 2. *verb. denunciatio sub n.* 8. Tamen dico, si prævideat se habiturum impedimentum ad denunciandum transacta ea occasione, certò teneri prævenire denunciationem ante impletionem termini designati per Edictũ. Inquisi torũ, eo modo, quo plures dicunt de obligatione confessionis, vel cõmunionis; nam sicut qui timet, quòd quando obligabit con-

confessio, non erit copia Confessarii, aut prævidet impedimentum futurum, ut ver. gr. tempore Paschatis Eucharistiam recipere nō valeat, aut in die festó audire sacrum hora nona, tenetur anticipare tempus confessionis, communionis, & missæ auditionis; ita à pari in casu nostro ex vi juris positivi tenetur prævenire denunciationem ante terminū designatum *in Edicto*. Et hæc quidem sententia est probabilior, & tutior, quam aliis relatis sustinet Dian *p 4.tr.7.ref 29*.& rectè quidē.

753 Inter. 3. Contrafacientes Edictis Episcopi post ejus mortem, vel depositionem ab officio, aut translationem ad aliam Ecclesiam, innodanturne Censuris in illis contentis?

Resp. Minimè, quia Edicta sunt leges ab homine, quæ expirant mortuo, vel amoto Conditore, nisi renoventur, & confirmentur sub iisdem pœnis à successore, vel à Capitulo Sede vacante, quod in locum Episcopi, quoad ea, quæ sunt jurisdictionis, non dignitatis Episcopalis, succedit. Ugolinus *de Cens. tab.1.cap.47.§.2.num.1. & 2.* Franciscus Leo *in Thesaur.Fori Eccl. p.2.c.10.n.8.*& alii plures.

TITULUS LXXX.

De Electione, & Electoribus.

Vide tit. de Abbatis. &c. Interr. 4 5 tit. de Ætat. &c. Inter.1.tit. de Episcopat. &c. Interreg. 58. tit. de Ingr. in Mon. &c. Interrog. ultim tit. de Regul. &c. Interrog. 102. tit. de Sigil. Confess. Int. 15. tit. de Val. Elect. tit. de Vic. Cap. Inter. 1.

754 INter. 1. Qui in concursu, omisso digniori, eligit dignum, teneturne ad restitutionem?

Resp. Quidquid aliqui dicant, communis opinio, quæ omninò est amplectenda, docet obligationem restituendi oriri, quia in beneficiis Parochialibus continetur implicitè promissio de dando digniori; imò illam expressit Tridentinum *sess.24.c.18*. Quæ promissio; cū onerosa sit, habet pactum ultrò, citròque obligatorium, sine quo Ecclesia non transfert vices suas collatoribus, & distributoribus, nisi digniori conferant beneficium; & sic distributor, si sic non conferat, meritò censetur esse in fraude, & dolo, ac proindè tenetur fraudato digniori restituere. Ita docet Thomas Hurtadus *tem. 2. controverf.* 121. *cap.* 1. §. 12. *num.* 1791. qui fortioribus terminis, & rationibus id rectè probat, ut videre licet saltem apud Dianam *p. 11. tra. 4 ref.35* & hanc sententiam sequitur etiam Gerunda de Episcopo *tom.2 lib.6.disp.12.cap 4.numer.* 4. quibus adhæret Diana loc.cit. qui fatetur, hanc communiorem esse Doctorum, & rectè quidem; nam eam sequuntur Molina, Barthol. de Medina, Petrus Navarra, Gutierez, Vasquez, & Fernandez, quos refert, & sequitur Barbósa *in Collect. DD. in Trid sess 24 de reform. cap. 18 nu.127* Concludendum est igitur, Electores sub pœna peccati mortalis, & restitutionis obligatione, teneri digniorem, seu meliorem (illum scilicet, qui muneri, cui præficitur, sit aptior) eligere. Cæterùm eligentem dignum extrà concursum relicto digniori ad beneficia curata, ad nullam restitutionem teneri, ex amico probabile existimat A Idem Diana *ubi suprà in principio resolutionis*: sed teneri ad restitutionem, docent, & rectè, septem graves DD. quos refert ipse Diana *p. 3. tract. ref.53.* dicens, esse communem Thomistarum cum Villalobos, qui etiam citat Arragon. & Convaruviam. Vide etiam Toletum *lib.5 cap. 78.sub nu.2.vers. Secundum etiam est*. Sed vide omninò ea, quæ dicam *ad Inter. sequentem in fine cum D.Thoma 2 2.quæst.63.ar. 2.* & aliis ibidem relatis.

755 Inter. 2. Peccantne mortaliter, qui conferunt Beneficia Ecclesiastica minùs dignis relictis dignioribus? vel illa conferunt indignis?

Resp. Dico primò, quòd conferre Beneficia indignis, illis scilicet, qui non habent qualitates requisitas ad ministeria, ad quæ ipsa instituuntur, est peccatum mortale contra justitiam saltem distributivam, qua communia debent distribui secūdum merita personarum. Pœnæ autem, quæ canonico Jure indigni electioni, & collationi decretæ sunt, videri possunt *in cap cum in cunctis de elect. cap. grave nimis de præben.* Vide Toletum *lib.5.c.78.* Lezanam *tom.2.verb.Beneficium num. 13. & tom. 1.par.2.cap. 11. num. 21.*& adverte, quòd collatio beneficii facta indigno, in utroque foro est nulla; ideoque perceptos fructus, & damna ea collatione illata restituere tenetur Ecclesiæ, cui damnum dedit, non autem digno; licèt quidam dicant Ecclesiæ, & digno restituendum esse; & hoc mihi magis probatur, ut ex Petro Navarra, & aliis, docet Victorellus *in addit ad* Emmanuel Sà *verb.Beneficium sub num.32. & 42.* Dico secundò, dare beneficium simplex digno, relicto digniori non est peccatum mortale; secus si sit beneficium curatum, teste Emmanuel Sà ubi suprà nu. 24.& aliis communiter. Unde in beneficiis habentibus curam animarum, eligere dignum

gnum prætermisso digniori, semper est peccatum mortale, ex duplici capite, scilicet ex defectu debitæ fidelitatis, & ex defectu proportionis, quam requirit justitia distributiva, ut rectè docet Diana *par.* 11. *tract.* 4. *res.* 34. *vers. Verùm his non obstantibus*; & hæc est sententia Divi Thomæ 2.2. *q.* 63. *art.* 2. *& qu.* 185. *art.* 3. & ibi Cajetanus, & alii Expositores. Vide Toletum *loco supracit. vers. secundum etiam est*, & Lezanam ubi supra eo n 13. citato, qui benè addit ex Div. Thoma *dicta q.* 63. *art.* 2. dignitatem, vel majorem dignitatem personæ censendam esse non absolutè, sed in ordine ad Ecclesiæ commoditatem, ita ut qui aptior est ad illud, dignior censeatur, & qui ineptus, reputetur indignus, licèt in aliis qualitatibus præcellat. Tandem notandum est cum Toletò, quòd excessus percipi debet; nam si est parvus, aut non benè dignoscitur, nullum adest inconveniens, maximè si speratur major futura dignitas probabiliter, quàm sit in præsenti. Dico tertiò, probabilius est etiam esse peccatum mortale dare beneficia simplicia, (quæ nullam etiam mediatam habent curam animarum) dignis, omissis dignioribus. Ita Sanctus Thomas 2.2. *qu.* 63. *art.* 2. & aliis in locis, Sanctus Antoninus, Cardinalis Turrecremata, & Cajetan. aliique vigintiquinque Doctores, quos refert, sed non sequitur Sanchez *in opusc. tom.* 1. *lib.* 2. *cap.* 1. *dub.* 23. qui tamen pro se allegat novem Doctores. Ratio nostræ assertionis est, quia beneficia, etiam simplicia, instituta sunt, saltem, ut præmia meritorum; sed contra justitiam distributivam operatur, qui ea non distribuit pro meritis: ergo &c. Vide Cajet. *in summ. verb. Personarum acceptio, & ad Inter. sequentem*.

756 Inter. 3. Electores tenenturne sub pœna peccati mortalis eligere digniores, & electio digni, omisso digniori, estne valida? & estne idem dicendum de Prælatis Regularium?

Resp. Certò sub pœna peccati mortalis tenentur eligere digniores, seu meliores, ut alibi me dixisse memini. Vide *ad Inter.* 1. *& ad Inter. proximè antecedentem*. Tamen electio de digno facta, non est irrita ipso jure, nec venit irritanda, quamvis illicitè peracta sit, quia multa fieri prohibentur, quæ tamen facta tenent, *de reg. juris in* 6. Vide Doctores, quos ad satietatem refert Barbos. *de offic. Parochi par.* 1. *cap.* 2. *nu* 98. Vide Sanctum Thomam 2.2. *quæst.* 63. *art.* 2. *in corpore*, & ibi Cajetan *in fin.* Navar. *cap.* 17. *nu.* 72. Reginald *in praxi lib.* 30. *tract* 3. *n.* 195. Dianam *part.* 2. *tract.* 5. *resol.* 40. qui plures concordantes adducit, & asserit esse communem sententiam. Regulares etiam tenentur ad officia eligere digniores secundum communiorem sententiam; quia Prælatiæ Regulares, & cætera officia sunt veluti Beneficia Ecclesiastica, ac proindè etiam in illis militat ratio naturalis, & dispositio juris, ut eligantur digniores. Ita Navarrus *lib.* 2. *de restit. cap.* 2. *n.* 159. Rebell. *par.* 1. *lib.* 3. *qu* 4. *conclus.* 5. Turrianus *tom.* 2. *in* 2. 2. *disp.* 22. *dub.* 4. *nu.* 1. Portellus *in dub. regul. verb. electio num.* 6. apud Barbos. loco citat. & apud Dianam *part.* 2. *tract.* 15. *resolut.* 6. *& part.* 5. *tract.* 14. *resol.* 11. *& part.* 11. *tract.* 4. *resolut.* 37. quibus addo Pacem Jordanum *tom.* 1. *præludio* 12. *num.* 27. ubi plura videri possunt ad intentum. Vide etiam Lezanam *tom.* 2. *verb. electio num.* 152. *&* 153. *& verb. Beneficium sub num.* 13. *& tom.* 1. *par.* 1. *cap.* 15. *numer.* 12. *&* 13.

757 Inter. 4. Daturne aliquis casus, in quo liceat dare beneficium digno, relicto digniori?

Resp. In duobus casibus id esse licitum, affirmat Toletus *lib.* 1. *cap* 78. *num.* 3. dummodò Beneficium curam animarum annexam non habeat. Primus casus est in beneficiis Patrimonialibus, in quibus distribuendis non est peccatum relinquere digniorem, si extraneus sit, & eligere civem dignum. Secundus casus est de beneficiis, quę quis de rebus propriis instituit, & vult dari iis, qui sibi sunt cognati, aut de ejus familia, ut patet *ex capite Monasterium* 16. *q* 7. Talia igitur beneficia licitè possunt conferri cognato digno, relicto non cognato digniori. Cæterùm tam in primo, quàm in secundo casu, nunquam licitum est dicta beneficia indigno conferre, cum sit intrinsecè, malum, contra justitiam, & rectam rationem.

759 Inter. 5. Possuntne Cardinales in electione Papæ, sine scrupulo, eligere dignum prætermisso digniori?

Resp. Cardinales sicut cæteri electores tenentur in conscientia eligere digniorem in Papam, ex gremio tamen Sac. Collegii, ut latè probat Castellinus *in tract. de elect. cap.* 10. teste Diana *part.* 5. *tract.* 2. *resolut.* 85. Nam eligendus in Prælatum Ecclesiasticum duobus debet pollere virtutibus, ut rectè docet Cajetan. *in sum verb. Electio*. Prima est, quòd sit bonus, hoc est sine peccato mortali Secunda, quòd sit melior cæteris cognitis, qui possit eligi, & haberi. Melior autem non quantū ad bonitatem vitæ, sed quantum ad illud regimen nunc, & hic respectu talium ovium, & reliquis particularibus occurrentiis pensatis: & si scienter omittatur, est peccatum: & ratio

ratio est, quia existens in peccato mortali, non est dignus Prælatione Ecclesiastica, postponere digniorem minùs digno, non est sine crimine acceptionis personarum, dum persona præponitur causæ. Vide Sanctum Thom. 2. 2. *quæst.* 63. *art.* 3. Bannes *quæst.* 63. *in* 2. 2. *art.* 2. *col.* 1. Sylvestrum *verb. Electio* 1. *n.* 18. & Emm. Sà *eodem verb. num.* 8. Verum est tamen, quòd quando pars sufficiens ad electionem vult dignum in Papam eligere pretermisso digniori, tunc minor pars tuta conscientia potest se conformare cum majori, ut ex Villalobos, Valero, Riccio, Joan. della Crux, & Sylvio, firmat Diana loco cit. & de hoc ego non dubito; quia tunc peccatum mortale est, quando minor electorum pars concurrit cum majori ad electionem indigni, cum electio indigni sit intrinsecè mala, ut videre est apud Dianam *par.* 10. *tract.* 13. *resol.* 31. Vide infrà *ad Inter.* 9. & Lezanam *tom.* 1. *par.* 1. *cap.* 15. *sub nu.* 14.

759 Inter. 6. Qui jus habent conferendi beneficia per provisionem liberam, ut Summus Pontifex, & quidam Principes sæculares ex privilegio, tenenturne eligere digniores.

Resp. Non teneri eligere digniores, nisi in promptu sint, sed sufficere eligere dignos, docet Reginaldus *tom.* 2. *lib.* 30. *tr.* 3. *cap.* 34. *dub.* 14. *n* 197. Sed Lessius *de just. lib.* 2 *cap.* 34 *n.* 64. probabiliùs tenet, quòd qui liberè conferunt beneficia, graviter peccent, si digniores prætermittant, sive sit Papa, sive Princeps sæcularis; non enim sunt Domini Beneficiorum, sed Æconomi. Ita Lessius. Hanc sententiam probabiliorem, ac tutiorem esse puto; quia docet Sanctus Thomas 2. 2. *qu.* 63. *art.* 2. *ad* 2. cum Cajetan. Aragonio, Salono, & Bannes, ut electio non possit impugnari in Foro judiciali, sufficit eligere bonum, nec oportet eligere meliorem, quia sic omnis electio posset habere calumniam: sed ad conscientiam eligentis necesse est eligere meliorem; dimittendo autem digniorem sine causa debita, violatur justitia distributiva, ex qua beneficia sunt bona communia, & præmia meritorum, & sic committitur peccatum acceptionis personarum, quod est mortale ex genere suo. Vide Sylvestrum *verb. acceptio personarum n.* 2. & 4. Unde distributores spiritualium dignitatum, seu beneficiorum Ecclesiasticorum, semper debent tribuere meliori, ad evitandum hoc peccatum. Vide Dianam *part.* 8. *tr.* 7 *resol.* 83. Quot modis verò quis melior dicatur, docet ex Div. Thoma idem Sylvester loco citat. & Emmanuel Sà *verb. Electio sub nu.* 13.

760 Inter. 7. Patronus laicus ad Parochialem sui Jurispatronatus teneturne præsentare digniorem, vel sufficit, ut præsentet dignum, & idoneum?

Resp. Doctores non conveniunt; quidam enim dicunt, Patronum, qui non est primus Beneficii fundator, debere digniorem præsentare, quia & ipse debet servare modum debitum in beneficiis distribuendis, quod est eligere digniores. Hos Doctores refert Barbosa *in Collect. ad Trident. sess.* 24. *de reform. cap.* 18. *n.* 152. & Diana *par.* 2. *tract.* 15. *res.* 37. Alii verò, cum quibus tenent Barbosa, & Diana loc. cit. pu tant, quòd Patronus laicus non teneatur præsentare digniorem etiam quoad Beneficia curata, quia Tridentinum loco cit. solùm vult, quòd præsentatus à Patrono examinetur, & repertus idoneus admittatur: ergo cum Concilium non arctet Patronum laicum ad præsentandum digniorem, neque nos arctare debemus. Quid ego sentiam, dicam breviter: sequendam existimo primam sententiam; nam hoc jus, quod ipsi Patrono competit à Jure, ea conditione concessum est, ut ipsi tantùm incumbat, quod Episcopo, aut alii Prælato incumbebat; sicque necessarium non erat, ut Concilium Trid. id exprimeret, quia ad conscientiam eligentis necesse est eligere meliorem, tum maximè cum discreto Judicio debeant Ecclesiastica officia personis magis idoneis dispensari. Vide Azorium *part.* 2. *lib.* 6. *cap.* 21. *quæsito* 5. & Sylvest. *verb. Acceptio personarum num.* 1. & 2.

761 Inter. 8. Si Elector alicujus Beneficii Ecclesiastici inclinet ad eligendum indignum, vel minùs dignum, potestne licitè dignior pretio redimere hanc vexationem? & quid si facta fuerit collatio?

Resp. Non potest, quia est simonia redimere pecunia vexationem, dum quis tantùm habet jus ad rem. Facta verò collatione Beneficii, si quis injustè impediretur accipere possessionem, puto esse tunc licitum pecunia hanc redimere vexationem; quia habet jus in re acquisitum per collationem Beneficii. Vide Sanchez *in opusc. tom.* 1. *lib.* 2. *cap.* 3. *dub.* 30. *n.* 11. Dianam *par.* 4. *tract.* 4. *res.* 152. & *par.* 5. *tract. resol.* 12. & 13. & Emm. Sà *verb. Simonia sub n.* 2.

762 Inter. 9. Peccatne mortaliter dignus, si acceptat officium, cognoscens in electione prætermissum esse digniorem? & potestne licitè retinere officium?

Resp. Dummodò canonicè fuerit electus, potest licitè acceptare officiũ, ad quod eligitur, etiamsi credat alium esse digniorem. Et ratio est,

est, quia ipse non est Judex in illa causa, & debet credere Electores rem benè pensasse. Ita Sygismundus de Bononia *tract. de elect. dub.* 34. post plures alios, teste Lezana *to.* 1. *p.* 1. *c.* 15. *n.* 12. *in fine*, & concordant alii plures, quos refert, & sequitur Diana *p.* 5. *tr.* 2. *resol.* 85. *vers. Verum &c.*

763 Inter. 10. Qui fuit canonicè electus ad aliquod officium, teneturne illud acceptare, vel debet potiùs illud renunciare?

Resp. Potest quis laudabiliter considerans proprium defectum, ex humilitate officium Prælationis recusare; potest etiam laudabiliter consentire, ex charitate fraterna, ut salutem proximorum procuret: sed quia valdè difficile est purgatum se quemlibet posse cognoscere, prælationis officium tutiùs declinatur; non tamen pertinaciter, cum ad suscipiendum hoc Superna Voluntas agnoscitur. Ita docet ex D. Thoma Sylvester *verb. Electio* 1. *n.* 23. *propè finem.* Quare si illi à Superiore præcipiatur, aut aliàs sequeretur notabile Ecclesiæ, vel Religioni damnum, dissentire fine peccato non potest. Emmanuel Sà *eodem verb. nu.* 12. Concludendum tandem esse puto cum Lezana *p.* 1. *tom.* 1. *cap.* 15. *n.* 23. Quòd eo ipso sic canonicè electus, debet credere electionem esse juxta voluntatem Dei, & sic meliùs facit assentiendo. Si autem indignnm, & insufficientem se existimat, potest electioni renunciare: sed non pertinaciter, ut docet Sanctus Thomas *Quodlib.* 5. *art.* 23. ex mente Sancti Gregorii Papæ in Pastorali: & si per obedientiam cogatur, omninò acceptare tenetur, etiamsi credat futurum, ut sæpiùs peccet; dummodò id non intendat, & procuret pro posse semper placere Deo. Ita Lezana ex Valentia *tom.* 5. *disput.* 10. *quæst.* 3. *punct.* 3. *asser.* 6. Vide Armillam *verb. Electio numer.* 37. & *verb. Episcopus numer.* 1. qui citat D. Thom. 2. 2. *q.* 185. *art.* 2.

764 Inter. 11. Potestne quis licitè in Capitulis pro se, vel pro aliis vota vel suffragia procurare?

Resp. Nequaquam hoc est licitum; ideòque cavere debent omnes à directa, vel indirecta vocum, seu suffragiorum procuratione tam pro se ipsis, quàm pro aliis; nam si secus faciant, præter alias pœnas, & censuras à Sacris Canonibus contra hujusmodi ambientes inflictas, in pœnam privationis officiorum, quæ obtinent, eo ipso incidunt, & ad futura quæcumque pariter inhabiles habentur, nec ab ullo possunt dispensari, nisi à Summo Pontifice. Imò supradictas pœnas incurrunt complices, & simpliciter scientes, & non revelantes. Ita habetur *ex decretis Clem. VIII. pro reformat. Regul.* approbatis à S. Congregat. jussu Urbani VIII. Vide Lezanam *tom.* 1. *par.* 1. *cap.* 15. *à nu.* 24. & ea quæ dicam in hoc titulo *ad Interrog.* 13. & *in titul.* 180. *de Regularibus, seu Religiosis, ad Inter.* 76. & 102.

765 Inter. 12. In Electionibus si feratur votum album, vel sub conditione, vel personis incapacibus, debetne numerari tale votum, aut haberi debet pro non adjecto, itaut qui à majori parte aliorum votorum fuerit electus, ritè sit electus?

Resp. Inter vota eligentium non computantur vota conditionata, vel inutilia, ut si personæ inhabiles eligerent, & ab activa voce omninò exceptæ, aut si in scrutinio per schedulas celebrato reperiatur aliqua schedula alba; nam hujusmodi vota, & suffragia haberi debent pro non adjectis, & totum jus electionis remanebit in reliquis electoribus; itaut illud, quod ipsorum major pars statuerit erit firmum, & validum, ac si alii ex Capitulo, seu Collegio nullatenùs essent. Ita Castellinus *de election. cap.* 5. *n.* 4. Sigismundus de Bononia *item in tr. de elect. dub.* 29. Lavorius *tit.* 4. *c.* 19. *n.* 64. Miranda *in man. Prælat.* apud Dianam, & colligitur *ex cap. in electionibus de elect. in* 6. & consentit idem Diana *p.* 8. *tr.* 7. *resolut.* 77. Vide etiam Lezanam *tom.* 1. *par.* 1. *cap* 15. *num.* 16. & 18. qui alios concordantes adducit.

766 Inter. 13. Possuntne licitè Electores ante electionem habere tractatum consultatorium de qualitatibus eligendorum?

Resp. Utique possunt, quia hoc est conforme juri naturali: necessarium est enim, ut electores noscant virtutes, & vitia eligendorum; unde est licitum interrogare, & respondere simpliciter de qualitatibus eligendorum; nulla tamen adhibita persuasione, aut inductione; servata insuper justitia, charitate, & veritate, & cum recta intentione, scilicet quòd digniores cæteris præferantur. Cæterùm siquis talem tractatum efficeret per se ipsum, aut per alios pro sua electione, esset tractatus ambitiosus, ideòque prohibitus, ut pactionalis, conventionalis, & conditionalis &c. Caveant igitur Religiosi, ne practicas vulgò dictas facere audeant pro se, vel pro aliis, suffragia, seu vota procurando, præsertim precibus, vel donis, aut minis, quibus posteà nullæ reddi possunt electiones; quia ultra peccatum gravissimum, quod tunc committunt, subjiciuntur gravissimis pœnis, ut

ut dixi supra *ad Inter.* 11. Vide Lezanam *to.* 1. *p.* 1 *c.* 15 *sub n* 24. & Dian. *p.* 2. *tr.* 16. *res.* 35 *præcipuè §. Patet igitur;* & *p.* 11. *tr.* 4. *resol.* 37. *vers. Vide etiam*, qui alios concordantes referunt.

767 Inter. 14 Potestne aliquis ex electoribus ejici à Capitulo sub prætextu alicujus inhabilitatis, antequam sententialiter sit declaratus inhabilis?

Resp. Dico, nullatenùs excludi posse sub prætextu alicujus delicti, aut censuræ, etiam causa pendente, nisi priùs fuerit per sententiam condemnatus; quia ante sententiam in foro externo pro habili habetur, ut docent Hostiensis, Joan. Andreas, & Felinus *in cap. minimè de accusat.* Castellinus *de elect. cap. Prælat. cap.* 5. *nu.* 1. licèt ipse mortaliter peccet, quia cum inhabilitate, quamvis occulta, accedit ad electionem non dispensatus. Vide Lezanam *tom.* 1. *p.* 1. *cap.* 15. *n.* 5. & *p.* 2. *c.* 12. *n.* 30. & Leandrum à Murcia apud Dianam *p.* 10. *tract.* 13 *resol.* 30.

768 Inter. 15. Quinam sunt ii, qui non possunt de jure communi eligi, aut eligere?

Resp. Eligi non possunt in Prælatos Religionum, qui non sunt expressè in illa professi; nec infames, seu notoriè pravi, nec excommunicati excommunicatione majori; nam de excommunicatis minori excommunicatione valet electio secundum aliquos, sed potest annullari. Item nec suspensi, interdicti, aut qui interdictum non servaverunt, qui non sunt legitimè nati, aut debitæ ætatis, vel sufficientis litteraturæ, & tandem neque irregulares. Item eligere non possunt excommunicati excommunicatione majori, suspensi ab officio, nec qui scienter celebrauerunt in loco interdicto, nisi habeant priuilegium; irregulares, & tandem voce priuati. Vide Sylvestrum *verb. electio* 1. *q.* 4. Emmanuel Sà *eodem verb. n.* 12. & 3. Lezanam *p.* 1 *tom.* 1. *cap* 15. *n.* 5. & 25. *cap* 18. *n.* 5. & alios, quos citat ipse Lezana. Et quamuis quidam dicant, irregulares non esse priuatos jure eligendi, ut inter alios docet Bonacin. *de cens. disput.* 7. *q.* 2. *pun.* 4. *n.* 18. tamen non est communis sententia, ut dicit ipse; nam Passerinus *de elect. cap.* 10. *n.* 102. pro affirmatiua sententia, quam ipse non sequitur, septem graues refert Auctores, & resolvit, quòd aliqui irregulares non possunt eligere, ut in casu celebrationis in loco interdicto, & in casu, quòd quis sit infamatus, vel condemnatus de homicidio: licèt neque in his casibus priuatio activæ vocis sit ex vi irregularitatis; sed vi pœnæ adjunctæ, quæ in illis casibus locum habet. Ita docet ibidem nu 105. & num. seq. ait, quòd dato, irregulares non posse validè eligere, hoc esset intelligendum de irregularibus denunciatis, & non toleratis: & tandem nu. 107. concludit, quòd in Ordine Prædicatorum irregulares sunt privati activa voce, consequenter eligere non possunt. Quare in casibus occurrentibus videndus est idem Passerinus, qui certò optimè tale dubium resolvit. In nostra autem Congregatione irregulares non possunt eligi, nec alios eligere, ut expressè habetur *in Const. p.* 3. *cap.* 1. *n.* 3. *Vide tit. de Infam. Inter.* 6.

TITVLVS LXXXI.

De Eleemosyna.

Vide tit. de Cleric &c. Inter. 18. *tit. de Concion. &c. ad quæst.* 3 & 4. *tit. de Hæres. &c. Inter.* 10. *tit. de Largit Mun. Inter.* 1 *tit. de Oblat fidel. tit. de Pensionar. &c. Interr. ultim. tit. de Regul. &c. Interr.* 37. *tit. de Rest. accep. Inter.* 1. 9. 10. *tit. de Susp. de Hær. ad quæst.* 2. *tit. de Vot. Inter.* 18. *tit. de Vxor. Inter. ult.*

769 Inter. 1. Peccantne mortaliter Episcopi, & alii habentes Ecclesiastica Beneficia, si superflua honestæ sustentationis non dant pauperibus?

Resp. Certò mortaliter peccant; nam Doctores communiter docent, totum, quod superest Episcopo, & Beneficiario post suam congruam sustentationem, expendi debere in pauperes, & alia pia opera. Nam Sac. Canones Ecclesiasticorum bona, *Patrimonium Dei appellant*; & ideò in Ministrorum Dei sustentatione, & piis operibus insumenda sunt, & absurdum est existimare, non esse contra intentionem, & justissimam voluntatem Ecclesiæ, quòd hæc accipiantur, ut prodigè, & vanè insumantur. Unde si grauiter peccant sæculares, qui cum possint commodè, egentibus non subveniunt, multò magis Ecclesiastici, qui superflua honestæ sustentationi non dant pauperibus, maximè quia, ut inquit Tolet *lib.* 8. *c.* 35 *in fine*, superfluum magis invenitur in Ecclesiasticis personis, quæ cum non habeant filios, & filias, non ita indigent, ac Sæculares, & cum ipsorum etiam victus, & vestitus majorem requirat modum, & modestiam. Vide Azor. *tom.* 2. *lib.* 12. *cap.* 11. *qu.* 1. *in fin.* Emmanuel Sà *verb. Eleemosyna num.* 3. & præsertim Dian. *part.* 4. *tract.* 4. *resol.* 214. & *part.* 5. *tract.* 8. *res.* 31. & *part.* 8. *tract.* 7. *resol.* 12. Nam, ut semper solet, varias refert Doctorum opiniones. Vide

Vide pro hac nostra sententia Campionum *p. 2 cap.12.n.13*.

770 Inter. 2. Peccantne mortaliter divites, qui habent superflua, & non præbent eleemosynam in gravi necessitate pauperum?

Resp. Quòd in sæcularibus, etiam in Regibus, vix inveniatur superfluum statui, & vix aliquis teneatur ad eleemosynam, quando tenetur tantùm ex superfluo statui, ut docuere quidam apud Dian. *part. 2 tractat. 16. res. 26. versic. Quartò, & part. 4. tract. 4. resolut. 215.* jam meritò, tamquam ad minus scandalosum, fuit reprobatum ab Innocent. XI. Anno 1679. ut patet ex propositione 12. ibi damnata: hoc ergo prænotato, dico, quòd peccant mortaliter divites, qui saltem ex superfluis non succurrunt pauperibus, non solùm in extrema, sed etiam in gravi necessitate existentibus. Ita Sanct. Thom. *in 4 dist. 15. qu. 2. art. 1. quæst. unic.* 3. D. Antoninus *2 par. cit. 1 cap 24. §. 4.* Ricardus, Sylv. Tabiena, Armilla, & Medina, quibus subscribit Tolet. *lib. 8 cap. 35.* & alios plurimos refert Dian. *part. 5. tract. 8. resol. 14.* & testatur de communi. Verum est tamen, quòd non tenentur inquirere pauperes, sed solùm misereri occurrentibus: Episcopi verò, & quivis alius superior, præsertim Ecclesiasticus in sua ditione, ultra hoc tenentur inquirere necessitates pauperum, ut eis succurrant; aliàs non satisfaciunt præcepto. Ita Tolet. loco cit. in fin. & alii plures, & præsertim Bonac. *de præcept. decal. disp. 3. qu. 4. pun. 6. nu 8. & 10.*

771 Inter. 3. Teneturne quis in extrema necessitate indigenti dare eleemosynam, non solùm titulo charitatis, sed etiam lege justitiæ?

Resp. Affirmativam partem tenent Spino, Petrus Nauarra, Alex. de Ales, Turrecremata, Aragon. Cajetan. *2.2. quæst. 118. art. 3* & alii apud Dianam *part. 5. tract. 8. res. 2.* Oppositum tamen dicendum est, nempè in casibus necessitatis proximi solùm ex charitate, & non rigorosa justitia, teneri quem ad faciendam eleemosynam; & ita tenet major Theologorum pars, ut testatur, & sequitur Leander *par. 6. tr. 5. disp. 2. quæst. 5.* referens pro hac sententia 28. Doctores. Probatur, quia necessitas etiam extrema non facit, ut hujusmodi res sint de dominio indigentis, quandoquidem in tali necessitate dominio harum rerum non indiget, sed usu; ac proindè res tales non efficiuntur suæ in tali casu, & consequenter dives non peccabit contra justitiam illas denegando in tali indigentia. Imò ex quo jure omnia sunt communia, fit, ut jure naturę res divitis non fit propria ipsius pauperis potiùs, quàm divitis eam possidentis. Alias rationes vide apud Joan. Medinam *Cod. de restit. quæst. 37.* Nec obiicies primò, divites posse cogi ad dandam eleemosynam. Secundò, Sanctus Thomas *2.2. quæst. 114. art. 4* agnoscit debitum legale, ex quo divites obligantur ad superflua pauperibus eroganda. Tertiò ex SS. Basilio, Ambrosio, & Augustino, dives negans necessaria extremè indigenti, non aliter peccat, quam si ea furatus esset, aut tunc non est talium bonorum justus possessor. Nam Resp. ad primum, cum administratores Reipublicæ suorum subditorum curam habere debeant, superiorem posse compellere subditos, ut teneant legem juris naturæ, & charitatis, etiamsi ad eam non obligentur ex justitia. Ad 2. Resp. Angelicum Doctorem ibi per debitum legale, solùm intelligere id, quod est debitum ex lege, quæcumque ea sit, ut ipse Sanctus Doctor clarè se explicat *2. 2. qu. 80. art. 1. in corp.* Voluit igitur significare Sanctus Magister in illis casibus, de quibus loquebatur, esse verum, ac propriè dictum debitum, etiam sub reatu peccati mortalis, quod aliquando non significat strictam obligationem, sed tantùm decentiam, & honestatem, ut docet *2.2. qu. 114. art. 2. in corp. & qu. 117. ar. 5. ad 1.* quomodo amicitia, & liberalitas attendunt debitum. Ad 3. dico, SS. Patres loqui per exagerationem, non quia putent non esse horum etiam superfluorum dominos, sed quia non sunt domini, nisi cum onere expendendi illa in usus pauperum. Dicunt ergo, divites esse spoliatores, aut non esse justos possessores, quia retinent id, quod debetur pauperibus, & quidem sub mortali; ac proindè verè obligantur illud dispensare, & parùm refert, unde nascatur ea obligatio, an ex justitia, an ex sola charitate. Concludendum est igitur, eum qui videns pauperem in necessitate extrema, non impertitur ei eleemosynam, cum possit, licèt peccet mortaliter contra charitatem, non teneri tamen ad restitutionem, cujus obligatio oritur solùm ex violatione justitiæ particularis, non autem ex violatione justitiæ legalis, quæ est justitia generalis.

772 Inter. 4. Si aliquis in extrema necessitate constitutus tibi diceret, Ego volo me interficere, nisi mihi des decem aureos, & de facto vult se occidere; tenerisne illos aureos ei dare, ut non se occidat?

Resp. Quòd iste talis velit se occidere, nisi habeat à me decem aureos, provenit ex culpa sua, licèt in extrema reperiatur necessitate opus autem nō est, ut se occidat in tali neces-

sitate positus: ergo non ob id ei dare teneor, quod petit, ut rectè docet Tolet *lib.8.cap.34. sub num 2.* & alii. Sed vide *in tit. 55. de Debito ex contractu, ad Int.3 & in praesenti tit.ad Interrog. seq.*

773 Inter. 5. Si latro minetur Titio mortem, nisi det sibi decem nummos aureos, quos non habet; teneturne alter qui habet, illos ei dare, ut non occidatur à latrone?

Resp. Utique sub mortali tenetur, quia Titius dicitur esse in extrema necessitate; nam hæc necessitas constituit eum in periculo mortis probabiliter. Bonacin. *de praecept. decal. disput. 3. quaest. 4. punct. 6. sub nu 4.* & favet etiam Dian. *part. 5. tract. 8. ref 7. prope finem.*

774 Inter.6. De necessariis simpliciter ad vitæ propriæ, aut familiæ conseruationem, teneturne quis alteri succurrere necessitate extrema laboranti?

Resp. Nullus tenetur vitæ alterius succurrere cum dispendio suæ vitæ, aut parentum, filiorum, vel familiæ, ut omnes Doctores fatentur, teste Toleto *lib.8.cap.34* Sed quilibet tenetur, de superfluis vitæ, naturæ, & status, facere eleemosynam proximo, etiam extra necessitatem ipsius extremam, vel quasi extremam. Verùm si loquamur de necessitate extrema Communitatis, seu publicæ personæ, valdè necessariæ Reipublicæ, à qua bonum commune Ciuitatis dependet, aut exercitus; tunc certò potiùs huic, quàm sibi succurrendum esset, non solùm dum extrema, verùm etiam dum graui necessitate laborat; nam bonum publicum præferendum est priuato, & proprium bonum negligere quisque tenetur; ut docet Sanctus Thomas 2. 2. *quaest.32. art 6.* & alii, quos refert, & sequitur idem Tolet. loc. cit & aliis relatis tenet etiam Bonac. *loc. prox.cit. sub num.11. vers.in Respons. &c*

775 Inter.7. Ex bonis necessariis ad decentiam status, & non necessariis ad vite conseruationem, teneturne quis facere eleemosynam in extrema necessitate existenti?

Resp. Plurimos Doctores pro parte affirmatiua refert Dian *par.5.tr.8.ref.7.* & hoc procedit, etiamsi ex opitulatione patiatur aliquod damnum in dignitate, & fastu externo; & hanc esse communem sententiam, testatur Toletus *lib.8. cap.34. num.2.* & ait, quòd potiùs homo debet facere jacturā decentiæ status sui, & minuere se, & restringere, quàm quod alius moriatur ob defectum eleemosynæ ab ipso faciendæ; & hoc mihi videtur tenendum, quidquid alii apud Dian. *ibidem*, *& part.2.tract.16. resol.26.* in contrarium sentiant, dum dicunt, quòd licèt nostra opinio sit vera, tamen nullus teneatur statum suum absolutè deiicere, aut deprimere, ob proximi necessitatem extremam. Nam respondetur, ipsammet rationem naturalem dictare, vitam proximi præferendam esse decenti nostro statui: ergo de bonis necessariis ad decentiam status tenetur quilibet facere eleemosynam in extrema necessitate existenti; agitur enim de vita amittenda, & sic charitas obligat, ne tantum malum patiatur in proximo suo, ut ipse à statu non cadat. Vide S. Th. *loc mox adducendo q.32 art 2.Sylv.verb.Eleemosyna n.2.§.1.*

776 Interrog 8. Teneturne quis facere eleemosynam in communibus pauperum necessitatibus, ex bonis omninò superfluis?

Resp. Diana *part.2.tract.15. resol.32.& par.5. tr.8.ref.17.* pluribus relatis conatur defendere non teneri. Oppositum tamen docet Sanctus Thom. *2.2 qu.32.art.7.* & ibi Cajetan. & Bannes, Nauar. *in man.cap.24 nu.5.* & alii plures, quos dat, & sequitur Bonacin. *de praecep decal. disput 3.quaest.4 pun 6.num.6.& 8.* & apud eundem Dian. loco citat. Pro utraque parte sunt validæ rationes, ut videre licèt apud citatos Authores. Mihi tamen placet id, quod docet Granadus *in 2.2 contr.3.tract.11 disput.2 sect.4. num 26.* ubi inter alia hæc habet: Si in communibus necessitatibus diues non elargitur pauperi eleemosynam, ut Templum ædificet, vel Monasterium Religiosorum erigat, vel quid simile; ab omni culpa excusabitur, ut Ecclesiæ praxis persuadet. Sed vide Tolet. *lib.8.cap.35 nu.2.* ubi sic inquit: Qui superflua habent, debent multùm timere, & Confessarius debet illis maximè consulere, ut distribuant, nec apud se retineant, quia, etsi Doctorum Scholasticorum communis sententia eos excusat, tamen Doctores Sancti illos damnant. Consulendum est igitur eis semper, ut largè eleemosynas præbeant.

777 Inter.9. Peccantne mortaliter divites, qui habent superflua, & non faciunt eleemosynam extra extremam, vel quasi extremam necessitatem pauperum, si habeant intentionem construendi templa, aut omnia relinquendi pauperibus post mortem?

Resp. Peccant certò mortaliter, quia hæc eorum intentio non tollit obligationem, nec facienda sunt mala, ut eveniant bona; nam ut ait Sanctus Joannes Chrysostomus *hom. 34. ad Populum Antiochens.* Divites habentes superflua sunt œconomi in Dei familia, & ex præcepto tenentur distribuere ea in pauperes.

Vide

Vide Bonac. loco prox. cit. sub num. 9. qui ex Azorio, & aliis communiter, docet, ut dictum est suprà.

778 Inter. 10. In quo casu quis peccat mortaliter, si eleemosynam non largiatur?

Resp. In duobus casibus peccat mortaliter. Primus, quando habet de superfluo naturę, & personæ. Secundus, quando ei apparet pauper in extrema, vel ferè extrema necessitate constitutus; & hoc intelligendum est, non quando pauper emissurus est spiritum, sed quando ob defectum necessariorum apparet, quòd ille morietur, nisi ei succurratur de necessariis. Ita Cajetan. *in Summ. verb. Eleemosyna*. Mihi tamen omninò dicendum videtur, teneri etiam sub mortali, & ex præcepto eleemosynam erogare, non solùm dum extrema, sed etiam dum gravi necessitate laborat. Ratio est, quia Luc. cap. 11. dicitur: Quod superest, date eleemosynam, & ecce omnia munda sunt vobis. Vide Tolet. *lib.* 8. *cap.* 35. *num.* 1. qui inter alios pro hac sententia citat D. Th. Idem tenet Bonac. *de præcept. decal. disp* 3. *quæst.* 4. *punct.* 6. *num.* 8. & alii plures penes ipsum. Notandum est tamen, quòd necessarium, vel superfluum, non debet considerari solùm respectu præsentis temporis, sed etiam respectu periculorum, quæ probabiliter possunt accidere, ut benè observat Cajetan. loc. cit. Tolet. *ibidem cap* 33. *sub num.* 1. & alii communiter.

779 Inter. 11. Qui habet parentes, & filios ad extremam necessitatem redactos, teneturne potiùs succurrere parentibus, an propriis liberis?

Resp. Dicunt aliqui, teneri succurrere filiis. Ita Angelus *verb. Filius num.* 2. & alii. Oppositum tamen, & probabiliùs docet Sanct. Thomas 2. 2. *quæst.* 26. *tract.* 8. *ad* 3. & cum eo cæteri Thomistæ, teste Dian. *par.* 9. *tract.* 9. *resol.* 60. *vers. Sed difficultas*: & ratio est, quia filii totum suum esse, & vitam, & quidquid habent, à Parentibus habent; sed parentes nihil habent à filiis, nisi jacula, spinas, & curas, quibus maximè anguntur, & stimulantur, ut eis vitæ remedium quærant, ut ex Sacra Scriptura benè probat ipse Diana. Extra verò necessitatem extremam dicimus potiùs filiis, quàm parentibus succurrendum esse. Vide Sylv. *verb. Charitas num.* 2. & Emm. Sà *eodem verb. num.* 10. & præsertim Bonac. *de præcept. decal. disp.* 3. *qu.* 4 *punct.* 4. *num.* 2. & iterùm Sà *verb. Parentes num.* 10.

780 Inter. 12. Conjux cui tenetur subvenire, si habeat Parentes, & Filios in extrema necessitate constitutos?

Resp. Maritus, qui non potest omnibus subvenire, dicunt quidam, quòd potiùs teneatur subuenire suæ Uxori, quia maritus, & Uxor censentur una caro, juxta illud Matthæi *cap.* 19. *Itaque jam non sunt duo, sed una caro; & relinquet homo Patrem, & Matrem, & adhærebit uxori suæ &c.* ut dicitur in Euangelio. Ita docet Henriquez *lib.* 11. *cap.* 8. *nu.* 1. & alii. Sed communis sententia, teste Bonac. *tom.* 2. *de legib. disp.* 6. *quæst. unica punct.* 7. *nu.* 10. docet, potiùs subueniendum esse Parentibus, & filiis, quàm Uxori; nam erga parentes major quidem est obligatio, quia ab illis accepimus esse, & major conjunctio est quoad esse absolutè; undè dixit Aristoteles: *Diis, Parentibus, atque Magistris numquam potest reddi æquivalens pro beneficiis acceptis*. Sed vide, quæ dixi *in Resp. ad Inter. antecedentem*, ubi firmavi, teneri quemquam potiùs parentibus succurrere in extrema necessitate redactis, quàm propriis filiis; quia parentes nihil habent à filiis, nisi jacula, spinas, & curas, quibus anguntur, & stimulantur, ut eis vitæ remedium quærant. Sed quia in casu nostro major est conjunctio, quæ est inter Patrem, & Filium, quàm illa, quæ est inter Maritum, & Uxorem; ideò dicimus potiùs maritum teneri subvenire parentibus, deinde filiis, cùm Uxor non sit aliquid substantiæ viri, ut filii, qui sunt veluti pars Patris, ex ipsius visceribus decisa. Vide Tolet. *lib.* 5. *cap.* 1. Sanchez *de matrim. lib.* 9. *disp.* 4. *num.* 26. & alios plures, quos refert, & sequitur idem Bonac. ubi suprà, & Dianam *p.* 5. *tract.* 14. *res.* 93.

781 Inter. 13. Potestne Parochus, vel Episcopus impedire Religiosos ex Ordine Mendicantium, & qui cum eis participant in privilegiis, ne eleemosynas quærant?

Resp. Non possunt, quia licitum est illis sine præjudicio voti paupertatis mendicare, seu ex eleemosynis mendicatis viuere, prout jam definitum fuit in Conc. Constant. *sess.* 8. & in Bulla Martini V. & à Leone X. contra errores Luteri. Vide Lezanam *tom.* 1. *part.* 1. *cap.* 6. *num.* 43. qui ibidem num. 44. refert declarationem Sacr. Congregat. Concilii, quæ ita decidit, Fratres Ordinum Mendicantium nequaquam posse ab Episcopo prohiberi, quo minùs per se ipsos in Diœcesibus, ubi habent Conventus, eleemosynas querant, sed tantùm si extra loca, ubi Monasteria existant, quæritare voluerint, teneri suorum Superiorum licentiam Ordinario ostendere. Peyrinus *tom.* 1 *privileg. Minim. in Constitut.* 4. *Sixti IV.* §. 8. *num.* 40. Et hoc etiam est verùm, licèt dicti Regulares habeant bona

ſtabilia, quando illis adhuc deſunt neceſſaria ad vitam; aliàs peccant eleemoſynas ſuperfluas quæritando, ſed non contra juſtitiam, & ſic ad reſtitutionem non tenentur, quia nullum pactum ineunt dantibus illas eleemoſynas. Peccant quoque Regulares ſuperfluas eleemoſynas accipientes, ſi id faciunt animo aggregandi opes, vel ut lautè vivant, aut quando reverà talibus eleemoſynis non indigeant. Tamen non videtur admittendum id, quod aliqui dicunt, ut Laurentius de Franchis *in controv. Epiſc. & Regul. pag. mihi* 39. Matthæuccius *in offic. curiæ Regul. cap.* 16. *num* 40. *in prima editione*, & alii, nimirùm poſſe Ordinarios impedire, & prohibere, ne Mendicantes ſuperfluas eleemoſynas petant; nam ipſis Ordinariis nullatenùs competere poteſt facultas judicandi, an eleemoſynæ, quas petunt, ſint, vel non ſint ſuperfluæ, cum non ſint Judices ipſorum, ut benè obſervat Lezana *tom.* 1. *part.* 2. *cap.* 1. *numer.* 5. Imò prohibentes eos mendicare, ſecundum aliquos, incidunt in excommunicationem latæ ſententiæ, & Inquiſitores hæreticæ pravitatis ad petitionem Fratrum poſſunt, & debent contra illos procedere, ſicut contra alios hæreticos. Vide Lezanam *loco cit. num.* 4. *& tom.* 2. *verb. Quæſtuarii num* 4. ubi plura privilegia, & Sac. Congregationis Decreta in favorem Regularium adducit, & tandem ne deſeras videre, quæ dicam *in tit.* 120. *de Hæreſi, & Hæreticis ad Interrog.* 10. *& in tit.* 180. *de Regularibus, ſeu Religioſis, ad Interrog.* 37. Sanchez *in Summ. lib.* 7. *tom.* 2. *capit.* 24. *per totum*, Barboſ. *in Trident. ſeſſ.* 21. *cap.* 9. *num.* 4. *&* 5. & Lantuſcam *in Theat. Regular. verb. Eleemoſ.* 1. *&* 2. *& in Suppl. eodem verb. per totum*, ubi plura ad intentum.

782 Inter. 14. Peccatne mortaliter Beneficiarius, qui fructus ſuæ ſuſtentationi ſuperfluos non expendit in opera pia?

Reſp. Doctores communiter docent, eum peccare mortaliter, & rectè quidem; nam Beneficium appellatur res Dei, Patrimonium Chriſti, & bona pauperum; conſequenter grave peccatum eſt profanè expendere patrimonium Chriſti, res Dei, & bona pauperum. Ita Bonac. *de oblig. Benefic. diſp.* 4. *punct.* 2. *num.* 9. Armilla *verb. Beneficium num.* 41. & Emmanuel Sà *verb. Eleemoſyna num.* 3. Ideòque commune eſt inter Doctores pronuntiatum, totum, quod ſupereſt Beneficiario poſt ſuam congruam ſuſtentationem, expendi debere in pauperes, & uſus pios, nec legi aliquem, qui contrarium doceat. Vide Dianam *part.* 4. *tract.* 4. *reſol.* 214. *& part.* 10. *tract.* 11. *reſol.* 35. *verſic. Verùm*, ubi putat certò Beneficiatum peccare peccato ſacrilegii, ſi in profanos uſus expendat fructus Beneficii, & rectè dicit. Legatur Trident. *ſeſſ.* 25. *de reformat. cap.* 1. & id, quod dixi *ad Interrog.* 1. Vide Armillam *verb. Clericus num.* 24. *&* 25. qui teſtatur hanc eſſe mentem D. Thom. 2. 2. *quæſt.* 185. quidquid noviſſimè in contrarium ſentiat Rotarius *in Appar. pro exam. Cler. cap.* 8. *ſect.* 5. *per totum*.

783 Inter. 15. Epiſcopus teneturne erogare in uſus pios omne id, quod ei ſupereſt ex congrua, & decenti ſuſtentatione, vel tantùm aliquam partem?

Reſp. Quidam dicunt, in communibus neceſſitatibus Epiſcopum ſatisfacere præcepto, ſi quartam partem redditum in uſus pios expendat, vel ſi medietatem ſuperflui. Vide Doctores apud Dianam *part.* 4. *tractat.* 4. *reſolut.* 214. *& part.* 8. *tractat.* 7. *reſolut.* 12. ubi tandem ſic concludit ipſe Diana hic ultimo loco citat. ſcilicet, quòd omnes Eccleſiaſtici deberent amplecti ſententiam Card. de Lugo, viri non ſolùm in Scholaſtica, ſed etiam in Moral Theol. nemini ſecundi. Vide ergo ipſum de Lugo *de juſt tom.* 1. *diſp* 4. *ſect* 2 *nu.* 10. *& ſeqq.* qui rectè probat, Epiſcopum, & alios Beneficiarios teneri erogare in uſus pios omne id, quod ſupereſt ex congrua, & honeſta ſuſtentatione; & hæc eſt communis Doctorum ſententia, teſte Diana ibidem. Vide etiam Campionum *part.* 2. *Inſtruct. pro Confeſſ. cap.* 12. *num.* 13. & præſertim Armillam *verb. Beneficium num.* 41. ubi rectè ſic inquit: Diſpenſare malè proventus Eccleſiaſticos, mortale peccatum eſt, ut ſi ea, quæ ſuperfluunt neceſſitati naturæ, & perſonæ, & diſpenſentur in ditando propinquos, in pompis, & luxibus, vel in aliis exorbitantibus. Non enim ſunt domini, ſed diſpenſatores proventuum Eccleſiaſticorum, quos in pauperes Chriſti diſpenſare tenentur, ſi ultra neceſſitatem ſuam ſuperſunt. Idem docet Cajet. *in Sum. eodem verbo*.

784 Inter. 16. Commendatarii teneturne ex juſtitia eleemoſynas elargiri, & ſuarum Eccleſiarum neceſſitatibus ſuccurrere?

Reſp. Affirmativè reſpondendum eſt, eò quòd prædicti redditus ſunt bona Eccleſiaſtica; aliàs defraudatores, & uſurpatores erunt bonorum Eccleſiaſticorum; nam omninò ex juſtitia tenentur ad certam fructuum quantitatem in pauperes erogandam, ſeu in fabricam, & ornamenta Eccleſiæ diſtribuendam, prout illis à Papa impoſitum fuerit. Vide Bonacinam *de oblig. Benefic. diſp* 4. *punct.* 2. *num.* 20.

num. 20. & licèt probabile sit id, quod dicit Fagnan. *to.*3.*in prima par.*3.*decret.cap.Si quis fanè, de peculio Cler. à numer.* 28. *usque ad finem*, scilicèt ex justitia teneri, quando redditus abundarent, deductis etiam necessariis ad decentem statum sustentationem: idem docet Sylvest. *verb. Clericus* 4. *numer.* 14. ubi sic inquit: Et intellige, quando redditus superfunt, detractis necessariis. Verùm quia Fagnanus loc. cit. in fine, cum aliqua formidine de opposito, concludit Summum Pontificem consulendum esse in tali casu, ut ambiguitas omnis de medio tollatur; consequenter res manet sub dubio, & in dubio tutior pars est eligenda, ex celebri illa regula juris, quam tradunt Pontifices *in cap. ad audientiam, cap. Juvenis de sponf.* Quam regulam multi quidem volunt habere locum non solùm in dubio facti, sed etiam in dubio juris, ex rationis æqualitate. Basilius Legionen. *lib.* 10. *de Matrim. cap.* 10. cum Vasquez, & aliis. Idem latè probat Sanchez *in Summ. libr.* 1. *cap.* 10. *numer.* 10. cui adhæret Rodericus *in Compend. qq. Regul. resolut.* 3. *sub numer.* 25. *fol.* 40 *in princip.* tum maximè quia bona Ecclesiæ, bona pauperum sunt; Ecclesia namque aurum non ob id vult, nisi ut pauperes alat, *cap. Aurum* 46. *dist.* tum denique quia Ecclesiasticorum victus, & vestitus majorem, quàm Sæcularium, requirit modum, & modestiam, ut concors Doctorum sententia tenet. Ergo &c.

TITULUS LXXXII.

De Emptione, & Emptoribus.

Vide tit. de Fest. dieb. Interrog. 2. *tit. de Jur. Int.* 7. *tit. de Monopol. tit. de Negot. Cler. &c. Int.* 4. 5. *tit. de Possess. &c. Int* 2. *tit. de Simon. tit. de Vendit. &c. tit. de Usur. &c. Int.* 15.

785 INter. 1. Qui bona fide, v. gr. emit equum à latrone, quia nesciebat esse latronem, comperto postea vero domino, teneturne in conscientia vero domino restituere, vel potest reddere latroni, à quo equum bona fide accepit?

Resp. Non tenetur vero domino restituere sed sufficit, si restituat illi, à quo bona fide emit, & recuperare suum pretium. Navarr. *in Man. cap.*17. *num.*9. & alii plures, quos refert Diana *par.*2.*tr.*17.*res.*4.*in princ* qui testatur de communi: idem asserit Bon. *de Rest. disp.*1. *quæst.*4.*pun.*2.*num.*1. Si verò suum pretium recuperare non potest, tunc reddere Domino tenetur, ut docet Sylv. *in Summ. verb. Restit.* 3. §.7. & Alexand. de Ales apud Tolet *lib.*5 *cap.* 17. *sub num.*7. & alii apud Bonac. loc citat. numer. 4. qui hanc sententiam communem esse testatur.

786 Inter. 2. Qui mala fide rem emit à latrone, quia sciebat, rem esse furtivam, potestne tuta conscientia, cognito verò domino, latroni restituere, ut pretium recipiat?

Resp. Multi dicunt posse contractum cum fure initium rescindere, & recuperare pretium, quod pro ea dedit, & consequenter eidem restituere; & pro hac sententia sunt D. Antonin *part.*2.*tit.*1.*cap.*12.§.16. Sylv. *verb. Restit. quæst.*7. Tolet. *loc. sup. cit.* & alii plures, quos refert, & sequitur Dian. *loc. prox. citat.* §. *his verò, & part* 5. *tract.*4. *res.*87. Alii verò tenent, verò domino, & non furi esse reddendam, ut sunt Bannes, Rebellius, Vasquez, Molina, Sotus, Medina, & Covaruvias, quos sequitur Reginal. *tom.*1. *lib.*19 *cap.* 5. *num.*40. ut videre licet apud ipsum Dian. *ex res*4. & quamvis ipse Diana hanc sententiam ibi non sequatur, tamen *p.*5.*tr.*14. *res.*87. fatetur hanc esse probabiliorem, eique hærere; & ita est omninò tenendum, cum sit magis tutum in praxi; sibi enim imputare debet, si pretium non recipiat. Cæterùm si non dat verò domino, manifestè cooperatur furto per continuationem, & perseuerantiam, ut habet Turrianus *in select. cent.* 4 *censura Theol. dub.*36. Vide Bonac. loc. supr. cit. sub nu. 1.

787 Inter. 3. Sciens thesaurum latere in fundo alieno, potestne illum tuta conscientia emere pretio currente?

Resp. Thesaurum hunc inter Venditorem, & Emptorem æqualiter diuidendum esse, nonnulli existimant; aut, ut alii dicunt, dictus Emptor tenetur dare pretiū æquivalens Venditori, juxtà valorem Thesauri, deductis expensis; aliàs facit contra justitiam, emens agrum communi pretio, & tenetur ad restitutionem. Ità docent Angelus, Armilla, & Tabiena, quos sequitur Hurtadus *de iust. & iure disp.* 1. *diffic.* 35. Tamen oppositum docent S. Thom. Bannes, Salonius, Vasquez, Lessius, Beccanus, cumulati ab eodem Hurtado, teste Diana *par.*9.*tract.*5.*resol* 15. quibus ipse addit Card. de Lugo, Rebellium, Dicastillum, Layman, & alies, & solidis rationibus hanc confirmat sententiam inter quas unam tantùm hic referam, nempè Dominus fundi, vel agri in isto casu, non est dominus thesauri, quia Thesaurus non est fructus agri; & ante manifestationem ni-

hil thesauri ad eum pertinet, etiam ex dispositione juris. Ergo emens thesaurum, vel sciens ibi esse, nullam facit domino agri injuriam, non manifestans illi thesaurum; & ideò stando in jure naturæ, sive casu, sive ex industria inueniatur thesaurus, totus est inventoris, sicut & alia bona communia sunt primò occupantis; ac per consequens, qui emit fundum, vel agrum illum communi pretio, justè emit, ac proindè securus est in conscientia, ut rectè dicit ipse Diana loc. citat. ad quem te remitto, si plura scire desideras. Idem docet Bonac. *tom.* 2. *de restit. disp.* 1. *quæst.* 3. *punct.* 6. *num.* 7 qui citat Sanctum Thomam, & alios. Demum pro thesauris attendendæ sunt leges juris communis Civilis, & municipales, quæ vigent in loco, ubi thesaurus inventus est.

TITULUS LXXXIII.

De Episcopatu, & Episcopis.

Vide tit. de Absol à reser. ad quæs. 1. tit de Ætat. &c. Inter. 3. 6. tit. de Canon. Inter. 2. tit. de Cas. reser. Inter. 3. titul. de Celebr. Miss. Inter. 11. tit. de Censur. &c. Inter. 3 4. tit. de Cler. ad quæs 1. titul. de Concion. &c. ad quæs. 4. tit. de Confessar ad quæs. 2. tit. de Confess. sac. Inter. 18. tit. de Decr. Inter. 1. 2. 3. tit. de Dispens. Inter. 10. 12. tit. de Eccles. Immun. Inter. 41. tit. de Ecclesia pollut. Inter. 17. 18. tit. de Edict. Inter. 3. tit. de Eleemosyn Inter. 1. 13. 15. titul. de Exam. quoad scie. &c. Inter. 1. 3. titul. de Exc. &c. Inter. ultim. tit. de Hæres. &c. Inter. 5. tit. de Ignor. Inter. 12. 15. tit. de Ing. in Mon. &c. Inter 4. & seqq. tit. de Ing in Relig. Inter. ultim. tit. de Interdict. Inter. 5. 6. tit. de Irreg. ad quæs. 1. tit. de Jubil Int. 5 tit. de Largit. Mun. Inter. 1. 2. tit. de lib. prohib. Inter. 10. 11. tit. de Lud. Inter. 4 & seqq. tit. de Novit. Inter. ult. titul. de Opin. Inter. 10. tit. de Orat. priv. Inter 1. 2. 3. titul. de Ord. min. Inter. 2. tit. de Ordin sacr. Inter. ultim. & ad quæs. 2 tit. de Papa &c. Inter. 3. tit. de Paroch. Inter. 4 7. tit. de Pensionar &c. Inter. 4. tit. de Prac. Inter. 4. tit. de Præl. Regul. Inter. 14. tit. de Quar. Subd. reg. Inter. ult. tit. de Regul. &c. Inter. 8. 9. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 31. 32 34 35. 36. 39 40. 41. 42 43. 44 45. 46. 47. 48. 50 58. 63. 77. 78 79 80. 84. 87. 91. 97. 101. 113. 114 115. & ad quæs. 6. titul. de Relig. aliq. part. Inter. 5. titul de Resid. Inter. 12. 3. 4. 5 7. titul de Sac. Confirmat. Interrog. 2. 3 4. 5. 9. 10 titul de Sac. Matr. Inter. 7. 9. 23. & ad quæs. tit. de Sac. Ord. Inter 4. & ad quæs. 3. & 4. tit. de Sigil. Confess. Int. 20. tit. de Simon. Int. 22. 26. 27. tit. de Sollic. Inter 7 & seqq tit. de Suldiac tit. de Subd. Interrog 1. 2 3 tit de Tons. 3 4 titul. de Val. abs. Inter. 1. 8. tit. de Val. Benef. Inter. 4 tit de Val Confess. Inter. 14. 16. 21. tit. de Val. Dispens. Int. ult. tit. de Val. Sac. Matr. Inter. 20. tit. de Val. Vot. Int 1 tit. de Verb. cum Monial. tit. de Visit. Int. 1. 2 6. 8. tit. de Vot. Int. 7. 8.

788 INter. 1. Quid significat hoc nomen Episcopus?

Resp. Dico, quòd hoc nomen Episcopus, est nomen Græcum, & nihil aliud significat, loquendo sermone latino, nisi speculatorem, ac superintendentem, quia Subditorum mores, & vitam speculatur, & superintendit Laicis, & Clericis, cum ejus officium sit attendere gregi, nempè hominibus, qui ei subsunt, & eorum spirituali saluti invigilare. Sylvester *verb. Episcopus nu.* 1. Tolet. *lib.* 5 *cap.* 3. *num.* 1.

789 Inter. 2. Estne peccatum mortale, honoris, aut diuitiarum gratia, Episcopatum appetere, aut alium pinguiorem procurare?

Resp. Quamvis aliquis reuerà sit dignus Episcopatu, & habeat qualitates requisitas pro tali gradu; tamen si illum appetit appetitu deliberato propter ambitionem, & cupiditatem principaliter, aut tanquam finem, mortaliter peccat, quia est cupiditas periculosa, & ambitio bono communi repugnans Ita Sylvester *verb. Episcopus num.* 4. cui se subscribit Toletus *lib.* 5. *cap.* 3. *num.* 3. Vide Emmanuel Sà *verb. Episcopus sub num* 3. & præsertim Div. Thomam 2. 2. *qu.* 185. *art.* 1. quem refert Peyrinus *tom.* 2. *de Prælato qu.* 1. *cap* 6. qui ex professo de hac tractat materia: Si verò minùs principaliter, non est plusquam peccatum veniale, secundùm Toletum loco cit. Cæterùm non valet dicere, quòd, qui Episcopatum desiderat, bonum opus desiderat; quia in casu nostro, potiùs ope, desiderat, & præsumptuosum est, hominem appetere talem gradum; nam oportet Episcopum irreprehensibilem esse, non iracundum, non vinolentum, non turpis lucri cupidum, &c. ut ait S. Paulus ad Timoth. Vide Doctores supracitatos, à quibus plura haberi possunt ad hoc propositum. Et nota, peccare mortaliter Episcopum, qui propter bona temporalia, vel ambitum, alium pinguiorem Episcopatum procurat, ut docent Doctor. apud Dianam *part.* 4. *tract.* 4. *resol.* 100. quibus ego etiam calculum meum adjungo. Sed vide Lezanam *tom.* 1 *par.* 1. *cap.* 17. *num.* 22. *per totum:* Et præsertim Armillam *verb. Beneficium num.* 39. & 74.

790 Inter. 3. Quænam sunt conditiones, quas

quas debet habere, qui ad Episcopatum debet assumi?

Resp. Debet habere ætatem triginta annorum completorum, *cap. cum in cunctis de elect.* Sed in Regno Galliæ, ex concordatis inter Leonem X. & Regem Galliæ, sufficit, quòd sit in 27. anno constitutus, ut ritè eligi possit Vide Dianam *part.10.tract.16.resol.86.vers.Sed cum pro Episcopis*. Item debet esse de legitimo Matrimonio natus, moribus, & vita honestus, Ordine ad minùs Subdiaconatus antea sex mensium spatio constitutus ac tandem doctrina prædictus; unde debet esse Doctor, vel saltem licentiatus in Theologia, vel in Jure Canonico, aut publico alicujus Accademiæ testimonio idoneus ad alios docendos ostensus. Vide Concil. Tridentinum *sess.7.cap.1.& sess.22.de reformat.capit.7.* & Toletum *lib.5.cap.3.sub num 4.* addentem præterea, quòd qui aliquid harum conditionum fingit se habere, graviter peccat. De tali dubio videndi sunt Doctores cumulati per Barbos. *in Collect.* ad Tridentinum locis supracitatis.

791 Inter 4. Ad Episcopatum estne præferendus Theologus, vel Canonista?

Resp. Est quæstio inter Theologos, & Canonistas, qui sit præferendus. Theologi pro Theologis sentiunt, Canonistæ pro Canonistis, inter quos etiam multi Theologi nominantur. Vide Bonacin. *de restitut. disput. 1. quæst.1. punct. 1. num.16.* qui Theologis adhæret. Et ratio horum est, quia præcipuum munus Episcopi est concionari, docere, fidei veritatem tueri, & multa alia præstare, quæ ad conscientiæ forum pertinent; quàm finem litibus imponere. Ultrà quòd Episcopus in consecratione non interrogatur, an sciat jus Canonicum, sed an sciat utrumq; Testamentum? Sed vide etiam Dianam *part.7. tract.12. resolut. 1:* qui pro utraque parte Doctores refert, & tandem concludit, quòd pro bono regimine Ecclesiarum melius sit, ut promoveantur Canonistæ, quàm Theologi, in his præsertim partibus, in quibus non vigent hæreses; quamvis non neget, sæpiùs etiam Theologos Episcopali dignitate condecorandos esse; maximè quia in rigore sententia pro Theologis est probabilior, quam præter alios Doctores egregiè, & solidè tuetur Bannes *in 2.2. quæst.63. art. 2. dub.* 3. Verùm, ut ait ipse Diana ubi supra, eligatur Theologus, vel Canonista, dummodò sit doctior, & dignior, optima erit electio; nam ad hunc effectu m lustrandæ sunt Acadamiæ, Collegia, Capitula Ecclesiarum, & Monasteria Regularium, & ex istis digniores, & sapientiores eligi debent, siquidem non minùs est necessaria scientia Sacrorum Canonum, quàm Theologia ad Ecclesiæ regimen.

792 Inter. 5. Qui habet votum ingrediendi Religionem, estne tutus in conscientia, si adeptus est Episcopatum?

Resp. Non est tutus in conscientia, sed debet resignare Episcopatum, & reddere Altissimo vota sua, ut dixit Innocentius III. in *cap. Per tuas, de voto*, de tali casu interrogatus; nam Episcopatus non efficit hominem perfectiorem, quàm Religio, sed supponit hominem perfectiorem; & licèt Episcopatus sit status perfectior statu Religioso, non est tamen perfectior, melior, ac magis meritorius respectu ipsius voventis, quàm sit Religio; sed vocatur status perfectionis, quia supponit perfectionem in illo, qui ad Episcopatum promovetur, ut rectè ostendit Bonacin. *De Præc.Decal.disp.4.quæst.2. pun.7.§ 4.* Vide Azorius *lib.11.cap.22 qu.ult.* Laym. *lib 4. tr.5.cap.9. num.15.* Mirandam *in Man.tom.1. qu.20.art.9.* licèt contrarium dicat Emman. Sà *verb.Episc. nu.2.* & alii. Si autem Religionis onera ferre diffidat, recurrat ad Sac Pœnitentiariam Romanam, & petat commutationem in alia opera pia, quæ gratis datur; & sic tutus erit in conscientia; nam propria auctoritate non potest tale votum commutare in susceptionem Episcopatus. Vide Sanchez *in oper. moral.tom. 1.lib.4.cap.17. per tot.* Sylvest. *verb.Religio 2.num. 20. & verb. Votum 3. in fine*, & Passerinum *de Statib.tom.1. qu.185. art.5.num.181.* & ea quæ dicam *ad interrogat. 1. titul. 232. de Validitate Votorum*.

793 Inter. 6. Potestne Episcopus sibi erigere Baldachinum in quibuscumque Ecclesiis suæ Diœcesis?

Resp: Quando Pontificalia exercet, vel in Pontificalibus vult adesse etiam in Ecclesiis exemptis, & Regularium, cum Mitra, vel sola Cappa indutus, tenentur Regulares, & debent in loco ad solium Episcopi constituendum opportuno, & congruo, Baldachinum attollere; aliàs possunt Fratres ad id pœnis, & censuris Ecclesiasticis cogi ab Episcopo; ut patet ex Decreto Sac. Congregationis Episcoporum, & Regul. sub Clem. VIII. de anno 1603. quale per extensum post alios refert Lezana *tom.3. verb.* Baldachinum, sub numer.4. Vide Doctores allegatos *in tit. 180. De Regularibus seu Religiosis, in Responsione ad inter 15.*

794 Inter. 7. Episcopus ratione majoris doctrinæ, aut nobilitatis, potestne licitè ex redditibus Ecclesiasticis in sui sustentationem plus insumere?

 Resp.

Resp. Concil. Trident. *seff. 25. de reform. cap* 1. admonet, ut Episcopi modesta supellectili, & mensa, ac frugali victu contenti sint; & hoc intelligendum est de omnibus Ecclesiasticis, maximè si habent Ecclesiastica Beneficia; nam hujusmodi Beneficia non sunt instituta, ut foueatur nobilitas, & pompa illa debita; sed ut Ministrorum Ecclesiæ honor pro dignitate officii conservetur. Ideò in casu prędicto negativè respondet Lorca apud Dianam *par. 2. tra. 16. ref.* 24. Verùm ipse Diana cum Molina *de Justit. tom. 1. tra. 2. disp.* 145. & Coninchо *de actibus supernaturalibus libr.* 2. *disput.* 27. *dub.* 11. *numer.* 194. probabilius censet oppositum, scilicet, Ecclesiasticos valdè nobiles, aut magnæ litteraturæ, cæteris paribus, posse plus aliis minùs nobilibus, & minùs doctis in sui sustentationem insumere. Debet tamen talis excessus sustentationis esse moderatus, ut non excedat decentem Ecclesiasticorum modestiam. Tamen hęc intelligi debent, dummodò dicti Ecclesiastici non negligant Eleemosynas, quas pauperibus præbere tenentur ut dixi in *titul.* 81. *De Eleemos. ad inter.* 1.

795 Inter. 8. Episcopus debetne subesse Principibus, Baronibus, aliisque Magnatibus, an potiùs debet præesse?

Resp. Episcopus nequaquam debet illis subesse, sed omninò præesse, quanquam sit parvæ Civitatis Episcopus; nam ex qualitate Civitatis non augetur, vel minuitur Episcopi dignitas, & potestas; quæ quidem non pendet ex qualitate sedis, sed quia ex se magna dignitas est in Ecclesia. Vide Pacem Jordanum *tom. 1. in præludio* 9. *nu.* 1. & jura ibi citata. Quare Innocent. III. *in cap. solitæ de majorit. & obed.* ut ostenderet Episcopi dignitatem ad differentiam dignitatis sæcularis, sic inquit: *Fecit Deus duo luminaria magna, idest duas instituit dignitates, Pontificalem scilicet authoritatem, & Regalem potestatem; sed illa, quæ præest diebus, idest spiritualibus, major est; quæ verò carnalibus minor est, ut quanta est inter Solem, & Lunam, tanta inter Pontifices, & Reges differentia sit, cognoscatur.* Vide etiam *capit. in scripturis, cap. quis, cap. duo sunt, capit. si Imperator, & seqq. dist.* 96. ubi ad hoc propositum multa pulchra inveniuntur. A spiritu Sancto enim positi sunt Episcopi regere Ecclesiam Dei, quam acquisivit sanguine suo, in locum Apostolorum successerunt, ideoque eorum dignitas omninò conservanda est, ut decernitur in Trident. *seff. 25. cap.* 17. & à Principibus, & cæteris honorandi sunt, ac eos paterno honore, ac debita reverentia prosequi necessarium est, ut obediatur Trid. loco supracit. tum maximè, quia Episcopatus est culmen omnium dignitatum; nam sunt cæteris Clericis, & Sacerdotibus superiores, Apostolis æquales, & Patres Principum sæcularium, ut ex Suarez & Valboa docet Lezana *tom. 4. conf.* 54 *nu.* 30. Vide Barbos. *in Trid. seff. 25. de refor. cap.* 17 *præsertim n.* 5.

796 Inter. 9. Episcopus feudatarius Regis, cui debet obedire, Regi, vel Papæ, seu Metropolitano suo?

Resp. Quidam apud Dianam *part.* 3. *tract.* 1. *resol.* 6. dicunt, quòd priùs debeat obedire Regi, quàm Papæ; sed hoc assertum nullo modo debet audiri à Christifidelibus, nam est contra Ecclesiasticam libertatem. Dicendum est igitur, debere Episcopum priùs obedire Papæ, quàm Regi; nec obstat juramentum fidelitatis, ab Episcopo Domino factum, quia semper intelligitur excepta sui Superioris authoritate. Imò si Metropolitanus vocaret Episcopum, in tali casu Episcopus tenetur magis obedire suo Metropolitano, quàm Regi, etiam directo Domino feudi; & ratio est evidens, cum magis obliget vinculum spirituale, quàm temporale, ex eo quia est majus, ut habetur *ex cap. solitæ de major. & obedien.* & cum Marta docet Diana *ubi sup. resol. 6. citata*.

797 Inter. 10. Estne verùm, quòd Episcopi in suis Diœcesibus possint quidquid potest Papa in universali Ecclesia?

Resp. Nonnulli id absolutè asserere non dubitarunt. Alii verò dicunt, hoc esse verum, dummodò aliquid à Pontifice reservatum nō sit, quia Episcopi sunt Pastores Ordinarii in sua Diœcesi, sicut Pontifex in toto Orbe, licèt sint ipsi subjecti consequenter; posse dispensare vi potestatis ordinariæ in totam legem Pontificiam, in qua illis expresse, jure, aut consuetudine, vetitum non fuerit. Doctores pro hac sententia refert Diana *p.* 7. *tract.* 10. *res* 36. quos tamen ipse non sequitur, nec ullo pacto admittit, Episcopos posse in propria Diœcesi id, quòd potest Summus Pontifex in toto Orbe, licèt eis aliquid non sit prohibitum; nam communis, & recepta sententia docet, Episcopos non posse, ex vi suæ potestatis ordinariæ, dispensare in legibus Pontificiis, nisi expresse, vel tacitè hoc eis fuerit concessum, cum inferior nequeat dispēsare in lege Superioris sui, ut clamant jura vulgata; & ita est omninò tenendum. Qui plura scire desiderat, legat ipsum Dianam loc. prox. cit. qui certò rectè concludit, & aliis allegatis docet, in quibus casibus possit inferior vi suę potestatis Ordinarię dispensare in lege Superioris sui, & memini me dixisse

in tit.

in tit.71. de dispensatione ad Inter.12. cum eodem Diana *p.8. tr.3 res.12.* & aliis ibidem citatis. Vide infrà ad Inter.39.

798 Inter. 11. Potestne Episcopus subditum suum citare, si in aliena existat Diœcesi?

Resp. Si non habet aliquod speciale privilegium, aut per consuetudinem præscriptam jus acquisiverit, non potest citare subditum suum in alieno territorio existentem, prout tum rationibus, tum DD. auctoritate, egregiè sustinet Doctissimus Diana *part. 5. tract.9.resol.34* & ad argumenta contraria luculenter satisfacit; nam Episcopus, vel alius Judex non potest exercere jurisdictionem in aliena Diœcesi, vel Territorio *ex cap.fin. de Const.cap.Episcopum 9.quæst. 2. Ex Clem.I. de foro compet.& l.fin.de Jurisd.omnium Judic.* ergo, &c. Vide Dianam *loc.citat.* & non pigebit. Quòd potestas ferendi censuras possit consuetudine vel præscriptione acquiri, docet idem Diana *supra res.42.*

699 Inter. 12 Quo die, & quo tempore consecrandus est Episcopus?

Resp. Consecrandus est Episcopus die Dominico, & intra menses tres à sua confirmatione. Habetur ex Can. *Qui in aliquando dist. 51.& cap.Quoniam dist. 75.* Sylvest. *verb. Consecratio 1.numer. 3.* Emm. Sà *verb.num. 7.* & alii communiter.

800 Inter. 13. Episcopus electus, & adhuc non consecratus, potestne approbare Sacerdotes in Confessionis Ministros?

Resp. Si est electus, & confirmatus, licet non consecratus, utique potest, quia licèt non possit concedere ea, quæ sunt Ordinis Episcopalis, tamen potest ea, quæ sunt jurisdictionis. Ita docent plurimi, quos refert, & sequitur Barbos. *in Collect. DD. in Trident. sess.23.cap.15 n.25.* & est communis sententia. Vide Sà *verb. Episcopus sub n. 37.* & præsertim Sylvestrum *verb.Episcopus sub nu.9.* Vide etiam ad interrog seq.

801 Inter.14. Episcopus electus, & confirmatus, sed nondum consecratus, potestne uti facultate absolvendi, & dispensandi, concessa ei à Trident.*sess.24.de reform.cap.6.* in casibus occultis?

Resp. Pluribus relatis affirmat Diana *part 7. tract. 2. resol.1.* quia tali Episcopo competunt ea, quæ sunt jurisdictionis: sed talis est facultas dispensandi, & absolvendi: ergo &c. Immò addit ex Sanchez, & Filliucio, posse dispensare in votis, & juramentis. Verùm Episcopi titulares, qui carent Diœcesi, tali privilegio minimè frui possunt, ut benè notat ipse Diana, & alii penes ipsum.

802 Inter. 15. Episcopus electus, & confirmatus; potestne beneficia conferre, si nondum sit consecratus, & ipse habet aliquod beneficium, valetne illud retinere post confirmationem, vel post consecrationem?

Resp. Potest Episcopus electus, & confirmatus, quamvis nondum sit consecratus, beneficia conferre; quia exercet actum jurisdictionis, non autem actum Ordinis, conferendo beneficia, ut rectè docet Squillante *de oblig.& priv.Episc.par.3.cap.3. dub. 5. numer. 30.* Dico secundò, posse Episcopum electum, & confirmatum, & non consecratum, retinere omnia beneficia, quæ habet, usque ad consecrationem, licèt ex dispensatione ultra tres Menses consecrationem non recipiat; quia posita dispensatione, dilatio illa non erit culpabilis, colligitur *ex cap.cum ex eo de elect.in 6.* ubi definitur Parochum, cum quo erat dispensatum, ne intra annum promoveretur, non amisisse beneficium illud, aut aliam pœnam incurrisse. Vide Sanchez *de matrim.lib. 8. disp. 1. num. 24.* Postquam verò Episcopus est consecratus, & habuit pacificam possessionem Ecclesiæ, si prius aliqua beneficia habebat, ipso jure vacant, ut probat Parisius *de resignatione benefic.quæst.1.nu.26.* Vide etiam Rodriquez *in sum. par.2. cap. 10. in fin.* idem docentem.

803 Inter.16. Episcopus potestne absolvere ab excommunicatione violantes Ecclesiarum immunitatem?

Resp. Multi dicunt posse Episcopum supradictos violantes Ecclesiarum immunitatem absolvere ab excommunicatione, quam incurrunt ipso facto, ut supra dixi *in tit. 76. De Ecclesiæ immunit ad Inter.48.* Nam putant dictam censuram non esse Summo Pontifici reservatam, & hi inter alios, sunt Barbos. *de potestate Episc.part.3.allegat. 51. cas.3.numer. 72. in impressione Romana*, Belletus *in disquis. Cler. tit. de favore Cler.reali* §.4.*numer. 39.* Bonac. *de legibus disp.3.quæst.7 punct.11.numer.2.* Riccius *in praxi par.2.resolut. 333. numer. 1.* & alii plures cumulati à Diana *part. 1. tract. 2. resolut. 41.* quos ipse non sequitur, ut asserunt quidam, & præsertim Lezana *tom. 2. verb. Immunitas Eccles.sub num.21.* Nam ipse solùm refert pugnantes sententias, sed suam non profert opinionem, quam posteà *part. 6 tract. 1. resol.a.34 vers. Et tandem pro Coronide*, rectè explicat, non posse Episcopum ullo modo à præfata excommunicatione absolvere violantes immunitatem Ecclesiæ, & refert Epistolam quamdam Sac, Congregat. in qua prohibetur Episcopis, ne absolvant, cum non pertineat ad ipsos, sed tantùm ad Summum Pontificem Romanum, cui est reservata. Verùm idem

Bonac.

Bonac. *ubi suprà propè finem* hanc nostram sententiam putat tutiorem in praxi, & sequendam consulit: siquidem esse dictam excommunicationem Papæ reservatam, in Prætorio Sac. Pœnitentiariæ fuisse decisum testatur, & Paulum V. cui hac de re factum fuit verbum, annuisse.

804 Inter. 17. Potestne unquam Episcopus absolvere ab excommunicatione Papæ reservata, si propter aliquod delictum publicum fuerit contracta?

Resp. Si excommunicatus habet impedimentum legitimum, quòd nequeat adire Pontificem Maximum, vel saltem Legatum, vel alium habentem privilegium ad absolvendum, tunc certò Episcopus potest eum absolvere. Et licèt quidam dicant, quòd non teneatur adire legatum, vel alium habentem privilegium Papæ, etiamsi possit, quia Episcopus, tamquam Pastor, potestate ordinaria potest eum absolvere; & neque teneatur mittere procuratorem, vel epistolam, ut ex Henriquez, Avila, & aliis, tenet Diana *par. 9. tr. 4. resol. 62. §. Sed tria & §. Adverte*; tamen oppositum est probabilius, & tenendum cum Nav. *in Man. cap. 27. n. 90.* Bonac *de censur. disp. 1. q. 3. pun. 1. n. 4.* & hanc sententiam vocat tutiorem, & probabiliorem Nicolius *in Flos. verb. absolutio numer. 7.* & pluribus relatis eam docet Cassianus à S. Elia *in Arb. opin moral. verb. absolutio §. 12 sub numer. 127. vers. idem dicatur*; nam cessat ratio necessitatis, ob quam ab Episcopo possit absolvi: tenetur igitur saltem mittere Epistolam, si periculum non sit in mora.

805 Inter. 18. Quisnam dicitur habere impedimentum legitimum, ut ab Episcopo absolvi possit ab excommunicatione publica, & Summo Pontifici reservata?

Resp. Legitimum impedimentum quis habere dicitur, quoties absolutè, aut sine gravi suo, vel aliorum damno, aut periculo, Romam venire non valet, & sunt Senes, saltem sexaginta annorum, Ægroti, & Convalescentes, Religiosi utriusque sexus, Pauperes, qui aliàs mendicare non solent; Impuberes, Servi, quando Romam venire non possunt sine præjudicio Domini, & Dominus non fuit causa, quòd servus inciderit in excommunicationem; Filii qui sunt sub cura parentum; Fœminæ cujuscumque conditionis sint, Capitales inimicitias habentes, Clerici simul viventes; Habentes curam animarum, aut temporale dominium, si subditorum jura timeatur; Viri delicati nequeuntes incommoda itineris sustinere, & alii hujusmodi impedimenta habentes, quæ judicio prudentis viri relinquo. Vide Layman. *tom. 1. lib. 1. tr. 5. part. 2. c. 6. de absolut. ab excomm. sub nu. 3.* Bonacin. *de censur. disp. 1. qu. 3. pun. 2. numer. 4.* Navar. *in man. c. 27. n. 88. & 89.* Dianam *par. 9. tract. 4. res. 47. & 62.* Pacem Jordanum *tom. 1 lib. 3. tit. 4. num. 36. & seqq* Jacobum Mancinum *pract. 4 dub. 18.* Mendo *Epit. Opin. mor. verbo reserv. casus sub num. 4* Cab. *de cas. res. p. 1. res. 98 per totum*, & alios penes ipsos. Vide sequentem Resp. Tolet. *lib. 1. cap. 32.*

806 Inter. 19. Qui habet supradicta impedimenta, & Romam venire pro absolutione non valet, potestne ab Episcopo absolvi, si fuerit irretitus aliqua censura in Bulla Cœnæ Domini reservata?

Resp. Licèt præfata impedimenta videantur solùm esse admittenda in absolutione propter percussionem Clerici; tamen generaliter admittenda esse puto ob eamdem rationem, ut docent quamplurimi DD. Quare dicunt, hujusmodi impedimenta adeundi Papam pro absolutione, procedere etiam in censuris Bullæ Cœnæ, ad hoc ne quis ob earum reservationem exponatur damnationis æternæ periculo; & ita contra nonnullos tradunt Suarez *de Pœnitent. disp 30 sect. 3. num. 9,* Ugolinus *in Bulla Cœnæ par. 3. fol. 47,* Thomas del Bene *de offic. Inquis par. 1. dub. 61. num 22.* & alii quos dat, & sequitur Cabrin *loc. prox. cit. resolut. 99.* quibus addo Pasqualig. *tom. posthumo in Theorica, & praxi, qu. 219. per totam*, ubi 15. DD. pro hac citat sententia; nec dissentit Bonac. *de censur. disp. 1. qu. 3. pun. 2 sub num. 4 prop fin.* & plures concordantes refert Cassianus à S. Elia *verb. Absolutio §. 12. sub num. 27. vers. Denique*. Notandum est tamen, quòd si impedimentum est perpetuum, Episcopus absolutè, & sine onere se præsentandi imposito Apostolicæ Sedi, absolvere potest impeditum; si autem impedimentum est temporale, tunc ante absolutionem debet exigere ab impedito juramentum, quòd cessante impedimento, Apostolico conspectui se præsentare velit pro absolutione, vel coram Legato, aut aliàs authoritatem absolvendi habente. Quòd si postmodum non comparuerit, in similem excommunicationem incidet, juxta textum *in cap. eos qui de sent: excomm. in 6.* & in hoc omnes DD. conveniunt. Tamen mihi videtur dicendum, si periculum non est in mora, tutius esse mittere Epistolam ad Sanctam Sedem, aut Emin. Card. Majorem Pœnitentiarium, & expectare ab eis facultatem absolvendi ab his casibus, propter superiùs dicta ad Inter 17.

807 Inter. 20. Titius graviter percussit Cajum Clericum, sed publicè ignoratur Cajum esse Clericum; potestne Episcopus absol-

solvere ab excommunicatione dictum Titium?

Resp Etiamsi Titius sciebat Cajum esse Clericum, adhuc potest ab Episcopo absolvi, quia licèt percussio sit publica in ratione actus, quia facta uti coram Populo; tamē in ratione delicti, & censuræ, dicitur occulta: ideò integrum erit Episcopo vigore Trident. Titium præfatum absolvere. Cabrin. *de cas. ref. par.* 1. *ref.* 91. *vers. addo*, & est communis sententia. Vide infrà ad Int. 26.

808 Inter. 21. Potestne Episcopus absolvere sibi subditos ab excommunicatione contracta ob levem percussionem Clerici, si delictum sit ad forum contentiosum deductum?

Resp. Dico, quòd Episcopus in hoc casu potest absolvere sibi subditum in utroque foro; & ita docent Panorm. *in cap. pervenit*, *de sent. excom.* & alii communiter, teste Dian. *par.* 9. *tract.* 4 *resol.* 47. *in princ.* & colligitur etiam ex *Extravag. Joan XXII. quæ incipit perlectis*; sicque novissimè fuisse decisum à S. Congreg. 26. Aprilis 1687. refert Illustriss. & Reverendiss. D. meus de Zaulis Episcopus Verulanus, Prælatus quidem morum integritate, singulari prudentia, egregiaque doctrina ornatissimus, cujus prærogativas maximè patefaciunt ejus editæ observationes Canonicæ, Civiles, Criminales, & mixtæ. Vide igitur ipsum *tom.* 1. *observ. ad rubr.* 6. *lib.* 4. *glos.* 462. *n.* 14 Sed nota, non esse concedendā hujus excommunicationis absolutionem, quin excommunicatus priùs parti læsæ satisfactionem pręstet, quantùm commodè possit.

809 Inter 22. Potestne Episcopus absolvere ab hęresi externa, & ab aliis casibus in Bulla Cœnæ contentis, quando sunt occulti?

Resp. Dico, quòd non, quia absolutio ab hæresi, vel aliis criminibus in Bulla Cœnæ contentis, prohibetur Episcopis, non solùm quando publica sunt, sed etiam quando occulta; & Summo Pontifici reservantur. Toler. *lib.* 1. *cap.* 41. *sub n.* 7. Em. Sà *verb. Episcopus n.* 27. & 34. Sanch. *in Summ. to.* 1. *lib.* 2. *cap* 11. *n.* 26. & 27 *in fine*, Diana *par.* 7. *tr.* 2. *ref.* 23. §. *Sed ego*, & priùs dixerat *part.* 1. *tr.* 5. *ref.* 2. §. *Sed his non obstantibus*; Mendo *Ep. Op. Mor. verb. absolvere n* 3. Alloza *ver. Episc. sect* 2. *n.* 3. Cabr. *de cas. reserv. part.* 1. *ref.* 112. Et tandem ita declaravit Alex. VII. die 24. Septembr. ann. 1665. & opinionem contrariam reprobavit, quę sic asserebat: *Sententia asserens Bullam Cœnæ solùm prohibere absolutionem hæresis, & aliorum criminum quando publica sunt, & id non derogare facultati Tridentini, in qua de occultis criminibus sermo est, anno* 1629. 18. *Julii in Consistorio Sac. Congregat. Emin. Cardinalium, visa, & tolerata est.* Nam ibi quidem nunquam tolerata fuit; sed vide supra ad Inter. 19. Verùm quando hæresis est merè interna, seu mentalis tantùm, non solùm ab Episcopo, sed etiam à quolibet simplici Confessario absolvi potest, ut dicam in tit. 102. de Hæresi, & Hæreticis, ad Inter. 7. quia non habet annexam excommunicationem, ut docent innumeri DD. apud Barb. *in Collect. ad Trid. sess.* 24. *cap.* 4. *n.* 51. & est communis sententia.

810 Inter. 23. Valetne Episcopus absolvere à casibus, & censuris Summo Pontifici reservatis, & dispensare in omnibus irregularitatibus ex delicto occulto provenientibus?

Resp. Præter crimen hæresis, & alia quæ continentur in Bulla Cęnæ, non est dubium, Episcopum absolvere posse, itemque dispensare in omnibus irregularitatibus, & suspensionibus, ex delicto occulto, nec deducto ad forum contentiosum, provenientibus, excepta irregularitate, quæ ex homicidio voluntario contrahitur. Ita conceditur ei à Tridentino *sess.* 24. *cap.* 6. *de reform.* & tradunt DD. communiter. Vide Sanchez *in Sum lib* 2 *cap.* 11. *n.* 2. & Barbos. *in Collect.* DD. in Trid. *eadem sess.* 24. *cap* 6. *n.* 1. ubi adducit Doctores ad satietatem. Sed debet hanc facultatem exercere in proprios subditos, & intra Diœcesim, licèt nonnulli teneant, posse etiam extra Diœcesim, ut Bassæus *tom* 2. *verb. Irregularitas* 11. *sub num.* 5. Diana *part.* 4. *tract.* 4. *ref.* 116. Barbos. *de potest. Episc. part.* 1. *alleg.* 39. *n* 7. & *loc. sup. cit. n.* 44. Sanch. *ubi supr. n.* 12. & alii plures penes ipsos; & est probabilis hæc sententia, & tuta in praxi. Hic tamen adverte, Passerin. *de elect. Sum. Pontif. q* 29. §. *ult.* docere cum Bonac. & Dian. Episcopos, virtute prædictæ facultatis Tridentini, non posse absolvere delinquentes contra formam in eligendo Summo Pontifice pręscriptam à Greg. XV. in Constit. *Æterni Patris*.

811 Inter. 24. In quo casu delictum censetur occultum, ut ab eo Episcopus vigore Trident. *sess.* 24. *cap.* 6. absolvere, vel respectivè dispensare valeat?

Resp. Quidam dicunt, tunc delictum censeri occultum, quousque per confessionem criminis factam in judicio, vel per sententiam Judicis, vel per facti evidentiam in Civitate, Populo, Collegio, Vicinia, vel loco, notorium non fit, aut publicum, vel famosum. Suarez *de cens. disp.* 41. *sect* 5. Sanchez *lib.* 2. *moral. cap.* 11. *n.* 19. & *lib.* 8. *de matr. dis.* 34 *nu.* 55. Bonacin. *de censur. disp.* 1. *q.* 3 *pun.* 4 *nu.* 1. Diana *part.* 7. *tract.* 2. *resol.* 15. Barb. *de potest. Episc. par.* 2. *alleg.* 39. *num.* 29. Pax Jordanus *tom.* 1. *lib.* 2. *tit.* 4. *numer.* 74. Mendo *Epit. Opin. moral. verbo*

Præ-

Prælatus sub num. 6. Cabrin. *de cas. reserv. par.* 2. *ref.* 111. & alii apud ipsos. Itaque quotiescumque delictum non constat Judicis sententia, vel clara judiciali probatione, vel Rei confessione in judicio, aut non est publica infamia proditum, vel viciniæ, aut Collegio cognitum, etiamsi probari possit, à quatuor, vel quinque personis, adhuc censetur occultum. Sylvester *vers. Occultum nu.* 4. Navar. *in man. cap.* 27. *n.* 255. & *cap* 27. *nu.* 68. Emm. Sà *verbo Manifestum n.* 4. Unde delictum perpetratum coram quinque, adhuc dicitur occultum. Vide Bordon. *tom.* 3. *res* 46. *num.* 1. Dian. *part.* 9. *tract.* 4. *ref.* 65. Et licèt in vicinia, aut Collegio, ubi ad minus sunt decem, non sufficiat, ut quinque sciant delictum, ut publicum dicatur, quia oportet, ut notum sit sex, adhoc ut sit majori parti notum; tamen in loco ingenti non sufficit sex homines scire delictum, ut publicum censeatur, sed debet innotescere saltem decem hominibus. Bonac. *ubi sup. disp.* 2. *q.* 2. *pun.* 1. §. 1. *n.* 6. Diana *part.* 2. *tr.* 16. *ref.* 22. *in fine*. Mendo *loc. cit. verbo Episcop. n.* 6. *in fine*, & alii.

812 Inter. 25. Potestne Episcopus absolvere, aut dispensare, quando delictum non est ad forum contentiosum deductum, vel lis contestata non est?

Resp. Affirmant nonnulli, & dicunt, quòd Trident. dum concedit Episcopo facultatem absolvendi, & dispensandi, utitur his verbis: *Excepta ea quæ oritur ex homicidio voluntario, & exceptis aliis ad forum contentiosum deductis*. Ex quibus verbis probabiliter inferunt Doctores, posse Episcopum absolvere, & dispensare in omnibus criminibus, quamdiù ad forum contentiosum deducta non fuerint, & lis contestata non erit. Ita Tolet. *lib.* 1. *cap.* 89. *sub n.* 5. Barbosa *de potest. Episc. part.* 2. *alleg.* 39. *n.* 29. & *in Collect. DD. ad Trid. sess* 24. *cap* 6 *num.* 41. Diana *par.* 7. *tr.* 2. *ref.* 17. *in Sum. verb. absolvere à censur. nu.* 58. & *verb. Censura nu.* 45. Bassæus *tom.* 2. *vers. Irregul.* 11. *sub nu* 5. & alii penes ipsos; & hanc sententiam valdè probabilem appellat Cabrin. *par.* 1. *ref.* 111. & favet etiam Navar *cap.* 27 *sub n.* 255 & docet quòd delictum ad judicium non deductum, diversæ glossæ penè occultum appellant. Verùm hanc sententiam in praxi non amplecterer, cum sex Auctores apud Dianam doceant cum bonis fundamentis, ad hoc ut Episcopus non possit absolvere vigore Tridentin. satis esse, ut denunciatio, vel accusatio coram legitimo Judice facta sit, & Reus ratione illius citatus fuerit.

813 Inter. 26. Cajus Sacerdos celebravit Missam coram Populo, dum erat excommunicatione irretitus, ideòque contraxit Irregularitatem Papæ reservatam: potestne dari casus, quo possit ab Episcopo dispensari?

Resp. Dico, quòd si adstantes nesciebant ipsum Sacerdotem esse tali censura irretitum, irregularitas quæ contrahitur ab ipso Sacerdote in excommunicatione celebrante, dicitur occulta, & consequenter potest ab Episc. copo dispensari, quia, ut delictum dicatur notorium, non sufficit, quòd actus externus sit notorius, & publicus tantùm materialiter; sed requiritur, ut sit notorius formaliter, & in ratione delicti, & in quantum est delictum Navar. *cap.* 27. *n.* 255. Em. Sà *verb. Episcopus n.* 35. Sanchez *de Mat lib.* 8. *disp.* 34. *nu.* 56. Bonac. *de cens. disp.* 7. *q.* 5 *pun.* 1. *sub n.* 5 *vers. Dixi in provenientibus*, Moronus *resp.* 13. *num.* 32. Barbos. *in Collect. ad Trid. sess.* 24 *cap* 6. *nu* 27. & *seqq.* Layman *tom.* 1. *lib.* 1. *tract.* 5. *par.* 1. *cap.* 9. *n* 4. Cabr. *de cas. res par.* 1. *res* 91. *vers. addo*, & alii penes ipsos. Est autem regula generalis, quòd quoties delictum est occultum formaliter, & in ratione delicti, Episcopus absolvere, vel dispensare non prohibetur. Vide dicta supra ad Inter. 20.

814 Inter. 27. Episcopus potestne dispensare in irregularitate proveniente ex injusta mutilatione, si delictum sit occultum?

Resp. Supponendum est tanquam certum, quantùm ad irregularitatem contrahendam parem fecisse jura mutilationem homicidio; undè qui occidit, aut mutilat, sive licitè, sive illicitè faciat, semper irregularitatem incurrit, ut docet Tolet. *lib.* 1 *cap* 76 *n.* 1. & alii communiter. Hoc ergo supposito, Dico posse Episcopum dispensare in dicta irregularitate, dummodò ex delicto occulto sit contracta; nam Concil. Trid sess. 24. c. 6. facultatem concedit illi, ut dispensare valeat in irregularitate proveniente ex delicto occulto, excepto homicidio voluntario. Ita pluribus relatis firmat Bonac. *de cens. disp.* 7. *qu.* 4. *pun. ult. n.* 11. & Diana *part.* 7. *tract.* 2. *resol.* 28. Vide Barbos. *de potestat. Episc. part.* 2 *allegat.* 39. *nu* 49.

815 Inter 28. Potestne Episcopus dispensare in omnibus irregularitatibus?

Resp. Non in omnibus, sed solùm in irregularitatibus provenientibus ex delictis occultis, excepta ea, quæ oritur ex homicidio voluntario, aut ex delicto ad forum contentiosum deducto. Emm. Sà *verb. Episcopus num.* 34. Tolet. *lib.* 1. *cap.* 58. *num.* 3. Bonac. *loco proximè cit. quæst.* 5. *punct.* 1. *num.* 3. & alii ab ipso relati. Dixi, non in omnibus, quia non potest dispensare in irregularitatibus, quæ non ex delicto, sed ex defectu contrahuntur

tur secundum communiorem sententiam.

816 Inter. 29. Episcopus potest dispensare in omnibus irregularitatibus ex delicto occulto provenientibus, ut dictum fuit *ad Inter. antecedentem*, excepta ea, quæ oritur ex homicidio voluntario, aut ex delicto ad forum contentiosum deducto: modò scire vellem, an si reus à delicto deducto ad forum contentiosum fuerit liberatus, possit cum illo Episcopus uti facultate Concilii *sess.* 24. *cap.* 6.

Resp. Utique potest; nam delictum adhuc dicitur occultum, si sententia absolutoria sit secuta; Moronus *resp.* 13. *num.* 33. *& seq.* & alii ab ipso relati. Diana *part.* 4. *tract. resol.* 97. *& par.* 6. *tract.* 2. *res.* 18. *vers. sed ego*. Cabrinus *de cas. reserv. part.* 1. *res.* 34. & alii plures apud ipsos. Et ratio est, quia præter alias rationes, quæ videri possunt apud cit. Auctores, tale delictum adhuc manet occultum, & non potest dici deductum ad forum contentiosum cum effectu, eò quia probatum non fuit. Ita docet etiam Bonacina *de cens. disp.* 7. *quæst.* 5. *pun.* 1. *sub nu.* 5. Imò dicit hoc esse verum, etiamsi se purgavit veris, & falsis testibus, aut quando fuit absolutus defectu probationis; quod etiam tenet Pax Jordanus *tom.* 1. *lib* 13. *tit.* 4. *sub n.* 77. Cabrinus, Diana, & alii penes ipsos.

817 Inter. 30. Potestne Episcopus finito judicio, si delinquens convictus fuerit condemnatus, & punitus, cum eo dispensare super irregularitate?

Resp. Negat Bonac. *loco supracit. n.* 6 Pax Jordanus *ibidem n.* 79. & alii penes ipsos, & apud Dianam *part.* 4. *tract.* 2. *resolut.* 97. qui tamen alios refert pro affirmativa sententia, quam ipse sequitur. Et reverà probabilis est hæc posterior sententia propter rationes, & Doctorum auctoritatem; nam finito judicio, & reo punito, strepitus judicialis cessavit: ergo cessat omnis occasio perturbationis, & etiam publicum scandalum, punitione illa humiliter tolerata à delinquente. Vide Dianam *loco cit. & part* 7. *tr.* 2. *res.* 19. *& par.* 10. *tr.* 12. *res.* 33. *vers. At aliquis*, ubi plura habentur ad intentum.

818 Inter. 31. Qui occultè, sed spontè fecit se castrare, potestne ab Episcopo dispensari, ut ad Ordines Sacros promoveatur?

Resp. Sciendum est primò, nemini licere sevire in corpus suum, quia nemo est dominus membrorum suorum, *leg. liber homo* 13. *ff. ad leg. Aquiliam*: Undè si quis, ut castus esset, sibi amputaret virilia, aut testes, esset irregularis; item si permiserit amputari causa tantùs. Colligitur *ex cap. Si quis absciderit, & si quis se, dist.* 55. *& cap. Significasti, de corpore vitiat.* Bonac. *de irregul. disp.* 7. *quæst* 2. *pun.* 2. *n.* 34. & alii ab ipso relati. Secùs si à Medicis sibi virilia, aut testes amputari permiserit ex justa aliqua causa, vel ab inimicis sectus sit; nam in tali casu non esset irregularis, neque ut falsò putat vulgus, tenetur quis testes suos gerere siccos apud se, ut docet Goffredus *in sum. tit. de corp. vit. nu.* 4. Ancaranus, Jo. Andreas, & Glossa, quos citat Toletus *lib.* 1. *cap.* 63. *n* 7. Sylvest. *in Sum. verb. corp. vit. quæst.* 2. Navar. *in Man. cap.* 27. *de irregul. num.* 200. Bonac. *loco proximè citat. quæst.* 2. *punct.* 2. *num.* 31. qui testatur de communi. Hoc ergo prænotato, dicendum est in casu nostro posse Episcopum dispensare cum illo, qui fecit se castrare, modò delictum sit occultum. Et ratio est, quia hæc irregularitas non est ob vitium corporis, sed ex delicto, ut probat Avila *part* 7. *disp.* 3. *dub.* 1. *vers. contraria sententia deducta à Canone* 22. *Apostol.* Sà *verb. irregularitas ex illicita deformat. n.* 5. Nam quamvis notorium sit, eum esse Eunuchum, tamen id per delictum factum fuisse, est occultum, & consequenter integrum erit Episcopo cum eo dispensare. Trident. autem *sess.* 24. *cap.* 6. concedit Episcopo facultatem dispensandi in irregularitate proveniente ex delicto occulto. Ita docet Pater Andreas Gerunda *de Episcopatu lib* 2. *disp.* 5. *cap.* 3 *n.* 21. quem citat, & sequitur Diana *par.* 10. *tr.* 13. *resol.* 28. ubi perdoctè hanc sustinet sententiam, licèt oppositum teneant Bonac. *loco cit. quæst.* 2. *sub nu.* 54. & Sylvest. *verb. corp. vitiat. propè finem*, ubi ait, quòd Episcopus potest dispensare cum mutilato, quantum ad membrum occultum, excepto castrato; sed ego priori sententiæ adhæreo. Verùm qui se castrat, aut castrari permittit est irregularis, *ex Can.* 5. *&* 11. *dist.* 55. Vide Dianam *par.* 9. *tr. L. res.* 21.

819 Inter. 32. Episcopus potestne dispensare super irregularitate contracta ex defectu lenitatis, si casus sit occultus?

Resp. Non desunt Doctores affirmativam sententiam tenentes, quos refert, & sequitur Barbos. *de potestat. Episcop. par.* 2. *alleg.* 39. *nu.* 47. & alii apud Dianam *par.* 4. *tract.* 2. *res.* 69. quos ipse non sequitur, cum sententia negativa sit probabilior, & omninò sequenda, quia Concil. Tridentinum *sess.* 24. *cap.* 6 solùm concedit Episcopo facultatem dispensandi circa irregularitatem ex delicto contractam; sed hæc irregularitas, de qua fit sermo, non est ex delicto: ergo sequitur, Episcopum non posse super ea dispensare, ut ego jam breviter dixi *hoc titulo ad Interrogat.* 28.

*gat.*28.& pro hac ſententia ipſe Diana *loco cit.* plures DD allegat Vide Bonac. *de cenſur.diſp.* 7.*quæſt.*4.*pun.ult.numer.*13. & iterùm Dianam *ubi ſupra reſ.* 70. ubi de tali dubio loquitur incidenter.

820 Inter. 33. Poteſtne Epiſcopus diſpenſare, ut ad Sacerdotium promoveatur, qui caret pede, & ambulat pede ligneo; & an Prælati Regulares poſſint hanc diſpenſationem concedere Religioſo ſibi ſubdito?

*Reſp.*Antonius Butrius *in cap.ult.de Corp.vit.* aſſerit, poſſe diſpenſari cum Religioſo, qui ambulat cum pede ligneo,quia propter veſtes longas latet hujuſmodi defectus: Sylveſt.*verb. Corpore vitiatus num.*5. *in fine* ait,quòd Epiſcopus poteſt diſpenſare cum Religioſo,ut celebret cum ligneo pede; ſed ſi membrum appareat, non poſſit cum eo diſpenſare, niſi Papa, quando tamen fuit in culpa vitiationis, Toletus *lib.*1.*cap.*63. *num.* 3. citat Antonium Butrium *loco à me ſupracitato*, addens, poſſe Epiſcopum diſpenſare cum Clerico laico,qui etiam habet veſtes longas.Tandem quòd Prælati Regulares poſſint diſpenſare cum ſuis ſubditis,qui ſunt corpore vitiati (dummodò non ſit notabilis indecentia,ſeu defectus corporis non ſit eſſentialis, neque ſcandalum oriatur) docent Rodericus *in Compend. qq.Regul.dub.*5.Diana *in ſum. verb. Prælati regul. num.* 17 & 18. & præſertim tenent, poſſe Prælatum Regularem diſpenſare ſuum ſubditum, ſi careat pede, & ambulet pede ligneo. Ego tamen dico, non poſſe Epiſcopum, aut Prælatum Regularem diſpenſare. Ita Cornejo *in* 3. *part.S.Thomæ to.*2.*de Irregul.tract.*51. *diſp.*12. *dub.unico*, *quæſt ult.* Et Andreas à Matre Dei *tract.*10.*de cenſuris cap.*9.*pun.*6.*num.*75. inquit: Durante defectu corporis, qui ex culpa propria non emanavit, ſolus Pontifex diſpenſare poteſt, non Epiſcopus, quia ipſi ſolùm conceditur diſpenſare in iis, quæ proveniunt ex delicto. Quare benè Paſſerinus *de elect Canon. cap.*27. *num.*18. inquit: In multis etiam irregularitatibus,quæ non ſunt ex delicto, Prælati Regulares diſpenſare non valent;ut contingit in irregularitatibus ex vitio corporis provenientibus. Licèt enim in levibus vitiis, & deformitatibus non requiratur Papæ diſpenſatio, ſed Epiſcopus diſpenſare poſſit; Rota coram Seraphino *deciſ.*625. *numer.*5. tamen in gravibus Corporis vitiis, & magnis deformitatibus,& membrorum principalium mutilatione, ſolus Papa diſpenſat. Pro quo allegat 7.DD. Proſequitur Paſſerinus:At verò Prælati Regulares ſuper hujuſmodi irregularitate non diſpenſant. Denique infrà à num. 87. diligenter examinat 4. Privilegia, quæ videbantur opinioni contrariè aliquatenùs favere.

821 Inter. 34. Poteſtne Epiſcopus diſpenſare quoad Ordines Sacros, & Beneficia curata pro illegitimo occulto?

Reſp. Quidquid dicant aliqui apud Dianam *par.*10.*tract.*11.*reſ.* 24. diſcedendum non eſt à communi ſententia, quæ docet,cum illegitimo etiam occulto non poſſe Epiſcopum diſpenſare, niſi ad Ordines minores, & beneficium ſimplex; utrumque enim deducitur expreſsè *ex cap.* 1. *de filiis Præsbyt.in* 6. ubi generaliter loquitur de quibuſcumque filiis illegitimis. Vide Dianam *loco cit & part.*4. *tract.* 13.*reſol.*30.*per.tot.& part.*7. *tract.*2. *reſol.*24. Et id quod dictum eſt de Epiſcopo, dicendum eſt de Capitulo ſede vacante. Hoc tamen intelligendum eſt cum duplici limitatione, ut docet Diana *in primo loco citat.verſ.Verum licèt*. Prima limitatio eſt, quòd tale Beneficium ſimplex non fuerit poſſeſſum à Patre talis illegitimi,*ex toto titulo de filiis Præsbyter.* & ex Concil Trident. *ſeſſ.*25. *de reform. cap.*15. Secunda, quòd tale Beneficium non requirat Sac.Ordinem: nam aliàs non poterit Epiſcopus in eo diſpenſare,ſicut nec in Ipſo Ordine Sacro, ut pluribus relatis reſolvit Sayrus *lib.* 4.*cap.*21 *nu.*11. Plura videnda relinquo apud ipſum Dianam, quæ quidem ſunt ſcitu, & notatu digna.

822 Inter. 35. Valetne Epiſcopus omnes Ordines conferre Expoſitis, abſque Summi Pontificis diſpenſatione?

Reſp. An Expoſiti ſint irregulares,vel non, eſt quidem magna quæſtio inter Doctores, ut videre licet apud Dianam *part.*2. *tract.* 14. *reſol* 22 Sed ipſe Diana *ibidem* abſolutè,& ſimpliciter tenet, Expoſitos ſine ulla diſpenſatione poſſe ab Epiſcopo promoveri ad omnes Ordines. Et pro hac ſua tuenda ſententia alios concordantes refert: & ratio eſt, quia quilibet præſumendus eſt legitimus, dum non probetur contrarium; tum quia in dubiis præferenda eſt pars benignior;ideò ſtante dubitatione præſumendum eſt pro legitimatione:tum etiam quia tales in nullo jure illegitimi decernuntur, & interdum Parentes filios legitimos ob paupertatem exponunt. Itaque concludendum eſt, quòd expoſiti, & omnes illi,de quibus dubitatur an ſint legitimi pro legitimis habendi ſunt, ut de communi teſtatur Alloza *verb.irregularitas ſect.*4.*n.* 44 Imò quòd expoſiti habendi ſint pro legitimis, decrevit Gregorius XIV. in gratiam Confraternitatis pro Expoſitis. Vide Dianam *par.* 4. *tr.*2.*reſ.*58. *& in ſumma verb. irregularitas num.*13. & tandem Moronum *reſp.*66. *num.* 2.

qui

qui ad hoc probandum fortioribus nititur terminis, ac rationibus, & ad argumenta contraria luculenter respondet. Ergo cum non sint irregulares, Episcopus potest illis sicut aliis, absque ulla dispensatione, omnes Ordines conferre.

823 Inter.36. Potestne Episcopus transferre jejunium, quòd incidit in aliquod festum solemne, peculiariter in sua Diœcesi, vel Civitate celebrari solitum; & quid de Vigilia S Matthiæ, si incidat in ultimo die Bachanalium?

Resp. Affirmat Layman *lib.4. tract 8. cap. 3. num.9.* apud Dianam *part.3. tract.6. res.66.* & alii: tamen neutrum facere posse, est probabilius, & tutius; nam non licet inferiori contra factum Superioris dispensando venire. Vide Leandrum *de præcept. Eccles. tract. 5 disp. 10. quæst.42.* & huic sententiæ adhæret Diana *par.10. tract.16. resol.7.* Imò notat Card. de Lugo, fuisse in voto Innocen. X. non debere dictam Vigiliam S. Matthiæ transferri in alium diem; ac tandem Sac. Congr. novissimè memini declarasse non posse Episcopum in alium diem transferre vigiliam S. Matthiæ, & ita tenendum est omninò.

824 Inter.37. Tempore pestis potest Episcopus dispensare, ut in sua Civitate comedantur carnes in Quadragesima?

Resp. Venerus *in exam. Episcop. lib.4 cap 46. num. 53.* Homobonus de Bonis *in consult. select. casuum conscien. vol. 1. par. 2. resp. 57.* affirmant, Episcopum cum consilio sui Capituli, & aliquorum Theologorum, Canonistarum, & Medicorum, posse dispensare, ut omnes tempore pestis carnes comedere valeant ad præservationem tanti morbi: Oppositum tamen docent Marchinus *de Bello Divino, seu de pestilentia part.6. cap.2. num. 3.* & Paulus Nazarius *tom. 8. opusc.3. cas.1. fol 419.* qui à fundamentis, & Theologicè hanc pertractat quæstionem, & respondet ad argumenta in contrarium adducta à Venero; & hanc oppositam sententiam sequitur Diana *par.10. tract.14 res. 3. aliàs 5.* Verùm est tamen, quòd Marchinus *loco cit. num.6.* concedit, quòd in locis ab Urbe valdè remotis, vel ubi periculum sit in mora, vel ex generali consuetudine, liceret Episcopo, universos Cives abstinentia Quadragesimali ex causa pestis solvere, quod quidem mihi valdè probatur.

825 Inter.38. Potestne umquam dari casus, in quo possit Episcopus dispensare in impedimentis dirimentibus matrimonium?

Resp. Quòd Episcopus possit dispensare in impedimentis dirimentibus, quæ superveniunt matrimonio jam contracto, ad effectum petendi debitum conjugale, est in confesso apud omnes. Quòd autem possit in foro conscientiæ, & dummodò impedimentum sit occultum, ex urgentissima tamen necessitate, dispensare in impedimento dirimente ante, & post contractum matrimonium, est magna difficultas. Videtur affirmare Vasquez, Salas, Henriquez, & Valentia, quos dat, & sequitur Bonac. *de matrim. quæst.3. punct.15. n.5. & 6.* nec dissentit Dian. *par.9. tract.7. res. 39* & alii apud ipsum, & ante dixerat *par. 2. tract. 16. res. 17.* ubi plures pro hac citat sententiam. *Et part.8. tract.3 res 96.* Sed Barbos. *de potestate Episc. par.2 alleg.35. num.4.* sic ait: Communis sententia videtur tenere, tunc Episcopum posse dispensare in impedimentis dirimentibus, quando matrimonium est bona fide contractum, & publicè, ac impedimentum est occultum, & separatio conjugum nequit fieri absque magna famæ jactura, aut scandalo, aut alio magno inconveniente; & neque ad Pontificem iri, neque ad alium habentem privilegium dispensandi, aut si adiri potest, dispensatio tamen differri nequit, absque probabili periculo. Hactenùs Barbos. ex sex Doctoribus, quos ibi allegat. Vide Em. Sà *verb. Episcopus in fine.* Tamen Fagnan. *in cap. nimis, de filiis presbyt. num.27.* oppositum docet, sic inquiens: Perperam Navar. post Jo. de Lignano, Abb. Angelum & Sylv. quos citat, scripsit, Episcopum posse dispensare in impedimentis, quæ dirimunt, si impedimentum sit occultum, matrimonium publicum, & separatio magno scandalo fieret, & ad Papam, aut ejus Nuncium potestatem ad id habentem confugi non posset, propter paupertatem, & alia legitima impedimenta; & gloriatur hanc doctrinam se primùm vulgasse Salmanticæ, & propter eam nonnullos Episcopos aliquoties dispensasse, eamque novissimè sequitur Sanch Etenim, quidquid sit de veritate hujus doctrinæ, profectò illa fuit malè applicata à Navarro in partibus Hispaniarum; undè meritò illius sententiam reprobavit Sacr. Congreg. Concil. item Congreg. deputata in causa Laudicesi. Ita Fagnan. Vide ergo quę dicam *in tit.108. ad Inter.2.*

826 Inter.39. Potestne umquam dari casus, quòd Episcopus possit dispensare in Matrimonio rato, & non consummato, sicuti potest Papa?

Resp. Quòd Papa possit dissolvere Matrimonium ratum, & non consummatum, dicam *in tit.159 de Papa, seu Summo Pontifice, ad Inter.7.* & de hoc ego non dubito, dummodò adsit aliqua justa causa; causa verò, ex qua potest Papa dispensare in Matrimonio rato, & non

non consummato; prima est notabilis in qualitate disparitas; secunda, quando magnum scandalum timetur, & magnæ rixæ inter sponsos aut consanguineos eorum oriri possunt; tertia, est lepra, aut alius gravis morbus superveniens, ratione cujus nunquam possit Sponsus ad Sponsam accedere; quarta, impotentia superveniens matrimonio rato; quinta, est, ut vir maximè conveniens bono communi efficiatur Episcopus. Ita ex Sanchez docet Ochagavia *tr.2. de Sac. matrim.essentia quæst.5.n 5.* Baunius *in Moral.to.1.tract.12 Theol. mor. de impedim. matrim. qu. 5.* Sanch. *de matrim. lib. 8. disp.16.* Diana *part. 8. tract.1 res.65.vers. Nam in primis*, & alii. Imò ipse Diana ex Perez *de matrim. disp.20. sect.7. nu.11.* & aliis, contra Pontium resolvit, posse Papam dissolvere matrimonium ratum, & non consummatum, non solùm inter magnos Principes, sed etiam inter alios, quoties adest una ex causis enumeratis. Vide Dian *loc. cit. & tr. 3 res. 97.* & nota, quòd justa existente causa potest Papa dispensare in casu nostro absque mutuo consensu Conjugum, quia potestas hęc dispensandi, non in gratiam ac bonum præcipuè privatum ipsorum conjugum, sed in primis ipsius Ecclesiæ concessa est. Quòd autem possit Episcopus in aliquo casu rarò id facere, asserit Baunius *loco supra citat.* putans, posse Episcopum in sua Diœcesi id quod potest Papa in tota Ecclesia, nisi ab eo prohibeatur; sed hanc sententiam prorsùs refellendam esse, & carere omni probabilitate existimat Diana, & eam refellit Perez *de matrim.disp 29.sect.8. num.2.* apud ipsum Dianam *supra resolut.64.* & rectè respondet ad argumentum Baunii. Vide, quæso, quæ dixi supra ad Inter.10. & dic, nullo modo posse Episcopum, sine expressa Papæ delegatione, in quocumque casu, & quacumque necessitate dispensare, seu dissolvere matrimonium ratum.

827 Inter.40 Poteſtne Episcopus dispensare in omnibus juramentis? & quid de juramento Castitatis, Religionis, & triplicis peregrinationis?

Resp. Non potest in omnibus juramentis, sed solùm in juramentis non reservatis Papę, ex lege, vel consuetudine, ut benè observat Bonac. *de præcept.decal.disp.4. quæst. 1. pun. ult. num 9.* Unde Episcopus subsistente justa causa, & dummodò juramentum non sit in favorem alicujus tertii, potest dispensare, & commutare in illis omnibus, quæ, si vota essent, posset dispensare, ut docet Cajet. *2. 2. quæst. 89.art.9.* Tol*.lib 4.cap 23.nu.1.* & alii. An verò possit dispensare in juramento Castitatis, Religionis, Peregrinationis Romanæ, Hierosolymitanæ, & Compostellanæ, est magna difficultas. Affirmat Diana *part.10.tract. 14.res.17.* Negant tamen probabiliùs alii, ut Bonac. & Tolet. *loc.cit.* & alii apud Emm. Sà *verb.juramentum sub num. 33.* & ita tenendum est in praxi cum Valentia *tom.3 disp.6. pun.4.* & hanc sententiam probabiliorem existimat etiam ipse Diana. Verum est tamen, quòd si juramentum fuit pœnale, aut conditionale putant probabiliter quidam, quòd etiam in illis quinque juramentis reservatis possit Episcopus dispensare ante, & post impletam conditionem, & pœnam incursam. Bonac. ibid. & alii. Vide Renzium *in præcept. decal. lib.2.c.2.sect.5.quæst.15.* & infra *in tit. 242. De Voto* ad Inter.8.

828 Inter. 41. Episcopus poteſtne dispensare in legibus Synodi?

Resp. Episcopus, cum sit legislator, aut legislatoris successor, equidem potest in dictis legibus dispensare; nam alii qui intersunt Synodo, tantùm sunt consiliarii, non autem unà cum Episcopo legislatores. Barbosa *de potest.Episc. par.2. alleg. 24.* Verum est tamen, quòd si Constitutiones Synodi fuerint à Papa confirmatæ, non valet in eis Episcopus dispensare, quia per confirmationem Papæ fiunt propriæ ipsius, & inferior, ut est Episcopus dispensare non potest in lege Superioris sui: sed hoc intelligi debet, quando Papa ita confirmat, ut velit illis Constitutionibus robur addere, & illas facere proprias; secus verò si solùm eas confirmat, declarando esse laudabiles, & debere observari à subditis. Salas *de legib disp.20. sect.3. num. 29.* Mendo *Epit. opin. moral. ver Episcopus numer. 14.* & alii. Sed omninò vide Dianam *part.8 tract.3. res.73.& par.9.tract.6.res.41.* qui luculenter id probat.

829 Inter 42. Poteſtne Episcopus cum consensu hæredis tollere qualitates in fundatione beneficiorum appositas, & saltem pro una, vel altera vice dispensare?

Resp. Affirmant nonnulli, & dicunt, posse Episcopum ex causa de consensu hęredis dispensare, ut detur Beneficium non habenti omnia requisita à Fundatore, & cum consensu Patroni jus habentis, mutare aliquid in institutione Beneficii. Ita docent Navar *cons. 3. de Cler. non residen.* cui subscribit Emm Sà *verb.Beneficium n.37.* & alii plures, quos refert, sed non sequitur Castropalaus *tom.2 tract.13. disp.1 pun.6.num.11.* Tamen oppositum tenendum est omninò, quia Concil. Trident. *sess. 25. de reform. cap. 5.* prohibet Episcopis tollere, etiam cum consensu Patroni, qualitates in fun-

fundatione beneficiorum appositas, ut rectè observant idem Castropalao ubi supra nu.22. Barbos. *de potest. Episc. p.*3. *alleg.*83. *n.*14. *& in Collect. in Trident. sess.*22.*de reform. cap.*6. *nu.*7. *in fine*, & Diana *p* 4. *tract.* 4. *resolut.* 227. *vers. Et tandem*, qui alios concordantes referunt. Ex quo infert ipse Diana, non posse Episcopum dispensare, etiam ex consensu hæredis, quòd Capellania actu, vel habitu sacerdotalis, saltem una, vel altera vice conferatur Clerico 14. annorum.

830 Inter. 43. Qui habet votum non contrahendi matrimonium, vel non fornicandi, aut non se polluendi, vel non tangendi turpiter mulierem, poteſtne ab Episcopo dispensari?

Resp. Si adest justa causa, utique Episcopus in his votis dispensare valet, sicut in voto virginitatis, aut non petendi debitum conjugale, & in omnibus votis, quæ non sunt integræ, & perfectæ Castitatis; reservatio enim est odiosa, eò quòd coerceat potestatem Episcoporum: ideòque strictè est interpretanda. Unde regula generalis est, quoties materia voti deficit à materia integra voti Castitatis, ab Episcopo dispensari potest, quia est votum partialis & imperfectæ Castitatis, quod sub reservatione non cadit. Bonac. *tom.*2. *De Prac. Decal. disp.*4 *q.*2. *pun.*7. §.4. *nu.*21. *vers. quinto*, Barbos. *de potest. Episc. par.*2. *alleg* 37. *num.* 17. Card. de Lugo *in Resp. Moral. lib.*6. *dub.*1.*nu.*2. Andreas à Matre Dei *in curs. Theol. moral. tom.*4. *tract.* 17. *cap.*3. *pun.* 12. *num.*104. Lezan. *tom.*2. *verb. Votum nu.*13. *&* 14. Alloz. *verb. Episcopus disp.*6. *sect.*1. *n.*15. *& verb. Votum sect.*4. *nu.* 10. Emm Sà *verb. Votum nu.*24. Dian. *part.*1. *tract.*11. *resol.* 61. Vide supra *in tit.*42. *de Confessariis ad Inter.*18.*& infrà in tit.* 180. *De Regularibus, seu Religiosis*, *ad Inter.* 26. & est communis sententia. Verùm non ita facilè debent Episcopi dispensare in votis non fornicandi, non se polluendi, non committendi sodomiam, & similibus.

831 Inter. 44. Poteſtne unquam Episcopus dispensare in votis Papæ reservatis, & præcipuè in voto perpetuæ Castitatis, & Religionis?

Resp. Quando ob aliquam justam causam non est facilis aditus ad Papam, vel recursus ad Sacram Pœnitentiariam, puta, quia necessitas urget, aut timetur transgressionis periculum, certò Episcopus dispensare valet, & quoad votum Castitatis perpetuæ, aut Religionis, Leander *p.* 7. *tract.* 1. *disp.*17. dicit sibi certissimum, & communiter doceri à Doctoribus: Quoad alia verò tamen vota, postquam allegaverit Sanchez, Palatium, Petrum Ledesma, & Suarium, optimè advertit cum his Doctoribus, raró, aut nunquam eventurum hunc necessitatis dispensandi casum: Verum est tamen, non posse Episcopum dispensare, nisi quando periculum postulat, eoque durante, cum solùm ei concedatur ex æquitate dispensandi facultas pro necessitate, & non aliàs, quia tunc credi potest, non esse Pontificis mentem, velle, urgente necessitate, sibi reservare casus, & quòd animæ laqueis irretitæ versentur in tanto periculo. Notandum est tamen, quòd dispensatus v. g. ab Episcopo, ut matrimonium contrahere possit, contra Votum quidem peccaret, si extra matrimonium fornicaretur, vel eo soluto ad aliud sine nova Pontificis dispensatione transiret, ut docet Lezan. *to* 2. *verb. Votum n.*12. & alii ab ipso relati; qui Author rectè quidem advertit, quòd si facilis sit aditus ad Legatum Pontificis, non possit Episcopus dispensare, sed ad Legatum spectet: idem docet Bonac. *loc. statim cit.* & Leand *q.*124. ubi pro se allegat Navar. Suarez, & alios octo DD. & ratio est, quia tunc cessat necessitas, pro qua sola Episcopus dispensare potest, licèt propriè non dicatur dispensare, sed suspendere Voti executionem ad tempus, ut benè notat Bonac. *de precept. decal. disp.*4. *q* 2. *pun.* 7. §.4. *nu.* 15. ubi concordantes refert.

832 Inter. 45. Quidam emisit votum non ludendi, sub pœna, ut non possit dispensari, nisi à Summo Pontifice, poteſtne Episcopus in tali voto dispensare?

Resp. Affirmat Trullench. *in Decal. tom* 1. *lib* 2. *c.*11. *dub.*5. *n.* 2. quia tale votum non est de reservatis Summo Pontifici, & sic non aufert jurisdictionem Episcopo, & videtur esse de re impossibili, & pro se citat Sanchez, & Bonacinam, quibus se subscribit Diana *p.* 7. *tract.* 9. *resolut.*59. Alios Auctores id asserentes refert Diana *p.* 1. *tract.* 11. *resol.* 75. Imò nota, quòd qui vovit non petere dispensationem voti, adhuc illam petere potest, explicando secundum votum, si timet alioqui periculum peccandi. Ita docet Emm. Sà *verb. Votum n.* 15.

833 Inter. 46. Titius positus in periculo vitæ, vovit ingredi determinatam Religionem, ad hoc ut pristinam recuperaret sanitatem, quod votum recuperata sanitate confirmavit; modò verò desiderat dispensari, poteſtne Episcopus id facere?

Resp. Quoties votum non fuit absolutum, sed conditionatum, potest utique ab Episcopo dispensari, quia solùm votum absolutum Religionis est Summo Pontifici reserva-

tum; sed votum Titii fuit conditionatum: ergo Episcopus potest cum eo dispensare, & licet impleta conditione obligatio sit absoluta, tamen initium, origo, & radix dictæ obligationis fuit imperfecta voluntas pendens à futuro eventu, quæ semper in ipsa obligatione imbibita manet; ac proindè idem semper est verum dicere, eam obligationem ortam esse ex consensu quodam imperfecto, & consequenter potest Episcopus dispensare. Nec obstat quòd post adimpletam conditionem confirmatum fuit votum, quia talis confirmatio cadit supra votum à principio non absolutum, sed conditionale. Ita pluribus relatis docet Diana *p.1 tr.11. resolut.54.& p 3. tr.5.resolut.25. vers.8.* & in terminis in casu præsenti respondet affirmativè *p.6.tract.8. resol. 16.* ut dixi, & fortioribus rationibus hoc probat. Vide Layman *lib.4. tract.4. cap.8. num.* 10.

834 Inter. 47. Si Conjuges ex communi consensu Castitatem voverint, potestne cum eis Episcopus dispensare propter periculum incontinentiæ, ut petant, & reddant debitum conjugale?

Resp. Affirmativè respondet Diana *part. 4. tract.4. resolut.125.* & Pontio *de matrim. lib. 8. cap. 9. nu.* 2. Ratio est, quia cum periculum incontinentiæ sit moraliter certum, nec ita breviter potest adiri Pontifex, adest justa, & legitima causa dispensandi, & Episcopus ex quodam tacito consensu Papæ, & benigna ejus voluntate interpretativa dispensare potest. Vide Emm. Sà *verb. Debitum conjugale n.2.& verb. Voti irritatio sub n.11.* Nota tamen, in tali casu Episcopum non relaxare simpliciter Votum, sed solùm ex parte, & secundum quid; & ideò mortuo uno conjuge, non potest alter Matrimonium aliud inire, sine Summi Pontificis dispensatione: nam voti obligatio non fuit extincta, sed solùm pro illo tempore suspensa ratione periculi incontinentiæ &c. Et de hoc nullum est dubium: sed omninò vide, quæ docui ad Inter.44. ubi notaui, quòd si sit facilis aditus ad Legatum, ad ipsum, & non ad Episcopum spectat dictam dispensationem concedere.

835 Inter.48. Episcopus incidens in casum reservatum Summo Pontifici, potestne à proprio Confessario absolvi, & dispensari?

Resp. Si Episcopus habet facultatem absolvendi, & dispensandi alios in eundem casum incidentes, potest quidem absolvi à Confessario ab eo electo, quia non debet esse deterioris conditionis aliis; & sicut alii non coguntur adire Papam in casibus occultis eidem Papæ reservatis, sed possunt ab Episcopo absolvi, & dispensari, ut patet ex Trident. *sess.* 24. *c.* 6. ita & Episcopus potest deputare sibi Confessarium cum eadem facultate, quam ipse in proprios subditos exercere valet, & ab eo Confessario sic electo absolvi, vel dispensari. Sanchez *in sum. tom. 1. lib 2. c.11. & lib.8. de matrim. disp.3. n.3.* Henriquez, Nugnus, Filliucius, & alii, quos dat, & sequitur Bonac. *de Sac.disp 5.q.7.pun.5.§.2. sub n.7.* Imò sic decisum fuisse à Sac.Cardinalium Congregatione, testantur præfati Authores, quibus addo Toletum *lib.1. c. 89. sub n.55.* & Dianam *p. 7. tract.2. res.* 14. Vide in tit. 205. ad Inter. 27.

836 Inter. 49. Potestne Episcopus sibi eligere Confessarium non subditum, & cum eo confiteri?

Resp. Episcopus, dico, quòd extra Diœcesim non potest confiteri neque Regulari, qui non sit ab Ordinario loci approbatus: ita ex Sac.Congregatione refert Nicolius *in flosc. verb. Episcopus n.60. & verb. Parochus sub n. 22. in fine*, & docet etiam Em. Sà *verb. Confessor nu.* 5. Undè tenetur eligere Curatum, seu approbatum ab Ordinario. Vide Fagnanum *in lib. 5. decret. cap. ne pro dilatione, de pæn. & remiss. num.* 62. Suarez *tom.4. de pænit. disp 28. sect.6. nu.* 13. apud Bonac. *de Sac. pænit. disp.5. quæst 7. pun 4 §.1. num.25.* Dianam *p. 3. tr. 2. resolut.3. & p.11. tract. 4. res.* 13. Gabrielem à S. Vincentio *Var. Resp.* 37. Passerinum *de statib. tom.2. quæst.187. num.211.* & ita pluribus relatis firmat Barbosa *in Collect. DD. in Trident. sess 23. c.15. n.* 30. Vide ad Inter. sequentem.

837 Inter. 50. Quare Episcopus non potest sibi eligere Confessarium non approbatum, ut dictum est ad Inter. antecedentem, & possunt Superiores Regulares, ac etiam ipsorum subditi, ut dicitur infrà in tit 175. de Prælatis Regularibus ad Inter. 15. & 16. & in tit. 180. de Regularibus, seu Religiosis, ad Inter. 108.

Resp. Circa tale dubium vide Dianam *p.3. tract.2. res.3.* ubi sic inquit: Concilium verè, & propriè non derogat Episcoporum privilegio, quia privilegium expressè dicit, ut possint eligere Sacerdotem idoneum, & hoc illis integrum manet; neque Concilium illud in totum, vel in partem abstulit, sed solùm ex parte Confessoris posuit conditionem necessariam, ut idoneus sit, nempè approbatus ab Ordinario: & hæc conditio universaliter apposita est respectu omnium Sæcularium, inter quos Episcopi continentur.

Quoad verò Prælatos Regulares, certum est, Concil. Trid. nihil innovasse; nam solùm

lùm loquitur de confessionibus Secularium, & ad has approbationem Episcoporum in Confessariis requirit tam Sæcularibus, quàm Regularibus. Igitur Prælatus Regularis, uel quilibet Regularis habens absolutè licentiam eligendi Confessarium, possunt eligere sibi in Confessarium quemlibet Sacerdotem, etiamsi ab Episcopo non fuerit approbatus. Et pro hac sententia plures concordantes adducit, quos brevitatis gratia citare omitto.

838 Inter. 51. Potestne Episcopus approbare aliquem Sacerdotem non subditum, & ei concedere facultatem audiendi Confessiones?

Resp. Non potest, nisi ei subdatur saltem ad tempus, ex eo quia talis approbatio est actus jurisdictionis, qui debet exerceri tantùm in subditum. Bonac. *de Sac. disp.5 qu.7 pun 4. §.1 n.16.* Busembaum *lib.6. tr.4.c.2. de approbat. Confessar dub.2.* & alii.

839 Inter. 52. Potestne licitè Episcopus absque causa reuocare licentiam audiendi Confessiones, datam alicui Confessario notoriè sufficienti sine examine?

Resp. Quòd possit Episcopus sine examine ad audiendas Confessiones admittere quemlibet Sacerdotem suæ Diœcesis idoneum, firmabo *in tit.* 86. de examine quoad scientiam, & doctrinam, ad Inter. 1. & præter DD. ibi citatos, nunc addo Dianam *p.7. tr.11. res 33.* qui alios concordantes refert. Item dicam in tit. 180. de Regular. seu Religiosis, ad Inter. 23. quomodo non possit Episcopus reuocare licentiam audiendi Confessiones datam Regularibus, sine causa, eaque Confessiones ipsas concernente, aut ob non seruatum interdictum ab Ordinario positum. His ergo prænotatis, respondeo ad præsentem difficultatem; & dico, quòd Episcopus licitè potest reuocare licentiam excipiendi Confessiones datam Regulari sine examine absque ulla causa; & ratio est, quia illud fuit priuilegium penitùs gratiosum, sicque & gratis reuocari potest. Ultra quod quia gratificatus nullum per hoc acquisiuit jus irreuocabile, consequenter potest revocare, ut docet Bordon. *in consregular resol.36. quæst.2. num.9.* Imò ità declarasse Sacr. Congregrationem die 31. Julii 1615. testatur Gavantus *in man. Episcop. verb. Confessarius num.* 21. & ex eo Diana *ubi suprà in fine.*

840 Inter. 53. Potestne Episcopus facultatem dispensandi, sibi tributam à Concilio, aliis subdelegare; & quid dicendum est de facultate absolvendi, an possit Episcopus aliis subdelegare?

Resp. Quidquid aliqui in contrarium dicant puto posse Episcopum in casibus occultis non solùm per seipsum dispensare, & absolvere, sed etiam per alium sibi benè visum: & ratio est evidens; nam qui habet potestatem ordinariam, potestne alteri eam delegare, ut dicitur *in cap fin. de offic. Ordin.* & habetur quoque ex aliis juribus vulgatis: Concilium autem Tridentinum non concedit Episcopis hanc facultatem tanquam Sedis Apostolicæ delegatis, ut aliquoties facere solet, sed absolutè, & simpliciter. Undè colligitur, talem facultatem annexam esse muneri Episcopali, jure ordinario, & consequenter ab Episcopo delegari poterit. Huic sententiæ favent Sylvester *in Summ. verb. absolutio* 4. §. 6. Navar. *lib.1.conf.1 de Constit. num.* 48. Toletus *lib. 1. cap.* 32. *num.* 7. Bonac. *tom. 1. de censur. disp. 7. quæst. 5 punct. 1. num.* 8. *& punct.* 2. *nu.* 6. Moronus *Resp.* 13. *num.* 42. *& seqq.* & præsertim *num.*46. Diana *part. 7. tract.2. resol.*12. *&* 13. *& in Summ. verb. Episcopi jurisdictio num.* 22. Suarez, quem refert, & sequitur Cassianus à S. Elia *in Arbor. Opin. Moral. verb. Absol. vo §.* 12. *num.* 127. *vers. Episcopi*, & habetur etiam ex Gloss. *in cap. de catero, de sent. excomm.* & faciunt pro ea multa, & validiora fundamenta, ut fatetur Barbos. *de potestat. Episc p.2. alleg.39. num.*10. *& seqq.* licèt in hoc opinionum conflictu suam interponere sententiam recuset; sed tantùm utriusque partis Assessores refert: At ego quia libenter sequor sententiam, quàm etiam tot viri docti ut tutam in praxi meritò defendunt, sanè puto, quòd Episcopus salva conscientia possit committere, & denegare hujusmodi facultatem non solùm Vicario suo, sed etiam alteri Sacerdoti sibi benè viso. Tandem vide Barb. *in Collec. ad Concil. Trid. sess.24. cap.6. de reform. num* 45. ubi pro hac sententia, quam sequor, citat Navar. *conf.* 11. *num.* 4. *de privil.* Sanchez *de matrim. lib.* 2 *disp.* 40. *num.* 17. *versic. Sed dicendum*, Layman *lib.* 1. *tract.* 5. *par.*2 *cap.* 5. *num.* 2. Azorium *instit moral. part.* 1. *lib.* 8. *cap.* 10. *quæst.* 11. & alios; & in fine dicti numeri sic habet: Ego tamen ex aliorum mente puto, Concilium in præsenti distinguere voluisse inter facultatẽ dispensandi super irregularitate, & suspensione, ac absolvendi à casibus reservatis; ut prima possit exerceri per quemcumque, secunda verò conueniat tantùm Vicario, qui speciatim deputatus sit per Episcopum cum facultate absolvendi à casibus reservatis. Verùm Diana *ea resol.* 13. *loco suprà citat.* ita concludit: Quare dicta facultas, cum sit ordinaria, utpotè ratione dignitatis; & officii ex juris Privilegio Epis-

copis competens, poterit speciali commissione alicui generaliter delegari, sicut quælibet alia ordinaria potestas; ex quibus remanent soluta adversariæ partis fundamenta. Vide etiam Em. Sà *verb. Delegatus n.* 2.

481 Inter. 54 Episcopus debetne dictam facultatem exercere solùm in subditos, & intra Diœcesim, vel non, ubi Tridentinum non fuit receptum?

Resp. Dixi suprà ad Inter. 23. quòd hanc facultatem exercere debeat in proprios subditos,& intra Diœcesim, licèt sit valdè probabile, posse etiam extra Diœcesim, ut docent Doctores quos ibi citavi. Vide Dianam *p.7. tr.2. resol.* 8. ubi aliis citatis probat, posse Episcopum extra suam Diœcesim existentem hac facultate uti, & ibidem *ref.*9. tenet cum Sanchez *in Summ. tom.* 1. *lib.* 2. *cap.*11. *nu.* 17. posse Episcopum dicta facultate uti, etsi subditi extra ejus existant Diœcesim, quod etiam docet Thesaurus *in praxi part.* 1. *capit.* 23. §. 6. Bossius *de Jubilæo sect.*1. *cas* 10. §. 6. *num.*166.*& seqq.* Quinam autem includantur nomine subditorum in dicto Decreto Conc. Trid. rectè docet ipse Diana *loc. cit. resol.* 11. Vide ipsum, & non pigebit. Sed nota, quòd ubi Tridentinum non est usu receptum, non potest Episcopus uti privilegio concesso per dictum Concilium *sess* 14. *cap.* 5. *de reform.* Vide Barbos. *de potest. Episc. part.* 2. *alleg* 39. *nu.*3. Licèt Diana *ubi suprà ref.* 27. dicat, quòd in Gallia dispensant per Canonem *liceat* Concilii Trid. absque ullo ad Summum Pontificem recursu. *Sed part.* 12. *tract. de Consec. Episc. ref.*104. oppositum doceat ex Sacr. Congregatione esse tenendum; & ita ego credo, si specialem facultatem non habeant.

842 Inter. 55. Potestne Episcopus commissa sibi à Papa per verba *oneramus conscientiam tuam* aliis subdelegare, seu committere?

Resp. Menochius docet, quòd non, quia censetur electa industria personæ, quando in aliquo Brevi Apostolico dicitur:Super quo tuam oneramus conscientiam. Alii verò probabiliùs affirmant, & dicunt, quòd sit solùm onerata conscientia in eligenda persona apta, & idonea ad faciendum negotium. Ita Moronus *resp.*76. *nu.*151. Et rectè quidem; nam illa verba *tuam oneramus conscientiam*, potiùs videntur posita in vim monitionis, quàm in vim formæ delegationis, neque per ea censetur electam esse industriam personæ; ideò jure optimo poterit subdelegari negotium commissum, & per alium expediri; & ita tenet etiam Navar. *lib.* 1, *consf.*2. *tit, de potest. Judicis delegati.* Rota *decis.*14. *de Offic. deleg. in novis.* Rodericus *in Compend. qq. Regul.resol.*82. *sub n.*4. Em. Sà *verb. Episcopus n* 25. Alloza *eodem verb. sect.* 5. *nu.* 7. & Pax Jordanus *tom.*3. *lib.*13. *tit.*6. *n.*42. *ubi plura ad intentum*.

843 Inter. 56. Si Episcopus procedat contra aliquem in aliquo particulari casu tanquam Sedis Apostolicæ delegatus, teneturne copiam suæ commissionis parti petenti dare, si vult illum excommunicare?

Resp. Episcopus non potest procedere ut Sedis Apostolicæ Delegatus, nisi in casibus à Conc. Trid. & aliis Bullis Pontificiis exceptis, ut dicam in tit.180. ad Inter.47. Undè si alio modo est delegatus, tenetur copiam suæ commissionis parti petenti dare; aliàs non solùm erit injusta, sed etiam nulla excommunicationis sententia. Sylvester *verb. Delegatus q* 3.*n.*4 Em.Sà *verb.excommunicatio n,* 10. qui citat Innocentium, Panorm. & Filinum; & hoc procedit de quocumque alio delegato. Et ratio est, ut ait Sylvester *loc.cit.* quia delegato non creditur, nisi probet delegationem; nec tenetur quis exequi sententiam ejus, nisi litteræ ostendantur.

844 Inter. 57. Potestne Episcopus mulctis, & pœnis cogere Populum, ut eat ad audiendam Sacram Concionem, & Missam in Ecclesia Parochiali?

Resp. Nequaquam hoc facere valet; & ita censuisse Sacram Congreg.testantur Rodericus *in comp. qq. Regul. resolut.*112. *n.*11. Zerula *in praxi Episc. part.* 2. *verb. Parochia pag* 82. & alii, quibus subscribit Barbosa in Tridentino *sess.*22. *de Sacrificio Missæ cap.* 8. *num.*31. *& sess.* 24. *de reformat. cap.* 4. *numer.*17. Sed vide Dianam *par.*10. *tract.*13. *resolut.* 25. ubi plura haberi possunt ad intentum, concludendo suam resolutionem his prudentissimis verbis: *Consulo tamen Regularibus, ut cum Reverendis Parochis benè se gerant, & suos pænitentes à frequentatione Ecclesiarum Parochialium minimè dissuadeant.* Et tandem vide Rotarium *in Appar. pro exam. Cler. cap* 9. *sect.* 3. *num.*17. *&* 18.

845 Inter.58.Quid debet considerare Episcopus in eligendis ad animarum curam?

Resp. Debet considerare probitatem vitæ, scientiam, industriam, & prudentiam in rebus agendis: sed probitas debet præferri scientiæ,& interdum comparativè anteferri debet industria, & prudentia, supposita semper suffic. & scient. Ita docet Ban.2.2. *quæst.* 63 *art.*2. *colum.* 1. Itaque Episcopus eliget ex probatis ad animarum curam, quos magis idoneos putabit,considerata ætate,moribus, scientia, & prudentia, ut habetur ex Trid. *sess.*24.

sess 24. *cap.* 18. Vide Barbosam *de offic. Parochi cap.2.num.* 122 *& in collect. ad Trid.loc.sup.cit. num.*118. *& seqq.* ubi plures concordantes adducit. Vide etiam Victorellum *in adit.ad Em. Sa verb.Electio sub num.*13.

846 Inter. 59. Quid debet facere Episcopus, si in aliquo negotio, aut causa Ecclesiastica minùs peritum se inveniat?

Resp. Licèt Episcopus aliorum doctrina non debeat egere, ut dicitur *in cap.Qui Ecclesiasticis* 36. *dist.* tamen ibi Glos. *in verb. Quarant*, sic inquit: Si Episcopus minùs sit eruditus, ab alio doceri non contemnat; & habetur *ex cap.Si habes*, 24. *quæst.*3. nam nemo est, qui doceri non egeat, dum vivit, licèt defectus scientiæ in Episcopis sit omninò reprobandus, nec tolerandus, *cap. inter cætera, de Offic. Ordinarii*. Unde non erubescat Episcopus in tali casu à subdito doceri, quia reprehensibilis foret, si edoceri contemnat à subdito perito; nam sic dicitur in dicto *cap.Si habes*, & ibi Glos. *in verb. Senex*, ubi S.Pater Augustin. magnum Ecclesiæ lumen, sic ait: *Ego senex à puero nondum anniculo paratus sum edoceri*; & Juris consultus inquit: *Si unum pedem haberem in sepulchro, alium extra, adhuc addiscere vellem, ff. de Fideicomm. liber.l. apud Julianum.* Si quidem nulla ætas sera est ad discendum, *cap.Nullus Episcopus* 38. *dist.cap. Nisi cum pridem de renunc.* & ibi Gloss. *in verb. Plerumque.* Ideòque Episcopus litteratos viros secum habere debet. Gloss. *in cap. Esto subjectus* 95. *dist. in verb. Invideant*, & reprehenditur Episcopus, qui malit habere illiteratos, quàm viros doctos circa se. Utinam Episcopi ante omnia in quovis negotio benè consulerent, quia qui agunt cum consilio, reguntur sapientia. Seneca *Epist.* 23. Sed qui de sui unius sententia omnia gerit, superbum magis quàm sapientem judicavit Titius Livius apud Barbosam *de potest.Episc.part.*1.*tit.*2.*Glos.*6.*num.* 11. Sed vide quæso Dianam *part.* 12. *in tract. de consecr. Episc. resolut.*71. ubi agit de scientia, quam habere tenetur Episcopus ante consecrationem; & Pacem Jordanum *tom.* 1. *tit.* 15. *per totum*, ubi more suo egregiè agit de prudentia, quæ in Episcopis summoperè desideratur. Et quod dictum est de Episcopis, pari ratione dicendum est de Prælatis Regularibus; nam ignorantia non excusat in his, quæ quis tenetur ex officio inquirere, *cap.ad Falsariorum de crim. fals.* & docent Doctores apud Fagnan. 2. *part.lib.*3. *Decret. in cap.Nullus de Regul.n.*47.

847 Inter. 60. Episcopus extra suam Diœcesim, & in aliena existens, potestne accedere ad Monasteria Monialium?

Resp. Dicam in tit.235.de verbis cum Monialibus ad Inter. 2. cum Gratiano, Episcopum incurrere excommunicationem alloquentem Monialem sine licentia, si ibi lata est, quia efficitur subditus Episcopi ferentis censuram ratione delicti; nunc autem dico, talem Episcopum non posse accedere, & multò minùs ingredi Monialium septa, sine licentia Episcopi prohibentis, ne quis accedat ad Monasteria Monialium; & ita resolutum fuisse à Sac.Congreg.in Januensi 10.Maii 1631. refert Aldanus *in compend.Canon.res.libr.* 3. *titul.* 15. *numer.* 8. apud Barbosam *in collect. ad Trident. sess.* 25. *cap.* 1. *de Regul.sub num.*61.

848 Inter. 61. Episcopus potestne excommunicare Reges, eorumque Ministros, & Officiales?

Resp. De Jure novo, & privilegio à Summo Pontifice obtento, Reges, & Imperator nequeunt ab Episcopo excommunicari, ut docent Avila *de censur.part.*2.*cap*4.*disp.unic. dub*4. Layman. *lib.*4.*tract.*6.*cap.*10 *num.*4. Barbosa *in cap. duo sunt* 96. *dist.* Bonacin. *de cens. disp.*1.*qu*1.*pun.*4. *num.*19 & Emm. Sà *verb. excomm. numer.* 15. Cæterùm posse Episcopum excommunicare Officiales, Consiliarios, & Ministros Regios perturbantes ejus jurisdictionem, non est dubitandum, quia privilegium, quod habent Reges, & Imperator, est personale, propter eorum reverentiam illis dumtaxat concessum. Undè dicendum est, posse Episcopum procedere ad censuras contra Ministros Regios, inconsulto Rege, seu Prorege: quam sententiam egregiè tuetur Diana *part.*3 *tract.*1 *res.*9. & multi alii penes ipsum.

849 Inter.62. Episcopus participans in crimine criminoso cum aliquo à se excommunicato, incurritne eamdem excommunicationẽ?

Resp. Dico, quòd sic, quia Episcopus tenetur servare jus commune, & afficitur excommunicatione à jure communi lata, transgrediendo jus commune, quale est *cap.Nuper, de sent.& excomm.* & hoc est certissimum. Vide Bonac.*de cens.disp.*2.*q.*2.*punct.*6.*§.*1.*num.*8. Sylvest. *verb.excomm.*5.*sub n.*1.

850 Inter. 63. Potestne Episcopus administrare omnia Ecclesiæ Sacramenta suis subditis, inconsulto Parocho?

Resp. De hoc minimè est dubitandum, cum Episcopus sit propriissimus suę Diœcesis Animarum Pastor; imò ei principaliter est animarum cura commissa, ut colligitur ex *Canon.quæcumque*, 10. *qu.*1. *& Can præcipimus* 12. *quæst.*1. Barbosa *de officio Parochi cap.*20.*nu.*12. Pax Jordanus *tom.*1. *lib.*3. *num.*49. & 81. Imò

aduertendum est, quòd nomine Parochi, qui necessariò assistere debet Matrimoniis, intelligi debet etiam Episcopus, ac ejus Generalis Vic. ut à Sac. Congregatione refert decisum Diana *p.11. tr.3. ref.35.*

851 Inter 64. Episcopus potestne confirmare in sua Diœcesi subditum alterius Episcopi? Et si hoc faciat, inciditne in aliquam censuram, aut culpam?

Resp. Tolet. *lib.2. cap.24. sub num.2.* Bonac. *de Sac. disp.3. qu. unica pun.2. n.10. & alii*, docent non posse; sed Genuensis *in man. Prælat. cap 45. n.7.* Barb. *de potest. Episc. p. 2. alleg. 30. n 12.* Emm Sà *verb. confirmatio n.2.* Diana *p.3. tract. resol 24. vers adde etiam, & p.10 tr.9. resol. 12. vers. Adde*, & alii plures penes ipsos sustinent oppositum, & nullam censuram, aut culpam incurrere dicunt; siquidem præsumendum est, hoc ratum, & gratum fore proprio Episcopo; & ita Ego ipse pluries practicari vidi: tamen seclusa ratihabitione, erit peccatum mortale, ut ait Diana *p.2. tr.17. ref. 17.*

852 Inter. 65. Episcopus exiens per Villas, & Oppida, ut Sacramentum Confirmationis conferat, potestne recipere victualia, vel quid aliud à Laicis, aut Ecclesiarum Rectoribus?

Resp. Episcopum exeuntem non causa Visitationis, sed solùm ut Sacramentum Confirmationis conferat, Sac. Cong. declarauit à nemine esse procurandum. Ita tradunt, ac decisum referunt Armendariz, & alii apud Barbos. *in collect. ad Trid. sess.24. de reform.c.3. n.20. & de potest. Episc. p. 3. alleg.13. nu. 53.* & concordat Bonac. *tom.3. disp.3. quæst.5. pun.4. n.9.* qui etiam probabiliùs censet Episcopum victualia, vel quid aliud tunc temporis accipientem, ligari interdicto ab ingressu Ecclesiæ, nisi duplum infrà mensem restituat. Hoc tamen verum esse puto, si victualia, seu procurationem accipiat, non autem si esculenta, vel poculenta liberaliter donata, & non petita recipiat, quia non accipit prætextu, nec ratione visitationis, ut decernunt Jura vetantia munerum receptionem. Ergo dum non militat eadem ratio, in hoc casu non potest esse eadem Juris dispositio.

853 Inter. 66. Episcopus potestne in alterius Diœcesi conferre primam tonsuram suis subditis, vel benedictionem solemnem dare, aut canere Missam Pontificalem absque facultate Episcopi illius loci?

Resp. Circa omnia supradicta, posse Episcopum absque alia licentia facere, docet Henriquez *lib.3. cap.6. nu. 6.* penes Bonac. *de Sac. disp.3. quæst. unica, punct.2. n.12.* & ratio est, quia nullo jure prohibetur; nam prima tonsura conferri potest domi priuatim sine Pontificalibus, ut firmabo *in tit. 221. de Tonsura, ad Inter. ultimam;* & benedictio, & missa solemnis, non videtur comprehendi nomine Pontificalium, de quibus loquitur Tridentinum *sess. 6. cap. 5.* Sed de hac re videndus est omninò Diana *p.3. tr.6. ref.36* ubi pro utraque parte Doctorum authoritates refert, & tandem concludit, non posse Episcopum in casu nostro Missam celebrare in Pontificalibus, seu cum Baculo, & Mitra absque licentia Ordinarii illius loci. Et hoc ego puto probabilius. Vide Dianam *p. 4. tr.3. ref. 143.*

854 Inter. 67. Prima tonsura, & Ordines minores, quo tempore ab Episcopo possunt conferri?

Resp. Prima tonsura quouis anni tempore, quouis die, hora, & loco dari potest. Ita docet Vasquez *in 3. p. tom.5. disp. 246. cap. 5. n.23.* & alii. Ordines autem minores possunt conferri ab Episcopo tres, vel etiam quatuor, non quouis anni tempore, ut dictum est de prima tonsura, sed in qualibet Dominica, aut festiuo die, dummodò non videatur facere ordinationem generalem. Sic ex Reginaldo, Henriquez, Villalobos, & Vasquez, docet Diana *p.2. tr.16. ref. 28. vers. Notandum est.* Hi uèrò dies festiui debent esse de præcepto, quamquam satis erit, si solemnitas diei festi sit in sua Religione, uel Monasterio, si loquatur de Abbatibus conferentibus dictos Ordines; aut si loquatur de Episcopo, sufficit, quòd sit dies festiuus in sua Diœcesi, uel Ciuitate. Lezana *tom.2. verb. Ordines Sacri n. 9.* qui plures concordantes allegat. Vide Emm. Sà *verb. Ord. n. 13.*

855 Inter. 68. Peccatne Episcopus conferendo primam Tonsuram, uel Ordines minores illis, qui non habent intentionem recipiendi majores?

Resp. In *tit. 176. de Privilegio Canonis, & fori, ad Inter. 1.* dicam, probabiliter non peccare mortaliter illum, qui recipit minores Ordines, uel primam Tonsuram animo non ascendendi ultra, sed gaudendi priuilegio fori, & exemptione à tributis; & ita tenet etiam Bon *de matrimon. quæstion. 3. punct. 9. n.6.* cum Sanchez, Nauar. & Filliucio. Ita pariter cum Bonac. *ibid. num. 7.* & aliis ab eo citatis, dico non peccare Episcopum, saltem mortaliter, conferendo Ordines minores illi, qui eos recipiat animo non recipiendi majores.

856 Inter. 69. Potestne Episcopus tuta conscientia Sacros ordines conferre alicui, qui

qui in sua Diœcesi habet beneficium, quamvis illud sit tenue?

Resp. Licèt DD. communiter dicant, quatuor modis, aliquē dici posse subditum Episcopo, ut ab eo ordinari queat, nempè ratione originis, ratione domicilii, ratione Beneficii, & familiaritatis; ut videre licet apud Bonac. *de Sac. disp.* 8. *quæst. unica punct.* 4. *num.* 8. & *seqq.* Emman. Sà *verb. Ord. num.* 29. Dianam *par* 4 *tract.* 4. *resol.* 148. tamen modò post Constit. Sanctiss. D. N. Innoc XII. quæ incipit *Speculatores*, editam anno 1694 (& est 44. inter alias de mandato ejusdem Pontificis emanata) non omnia, quæ dicunt DD. circa hoc, subsistere valent, & præcipuè posse Episcopum tuta conscientia Ordines cōferre ei, qui habet in sua Diœcesi Beneficium quātumvis tenue, ut inter alios asserebant Garzias, Henriq. Barbos. & Sanchez, quos refert, & sequitur Dian. *par.* 4. *tract.* 4. *resol.* 51. Vide Barbos. in collect. DD. in Triden. *sess.* 23. *de reform. c.* 8. *nu.* 22. & 24. Sanchez *in Opusculis tom.* 2. *lib.* 7. *cap.* 1. *dub.* 23. *num.* 7. Bonac. *ubi suprà num.* 14. Non enim hoc, inquam, sustineri potest, quia in dicta Constit. §. 8. habetur, quòd Clericus non possit ab alio promoveri ratione subjectionis ex Beneficio absque testimonialibus Episcoporum Originis, & Domicilii, & §. 9. habetur sic: Beneficium ad effectum subjectionis pro Ordinibus, debet sufficere ad congruam sustentationem detractis oneribus, sublata quacumque facultate supplendi, quod deficeret fructibus ejusdem beneficii, cum additione Patrimonii etiam pinguis, quod ipse ordinandus in eadem, seu alia qualis Diœcesi obtineret. Ita igitur servari debet, ne contraveniatur præfatæ Constitutioni, ad quam brevitatis gratia Lectorem remitto.

857 Int. 70. Episcopus ligatus aliqua censura, sitne irregularis exercendo Ordinem Episcopalem.

Resp. Episcopus excommunicatus, vel suspensus, proculdubio fit irregularis exercendo Ordinem Episcopalem, ut consecrando Episcopos, conficiendo Chrisma, Ordines conferendo, degradando Clericos, solemniter benedicendo, aut alia faciendo, quæ propria sunt Ordinis Episcopalis; & idem dicendum est de Abbate conferente minores Ordines. Ita pluribus relatis firmat Bonac. *de cens. disp.* 7 *q.* 3. *pun.* 5. *num.* 9.

858 Inter. 71. Episcopus consecrando Chrisma, vel Oleum, seu conferendo Ordines Minores in peccato mortali, peccatne mortaliter?

Resp. Dico primò, quòd Episcopus consecrando Chrisma, vel Oleum in peccato mortali, non peccet mortaliter, sed venialiter tantùm, dummodò absit scandalum; & hanc opinionem tanquam probabiliorem docet Diana *p.* 3. *tr.* 4. *res.* 67. cum Jo. della Crux *in directorio conscien. part* 2. *de Sac. in genere q.* 4. *dub.* 3. *concl.* 1. Coninch *de Sac. qu.* 64 *dub.* 1. *nu.* 39. Suarez *in* 3. *p. disp.* 16. *sect.* 3. & aliis. Dico secundò, peccare mortaliter Episcopum conferendo Ordines Minores in peccato mortali, & hoc assero cum Layman *lib.* 5. *tr.* 9. *cap* 4. *nu.* 4. Coninch *de Sac. disp.* 21. *dub.* 6. *n.* 47. Filliucio *tom.* 1. *tr.* 9. *cap.* 1. *nu.* 82. Jo della Crux *loco cit. de Sac. Ordinis, dub.* 1. *concl.* 3. & aliis, quos refert, sed non sequitur Diana ubi suprà: & ratio est, quia secundum communem opinionem DD. omnes Ordines sunt verum Sacramentum; & patet, quia quilibet Ordo est sacræ rei signum: hæc est S Thomę sententia, D. Bonaventuræ, Alberti Magni, Majoris, Paludani, & aliorum apud Emm. Sà *verb. ordo n.* 1 Bonac. *de Sac. disp.* 8. *qu. unica, pun.* 2. *nu.* 2. & Fornarium *de Sac. Ordinis ca.* 1 *n.* 2 Sed vide S. Thom. 3 *part. qu* 22 *art.* 2. qui est unus pro mille existimandus. Sequitur ergo peccare mortaliter Episcopum in dicto casu, quia administrat Sacramentum in peccato mortali, & hoc apud me est indubitatum.

TITULUS LXXXIV.

De Examinatoribus Synodalibus.

Vide tit. de Simon. in tit. 13.

859 INter. 1 Quot esse debent Examinatores Synodales?

Resp. Ad minus debent esse sex, ut habetur ex Concilio Trid. *sess* 24. *cap.* 18 Si verò singulis annis Synodus nō fit, Examinatores semel deputati munus suum debent exercere, donec noua Synodus habeatur; & hìc notandum est, quòd si solùm sint sex, & aliqui ex eis moriantur, officium omnium expirat, prout decisum à S. Congregatione refert Gallet. *in margar. cas. consc. verb. examinatores n.* 1. Venerus *in exam. Episc. lib.* 4 *c.* 25. *n.* 8. & 10. Barb. *de potest. Episc p.* 3 *alleg.* 60. *nu.* 40 & 49. Diana *par.* 3. *tr.* 5. *ref.* 64 *vers. Nota etiam*. Vide ad Inter. seq. in fine.

860 Int. 2. Potestne Episcopus eligere examinatores Synodales, qui non sint Magistri in Theologia, aut Licentiati, aut in Jure Canonico Doctores, seu Licentiati?

Resp. Sac Congregatio Cardinalium Concil. Trid. respondit, necessariò examinatores

eligi debere, qui sint Magistri, seu Doctores, aut Licentiati in Theologia, aut Jure Canonico, si extent; alioquin alios Clericos esse eligendos, qui ad id videbuntur magis idonei. Vide Dianam *part.3.tr.5.res.* 64. Lezanam *to. 2 verb. Examen. num* 2. Qua propter dicendum est, non posse Episcopum eligere Cler. secul. aut regul. qui dictis gradibus non sint insigniti, nisi ulli viri qualitatis superiùs expressę nō extent. Barbos. *de offic. Parochi p.1.c.2. num.*37. Vide Concil. Trid. *sess.*14.*c.*18. Nota hic obiter, quòd examinator non potest præmonere examinandum de punctis, si fiat per concursum, vel detur juramentum de non præmonendo. Diana *p.*10.*tr.*16.*vers. Notandum est, &c.*

861 Inter. 3. Quando fit aliquis concursus cum examinatoribus Synodalibus, possuntne ab Episcopo, vel ejus Vicario adhiberi alii examinatores non Synodales?

Resp. Nequaquam hoc fieri potest; & ita decisum fuit à S. Congregatione Concilii, teste Diana *par.3.tr.5.res.*65. secùs, si nullus erit concursus.

TITULUS LXXXV.

De Examine Conscientiæ.

*Vide tit. de Mem. pec. Int.*1. *tit. de Val. Conf. Int.*1.

862 INter. 1. Qui nulla præmissa diligentia in examinatione conscientiæ confessioni accederet, deberetne à Confessario absolvi?

Resp. Generaliter loquendo, Confessarius non debet, nec potest talem pœnitentem absolvere: Sed debet illum dimittere, eique imperare, ut debitam præstet diligentiam ad excutiendam conscientiam; eaque præstita redeat; nam si à Confessario absolvatur, non solùm peccat Confessarius, sed Pœnitens. Prætereà ultra peccatum mortale, quod tunc committit, tenetur quoque ad novam suorū peccatorum confessionem, quamvis suam negligentiam aperuerit in confessione, & à Confessario absolutionem obtinuerit. Navar. *in man. cap.*9 *n.* 6. & ex eo Bonac. *de Sacr. disp.*5.*q.*5 *sect.*2.*pun.*2.*§.*1. *nu.* 5. Tolet. *lib.* 3. *cap.*9.*n.*1. Victoria *in Sum. de Confessione sub nu.* 148. & alii. Vide quod dicam *in tit.* 140 *de Memo. Pec. ad Inter.*1. Dixi, generaliter loquendo, quia si Confessarius vult supplere defectum examinis per interrogationes, optimè faciet, maximè cum teneatur Confessarius pœnitentem examinare, aut interrogare, ut rectè concludit Bonac. *loc. cit. nu.*6.& 7. Vide Sylv. *verb. Confessio* 1.*n.*18. *in fin.* Dianam *part.* 10 *tr.*14.*res.*31. Sed hoc intelligendum est, quando pœnitens aliquam diligentiam adhibuit, aliàs abusus est non ferendus, nihil confiteri, nisi interrogatum; Tolet. *lib.*3.*cap.* 18. *n.*1. Em. Sà *verb. Confessio n.*11. Undè si nullam prorsùs fecit diligentiam in perscrutanda conscientia, & numerum peccatorum, ante Confessionem, audiendus non est; modò tamen non adsit periculum, vel articulus mortis Pœnitentis.

863. Int. 2. Quale examen conscientiæ requiritur, & sufficit ad confessionem?

Resp. Notandum est, in primis de Jure Divino prærequiri examen conscientiæ ante Cōfessionem, ut ex Tridentino, & Doctoribus probat Bonac. *ubi sup. nu.* 1. Nam præceptum de examinatione conscientiæ idem est, quod de confessione, & de integrè confitendo; & quia nemo integrè confitetur; si non examinaret se, ideò prærequiritur examen, ut medium prærequisitū ad omnia, & singula peccata confitenda; aliàs est peccatum contra præceptum Confessionis, ut docet etiā Chaves *in Sum. Victoria num.*148. Hoc ergo prænotato, dicendum est, examen illud requiri, quale permittit humana fragilitas, unde sufficit mediocrem præstare diligentiam in indagandis, & inquirendis propriis peccatis, quanta scilicet, inquam, humano, & communi modo sufficiat ad peccatorum mortalium recordationem, ut ipsemet, secundùm rectum judicium, quod in se est, cognoscat fecisse. Tolet. *lib.*3.*cap.* 9. *n.* 1. *Victoria in Sum. de Conf. sub n.*148. Bonac. *loc. prox. cit. nu.* 3. & alii apud ipsum. Et quamvis majorem diligētiam adhibere teneatur, qui diutiùs confessionem differre consuevit, & qui negotia exercet periculosa, quàm qui tot negotiis periculosis non involvitur, & sępiùs confitetur, & qui non tam felici memoria pollet, quàm qui felici; tamen non tenetur maximam diligentiam adhibere, sed sufficit mediocris modo prædicto, quamvis si ampliùs examinasset per longè prolixius tēpus recordaretur aliorum peccatorum similium jam commissorū, nam diligentia debet esse moralis pro recto judicio cujusque, & quanta adhiberetur in negotiis magis arduis, & maximis: sed vitari debet excessus, quia in omni virtute morali peccatur, non solùm per defectum, sed etiam per excessum, ut docet S. Thom. *par* 2. *q.* 64. *art.*6 Ita præcitati Doctores, & est communis sententia; sed vide Dianam *p.*2. *tr.*17. *res.*46. *vers. Et alii asserunt.*

Ti-

TITULUS LXXXVI.

De Examine quoad scientiam, & Doctrinam.

Vide tit. de Episcopat. &c. Inter. 52. tit. de Paroch. Int. 7. 10. tit. de Pral. Regul. Int. 10 tit. de Regul. &c. Interrog 42 43. 44. 45. tit. de Valor. Confess. Inter. 18.

864 INter. 1. Episcopus potestne examine prætermisso concedere facultatem audiendi Confessiones Sacerdotibus suæ Diœcesis, & Regularibus, vel necessariò debet illos examinare quoad scientiam?

Resp. Quando cognoscit personam esse idoneam pro excipiendis Confessionibus, si vult, potest eis dictam licentiam concedere sine examine, quia Concil. Trid. *sess. 23. de reform. cap. 15.* sic habet: *Ab Episcopis per examen, si illis videbitur esse necessarium, aut aliàs idoneus judicetur.* Unde Episcopus sciens, aut prudenter credens aliquem esse idoneum, potest illum ad audiendas Confessiones admittere absque examine. Barbos. *in Collect. DD. in Trid. sess 23. c. 15. nu 32.* alios ellegans. Vide Dian. *par 7. tr. 11. res. 33.* qui aliis allegatis idem sustinet contra Novarium.

865 Inter. 2. Doctor, seu licentiatus in Theologia, vel in Jure Canonico, & in publica Universitate graduatus, debetne examinari, quando petit provideri de aliqua Ecclesia Parochiali?

Resp. Certò debet examinari, ut docent communiter Doctores, quos allegat Barbosa *de potest. Episc. par. 3 alleg. 60. n. 86. & in Collect. Trident. sess. 7. de refor. cap. 13. num. 28.* Imò ità fuisse à Sac. Congreg. decisum, testantur plures Auctores apud eumdem Barbosam, ut videre licet, si lubet.

866 Inter. 3. Episcopus cui per litteras Apost. commissum est examen alicujus, potestne illud alteri delegare?

Resp. Quamvis in litteris Apostolicis fuerit Episcopi conscientia onerata, nihilominùs potest alteri examen delegare, quia non censetur electa industria personæ, ut ex Aldano *in compend. canon. ref. lib. 2. tit. 5. num. 10.* docet Barbosa *in Collect. ad Trid. loco proximè cit. à n. 24.* Vide quæ dixi *in tit. 83. ad Inter. 55.*

TITULUS LXXXVII.

De Excommunicatione, & Excommunicatis.

Vide tit. de Circumst. pec. Inter. 7. tit. de Concionat. &c. Inter. 1. tit. De Confessar. &c. Int. 6. 7. tit. De Confess. sac. Inter. 28 tit. de Differ. Inter. 20. titul. de Dub. Inter. 9. 10. titul. de Eccles Immunit. Inter. 26. tit. de Elect. &c. Inter. ultim. titul. de Episcop. &c. Inter. 56. tit. de Hor. canon. Inter. 1. tit. de Ignor. Inter. 2. 7. tit. de Laic. Int. 3. titul. de Lud. Int. 4. & seqq. tit. de Pec. mort. Inter. ultim. tit. de Prac. aud. sac. Inter. 1 tit. de Sacr. Inter. 10. 11 tit. de Sac. Euch. Inter. 5. 6. tit. de Sac. Matr. Inter. 20. 21. tit. de Spons. Inter. 3. tit. de Stup. Inter. 1. tit. de Susp. de Har. Inter. ultim. & 9. 1. tit. de Testib. &c. Inter. 6. 7 tit. de Val. Benef. Inter. 1. 2. 3. tit. de Val. Confess. Inter. 7 8. tit. de Val. Sac. Pæn. Inter. 2. tit. de Val. Sacr. Inter ult. tit de Uxor. Inter. 4.

867 INter. 1. Quid est excommunicatio?

Resp. Est censura Ecclesiastica, qua homo baptizatus privatur aliquibus bonis communibus, videlicet consortio fidelium, participatione Sacramentorum, & communibus Ecclesiæ suffragiis. Navar. *in Man. cap. 27. n. 1.* & alii plures, quos citat, & sequitur Bonac. *de Cens. disp. 2. quæst. 1. punct. 1. n. 2.* Tolet. *lib. 1. cap. 4. n. 1. & 2.* & alii communiter. Vide Cab *de cas. reserv par. 2. cas. 1. annot. 1. n 4*

868 Inter. 2. Potestne licitè excommunicatus vitandus ingredi Ecclesiam, & ibi orare, vel etiam concionem audire?

Resp. De hoc non est dubitandum, quòd est verum, etiamsi alii fideles in Ecclesia privatim orent, dummodò separatim ille oret. Imò Cajetan. *in Summ. cap. de participatione cum excom § illicita autem*, tenet, quòd possit orare in eodem Sacello, in quo alii similiter privatim orant, cum non sit communis oratio. Ita etiam potest ingredi Ecclesiam tempore, quo celebrantur ibi divina Officia, non ut intersit illis, sed solùm ut transeat per Ecclesiam ob commoditatem itineris, etiamsi transeundo genuflectat, & paululùm oret, quia non dicitur ingredi Ecclesiam causa orandi, & interessendi divinis Officiis, sed tantùm ad aliquod negotium peragendum, quod ei pariter licere, affirmant plures Doctores, quos refert, & sequitur Diana *par. 5. tract 9. resol. 86.* qui tandem asserit, quòd possit in Ecclesia cum aliis in communi etiam audire concionem, & tenet etiam Bonac. *de cens. disp 2. q. 2.*

qu 2 pun.3. §.1. n.15 & §.2. n. 10 quæ concio non venit nomine divinorum Officiorum. Hæc omnia docet etiam Lezan. loc. mox cit. sub n.19. & 22.

869 Inter. 3. Excommunicatus vitandus incurritne aliquam pœnam, si Missæ, aut divinis Officiis assistat? Et quam pœnam incurrit, qui illum admitteret?

Resp. Præter peccatum mortale, nullam pœnam incurrit. Bonac. *ubi sup. §.1. num.* 6. Diana *loc. cit. ref.95.* & alii communiter. Verùm si aliquis eum admitteret, excommunicationem minorem incurreret, ut habetur *ex cap. is qui, de sentent. excommun. in 6.* & docet Diana ibidem: sed si est exemptus ab Episcopo, ut sunt Regulares, etiam interdictum incurreret, ut patet *ex cap. Episcoporum de privil. in 6.* quia, ut inquit ipse Diana, dictus textus non procedit generaliter de omnibus, sed solùm de exemptis ab Episcopis. Vide etiam Lezanam *tom.2. verb. Excommunicatio nu.20. in fin.* Hìc tamen adverte, quòd excommunicatus majori excommunicatione, etiamsi non sit denunciatus, peccat mortaliter, assistendo divinis Officiis; neque enim per Concil. Constantiense illi conceditur facultas communicandi cum fidelibus, quamvis aliis fidelibus liceat communicare cum excommunicato tolerato, seu non vitando, ut docet Dian. *par. 5. tract.9. ref.117.*

870 Inter. 4. In quo casu participans cum excommunicato vitando, non solùm peccat mortaliter, sed etiam ligatur majori excommunicatione?

Resp. Quando communicat in crimine criminoso, idest, quando cooperatur crimini, vel contumaciæ ipsius, propter quam lata fuit excommunicatio. Unde si lata est excommunicatio contra concubinarium, eò quòd noluerit concubinam domo expellere, præbens auxilium, favorem, vel consilium concubinario ad retinendam domi concubinam, non solùm peccat mortaliter, sed majorem incurrit excommunicationem, quia participat in crimine criminoso. Sicut impediens Titium ne restituat, incurrit eamdem excommunicationem, quam Titius contraxerit, eò quòd noluit restituere; & sic de cæteris, ut videre licet apud Bonacin. *de Cens. disp.2. quæst.2. pun. 6. §.1. nu.8. & habetur ex cap. Si Concubinæ &c. Nuper de Sentent. excommun.* Vide Toletum *lib. 1. cap.13. numer.1.* Syl. *verb. Excommunicatio 5. num.6.*

871 Inter. 5. In quibus casibus prohibitum nobis est communicare cum excommunicatis vitandis?

Resp. Omnes casus continentur in hoc carmine, ut docent Doctores communiter. *Os, orare, vale, communio, mensa negatur.* Per *os* intelligitur, quòd non licent collocutiones, sive per verba, sive per signa, sive per literas. Per *orare*, intelligitur, quòd non licet orare simul cum excommunicatis vitandis. Per *vale*, prohibetur omnis honorifica salutatio. Per particulam *communio*, intelligitur societas, quę fit communicando cum excommunicatis in habitatione, vel exercitio, vel contractu. *Per mensam* denique intelligitur, simul in una mensa convesci, ut accidit, quando quis alterum invitat ad cænam, aut quando aliqui communem, & socialem vitam agunt, sive iisdem cibis vescantur, sive unicuique proprium apponatur obsonium; & denique intelligitur, quotiescumque per modum societatis comedunt; in his omnibus non licet communicare cum excommunicatis vitandis, aliàs communicando cum eis in aliquo prædictorum, contrahitur excommunicatio minor, & peccatum mortale committitur, si in divinis communicatur; in cęteris verò, venialiter tantùm, nisi in contemptum Ecclesiæ id fiat. Vide Sylv. *verb. Excomm. 5. num. 2. & seq.* Navar *in Man. cap. 27. n.20.* Tolet. *lib.1. cap.11. n.3. & 4.* Bonac. *loc. supracit. § 2 num.1. & seq.* à quibus plura haberi possunt, quæ brevitatis gratia libenter prætereo.

872 Inter 6. Daturne aliquis casus, in quo licitè possimus communicare cum dictis excommunicatis vitandis?

Resp. Utique datur, imò multi sunt casus, in quibus licitum est participare cum eis: qui casus continentur in hoc carmine: *Utile, lex, humile, res ignorata, necesse;* de qua re latè tractat Bonacina *ubi supra à nu. 7. usque ad 63. inclusivè.* Ego verò breviter me expediam, ut brevitatem amplectar; gaudent enim brevitate moderni. Dico igitur cum Tolet. quòd per *Utile*, intelliguntur verba ad salutem spiritualem excommunicati pertinentia; nam licet eum exhortari, ut sibi cõsulat; intelligitur etiam utilitas, tam spiritualis, quàm temporalis ipsius participantis cum excommunicato, aut ipsius excommunicati participantis cum alio, dummodò utilitas sit vera, & non ficta. Per verbum *lex*, intelligitur matrimonium, seu lex matrimonialis, qua licet uxori colloqui, convesci, reddere debitum Marito excommunicato, &c. Per *humile*, intelliguntur omnes, qui sunt in humilitate subjectionis, vel servitutis positi, ut sunt filii sub potestate Patris existentes, famuli, ancillæ, & alii hujusmodi respectu domini sui. Item Religiosi respectu sui superioris excommunica-

nicati, quia sunt quasi de familia ejus. *Ignorantia, seu res ignorata*, est, quando quis probabiliter ignorat illum esse excommunicatum. Per *necesse* tandem intelligitur, quando occurrit necessitas gravis, vel consilii, vel refugii, vel eleemosynæ, vel petendo, vel dando. In his ergo casibus licitum est participare, seu communicare cum excommunicato vitando, ut docet Sanctus Thomas *in 4. dist. 18. art. 4. quæst. 1.* Sylv. *loco supra cit. numer. 5.* Tolet. *ubi supra nu. 5.* Bonacin. *& alii commun.* Vide etiam Navarr. *loco sup. alleg. n. 26. & 27.* Emman. Sà *verb. Excommunicatio num. 44. & seqq.*

873 Inter. 7. Licetne aliquando salutare, vel resalutare excommunicatum non toleratum?

Resp. Dicunt aliqui, quòd per particulam *Vale* solùm prohibetur salutatio verbalis, & consequenter esse licitum salutare, vel resalutare excommunicatum absque verbis, ut aperiendo caput, mouendo labia, assurgendo, dando locum illi &c. Ita pluribus relatis affirmat Diana *p. 5. tract. 9. resol. 116.* & hanc opinionem probabilem vocat Bonacin. *de Censur. disp. 2. quæst. 2. punct. 6. §. 2. n. 4.* Sed probabiliorem existimat illam, quæ docet, exhibentem hujusmodi signa, venialiter peccare, & minoris excommunicationis vinculo irretiri; & pro hac sententia citat Ugolinum, Vasquez, Henriquez, Suarez, & Reginaldum, quibus addo Nauarr. *in Manual. c. 27. n. 20.* Syluest. *verb. Excommunic. 5. sub nu. 3.* Tolet. *lib. 1. cap. 11. sub n. 3.* Et hoc mihi magis probatur, quia dicta signa sunt quædam salutatio, non verbo, sed opere, & communicatio quædam, quæ generaliter prohibetur in pœnam ipsius excommunicati. Verum est tamen, quòd si præfata salutationis signa fierent absque plena aduertentia, vel ad vitandum scandalum, & non ad exibendum honorem excommunicato, à peccato, & à minori excommunicatione excusari possunt. Cæterùm non videtur illicitum, imò est permissum, capnt aperire, vel assurgere personæ publicæ, ut Episcopo, aut Prætori excommunicato; ut pluribus concordantibus relatis firmat idem Bonacina *ubi supra n 4. propè finem.* Imò, ut docet Rodericus *in Compend. qq. Reg. resol. 62. n. 17.* & alii ibi relati, licitum est, levato galero aperire caput, inclinando illud excommunicato denunciato, si est nobilissimus, seu Minister Regis, qui priùs urbanitatis gratia se discooperit.

874 Inter. 8. Qui sunt illi excommunicati, quos statim vitare debemus?

Resp. Tenemur vitare illos, qui sunt denunciati nominatim. Dian. *p. 5. tr. 9. resol. 62. & resol. 97.* Secundò publicos Clericí percussores, quando nulla tergiuersatione celari, aut juris remedio excusari possint, & non credantur esse absoluti, aut dubitatur, an sint denunciati. Sed posito, quòd quis alibi sit denunciatus, & hìc ubi degit nesciatur, non debemus illum hic publicè vitare, sed benè in priuato. Nauar. *in Manual. c. 27. n. 35.* Tolet. *lib. 1. c. 12. n. 2.* & alii apud Victorellum *in Addit. ad* Emman. Sà *verb. Excommun. sub n. 34.* idem docentes. Vide Bonacin. *de censur. disp 2. q 2. pun. 6. §. 2. n. 47. & 48. & seqq.* & Lezan. *tom. 2. verb. Excommun. sub n. 5.* & præsertim Dianam *loc. cit. resol. 134.*

875 Inter. 9 Estne vitandus Titius excommunicatus, si dubitatur, an ab excommunicatione fuerit absolutus?

Resp. Utique est euitandus, quia ut docet Bonac. *de cens. disp. 2. pun. 6. §. 2 n. 54.* in hoc casu non dicitur adesse dubium juris, vel facti excommunicationis; nam jam de ea constat, & pro ea stat possessio; nec jus præsumit absolutionem fuisse collatam, nisi probetur. Ita Sylv. *verb. Excomm. 5. n. 26.* Nauar. *in Man. cap. 27 n. 36.* & alii, quos refert, & sequitur idem Bonac. loc. cit.

876 Inter 10. Unus excommunicatus potestne licitè communicare cum alio excommunicato absque ulla pœna?

Resp. Excommunicatus non est melioris conditionis ut sic, quàm non excommunicatus: ergo si non est excommunicatus, non potest communicare cum excommunicato: à fortiori idem dicendum est de excommunicato, cum per hoc non desinat esse membrum Ecclesiæ per fidem, nec est exemptus à legibus, & præceptis sui Prælati, nec omninò extra Ecclesiam, sicut Ethnici, neque est totaliter abscissus; consequenter si communicat, & participat cum alio excommunicato denunciato, vel publico Clerici percussore, peccat, & minorem excommunicationem incurrit; & si participat in crimine criminoso, peccat mortaliter, & excommunicationem aliam majorem incurrit. Vide Chaues *in Sum. Victoria de excomm. conclus 14.* Est tamen communis sententia.

877 Inter. 11. Excommunicatus insordescens per annum in excommunicatione, à quo, & qualiter puniendus est?

Resp. Dico primò, quòd insordescentes per annum in excommunicatione, sunt de hæresi suspecti, quia censentur malè sentire de Fide, & possunt contra illos Inquisitores procedere. Colligitur *ex cap. Gravem, de pœnis*, & ex Trid. *sess. 25. c. 3.* Quamuis Sousa *in Aph.* In-

*Inquisition.lib.*1.*cap.*27.*n.*6. dicat,ex consuetudine Romana non procedere contra illos Inquisitores, nisi in causa hæresis. Oppositum docet Genuensis *in praxi cap.*68.*n.*8.Sed quidquid sit de hoc, certum est, tales insordescentes esse, leuiter saltem, de hæresi suspectos, beneficiisque priuatos, dummodò pro crimine aliquo fuerint excommunicati, & non pro causa ciuili, ut benè obseruat Barbosa, Sanctarellus, Sayrus,& alii,quos sequitur Diana *p.*4. *tract.*7. *ref.* 18. Et ita fuisse decisum à Rota Romana, asserit Gonzalez *in Reg.*8. *Cancell.glos.*15. *n.*106. contra Menoc. & Salzedo,quos pro se citat Castropalao *to.*1. *tr.*5. *disp.*4. *pun.* 2. *nu.* 5. qui oppositum docet. *Vide in tit.* 216. *ad Inter.* 2.

878 Inter. 12. Poteſtne licitè Episcopus, vel alius superior ferre excommunicationem, si certò sciat, vel saltem dubitet, illam non profuturam delinquenti?

Resp. Equidem finis Prælati debet esse salus,emendatio, & resipiscentia illius, contra quem fertur censura, juxta illud Diui Pauli ad Cor. *Vt resurgat à peccato,& saluus fiat in die Domini*. Unde quando Episcopus certò scit, vel dubitat excommunicationem non esse profuturam delinquenti, non debet illam ferre; nam excommunicatio est medicinalis, & non mortalis, ut colligitur *ex cap.*1 *de sent. excommun. in* 6. *cap. Notandum* 24. *qu.*3. *& cap.multi* 2.*q.*1. ac proindè non est adhibenda, nisi quando adest spes fructus. Tamen quia etiam fertur ad terrorem aliorum, ut exemplo illius se abstineant à crimine; ideò erit medicinalis, cum prosit aliis, & per consequens licitè fertur ab Episcopo in tali casu, ut ex Abbate, Covar. & Alterio, firmat Bonac. *de cens. disp.*1. *q.*1. *pun. ult. n.*2.

879 Inter. 13. Inquisitores possuntne excommunicare Episcopos,& è contra Episcopi Inquisitores?

Resp. Nec Episcopi ab Inquisitoribus ligari censuris possunt, cum sit ipsis Inquisitoribus generaliter prohibitum, ne contra Episcopos procedant, ut habetur *ex cap. Inquisitores, de hæret.in* 6.nec Episcopus hanc Jurisdictionem habet tontra Inquisitores,cum sint Officiales Summi Pontificis, qui censuris ligari non possunt,ob Extrauag *cum Matthæus*. Ita docet Megalinus *in* 3. *p. lib.*1. *cap.*3. *quæst.*2. *num.*43. quamuis Cantera *in qq. Crimin. cap.*1 *de hæret. num.*65. dicat Inquisitorem Conquensem excommunicasse Episcopum ejusdem Ciuitatis. Vide Dian. *p.*5. *tr.*9.*ref.*51. Quod quidem mihi non placet, quia ut benè probat Diana *p.*7.*tr.*1 *ref.*15.*vers.*5.dicens: Nec propter hæresim Episcopus potest ab Inquisitoribus citari, vel puniri: sed etiam hæc causa Papæ reseruatur, ut statuit Pius IV. in Constitut. 10. quæ incipit *In suprema*, de anno 1560 addens id docere Molinam,Acugnam,Sanchez, Farinacium, Pegnam, Simancham, & alios. Aduerto tamen, ipsum Dian. *p.* 4. *tr.* 6. *resol.* 21 postquam docuerit Inquisitores non posse procedere contra Episcopos, addere ex pluribus Doctoribus: *Nisi Episcopus sit suspectus de fuga, vel aliquid in manifestum fidei, & fidelium detrimentum molitetur, quia tunc potest capi, & custodiri, donec Summus Pontifex certior reddatur*. Vide ipsum, plura ibi scitu digna afferentem.

*Quær.*Quid requiratur ad incurrendam excommunicationem in foro conscientiæ propter crimen hæresis?

Resp. Tria requiruntur, primò ut hæreticus habeat errorem in intellectu, secundò cum pertinacia, & tertiò ut ejus incredulitas subjaceat humano sensui. Unde si aliquis solùm exteriùs neget fidem,non erit hæreticus in foro poli,seu in foro conscientiæ,quia non habet errorem in intellectu.Item requiritur pertinacia;quare opus est,ut teneat aliquid contra Ecclesiam, vel ut alii dicunt, ut quis cognoscat, & animadvertat suam opinionem esse contra sensum Ecclesię catholicæ, & tamen neglecta auctoritate ipsius Ecclesiæ, in sua opinione persistat, aut saltem cum consensu rationis dubitet, quia etiam dubitare de articulis, & rebus fidei, est hæresis;nam dubius in fide dicitur infidelis:Debet igitur Christianus in credendis firmus esse,nec dubitare. Quò ad pertinaciam verò, temporis mora, & in errore perseverantia non requiritur, quia in quouis temporis spatio, & momento,& uno solo actu, & assensu instantaneo potest hæresis culpa perpetrari. Tandem necessarium est etiam, ut ejus incredulitas sensui subjaceat, quia hæreticus purè mentalis non incurrit in excommunicationem, nisi verbo, aliquo signo, vel facto hæresim interiùs latitantem explicet; nam hæreticus sola mente non est excommunicatus, ut alibi dixi, & pluribus relatis docet Sanchez *in sum. n.*1. *lib.*6. *c.*7. *n.*8. Bonac. *to.*3. *disp.*1. *q.* 2. *pun.*2. *propos.* 1. *per tot.* Diana *par.*1. *tr.*5. *ref.*1. *& p.*4. *tr.* 7. *ref.* 241. & est communis sententia, teste eodem Diana loc.cit.

TITULUS LXXXVIII.

De Excommunicatione minori.

Vide tit. de Val. Confess. Inter.9.

880 **I** Nter.1. In quo casu contrahitur excommunicatio minor, & à quo potest absolvi?

Resp. In jure non invenitur casus alius, in quo propriè contrahatur, nisi communicando cum excommunicatis denunciatis, vel publicis Clerici percussoribus; qui enim cum his communicat, minorem contrahit excommunicationem; sed hæc minor non afficit alios: Ejus autem absolutio potest dari à quocumque Sacerdote Confessario approbato, ut docet Cajetan. *verb. Absolut. ab excommunic. & to.* 1. *Opuscul.* 7. contra nonnullos, qui putant etiam à Smplici Sacerdote dari posse; quod quidem admitti non potest per ea, quæ dixi *in tit.5. ad Interrog* 14. Vide Dian. *par.5. tract. 9. resol.*3. Sed non omnia, quæ ibi docet, subsistere possunt.

881 Inter.2. Potestne quis absolvi à peccatis, manente saltem excommunicatione minori?

Resp. Minimè, nisi fuerit priùs ab excommunicatione minori absolutus: & ratio est indissolubilis, quia, ut patet ex definitione excommunicationis, omnis excommunicatus, etiam minori excommunicatione, est privatus participatione passiva Sacramentorum. Colligitur ex *cap. ult. de Cler. excomm. ministrante.* Vasq *dub.4. de excomm. n.9.* apud Dianam *par.5. tract.9. resol.*82. *Vide titul.5. ad Int.*6.

882 Inter.3. Excommunicatus minori excommunicatione, privaturne illis tribus bonis suprà recensitis?

Resp. Minor excommunicatio solùm separat hominem à passiva Sacramentorum communione; non enim potest susceptioni Sacramentorum accedere, & si aliquod Sacramentum suscipit, mortaliter peccat. Tolet. *lib.1. cap.17. n.1.* & est communis sententia. Tamen validè administrat Sacramenta, sed peccat venialiter, ut dicam *in hoc tit. ad Inter. ult.* Sed vide Dianam *par. 5. tract. 9. res* 3. ubi pro utraque parte DD. refert. Item excommunicatio minor privat passiva electione, præsentatione, & collatione beneficii Ecclesiastici, & Ecclesiasticæ dignitatis, ut docent DD. communiter.

883 Inter. 4. Excommunicatus minori excommunicatione, estne capax Beneficii Ecclesiastici, aut pensionis?

Resp. Dico primò cum communi sententia talem esse incapacem Beneficii Ecclesiastici, ut breviter dixi in *Resp ad Inter. antecedentem*, in fine, licèt non desint Doctores aliter sentientes apud Hurtadum *Var tom. 1. tract. 57. cap.7. §.17. nu.* 963. quos ipse sequitur, teste Diana *par.11. tract.5. resol.5.* qui ibidem *versic. Dico secundò*, asserit probabilitate non carere, validam esse collationem cujuscumque pensionis excommunicato factam. Sed omninò tenendum est, collationem pensionis, quæ simul est temporalis, & spiritualis, irritam esse, ut docet Bonacina *de censuris disp.2. punct 4. quæst.2. §.1. n* 4 & alii plures apud ipsum Dianam *vers. Scio, ubi supra*.

884 Inter.5. Excommunicatus minori excommunicatione, celebrando missam, incurritne irregularitatem?

Resp. Non incurrit, sicut incurrit excommunicatus majori excommunicatione. Ita docet Summa Corona *part. 1. tract. de excommun.* & alii.

885 Inter.6 Excommunicatus minori excommunicatione, conferens Sacramenta, peccatne mortaliter, vel venialiter tantùm.

Resp. Secundùm Sotum peccat venialiter tantùm, secundùm verò Sylvestrum, & Adrianum, mortaliter; ego puto probabilius id quod dicit Sotus. Vide dicta *ad Inter.* 3.

TITULUS LXXXIX.

De Excommunicatione ob Clerici percussionem.

Vide tit. de Correct. Inter. 3. tit. de Defens. vita prox. Int.2. tit de Eccles Immun. ad quæs.3. titul. de Furt. Inter.9. tit de Homic. Inter.3. titul. de Ignor. Inter.4.5.6. titul. de Peccat. Inter.19. tit. de Præl. reg. ad quæs.3. tit. de Privil. &c. Int. 2.3.4. tit. de Puer. Inter.5. tit de Regul. Inter. 1. & ad quæs.4. & 5. tit. de Relig. aliq. part. Interrog.3.

886 **I** Nter. 1. Qui percutit Eremitas, inciditne in excommunicationem Canonis, *Si quis suadente diabolo, 27. quæstiunc.4.*

Resp. Non solum Eremitæ gaudent hoc privilegio, quando vivunt in communi sub aliquo Prælato Ecclesiastico; sed etiam quando non vivunt in communi, sed seorsim cum habitu Religioso, alicui loco Sacro servientes sub obedientia Episcopi, vel alterius Prælati, ut docent quamplures Doctor. apud Dian.

par.9.

par.9. tr.4. ref. 11. tenet etiam Lezan. tom. 1. part.2. cap.7. n.6. Ergo qui percutit hujusmodi Eremitas, cum sint personæ specialiter Deo dicatæ, incurrit excommunicationem Canonis: licèt oppositum sentiant Castropalao tom.6. disp.3. punct.23. §.1.n.14 & alii penes Dian. loco citat. Sed quod dixi, probabilius mihi videtur, cum Sylv. verb. excomm.6. sub num.3.

887 Inter. 2. Qui percutit Clericum conjugatum, inciditne in excommunicationem?

Resp. Distinguo, si duxit unam, & Virginem, & incedat in habitu, & tonsura, certò gaudet & Privilegio fori, & Canonis; consequenter ipsum percutiens est excommunicatus. Si verò plures uxores habuit, vel unam tantùm duxerit, sed ab alio corruptam, dicitur Bigamus, qui omni Clericali privilegio privatur; ideò, qui ipsum percusserit, nullo modo est excommunicatus, nisi sit Sacris Ordinibus initiatus. Diana par.9. tr.4 resol.6. §. An verò.

888 Inter. 3. Qui percutit Clericum non deferentem habitum, & tonsuram, inciditne in excommunicationem Canonis, si quis suadente? Et quid si sit Clericus conjugatus, qui percutitur?

Resp. Si sciat illum esse Clericum, certò illam excommunicationem incurrit, nec audiendi sunt, qui contrarium docent; nam Concil. Trident. sess.23. cap.6 loquitur ibi tantùm de privilegio fori, & non Canonis; & ita declarasse Sac. Congregationem Concilii asserit Gonzalez in Reg.8. Cancel. gloss.5. §.5. n. 7. & docet Bellettus in Disquis. Cler. par.1. titul. 3. §.8. n.59. & hanc sententiam tuetur Diana par.9. tract.4. ref.5. ubi concordantes adducit, addens prætereà hoc privilegio gaudere etiam Clericos conjugatos cum unica, & Virgine, nulli inservientes Ecclesiæ, ibid. resol.6. modò habitum, & tonsuram deferant. Tamen non excusatur quis percutiendo Clericum conjugatum à dicta excommunicatione, ex eo quòd non deferat habitum, & tonsuram, ubi talis anteà solebat illa gestare, quia nescit, an animo ipsa non ampliùs reassumendi dimisisset, vel non. Imò nota, quòd Clericus conjugatus non bigamus, si dimittat habitum, & Tonsuram, & posteà illam reassumat, gaudet privilegio Canonis, quia nulli auferenda est pœnitentia justa. Vide Dianam ea par.9. tract.4. resol.6. versic. An verò, & infrà in tit.176. De Privilegio Canonis, & Fori ad Inter.6.

889 Inter. 4. Estne censendus excommunicatus, qui percutit Clerici Uxorem gaudentis privilegio fori, & Canonis?

Resp. Quamvis uxor Clerici conjugati gaudeat privilegio fori, non solùm vivente viro, sed etiam post ejus mortem durante viduitate, ut docet Hostiensis, Imola, Panor. Perez, & alii apud Sanchez in Opuscul. lib. 6. cap.1. dub.3. & consequenter debeat conveniri coram Judice Ecclesiastico, non autem coram Judice Sæculari, si aliquod delictum commiserit, ut tradunt etiam alii Doctores, quos citat, & sequitur Diana part. 9. tract.4 ref.6. quo quidem privilegio gaudent quoque filii Clerici conjugati, dommodò non fuerint emancipati: tamen dicta uxor non gaudet privilegio Canonis, undè ipsam percutiens non erit excommunicatus, prout ex Perez concludit ipse Sanchez loco citato. Verùm Diana, & alii ab ipso relati ubi supra dicunt, quòd si Uxor, vel filii Clerici conjugati percutiantur in odium Mariti, vel respectivè Patris, tales sic percutientes, essent excommunicati; & hoc ego probabile valdè puto. Circa autem percutientem Clericum conjugatum, in quo casu non sit excommunicatus, jam dixi ad interrogationem 2. quæ ratio militat etiam de ejus uxore, & filiis.

890 Inter. 5. Cujus ex odio, passione, & malignitate percussit quemdam Clericum mortuum, debetne censeri incurrisse excommunicationem, vel non?

Resp. Excommunicatus censeri debet, ut rectè docet Diana par.9. resol.39. & alii apud ipsum: idem etiam docet Toletus lib. 1. cap. 31. sub numer. 5. in fin. & hoc privilegio gaudet in memoriam pristinæ dignitatis.

891 Inter. 6. Debetne censeri excommunicatus, qui proiicit saxum contra Cajum Clericum, sed casu percutit alium Clericum transeuntem?

Resp. Quia non intendebat percutere alium Clericum, sed tantùm Cajum, ideò illa percussio non fuit voluntaria, consequenter nec mortaliter peccaminosa; & licèt fuerit mortalis, quatenùs procedit ex prava voluntate percutiendi Cajum, tamen cum effectu non fuit læsiva, seu peccaminosa respectu alterius Clerici ex errore percussi; ac proindè censeri non debet excommunicationem incurrisse, quia excommunicatio incurritur propter culpam mortalem, & illa percussio fuit inculpabilis respectu alterius, ut dixi. Posito tamen sufficientem diligentiam adhibitam fuisse, ne ille alius Clericus læderetur. Ita rectè resolvunt Bonac. de censu. disp.1. quæst.2. punct.1. num. 20. Diana par. 11. tr. 5. resol. 19 propè finem versic. Et tandem, & alii.

alii plures penes ipsos. Unde dicam *in tit.* 106. *de Ignor. ad Inter.* 4. non solùm in dicto casu non incurrere excommunicationem, sed neque irregularitatem, si mors ex illa percussione sequeretur; nam idem docet etiam Bonac. loc. cit. Vide Dianam *part.* 9. *tr.* 4. *ref.* 31.

892 Inter. 7. Innodaturne excommunicatione, qui credit percutere Sejum Clericum, & percutit Sempronium Clericum?

Resp. Proculdubio excommunicationem incurrit, quia talis excommunicatio non imponitur ob percussionem hujus, vel illius, sed ob Clerici voluntariam percussionem. Unde quia in tali casu percutit voluntariè Clericum, cum habitum, & tonsuram videat, ut suppono, & verè Clericus est: ergo excommunicationem incurrit, licèt non sit ille Clericus quem percutere intendebat Ita pluribus relatis docet Diana *par.* 6. *tract* 4 *ref.* 27. *propè finem*: Et nota, quòd hic casus est omninò diversus ab illo, quem dicam in *Inter.* 4. *tit.* 106. *de ignorantia*; *& dixi in Inter. antecedente*: nam hic loquitur de percutiente voluntariè Clericum, & in posteriori casu, sicut & in antecedente, loquimur de percutiente prçter intentionem, casu, & inculpabiliter alium Clericum, quem non videbat, nec intendebat percutere.

893 Inter. 8. Incurritne excommunicationem, qui percutit Titium Clericum, credens illum non esse Titium, sed Socratem similiter Clericum?

Resp. In Resp. ad Inter. antecedentem docui, excommunicationem incurrere, & idem nunc assero cum Bonac. *de Cens. disp.* 1 *quæst.* 2. *pun.* 1. *n.* 20. Molina, Sanchez, & aliis, quos ipse sequitur. Et ratio ipsorum est, quia tam intentio, quàm opus externum est injuriosum statui Clericali; nam propter ejus reverentiam imposita fuit excommunicatio: tum etiam quia nulla ignorantia excusat in tali casu, cum habeat intentionem percutiendi Clericum, & revera percutit Clericum, licèt credat esse alium Clericum. Vide Dianam *par.* 11. *tr.* 7. *ref.* 19. *in fin.* qui testatur de communi.

894 Inter. 9. Qui percutit aliquem, quem putat esse Clericum, sed revera non est Clericus, sed Laicus, inciditne in excommunicationem, ac si Clericum percussisset?

Resp. Dico, quòd non; & ratio est, quia nemo ligatur suo judicio, nec pœnæ sunt extendendæ ultra proprium significatum, nec ultra casus in jure expressos, neque ultra id, quod verba legis sonant. Ita sentiunt Doctores communiter.

895 Inter 10. Estne excommunicatus, qui sclopum explodit in Clericum, qui statim moritur, non quia pila ipsum attingit, sed solùm strepitu sclopi perterritus ex hac vita decedit?

Resp. Bonac. *de cens. disp.* 2. *q.* 4. *pun.* 1. *§.* 1. *n.* 12. affirmativè respondet, quia censetur actio violenta, & injuriosa in Clericum; strepitus enim sclopi attingit ipsum, eique violentiam infert, & consequenter sufficit ad excommunicationem incurrendam; & hoc est valdè notandum.

896 Inter. 11. Porrigens furtivè venenum Clerico ad ipsum necandum, inciditne in excommunicationem?

Resp. Maximè, quia licèt furtivè, & sine violentia id faciat, tamen dicitur injectio manuum ad ipsum occidendum; nam per violentas manus intelligitur quilibet injuriosus effectus adversus Clerici personam. Vide Dianam *par.* 9. *tr.* 4. *ref* 36. ubi etiam alios adducit id asserentes. Verum est tamen, quòd excommunicatio non incurritur, antequam venenum operari incipiat. Diana ibidem ita docet.

897 Inter. 12. Qui capit Clericum, vel Religiosum per capillos, aut barbam, vel per caputium, dicens: Si non esses Clericus, vel Religiosus, te occiderem, vel percuterem; estne excommunicatus?

Resp. Bordonus *in Conf. Regul. tom.* 1. *resol.* 28. *n.* 38. conatur probare, non esse excommunicatum; sed contra ipsum insurgit Sperellus *tom.* 1. *dec.* 45. *per tot.* & hanc affirmativam sententiam docent plures Doctores, quos refert, & sequitur Diana *loc. prox. cit. ref.* 35. & tandem Sylvester *verb. Excommunic.* 6. *num.* 18. in casu proposito ait, quòd si irato animo, & injuriandi id faciat, sit excommunicatus, quia licèt non inferat injuriam tantam, quantam tenet in animo, infert tamen aliqualem: & rectè dicit; nam illa actio videtur sufficere ad incurrendam excommunicationem, quia etsi contactus phisicè consideratus sit levissimus, tamen secundùm moralem existimationem sufficit ad gravem injuriam contra honorem, & reverentiam Clerico, vel Religioso debitam. Vide Sperell. & Dian. loco cit.

898 Inter. 13. Estne eo ipso excommunicatus, qui mandat percutere Clericum, vel consilium dat, aut tentat percutere illum?

Resp. Licèt percussionem Clerici consulens, vel

vel mandans, eamdem excommunicationem incurrat; ut qui illum percutit; tamen huic excommunicationi nullus horum subiicitur, nisi effectus sequatur. Unde qui mandat percutere Clericum, vel consilium dat, aut tentat illum percutere, non est eo ipso excommunicatus, quia ad incurrendam censuram requiritur effectus prohibitus sub censura; nullus enim incidit in pœnam latæ sententiæ per solam attentationem, nisi ad actum consummatum pervenerit. Sylvester *verb. Excommun.* 6. *nu* 2. *& verb. excommun.* 8. *numer.* 24. Tolet. *lib.* 1. *cap.* 8. *nu.* 8. Bonacin. *de Cens. disp.* 2. *qu.* 4. *punct.* 1. *§.* 2. *num.* 1. *&* 2. & alii apud ipsos.

899 Inter. 14. Qui mandat percuti Clericum, sed ante percussionem revocat mandatum, inciditne in excommunicationem, si mandatarius percutiat?

Resp. Si revocet mandatum, & revocatio perveniat ad mandatarium, excommunicationem non incurrit, etiamsi mandatarius percutiat. Sylv. *in Summ. verb. Homicidium* 1. *sub n.* 11. Tolet. *lib.* 1. *cap* 34. *sub n.* 1. Bonac. *de Irregular. disp.* 7. *q.* 4. *pun.* 8. *nu.* 13. & alii communiter.

900 Inter. 15. Ligaturne excommunicatione consulens parato occidere Clericum, ut tantùm eum percutiat?

Resp. Minimè excommunicatione ligatur, quia non dicitur culpabiliter influere in effectum prohibitum sub censura; nam ad illam incurrendam requiritur peccatum prohibitum sub censura: sed in casu nostro, qui consulit minus malum parato facere majus, non peccat, ut pluries me dixisse memini, præsertim ad Inter. 1. & 3. tit. 46. de Consilio: ergo neque ligatur censura. Ita Diana *par.* 5. *tr.* 9. *ref.* 57. *in fin.* & alii.

901 Inter. 16. Poteftne dari casus, in quo consulens, vel mandans percussionem Clerici, incurrat excommunicationem, & eam non incurrat ille, qui consultus, vel de mandato percutit?

Resp. Utique dari potest, & est, quando executor ignorat invincibiliter illum, quem percutit, esse Clericū, aut invincibiliter ignorat latam esse excommunicationem contra percutientes Clericos. Bonac. *de Cens. disp.* 2. *qu* 4. *pun.* 1. *§.* 2. *n.* 6. *& disp* 1. *q.* 2. *punct.* 1. *n.* 15. Tolet. *lib.* 1. *cap* 8. *n.* 5. Jacobus Mancinus *pract* 4. *dub.* 9. *versic. Dico secundò*, & alii communiter.

902 Inter. 17. Qui ratificat percussionem Clerici nomine suo factam, inciditne in pœnam excommunicationis?

Resp. Maximè, quia sic habetur *ex cap. Cum quis, de sent. excommun. in* 6. Navar. *in Man. cap.* 27. *num.* 76. Diana *par.* 9. *tr.* 4. *resol.* 14 *§. Notandum est etiam*. Vide seq. Resp.

903 Inter. 18. Qui ratam habet Clerici necem suo nomine patratam, incurritne in excommunicationis pœnam? & sitne irregularis?

Resp. Qui ratum habet homicidium in personam Clerici suo nomine commissum, certissimè excommunicationem incurrit; ita namque habetur *cap. Cum quis de sentent. excommun. in* 6. *cum ibi annotatis*, & tradunt communiter DD. nam ratihabitio retrotrahitur, & mandato æquiparatur, ut dicitur *in Regul. Jur.* 10. *in* 6 Et hoc maximè locum habet in maleficiis. Navar. *in Man. cap.* 27. *sub nu.* 76. *propè finem*, Diana *par.* 9. *tr.* 4. *ref.* 14. *§. Notandum est etiam.* Sed irregularitatem non incurrit, ut *in tit.* 103 *ad Inter.* 2. dicam. Vide infrà Inter. 5. tituli 185. de Restit. accepti. Neque cæteras juris pœnas, sicuti neque restituendi obligationem. Cabr. *par.* 2. *cas* 2. *sub nu.* 18. & alii ab ipso relati.

904 Inter. 19. Qui ratam habet Clerici necem nomine suo patratam, quando erat infans, inciditne in excommunicationem?

Resp. Non incidit, & ratio est, quia non dicitur ratum habere, qui non poterat illum actum tunc facere. Navarr. *cap* 27. *sub n.* 233. Tolet. Dian. *par.* 9. *tract.* 4 *ref.* 14 & alii communiter.

905 Inter. 20. Fœmina, quæ percutit Clericum, vel Religiosum, de stupro, vel ad inhonesta provocantem, inciditne in excommunicationem?

Resp. Nequaquam, dummodò tamen tentatio, & provocatio fiat facto, & non solo verbo; nam injuria verbalis, verbis repelli potest, & ideò non liceret, nisi defensio verbalis. Navar. *in Man. cap.* 27. *num* 85. Tolet. *lib.* 1. *cap.* 33. *sub nu.* 3. Dian. *par* 9. *tr.* 4. *ref.* 58. qui docet, quòd si nullo modo possit se liberare ab hujusmodi vexatione, nisi percutiat, excommunicationem non incurreret. *Vide ad Interr.* 1. *titul.* 60. *de Defens. Pudicitiæ*.

906 Inter. 21. Qui invenit Clericum, vel Religiosum inhonestè cum Uxore, Matre, sorore, filia legitima, aut naturali, si ipsum percutiat, mutilet, aut etiam occidat, estne excommunicatus?

Resp. Dico, quòd non, quia sic habetur *ex cap. Si verò* 1. *de sentent. excomm.* Sed hoc intelligendum est, dummodò id fiat incontinenti, & passione subita; aliàs esset excommunicatus.

catus. DD. communiter. Vide Toletum *lib.* 5.*cap.*5.8.*sub num.*3. qui hoc extendit, etiam si reperiatur cum nepte: Semper tamen mortaliter peccat, ut asserit Tolet.*loc.cit.& tit* 1. *cap.* 33.*sub num.* 1. *versu quartus casus*, & alii communiter. Vide Dianam *part.* 9. *tract.* 4. *res.*2. & ea quæ dicam *ad Interrog.*4.*tit.*103. *de Homicidio*.

907 Interrog. 22. Titius post contractum matrimonium cum Berta per verba de præsenti, scilicet coram Parocho, & testibus, sed adhuc eo non consumato, occidit quemdam Clericum, inventum turpiter agentem cum Berta, quæritur, an excommunicationem incurrerit?

Resp. Docui *in Responsione ad Interr. antecedentem*, percutientem, seu occidentem Clericum, vel Religiosum incontinenter turpiter inventum cum propria Uxore, excommunicationem non contrahere, *ex cap. si verò* 1. *de sentent. excommun.* hocque idem assero in casu præsenti. Nam nomine uxoris meritò venit etiam illa, quæ solùm contraxit matrimoniū in facie Ecclesiæ, hoc est, coram Parocho, & testibus. Siquidem matrimonium ratum, & minimè consummatum, est verè matrimoniū licèt copula non intercesserit, sicut inter beatissimam Virginem, & Sanct. Joseph fuit verum matrimonium, quamquam fuerit ratum, & non consummatum, cum sit de fide credere, Beatam Virginem semper talem fuisse, scilicet ante partum, & post partum, ut docet Bonacin.*de matrimon.quæst.*2.*punct.* 1. *numer.*9. cæterique Doctores; ultra quod certissimum est, ex matrimonio rato, & non consummato oriri impedimentum dirimens usq; ad quartum gradum, ut dicam *in tit.*10.*de Impedimento publicæ honestatis, ad Interrog.*1. atque esse indissolubile, patet expressè; ideoque dicendum est peccasse mortaliter Titium in casu nostro, sed minimè excommunicationem incurrisse, quia ut ait Gloss. *in dict. cap. si verò in verb. turpiter*, justum talem dolorem compescere difficillimum est; & sic ab excommunicatione immunem illum facere æquum erit. Verùm est tamen, quòd talis doctrina extendenda non est ad illum, qui verberaret, vel occideret Clericum inhonestè invētum cum sponsa de futuro, quia sponsa de futuro verè non est uxor, sicut est illa, quæ in facie Ecclesiæ per verba de præsenti desponsata fuit, ut in casu nostro. Vide Sanch *de matrim. lib.*1. *disp.*1 *n* 6.qui pluribus relatis hoc rectè probat & idem docet Tolet.*lib.*1.*c.*33.*n.*2 cum Sylu. & testatur de communi. Vide etiam me ipsum *in tit.*124.*de Irregul.ad Int.*7.ubi plura haberi possunt ad intentum.

908 Inter. 23. Sed posito, quòd non inveniat Clericum, vel Monachum cum prædictis mulieribus in ipso opere carnali, sed solùm amplexantem, osculantem, aut in loco suspecto; si percutiat, vel occidat, incidit-ne in excommunicationem?

Resp. Non incidit, modò tamen absit fraus, & dolus, idest, quòd maritus, & uxor non conveniant, ut dolo accerseatur Clericus, ut afficiatur injuria. Navar. *cap.*27.*n.*84. Diana *p.*9. *tr* 4.*res.*32.*verb.& Tandem*, & *res.*32. & *res* 2.§. *Sed ego*.

909 Inter. 24. Si quis ex præfatis viris invenerit Clericum, vel Religiosum turpiter agentem cum aliis suis consanguineis in remotiori gradu, si ipsum percutiat, aut occidat, estne excommunicatus?

Resp. Certè, & ita sentiunt communiter DD. Vide Tolet.*lib.*1.*cap.*33.*sub num.*1. *vers.*4. *casus*. Et hoc procedit etiam, si cum filia adoptiva inueniretur. Navar. *cap.* 27. *numer.* 83. *propè fin.*

910 Inter. 25. Qui ter percuteret Clericum, quot excommunicationes incurreret?

Resp. Unam tantùm excommunicationem incurreret, si uno iræ impetu id faceret. Diana *part.* 3. *tract.* 4. *resolut.* 163. & 164. *in fine*, & alii ab ipso relati; nam moraliter, seu in genere moris, unica actio censetur. Vide Bonac. *de Censur. disp.* 1. *quæst.* 1. *pun.*5. *num.*5.

911 Interrogat. 26. Publicus Clerici percussor estne statim evitandus, vel requiritur sententia Judicis, antequam vitetur?

Resp. Quamplures DD. dicunt, quòd non debent vitari ante sententiam Judicis, quia requiritur, ut delictum nulla posita tergiversatione celari, quod non habetur, nisi post sententiam declaratoriam. Layman *tom.*1. *lib.* 5.*part.*2.*cap.*4 *nu.*2. Dian *par.*3.*tr.*4.*res.*14.*par.*5. *tr* 9.*res.*61 *par.*9.*tr.*4 *res.*18.& *part.*11.*tract.*8 *res.* 25. §.*Sed ex his*. Summa Diana *verb.censura n.* 14 & *verb Excommunicationes sub num.* 4 & 9. Alloz *verb.Clericus num.*13. & alii penes ipsos. Sed oppositum alii censent, & ita practicant viri timorati.

912 Inter. 27. Cajus scit Titium percussisse Sempronium Clericum, sed manet in dublo, an sit publicus Clerici percussor, vel non: teneturne Cajus vitare Titium percussorem?

Resp. Dico, quòd non, aliàs faceret ei injuriam; omnia enim jura clamant, in casu dubio neminem esse puniendum: ergo non debet privare illum communione in re dubia

Itaque dicendum est cum Hurtado *de Excom. disput.11.differ.3.nu.10.* non sufficere dubium, ut teneamur vitare percussorem Clerici, sed necessariam esse notitiam moraliter certam notorietatis. Vide Dianam *part. 4. tractat.3. resol.71.*

Quær. 1. Quando dubitatur, percussionem in personam Clerici factam esse gravem, vel levem, an judicanda sit potiùs gravis, quàm levis, aut è contra; & quænam dicatur levis percussio?

Resp. Doctores communiter docent, in dubio, percussionem potiùs judicandam esse gravem, quàm leuem, quidquid in contrarium dicat Bordonus *in consil.Regul.tom 1.resol.38.num.45.* Nam in extrauagant. Joann.XXII. quæ incipit *Perlectis*, dicitur, Prælatum potiùs debere inclinare, percussionem fuisse gravem, quàm levem, ne injuriantes de vicina absolutione confisi, de facili in atroces prorumpant percussiones. Quamvis Bordonus loco cit. putat hoc esse potiùs consilium, quàm præceptum, vel, ut inquit Diana *part.9. tract.4. resol.* 46. præfatam extravagantem authoritatem non habere; sed tamen hanc nostram sententiam communem esse fatetur, & pro ea plures adducit Auctores, ut Nauarr. *in man.cap.27.num.92.* Palaum *tom.6.disp.3.pun.23.§ 4 num.2.* Molina *disput.57.num.3.* Sayrum *de censur.lib.3.cap.28. numer* 8. Suarez *de censur. disp.22 sect.1.numer.* 88. & alios. Et hæc communis sententia mihi valdè probatur, quia Papa *in cap. pervenit de sentent. excomm.* solùm committit Episcopo absolutionem hujus excommunicationis, quando leuis est percussio. Sed quando adest dubium de graui Clerici percussione, non potest dici ampliùs percussio leuis: ergo non censetur Papam sibi præjudicare velle committendo Episcopo absolutionem, ac se sua jurisdictione privare, in dubio scilicet de percussionis grauitate, quam sibi reseruare intendit: Aliæ rationes videri possunt apud præfatos Doctores. Tandem quænam dicatur leuis percussio: Non est facile mihi dare responsum, quia licèt generaliter loquendo levis censeatur, si fiat palma, pugno, pede, ligno, aut lapide non relinquente vestigium, ut habetur *ex dicta Extravagante Perlectis*, & docent Nauar. ubi suprà *nu.90.* Sayrus loco cit. *num.35* Emmanuel Sà *verb, Excom. Papæ reserv.num.4.* Tolet *lib.1.cap.32.sub num.1.* Lezana *tom.3.verb.Clericus num.11.* & alii; tamen, ut notat Toletus, Lezana, & Diana *locis supracit.res.45.* hoc non semper est verum, neque circa hoc potest dari certa regula, & ideò judicio viri prudentis, & Judicis periti relinquendum est; nam non solùm ex facto, sed ex aliis circumstantiis personarum, locorum, temporum, & modo percutiendi, ac lædendi, quod leue est, potest esse graue, vel enorme. Vide Armillam *verb excommunic. 1.num.9.& verb.enormitas num.3.* Tolet. ubi suprà, & Dianam loco proximè cit. ubi rectè docent, quandonam percussio Clerici dicatur leuis, grauis, & enormis. Item vide Bonac. *tom 3 disp.2.quæst.3.pun.6.sect.5. num.8* qui sua authoritate hanc meam responsionem confirmat, & præcipuè Syluestrum *verb. Absolutio 4 num.1.* per totum, ubi exemplis rem perdoctè explanat.

Quær. 2. An ab excommunicatione contra Clericum percutientem imposita excusetur, qui non per excogitatam malitiam, sed ex subito impetu illum percutit.

Resp. Supponendum est primò, in homine esse tres motus voluntatis. Primus est ita celer, ut nullo modo sit in potestate hominis cohibere: Aliquando enim viso aliquo malo, voluntas ita citò in odium mouetur, ut homo nullo modo cohibere potuerit; & iste dicitur motus primò primus, in quo non est peccatum, nec meritum: Alter est ita celer, ut homo ferè non possit cohibere, licèt aliqua ex parte possit, imperfectè tamen, & non plenè; & in isto actu potest esse ratio meriti, & peccati, sed non plena; non enim sufficit ad peccatum mortale, sed solùm ad veniale, & talis motus dicitur secundò primus. Tertius verò est, in quo est verè libertas, & deliberatio; & in tali motu solet peccatum mortale esse, cum libertas, & deliberatio sint necessaria ad peccatum mortale. Hoc itaq; prænotato, dicendum est, quòd qui ex subito impetu, & passione, animo non plenè aduertente, Clericum percutit, nec mortaliter peccet, nec excommunicationem incurrat; nam calore iracundiæ, non autem ex cogitata malitia censetur illum percutere. Undè quia excommunicatio peccatum mortale præsupponit, & in hoc casu non datur, ideò licèt percussio aliàs esset grauis, tamē modus, quo contingit, grauitatem diminuit, ne culpam mortalem attingat, neuè excommunicationem contrahat. Motus enim primò primus, & secundò primus non sufficiunt ad peccatū mortale, ac per consequens excusant percutientem Clericum ex subita passione, ne excommunicationem incurrat. Ita colligitur *ex cap. 1. de sentent.excomm* & tradunt Suarez *de censt. disp.22.sect.1.num.50.* Molina *tract.3.disp.51.au. 7.& 8* Layman *lib.1.tract.5 par.2.cap.5. num.8.* Bonacin. *tom.3 disput.2.quæst.3 punct.6.numer.3.* & alii, quos refert, & sequitur Diana *par.9. tract.*

*tract.*4. *res.*27. §. *Quibus verò*. Vide Lezanam *tom.*3. *verb. Clericus sub num.*4. Armillam *verb. excommunicatio contra percutientes Clericos num.* 6. & Tolet. *lib.*1. *cap.* 32. *sub num.*1. idem docentes.

Quær. 3. An sine metu incurrendi excommunicationem possit quis gratia disciplinæ, vel correctionis, percutere clericos in minoribus constitutos?

Resp. Ex cap cum voluntate de sentent.excomm. habetur posse licitè, & sine metu excommunicationis sex genera personarum percutere, & castigare Clericos disciplinæ,& correctionis gratia, dummodò non excedant modum, & non ex odio percutiant dictos Clericos. Unde tam Prælati, quàm Præceptores, Parentes, & propinqui possunt subditos,& domesticos suos corrigere, & castigare. Idem facere possunt domini respectu eorum, qui sunt de familia, ac etiam senioribus Clericis concessum est leuiter in minoribus Ordinibus constitutos punire, si diuinum officium turbent. Vide Sylvestrum *verb.excommunicatio* 6. *num.*6. *vers.octavo*, Tolet. *lib.*1. *cap.*33. *numer* 4. Layman *lib.*5. *tract.*5. *part.*2. *cap.*81. *num.*7. Suarez *de censur disp.* 22. *sect.* 1. *num.* 48. Dianam *part.* 9. *tractat.* 4. *resolut.* 21. & 23. & alios apud ipsos. Et licèt quando prædicti excedunt modum percussionis relatæ ad correctionem, incurrant excommunicationem; tamen non contrahitur, quando est parvus excessus, ita ut non sit peccatum mortale, si fiat ex fine corrigendi, & non ex odio; nam talis facultas est dumtaxat ad corrigendum concessa in canone suprà relato, & docent DD. communiter. Vide Cajetan *in sum.verb. excom.cap.*10. *vers.nota sextò*, & Emm. Sà *de excom Papa reser.sub num.*2.

*Quær.*4. An liceat Prælatis,& Magistris titulo correctionis percutere etiam suos Clericos in sacris constitutos?

Resp. Si loquamur de Episcopis, certum est illos non debere aliquem suis manibus verberare, quia eorum dignitati non convenit suis manibus cædere subditos. Oportet enim Episcopum non esse percussorem, ut inquit Sanctus Paulus *ad Titum cap.* 1. & ideò eis prohibetur *in cap. non licitè dist.* 86. Tamen si justa, & rationabili causa id facerent, & non ex odio, & vindicta, sed solùm correctionis zelo, excommunicationem non incurrerent, quia, ut ait Toletus *libr.* 1. *capit.* 33. *numer.* 6. Diana *part.* 9. *tractat.* 4. *resolut.* 22. & alii, juxta *cap. cum voluntate de sentent. excommunic.* licèt omnibus Prælatis absque excommunicatione percutere leuiter subditos; nec *capit. non licet supra relatum*, id Episcopis prohibet sub excommunicatione, licèt Bonac. *tom.*1. *de cens. disp.* 2. *quæst* 4. *punct.* 4. *sub num.* 5. oppositum teneat. Dico igitur, quòd licitum est Prælatis, & Magistris disciplinæ, & correctionis gratia (suis manibus tamen) non solùm Clericos in sacris constitutos, sed etiam Sacerdotes, si opus fuerit, dummodò modum non excedant, aut odio, & vindicta moueantur, moderatè percutere. Si verò leuiter tantummodò excedant, excusari quidem possunt ab excommunicatione, quia excommunicatio supponit peccatum mortale. Itaque tam Prælati, quàm magistri, Submagistri, & Pedagogi, sicut quicumque alius, qui ad honestum aliquid docendũ,vel in officio Clericos continendos assumitur, habent legitimam facultatem ad percutiendum Clericos sibi commissos, correctionis, & disciplinæ causa: nam *in cap. Universitatis de sent. excommun.* nulla fit mentio, aut distinctio de Clerico majoribus, vel minoribus Ordinibus initiato, ut fit de illis, qui non sunt nec Prælati, nec Clericorum Magistri, seu Præceptores, ut asserit Toletus loco cit. sub num.4. Unde Præceptores verberantes discipulos causa correctionis, Prælati subditos, & Parentes filios Clericos, etiam in Sacris, licitè faciunt, nec incidunt in Canonem, si moderatè faciant; non enim hoc fit suadente diabolo, sed justitia. Vide Armillam *verb.excom.*1. *contra percutientem Clericos sub num.* 4. & *de verberatione num.*1. Imò licèt de rigore juris non possint, nisi suis manibus, Prælati Episcopo inferiores, & Magistri percutere Clericos sibi subditos,sub pena excommunicationis, ut patet *ex dicto cap. Universitatis*; tamen plures Doctores probabiliter docent, non solùm Prælatos, sed etiam Præceptores, & Magistros posse disciplinæ, & respectivè correctionis gratia suos subditos, & discipulos, etiam per alium, sive Clericum, sive laicum, punire, ut rectè notat Diana *ubi suprà res* 22. & 23. Vide Sylvest. *verb. excommunicatio* 6. §.6. Tolet.& Bonac. locis cit. & alios penes ipsos. Quòd autem possit etiam Pater correctionis gratia percutere moderatè filium in Sacris, jam docui *in tit.* 52. *de correct. ad Inter.* 3. ad quam lectorem remitto.

P 2 Ti-

TITULUS XC.

De Falsificatione Litterarum, & Scripturarum.

Vide tit. de Regul. &c. Inter. 49.

913 INter. 1. Estne licitum aliquando, iusta existente causa, falsificare scripturas?

Resp. Dicunt Doctores benè sentientes, quamcumque falsificationem scripturæ esse peccatum mortale, etiamsi ea in nullius personæ præjudicium cedat. Unde Emman. Sà correctus *verb. Falsarius num.* 2. sic inquit: *Non licet amissa scripturæ de hæreditate, aut nobilitate, etiam simile facere, etiamsi nulli fiat injuria? sicut neque licet convento super mutuo, quod jam. solverit, falsum solutionis instrumentum producere.* Et pro se citat Covarruvias *lib. 1. variar. resol. cap. 2. num.* 3. & rectè dicit, quia talis falsificatio, licèt non sit contra Justitiam commutatiuam, est tamen contra Justitiam legalem, & bonum Reipublicæ, ut potè eidem maximè perniciosa, & ideò seueris legibus prohibetur; quæ prohibitio, cum justa sit, obligat in conscientia. Ita docent Tannerrus *in 2. 2. disp 4. q. 6. dub. 12 nu.* 332. Layman *lib 3. sect. 5. tract. 4. part. 1. cap. 4. nu* 4. quibus subscribit Diana *part. 3. tract. 6. resol.* 56. qui etiam *par. 9. tract. 8. resolut.* 61. pro hac sententia refert Cardin de Lugo *de Justit. tom. 2. disp* 40 *sectiom. 3. num.* 27. & Mazuchellum *de cas. reseru. disp. 2. cap.* 18 *qu. 2. num.* 31. licèt *num.* 33. dicat, hoc esse verum solùm de scriptura publica, non autem de priuata: sed hoc alii non admittunt; ideò absolutè dicendum est, esse illicitum, & peccatum mortale, amissa scriptura de hæreditate, nobilitate, debito, &c. aliam similem conficere; vel convento de pecunia, verbi gr. mutuò accepta, quam legitimè solverat, factæ solutionis falsum instrumentum producere. Peccatur enim contra veritatis virtutem, & quidem cum Reipublicæ pernicie, ut optimè inquit Diana in primo loco cit. Vide iterùm Dian. *part. 5. tra.* 14. *resol.* 40. ubi quoque asserit, illicitum esse, amissa vera scriptura, aliam consimilem fingere?

914 Inter. 2. Falsificantes litteras Apostolicas quam pœnam incurrunt, & quid intelligitur nomine falsificationis in casu nostro?

Resp. Falsificantes Bullas, seu Brevia, aut Supplicationes Summi Pontificis, aut Vicecancellarii, aut gerentium vices ipsorum, nisi parvitas materiæ excuset, incurrunt ipso facto excommunicationem Bullæ Cœnæ, ut patet ex ipsa Bulla *cas.* 6. & docent Doctores communiter. Vide Bonac. *tom. 3. de Cens. in particulari tom 1. quæst. 7. per totam.* Nomine autem falsificationis hoc in loco intelligitur additio, seu mutatio, vel detractio aliqua à præfatis litteris, vel supplicationibus, ut aliquid addendo, seu scribendo, vel subscribendo; item radendo, secando, aut levando sigillum verum, falsis litteris apponendo, aut fabricando falsas litteras, aut signando falso sigillo, vel etiam vero, sed sine consensu illius, ad quem spectat. Dixi, nisi parvitas materiæ excuset: Nam quoties verborum sensus non mutatur, licèt aliquis corrigatur, aut mutetur, juxta tamen mentem, & intentionem Pontificis, litteræ sic correctæ cum Pontificis intentione conformes sint, veræ, & non falsæ sunt appellandæ. Sed circa hanc materiam plura videri possunt apud eumdem Bonacin. ubi suprà, & Dianam *par. 9. tr. 7. res.* 15. qui plures Doctores referunt, & ad casus particulares deveniunt. Notant tamen, cavendum esse, ne talis correctio fiat propria auctoritate, quia facienda est per Officiales, seu Notarios in Curia deputatos, nisi difficilis ad ipsos aditus esset. Sed vide Tolet. *lib. 1. cap. 22. num.* 6. Navar. *in Man. cap.* 27. *num.* 62. & Emmanuel Sà *de Excommun. Bullæ Cœnæ nu.* 9. à quibus plura haberi possunt ad intentum.

915 Inter. 3. Defensores, & Fautores falsificantium litteras Apostolicas, aut per alios Falsificantes dictas litteras, incurruntne excommunicationem Bullæ Cœnæ?

Resp. Plures Doctores asserunt, non ligari pœna excommunicationis Bullæ Cœnæ, sed excommunicatione in cap. *Ad falsariorum de crimine falsi*, contenta; quæ tamen nulli est reservata, & ideò ab Ordinario potest absolvi. Ita docent Tolet. *lib. 1. cap.* 22 *sub num.* 4. Bonacin. *tom. 3. de Censur. in particulari disput. 1. quæstion. 7. punct. 3. num.* 8. Diana *part. 9. tract. 7. resolut. 15. in fine*, & alii penes ipsos.

916 Inter. 4. Qua pœna est puniendus, qui falsis litteris utitur Apostolicis.

Resp. Qui utitur falsis litteris, tanquam falsarius punitur, ut habetur ex cap. *ad falsariorum de crimine falsi in fin. cap. Inter dilectos §. Præterea de excess. Prælat. & ex. leg. falsi nominis. ff. ad leg. Cornel. de fals.* Ideò ultra excommunicationem, quam incurrit, si Clericus est, qui dictis litteris utitur, etiam officiis omnibus, & beneficiis privatur; si verò per se ipsum, aut per alios falsificavit, nò solùm privatur

vatur officiis, & beneficiis; sed degradatur, & Curię sęculari pœnis legitimis puniendus traditur, ut patet ex citato cap. ad falsariorum. Excommunicationem tamen Bullæ Cœnæ non incurrit, si solùm utatur falsis litteris Apostolicis, postquam falsatæ fuerunt; sed tantùm si partem habuit in falsificandis illis, ut dicunt quidam. Vide Toletum, & Dianam locis cit. sup. & Bonacinam ibidem num. 7. qui addit, quòd tunc traditur brachio sæculari, quando frequenter præfatas litteras falsificare ausus fuerit. Vide Lezan. loco mox citando.

917 Inter. 5. Falsificantes litteras, seu Brevia, aut Bullas Cardinalis majoris Pœnitentiarii, Episcopi, Nuncii, aut Legati à Latere, inciduntne in excommunicationem Bullæ Cœnæ?

Resp. Quamvis hujusmodi falsificantes graviter peccent, & tamquam falsarii debeant puniri; tamen non comprehenduntur sub nomine falsificantium litteras Apostolicas, aut Vicecancellarii, aut eorum Vicesgerentium, quia non expediuntur nomine Papæ seu Sedis Apostolicæ, sed prædictorum illorum nomine; ac proindè dictas litteras falsificantes, non incurrunt excommunicationem Bullæ Cœnæ, quæ solùm afficit falsificantes litteras Apostolicas, quæ nomine Summi Pontificis expediuntur, ut dictum est. Toletus *ibidem lib. 1. cap 21. n. 2.* Bonac. *ubi supra pun. 1. n. 2.* Navar. *in Manual. cap. 27. num 62.* & alii plures, quos refert, & sequitur idem Bonac. loc. cit. Vide Lezan. *to. 2. verb. Falsarius sub n. 1.*

TITULUS XCI.

De Falsis Monetis.

Vide tit. de Eccel. Imm. Int. 27.

918 INter. 1. Qui falsam monetam bona fide accepit, & eam scienter expendit, peccatne mortaliter, & teneturne ad restitutionem?

Resp. Si scienter pro bona eam expendit, peccat mortaliter, & ad restitutionem tenetur, si moneta sit alicujus magni valoris: Nam de obulo v. g. non potest esse materia peccati mortalis. Ita docent Sylv. *verb. Falsarius nu. 8.* Angelus *eodem verb. §. 4.* Sed Petrus Navarra *de restit. lib. 3. cap. 1. nu. 312.* & Navarr *in Man. cap. 17. nu. 167.* dicunt, quòd si eadem bona fide illam monetam in alium transtulit, adhuc teneatur ad restitutionem, quia error meus, ait Navarra, nulli nocere debet, sed error suos tenere debet auctores. Vide Dian *p. 3. tr. 6. res. 3.* & Stephanum à S. Gregor. *lib. 2 de contract. cap. 65. nu 14.* qui testatur de communi.

919 Inter. 2. Monetam falsam cudens, vel exuberantem tondens, diciturne eodem modo falsarius? Et quot modis moneta falsificari dicitur?

Resp. Qui cudit falsam monetam, est falsarius, graviter peccat, committit crimen læsæ majestatis, & tenetur ad restitutionem ei, cui intulit damnum: Tondens autem exuberantem monetam, propriè falsarius non est, licèt mortaliter peccet, sed qui justum pondus monetæ minuit; proculdubio est falsarius; siquidem moneta tripliciter falsificari dicitur. Primò, quando cuditur sine legitima auctoritate, & imponitur illius signum, qui eam cudi non facit. Secundò, circa materiam non debitam. Tertiò, quando justum pondus minuitur Nam ista tria requiruntur de substantia monetæ, ut docent Sylvester *verb. Falsarius num. 9. & 10.* Emman. Sà *eodem verb. num. 1.* & alii ab ipsis relati. Unde tunc tonsores monetarum sunt falsarii, quando de justis monetis justum pondus diminuunt, quæ inde remanent leviores. Si verò justum pondus servetur, & tondeant exuberantem materiam, peccant mortaliter, & tenentur ad restitutionem Principi, vel Communitati, de materia, quam inde auferunt, quia illa per errorem censetur fuisse nummis apposita. Vide Lezanam *tom 2. verb. Falsarius num. 5. & verb. Monetarii*, qui multa congerit ad hoc propositum. Quòd autem Monetarii gaudeant immunitate Ecclesiæ, jam dixi *in tit. 76. ad Inter 27.*

TITULUS XCII.

De Famulis.

Vide tit. de Cler. ad quæst. 1. tit. de Defens. vit. prox. Int. 3. tit. de Fest. dieb. Int. 10. 11. tit. de Imped. dirimen. Int. ult. tit. de irrit. Vo. Int. ult. tit. de Occas. Int. ult. tit. de Oper. Inter. 3. tit. de Regul. &c. Int. 25. 85. 92 93. tit. de Rest. ad Int. 20. 21. 22. 23. 24 tit. de Sepol. par. Int. 1. tit. de Simon. Int. 23. tit. de Val. Sac. Matr. Int. 11 tit. de Visit. Int. 8.

920 INter. 1. Famulus, cui condignum salarium non tribuitur à domino, potestne suum damnum resarcire, & sibi compensationem facere?

Resp. Quidam dixere, quòd famuli, & famulæ domesticæ possint occultè heris suis surripere ad compensandam operam suam, quam majorem judicant salario, quòd accipiunt; sed

sed hoc est falsum, & ideo meritò reprobatum ab Innoc. XI. anno 1679. ut videre licet in suo decreto, propositione 37. reprobata. Nam conventio contrahentium legem parit inter ipsos, & agere contra legem, & pactum, est agere contra Justitiam, ut docent quamplurimi Doctores: ergo nulla est ratio, quæ favet famulis ad conquerendum de domino, nec de diminutione salarii, & consequenter nullo modo possunt licitè se compensare, etiamsi eorum servitia sint grandia, & excedentia pretium conventum, quia scienti, & consentienti nulla fit injuria. Vide Joannem Valerum *in differ. utriusque fori verb. locatio, differ.* 8. *num.* 2. apud Dianam *par.* 3. *tract.* 6. *resol.* 16 *vers. Hac omnia*. Vide etiam Bonacinam *de Contract. disp.* 3. *quæst.* 7. *punct.* 4. *nu.* 2. & 3 & Stephanum à S. Gregorio *de rest. lib.* 1. *cap.* 6. *nu* 44. sed tene, ut dixi. Advertit tamen Cardenas *in crisi Theol. disser.* 23. *cap.* 2 in præfata damnatione non loqui Pontificem de casibus, in quibus meridiana luce clarius est, heros committere injustitiam, vel minuendo salarium ex justitia debitum, vel non solvendo mercedem pacto promissam: Nam in hac evidenti injustitia licet famulis petere in judicio æqualitatem mercedis sibi debitæ; aut si ex aliqua causa non possint in judicio sui juris æqualitatem consequi, poterunt extrajudicialiter sibi occultè compensare. Non tamen sufficit, quòd famulus censeat sibi irrogari evidentem justitiam in quantitate Salarii: Imò neque fidendum est judicio Confessarii mediocriter docti, sed dumtaxat judicio hominis valdè docti, & in re mortali versatissimi. Vide Campion. *p.* 2. *c.* 22 *n.* 3.

921 Inter. 2. Famuli possuntne compensationem facere in bonis domini, quando conventionem fecerunt inserviendi sine pretio, aut salario?

Resp. Dico, quòd nullo modo hujusmodi famuli possunt ex bonis dominorum sibi compensationem facere, quia cedunt juri suo; & volenti, & consentienti nulla fit injuria. Verùm quando faciunt conventionem tacitam, vel expressam inserviendi cum pretio, tunc possunt licitè compensatione uti, si dominus noluerit stare conventioni; nam aliquod pretium, seu salarium ipsis ex justitia debetur. Ita docet Bonacin *de restit. disp.* 1. *quæst.* 2. *punct. ult. num.* 15. & alii suprà citati. Vide Campionum *par.* 2. *cap.* 58. *num.* 7. ubi docet, esse licitam occultam compensationem, quando sine graui incommodo non possit quis implorare anthoritatem superioris, & creditum sit omninò liquidum, non autem in dubio, & quando grave damnum ei immineat si petat à debitore, & alteri in particulari imputari non possit ea occulta surreptio; & tandem cavere debet, ne bis recipiat suum creditum, aut id quod sibi justè debetur. Videatur quæso Campionus loc. cit. & ibidem cap 22 num. 3. Augustinus Lucensis *in sua cautela Confess. lib.* 2. *cap.* 21. *num.* 31. & 32. Armilla *verb. Familia num.* 10. qui tandem sic rectè concludit: Ab hujusmodi acceptionibus abstinendum est propter scandala, quæ solent oriri ab his, & homo non servat sic semper justitiæ æqualitatem. Item vide Syluestrum *verb. Furtum quæst.* 13. & Emman. Sà *verb. Debitum num.* 21. & 92.

922 Inter. 3. Famulis ultroneis, qui spontè famulatum offerunt, possuntne licitè domini præbere minus stipendium?

Resp. Dico, quòd sic, juxta tamen communem æstimationem, & juxta virtutem majorem, quam decursu temporis in illis experiuntur; & hoc etiam verum est, licèt ipsi domini indigerent dictis famulis. Ita aliis relatis docent Bonac. *de Contra. disp.* 3. *quæst.* 7. *punct.* 4. *num.* 6. & Stephanus à S. Gregorio *lib.* 2. *de Contract. cap* 47. *num* 4. qui fusiori calamo id probat egregiè.

923 Inter. 4. Si famulus non petat justum stipendium, sed intendat obligare dominum ad sibi procurandum aliquod officium, uel beneficium, ad quid tenetur dominus in tali casu?

Resp. Si famulum id faciat ad alliciendum animum domini ad aliquod officium, vel beneficium sibi procurandum, dominus tenetur saltem ex charitate illi procurare aliquod officium, vel beneficium; aliàs debet ei dicere non posse, aut nolle id facere, ut possit famulus uti alio remedio ad suam spem consequendam. Si verò hoc non obstante servus vult inservire gratis, aut cum minori stipendio, tutus erit in conscientia dominus, quamvis nihil ei tribuat. Verùm si famulus tacitè, vel expressè intendat obligare dominum ad sibi procurandum aliquod officium, vel beneficium, tenetur dominus facere, quantum in se est, ut famulus consequatur intentum, dūmodò sit idoneus. Postquam verò dominus fecerit, quod in se est, ad nihil aliud tenetur. Advertendum est tamen, quòd si famulus intendat obligare, vel mouere dominum ad procurandum sibi beneficium Ecclesiasticum, aut aliquod officium spirituali annexum, nullo modo fieri potest, quia esset Simonia, ut benè notat idem Stephanus à S. Greg. *loc. sup. cit. sub n* 2. *vers. In duobus autem casibus*; sed vide, quæ dicam in tit. 106. de Ignorant. ad Inter. 10. & in tit. 205. de Simon. ad Inter. 23.

924

924 Inter. 5. Quam mercedem, seu pretium tenetur dominus dare famulo, qui ei remittit determinationem pretii?

Resp. In hoc casu quidem non potest dominus licitè tradere famulo, quod sibi placuerit, sed tenetur saltem infimum pretium justæ mercedis illi dare, quia mens famuli in dicto casu est, ut dominus determinet pretium, quod sibi visum fuerit ex æquitate, non verò ex mera voluntate, & arbitrio. Ita Bonacin. *de Contract. disp.* 3. *quæst.* 7. *punct.* 4. *numer.* 10. Stephanus à Sancto Gregorio *lib.* 2. *de Contr. cap.* 47. *num.* 2. *propè finem*, qui benè addit ex Nauar. *in Man. cap.* 17. *num.* 108. & aliis, standum esse in tali casu arbitrio boni viri. Vide Bonac. ibidem num. 9. & Sylv. *verb. Familia num.* 6.

925 Inter. 6. Famulo infirmo teneturne dominus præbere salarium tempore infirmitatis?

Resp. Multi multa dicunt. Quidam sentiunt enim, quòd dominus teneatur totum stipendium præbere. Alii verò putant saltem alimenta, & modicas, & necessarias expensas. Hos Doctores referunt Bonacin. *de Contr. disp.* 3. *quæst.* 7 *pun.* 4. *nu.* 13. & Stephanus à Sancto Gregorio *ubi sup. lib.* 2 *cap.* 47. *num* 8. Ipsi tamen aliis citatis, absolutè docent, quòd præciso pacto, vel consuetudine in contrarium, famulo pro tempore, quo infirmitate detinetur, minimè teneatur ex justitia ejus dominus stipendium soluere, quia stipendium solvitur ob operas quotidianas. Cœterùm si famulus existeret in estrema, vel gravi necessitate, tunc quidem, saltem ratione charitatis, tenetur dominus ei subenire; nam unicuique mandavit Deus de proximo suo. Vide Sylv. *verb. Familia num.* 4. qui plures concordantes adducit. Vide etiam Emman. Sà *verb. Conductio num* 5.

926 Inter. 7. Potestne licitè famulus negotiari inscio domino cum illis pecuniis, quas apud se conservandas, vel expendendas habet, & lucrum sibi retinere?

Resp. Affirmat Diana *par.* 1. *tr.* 8 *ref.* 32. & Beja *par.* 1. *cas.* 42. Et ratio est, quia tale lucrum est fructus industriæ concurrere pecunia, tanquam instrumento, quod ex se est infœcundum. Imò affert exemplum de illo, qui vendit alienum frumentum eo tempore, quo cariùs valet, & satisfacit emendo, & restituendo tantumdem æqualis bonitatis eo tempore, quo minùs valet, si dominus illud servaturus erat ad illud usque tempus, quo minùs valet. Et ratio est, quia servat dominum indemnem, tantumdem æqualis bonitatis restituendo, etiamsi retineat sibi lucrum, quo triticum alienum cariùs vendidit.

927 Inter. 8. Si dominus tradit famulo pecuniam in auro, ut soluat suo creditori, potestne licitè famulus illam pecuniam commutare in monetam argenteam cum lucro, & eam solvere creditori, retento pro se illo lucro?

Resp. Multi Doctores dicunt id ei licere, si dominus non prohibuerit famulo, ne aliam monetam creditori tradat, quàm illam auream. Unde si dominus non curat, qua specie pecuniæ satisfaciat creditori suo, potest licitè famulus, aut alius negotiorum gestor, illam pecuniam commutare in monetam argenteam cum lucro, eamque solvere creditori, nec tenetur restituere lucrum creditori, neque domino suo, sed licitè potest illud sibi retinere. Ita Azorius 3 *part. lib.* 10. *cap.* 4. *qu.* 11. Reginaldus *tom.* 2. *lib.* 25 *cap.* 33. *nu.* 450. Molina *de Justit. tom.* 2. *tractat.* 2. *disput.* 402. *numer.* 2. Lessius, Rebellius, & Salas, quos refert, & sequitur Diana *loco prox. cit. verf. Vide*, &c.

928 Inter. 9. Peccatne famulus, aut famuli comitantes herum euntem ad meretricandum? & quid licitè facere, vel facere non possunt circa hanc turpem materiam?

Resp. Bonacina *de matrim. quæst.* 4. *punct.* 14. *num.* 6. & *tom.* 2. *de Legibus disp.* 2 *quæst.* 4 *punct.* 2. §. *unic. numer.* 26. excusat famulos in dicto casu, quia utuntur jure suo, facientes ex se actionem indifferentem; & idem tenet Diana *part.* 2. *tract.* 3. *resolut.* 36. *versic. Ex dictis*. Tamen hoc intelligendum est de simplici comitatu causa obsequii, prout ex officio ipsis incumbit; sed non ut dominum animosiorem reddant ad meretricandum, vel aliud crimen perpetrandum; nam aliàs esset quædam cooperatio ad illud peccatum heri, & non esset actus indifferens, sed omninò peccaminosus. Vide ergo quæ dicam in tit. 154. de Operibus ad Int. 3. Ex illa enim ibi citan. propositionem damnatam ab Innoc. XI. deducitur, non solùm damnari propositionem in casu expresso, sed etiam in cæteris similibus; quod patet ex illis verbis — *Aut quid simile cooperando* — ut optimè observat Franciscus Maria Pisani *in Gedeonis gladio*, loquens de infra dicenda propositione reprobata, qui rectè refellit Tamburin. & alios loco ibi cit. nu. 10. & seq. & asserit peccare famulum, qui sternit lectum, vel associat concubinam, ducendo ad locum, ubi dominus ejus peccaturus est, vel januam aperit eidem ingressuræ. Item nec licere famulo deferre internuncia turpia, & amatoria, aut episto-

las ad peccatum provocantia, & hoc ex causa etiam urgentissima; neque ipsi licere referre adulteræ, aut aliæ inhonestæ fœminæ, aut in tali hora accedat ad domum heri, vel alterius, ubi scit herum eam expectare, ut peccet. Nam quoties hæc scienter faciat, certò mortaliter peccat, quia cooperatur peccato heri. Dicendum est igitur, peccare famulum scientem, herum ire ad meretricandum, quoties illum aliquo modo animosiorem reddat, aut unam ex actionibus supra relatis scienter faciat. Cæterùm qui ex officio parat, aut ministrat in mensa Concubinæ, & similia, quæ non sunt media ad peccandum, ut de simplici comitatu dictum est, potest à peccato excusari. Peccat tamen famulus, vel coquus, si cibos excitantes ad libidinem jussu heri scienter pararet. Itaque cautè legendi sunt quidam Auctores, quos invenies apud Dianam *loco supra cit. & par* 4 *tr.* 7 *ref.* 27. 28. & 29. Nam nimis laxè loquuntur de tali materia, meritò damnata ab Innocentio XI. Sed vide Emmanuel Sà *verb. peccatum num.* 9. Dianam *par.* 7. *tract.* 7. *ref.* 49. & præsertim Pisanum in Gedeonis gladio supra propositionem 51. à præfato Summo Pontifice reprobatam.

TITULUS XCIII.

De Festis diebus.

Vide tit. de Episcopat. &c. Int. 36 *tit. de Jejun. Int.* 31. 32. *tit. de Parv. mat. Inter.* 8. *tit. de Vot. Int.* 19.

929 INter. 1. Estne licitus mercatus in diebus festivis, maximè si fiat in Dominica singulis hebdomadibus?

Resp. Generaliter loquendo non est licitus, ut patet ex *cap.* 1. *de feriis*; tamen si consuetudo in aliquo loco contrarium obtinuit, licitè fieri potest, dummodò sacrum audiatur; favet Navar. *in man. cap.* 13. *num.* 8. Toletus *lib.* 4. *cap.* 24 *num.* 10. Bonac. *de legib. disp.* 5. *qu. unica punct.* 2 *num.* 10. *Summ.* Diana *verb. Festum nu.* 10. Busemb. *lib.* 3 *cap.* 1. *dub.* 2. Alloza *verb. Festum sect.* 1 *num.* 13. & habetur ex *cap. final. de consuetudine*: & rectè quidem; nam consuetudo legitimè introducta vim legis habet, *cap. cum contingat, de foro compet. cap. duo sunt de offic. ordin. cap. cum dilectus de consuet. l. de quibus ff. de legib. §. ex non scripto*. Imò consuetudo, quæ est sufficienter præscripta abrogat, & tollit jus positivum; colligitur *ex dicto capite fin. de consuet.* cum similibus, Navar. *lib.* 1 *tit. de major. & obed. consf.* 3 *nu.* 3. Goffred. *in Summ. tit. de consuet.* *Summ.* Diana *verb. Consuetudo num.* 11. & *verb. Usus num.* 1. Cabrin in suo Elucidario *cas. reser. part.* 2. *cas.* 1. *annot.* 2. *num.* 4. *propè finem*. Dicitur autem sufficienter præscripta, si ad quadragenarium introducta sit, teste Cabrin. loco cit. num. 5. & est communis sententia. Unde, quòd non debeat innovari consuetudo, ut post Missam Conventualem omnes vendere possint ad beneplacitum, refert decisum Nicolius *in Flos. verb. Festum num.* 22 & meritò, quia consuetudo, & praxis multùm debet attendi, & minimè mutanda sunt, quæ longam interpretationem habuerunt, juxta *legem minimè, ff. de leg.* Quòd autem talis consuetudo non adversetur juri divino, aut naturali, non est opus pluribus probare; nam jus naturale non assignat præcipuè tempus, vel diem colendi Deum; sed vult dumtaxat, ut colatur Deus. Neque juri Divino adversatur, quia omnium Christianorum festa, etiam dies Dominici, solùm jure homano in Ecclesia introducti sunt, ut docet S. Thom. 2. 2. *quæst.* 122. *art.* 4 *ad* 4. D. Antoninus 2. *part. tit.* 9. *cap.* 7. §. 1. Turrecremata, Archid. & alii, quos refert, & sequitur Navar. *in manual. cap.* 13. *nu.* 1 Bonac. loco suprà cit. num. 4. Moronus *Resp.* 13. *num.* 2. & 3. & alii apud Sanchez mox citandum *dub.* 1. *nu.* 2. Tandem quando consuetudo est immemorabilis, non solùm habet vim legis, & privilegii, sed facit etiam præsumi justum titulum, ut ex Carbone, & Navarr. docet Emmanuel Sà *verb. Consuetudo nu.* 2 *ergo &c.* Vide Sanchez *in Opuscul. tom.* 2. *lib.* 5. *cap.* 2. *dub.* 25. *numer.* 1. & *seqq.* & *præsertim num.* 7.

930 Inter. 2. Estne licitum emere, & vendere in die festo?

Resp. Vendere, & emere in diebus festis vinum, herbas, & fructus, carnes, & cætera hujusmodi ad minutum necessaria pro usu illius diei, licitum est, tum ratione necessitatis, tum ratione consuetudinis, dummodò Episcopus non prohibeat tali hora, vel ante Missam. Ita docent Sylvest. *verb. Dominica quæst.* 5. *conclus.* 2. Navar. *cap.* 13 *num.* 6. Cajetan. 2. 2. *quæst.* 122. *art.* 4. Angelus, Tabiena, Tolet. Armilla, & alii, quos refert, & sequitur Sanchez *in Opuscul. tom.* 2. *lib.* 5. *cap.* 2. *dub.* 25. *numer.* 9. Item licitum est vendere calceos, & alia hujusmodi parvi momenti. Cajetan. ibidem, Suar. *de Relig. tom.* 1 *lib.* 2. *cap* 29. *numer.* 4. Bonac. *de legib disp.* 5. *quæst. unica punct.* 2. *num.* 1. Diana *part.* 5. *tract.* 5. *resolut.* 6. Alloz. *verb. Festum sect.* 1. *sub numer.* 13. Cassian. à Sancto Elia *in Arbor. opin. moral. verb. Ars* §. 4. *sub numer.* 12. *in fin.* & alii passim sic docent. Secus dicendum est, si res vendita esset magni momenti,

&

& venditio aliqua solemnitate celebretur, etiamsi brevi tempore fieret; nam in hujusmodi venditionibus solemnibus, sicut & in operibus forensibus, & judicialibus, quæ sunt speciali jure prohibita, materia gravis non desumitur ex quantitate temporis insumpti in venditione, & emptione, sed ex qualitate operis; siquidem *in cap. 1. de feriis*, prohibentur emptiones, & venditiones, ut cesset strepitus Populi. Cæterùm vendere, & emere in diebus festis, solùm verbis, & confabulatione contrahendo, non esset peccatum mortale, licèt multum tempus in hoc consummaretur, ut docet Sanch. *loco cit. n. 17. & dub. 26. per tot.* Vide ipsum, & non te pœnitebit legisse, quæ ibi docet.

931 Inter. 3. Estne licitum piscari, vel ire venatum in die festo?

Resp. Dicunt quidam, quòd tam venatio, quàm piscatio non sit opus servile, sed commune liberis, & servis, ideoque licere, etiam lucri causa, & ex officio, venationem, & piscationem. Alii verò docent, solùm esse licitum piscari, & venari recreationis gratia, & non principaliter propter lucrum. Ita Sylvest. *ver. Dominica quæst. 5. conclus. 6.* & alii quos refert Sanchez *loco suprà cit. dub. 14. & 15.* ubi plura videri possunt. Sed omissis opinionibus aliorum, mihi videtur dicendum cum Filliucio *tom. 1 tr. 27. cap. 9. num. 172. & seq.* apud Dianam *part. 4. tract. 4. res. 222.* venationem, & piscationem recreationis gratia, quæ in industria posita est, volucrum, & similium, accedere ad opus liberum, minimèque prohibitam esse in die festo; secus de piscatione, & venatione ex officio, & quæ tota posita est in corporis defatigatione. Concludendum est tamen licere venari ob recreationem, ac etiam propter lucrum, quia consuetudo jam obtinet non esse illicitam venationem, ut docet Tolet. *lib. 4. cap. 24. num. 3.* cum Navar. *cap. 13. n. 12* nec dissentit Suarez *de Relig. tom. 1. lib. 2. de festis cap. 28. numer. 3.* sed negat de piscatione adesse talem consuetudinem, nisi ob urgentem, & specialem necessitatem; ac proindè licita non est, juxta *cap. licèt de feriis*, ubi tantùm conceditur ex occursu lucri transitorii, ut fas sit piscari halecia, idest *l'Arenghe*; quæ quodam tempore transeunt; unde pari ratione non solùm alios pisces transitorios, sed etiam quando repente occurrit aliquod aliud transitorium lucrum, aggredi licitum est, quia hujusmodi cessans, damnum reputatur. Sanchez *ubi suprà dub. 19.* Verùm de lucro inde sequente debet fieri pauperibus portio, aut Ecclesiæ, *ut in dicto cap. licèt*, & docet Cajet. *in Summ. verb. in festo licita*, & alii. Cæterùm arundine piscari etiam toto die festo propter lucrum, dummodò Missa non omittatur, censeo non esse illicitum, quia parva occupatio censetur à viris doctis; secus autem puto de piscatione, quæ magnam habet occupationem, quia est opus servile, nec ullo modo, nisi propter necessitatem, licere, docet Sanchez *loc. cit. dub. 15. numer. 2. in fine*; nam necessitas vitæ sustentandæ, & damni vitandi excusat, ut docet S.Th. ac etiam utilitas acquirendi, quando alio tempore acquiri non potest; sed necessaria est Episcopi dispensatio expressa, vel saltem tacita, si tunc facilè expressa haberi non potest ab Episcopo, vel ejus Vicario, aut saltem à proprio Parocho. Vide Sylvest. *verb. Dominica numer. 6.* Sanchez *ubi suprà dub. 19 & 20.* & alios, qui tamen non conveniunt; sed quod dixi, mihi certò probabilius videtur.

932 Inter. 4. Barbitonsores possuntne in diebus festivis tondere omnes, qui ad eos accedunt?

Resp. Si barbam unius, vel alterius radant, certè mortaliter non peccant, & hoc ratione parvitatis materiæ. Tolet. *lib. 4. cap. 25. num. 1.* Navar. *in man. cap 13. num. 9.* Azorius *tom. 2. lib. 1. cap. 28. quæsito 6.* & alii plures, quos refert, & sequitur Dian. *part. 2. tractat. 15. resolut. 34. vers. Quoad secundum.* Si verò ratione consuetudinis, à Prælatis toleratæ, radunt omnes ad se accedentes, excusantur etiam à peccato, quia cum prohibita in die festo sint humano Jure introducta, tolli possunt per contrariam consuetudinem. Ita firmat ipse Diana, apud quem plura videri possunt. Vide infra ad Inter. 15. Sed hoc non admittit Sanchez *ubi supra dub. 21.* sed solùm propter paupertatem ipsorum, vel ob damnum magnum inde eis eventurum.

933 Inter. 5 Peccantne mortaliter ferrantes equos in die festo?

Resp. Si equi sunt agentium iter, non peccant, ut docent Cajet. Navar. Sylvest. Sotus, & alii communiter, teste Sanch. *loc. cit. dub. 18. num. 14.* sed si equi sunt illorum, qui iter non faciant, non possunt sine peccato ipsos equos ferrare, ut benè docet ipse Sanchez, & alii. Vide Bonac. *de legib. disp. 5. quæst. unica pun. 3. num. 12.*

934 Inter. 6. Peccantne mortaliter Typographi suam artem exercentes in diebus festivis, & teneturne jejunare, vel à jejunio excusantur?

Resp. Quoad primum dico, quòd Layman *lib. 4. tract. 7. cap 2. numer. 3.* & Homobonus *de Bonis*, quibus subscribit Diana *part. 4. tract. 4. res. 62.*

resol. 62. putant non peccare Typographos, vulgò Compositores, si postquam rei divinæ satisfecerunt,artem suam sine scandalo exerceant,& quamvis propter lucrum, & mercedem id faciant; sed hoc negat Pasqualig. *decis.*194.*n.*5. Tenentur tamen jejunare in Quadragesima, & aliis vigiliis,ut docet ipse Diana *ibid. resol.* 134. Typographos verò prælum versantes excusat à jejunio, sed non Typos colligentes,ut dixi; non tamen concedit posse in diebus festis suam artem exercere, quia librorum impressio servile opus est;sed omninò lege sequentem Responsionem.

935 Inter.7. Pictores possuntne licitè pingere in diebus festivis ob lucrum?

Resp. Affirmat Layman *loco supra cit.*& propter eamdem rationem excusat etiam Typographos, ut dixi; sed alii hoc non dicunt, sed solùm concedunt posse picturis inspiciendis vacare discendo, retrahendo,non ut pingant, sed ut discant: sic etiam excusant Magistros, qui designant in Charta, quomodo aliquid sit faciendum, ad instruendum aliquem de futuro opere. Cajet. *in Summ. verb. in festo licita*, Sylv. *verb. Dominica q.*5 Emm. Sà *verb. Festum n.*5. *& alii*. Unde secundùm Sylvest. ubi supra, excusantur Pictores, qui in diebus festis retrahunt in Ecclesiis pulchras figuras, quia ad peritiam artis id faciunt, licèt sequatur lucrum. Et hic Romæ hoc fit passim, teste Em. Sà *loc. cit.* Vide Tolet. *lib.*4. *cap.*24. *nu.*3. Sanchez *in opusc. lib.*4. *cap.*2. *dub.*6. *n.*8. Cæterùm id, quod docet Layman, & ex eo Diana in præcedenti responsione, non videtur tutum; ideòque non excusarem à mortali Pictores, & Typographos suam exercentes artem in diebus festis, nisi ratione modicitatis temporis, & operis. Favet Sanchez *ubi supra dub.*9. *præcipuè nu.*6. *in fine*, *& dub.*12. loquens de Pictoribus.

936 Inter. 8. Peccantne Notarii, qui in diebus festis celebrant Rusticorum contractus.

Resp. Quidquid aliqui in contrarium dicant, satis probabile est eos non peccare ratione necessitatis, & consuetudinis; nam Rustici in profestis non possunt esse in Civitate sine gravi incommodo. Vide Cajet.*in* 2.2. *qu.* 122. *art.* 4. Sanchez *in Opuscul. tom.* 2. *lib.*2. *cap.*2. *dub.* 10. Diana *part.*1. *tract.* 15. *res.* 34. Navar. *in man. cap.*23. *n.*14. Itaque dicendum est, posse tuta conscientia Notarium facere in die festo scripturam donationis, renunciationis,instrumentum soluti debiti,vel scripturam obligationis illud solvendi, & instrumentum,in quo datur facultas ad exigenda debita (intellige pro Rusticis) ut rectè docet ipse Sanchez *num.* 3. & alii plures.

937 Inter. 9 Estne licitum in diebus festis scribere, & transcribere pro mercede?

Resp. Plures Doctores apud Dianam *part.*2. *tract.*15. *res.*35. dicunt, quòd scribere simpliciter est opus honestum, & liberale,sed transcribere pro officio, & mercede, est mechanicus, & purè corporalis labor; & cum non sit opus mentis, neque artis liberalis, non sit licitum. Quòd autem sit licitum scribere in die festo, optimè probat Sanchez *in opusc. tom.* 2. *lib.* 5. *cap.*2. *dub.* 8. etiamsi pretio fiat, quia, ut dixi, scribere est opus liberale; unde fas est Theologo, Jurisperito, vel Medico in die festo scribere lectiones prælegendas, vel conciones habendas ad Populum, vel ad imprimendum,etiam per alium ministrum, qui ei scribat dato sibi pretio, quia est adjuvare alterum ad opus spirituale, & liberum, & licitum, scilicet studium. Sic etiam Notarii, & Tabelliones possunt licitè scribere in festo Instrumenta de iis rebus, & contractibus, qui licitè fieri possunt in festis, & licèt id faciant principaliter propter lucrum. Ita docet Sanchez *ibid. dub.*10. *n.*2. & alii ab ipso relati;tamen dicit non eis liceret transcribere chartas ex officio, & mercede pacta, & hujusmodi scripturas, ut illas partibus dent: etiamsi faciant gratis pro amico, vel consanguineo, quia hoc jam reputatur opus servile, non quidem ratione lucri, sed ratione operis, & officii; & præter Sanchez *ubi sup. nu.*4. ita quoque docent Cajet. *in* 2. 2. *quæst.* 112. *art.*4. *§. ad* 2. Reginald *tom.*1. *lib* 1. *cap.* 3. *num.* 40. *in fine*. Azorius *part.* 3 *lib.* 1. *cap.* 22. *quæst.* 5. & alii plures, quos refert, sed non sequitur Diana *loc. sup. cit* qui oppositum sustinet cum Sayro in Clavi Regia *lib.*7 *cap* 2. *n.*25. Galletti, Molfesio, Medina, Lopez, & Suarez *de Relig.tom.*1. *lib.*2. *c.* 25. *nu.* 4. docentes, transcribere non esse opus servile,sed actionem de se mentalem, & spiritualem,& consequenter non fieri servilem, si per accidens ab operante fiat ex officio, vel lucro,seu mercede; & sic tenet etiam Layman *lib.* 4. *tract.*7. *cap.*2. *n.*3. & alii: sed prima sententia mihi videtur probabilior, & tutior cum Sanchez *ubi supra dub.*9. *nu.*4. licèt secunda etiam valdè probabilis sit propter authoritatem tot Doctorum.

938 Inter. 10. Peccatne mortaliter dominus, qui servo infideli imperat, ut opera servilia diebus festis nostris exerceat?

Resp. Putant quidam, eum peccare mortaliter;tamen quia infideles non tenentur legibus Ecclesiasticis, nec peccant eas transgredien-

diendo, ita nec dominus peccabit faciens laborare servum infidelem, prout optimè aliis citatis sustinet Diana *part.* 5. *tract.* 14. *resolut.* 7.

939 Inter. 11. Servi qui compelluntur à dominis laborare in diebus festis, possuntne sine peccato eis obtemperare?

Resp. Doctores communiter affirmativè respondent. Sylv. *verb. Dominica q.* 5. Navar. *in Man. cap.* 13. *num* 7. Cajet. *in Sum. verb. in festo licita*. Tol. *lib.* 4. *cap.* 25. *sub num.* 3 *vers. sexta est vis*. Em. Sà *verb. Festum num.* 7. & alii, & ratio est, quia sic compulsi, & coacti laborant ad vitandum damnum in persona, vel rebus suis, unde talis metus eos excusat: sed hoc intelligendum est, dummodò non cogantur à dominis in festorum, & Ecclesiæ contemptum laborare: nam in tali casu potiùs moriendum esset, quàm eis obedire, ut docent præcitati Doctores, & alii communiter. Quòd si nullum damnum servo ex inobedientia sequatur, tunc communiter Doctores dicunt non posse servum exercere servilia in festis. Ipsi verò domini mortaliter peccant. Vide Sanchez *lib.* 5. *cap.* 2. *dub.* 18. *in opusc. tom.* 2. *n.* 16.

940 Inter. 12. Peccantne Puellæ, & Domicellæ suentes, vel alio modo laborantes in die festo ad fugandum otium, & ne ad domus fenestras se conspiciendas exhibeant?

Resp. Doctores quidam docent non peccare, ut Sylv. *verb. Domin. quæst.* 5. Em. Sà *verb. Festum. num.* 6. Diana *part.* 3. *tract.* 5. *ref.* 8. *vers. Notandum est etiam hic*, & *par.* 4. *tract.* 4. *ref.* 62. *vers. Nota quartò*, & alii ab ipso relati; sed oppositum censet Suarez *de Relig. tom.* 1. *lib.* 1. *cap.* 26 *num.* 4. Comitulus *in Resp. lib.* 4. *qu.* 37. apud Dianam: & hoc quidem mihi videtur probabilius, & tutius cum Sanchez *loco supra cit. num.* 13. quia non sanctificare festa, ex genere suo mortale est, cum sit contra divinum præceptum, quapropter curent fideles diem expendere in divinis laudibus. Vide Sylvest. *ubi supr. n.* 8. Saltem eundo ad prædicationem, & ad vesperas; & quatenùs puellis hoc non permittatur, tamen non videtur concessum ab operibus servilibus non cessare debere; & licèt Diana *par.* 6. *tract.* 6. *resol.* 15. non vult in hoc suum interponere judicium, tamen *loc. citat.* docuit posse licitè puellas ad fugiendam otiositatem &c. suere, vel alio modo laborare. Cæterùm dico cum Sanchez ubi supra, quòd ad vitandum aliquod peccatum, si forte aliud remedium ei opportunius non occurrat, excusari possint à peccato.

941 Inter. 13. Qui laborat in die festo propter Ecclesiam, vel Monasterium, vel alendos pauperes, peccatne mortaliter?

Resp Puto cum Sylv. *ubi sup. num.* 7. & aliis apud Sanchez *loc. supra cit. dub.* 23. nullum esse peccatum, dummodò non fiat in Dominicis, vel festis solemnioribus, ut Paschatis, & Pentecostes, nec usque ad ultimam defatigationem, audito tamen Sacro, quia pietas est una ex causis excusantibus, dummodò non fiat propter mercedem, ut suppono; sed hoc est verum, si Ecclesia, vel locus pius sit tam pauper, quòd non habeat necessaria ad cultum divinum, vel ad suorum sustentationem, aut pauperes sint in magna necessitate positi, ut de communi testatur idem Sylv. Vide Tolet. *lib.* 4. *cap.* 25. *num.* 2 Cæterùm notandum est, non semper solam pietatem à peccato mortali excusare laborantes in die festo, quia opera servilia sunt ex se, & jure divino prohibita in festis, & sic licita non sunt extra necessitatem; dum opus Religionis, quale est festorum observatio, non videtur prætermittendum propter pietatem dumtaxat extra necessitatis articulum; ut pluribus relatis rectè concludit ipse Sanch. *ubi supra dub.* 23 *sub num.* 2. Vide etiam Navar. *in man. cap.* 13. *num.* 4. 10. & 11. idem asserentem, quod & docet etiam Cajet 2. 2. *qu.* 122. *art.* 4. Azor. *par.* 2. *lib.* 2. *quæsit* 28. & alii.

942 Inter. 14. Episcopus fulminavit excommunicationis sententiam contra laborantes in diebus festivis: Titius verbi gratia contrafecit, causa necessitatis, imminente pluvia, aut tempestate, vel causa pietatis pro pauperibus: estne censendus excommunicatus Titius, vel non?

Resp. Nullo modo censeri debet excommunicatus: & ratio est, quia si in sententia excommunicationis expressum est; ut nullus laboret causa necessitatis, vel pietatis, aut hujusmodi, est nulla talis sententia, cum contineat intolerabilem errorem, & expressè sit contra jus canonicum, *cap. fin. de feriis*. Si verò in sententia non exprimatur necessitatis, vel pietatis causa excepta, debet omninò intelligi & interpretari secundum jus commune, scilicet, quòd non liceat laborare in festis exceptis casibus de Jure concessis, qui sunt, quando necessitas urget, vel pietas suadet. Ita docent Sylvest. *verb. Dominica q.* 7: Navar. *loc cit num.* 15. Em. Sà *ver. Festum num.* 4. Sanchez *ubi supr. c.* 2. *dub.* 18. *nu.* 20. Alloza *verb. Jejunium sect.* 3. *n.* 7. & alii communiter.

943 Inter. 15. Quæ, & quot sunt causæ excusantes à peccato laborantes in diebus festis?

Resp.

Resp. Sunt metus justus, necessitas, pietas, utilitas publica, vitiatio damni corporis, vel animæ, dispensatio Episcopi, vel Parochi, ubi is dispensare solet, & consuetudo legitimè præscripta. Navar. *loco citat. numer.* 11. Sylvest. *ibidem num.* 6. Tolet. *lib.* 4. *cap.* 25. Emm. Sà *ubi supra num.* 6. & alii communiter.

944 Inter. 16. Potestne quivis tuta conscientia ex loco, ubi est festum, ire ad alium locum, ubi non est festum, causa laborandi?

Resp. Navar. *in man. cap.* 13. *numer.* 5. *in fine*, dicit, hoc esse licitum, si priùs audiat missam in loco, ubi est festum, & ita tenent etiam Emm. Sà *verb. Festum numer.* 8. Sayrus *in Clavi Reg. lib.* 7. *cap.* 12. Suarez *de Relig. tom.* 1. *lib.* 2. *cap.* 15. *num. penult.* Naldus, & Filliucius apud Dianam *par.* 1. *tract.* 10. *ref.* 14. Sed Sanchez *de matrim. lib.* 3. *tom* 1. *disp* 18. *numer.* 21. dicit non teneri priùs Missam audire, si ipso mane diei festi exit, quia non tenebatur audire sacrum, nisi usque ad meridiem: ergo si intra meridiem exeat non audito sacro, nou peccat: & hanc sententiam tenet Diana ibidem, & probabilem vocat Lessius, Malderus, & Facundez penes ipsum, addens præterea hoc esse verum, non solùm post factum, sed ante factum: idem docet Bonac. *de precept. decal. disp.* 5. *qu. unica pun.* 5. *numer.* 28. Verùm puto, quòd si hoc faciat sine justa causa, sed solùm ad fugiendum præceptum, peccet, quia fraus, & dolus non debet ei patrocinari. Vide Lessium *lib.* 4. *cap* 2. *dub.* 8. *numer.* 60. Sayrum *in Clavi Reg. lib* 7. *cap.* 3 *numer.* 14. & alios apud Sanch. & præsertim ea, quæ dixi *in tit.* 6. *de Absolutione à reservatis*, *ad Inter.* 11. & *in tit.* 33. *de cas. res. ad Int.* 4. & dicam infrà in tit. 105. *de Jejunio*, *ad Inter.* 14. *tit.* 94.

TITULUS XCIV.

De Fide.

Vide tit. de Ignor tit. 15. 16. 17 & *ad quaest.* 1. *titul. de Irregul. ad quaest.* 3 *tit. de Laic. Inter. ult. titul. de Paroch. Inter.* 24. 25. 38. *tit. de Sacr. Matr. Inter.* 25. *tit. de Simul. Inter.* 1. 2. 3.

945 Inter. 1. Christiani adulti pro eorum salute debentne habere fidem explicitam Incarnationis Christi, & Sanctissimæ Trinitatis?

Resp. Est grandis, & gravis quæstio inter Theologos, num etiam rudes debeant explicitè omnia fidei mysteria credere, quæ publicè in Ecclesia celebrantur, ut videre licet apud Emm. Sà *verb. fides numer.* 1. & Dianam *par.* 3. *tract.* 5. *resolut.* 46. Hoc autem in primis certum est, satis non esse solùm credere, Deum bonis præmia, malis pœnas daturum, & credere quidquid credit Ecclesia; nam omnes tenemur scire, & credere necessitate medii explicitè, Unum esse Deum in Essentia, Trinum in Personis, Patrem, Filium, & Spiritum Sanctum, Creatorem, Salvatorem, & Glorificatorem; Christi Incarnationem, Nativitatem, Mortem, Resurrectionem, Ascensionem, & Adventum Judicii: Unde qui hæc ignorat, secundùm communem sententiam, mortaliter peccat; nec illum ignorantia excusat, quia Christianè vivere non potest absque eorum Mysteriorum cognitióne. Vide S. Thom. 2. 2. *quaest.* 2. *art.* 7. Sylvest. *verb. Fides num.* 6. & 7. Tolet. *lib.* 4. *cap.* 2. *num.* 4. & Armillam *in verb. Credere num.* 2. Cæterùm verum est, nullum teneri ad explicitam fidem omnium, quæ credenda sunt, habendam, sed partim implicitam, partim explicitam, præter articulos supra relatos, qui in Ecclesia publicè solemnizantur, quos omnes explicitè scire, & credere debent, aliàs mortaliter peccant. Armilla *verb. Credere numer.* 1. Sed vide Dianam *ubi supra ref.* 46 & 48. hinc inde plures Doctores referentem, & *infra in tit.* 160 *de Paroch. ad Inter.* 24.

946 Inter. 2. Confessarius potestne absolvere illum, qui ob negligentiam culpabilem nescit Mysteria Sanctissimæ Trinitatis, & Incarnationis Domini Nostri Jesu Christi, vel illum, qui ea Mysteria semel credidit?

Resp. Dico primò, nullo modo posse Confessarium illum absolvere, quia est incapax absolutionis, cum sit in peccato mortali; nec aliter dici potest, dum opposita sententia fuit jam reprobata ab Innoc. XI. ann. 1679. & est propositio 64. inter reprobatas. Dico 2. non sufficere illa Mysteria semel credidisse, & oppositum fuit reprobatum ab eodem Innoc. XI. eodem anno, eodemque decreto; ideò Confessarius non potest absolvere illum, qui ea semel credidit, cum sit in statu peccati mortalis. Vide Tolet. *lib.* 3. *cap.* 17. *num.* 5. & *lib.* 4. *cap.* 2. *in fin.*

TITU-

TITULUS XCV.

De Fidei professione.

Vide tit. de Eccl. pollut. Inter. 12. *tit. de Regul. &c. Inter.* 50. *tit. de Simul. Int.* 1. 2. 3. *tit. de Susp. de Hær. Int. ult.*

947 INter. 1. Quis tenetur publicè fidei professionem emittere?

Resp. Qui est assumptus ad dignitatem in Cathedrali, vel Canonicatum, vel ad curam animarum, etiam Religiosorum, & Magistri. Concil. Trident. *sess.* 24. *cap.* 12. *de reform.* & docet Emm. Sà *verb. Fides numer.* 6. Imò adest Constit. Pii IV. quæ incipit: Injunctum, emanata Idibus Novembris 1564. qua comprehenduntur etiam Religiosorum Prælati; & ita exactè observant PP. Carm. Discalc. & alii, licèt Sanchez *in Summ. tom.* 1 *lib.* 2. *cap* 5. *num.* 3. Sorbo, & alii, dicant hanc professionem fidei jam in usu non esse quoad Regulares; sed Navar. *conf.* 2. *de summa Trinitate*, contrarium probat, & Ledesma *in Summ. tom.* 2. *tract.* 1. *cap.* 4 *in fine*, refert quandam Religiosorum consuetudinem non faciendi hujusmodi professionem; eam tamen improbat, & meritò. Vide Barbos. *in Trident. sess.* 24. *cap.* 1. *de reformat. numer.* 5. *& eadem sess. cap.* 22. *num.* 14. *& seqq.* ubi latè de fidei professione tractat, & refert Doctores de hac re agentes. Vide etiam Dian. *part.* 3. *tract.* 2. *resol.* 78.

948 Inter. 2. Infra quale tempus tenentur prædicti emittere professionem fidei, ad hoc ut faciant fructus suos?

Resp. Terminis duorum mensium datus est ad faciendum fidei professionem, quod ni faciant intra duos menses à die captæ possessionis, non faciunt fructus suos, nec illis suffragatur possessio. Ita habetur ex Concil. Trid. *ea sess* 24. *cap.* 12. & ibi Doctores cumulati à Barbos. *loc. prox. cit. num.* 20. *& seqq.* & quia dictus terminus non apponitur ad finiendam obligationem, sed ad terminandam pœnam, ideò elapsis quoque duobus mensibus, adhuc tenentur eam facere. Navar. *conf.* 4. *de Summ. Trinit.* & alii apud Barb. *ibid. num.* 22.

949 Inter. 3. Qui adeptus est v. g. Parochialem, tenenturne ad restituendos fructus ob non factam professionē fidei ante bimestre?

Resp. Navar. *conf.* 3. *de Summ. Trin.* dicit, quòd non, ex eo quia illa lex est pœnitentialis, quæ etsi pœnam ipso jure contineat, tamen in foro conscientiæ non ligat. Verùm oppositum, & rectiùs, tuetur Thesaurus *in praxi par.* 2. *verb. Fidei professio cap.* 1. *notabile* 1. *&* 3. *limita.* 2. dicens, quòd pœna privationis fructuum non sit purè pœnalis, sed conventionalis, & consequenter liget in foro conscientiæ ante sententiam declaratoriam; & ita puto tenendum.

950 Inter. 4. Sufficitne illam facere coram Vicario Episcopi, si Episcopus non sit impeditus?

Resp. Licèt Tridentinum *loco citato supra* dicat, quòd debeat fieri in manibus Episcopi, vel eo impedito, coram ejus Vicario Generali; tamen plures Doctores tenent sufficere, si fiat coram Vicario, etiam Episcopo non impedito; nam supponunt, quòd illa verba Tridentini ponantur ad monitionem, & denotationem convenientiæ. Doctores ita sentientes refert idem Barb. *ubi supr. n.* 23.

TITULUS XCVI.

De Filiis.

Vide titul. de Bannit. Inter. 7. *tit. de Correct. Inter.* 3. *tit. de Deb. conjug. Inter.* 13. *tit. de Denunc. Inter.* 7 8. *tit. de Eccl. Immun. Inte.* 13. *tit. de Eccl. pollut. Inter.* 13. *tit. de Eleem. Inter.* 11. 12. *tit. de Excomm. ob Cler. percus. Inter.* 41. *tit. de Homic. Int.* 4. *tit. de Illegit. Inter.* 1. *tit. de Imped. publ. hon. Int.* 3. *tit. de Infam. Inter.* 2 *tit. de Ing. in Rel. Inter.* 4. *tit de Irreg. Inter* 7. *& ad Quæst.* 3. *&* 4. *tit. de Irrit. Vot. Inter.* 3 *tit de Legat. Inter.* 2. *tit. de Met. Inter* 4. *tit. de Mutil. Membr. Inter. ult. tit. de Occas. Inter. ult. tit. de Ordin. fac. ad quæst.* 3 *tit. de Pæn. Inter.* 7. *tit. de Regul. Int.* 38. *tit. de Rest. dam Int.* 1. *tit. de Sac. Bap. Int.* 1. *tit. de Sac. Matrim. Inter.* 19. 22. *tit. de Sepul. part. Inter.* 1. 2. *tit. de Verb. Inter. ult.*

951. INter 1 Peccantne mortaliter Parentes, si per negligentiam non doceant Filios Symbolum Fidei, decem Dei præcepta, & Pater noster?

Resp. Peccare mortaliter, docet Navar. *in man. cap.* 4. *num.* 17. aut saltem si non curant, Pater noster, Credo, & Dei præcepta, ut discant. Vide Emm. Sà *verb Fides numer.* 2. *& verb. Parentes num.* 1. & Bonac. *tom.* 2. *de legibus disp.* 6. *quæst. unic. pun.* 5. *sub num.* 2. & alios apud ipsos.

951 Inter. 2. Adultera teneturne in conscientia manifestare suum adulterium, ne filii legitimi damnum in hæreditate patiantur?

Resp. Adultera non tenetur cum periculo vitæ, aut famæ, seu honoris, prodere filium esse ex adulterio, ad impediendum damnum legiti-

legitimis hæredibus, quamvis ampla hæreditas inter ipsos, & spurium, sit dividenda; Nam vita, & fama sunt bona superioris ordinis, sunt pretiosiora auro, & divitiis: Unde quando non potest suum adulterium manifestare sine vitæ, vel famæ periculo, debet quantum potest damnum hæredibus compensare, relinquendo filiis legitimis bona paraphernalia, si habet, vel alia acquisita ex propria industria; vel si non habet, tenetur inducere filium illum ad intrandam Religionem, quæ non sit capax hæreditatis, dummodò filius ad eam aptus sit; vel ut sacris initietur, & accipiat Beneficium aliquod Ecclesiasticum, quo contentus hæreditatem aliis renunciet. D. Antoninus 2.2. *par. tit.* 1. *cap.* 18. §. 8. *in fin.* & meliùs *tit.* 2. *cap.* 7. §. 4. Cajet. 2.2. *q.* 62. *art.* 6. Navar *in Man. cap.* 16. *n.* 44 *& seqq.* Bonac. *de matrim. quæst.* 4. *pun.* 15. *n.* 17. *& seqq.* Cæterùm si dicta adultera jam erat de adulterio infamata, & credit probabiliter absque periculo corporis, & animæ, posse id revelare, & quòd sibi adhibeatur fides tam à patre, quàm à filio, deberet revelare, ut ex comm. docet Navar. *ubi supra num.* 46. Vide Tolet. *lib.* 5. *cap.* 11. *num.* 3. Aliquando tamen quidam putant, adulteram teneri manifestare etiam cum vitæ periculo, quando scilicet redditus sunt supra modum pingues, ut Regnum, Imperium, Ducatus magnus &c. maximè si bonum Reipublicæ majus illinc proveniat. Ita Toletus *loco citat. propè finem*. Vide Emman. Sà *verb. Adulterium n.* 3. Sed, ut verùm fatear, raro prodest detectio, & manifestatio adulterii; unde, si subest periculum mortis in revelando, taceat, quia in non revelando est periculum rerum; sed in revelando est periculum animarum, & corporum, ut docet Sylvest. *verb. Adulterium sub num.* 2. Imò absolutè loquitur Diana *part.* 3. *tract.* 5. *res.* 30. *in fine*, ut non se prodat, sed satisfaciat, aut conferendo bona libera filiis legitimis, aut consulendo spurium intrare Religionem. Et hoc mihi magis probatur.

653 Inter. 3. Potestne Filius legitimus immediatè beneficium paternum sine dispensatione obtinere? & potest Episcopus cum eo dispensare?

Resp. Licèt Filius legitimus Sacerdotis possit obtinere beneficinm in Ecclesia, in qua Genitor habuit, vel habet beneficium, *ex cap. ad hæc de Filiis presbyt.* & tradunt Sylvest. *verb. Beneficium* 3. *nu.* 10. Barbos. *de potest. Episc. par.* 3. *alleg.* 65. *n.* 16. & alii penes ipsos; tamen hoc intelligendum est, dummodò non ad illas dignitates, & præbendas, quas immediatè Pater habuit, promoveatur, ut habetur *cap. Constitutus eodem tit.* & ex Concil. Trid. *sess.* 25. *de reform. cap* 25. & ibi DD. cumulati à Barb. *in Collect. in Trident. loco cit. n.* 10. *& ibidem nu.* 13. testatur fuisse decisum, dictum Filium egere dispensatione ad obtinendum immediatè beneficium Paternum, nec posse cum illo Episcopum dispensare, resolvit cum Sanch. *in Opusculis tom.* 1. *lib.* 2. *c* 1. *dub.* 17 *nu.* 3. Vide Em. Sà *verb. Beneficium n.* 25. *&* 26.

954 Inter. 4. Matrimonia, quæ fiunt invitis, & insciis Parentibus, funtne valida, & peccantne filii in tali casu?

Resp. Utique valida sunt, ut decernitur in Trident. *sess.* 24. *cap.* 1. *de matrim.* & docent DD. communiter. Sed quidam putant filios mortaliter peccare, si contra Parentum justam voluntatem matrimonium contrahunt sine justa causa; alii verò dicunt, eos non peccare, quoties absit scandalum, aut gravis aliqua necessitas. Vide Em. Sà *verb. filius n.* 34 & præsertim Tolet. *lib.* 5. *cap.* 1. *sub nu.* 6. ubi sic inquit: *Ducere uxorem indignam contra voluntatem Patris; peccatum mortale est; secus, si sit digna, non est mortale nisi cum multum refert Patri aliam ducere. Cum inimicitiæ paternæ componuntur ex matrimonio, si filius nolit ducere uxorem, quam dat Pater, si digna sit, est mortale, licèt ducat aliam dignam.* Hactenùs Toletus. Cæterùm vide DD. quos refert, & sequitur Barbos. *in Collect. ad Trid. loco suprac.* & Bonac. *de matrimon. qu* 4. *punct.* 17. *nu.* 18. *& seqq.* qui rectè docent filios ex honestate teneri contrahere matrimonium cum consilio Patris, secus mortaliter peccare, nisi fortè habeant justam causam contrahendi absque ipsius consilio. Denique notandum est, non posse Parentes filios exhæredare, neque eis dotem denegare, eò quòd contrahunt matrimonium ipsis invitis. Imò leges civiles permittentes Patri exhæredare, si sine eorum consensu nupserint, sunt abrogatæ, ut docent innumeri Doctores, quos refert Barbosa *ubi supra nu.* 3. Vide Bonac. *de legibus disp.* 6. *quæst. unic. pun.* 5. §. 3. *per tot.* & Dianam *part.* 4. *tract.* 4. *resol.* 132. Vide infra *in art.* 568. *de Pœnis ad Inter.* 7.

955 Inter. 5. Judex, vel Prælatus Ecclesiasticus potestne licitè impedire filio familias, ne talem uxorem contra voluntatem parentum ducat?

Resp. Bonac. *de matrim. quæst.* 4. *pun.* 17. *num.* 16. *&* 17. pluribus relatis probat posse, & debere Judicem Ecclesiasticum suam interponere auctoritatem, quando periculum est, ut magnum scandalum ex matrimonio oriatur, quia ei incumbit saluti subditorum consulere,

fulere, rixas tollere, & scandalum impedire; nam peccat quidem filius ineundo matrimonium in tali eventu, ut asserunt Navar. *in man. cap.* 14 *num.* 15. Sayrus *in Clavi Regia lib.* 7. *cap.* 5. *nu.* 12. & alii communiter: ergo Prælatus debet sua auctoritate hoc peccatum etiam impedire, præsertim quando ex certis, & vehementibus indiciis, & conjecturis prævidere potest, grave inde suboriturum scandalum, rixas, aliaque mala. Neque hoc est impedire matrimonium; quia libertas matrimonii non debet familiæ, aut proximo nocere, nec filius habet jus ad nuptias injuriosas Patri, & cum periculo gravis scandali &c. Nec obstat vinculum sponsaliorum jam celebratorum, cum sponsus non teneatur perficere sponsalia, quando imminet aliquod grave malum, seu scandalum; nec sponsalia in tali casu obligare censentur. Vide Bonac. *loco cit.* qui fortioribus terminis, & rationibus id rectè sustinet, & ad objectiones respondet.

856 Inter. 6. Potest filius invito Patre contrahere matrimonium cum ea, quam carnaliter cognovit sub spe illam ducendi in uxorem?

Resp. Affirmat Bonac. *loco prox. cit. num.* 21. Imò si promisit eam ducere, ut copulam extorqueret, debet servare promissum, & multò fortiùs, si juravit, ut docet Sylvest. *verb. luxuria sub num.* 5. Emm. Sà *verb. Restitutio numer.* 14. & est communis sententia, teste Diana *par.* 5. *tract* 14. *res.* 32. Et hoc maximè verum est, nisi illa potuisset coniicere fictionem, ut cum sunt valdè impares, ut benè advertit idem Sà ubi supra, & alii, quos ego citabo *in tit.* 206. *de Simulatione*, *ad Inter.* 7. Verùm si magnum malum ex matrimonio timetur, aut magnum aliquod scandalum creditur proventurum, tunc sufficit, quòd petat promissi remissionem, & aliter satisfaciat secundum suam facultatem, & mulieris indigentiam, præsertim quando timetur tam grave scandali periculum, ut præponderet damno sponsæ. Ita tradunt Sylvester *loc. citat.* Navar. *in man. cap.* 16. *num.* 18. Toletus *lib.* 5. *cap.* 11 *sub n.* 1. Sà *ubi suprà*, Bonac. *supra à n.* 27. *in fine* & alii. Sed vide Dianam *part.* 9 *tractat.* 7. *resolut.* 71.

857 Inter. 7. Filius, cujus Pater ob crimen perduellionis fuit condemnatus, potestne ad Ordines promoveri? Et quid de Nepotibus dicendum est?

Resp. Filius ob crimen perduellionis (quod est idem, ac dicere crimen læsæ Majestatis) commissum à Patre, remanet irregularis ratione infamiæ, quæ secum trahit tale delictum, ac nullatenùs proindè ad Ordines promoveri potest, ante dispensationem. Imò neque Nepotes talis perduellionis crimen perpetrantis ad Ordines admitti possunt, cum ipsi pariter infames remaneant; sicut decernitur *in l. Quisquis*, *C. ad l. Juliam Majest.* & tradunt Emm. Sà *verb. Infamia*; Bonac. *de censur. disp.* 7. *quæst.* 3. *punct.* 1. *numer.* 13. Lezan. *eodem verbo infamia num.* 11. & alii communiter. Vide *supra in tit* 37 *de Clericis*, *& Personis Ecclesiasticis ad Inter.* 4.

Quær. 1. An liceat filio subvenire Patri bannito, si hoc prohibitum sit à Papa sub pœna excommunicationis?

Resp. Negativam sententiam docet doctus P. Rotarius *in Apparatu Theol. moral. par.* 3. *cap.* 11 *sect.* 1 *sub num.* 48. ait enim, quòd si filius in dicto casu Patri subveniat, peccat, & est excommunicatus, quia censetur Pater condemnatus ad hoc genus mortis, quod licet ob publicam utilitatem; & hoc optimè dicit, nam non relevat, si dicatur, quò Bannitum alere teneatur, qui aliàs tenebatur; sed filius jure naturali, & divino tenebatur Patrem alere, & subvenire; ergo eodem modo tenetur, postquam Pater fuerit proscriptus, cum ob hanc præcisè causam non desinat esse filius, neque amittat obligationem naturalem erga Parentem, siquidem per excommunicationem, præceptum naturale, & divinum adjuvandi Patrem non aufertur; excommunicatio enim supponit peccatum mortale; sed filius si tali casu non peccat: ergo neque excommunicationem incurrit. Quòd autem minimè peccet, probatur, quia filius Patris banniti, ipsa natura movente, & veluti urgente, saluti potius consulere, quàm eundem occidere, necesse habet; nam licèt Pater legum contemptor, & impius, ac bannitus sit, tamen Pater filii est. Non relevat certò id, quod dictum est, quia si Pater proscriptus sit nimis nocivus Reipublicæ, & illi nocumento nequeat aliter obviari, tenetur quidem filius propter bonum commune præceptum Superioris observare, aliàs ratione inobedientiæ peccat mortaliter, & excommunicationem incurrit; nam Doctores ferè communiter docent, quòd filius possit accusare Patrem de hæresi, vel proditione, & cæteris, quæ vergunt in commune damnum, quamvis certò sciat inde Patrem fore occidendum. Ita Navar. *in man. cap* 14. *num.* 12. Tolet. *lib.* 5. *cap.* 1 *num.* 8. Em. Sà *verb. Filius numer.* 32. Dicastillus *de just. & jure lib.* 2 *tr.* 1. *disp.* 10. *dub.* 1. *numer.* 16. & alii. Ergo quando non est aliud remedium avertendi damnum commune, licitè potest Papa prohibere etiam filiis, ne subveniant

Patri

Patri bannito, cui præcepto si filius non obediat, peccat mortaliter, ut dixi, & excommunicatione ob id lata innodatur; bonum enim commune præferendum est bono privato, præsertim quando Pater est maximè nocens, & Reipublicæ perniciosus, ut in præsenti suppono, & supponere videtur etiam præfatus P. Rotarius, cui libenter adhæreo; banniti enim sunt hostes civitatis, & favere hominibus criminosis, sine culpa esse non potest, cum illis audaciùs peccandi præstetur occasio.

Quær. 2. An parentes mittentes, seu exponentes filios ad hospitale, peccent mortaliter, & ad quid teneantur.

Resp. Patres tenentur alere filios etiam naturales, & eis providere per totum tempus vitæ eorum, si possunt, & filii indigeant. Ita S. Thomas 2.2. *quæst.* 167. *art.* 2. *ad* 2. Sylvester *verb. filii numer.* 24. Navar. *in man. cap.* 14. *nu.* 7. & primo triennio alendi sunt apud Matrem. Unde exponentes filios absque urgente necessitate, mortaliter quidem peccant, ut asserunt Tolet. *lib.* 5. *cap.* 1 *sub num.* 9. Emm. Sà *verb. Parentes sub num.* 3. & alii communiter. Imò mittentes filios ad hospitale, sive legitimos, sive naturales, tenentur ad omnes expensas, quas hospitale fecit in eis alendis, nisi ob notabilem paupertatem excusentur, *ut dico in tit.* 187 *de Restitut. Dam. ad Inter.* 4. cum Sylvest. Navar. & Bonac. quibus nunc addo Zecchum *de cas. reser. cas.* §. *mittentes quoque*, & P. Augustinum Lucensem *in sua Cautela Confess. lib.* 2. *cap.* 10. *num.* 15. Siquidem Parentes jure naturę tenentur filios alere, & hospitalia solùm propter pauperes facta sunt, prout magis communis Doctorum sententia tenet.

TITULUS XCVII.

De Fornicatione.

Vide tit. de Desid. Inter. 3. *tit de Famul Int. ult. tit. de Legat. Int.* 5. 6. 7. 8. *tit. de Peccat. Inter.* 26. *tit. de Sacr. Matrim. Inter.* 3 *tit. de Usu Conjug Int.* 2.

958 INter. 1. Christianus, qui habet copulam cum fœmina infideli, committitne adulterium, vel simplicem fornicationem?

Resp. Si habet copulam cum fœmina conjugata committit adulterium, ut per se patet; si verò cum fœmina soluta, erit simplex fornicatio, præcisis tamen aliis circumstantiis, nam simplex fornicatio est concubitus soluti cum soluta, ut docent communiter DD. Vide Bonacin. *de matrimon. qu.* 4 *punct.* 15. *numer.* 7 Sed etiam committit Sacrilegium, ut dixi *in tit.* 36. *de Circumstantiis peccatorum ad Interrog.* 8. cum Diana *part.* 3. *tract.* 4 *resolut.* 138.

959 Inter 2. Alter Conjugum, qui certò scit adesse inter eos impedimentum annullans Matrimonium, potestne sine peccato mortali reddere debitum, si aliàs ei mortis periculum, vel infamiæ immineat, vel censuris ab Ecclesia compellatur?

Resp. S. Thom. *in* 4. *dist.* 27. *quæst.* 1. *art.* 2. *in fin.* Sotus ibi *artic.* 3. Navar. *cap.* 16. *num.* 39. Barbos. *in collectan in* 5. *lib. Decretalium tit.* 39. *cap.* 44. & plurimi alii communiter dicunt nullatenùs posse sine gravi peccato reddere debitum, & colligitur etiam *ex cap. Inquisitioni, de sent. excomm. & cap. Litteras, de restit. spol.* & ratio est, quia talis redditio debiti est fornicatio, cum sit accessus ad non suam; fornicatio autem est intrinsecè mala, jure naturæ prohibita, ut asserunt DD communiter teste Dian. *part.* 9. *tract.* 9. *res* 59. Nec aliter asfirmari potest post Decretum Innoc. XI. in quo propositio 48. fuit reprobata, quæ oppositum asserebat, ac proindè in nullo eventu licitè fieri potest, etiam ad evitandum majus malum; nec timendum est de excommunicatione, quæ quidem semper supponit peccatum mortale, quod non est in præsenti casu; nam superior, qui sub pœna excommunicationis id præcipit, præsumptione falsa de valore Matrimonii innititur; præsumptio autem cedit veritati, unde in hoc casu optimè concludit Emm. Sà *verb. matrim. num.* 27. sic inquiens: Compulsus à Judice, aut alio quopiam habitare cum uxore illegitima, aliò migret. Sed vide Bonacin. *de matrimon. quæst.* 4. *punct.* 4. *num.* 17. *& seqq.* & Dian *part.* 4 *tract.* 4. *resolut.* 48. à quibus plura ad hoc propositum haberi possunt, & infrà *in tit.* 146. *de Moribundis & morti proximis, ad Inter.* 8.

TITULUS XCVIII.

De Furto.

Vide tit. de Circumf. pec. Int. 24. 25. *tit. De Confess. fac. Inter.* 20. *tit. de Defen. bon. temp. tit. de Differ. Inter.* 13. *tit. de Eccl. Immun. Inter.* 30. 31. *tit. de Infam. Inter.* 4. *tit. de Parvit. mat. Inter.* 2. 3 4. 5. *tit. de Regul. &c. Inter.* 6. 51. 52. *tit. de Reliq. fac. Inter.* 1. 2. 3. *tit. de Rest. accep. Int.* 4. *tit. de Rest. Da. Int.* 23. 26. 28. *tit. de Revel secr. Int.* 6 *tit. de Sacril. Int.* 2. 3. *tit. de Sec. crim.*

crim. Inter. 11. *tit. de Superst. Int.* 14. *tit. de Vot. Int.* 20. 21.

960 INter. 1. Quid est furtum?

Resp. Furtum est injusta ablatio rei alienæ invito domino. Tol. *l.* 5. *c.* 15. *nu.* 1. & alii commun.

961 Inter. 2. Quænam obligatio oritur ex furto?

Resp. Oritur obligatio restitutionis, tam in fure, quàm in concausis.

962 Inter. 3 Peccatne mortaliter, qui furatur minima animo furandi succesſivè majora, vel accedit animo furandi notabilem quantitatem, sed quia parvam invenit, parvam rapit?

Resp. Mortaliter peccat, tam in primo, quàm in secundo casu; & in primo casu toties, quoties furatur minima, ratione mali animi,& pravæ voluntatis. Peccata enim voluntatis,oris,& operis, ejusdem sunt speciei. S. Thom. 1. 2. *quæst.* 72. *art.* 7. Sed gravius est opere peccare, quàm ore, & ore, quàm corde. Quoad primum probat S. Thom. 2 2. *quæst.* 66. *art.* 6. *ad tertium*, communiter receptus, teste Bonac. *de Rest. disp.* 1. *q.* 8. *punct.* 2. *nu.* 1. Quoad secundum asserit Toletus *lib.* 5. *cap.* 16. *n.* 8. & est communis sententia. Vide Cajet. *loc. prox. cit.*

963 Inter 4 Peccatne mortaliter,& teneturne ad restitutionem,qui minima, & levia paulatim furatur ab una, eademque persona, animo surripiendi in quantitate notabili?

Resp. Peccat mortaliter toties quoties, quamvis minima furetur, ratione mali animi. Cajet. *in Sum. verb. Furtum.* At verò quando pervenitur ad eam quantitatem,quę mortale peccatum constituit, etiam ad restitutionem tenetur; nam licèt illa modica furta, secundum se considerata, non sufficiant ad constituendam materiam restitutionis peccati mortalis,sufficiunt tamen, si collectivè, & simul sumantur: Undè quia infert damnum notabile, quando pervenit ad eam quantitatem notabilem, mortaliter peccat, & sub mortali ad restitutionem tenetur; & oppositum est omninò improbabile, & damnatum ab Innocent. XI. anno 1679. & est 38. propositio ab eodem in suo Decreto reprobata. Non tamen totam quantitatem ablatam restituere tenetur sub culpa mortali,sed solùm illam, qua restituta, non dicitur ampliùs detinere notabilem quantitatem. Bonac. *loc. supracit. sub nu.* 2. & alii plures apud ipsum. Navar. *in man. cap.* 13. *num.* 139. Em. Sà *verb. Furtum sub nu.* 8. & alii. Vide Toletum *lib.* 5. *cap.* 16 *n.* 3.

964 Inter. 5. Qui sæpiùs minima furatur absque animo, & intentione surripiendi majora, peccatne mortaliter, & teneturne ad restitutionem?

Resp. Navar. *loc. proximè cit.* putat, non peccare, nisi venialiter, quamvis temporis decursu notabilis fiat quantitas: & ita tenet Toletus *ubi supra n.* 3. & Bonac. *ibidem sub n.* 2. *vers. dixi*, & alii plures penes ipsum: Sed hoc intelligendum est, modò non advertat, se præcedentia furta commisisse; nam si advertit, peccat mortaliter, postquam pervenit ad quantitatem notabilem. Cæterùm semper ad restitutionem tenetur sub culpa mortali, quando peruenitur ad quantitatem notabilem, etiamsi absque animo perveniendi ad talem quantitatem surripuerit. Ita firmat Nauar. & Bonac. *loc. supra cit.* & alii apud Emm. Sà *verb. Furtum sub nu.* 8. & oppositum est reprobatum ubi supra in Decreto Innocent. XI.

965 Inter. 6. Peccantne mortaliter indigentes, qui tempore messis, aut vindemiæ notabilem quantitatem tritici, vel uvæ surripiunt, auferendo à singulis modicam quantitatem?

Resp. Dicunt quidam, eos, si revera sint indigentes, non peccare, nec ad restitutionem teneri, quia si domini nossent conditionem, & paupertatem auferentium, non essent rationabiliter inuiti. Bonac. *de Rest. disp.* 2. *q.* 8. *pun.* 1. *sub n.* 1. quem sequitur Nicol *in Flos. verb. Furtum n.* 4. Tamen quia permissum non est furari in graui necessitate, ut dicam *ad Inter sequentem*; ideò dicendum est, eos peccare, & ad restitutionem teneri, ut meliùs constat *ex responsione ad Inter. antecedentem*, & *infra ad Inter.* 1. *tit.* 233.

966 Inter. 7. Peccatne, qui in graui necessitate positus, occultè surripit à diuitibus, & opulentis ea, quæ sibi necessaria sunt ad graue damnum auertendum?

Resp. Multi, cum quibus sentit Diana, dicunt, quòd non peccet. Diana *p.* 2. *tract.* 17. *res.* 29. & *p.* 5. *tract.* 8. *res.* 23. Tamen affirmatiua sententia est communis, ut ipsemet Diana fatetur *ea resol.* 29. Bonac. *de rest. disp.* 2. *q.* 8. *punct.* 3. *n.* 1. & *seqq.* Nauar. *in man. cap.* 17. *n.* 119. cum Div. Thom. *quodlib.* 8. *art.* 12. Et ratio est, quia grauis necessitas non facit res communes, ut facit extrema, nec tribuit jus in aliena. Cajet. 2. 2. *qu.* 66. *art.* 7. cum Salonio ibidem *conclus.* 2. Imò *in cap. si quis, de furtis*, imponitur pœna accipienti res alienas tempore necessitatis: quod intelligendum est extra casum necessitatis extremæ, in quo omnia sunt communia: secus dicen-

dum est casu gravis necessitatis, in quo certè non licet furari aliena occultè, & oppositum tamquam improbabile, ac scandalosum, meritò fuit reprobatum ab Innoc.XI.& est propositio 36. ab eodem damnata, quæ sic asserebat: Permissum est furari non solùm in extrema necessitate, sed etiam in gravi. Nam saltem debet esse gravissima,& ferè extrema, ut docet Tolet. *lib.5.c.15.n.3.* quam necessitatem P. Cardenas in Crisi Theologica *dissert.23.17.* vocat necessitatem evidenter urgentem, & affert hoc exemplum, v.g.cum instat periculum gravissimi damni, puta si Petro evidenter immineat à Mauris periculum captivitatis, & Petrus videat equum alienum, sibi proximum; potest enim illum sibi usurpare ad fugam, & sic in similibus: Hæc enim non est necessitas gravis, de qua loquitur decretum: etenim potiùs reducitur ad necessitatem extremam. Hactenùs Cardenas, & rectè quidem.

967 Inter. 8. Quænam est quantitas notabilis, quæ ad furtum mortale constituendum sufficit? Et quid in furtis Religiosorum est dicendum?

Resp. In hoc dubio quidem quot sunt capita, tot sunt sententiæ; asserit Diana *p.2. tract.6. res.36. & p.2. tract. 17. res.57.* ubi plures Doctorum opiniones refert, taxantes parvitatem materiæ in dicto casu: ideòque non est facile tradere certam regulam in particulari, sed solùm in generali dici potest, quòd requiratur quantitas notabilis,quæ tamen judicari debet arbitrio Prudentum, pro varia tum locorum, tum personarum conditione, quia quod respectu unius censetur notabile, respectu alterius erit exiguum: Ita Marchantius apud Dianam *p.5. tr.5. res.5* Sed Tolet. *lib.5 cap.6. sub n. 16.* ait duplicem esse quantitatem, altera secundum se, & hæc est quæ ab omnibus censetur mediocris, aut grandis valoris, ut est quantitas unius, vel duorum Juliorum; hanc enim à quocumque etiam ditissimo furari mortale esset: altera est notabilis quantitas respectu ejus, à quo furatur, sicut esset quarta pars Julii respectu cujusdam pauperis; hanc enim furari mortale esset: ita Toletus, nec dissentire videtur Navar. *in Man. c.17. n 4.* Sed Em. Sà *verb. Furtum,propè finem*, putat esse mortale furari unum Julium viro neque diviti,neque admodùm pauperi; quod tamen non esse indivisibiliter intelligendum, Vir prudens videbit. Bonac. verò *de rest. disp.2. q. 8. pun. 1. n. 7. in fin.* concludit, quantitatem duorum, aut unius, vel dimidii Regalis, nempè Julii, non esse absolutè quantitatem notabilem sufficientem ad peccatum mortale,quia Reipublicæ, aut illustri personæ non infert damnum notabile, neque notabilem impedit utilitatem, licèt tamen possit esse respectu unius pauperis mendicantis.Denique,ut omnia unico verbo concludam, dico, quòd illa quantitas furti peccatum mortale constituit, quæ domino rei notabile damnum simpliciter inferre potest, & in hoc omnes Doctores conveniunt.De furtis verò Filiorum,& Religiosorum, non est philosophandum, ut de cæteris furtis; major enim quantitas in illis, quàm in istis, requiritur, maximè si furtum sit de rebus comestibilibus, quæ sumuntur à Communitate, vel particulari Religioso. Parentes non solent ægrè ferre, quòd Filii ipsis res surentur comestibiles, non magni valoris: ergo idem dicendum est respectu Religiosorum; nam Religiosi sunt addicti Religioni, ut Filius Patri, & non ut servus domino,& comparantur cum suis Prælatis,veluti Filii cum Parentibus, ut probat Lezan. *tom.2. vers. Furtum sub n.3. ergo &c.* Undè non perperam dicam in titulo 180. de Regularibus, seu Religiosis, cum Alloz. *in Res.ad Int.* non peccare mortaliter Religiosum, qui à Communitate sui conventus unam furaretur gallinam: non enim hic, aut ibi assero cum Soto, & Rodriquez *in Summ. tom. 3. c. 118.n.27. & 29.* Religiosum non committere furtum, quando ascendit ad summam duorum aureorum, quia solùm probabile puto cum Diana, & aliis, id, quod docet Sanchez *in Summ. tom.2. lib.7. c.2. n.3. & 6.* nempè materiam notabilem in furtis Religiosorum esse summam quatuor argenteorum, quamvis sciam, Bonac. & alios, docere,eam quantitatem sufficere, quæ sufficit in Sæcularibus ad constituendam materiam peccati mortalis; sed hæc opinio ab aliis meritò non admittitur. Vide Doctores apud Dianam *p.1.tract.6.res.36.* ubi plura ad intentum invenies.

968 Inter. 9. Qui furatur crumenam Sacerdoti, vel Clerico dormienti, vel aliàs non sentienti, potestne à simplici Confessario absolvi, vel tanquam excommunicatus debet absolvi ab habente facultatem?

Resp. Secundum sententiam Sylv. *in Summ. verb. excomm.6 sub n.11.* à simplici Confessario non potest absolvi, quia putat ipsum furem incurrere excommunicationem latam *in c. Si quis, 17. qu. 4.* contra tangentes personam Clerici injuriosè; & hoc ipse censet tutius, & verius.Tamen mihi videtur oppositum esse multò probabilius, cum Dian. *p. 9. tract.4. res.37.* ubi plures alios citat, quia in casu nostro

ſtro nullatenùs violenter tangitur Sacerdos, aut Clericus; imò modica, vel nulla fit injuria perſonæ non ſentienti, ut aſſerunt tres Canoniſtæ apud Sylv. *loco citato*. Dicendum eſt igitur, quòd talis rei ablatio non ad violentiam, ſed ad furtum pertineat. Cenſura verò non ob furtum, ſed ob violentam manuum injectionem incurritur: ergo poterit à ſimplici Confeſſario abſolvi, ubi furtum non ſit caſus reſervatus; & ita etiam docet Em. Sà *verb. excomm. Papæ reſ. n.2.* & alii plures.

969 Inter. 10. Qui habet propoſitum firmum furandi centum nummos aureos, eſtne licitum ei ſuadere, ut furetur tantùm quinquaginta?

Reſp. Eſt licitum, ſi nulla deſignetur perſona, à qua debeat furari: & ratio eſt, quia non inducitur ad furandum, quod eſt peccatum, ſed tantùm ei ſuadetur minus malum, ut majus vitetur. Diana *p.5. tr.7. reſ.19.§. Nota tamen*; & alii ab ipſo relati. Cabrinus *de caſ. reſ. p.2. caſ. 7. in Corollario*.

TITVLVS XCIX.

De Gabellis.

Vide tit. de Regul. &c. Inter. 53. 68. tit. de Uxor. ad queſ.

970 INter. 1. Fraudantes vectigalia, ſeu gabellam, peccantne mortaliter, & tenenturne ad reſtitutionem?

Reſp. Eſt magna controverſia inter Doctores, ut videre eſt apud Bonac. *de contr. diſp.2. quæſt.9. pun.1. n.3.* Dianam *p.1. tract. 10. reſol. 19.* & alios. Quidam enim dicunt, non peccare mortaliter, neque ad reſtitutionem teneri, quia lex purè pœnalis non obligat in conſcientia, & quòd imputandum eſt ementibus prædictas gabellas, ſi fraudentur, ſi non invigilent; nam ſub tali conditione illas emunt, & ſi cum uno amittunt, cum alio lucrantur, propter pœnam conventionalem. Ita pluribus citatis tenet Diana *loc. cit.* Probabilis eſt hæc opinio; tamen probabilior videtur oppoſita, quam inter alios ſuſtinent Suarez *de leg. lib.5. c.18. n. 7.* Sanchez *in Sum. tom.2. lib.6. c.4. n. 62.* Bonac. *loc. ſup. citat.* & alii plures penes ipſos, & eſſe opinionem communem, aſſerit Emm. Sà *verb. Gabella n.6.* Et ratio eſt, quia quod juſtè exigitur, non poteſt abſque injuſtitia defraudari; alioquin poſſet dari bellum juſtum inter Principem & Subditos, quod eſt abſurdum: ſed vectigalia juſtè exiguntur; ergo non poſſunt fraudari abſque injuſtitia; tenemur enim reddere Cæſari, quæ ſunt Cæſaris, & quæ ſunt Dei, Deo. Vide Bonac. *ſup.* Tol. *lib. 5. c. 75.* Sylv. *verb. Gabella quæſt.8.* & alios plures, quos citat ipſe Diana *loc. ſupra cit. in principio reſolutionis*. Cæterùm ſi aliquis ſine ulla fraude merces ſuas vehat paratus ſolvere gabellam, ſi à Gabellario non exigatur, non tenetur ipſum quærere, nec peccat, nec ad reſtitutionem tenetur, ut docet Toletus *loco cit. n.2.* ex Tabiena, & Soto, limitans, quando eſt conſuetudo in illis terris exigere, & cuſtodias ponere. Quòd ſi conſuetudo eſſet, quòd ipſemet præſentaret merces, utique teneretur hoc facere in gabella juſta, aliàs à peccato non excuſarem illum, nec ab onere reſtituendi. Vide Steph. à S. Greg. *de reſt. lib.1. c 15. n.19. & 20.* & Armillam *verb. Gabella n. 6.*

971 Inter. 2. Clericus negotiator teneturne ſolvere gabellam, ſi non fuerit ter monitus ab Epiſcopo, ut à negotiatione deſiſtat?

Reſp. Eſt ſententia valdè probabilis, Clericum negotiatorem non teneri ſolvere gabellam, niſi fuerit ter monitus, ut deſiſtat à negotiatione. Doctores pro hac ſententia refert Diana *p.1. tr.2. reſ.47. & p.3. tract.1 reſ.44. ubi verſ. notandum eſt*, docet ex Acugna in Decreto Gratiani *p.1. diſt.88. cap.2. nu.6.* ut perdat Clericus negotiator immunitatem gabellarum, requiri tres monitiones, & non ſufficere unam, quæ inſtar trium ſit. Vide iterùm Dianam *p.3. tract.1. reſ.28.* Oppoſitum tamen docet Lezan. *tom.2. verb. Gabella ſub n. 19.*

972 Inter. 3. Clericus conducens agros alienos, teneturne ſolvere gabellam ex fructibus inde perceptis?

Reſp. Trullench. *in decal. tom.2. lib.7. c. 12. dub. 5. n.14. & cap.20. dub.19. n. 8.* putat, talem Clericum de rigore non poſſe dici negotiatorem, ac proindè non teneri ſolvere gabellam in caſu noſtro; ſed Bonac. *tom. 2. de reſtitut. diſp.2. q.9. punct.2 n.4.* oppoſitum docet; ait enim, quòd licèt Clericus non teneatur ad ſolvenda vectigalia emendo vinum, panem, & alia hujuſmodi, ad ſui, vel familiæ ſuſtentationem, & idem ſit, ſi vendat fructus perceptos ex propriis agris; tamen ſi eos percipit ex alieno agro, quem conduxit, & coluit per operarios, ſecùs dicendum eſſet, quia hoc eſt genus negotiationis vetitum Clericis. Verùm dato, quòd hoc etiam non ſit propriè negotiari, ut docet Trullenchus, attamen eſt expreſsè interdictum Clericis, ut patet *Can.1. & 3.21. quæſt. 3.* ut ex Vvigeres obſervat Diana *p.6. tr.7. reſ. 11.* ergo, &c.

973 Inter.4. Gabella à Clerico, vel Religioſis

giosis debita, potestne licitè peti coram Judice laico, ut ab ipso eam solvere compellantur?

Resp. Petendam esse coram Judice Ecclesiastico, docet Paulus Squillante *de privil. Clericorum cap.* 8. *dub.* 1. *nu.* 3. qui citat Bertachinum, Nattam, Carolum de Grassis, Surdum, Molfesium, & Dianam, qui Diana hanc sustinet sententiam *p.* 1. *tract.* 2. *ref.* 42. & *p.* 3. *tract.* 1. *ref.* 44. & plures rationes, & auctoritates refert. Undè dicendum est, non posse Judicem sæcularem compellere Ecclesiasticos ad solvendam gabellam, etiamsi in aliquo casu teneantur solvere illam. Nam ut docet etiam Bartholomæus à S. Fausto *in Specul. Conf. disput.* 33. *quæst.* 21. quando Clerici nolunt solvere, Judices Ecclesiastici debent illos ad soluendum compellere, & non sæculares. Vide Lezanam *tom.* 2. *verb. Gabella n.* 19. & 22. idem docentem.

974 Inter. 5. Quare Clerici, & Religiosi non tenentur soluere pedagia, gabellas, & vectigalia?

Resp. Quia non subduntur sæculari potestati, ideòque sunt immunes, & exempti à datiis, gabellis, vectigalibus, & aliis quibuscumque contributionibus, seu oneribus, tam realibus, quàm personalibus, & tam impositis, quàm imponendis à Principibus sæcularibus; nam hujusmodi tributa sunt signum subjectionis; & Ecclesiastici, ut dixi, non sunt subjecti seculari potestati. Ita Juribus, & Doctoribus relatis docet Lezana *loc. prox. cit. n.* 5. Vide Tamburinum *de Jure Abbat. tom.* 1. *disp.* 15. *q.* 21. *n.* 3. & 4. & *in tit.* 180. *de Regular. seu Religiosis ad Inter.* 68.

TITULUS C.

De Gaudiis de morte Alterius.

Vide tit. de Desider. Inter. 7.

975 INter. 1. Peccatne mortaliter, qui dicit: Si Cajus moreretur, ego maximè gauderem?

Resp. Certò mortaliter peccat, quia desiderat ei malum absque ullo bono motivo, ut suppono Bonac. *de matrimon. quæst.* 4 *pun.* 9. *n.* 26. Vide etiam ad Inter. sequentem.

976 Inter. 2. Sempronius optabat mortem Titii, qua secuta, etiam gavisus est valdè, non ut malum proximi, sed quatenùs consecutus est quoddam emolumentum; commisitne peccatum mortale Sempronius, vel tantùm venialiter peccauit?

Resp. Castropalao *tr.* 6. *disp.* 4. *pun.* 1. *nu.* 11. cui astipu'atur Dian. *par.* 3. *tract.* 9. *resolut.* 84. asserit, minimè peccasse mortaliter, ex eo quia ipsius non fuit desiderium, & gaudium de malo Proximi, sed tantùm de bono inde ei secuto: Verùm alii communiter contrarium docent, teste Navarr. *in man. cap.* 15. *nu.* 10. quia charitas obligat præferre vitam proximi divitiis, & emolumento temporali; & ita est omninò tenendum, cum opinio Castropalai profligata fuerit in Decreto Innocentii XI. ex quo patet, talem propositionem, quæ est 13. inter damnatas, nullam habere probabilitatem, sed scandalosam ut minimum esse.

TITULUS CI.

De Gula.

977 INter. 1. Qui comedit, vel bibit solùm propter delectationem, quam secum affert potus, aut ipsa comestio, peccatne, vel non?

Resp. Certò, & indubitatè peccat, saltem venialiter, quia comestionis, vel potionis finis, & ordo à natura institutus, non est delectatio, quæ habetur ex cibo, & potu, sed sustentatio naturæ: Qui autem comedit non propter sustentationem vitæ, sed propter solam voluptatem, pervertit finem, & ordinem naturæ, ac proindè peccat, saltem venialiter; Quæ ratio est D. Thom. 2. 2. *quæst.* 141. *art.* 6. quem solum totum perlege, & non pœnitebit legisse. Ideòque dicendum est in casu nostro, quòd peccet saltem venialiter. Vide Victoriam *in Summ. de matrim. n.* 252. Nec aliter affirmari potest, cum sit reprobatum ab Innoc. XI. in suo Decreto edito ann. 1679. & est propositio 8. inter alias ab eo damnatas, maximè si comedit, & bibit usque ad satietatem ob solam delectationem. Undè non est audiendus Sancius, quem refert Dian. *par.* 3. *tr.* 5. *ref.* 6. qui asserebat, comedere, vel bibere absque necessitate, ob solam voluptatem captandam, nullum esse peccatum.

978 Inter. 2. Peccatne mortaliter, qui edit, & bibit usque ad vomitum?

Resp. Diana *par.* 5. *tr.* 13. *ref.* 40. tenet cum Jo. Henriq. quòd non peccet mortaliter, sed venialiter tantùm. Similiter non audet peccati mortalis damnare Layman *lib.* 3. *sect.* 4. *nu.* 2. Mihi tamen videtur peccare mortaliter, dummodò voluntariè, & advertenter hoc faciat, & graviter obsit valetudini. Nam licèt gulæ peccatum, ut docet S. Thom. 2. 2. *qu.* 148.

q.148.*art.*1. ex suo genere non sit mortale; tamen quando scienter ex voluptate comeditur usque ad vomitum, vel bibitur usq; ad ebrietatem, est peccatum mortale. Vide Sylvest. *verb. Gula sub n.*2. ubi dicit, semper esse mortale: Idem docent Angelus, & alii recentiores relati à Molfesio *tract.*8.*c.*8. *n.*170. quos tamen ipse non sequitur, citans pro se Cajetanum, Nav. & Reginaldum: sed nostram sententiam tenet etiam Armilla *verb. Gula n.*3.

TITULUS CII.

De Hæresi, & Hæreticis.

*Vide tit. de Defid. Int.7. tit. de Dub. Int. ult. tit. de Eccl. Immun. Int.*33. *tit. de Episc. &c. Int.*22. *tit. de Excomm. ad quæst. tit. de Ignor. Int.* 18. *& ad q.*2. *&* 3. *tit. de Infam. Int.* 2. 8. *tit. de Irreg. ad q.*3. *tit. de Jubil. ad q. tit de Laic. Int. ult. tit. de lib. prob. Int.*1. 2 3. 4. 5 6. *tit. de Parv. mat. Int. ult. tit. de Præl. Reg. Int.*33. *tit. de Sigil. Confess. Int.*19.

979 INter. 1. Quid est Hæresis?

Resp. Est error voluntarius contra aliquam Fidei veritatem, cum pertinacia assertus ab eo, qui fidem receperit. Ita docent Doctores communiter. Vide Bonac. *de Cens. disp.* 2. *q* 5. *pun.*1. *num.*1. Dianam *par.*4. *tr.*7. *res*6. & alios *in verb. hæresis*.

980 Inter. 2. Si quis errat circa res fidei culpabiliter, sed non pertinax, estne censendus hæreticus?

Resp. Bonac. loco supracit. asserit, quòd non sit censendus hæreticus, & optimè dicit; nam nulla hæresis est sine pertinacia, & hoc clarè habetur *ex cap. Dixit Apostolus* 24. *qu.* 3. *cap. in Ecclesia, eadem quæst. & causa*, & patet expressè *in Clem. unica de Summa Trinitat. & fide Catholica*; & etiam colligitur ex aliis Juribus, *ut ex cap. Damnamus de Summa Trinitate, & cap. cum contumacia de hæret.* & docet S. Thom. 2. 2 q. 11. *art.* 2. *ad* 3. Tolet. *lib.*1. *cap.* 19. *nu.* 2. & est communis sententia.

981 Inter. 3. Quænam pertinacia requiritur ad hoc, ut quis censeatur hæreticus in utroque Foro?

Resp. Communis Theologorum opinio asserit, ad pertinaciam sufficere, quòd sciens quis, aliquid esse de fide, deliberatè illud non credat; seu ut quis animadvertat, suam opinionem esse contrariam sensui Ecclesię Cath & tamen neglecta authoritate Ecclesiæ persistit in sua opinione. Ita tradunt Cajetanus 2. 2. *qu.*11. *art.*2. Layman *lib.*2, *tract.*1, *cap.*13. *n.*2. Castropalao *tom.* 2. *tract.*4. *disp.*3. *punct.* 2. *n.*1. Valentia *tom.*3. *disp.*1. *q.*11. *pun.*1. Azorius *tom.*1. *lib.*8. *cap.*9. *quæsito* 1. Sanchez *in Summa tom.*1. *lib.* 2. *cap.* 7. *num.* 4. & alii multi apud Dianam *part.* 4. *tract.* 7. *resol.* 36. Vide etiam Cajet. *in Summ. verb. hæresis*. Et licèt quidam dicant, minimè esse hæreticum pertinacem, saltem in foro externo, qui priùs non fuerit admonitus; tamen recedendum non est à communi sententia, quæ docet, non solùm in foro animæ, sed etiam in foro externo posse decerni pertinaciam sine aliqua pręvia monitione; undè rectè Lorca *in* 2. 2. *D. Thom. quæst.*11. *art.*2. *disp* 41. *num.* 8. sic habet: Per se, & ex natura rei non est necessaria admonitio, ut homo hæreticus sit pertinax; nam in his, quæ manifesta sunt, qui errat ex electione, & deliberatè, etiamsi à nullo speciatim admonitus sit, & priusquam admonitus sit, pertinax est hæreticus. Vide Dianam *loc. cit.*

982 Inter. 4 Cajus in angulo domus, nullo præsente, & submissa voce dixit hæresim, & quod dixit, pertinaciter tenet; potestne simplex Confessarius eum absolvere, si pœnitens factus, ad Confessionem accesserit?

Resp. Non potest Confessarius quilibet eum absolvere; nam ipse Cajus, ut hæreticus externus, contraxit excommunicationem in Bulla Cœnæ contra hæreticos latam. Cajet. *in sum. verb. Hær.* Sylv. *in sum. ver. excom.*7. *§* 3. Tolet. *lib.*1. *c.*19. *n.*4. & alii commun.

983 Inter. 5. Possuntne Episcopi, & Prælati Regulares absolvere suos subditos ab hæresi externa occulta? & quid de Inquisitoribus dicendum est in hoc casu?

Resp. Quòd non possint Episcopi, jam satis me explicavi in tit. 83. de Episcopatu, & Episcopis ad Int 22. & ita tenendum est omninò. Ita etiam dicendum est, non posse Prælatos Regulares absolvere suos Subditos, (excepto articulo mortis) ab hæresi occulta, vigore privilegiorum, ut asserit Baunius *in Theologia Morali part.* 2. *de cens. disp.* 3. *tract* 2. *qu.*26. quem refellit Diana *part.*8. *tract.* 7. *resolut* 50. asserens Decretum Sacr. Congreg. sub Clemen. VIII. anno 1602. quo prohibetur Regularibus cujusvis Ordinis Prælatis, ut nec intra, vel extra Italiam in vim privilegiorum, aut confirmationis ejusmodi, possint quemquam absolvere à casibus in Bulla Cœnæ Domini, aut Ordinario loci reservatis, quale Decretum, quod per extensum refert Diana ubi supra, fuit approbatum ab eodem Clem. VIII. mandavitque ab omnibus, ad quos pertinet, inviolabiliter observari. Vide Lezanam *tom.* 1. *par.* 1. *cap.* 18. *numer.* 38. &

Passerin. *de Elect. can cap.*26. *à n.*51. efficacissimè probat, nec Prælatos Regulares, nec Episcopos posse his temporibus suos subditos validè absolvere ab hæresi, & ab aliis casibus in Bull. Cœnæ. *Vide in tit.*6. *ad qu.* 1. Revocentur quoque in memoriam propositiones 3 & 4. damnatæ ab Alex. VII. Undè nec Episcopus, nec Inquisitores possunt ab his casibus absolvere quemquam, ut observat etiam ipse Diana loco cit. qui se explicat, dum alicui videbatur contrarium docuisse *part.* 1. *tract.* 5. *resol.* 3. sic inquiens: Cum dixerim, posse Inquisitores ab hæresi absolvere, intellexi secundum Fræiram à me adductum, de Inquisitoribus Hispaniæ; secùs autem de nostris: & ita me intellexit novissimè Carena. Hactenùs Diana. Idem docet Bonacina *de Cens. disp.*2. *q.* 5. *punct* 2. *n* 11. loquens de Episcopis, & alii penes Lezanam *tom.*2. *verb. Hæresis nu.*12. ubi loquitur tam de Episcopis, quàm de Inquisitoribus.

984 Inter. 6. Quid facere debet ille, qui fuit hæreticus occultus, ut possit absolutionem impetrare? Et interim an possit celebrare, si est Sacerdos, vel communicare, si sit Laicus?

Resp. Quia non potest, ut dixi in præcedenti Resp. absolutionem obtinere, nec ab Episcopo, nec ab Inquisitore; ideò veniat Romam ad Summum Pontificem, vel saltem mittat Romam Epistolam ad Cardinalem, majorem Summi Pontificis Pœnitentiarium, & scribat eo modo, quem tradam in fine hujus operis. Et interim dum talis expectatur facultas, si Sacerdos sit, celebret, vel si Laicus, communicet, si periculum sit infamiæ, aut scandali; nam à quocumque Confessario poterit pro tunc indirectè absolvi ab hæresi, & directè ab aliis peccatis; & in tali casu observare potest ea, quæ de occulto excommunicato docentur à me *in tit.*194. *de Sacramento Eucharistiæ*, *ad Inter.* 5. & docet etiam Navar. *cap.*27. *n.*239. Henriquez, & alii, quos sequitur Diana *part.*1 *tract.*5. *res.*4 Vide iterùm Dianam *part.* 7. *tract.* 2. *res.* 13. *vers. Notandum est*, ubi concordantes adducit. Et tandem vide ea, quæ docet Dicastillus apud ipsum Dianam *part.*11. *tract.*8. *res.*2. quæ sententia mihi non placet: Sed dico quòd licèt adsit legitimum impedimentum adeundi Papam pro absolutione, veram sententiam esse, non posse hæreticum occultum ab ullo alio absolvi; ideò scribat, ut dixi, ad Sac. Pœnitentiariam, aut roget Parochum, vel alium Confessarium, ut pro eo scribat. Vide Granadum *in* 2.2. *D. Thom. controv.*1. *tr.* 15 *disp.*16. *sect.*4. *n.*18. apud Dianam *part.* 4. *tract.*3. *resol.*232. & præsertim Serra *in* 2.2. *D. Thom. q.*11. *art* 4. & Lezanam *tom.*2. *verb. Casus reservati n.*24. Sed ad id quod dixi de scribendo ad Summum Pœnitentiarium, adverte, hunc habere facultatem absolvendi hæreticum externum occultum, solùm in casu, quo actus externus licèt factus fuerit coram aliis (nullus tamen ad talem actum advertit) vel in aliis casibus, in quibus non est necesse complices, vel conscios denuntiare, scilicet quando iidem complices, vel conscii mortui sunt, seu sunt ex regionibus palam infectis, & in illis degunt; secùs autem si ex illis regionibus essent, in quibus viget auctoritas S. Officii, ut ex Bulla super facultatibus M. Pœnitentiarii, §. *Eos tamen, &c.* expressè constat.

985 Inter. 7. Confessarius simplex potestne absolvere Titium, qui solùm mentaliter habuit errorem in intellectu cum pertinacia?

Resp. Si Titius sit ad cor reuersus, & cognoscat errorem, eumque detestari firmiter promittat, cum proposito non peccandi de cætero, utique poterit simplex Confessarius eum absolvere, quia hæreticus mentalis, ut fuit Titius, non incidit in excommunicationem; nam Ecclesia non judicat de occultis, ideò nec punit actus internos. Tolet. *lib.* 1. *cap.*19. *num.* 3. Diana *part.* 4. *tract.* 4. *resolut.* 240. & est communis sententia. *Vide dicta in tit.*83. *de Episcopatu, & Episcopis, ad Inter.*12. *in fine.*

986 Inter. 8. Ad hoc, ut hæreticus in foro interno incurrat excommunicationem Papæ reservatam, quid requiritur, & quid de foro exteriori dicendum est?

Resp. Dico, quòd in foro poli, seu conscientiæ, tria requiruntur, primum, ut habeat errorem in intellectu, 2 cum pertinacia, 3 ut ejus incredulitas subjaceat humano sensui, & non sit purè mentalis. Ita docet Diana *part.*1. *tract.*5. *resol.*1. *in princ.* Sed quoad forum externum, etiamsi non haberet errorem in intellectu, tamen si aliquid perpetraret, quod posset in suspicionem hæresis devenire, ex indiciis etiam levibus, ab Inquisitore, aut Episcopo puniretur tanquam hæreticus, quia ex signis externis prudenter possunt, & debent præsumere peccatum hæresis. Diana *loc. cit.* & alii.

987 Inter. 9. Potestne simplex Confessarius absolvere Cajum, qui coram aliquibus seriò, & pertinaciter asserebat, Christum non esse risibilem?

Resp. Nequaquam potest ipsum absolvere, quia ut hereticus externus contraxit excommu-

municationem in Bulla Cœnæ contra hæreticos inflictam; qui enim negat propositionem quæ evidenter deducitur ex una propositione de Fide, & altera naturali, est hæreticus; & quia Christum esse risibilem deducitur ex una propositione naturali, scilicet, Omnis homo est risibilis, & ex alia de fide, nempè Christus est homo, & consequenter risibilis: ideò Cajus, ut hæreticus excommunicatus; licèt sit ad cor reversus, non potest à quolibet Confessario absolvi. Vide Bonac. *de censur. disp. 2 qu 5. pun. 1. n. 5.* qui refert Sanch. & alios multos recentiores. Vide etiam *in hocmet titulo ad Inter. 4.*

988 Inter. 10. Qui dicit, & credit, nullum extare præceptum largiendi eleemosynam sub mortali, potestne à quolibet confessario absolvi?

Resp. Minimè, quia est hæreticus, qui hoc pertinaciter credit; siquidem eleemosyna est in præcepto, & obligat aliquando sub pœna peccati mortalis, ut deducitur ex pluribus Sacræ Scripturæ locis; & ita rectè docet Tolet. *lib. 9. cap. 35. num. 1.* & est communis Catholicorum sententia. Siquidem ex præcepto divino, & naturali tenentur per eleemosynam succurrere proximo, ut rectè probat Bonac *de præcept. decal disp. 3. q 4. pun. 6. n. 2.*

989 Inter. 11. Qui dicit non esse licitum jurare, & hoc pertinaciter credit, potestne à quocumque Confessario absolvi?

Resp. Non solùm mortaliter peccat, sed etiam est hæreticus, qui pertinaciter id credit; nam est contra Sacram Scripturam credere juramentum esse malum, & nunquam licere. Patet ex Deuteronomio *cap. 6. Psalm. 62.* ubi dicitur, *Laudabuntur omnes qui jurant in eo*, & ex aliis Scripturæ locis apud Valentiam *2. 2. disp 6. quæst. 7. punct. 3.* Vide D. Th. *2. 2. qu 89 art 2. & in 3. dist 39. art. 2.* Navar. *in man. cap. 12. nu. 4.* Ergo non potest à quolibet Confessario absolvi, licèt sit ad cor reversus dictus peccator.

990 Inter. 12. Qui usuram asserit non esse peccatum, potestne à quolibet Confessario absolvi?

Resp. Si pertinaciter ita tenet, & asserit, nequaquam potest absolvi, quia est hæreticus, & per consequens excommunicatus; nam asserere usuram non esse peccatum, est contra doctrinam universalis Ecclesiæ, ut docet Sylv. *verb. Hæresis 1. quæst. 4.* & assignat rationem, cur sit hæreticus, dicens, quòd non solùm hæreticus est malè sentiens de articulis Fidei, & Ecclesiæ Sacramentis; sed etiam qui perversum habet dogma, vel falsas, aut novas opiniones gignit contra doctrinam Ecclesiæ. Vide jura ibi cit.

991 Inter. 13. Hæretici, vel Apostatæ à fide, quando sunt occulti, incurruntne irregularitatem? & posito, quòd sic, possuntne ab Episcopo dispensari?

Resp. Dicunt quidam, quòd licèt sint eo ipso excommunicati in Bulla Cœnæ, tamen irregularitatem non incurrant. Ita expressè docet Diana *par. 4. tract. 2. ref. 49. & in summ. verb. irregularitas ex delicto, sub num. 27.* cum Filliucio, & Azorio; idem tenet Mendo *Epit. Opin. moral. verb. Irregularitas numer. 18.* & pro se citat Sotum, Medinam, Cordubam, Cornejum, Sayrum, Sà, Avilam, & Dian. quibus ego addo Andream à Matre Dei *in cursu Theol. moral. tom. 2 tract. 10 cap 7 pun. 8. n. 79* qui allegat alios, & hanc sententiam probabilem vocat Bonac. *de censur. disp. 7. q. 3. punct. 6. num. 2.* Et ratio horum est, quia nulla irregularitas contrahitur, nisi sit in jure expressa, ut habetur *ex cap. Is, de sent. excomm. in 6.* Sed nullo jure habetur præfatos esse irregulares, quando sunt occulti: Ergo &c. Nam hæretici, & Apostatæ à fide, quando publici sunt, ideò fiunt irregulares, quia eo ipso efficiuntur infames ratione notorietatis criminis; at infamia non contrahitur, quando delictum est occultum: ergo minimè censendi sunt irregulares, si erunt occulti. His tamen non obstantibus, sententia affirmativa est probabilior, & sequenda, & illam amplectitur, præter Bonac. *loco cit.* Thesaurus *in praxi part. 2. verb. Hæresis exter. cap. 1 nu. 1.* Leander *part. 5. de Irregul. tract. 2. disput. 24. quæst. 2.* & Sacra Pœnitentiaria Romana. Verum est tamen, quòd Episcopus potest cum eis dispensare, licèt ab excommunicatione eos absolvere nequeat. Ita Mendo, & Leand. *locis cit.* Bossius à Jubileo *sect. 1. cas. 10. §. 8.* Diana *part 7. tr. 2. ref. 25.* & alii communiter.

992 Inter. 14. Propter hæresim incurriturne irregularitas, si fuerit occulta; & potestne Episcopus super illam dispensare?

Resp. Docui *in Responsione ad Inter. antecedentem*, affirmativam sententiam tanquam probabiliorem esse tenendam, & iterùm eam doceo cum Doctoribus, quos citat Diana *part. 9 tract. 15 ref. 24.* Nec sententia declaratoria requiritur ad irregularitatem, nam ipso jure incurritur. Ita etiam docui ibidem, posse Episcopum super illa dispensare, & hoc etiam nunc assero cum ipso Diana, quia Bulla Cœnæ tantùm revocat facultatem absolvendi ab excommunicatione, quæ ob hæresim contrahitur at de dispensatione nullum verbum facit, & sic non est facienda deductio ex una ad alteram. Vide ipsum Dianam *loco*

tit. & p. 7. tract. 2. *res.* 25. qui alios id asserentes refert. Vide etiam Bonac. *de cens. disp.* 7. *q.* 3. *punct.* 7. *n.* 3.

993 Inter. 15. Hæreticus non denunciatus potestne Ecclesiastica sepultura privari; & si in Ecclesia sepeliatur, polluiturne Ecclesia, & quam pœnam incurrit hæreticum sepeliens?

Resp. Quoad primam partem dico, quòd non desunt Doctores asserentes, hæreticum non denunciatum, præsertim si notorius non sit, posse tradi sepulturæ sacræ. Doctores id asserentes refert, & sequitur Lezana *tom.* 4. *consf.* 49. *n.* 22. *& seqq.* alios citat Diana *part.* 9. *tract.* 8. *resolut.* 1. Ipse tamen cum Filliucio, & Trullench tenet, ut Hæreticus sit privatus Ecclesiastica sepultura, necessarium non esse, ut sit nominatim denunciatus; sed satis esse manifestè constare ipsius hæresim, quia hoc specialiter cautum est in hæreticis propter criminis notorietatem: tamen debet ita notoriè decedere, ut nulla tergiversatione ejus malitia celari possit, aliàs privari non debet sepultura Ecclesiastica Verùm si, non obstante notorietate, quis illum in loco sacro sepeliret, excommunicationem incurreret, & suspectus de hæresi redderetur, ut habetur *ex cap. Quicumque de hæreticis in* 6. & ibi Glos. Quod autem pertinet ad secundam partem quæsiti, nempè si Ecclesia, in qua sepelitur hæreticus non denunciatus, remaneat polluta, dico cum communi, quòd non; quia Ecclesia non polluitur, nisi per sepulturam excommunicati vitandi, ut rectè probant, aliis citatis, Diana, & Lezana *ubi suprà.* Et ratio est, quia non debemus communicare mortuo, cui non communicamus vivo; ideòque non debemus celebrare Missas, & divina officia, ubi ille jacet mortuus, & tumulatus, sicut non debuimus celebrare, ubi ille extitit vivus. Secus autem dicendum est de excommunicato non denunciato, cum quo possumus communicare in vita, & in morte, ut patet ex Concilio Constantiense, quod incipit, *Ad evitanda.*

994 Inter. 16. Quinam sunt, qui tanquam hæretici debent condemnari propter expressam Dæmonis invocationem, aut ex pacto expresso inito cum illo?

Resp. Quoties quis latriæ, vel duliæ cultum Diabolo exhibet ad divinandum, aut aliquod sortilegium, seu maleficium perpetrandum, ut dicam, *infrà in tit.* 215. *de Superstitionibus*, *ad Inter.* 17. est de hæresi vehementer suspectus, & tanquam hæreticus est denunciandus Inquisitoribus, & ab ipsis potest, & debet puniri. Nam vanæ observationes, sortilegia, & divinationes, quæ fiunt cum pacto expresso cum Dæmone, hæresim sapiunt manifestam, ut docent Doctores communiter. Undè quoties in divinationibus, sortilegiis & aliis superstitiosis actibus latriæ, cultus Dæmoni exhibetur, eidem thura adolendo, sacrificia offerendo, candelas accendendo, genua flectendo, prostrationes faciendo, preces effundendo, se illi devovendo, obedientiam promittendo, per certum Dæmonem jurando, laudes Dæmonum cantando, certis vestibus se induendo, per characteres, signa, & ignota nomina obsecrando, aves, aliaque similia animalia immolando, sanguinem ex se emittendo, est signum manifestum hæresis, & tanquam hæretici sunt puniendi, qui ita agunt; Imò sufficit ad hoc, ut quis Hæreticus censeatur, quòd solum cultum duliæ Dæmoni exhibeat. Vide Carenam *de Offic. S. Inquis. p.* 2. *tit.* 12. *§* 4. *n.* 28.

995 Inter. 17. Quid est abjuratio?

Resp. Abjuratio non est aliud, quàm recedere ab aliqua re cum Juramento de non redeundo ad illam. Diana *in Summ. verb. Abjurare nu.* 1. Undè abjurare idem est, ac penitùs renuntiare malum cum juramento, ut habet Glos. *in cap. Accusatus* 8. *in figuratione casus de hæreticis in* 6. Vel ut probat Navarr. *libr.* 5. *consf. tit. de hæret. consf.* 18. *nu.* 1. Abjuratio propriè loquendo, est recessio ab hæresi cum juramento de non redeundo ad illam; *& n.* 6. docet, duplicem esse abjurationem unam, quæ fit ad hoc, ut reus misericordiam consequatur, alteram verò ad hoc, ut suspectus de hæresi se purget, & innocentiam ostendat.

Quær. An Clericus, vel Sacerdos, qui lapsus est in hæresim, possit post pœnitentiam, & abjurationem, susceptos Ordines absque dispensatione exercere, & quis possit cum eis dispensare?

Resp. Certum est, quòd qui lapsi sunt in hæresim, vel Apostasiam à fide, sicuti eorum fautores, receptatores, & defensores, fiunt irregulares, ut patet *ex cap. Presbyteros dist.* 50. *cap. qui in qualibet, cap. Saluberrimum* 1. *qu.* 7. *& cap.* 2. *de hæreticis in* 6. ideò omninò indigent dispensatione, sed cum hac differentia, quòd Clericus potest dispensari ab Episcopo quoad usum Ordinum susceptorum, quia textus allati id ei permittunt: Quoad usum verò Sacerdotii in Sacrificio Missæ, solus Papa dispensare potest; nam Sanctarellus *in tract. de hæresi cap.* 25. *dub.* 1. *num* 3. & 6. Pegna *in Direct. Inquisit. part.* 3. *comment.* 175. asserunt B. Pium V. anno 1567. prohibuisse Inquisitori Generali Hispaniarum, ut non possit cum Sacer-

Sacerdotibus hęreticis pœnitentibus dispensare, ut Missam celebrent. Idem docet Suarez *de censur. disput.* 43. *sect.* 1. *num.* 6. Vide Lezanam *tom.* 3. *verb. Irregularitas sub nu.* 62. Dianam *part.* 4. *tract.* 2. *resolut.* 48. *§. Notandum*, & alios penes ipsos; & ita omninò tenendum esse puto, quia cum Celebratio Missæ sit res gravissima, videtur Pontifici Maximo reservata. Quare nec Episcopi, nec Inquisitores dispensare possunt quoad usum Sacerdotii in Sacrificio Altaris; benè tamen quoad usum inferiorum Ordinum susceptorum. Unde qui abjuravit hæresim, & de formali, non potest susceptos ordines absque dispensatione Episcopi, vel Papæ exercere, sed respectivè, ut dixi; nec audiendi sunt, qui oppositum docent. Vide igitur Armillam *verb. Irregularitas num.* 83. Emman. Sà *verb. Hæresis nu.* 5. *in addit.* & iterùm Dianam *part.* 4. *tract.* 4. *res.* 38.

TITULUS CIII.

De Homicidio.

Vide tit. de Confessar. Inter. 20. *tit. de Deb. ex Contract. Inter.* 3. *tit. de Defens. bon. temp. tit. de Defens. bon. Inter.* 2. 3. 4. *tit. de Defens. pudic. Interr.* 1. *tit. de Defens. vit. prox. Interrogat.* 1. 2. *titul. de Duell. Inter.* 5. *tit. de Eccles. Immun Inter.* 7. 9. 10. 11. 12. 13. 14 18. 20 21. 22. 23 24 33. *titul. de Eccl pollut. Inter.* 8. 9. 10. 12. *tit. de Eleem. Inter.* 4. 5. *tit. de Excomm. ob Cler percuss. Inter.* 11. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. *tit. de Infam. Int.* 3. *tit. de Injust. Inter* 1. *tit. de Irregul. Inter.* 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 21. 22. *tit. de Mandat. Int.* 1. 3. 4. *tit. de Paroch. Inter.* 11. *tit. de Peccat. Inter.* 19 20. 26. *tit. de Pœn. Inter.* 8. *titul. de Puer. Inter.* 7. *titul. de Rest. damn. Inter.* 5. 6. *tit. de Revel secr. Interrogat.* 3. *tit. de Satisf. pœn. Interrogat.* 12. *tit. de Val. Sacram. Matrimon. Interr.* 8. 9. 10. *tit. de Uxor. Inter.* 3.

996 INterrog. 1. Quodnam dicitur homicidium proditorium, quod privat immunitate Ecclesiæ?

Resp. Illud dicitur homicidium proditorium, quando occisus non potuit præcavere, vel quia nulla inimicitia, aut rancor præcesserat inter ipsum, & proditorem, vel quia cum ipso amicitiam simulabat, vel tandem quia dolosè seductus fuit, ut occideretur. Unde qui alterum, cui se tamquam socium, & amicum in via adjunxerat, nulla rixę causa interveniente, occidit, est proditor, nec immunitate Ecclesiarum gaudet. Bonacin. *de Legibus*, *disp.* 3. *quæst.* 7. *pun.* 6. §. 3. *num.* 2. & 3. Lezana *tom.* 2. *verb. Immunitas Eccles. numer.* 12. Diana *p* 1. *tr.* 1 *res.* 5. & alii communiter.

997 Inter. 2. Qui ratum habet homicidium nomine suo factum, contrahitne irregularitatem ex homicidio provenientem?

Resp. Minimè, quia hoc jure cautum non est, sicut de excommunicatione contra illum, qui ratificat necem in personam Clerici nomine suo factam; & sic non solùm incurrit irregularitatem, sed neque cæteras juris pœnas. Dian. *p.* 4. *tr.* 2. *res.* 13. & alii ab ipso relati, licèt Navar. *cap.* 27. *num sub num.* 233. & alii apud Dian. loc. cit *oppositum teneant*.

998 Inter. 3. Estne censendus reus homicidii Pater, vel dominus, qui injuriam ab aliquo recepit, & dixit filio, aut famulo: Domum ne redeas, donec aliquid novi de te audiam?

Resp. Si filius, aut famulus hoc audito, occidit eum, qui Patrem, vel dominum injuriis affecit, certissimum est, Patrem, vel dominum esse reum homicidii, & irregularitatis: & ratio est, quia censetur tacitè mandasse homicidium filio, vel servo suo. Est communis sententia, teste Bonacin. *de irregul. disp.* 7. *quæst.* 4. *punct.* 8. *num.* 16. Imò si tale homicidium sequatur in personam Clerici, non solùm irregularitatem, sed etiam excommunicationem incurrit, ut communis sententia docet.

999 Interrogat. 4. Licetne marito occidere Uxorem, aut Patri filiam adulteram?

Resp. Occidere in adulterio deprehensam uxorem, vel filiam, itemque adulterum, in foro conscientiæ non licet. Navar. *in man cap.* 15. *nu.* 4. *verb. Addimus item*, Emmanuel Sà *verb. Homicidium n.* 14. Bonac. *de Restit. disp.* 2. *qu. ult. sect.* 1. *pun.* 2. *n.* 5. & alii plures penes ipsum. Vide quæ *dicam tit.* 89. *Int.* 21. de excommunicatione ob Clerici percussionem. Imò nota, esse excommunicatum, qui dicit, & defendit non peccare maritum occidentem propria auctoritate uxorem in adulterio deprehensam; nam est propositio 19. damnata in Decreto Alexandri VII. emanato anno 1665. Si quidem mortaliter peccat, nisi tradatur illi à Judice occidenda juris ordine servato. Sà, ubi suprà num. 13. Bonac. ibidem, & dummodò id faciat non ex odio, sed zelo justitiæ. Vide Toletum *lib.* 5. *cap.* 6. *nu.* 10. *in fine, & num.* 13. & ea, quæ dicam *in tit.* 228. *de Validitate Sacramenti Matrimonii ad Inter.* 8.

1000 Inter. 5. Estne licitum marito secundum jus civile occidere uxorem in adulterio deprehensam?

Resp.

Resp. Cassianus à Sancto Elia *in Arbor opin. moral. verb. Adulterium §. 1. num.* 19. asserit, quòd secundùm Jus Codicis non datur Marito facultas occidendi conjugem, sed adulterum, & quòd uxorem accuset. Imò adulteram uxorem occidens amittit bona, quæ ob adulterium lucratus fuisset, & etiam tenetur ad damna hæredum ipsius occisæ, ut docet Victorellus in addit.ad Emmanel Sà *verb. Homicidium sub numer.*14. Sed vide infrà *in titul,* 185. *de Restitutione accepti*, *ad Interrog. ultimam*.

1001 Inter.6. Estne licitum occidere falsum accusatorem, falsosque testes, à quorum falsa accusatione,&testimonio apud Judicem tibi imminet vitæ, vel famæ jactura; ac etiam Judicem, à quo inquam tibi metuis capitis sententiam?

Resp. Bannes 2. 2. *quæst.* 64. *art.* 7. *dub.* 4. Sanchez *lib.*2. *moral. cap.*39. *nu.* 7. Petrus Navarrus, Rodriquez, & alii, dicunt esse licitum, modò alius modus se defendendi non suppetat, quia hæc non dicitur inuasio, sed justa defensio; nam vim vi repellere licet. Verùm ad hoc, ut quis licitè possit alium occidere in sui defensionem, duo præcipuè requiruntur. Primò, quòd occisio fiat in ipso actu defensionis, dum actu vis fit, & non ante, aut postquam vis facta est. Secundò, quòd servetur moderamen, quòd in casu nostro non seruatur, cum statim ad occisionem discedatur; ideoque jure merito tanquam falsum, & scandalosum reprobatum fuit oppositum ab Alexandro VII. anno 1665. & est 18. propositio inter ab eodem reprobatas. Vide Lessium *lib.*2. *cap* 9.*dub.*8.*nu.*47. ubi asserit, præfatam sententiam nunquam in praxi fuisse licitam, neque à Theologis admissam, & approbatam. Vide Gabriel à S. Vincentio *de remed. ignoran.disp.*12. *dub.*18. ubi soluit objectiones, Cabrinum *part.* 2. *cas.* 1. *annotat.*8 *num* 36.

1002 Inter 7 Licetne occidere falsum testem euntem ad testificandum falsum contra aliquem, ob quam attestationem pœna mortis puniretur innocens?

Resp. Non desunt Doctores affirmatiuam sententiam tenentes, ut videre licèt apud Dianam *part.* 3. *tract.* 5. *resolut.* 97. *& part.*5. *tractat.* 4. *resolut.* 7. Sed in hoc quidem errant, quia, ut docent Turrianus, Salonius, Corduba, Sotus, Sylvius, Malderus, & multi alii, dictus testis non potest dici inuasor, licèt contra jus faciat, falsum deponendo; sed non contra ordinem juris; est enim de ratione aggressionis, ut contra ordinem juris injuriam inferat, idest, propria auctoritate. Iste autem non propria auctoritate, nec ut priuata persona, sed per Judicem juris ordine seruato occidit, licèt iniquè: ergo non licèt eum occidere prætexu defensionis; nam oppositum, ut dixi in Responsione ad Interrog. antecedentem, fuit damnatum ab Alexandro VII. Vide igitur, præter Doctores, quos ibidem adduxi, Coninchum *de Actibus supernat. disp.* 32. *dub.* 2. *num.* 12. & Sylvium *num.* 2. 2. *D. Thomæ quæst.* 64. *art.* 7. *quæsito* 6.

1003 Inter 8. Estne licitum occidere innocentem ad postulationem inimici, qui minatur urbi excidium, nisi talis ei tradatur, vel occidatur?

Resp. Nunquam licet innocentem directè occidere, ut docet S.Thomas 2 2.*qu.*64.*art.*6. Tamen quia in casu prædicto non cooperatur directè, sed solùm indirectè, ad mortem innocentis; & ideò communiter docent Doctores licere Reipublicæ ad se liberandam tradere innocentem Tyranno, qui eum petit ad necandum, & non vult desistere ab obsidione. Imò tenetur se ipsum tradere Tyranno id postulanti pro salute Patriæ, si alia ratione salua esse non possit. Tolet. *lib.*5.*cap.*6. *num.* 5, *versic. Secundus est*. Et hoc etiam ei à Republica præcipi, & ad hoc cogi potest, quia bonum commune ita exigit. Cui autem si contumaciter resistat, an possit à Republica occidi, non conueniunt Doctores. Quidam enim affirmant, quia talis reverà non est ampliùs innocens, sed maximus nocens. Alii verò probabiliùs negant, ut videre licèt apud Bonacin. *de Restit. disput.* 2. *quæsito ultim. sect.*1.*punct.*7. *num.*1.Dian.*part.*5.*tract.*4.*res.*23. cum homicidium innocentis sit res intrinsecè mala, & ex objecto, consequenter peccaminosa; nam in Exodo *cap.*23. dicitur: Insontem, & justum non occides: ergo propriis manibus illum interficere non licèt; sed debet ab Urbe expelli, quod est actus ex sui natura indifferens, quo Tyrannus potest bebè uti, si Velit. Vide Molinam *tom.*4.*tract.*3. *disput.*10. *num.* 1. Quidquid in contrarium dicat Diana loco cit.in fine, dum putat, quòd possit occidi.

1004 Interrog. 9. Estne licitum occidere sagam, vel maleficum, si tollere maleficium nolit, quando non suppetit alia via?

Resp. Nullus priuata auctoritate potest maleficium occidere; quia occisio ipsius sagæ, aut malefici, non est medium ad illud maleficium tollendum; unde non valet illa regula Vim vi repellere licet: licebit tamen tunc verberibus illum, & metu mortis afficere, ut

ut maleficium tollat; nam hoc est uti jure defensionis, ut ab injuria cesset, dummodò tamen putetur posse maleficium soluere sine novo maleficio, dicam in titul. 215. de Superstitionibus, ad Interrogat. 6. & docet Cardinal. de Lugo *de justit. tom.* 1. *disputat.* 10. *sect.* 7. *numer.* 162. Sed hoc intelligendum est, quando non patet recursus ad Judicem, aut aliud remedium, & malefica, seu maleficus assiduè prosequitur in damno inferendo. Cæterùm cogi posse maleficum, & debere à Judice, docent Sanchez *lib.* 2. *moral. cap.* 41. *numer.* 24. & Suarez *tom.* 1. *de Relig. libr.* 2. *de Superstit. capit.* 18. *numer.* 7. & 8. teste eodem Cardinal. de Lugo loc. supra cit. Vide Dianam *par.* 8. *tract.* 7. *resol.* 53. Stephanum à S. Gregorio *ad Contract. lib.* 1. *cap* 8. *num.* 13.

1005 Inter. 10. Estne licitum occidere Tyrannum, qui tyrannicè gubernat Provinciam, vel Ciuitatem, & bona aliena usurpant.

Resp. Licèt, quòd occupantem tyrannicè possit quivis de populo occidere, si aliud non sit remedium, cum censeatur publicus hostis, quidam affirment: tamen quatuor conditiones requiruntur. Prima, ut non pateat recursus ad superiorem. Secunda, ut constet esse tyrannum titulo Imperii. Tertia, ut constet de voluntate saltem præsumpta Reipublicæ cupientis mortem. Quarta, ut non timeantur majora mala ab ejus successoribus. Cæterùm non licet homini priuato interficere legitimum Principem, qui solo regimine, & administratione est tyrannus, ut pluribus citatis, & de communi firmat Bonac. *de Restitut. disput.* 2. *quæst. ultim. sect.* 1. *punct.* 3. *num.* 1. 2. & 3. Quare in Concil. Constantiensi *sess.* 5. publicè damnatus fuit articulus iste: Quilibet tyrannus potest, & debet meritoriè occidi per quemcumque Vassallum suum, & Subditum, etiam per clanculares insidias, & subtiles blanditias, vel adulationes, non obstante quocumque præstito juramento, seu confœderatione, factis cum eo non expectata sententia, vel mandato Judicis cujuscumque. Ita refert Nicolius *in Flos. verb. Occisio nu.* 5. Vide etiam Emman. Sà *verb. Tyrannus*, & alios Summistas, & præsertim Dian. *part.* 5. *art.* 4. *res.* 21. & Tolet. *lib.* 5. *cap.* 6. *num.* 10.

TITULUS CIV.

De Horis Canonicis, & Officio Divino.

Vide tit. de Attent. tit. de Beneficiar. &c. Int. 13. 14. 15. 16. *tit. de Benef. plur. Inter.* 5. *tit. de Confess. Sac. Inter.* 21. *tit. de Dispens. Inter.* 10. *tit. de Excomm. &c. Inter.* 3. 4. & 5. *tit. de Infirm. ad quæst. tit. de matr. Int.* 1. *tit. de Peccat. Inter.* 6. *tit. de Prael. Reg. Int* 4. *tit. de Regul. &c. Int.* 9. 62. *tit. de Rest accept. Int.* 6. 7. 8. 9. 10. *tit. de Suspens. Int.* 5. *tit. de Verb. Inter.* 23.

1006 INter. 1. Qui recipit beneficium per simoniam, vel existens excommunicatus, aut irregularis, teneturne persoluere Horas Canonicas?

Resp. Sanchez *in Opusc. tom.* 1. *lib.* 2. *cap.* 2. *dub.* 73. *num.* 5. apud Dianam *part.* 9. *tract.* 9. *resol.* 22. *vers. nota hic obiter*, docet, non teneri, quia non habet titulum verum beneficii, nec facit fructus suos; & ita fuisse resolutum Salmanticæ à Patribus Societatis Jesu, testatur. Et benè advertit, quòd si hic deberet petere in tali casu revalidationem, & fructuum compositionem, si non recitavit, deberet etiam explicare illam conditionem in compositione, alias teneretur iterùm componere se de fructibus ob illam causam. Nota tamen, quòd licèt non teneatur recitare Officium divinum ratione beneficii, tenebitur nihilominùs ratione Ordinis Sacri, si quem haberet, prout est in confesso apud omnes scribentes.

200 Inter. 2. Clerici Sacris Ordinibus initiati, qui tempore Litaniarum, & Rogationum non intersunt Processionibus, quæ publicè fiunt, tenenturne privatim Litanias sub mortali recitare?

Resp. Dicunt quidam, cum quibus sentit Diana *pa.* 2. *tr.* 12 *res.* 42. non teneri sub mortali: sed hoc ab aliis non admittitur, & benè quidem; nam Litaniæ sunt pars diuini Officii eo die recitandi, & ob alias rationes, quas refert Bonacin. *de Hor. Canon. disput.* 1 *quæst* 3. *punct.* 2. *n.* 13. & ita docet etiam Suarez *in Relig. tom.* 1 *lib.* 4. *cap* 25. *nu.* 7. Tannerus in 2. 2. D. Thomæ *disp.* 5. *quæst.* 1. *dub.* 5. *nu.* 148. Gavantus *in comm. ad Rubr. Miss. tom.* 2 *sect.* 6. *cap.* 16. *nu.* 3. & Filliuc. *tom.* 2. *tract.* 23. *cap.* 8 *num* 243. Imò qui tenentur ratione beneficii persoluere Horas Canonicas, si hujusmodi Litanias, & preces nō recitant, tenentur etiam ad restitutionem pro rata Diuini Officii, saltem posita materia graui, ut docet ipse Bonacina loco cit. Vide quę dicam infra in hoc titul. ad Int.

11. in

11. in fin.& in tit.185.de Restitut accepti ad Inter. 7.

1008 Inter. 3. Religiosi professi, qui non habent Sac.Ordines, & Moniales, peccantne mortaliter, si non persolvant Horas Canonicas extra Chorum?

Resp. Dico, quod tam Religiosi professi, quàm Moniales deputatæ ad chorum, si à choro absunt, tenentur sub onere peccati mortalis, privatim horas Canonicas persolvere, etiamsi ex vi Regulæ, vel voti, speciale præceptum non habeant, quia consuetudo, quæ vim legis habet, ad culpam mortalem illos, & illas proculdubio obligat, ut concors Scholasticorum, & Canonistarum sententia docet, teste Peyr. *in comm.ad regul.Minim.c.ap.* 4 §.12.*quæst.*1.*nu.*3.& hæc est sententia communis, ut videre licet apud Dianam *par.*2.*tr.* 12.*res.*17.*& par.*9.*tr.*6.*res* 7 *& par.*10.*tr.*11.*resol.* 45. à qua non est recedendum: nec audiendi sunt qui oppositum tradunt; nam qui contra omnes loquitur, non benè loquitur, ut ait ipse Diana. Vide Bonac.*de hor.Can.disp.*1.*qu* 2. *pun.*2.*num.*1.*& seqq.*Emm.Sà *verb.Hor.Canon.sub num.*1.

1009 Inter. 4. Concionatores quotidiani, & Confessarii, qui per unum integrum diem, vel per plures dies defatigantur in excipiendis Confessionibus, excusanturne à recitatione horarum Canonicarum?

Resp. Dico primò, Officium Divinum cum sit maximè proprium Clerico in Sacris constituto, non esse prætermittendum, nisi gravi urgente necessitate, ut aliud fieri non possit. Urgens autem necessitas illa dicitur, si in aliquo, verbi gr. die festo, vel in obitu alicujus personę insignis esset concionandum. Si autem non sit talis necessitas, sed electio, puta, quia voluntariè concionator suscipit tale munus, excusari non potest, quia non necessitate, sed voluntariè impeditur, ac proinde volens hujusmodi munus, & officium, implicitè censetur velle omissionem Horarum Canonicarum; ideòque peccat mortaliter, si non persolvit Officium Divinum. Ita contra Bordonum cum Suarez *de Relig.to.*2. *lib.*4. *cap.* 28.*nu.*33 Filliucio *to.*2.*tr* 23.*cap.*9 *nu.*24 Persico *de Horis Can. cap.*12.*causa* 3.*dub.*1. *num* 5. & aliis, firmat Diana *p.*10 *tr.*11.*res.*32. Vide quæ dixi supra in tit. 40. de Concionatoribus, & Concionibus, ad Inter 5. loquens, an Concionator excusetur à jejunio. Dico 2. quòd ipse Bord.*in Consiliis Regul.tom.*2. *res.*70.*q.*6.*num.*18. licèt excuset Concionatores à recitatione Canonicarum precum, tamen non excusat Confessarios: & hoc rectè dicit; nam Confessarius, qui summo mane prævidet, ut toto sequenti tempore detinendus sit in Confessionibus audiendis, tenetur Officium anticipatè recitare, vel in nocte, cum Sacramentum pœnitentiæ solùm de die administrari possit, & soleat, præcipuè mulieribus ergo quoties viget obligatio præcepti recitandi Officium, & potest adimpleri, adimplenda est. Vide Bonac. *de Hor Can disp* 1 *quæst.*4.*pun.* 2. *num.*2. Concludendum est igitur cum Persico loco citat. quòd licèt Officium docendi, concionandi, & audiendi Confessiones, non sit alienum à Sacerdote, vel Religioso; si tamen propter incapacitatem personę non possit Officium recitare, ut illi muneri satisfaciat, peccet mortaliter, illud voluntariè suscipiendo.

1010 Inter. 5. Qui dubitat, an recitatio Divini Officii valdè nocitura si valetudini, quid facere debet in tali casu?

Resp. Dico, quòd debet Medicum consulere, quia ad ipsum pertinet judicium levitatis, aut gravitatis morbi; nam peritis standum est in rebus suæ peritiæ. Layman *lib.*4.*tr.*1.*cap.*6. *nu.*1.Bonac.*de Hor.Can.disp.*1.*qu.*6.*pun.*1.*num.*4. & alii, quos ipse citat, & sequitur. Verum est tamen, quòd fugiendi sunt Medici parùm timorati, & hujusmodi dispensationes facilè concedentes, ut in simili docet Lezana *tom.* 1 *part.*1.*cap.*12.*num.*29.cum Miranda, & Rodriquez.

1011 Inter.6. Si verò Medicus ipse dubitat an morbus gravis sit, vel levis, & an recitatio Officii Divini nocitura sit valetudini, vel non teneturne in tali casu ipse Ægrotus persolvere horas Canonicas?

Resp. Quidquid alii sentiant in hoc casu, mihi certò satis probabile videatur, non teneri, quia non debet se periculo grauis damni exponere. Ita Bonac.loco cit.nu.5. cui etiam subscribit Diana *par.*2.*tr.* 12.*res.*28. Tamen ad tollendos scrupulos, dico, quòd melius sit recurrere ad superiorem pro dispensatione, ut docent Filliuc. Malderus, & Villalobos apud Dian. loc. citat. Nam quando causa est dubia, Prælatus dispensando facit justam, prout de jejunio tradunt Navar.*cap.*22.*nu.*22. Lezana *tom* 3. *verb. Jejunium num.*12. Diana *in Summ.verb. Jejun.nu.*38.*& alii.* Imò ad dispensandum sufficit, putare causam esse rationabilem, ut inquit Emmanuel Sà *verb. Dispens.* *nu.*4 & ita Prælatus facilè dispensare potest, & subditus tuta conscientia illa dispensatione frui. Vide Dianam *par.*1. *tr.* 9. *res.*15. ubi idem docet.

1012 Inter. 7. Qui propter infirmitatem, vel aliam justam causam non potest recitare Ma-

Matutinum cum Laudibus, vel totum Officium, teneturne saltem illam partem recitare, quam commodè potest?

Resp. Rodriquez, Molfesius, Garzias, & alii penes Bonac. *de Hor.Canon. disp.*1. *quæst.*6. *pun.*2 *sub nu.*6.& alii apud Dian.*par.*2.*tr.*12.*ref.* 29.absolutè tradunt, non teneri, quia licèt Matutinum cum Laudibus non sit major pars Officii Divini, nihilominùs est pars illius præcipua. Unde qui non potest recitare Matutinum, & Laudes, potest autem reliquas Horas, ad nihil tenetur, quia major pars trahit ad se minorem: sic asserit Castropalaus allegatus per Dian.*par.*4.*tract.*4.*ref.*225. Vide etiam Dian.*par.*7.*tract.*11.*ref.*13. Verùm hæc opinio nullam habet probabilitatem, quia, qui totum Officium recitare nequit, saltem tenetur ad illam partem, quam commodè potest, ut rectè docet Suarez *de Rel tom.*2.*lib.* 4.*cap.*28.*num.*22.*&* 27.Lezana *de qq.Reg tom.*1. *par.*1.*cap.*12.*nu.*27.& alii: nec aliter affirmari potest post Decretum Innocent. XI. editum anno 1679. in quo fuit condemnata propositio 54. quæ sic asserebat: Qui non potest recitare Matutinum, & Laudes, ad nihil tenetur, quia major pars trahit ad se minorem.

1013 Inter. 8. Canonicus, vel Religiosus, qui tenetur choro assistere, satisfacitne præcepto recitandi Divinum Officium, si audiat socios canentes suam partem, & ipse suos versiculos submissâ voce recitet?

Resp. Certè satisfacit; nam ipse recitat suam partem, & communicat in parte sociorum communicantium sibi suam partem, quamvis ipse, submissè recitando, non communicet suam partem sociis.Ita docent Suar. *de Rel.tom.*2. *lib.*4 *cap.*12.*num.*6.*& seqq.*Navarr. *de Orat.cap.*10.*num.*47. Tabiena, Molfesius, Petrus Navarra, Lessius & Filliucius, quos refert, & sequitur Bonac.*de Horis Canon.disp.* 1.*quæst.*3. *punct.*2 *§.*1. *num.*16. & est communis sententia, teste Diana, *par.*2.*tr.*12.*ref.*33. *in princip.* Si verò ipse, saltem submissâ voce, suos versiculos non recitat, utique satisfacere non videtur. Verum est tamen, quòd licèt Canonicus, vel Beneficiarius hoc modo satisfaciat obligationi Divini Officii, tamen debito chori servitio non satisfacit, & consequenter nisi mediam partem distributionum percipere potest: sed vide Bonac. ubi supra num. 17. per totum, & Dianam loco citato.

1014 Inter. 9. Canonicus, vel Religiosus surdus, qui assistit choro, & cum aliis Divinum Officium recitat, satisfacitne obligationi recitandi Officium, si partem, quam alter chorus recitat, non potest percipere,quamvis attendat?

Resp. Duplex est Doctorum sententia, una enim affirmat, altera verò negat, & dicit non satisfacere, sed teneri supplere, & postquam suppleuerit, non solùm posse fructus beneficii percipere, verùm etiam distributiones. Rationes pro hac sententia refert Bonac.*de Horis Canon. disp* 1. *qu.*3.*punct.*2.*num* 20. Bordonus *in Conf.Regul.tom.*2. *ref.*77. *numer.*39. Cassianus à S Elia *in Arbor.opin.moral. verb. Audiens §.*4 *num.*39.*&* 43.& alii penes ipsos, & reuerà probabilis est ista sententia. Sed probabilis est etiam altera, quæ docet satisfacere, nec teneri supplere; nam verè canit cum aliis, ut suppono, & quòd non possit percipere,quæ ab aliis dicuntur, est per accidens,& per ipsum non stat,quin in choro recitet,quantum potest; alioquin nimis gravari videretur, cum per ipsum non stet,quin Horas Canonicas persolvat,quantum potest, & non videtur ad quidquam aliud ex rigore obligandus. Ita docet Suarez *tom.*2. *de Relig. lib.*4. *cap.*28. *num.* 18. Escobar à Corro, & Rocafulla, quos refert & sequitur Dian. *par.*9 *tract.*9. *resol.*28. Tamen primam sententiam puto probabiliorem in praxi. Vide Rotarium *de Exam. Cleric. cap.* 4. *sect.* 3. *num.*33.

1015 Interrogat.10. Quot Canonici, aut Regulares debent esse in choro pro cantandis horis Canonicis, ut suis satisfaciant obligationibus.

Resp. Debet adesse in Choro numerus competens, qui constituitur saltem ex quatuor; nam quatuor sufficiunt ad constituendum chorum, ut docet Carolus Magnus *in tract. de hor.Canon.cap.*56.*num.*24. quam sequuntur Bonac. *de hor. Canon.disp.*2 *quæst.*1.*pun.*2.*sub nu.* 1. Diana *par.*2.*tract.*12. *resol.*31.*in fin* & Lezana *tom.*2.*verb.Officium Divinum sub num.*7. Imò Diana *par.*6.*tract.*8 *resol.*12 *propè fin.* asserit ex Bordono *in Conf. Regul ref.*30. *quæst.*4. *num.*8. quòd in parvis Conventibus ad minus requiruntur quatuor pro cantandis horis Canonicis in choro; addens ex ipso Bordono, quòd ut plurimùm excusantur etiam quatuor, aut quinque residentes, ex eo quia obligatio, quam habent Regulares recitandi horas Canonicas in choro, non ita strictè obligat illos, sicut beneficiarios; quamquam ipse Diana ibidem testetur, nonnullos alios Auctores docere, Regulares, quando sunt quatuor in Conventibus parvis, teneri ad Divinum Officium persolvendum in Choro; & ita puto tenendum in praxi, & multò magis, si in

si in aliquo Conventu ex fundatoris voluntate, testamento, pacto, legato, eleemosyna, seu cappellania ad id se obligarunt. Nam licèt ibidem numerus quaternarius quandoque non reperiatur, ratione tamen pacti, vel promissionis tenentur juxta eorum possibilitatem suis obligationibus satisfacere sub pœna peccati mortalis, atque obligatione restitutionis, ut rectè docet idem Lezana loco suprà citato. Cæterùm in Conventibus, seu Monasteriis, in quibus nnmerus Religiosorũ competens adest, minùs quàm quatuor non satisfaciunt obligationi canendi horas canonicas in choro, quia *quatuor* constituunt chorum, & non duo, vel tres, ut dicunt quidam. Nam si quatuor sufficiunt ad constituendum chorum, ut dixi supra, sequitur profectò, quòd minùs quàm quatuor non sufficiant, licèt satis sint in parvis conventibus propter paucitatem Religiosorum ibidem existentium, ne supra vires graventur; & ita puto esse intelligendum Dianam *par.* 11. *tr.* 2. *resol.* 10. *propè fin. vers. Et tandem.* Denique notandum est, hanc obligationem, quam habent Religiosi, canendi quotidiè publicè in choro, esse sub onere peccati mortalis, ut de communi Theologorum sententia testatur idem Diana *par.* 10. *tract.* 14. *resol.* 3. sed vide in tit. 175. de Prælatis Regularibus ad Interrogat. 29.

1016 Inter. 11. Peccatne mortaliter, qui non recitat Officium Defunctorum die 2. Novembris.

Resp. Quilibet Sacris Ordinibus initiatus, vel obligatus ex alio capite ad persolvendas Horas Canonicas, peccat mortaliter, si præfata die 2. Novembris Officium Defunctorum non recitat; nam est Officium proprium illius diei: & ita docent DD. communiter, ut videre licet apud Dianam *par.* 4. *tract.* 4. *res. ult.* Imò ipse Diana *par.* 9 *tract.* 7. *res.* 29. probabiliter putat, omittentem Officium Defunctorum, & Officium octavæ Omnium Sanctorum, duo peccata committere, quia sunt diversa præcepta, utpotè de Officiis diversis. Dicit tamen, quòd si beneficiarius relinquat illa die Officium Defunctorum, non teneatur ad restitutionem, & assignat rationem, quam apud ipsum videbis; sed oppositum est tenendum. Vide *supra in hoc titulo ad Interrog.* 2. *& infrà in titul.* 185. *de Restitutione accepti, ad Inter.* 7.

1017 Inter 12. Peccatne mortaliter, qui, verbi gratia, recitat Primam ante Matutinum, aut Vesperas ante alias Horas, & non seruat ordinem ab Ecclesia præscriptum?

Resp. Emmanuel Sà *verb. Horæ Canon nu.* 14. sic inquit: Ordo Officii potest privatim ex causa mutari, nempè priùs dici, quod posteriùs dicendum est: quòd si sine causa mutetur mortale non est; est tamen peccatum veniale: Si autem ex justa causa facit, nullum peccatum committit, nec tenetur repetere, etiamsi absque causa non seruat ordinem ab Ecclesia præscriptum, quia adimplet præceptum quoad substantiam. Bonacin. *de Horis Canon. disp.* 1. *qu.* 3. *punct.* 4. *num* 2. Diana *part.* 2. *tr.* 12. *res.* 16. qui testatur de communi. Vide Toletum *lib.* 2. *cap.* 13. *nu.* 1.

1018 Inter. 13. Peccatne mortaliter, qui Divinum Officium recitat cum notabili interruptione inter Psalmos ejusdem Horæ, vel Nocturni, vel inter ipsos Psalmos?

Resp. Quidam dicunt peccare mortaliter, & præcepto Ecclesiæ non satisfacere, si notabilis, & longa fiat interruptio sine justa causa. Unde juxtà hanc sententiam, si nolit peccare, tenetur repetere Officium. Alii verò docent non peccare mortaliter, sed satisfacere præcepto Ecclesiæ quoad substantiam, sive ad longum, sive ad breve tempus interrumpat, & quamvis sine justa causa. DD. pro utraque parte referunt Bonac. *ubi sup. disp.* 1. *q.* 3. *punct.* 2. *§.* 1. *n.* 27. *& seqq.* &, Diana *par.* 2. *tract.* 12. *res.* 6. Et hanc posteriorem sententiam vocat Bonac. veriorem, & probabiliorem, & respondet ad objecta. Unde non audeo illam improbare. Verùm si absque justa causa fiat, non caret culpa veniali, nisi interruptio sit valdè modica. Vide ergo Bonac. ubi plura invenies ad hoc propositum.

1019 Inter. 14. Satisfacitne præcepto recitandi Officium Divinum, qui illud recitat dum se vestit, vel spoliat, vel ambulat, aspicit campum, aut dum faciem abluit, vel sternit lectum, aut mensam?

Resp. Ut Divinum Officium devotè recitetur, requiritur attentio, juxtà dicta *in tit.* 16. *de Attentione, ad Inter.* 1. *&* 3 qualis attentio est duplex, actualis, & virtualis. Actualis dicitur, quando actu advertit. Virtualis, cum incipit animo dicendi Officium, & attendendi, & posteà non mutat animum, quamvis non attendat. Ille autem mutat animum, qui advertit se non attendere, & vult adhuc ad alia advertere. Hinc fit, quòd non possit quis dicere Officium, & vacare aliis negotiis, quibus attentio aufertur, puta si inter recitandũ scribat, vel pingat, aut aliud legat, vel incumbat officiis, & rebus, quibus distrahi necesse est. Tamen quia ea omnia supradicta in

in hoc quæsito fieri possunt absque eo, quòd auferatur attentio ad Officium, cum non sint incompossibilia cum attentione interna, sequitur satisfacere præcepto, qui scit illas actiones facere posse sine distractione ab Oratione, vel non advertit se ab Oratione distrahi. Vide Sylvestrum *verb. Hora n.* 13. & 14. Tolet. *lib.*2. *cap.*13. *sub n.*6. Cajet. 2.2. *qu.* 83. *ar.*13. & præsertim Bonacin. *de Horis Canon. disp.*1. *qu.*3. *pun.*2. §.2. *n.*12. qui alios concordantes refert. Laudabile tamen est, ut quilibet se recipiat in aliquem secretum locum, aut Oratorium, ibique nihil aliud faciendo, Horas persolvat, ut cum attentione, & reverentia majore illas dicere valeat. Nota hìc, necessarium non esse, quando privatim dicitur Officium, illud nudo capite recitare, aut genuflexo, quamvis si fiat, decenter fieret, ut docent Toletus, Bonac. *ibid. pun.*6. *n.*1. & alii communiter.

1020 Inter. 15. Qui recitat unum officium pro alio, peccatne mortaliter, & satisfacitne præcepto recitandi Horas Canonicas? Et quid si hoc inadvertenter faciat?

Resp. Absolutè, & absque ulla limitatione repondet Dian. *par.*2. *tract.* 12. *resol.* 3. mutationem officii, etiam data opera, non esse peccatum mortale, quia per talem mutationem non violatur substantia præcepti, sed tantùm accidentaliter, & pro hac sententia alios id asserentes adducit. Verùm si hæc opinio esset vera, sequeretur illum non peccare mortaliter, qui recitat Officium valdè breve, relicto alio multo longiori proprio illius diei, puta si in die Palmarum recitaret Officium Paschale; sed hoc est falsum omninò, ut patet ex 6. propositione reprobata ab Alexand. VII. anno 1666. Ergo & id undè sequitur. Dicendum est igitur, mutantem spontè Officium unius diei in Officium alterius, peccare mortaliter, consequenter precepto non satisfacere: & ratio est, quia B. Pius V. præcepit officium dici juxtà formam ab ipso præscriptam, sed ad formam illam pertinet distributio officii ad tempora, festivitates, seu solemnitates, & dies: ergo tota illa forma de se sub præcepto cadit, & proindè qui voluntariè illam omittit, peccat mortaliter, & non adimplet præceptum. Ita pluribus relatis docet Bonac. *de Horis Can. disp.*1. *q.*3. *pun.*1. *n.*17. Cæterùm qui inadvertenter recitat unum Officium pro alio, non est opus omnia repetere, modò esset æquivalens in quantitate, vel ferè. Vide Suarez *de Relig. tom.*2. *lib.*4. *cap.*23. *n.*11. Sed solùm quod fuit, particulare festi, vel feriæ, ut Hymnos, Antiphonas, Orationes, Tertiam Lectionem, si fuit Matutinum, vel Orationem in allis horis. Tolet. *lib.*2. *cap.*13. *n.*2. Sed qui Officium brevius recitavit, ut si de Sancto, cum recitare debuisset de Dominica, tenetur compensationem facere, dicendo v.g. novem Psalmos primi nocturni, ne tanta detur inæqualitas. Layman *lib.*4. *tr.*1. *cap.*5. *n.*5 Et ita puto tenendum in casu, quo quis advertat errorem, antequam elapsus sit dies; quod si facit, satisfacit præcepto, & consequenter non peccat; sed vide Bonac. *loco cit. pun.*4. *n.*6.

TITULUS CV.

De Jejunio.

*Vide tit. de Cas. reser. Inter.*4. *tit. de Concionat. &c. Inter.*5.9. *tit. de Delect. mor. Inter. ult. tit. de Dispens. Inter.*10.13. 14. *tit. de Episc. &c. Interr.* 36. *tit. de Fest. dieb. Inter.*6. *tit. de Ignor. Inter. ult. tit. de Infirm. Inter.*1.2. *tit. de Jubil. Inter.*3. *tit. de Parv. mat. Inter. ultim. tit. de Peccat. Int.* 11.12.14.15.16.17. *tit. de Præl. reg. Inter.* 5. *tit. de Regul. &c. Inter.* 55.56.57. *tit. de Tabac. Inter.*1.

1021 INter. 1. Quotuplex est jejunium, & quale jejunium requiritur pro recipienda communione?

Resp. Duplex est jejunium, scilicet naturale, & Ecclesiasticum; naturale importat abstinentiam à qualibet re etiam modica per modum comestionis, aut potus; Ecclesiasticum verò est illud, quo præcipitur unica comestio in die. Bonac. *de Sacram. disp.*4. *quæst.*6. *pun.*2. *n.* 6. & alii communiter. Tandem pro communione jejunium naturale requiritur, excepta communione pro viatico, quæ potest sumi à non jejuno.

1022 Inter. 2. In die jejunii estne licitum comedere mala massilica, & medica, uvam recentem, & similia, extra prandium ad sedandam sitim?

Resp. Affirmat Pasqualigus *in praxi de Jejunio decis.*135. *num.*5 & *dec.* 139. Vidal *in Arca Theol. moral. tract. de Jejunio inquisit.*1. *n.*154. Verùm Pasqualigus locutus est cum aliqua formidine; nam reliquit lectoribus judicium de tali opinione: sed Vidal ore rotundo illam probabilem esse existimat, ut inquit Diana *par* 10. *tr.*14. *res.*56. Dicendum est igitur, talem opinionem non esse tutam in praxi, ac proinde non esse licitum sine fractione jejunii comedere mala massilica, vulgò *Limoni*, & mala medica, vulgò *Aranci*, neque in notabili quantitate uvas recentes ad sedandam sitim, quia ut rectè probant Pellizarius *in Man. Regul.*

gul. tom 1. tract. 5 cap. 5. n. 8. & Leander *de praecept. Ecclesiæ tract. 5. disp* 4 *q. 7. & 8.* hæc omnia non habent rationem potus, sed cibi; consequenter nisi parvitas materiæ excuset, frangitur jejunium, & peccatum mortale committitur. Vide Dianam *loco cit. & par. 9. tract. 5. res.* 14. qui latè, & perdoctè hanc sustinet sententiam, & meritò.

1023 Int. 3 Frangitne jejunium, qui ad sedandam sitim in die jejunii sumit poma pyra, vel uvam, si solùm deglutiat succum dẽtibus expressũ, rejecta substantia solida ab ore?

Resp. Non frangere jejunium, putat idem Pasqualigus *ubi sup. decis.* 135. *nu.* 4. sed meliùs Leander *loco supracit. quæst* 9. resolvit tale dubium, inquiens, videri impossibile, quòd quis possit ita dentibus conterere poma, pyra, & uvas, ut possit deglutire eorum succum, & non substantiam aliquam habentem rationem cibi; item conterere poma, pyra, & uvas dentibus, eaque masticare, & deglutire succum ex illis expressum, nil aliud est, quàm manducare aliquid per modum cibi: sed hoc est, quod frangit jejunium Ecclesiasticum: ergo non potest quis hoc facere sine fractione jejunii. Quoties igitur sumantur poma, pyra, uvæ, & similia in quantitate notabili, etiamsi reiiciatur substantia solida ab ore, frangitur jejunium: & ita tenendum est omninò; nam qui contra omnes loquitur, non benè loquitur, ut optimè docet Bald. teste Diana *par* 10. *tr.* 14 *res.* 56. *vers. Sed quid.*

1024 Inter. 4. Quænam quantitas cibi in die jejunii licitè sumi potest, ad hoc ne potus noceat? & quid si sæpius modicum cibi sumatur in die jejunii?

Resp. Quamvis Pasqualigus *in praxi de jejunio decis.* 116. *n.* 6. dicat, quòd regulariter loquendo sumi possit quantitas cibi circa unciam unam; tamen nullatenùs est ei adhærendum, quia in hoc nimis laxè loquitur, ubi rectè putavit de chocolata non licere, nisi ad summum sextam partem unciæ, deinde concedit ex quocumque alio cibo unciam ferè. Dicendum est itaque cum Leandro *de præcept. Eccles. tract.* 5. *disp.* 2. *q.* 19. generaliter loquendo non esse licitum sumere, nisi quantitatem cibi infra dimidiam unciam, quia, ut inquit Diana *par.* 10. *tr.* 14. *res.* 59. *in fine*, hæc quantitas, regulariter loquendo, videtur necessaria, & sufficiens, ut potui in stomacho commixta impediat ipsius nocumentum. Cavendum tamen est, ne sæpiùs in die jejunii modicum cibi sumatur sine justa causa; nam multa modica continuari possunt, ut unam notabilem quantitatem sufficientem ad mortale peccatum constituant, ut ex aliis benè advertit Bonac. *de leg disp. ult. q.* 1. *pun* 3. *sub n.* 4. Gabriel. Beatus *q.* 60. *de peccatis num.* 17. Unde non toties, quoties quis bibit, ei licebit aliquid sumere, ne potus noceat, ut ex Facundez inquit Diana *par.* 1. *tr.* 9. *resol.* 24. nam hæc sententia fuit reprobata ab Alexandro VII. in suo decreto de anno 1666. & est prima propositio ibidem condemnata.

1025 Inter. 5. Potus, qui vulgò dicitur chocolata, si sumatur extra horam prandii in diebus jejunii, frangitne jejunium?

Resp. Ardua quidem, & difficilis quæstio est ista, cum pro utraque parte sint rationes, & auctoritates Doctorum; ut videre est apud Dian. *par.* 4. *tract.* 5. *resol.* 194. Ipse tamen fatetur adhærere illis, qui docent, potionem chocolatę frangere jejunium, quamvis oppositum damnare non audeat; sed *par.* 5 *tr.* 5. *res.* 11. *vers. Notandum*, absolutè tenet, potionem in Hispania dictam chocolatam, frangere jejunium, nisi excusetur ex parvitate materiæ. Et hanc affirmativam sententiam mordicùs sustinet Doctissimus Lezan. *tom.* 4. *cons◦.* 48. *à nu* 88. *usque ad* 96. *inclusivè*, ubi ex professo de hac tractat materia. Imò absolutè, & luculenter quidem probat videri sibi improbabilem, ac falsam esse opinionem oppositam, tum maximè quia potus ex chocolata confecta, non est verè potus, sed potiùs verè cibus substantialissimus, & maximè contrariatur fini Ecclesiæ, quæ intendit macerationem corporis. Videatur quæsò Lezana; nam pro sua tuenda sententia optimas affert rationes. Puto igitur potionem chocolatæ frangere jejunium, nisi in parva quantitate sumatur, quia ex sui natura non est instituta ad sedandam sitim, sed ad expellendam famem, licèt ad instar potus sumatur. Dixi, nisi in parva quantitate; nam etiam in fractione jejunii datur parvitas materiæ: quare Escobar *in Theolog. moral. tr.* 1. *exam.* 13. *cap.* 3. *n.* 104. tantùm unciam unam admittit, ne jejunium frangatur, dato, quòd sit cibus, ut ego teneo cum Joanne à S Thoma in doctrina Christiana *part* 2. *c.* 10. *pag mihi* 119. qui hanc sententiam amplectitur.

1026 Inter. 6. Si prandium multùm differatur, potestne quivis licitè sumere aliquid ante illud ad sublevandam debilitatem stomachi?

Resp. Non solùm quis sine fractione jejunii potest licitè sumere modicum cibi, ut ait Diana *par.* 10. *tr.* 14 *res.* 63. *aliàs* 61. sed etiam, qui legit, & ministrat ad mensam, potest parũ cibi sumere ab bibendum, ut docent Navarr. *in man. cap.* 21. *nu.* 14 Tol. *lib.* 6. *cap.* 2. *sub n.* 5. Bonac *de legib. disp. ult qu.* 1. *pun.* 3. *nu.* 10. *vers. Hinc potest.* Diana *par.* 10 *tr.* 14 *resol.* 61. *Summa* Diana

Diana *verb. Jejunium*, Alloza *verb. Jejunium sect.2.nu* 1.& alii plures penes ipsos. Imò potest quilibet per quartam partem horæ ante prandium sumere cibum ex quocunque genere, & quantitate, dummodò non sit cibus vetitus. Diana locis proximè cit. Et ratio est, quia illa comestio est pars unius integrę comestionis cum ipso prandio, & veluti inceptio ipsius, & sic censetur unica actio moraliter continuata. Vide infrà in hoc titulo, ad Interrog. 8.

1027 Inter. 7. Peccatne mortaliter, qui in diebus jejuniorum notabiliter anticipat horam comedendi?

Resp Quamvis sæculares non citiùs, quam paulò antè meridiem, debeant prandere; tamen si aliquis anticiparet mediam horam, nequaquam mortaliter peccaret, imò nec venialiter, si aliqua subsistente causa id faceret, ut si, verbi gratia, facturus est iter, vel hospites habet, vel negotia expectat, quæ impedient horam prandii. Ita Tolet. *lib.6. c.2 sub num.5.* Bonac *de legib.disp ult qu.1. punct.4.nu.3.* Layman *lib.4.tr.8.cap.1.num.11.* Dian *par.1.tr. 9.ref.27.* & alii ab ipso relati. Imò aliqui putant, nec per horam peccare laicos mortaliter, si anticiparent in die jejunii comestionem, teste Diana *par.5.tract.5.ref.*10. quia talis anticipatio est solùm mutatio accidentalis, & consequenter non potest esse culpa mortalis; licèt esset culpa venialis tantò gravior, quantò à meridie longè receditur, præsertim si absque rationabili causa id fieret. Oppositum tamen censet Sanchez *in Opusc. tom.2 lib. 5. cap.1. dub* 28. *num*.4. & 8. Pasqualig *decis.* 143. *num*.3. docet, omnes Doctores communiter modò convenire in hoc, scilicet, ut comestio sumatur circa meridiem, & allegat pro hac sententia 24. Doctores. Dixi supra, *Quamvis sæculares &c.* nam Religiosi privilegiati, sine ullo peccato possunt prandere in diebus jejuniorum per unam horam, & dimidiam ante meridiem, ut docet Diana *supra resol.* 27. *citata in fine*, cui subscribit Alloza *in Summ. verb. Jejunium sect.* 4. *numer.* 11.

1028 Interrogat. 8. Qui è medio prandio surgit ad aliquid peragendum, & postea redit, potestne licitè comestionem continuare?

Resp. Si surgit à prandio animo continuandi, licitè potest prandium reassumere, & illud continuare, dummodò redeat intra quadrantem horæ, plus, vel minus; sic enim non frangeret jejunium, quia moraliter reputatur una comestio. Cęterùm quando adest modica interruptio, etiamsi non habuerit animum repetendi prandium, posse licitè prandium repetere sine fractione jejunii, pluribus relatis docet Diana *par.1 tract.9.ref.*32.& de hoc ego non dubito. Spatium verò mediæ horæ non esse magnam interruptionem, putat Portellus *in Addit.ad Dub.Reg.verf. Jejunium n.*10. dummodò, quod manducavit, non fuerit sufficiens ad sustentationem jejunii; aliàs non posse iterum comedere absque fractione jejunii, inquit ipse Portellus, quod mihi valdè probatur.

1029 Inter.9. Licetne collationem serotinam mane sumere, & nocturno tempore cęnam capere?

Resp. Si hoc fiat ex aliqua justa causa, licet, nec ullum peccatum committitur; si verò sine ulla rationabili causa fiat, est peccatum tantùm veniale. Tolet. *lib.6. cap 2 sub num* 5. Layman *lib.4. tr.8. cap.1. num.*10. Dian. *par.1. tract.9. resol.*33. Et ratio est, quia non violatur substantia jejunii, sed tantùm circumstantia mutatur, quod est quid accidentale. Sanch. *in opusc.tom.2.lib.8.cap.1.dub.*27.& alii communiter.

1030 Inter.10 Quænam qualitas, & quantitas ciborum potest licitè sumi in collatione serotina?

Resp. Dico primò, quòd circa qualitatem ciborum, multi multa dicunt, ut videre licet apud Dianam *part.1 tract.9.ref.1 p.9.tr.6.ref.8. & p.10 tr.14.ref.*58. Tamen omissis hujusmodi opinionibus, mihi videtur debere esse ex fructibus, aut herbis, vel ex bellariis, quæ sunt fructus saccharo, vel melle conditi. Potest etiam fieri collatio cum herbis coctis, cum biscotto; sed non potest licitè edi panis biscottus ovis confectus, quia qualitas cibi graviter mutaretur. Leand. *de præcept.Ecclesiæ tr. 5.disp.3.qu.*18 quem citat, & sequitur Diana *p.10.tr.16.ref.17.verf.Nota verò*. Cæterùm qui comederet unum tantùm biscottum, putat Diana *p.10.tr.14.ref.*57 quòd nõ peccaret graviter propter parvitatem materiæ; parvitas enim materiæ in die jejunii excusat etiam in esu carnium, ut docet Tannerus apud Dianā *p.1.tr 9.ref.*43 Sed non sunt laxandæ habenæ. Item quòd collatio fieri posset cū pane cocto cum aqua, & oleo, dummodò non excedat octo uncias, sustinet Diana *par.9.tr.6 resol* 29. *verf.Quid ego sentiam, & p.10.tr.14 ref 58.versic. Sed quia*. Contrarium dicit Bonac. *de leg.disp. ult. qu.1 punct.3.num.5.* & hoc minimè concedit, nisi illud ferat justa causa. Sumere legumina cocta, etiam in quantitate licita unciarum octo, nullo modo licet. Diana *par. 5.tr.14. ref.*14.& alii apud ipsum. Dico secundò circà quantitatem refectiunculæ, seu collatio-

lationis serotinę non dari certam mensuram; tamen, ut inquit Mendo *epit.opin.moral. verb. Jejunium nu.*3 infirmi, senes, & qui multùm laborant, possunt majorem sumere quantitatem, & de hoc ego non dubito, quia tales licitè excusari possunt à jejunio, ut dicam in Responsione ad Interrog.23.. Denique quantitatem unciarum octo,licitam esse puto cum Diana *p.1.tract.9.resol.1.*& aliis pluribus;nam ut plurimum octo unciæ, parum, vel minus, videtur quantitas parva, sed sufficiens pro unaquaque persona. Vide Mendo ubi supra, Allozam *loco cit.sect.5.num.*14 Dianam *par 1. tract.9. resol.1.& p 5.tr.5.res.11.& par.9.tr 6.res. 8.versic.Nota hic*. Imò ibidem *res.15.versic. Sed hic obiter*,docet, & malè,excedere duas uncias esse peccatum tantùm veniale, & pro se allegat alios. In vigilia Nativitatis Domini potest sumi collatio duplo major solito. Vide Dianam *p.5. tract. 14. resolut. 12. §. Notandum est*, & id priùs docuerat *p.1.tr.9.res.35. per totam*: sed hæc opinio videtur nimis laxa, & contra formam jejunii præscriptam ab Ecclesia; nam omnes sentiunt esse illa die jejunandum, sexdecim autem unciæ, in nostra sententia, quæ concedit octo uncias pro collatione serotina,ęquivalere videntur integrę cenæ. Unde mihi dicendum videtur cum Jo. à S.Thom.*in Doctrina Christiana par.2. circa 4. præcept. Eccles.* & multis aliis Doctoribus apud Basqualig. *de Jejunio decis. 92. num.21.* posse sumi refectiunculā in majori quantitate consuetam,ubi consuetudo invaluit,neque Prælati reclamant. Hanc tamen consuetudinem extare apud Religiosos, negant Villalobos, & Ledesma, quos refert, & sequitur Dian. *p. 1. tract. 9. resolut.*35.

1031 Interrog.11. Estne licitum in diebus jejuniorum extra Quadragesimam comedere ova, & lacticinia, & uti sagimine, & lardo?

Resp. In Quadragesima jam est definitum, quòd consuetudo non comedendi ova, & lacticinia, obliget sub mortali,cum oppositum sit reprobatum ab Alexandro VII. & est propositio 4. in suo Decreto reprobata anno 1666. die 18 Martii. Difficultas igitur consistit, an in diebus jejuniorum extra Quadragesimam esus dictarum rerum prohibeatur ex consuetudine; nam de jure communi *cap.denique dist.*4.solùm in Quadragesima ova, & lacticinia prohiberi videntur,& docet D.Thomas 2.2.*q.*147 *art.*8. *ad* 3. *& in 4 distinct.*15.*qu. 3.art* 4. *qu.2.ad* 4.apud Sanchez *in Opusc.tom.2. lib.5. cap.1. dub.20 sub num.2.*& alii ab ipso relati. Tolet. *lib.6. cap 2. num.2.* Sanchez *lib 4. in Decalog. cap.11. num.50. & 52.* Azor. *tom.1. lib.7. cap.10. qu. 2. in fin.* Roderic. *in Compend. qq.Regul.res.75.num.*13. Dian. *par.1 tr.9.res.5.6. & 41.* & iterùm *par.3. tract 6 res.80.§.Notandum secundo, & par.5. tract.14. res.13. § Nota*. Auson in Summa Diana *verb. Jejunium nu* 54. qui testatur de communi. Unde si nullum adest præceptum, aut consuetudo non comedendi ova, & lacticinia in jejuniis extra Quadragesimam, necessariò sequitur posse quemvis licitè uti etiam sagimine, & lardo, quia pinguedo, juxta sententiam Aristotelis, non est caro, sed unà cum sagimine, & lardo, inter ova, & lacticinia computantur: favet *Gloss.in cap Præsbiter dist.82. in verb.Sagimine, & cap. admonere, 32.qu.2.verb.carnem*,& docet Hostiensis, & Panorm.apud Sylvest. *verb. Jejunium qu.5. num.*16. Vide etiam Dian. *par. 1.tr.9.resol.21. §.Quod verò*, ubi alios refert. Dicendum est igitur, ubi adest consuetudo legitimè præscripta comedendi ova, & lacticinia in vigilia, & quatuor temp. extra Quadragesimam, licitè vesci posse, ac uti sagimine, & lardo, quia horum usus de jure non est prohibitus: secus dicendum est, ubi hujusmodi consuetudo non adest, ut in Pontificiis ditionibus, imò in tota ferè Italia, teste Nicolio *in Flos.verb. Jejunium nu.*2.Apud nos adest ergo consuetudo in contrarium, quæ communiter ita observat, ideoque obligat sub mortali; nam de ejus transgressione populus scandalizatur, & timorati non benè sentiunt, ipsique transgressores pœnam reportant, quæ secundum Suar. sunt signa sufficientia, quòd talis consuetudo, quæ apud nos viget, non comedendi præfata, obliget sub mortali. Sylv.loco citat.num.16. Mendo *Epit opin. moral. verb Jejunium num.6 & verb.Lacticinia num.*1. Ludovic. à Crux *in Bulla Cruciata disp.1. qu.5. dub. 12. num.* 17. & alii plures. Itaque esus ovorum, lacticiniorum, & pinguedinum, interdictus est apud nos, non solùm in Quadragesima, sed etiam in aliis jejuniis; & usus sanguinis, etiam in diebus Veneris, & Sabbati, in quibus est licitum comedere ova, & lacticinia; & hoc ratione consuetudinis legitimè præscriptæ, quæ quidem vim legis habet obligantis ad mortale, ut dictum est supra. Item nota, quòd illi, cui concessum est comedere ova, & lacticinia, non propterea concessum est comedere sanguinem animalium.Vide Dian. *par.10. tr.16. res.* 77. neque sagimen addo ego cum Diana loc.cit.res 37. in fin. ubi tandem se retractat.

1032 Inter. 12. Qui habet manifestas vires, & salutem ad jejunandum, sed solùm est dispensatus ad edendas carnes ad præservandum

dum se ab aliqua infirmitate ; si aliqua die non comedit carnes, teneturne tunc jejunare?

Resp. Ego dixi in tit.71.de Disp.de Interr. 13 quòd dispensatus dumtaxat quoad comestionem carnis, eò quòd pisces, legumina, oleum, &c. illi noceant, teneatur jejunare, ut docet Bonac *de Legib.disp.ult quæst.*1 *punct.*2. *num.*3. & alii ab ipso relati, quidquid in contrarium dicant alii, quos citat, & sequitur Diana *p.*1. *tr.*9. *res.*25. Ita à fortiori hoc idem dico in casu præsenti, & favet huic responsioni Sanch. *in opusc.tom.*2 *lib.*5.*c.*1.*dub.*30.*nu.*1. & 3. alia tamen ratione ductus. Vide igitur Dianam *p.*4. *tract* 4 *res* 179.& *par.*10 *tract.*13. *res.*43. *vers.Notandum est hic*, ubi ait, quòd si quis habet manifestas vires, & salutem ad jejunandum, sed ob se aliqua infirmitate præservandum edit carnes, jejunare tenetur, si aliqua die tunc carnes non comedit, licèt oppositum doceat Turrianus apud Dian. *par.*5. *tr.*14. *res.*12 *in fin.* Sed quod dixi, mihi, & aliis tutius videtur, & in praxi sequendum.

1033 Interrogat. 13. Ille qui abest à sua Patria, teneturne jejunare illa die, in qua nullum est præceptum jejunandi, nisi in Patria sua?

Resp. Statuta Territoralia, Diœcesana, seu localia, extra Territorium, Diœcesim, & locum, non obligant; nam hujusmodi statuta, & consuetudines locales, affixæ sunt loco, & solùm obligant existentes in eo; sequitur ergo, quòd qui est absens à Patria, jejunare non teneatur. Ita docet Sanchez *de Matrim.tom.*1.*lib.*3.*disp.*18.*num.*18.Reginaldus *tom.*1.*lib.*4.*cap.*12.*num.*136. Villalobos, Lessius, & Filliucius, quibus subscribit Diana *p.* 1.*tr.*9. *res.*18. licèt oppositum sentiant D.Antonin *p.*2.*tit.*7.*c.*2.*§.*2.*in fin.*Sylv.*verb. Jejun.n.* 7.Paludanus, Rosella, & alii; sed primam sententiam probabiliorem existimat Diana, cui ego libenter adhæreo.

1034 Inter. 14. Qui est obligatus in suo loco jejunare, potestne licitè transire ad alium locum propinquum, ubi non servatur jejunium?

Resp. Dicunt aliqui, quòd hoc licitè minimè facere possit, quia adest malitia, & fraus, quæ ipsi patrocinari non debet. Ita Medina, Rosella, Lessius, & Sylv. *verb. Jejunium qu.*2. apud Dianam *p.*1.*tract.*9 *res.*19. Idem tenent omnes ii, qui putant non licere, ad fugiendam obligationem legis, transire ad locum, ubi lex non obligat. Ita Ledesma, Rodriquez, Rebellius, Suarez, & Layman; & hæc sententia mihi placet, licèt oppositũ dicat Dian ex Fagundez, esse probabile; sed vide supra in tit 93 de Festis diebus ad Interrog 16.

1035 Interrog 15 Qui accedit ad aliquem locum, ubi jejunatur, animo permanendi ibidem per duos, vel tres dies, teneturne observare jejunium?

Resp. Diana loco sup.cit.resol.2. utriusque partis assertores refert, sed ipse negativam sententiam amplectitur. Tamen mihi dicendum videtur, ad jejunium teneri, quia tenetur se conformare aliis, ac etiam scandalum removere. Imò ad Jejunium ab Episcopo compelli potest, & puniri; consequenter peccat non jejunando, pœna enim supponit culpam. Ultra quod consuetudo communis Christifidelium ita observat; habetur namque ex D P.N.Augustino *relato in cap.illa, dist.* 12.*Ad quamcumque Ecclesiam veneris, ejus morem serva*. Quamvis autem negativa sententia sit probabilis, si citra scandalum fiat, ut docet Sylv.*verb. Jejunium in fin.*cui subscribit Tolet. *lib.*6.*c.*5.*num.*2.*propè fin.* tamen hanc, quam sequor, probabiliorem, ac tutiorem esse non dubito, & quòd sit valdè probabilis, jam fatetur ipse Diana, ubi suam solùm probabilem vocat. Sed circa tale dubium vide Cassianum à Sancto Elia *in arbor. opin. moral. verb. Audiens §.* 5. *num.*54. qui pluribus relatis, hanc sustinet sententiam, & meritò.

1036 Interr. 16. Excusanturne à jejunio equitantes, si iter solùm sit unius diei? & quid si sit iter plurium dierum?

Resp. Leander *de præcept.Ecclesiæ tr.*5.*disp.*8. *num.*105. docet, equitantes non teneri ad jejunium, casu quo iter sit aut plurium dierũ, aut nimis longum, etiamsi non sit plurium, sed solùm unius diei; & posteà *qu.*102. magis individualiter tenet, eum qui unico die decem, aut octo leucas conficit, excusari à jejunio. Idem docet Mendo *in Bulla cruc. disp.* 13.*cap* 1. *num.*4. siquidem damnare non audet peccati illum, qui etiam equitans facit iter, si nõ jejunat, dum die jejunii viam unius diei perambulet. Hos Doctores refert, & sequitur Diana *p.*10.*tr.*14.*res.*2.& *par.*11 *tr.*2 *res.*57. Tamen advertendum est, quòd non omnes absolutè excusantur à præcepto jejunii, qui iter agunt equitando, utcumque iter agant, etiamsi iter necessarium non sit, & licèt iter unius diei conficiant; nec aliter dici potest, cum sit reprobatum ab Alexand. VII. anno 1666. die 18 Martii, & est tertia propositio ab eodem Pontifice reprobata in suo Decreto. Dicendum est igitur, regulariter equitantes non esse immunes à jejunio, quando iter

est breve, putà unius diei, quia licèt tunc interveniat aliquis labor, non censetur tamen sufficiens ad eximendum à præcepto jejunii; nam potest tolerari à jejunante, absque gravi incommodo, præsertim si equus sit placidus, & obtemperans, atque gressu facilis, itaut sine magna agitatione incedat, & iter necessarium non sit, & commodè transferri possit. Si verò iter sit plurium dierum, & necessarium, puto, equitantes excusari posse à jejunio; nam attendendus est non solùm præsens status itinerantium, sed etiam futurus, undè quia valdè defatigantur, & laxantur ex agitatione equi, & longitudine itineris, meritò excusari possunt à jejunio. Vide Pasqualigum *in praxi de jejun. decis.* 316. *n.* 6. Bonacin. *de legib. disp. ult. quæst.* 1. *pun. ult. num.* 11. Filliucium apud ipsum Bonac. & alios, & responsiones ad Inter. 18. 19.

1039 Inter. 17. Itinerantes cum curru, excusanturne à jejunio?

Resp. Qui curru, aut lectica iter peragit, excusatur à jejunio, si currus valdè eum concutiat, aut iter ita longum sit, ut probabiliter dubitari possit de superventura debilitate ob magnam itineris defatigationem. Ita ex Filliucio docet Bonacin. *de præcept. Decal. disp. ult. quæst.* 1. *pun. ult. sub num.* 11. Idem docent Trullench. *in decal. tom.* 1 *lib.* 3. *c.* 2. *dub.* 7. *n.* 12. & ex eo Diana *p.* 10. *tr.* 12. *res.* 39. Sed mihi magis placet sententia Pasqualigi in prax. de jejun. decis. 316. n. 5. ubi sic rectè loquitur: Certum videtur, quòd itinerantes in curru non excusentur, nisi jejunent, regulariter loquendo; non enim, ut experientia constat, intervenit labor considerabilis, cum sedentes trahantur. Nec illa agitatio causat lassitudinem, cum non sit necesse eos, qui vehuntur, contra ipsam niti; solùm per accidens posset aliquis excusari, si nimirùm ex illa agitatione per plures dies continuata debilitaretur, quia nimirùm caput debile habeat, nec possit una refectione in prandio tantum cibi sumere, quantum sufficiat, & si solum jentaculum pro prandio sumat, nequeat ob debilitatem capitis resistere. Ita ille, cui libenter adhæreo. Ergo non est audiendus Diana *part.* 8. *tr.* 7. *res.* 4. oppositum docens.

1038 Inter. 18. Quando excusantur à jejunio, qui faciunt iter pedestre?

Resp. Quando iter est longum, puta quindecim, aut viginti milliarium; censetur enim gravis labor, & incompatibilis cum jejunio, ideoque ab illo excusat, ut docet S. Thomas 2. 2. *q.* 147. *art.* 4. Toletus, Reginaldus, Filliucius, & alii communiter, teste Bonacina *de legib. disp. ult. quæst.* 1 *pun. ult. n.* 11. quamvis Leander *de præcept. Eccl. tr.* 5. *disp.* 8. *q.* 95. putet, iter pedestre novem milliarium à jejunio excusare: Diana verò vult, requiri iter ad minus duodecim milliarium, & licèt iter sit merè voluntarium. Vide Dianam *p.* 10. *tr.* 14. *res.* 2. Verùm Azorius 1. *p lib.* 1. *c.* 28. *qu.* 8. & Lessius *lib.* 4. *de just. cap.* 2. *dub.* 6. *n.* 44. excusant solùm quando iter, seu peregrinatio non potest commodè in alium diem transferri, & dummodò, addo ego, non fiat in fraudem jejunii seu cum intentione violandi præceptum. Nam Tolet. *lib.* 6 *cap.* 4. *sub n.* 4. sic inquit: Circa peregrinationem autem omnes notant, non licere peregrinari tempore jejunii, & jejunium solvere, nisi cum voto peregrinatio est, nec potest commodè differri in aliud tempus. Ita etiam docent Sylvius *in* 2. 2. *D. Thom. loc. sup. cit.* Villalobos *in Sum. tom.* 1. *tr.* 23. *dub.* 4. *n.* 16. & Fernandez *in exam. Theol. p* 2. *c.* 8. *§.* 2. *n.* 12. quos refert, sed non sequitur Diana *p.* 1. *tr.* 9. *res.* 46. Concludamus ergo cum D. Thoma *loco sup. cit eo art.* 4 *ad* 3. ubi docet, quòd si immineat necessitas statim peregrinandi, & magnas dietas faciendi, & simul cum hoc non possint jejunia Ecclesiæ observari, non obligatur homo ad jejunium. Videatur omninò S. Thom. ibidem. Dieta autem dicitur iter unius diei, ut legitur in *cap. Nonnulli de rescrip. & in cap. Quamvis §.* 1. *de offic. Ordin. in* 6. Et secundùm juris civilis constitutiones, vicena millia passuum in singulos dies dinumerantur, teste Jureconsulto *in lege* 3. *de verb. signific. & in l.* 1. *Si quis cautio.* Licèt aliter dividant singulæ quæque regiones. Vide quæ dicam in tit. 175 ad Inter. 17. ubi dicitur, quid intelligatur per unam Dietam.

1039 Inter. 19. Excusaturne à jejunio, qui labore aliquo defatigatur, si in alium diem commodè differre possit, aut data opera, ut non jejunet, hoc agat?

Resp. Non desunt Doctores pro affirmativa sententia, ut videre est apud Dianam *loco sup. cit. res.* 52. Sed nimis laxè quidem loquuntur tales Doctores in casu nostro, & præsertim Sancius *in selectis disput.* 4. *n.* 10. *&* 14. Ideò vide Azorium, qui timoratè loquitur *to.* 1. *lib* 7. *cap.* 17. *quæst.* 9. & concordantes refert docentes, non excusari à jejunio, qui labore aliquo defatigatur, si illum in alium diem commodè differre queat, & data opera, ut non jejunet, hoc agat; nam licèt non displiceat Dianæ sententia Sancii, tamen fatetur in fine dictæ resolutionis, non esse recedendum ab opinione Azorii, & rectè dicit.

1040 Inter. 20. Qui in die jejunii dat operam ludo pilæ, venationi, &c. vel ad quærendum amasiam, longum iter facit, si non,

non jejunat, peccatne contra tale præceptum?

Resp. Quidquid dicant nonnulli apud Bonac. *de legib. disp.* 2. *quæst.* 8. *punct.* 1. *sub num.* 16. & alii quos allegat Dian *part.* 1. *tract.* 9. *resolut.* 40. & *part.* 10. *tract.* 14. *resol.* 11. ita oportet distinguere, vel talis prævidit, aut prævidere debuit, quòd ex illo impedimento, voluntariè à se posito, non valebit jejunare; vel non præuidit, aut expertus est, ex illo impedimento sequi necessitatem non jejunandi. In primo enim casu peccat mortaliter in sua causa, si non jejunat: In secundo casu verò non peccat in se, nec in causa, ut rectè docent Joan de la Crux *in dir. consc. part.* 1. *præcept.* 3. *art.* 4. *dub.* 9. *concl.* 3. Homob. *de Exam. Eccl. part.* 2. *tr.* 7. *qu.* 23. & *tra.* 9. *qu.* 74. Rodr. *in Summ. tom.* 1. *cap.* 23. *num.* 6. & alii. Dico igitur, qui in die jejunii absque ulla honesta causa, sed merè voluntariè, & sua culpa, ob laborem susceptum, agendo iter, vel venando, vel insequendo amicam, ita fatigatus est, ut jejunium servare nequeat, & præuidit, vel facilè præuidere potuit, & debuit profectò præuidere, aut expertus est, quòd ex tali labore omninò voluntariè, vel ad malum finem suscepto, secutura erat impotentia ad jejunandum illa die, peccare contra præceptum jejunii, quia dat causam proximam omissioni jejunii, seu apponit proximum impedimentum ad implendum jejunii præceptum.

1041 Inter. 21. Aduocati, & Procuratores tenenturne jejunare, vel sunt immunes à jejunio?

Resp. Quidam absolutè tenent, illos non esse immunes à jejunio, consequenter teneri jejunare in Quadragesima, & in aliis diebus jejuniorum. Vide Ledesmam *in Summ. tom.* 2. *tr.* 17. *cap.* 2. *conclus.* 5. *dub.* 3. Joan. de la Crux *in direct. consc. part.* 1. *præcept.* 3. *art.* 4. *dub* 9. *conclus.* 2. Reginaldum *in praxi tom.* 1 *lib.* 4. *cap.* 17. *nu.* 216. apud Dianam *part* 1 *tract.* 9. *resol.* 12. Et ita puto tenendum, nisi aliud ferat justa causa. Unde rectè docet Facundez *præcept.* 4. *lib* 1. *cap.* 8. *numer.* 19. non omnes esse excusandos, sed tantùm illos, quorum labor improbus: vel quia ita debiles sunt, ut sufficienter studere non possunt, ut posteà causis Clientium satisfacere valeant. Vide Dianam loco citat. Concludendum est igitur, quòd qui nequit officio suo fungi cum jejunio, excusatur ab illo; & hoc valet, siue opus sit corporis, siue ingenii; non enim attenditur, an labor sit corporis, an animi; sed attenditur impotentia moralis jejunandi suscepto seruili opere, ut docet Lessius *lib* 4. *cap.* 2. *dub.* 6. *numer.* 43. dummodò non fiat in fraudem jejunii, addo ego.

1042 Inter. 22 Excusanturne à jejunio omnes Artifices, qui in Republica laborant, vel solùm quidam?

Resp. Facundez, Ledesma, Machadus, & alii, putant Eugenium IV. omnes Artifices indiscriminatim excusare, siue eis concedendo priuilegium non jejunandi, siue declarando, eos non comprehendi in lege jejunii; & hanc opinionem non improbant Filliucius *tom.* 2. *tract.* 27. *part.* 2. *cap.* 6. *num.* 117. Bonacin. *de legib. disput. ultim. quæst.* 1 *punct. ultim. num.* 12. Imò Trulench *in decal. tom.* 1. *lib.* 3 *cap.* 1. *dub.* 7. *num.* 9. & Diana *part.* 8. *tract* 7. *resolut* 55. *propè finem*, fatentur non esse improbabilem; sed reuera, ut improbabilis, & scandalosa, meritò reprobata fuit ab Alexand. VII. die 18. Martii 1666. Unde dicendum est, non omnes Artifices, qui in Republica laborant, à jejunio excusari; sed eos dumtaxat, quorum labor est grauis, & incompatibilis cum jejunio. Neque in contrarium urget Priuilegium Eugenii IV. quia ipsum nihil habet, per quod censeri possit, omnes Artifices indiscriminatim comprehendi, ut patet consideranti illius tenorem, & benè obseruat Reginaldus *in praxi tom.* 1 *lib.* 4. *cap.* 17. *num.* 216. Vide Dianam *loco cit.* & *part.* 1 *tract.* 9. *res.* 8. & ita tenendum est omninò.

1043 Interrogat. 23. Quænam sunt illæ personæ, quæ meritò excusari possunt à jejunio?

Resp. Primò excusantur omnes Artifices, qui corporaliter laborant, dummodò labor sit incompatibilis cum jejunio; & ut plurimum sunt fossores, messores, aratores, seminatores, ferrarii, fabrilignarii, cæmentarii, & hujusmodi Artifices, qui valdè laborant; & in hoc omnes Doctores conveniunt: de sutoribus est difficultas, Toletus *libr.* 6. *capit.* 4. *numer.* 2. eos non excusat, sed Azorius *part.* 1. *lib.* 7. *capit.* 17. *quæst.* 8. Bonacin. *de legib. disput. ultim. quæst.* 1. *punct. ultim. numer.* 10. Layman *libr.* 4. *tractat.* 8. *cap.* 3. *numer.* 3. & alii, quibus astipulatur Diana *part.* 1. *tractat.* 9. *resolut.* 7. excusant illos à jejunio: & rectè quidem; nam dicta ars est laboriosa, & incompatibilis cum jejunio; imò etiam facientes calceos molles excusat Diana *par.* 10. *tr.* 16 *res.* 77. *vers. Nota etiam:* sed hoc mihi minùs placet. Quoad alios verò sutores, dico cum Sanchez, non excusari illos, qui solùm scindunt calceos, seu præparant materiam officialibus. Cæterùm sartores, pictores, barbitonsores, & similes, quorum labor compatibilis est manifestè cum jejunio, non excu-

excusantur, ut docent Layman, & Bonacin. numer.12. ubi supra, & alii plures, quos refert, sed non sequitur Diana *loco supra cit. ref.* 8. nec eos excusat Tolet. *lib.6. cap.4. sub numer. 2. versic. Tertia causa*, Mendo *Epit. opin. moral. verb. Jejunium sub numer.* 1. & alii. Denique notandum est, quòd non omnes Officiales, qui in Republica corporaliter laborant, sunt excusati ab obligatione jejunii, ut quidam putabant; nam Alexand. VII. in suo Decreto edito anno 1666. hanc propositionem damnavit, quæ est secunda in suo Decreto reprobata. Unde debent se certificare, an labor sit compatibilis cum jejunio, necne, petendo declarationem, vel à Confessario, aut à viro docto, & pio. Secundò, excusantur à jejunio mulieres prægnantes, & lactantes, quamvis robustæ sint; prohibentur tamen vesci carnibus. Tolet. loco cit. numer 1. in fine, Emmanuel Sà *verb. Jejunium num.*9. Diana *par.* 1 *tract.* 9. *ref.*14. *& par* 4. *tract.*4. *ref.*126. Mendo *ubi suprà nu.*11. Alloza *in summ. verb. Jejunium sect.*4. *num.*5. & alii plures. Tertiò, excusantur etiam conjuges, qui non possunt reddere debitum uxori, item & uxores, quæ ad vitandas lites, & rixas cum marito, cœnant cum eo. Tolet. ubi supra num 4. & alii communiter. Imò dicit Cajet. *in summ. verb. Jejunium*, si uxor non potest se gratam viro servare, puta, quia propter jejunium macilenta, aut pallida despicitur à viro, non tenetur jejunare. Quartò, excusantur à jejunio debiles, infirmi, convalescentes, & senes; nam debilitas, infirmitas, & senectus sunt inter se affines, & quod de una asseritur, de alia etiam asserendum est. Vide Sylvest. *verb. Jejunium nu.*8 *&* 9. Tolet. loc. cit nu.1. Quintò, excusantur, qui ex vacuatione stomachi notabilem capitis dolorem, vel vertiginem patiuntur, sicuti & alii, qui tota nocte calefieri, aut dormire non possunt. Navarr. *in man. cap.*21. *num.*16. Bonac. loc. supra cit. nu 2. Busembaum *lib.*3. *tract.*4. *dub.*2. Alloza ubi supra num.6. Summa Diana *verb. Jejunium nu.*22. Nec tenentur comedere serò, & collationem mane sumere, quia habent jus conformandi se communi hominum consuetudini, ut docet Diana *part.*1. *tract.*9. *ref.* 51. Oppositum tenent Sanchez, Filiuc. & Bossius, quos refert, sed non sequitur Pasqualig. *de Jejunio decis* 265. Sextò excusantur Pauperes, qui unam comestionem sufficientem non habent, & sic possunt cœnare, & interdiu comedere. Tolet. supra num. 2. & alii communiter. Septimò, ut inquit Tolet. ibidem sub numer.1. adolescentes ante vigesimum primum annum completum excusantur à jejunio, quia tunc indigent cibo ad nutritionem, & augumentum; est tamen saluberrimum consilium assuefieri juvenes hos aliquibus jejuniis. Hæc igitur est regula generalis, quæ traditur à Doctoribus circa præsentem Interrogationem. Sed vide Sanchez *in Opuscul. tom.* 2. *lib.* 5. *capit.* 1. *dub.* 14. *&* 15.

1044 Inter.24. Qui bona fide putat se planè excusari à jejunio, peccatne, si jejunium non observat?

Resp. Si justam habet causam, vel non jejunandi, vel carnes in diebus vetitis comedendi, & illa causa sit certa, nulla eget dispensatione, quia obligatio legis tollitur superveniente necessitate; Bonac. *de leg. disput. ult. quæst* 1 *pun.*2. *nu.*5. Carena *de offic. SS. Inquis. part.*2. *tract.*15. §. 2. *num.*5. Lezan. & alii, nisi ratione scandali, aut alterius circumstantiæ petenda sit licentia, quia cum scandalo nihil licèt: si verò bona fide solùm putat se habere causam sufficientem, licèt verè non sit sufficiens, non peccat, saltem mortaliter. Navar. *in man. cap.*21. *num.*20. Roderic. *in Compend. qq. Regul. ref.*75. *nu.*17. Emmanuel Sà *verb. Jejunium num.*14. Bonacin. *ubi supra disput. ultim. qu.*1 *pun. ultim. numer.*20. Busembaum *lib.*3. *tract.*4. *dub.*2. *fol. mihi* 344. Luc. Fenech *de Jejun. num.*15. Dixi *saltem mortaliter*, quia Tolet *lib.*6. *cap.*4. *nu.*5. *versic. Alterum est*, putat peccare venialiter, sed dicit etiam, referens Sanctum Antoninum, Palud. & Cajetan. non debere Confessarium illum à sua bona fide, & conscientia deponere, sed solùm exhortari, ut experiatur jejunare. Imò addo ego debere illum ad petendam dispensationem inducere, si viderit magnam in jejunando difficultatem habere; siquidem justa dispensandi causa, est magna in jejunando difficultas, ut docent Emmanuel Sà *verb Jejunium nu.*10. Busemb. loco supr. cit. Alloz. *verb. Jejunium sect.*4. *num.*22. & favet etiam Sanchez *in opusc. tom.*2. *lib.*5. *cap.*1. *dub.*2. *n* 3. & alii.

1045 Inter 25. Quid facere debet, qui dubitat, an teneatur jejunare, vel an licitè carnes comedere possit?

Resp. Dicunt Doctores recurrendum esse ad superiorem, & poscendam dispensationem in jejunio, vel in esu carnium. Unde sæculares recurrere debent ad Episcopum, vel eo absente ad Parochum; Religiosi verò saltem ad suum superiorem immediatum, & in ea concedenda ipsi superiores non debent esse nimium scrupulosi, quia quamvis causa sit dubia, ipsi dispensando justam efficiunt, nec nullo modo id subditorum conscientiis remittere debent. Cajetan. 2.2. *qu.*147 *art.*4. Navar. *in man. cap.*21 *numer.*21. *&* 22. Tolet. *lib.*6. *cap.*4.

*cap.4.num.5.*Lezan.*tom.2. verb. Jejunium nu.*10. Dian *part.1.tract.9.ref* 25.& alii ab ipso relati. Summa Dian.*verb. Jejunium num.* 38. Allozza *verb.Prælatus num* 4. & alii communiter.Vide id, quod dixi *in præced.titulo de Horis Canon.& offic.div.Inter*.6.& Sanchez *ubi supra dub.5.n.*19. *& seqq.*

1046 Inter. 26. Qui dubitat, an expleverit viginti & unum annos, teneturne jejunare?

Resp. Si facta debita diligentia dubius adhuc remaneat, an expleverit dictam ætatem, dicunt multi Doctores, quòd non teneatur ad jejunium, quia tunc non stat possessio pro præcepto jejunii, sed pro libertate illius, qui dubitat; & pro hac sententia sunt Sanchez *de Matrim.tom.1.lib.2. disput.*41.*nu.*28. Layman *lib.1.tract.1. cap.5. §.4.num.*33. & alii plures, quos dat, & sequitur Dian.*part. 4. tract. 3. res.*21.

1047 Inter 27. Juvenis teneturne jejunare in die, qua complet ætatem vigesimi primi anni?

Resp. Non tenetur, etiamsi compleat mane; est enim exemptus per totam diem. Diana *part. 1. tract. 9. resol.* 49. & alii plures.

1048 Interrog 28. Quisnam dicitur senex adhoc, ut immunis à jejunio censeri possit, & estne eadem ratio de Religioso sene?

Resp. Doctores in hoc non conveniunt; nam Gabriel, Sylu. Rosella, Tabiena, Lopez, & alii docent, ætatem septuagenariam esse terminum, in quo cessat obligatio jejunii.Unde in hac sententia solùm septuagenarii à jejunio regulariter excusantur. Alii verò putant excusandum esse senem sexagenarium, sed attendendum esse robur corporis, & ipsius naturæ complexionem; unde si viribus polleat, non excusant illum à præcepto jejunii,ideò relinquunt hoc arbitrio viri prudentis; & hæc sententia est communis, pro qua Pasqualig. *de Jejunio decis.*256. refert 26. Doctores:Et hanc opinionem in praxi sequendam consulo. Alia tandem extat sententia, quam Pasqualigus probabilissimam dicit,quã que doctissimi Recentiores amplectuntur, quos ipse sequitur, quæ docet sexagenarium, quamuis robustum viribus,excusari à lege jejunii, quia ætas sexagenaria ex se est prosternatrix virium,ac tenax infirmitatum nutrix; natura enim in sexagesimo anno languescit, & ad interitum properat: & licèt aliqui validi, & fortes videantur, tamen sanitas in eis firma non est, & constans, sed falsa,& incerta; ideoque sexagenarius non debet se exponere periculo grauis damni, ad quod Ecclesia, cum sit pia mater, non videtur obligare. Vide Doctores,quos refert,& sequitur Dian. *par.1.tract.9 resolut.*20.Tolet.*lib.6.cap.4. sub nu.* 1. Emmuel Sà *verb. Jejunium sub num.* 9. Roderic. *in Compend qq. Regul.ref.*75.*num.*10. Alloza *verb. Jejunium sect.2.num.*5.Imò hic Author *sect.4.num.*23. ait, quòd senes sexaginta annorum, licèt sint obligati ratione Constitutionum sui Ordinis, tamen excusantur à jejunio non solùm Ecclesiæ, sed sui Ordinis: idem tenet etiam Marcant. & ex eo Dian.*part. 9. tract. 6. ref.* 16. & alii plures. Cæterùm Navar. *in man.cap.*21. *num.*16. testatur,se octogesimum annum agentem jejunare potuisse. Non est igitur recedendum à sententia (quam ipse Diana fatetur esse communem) docente, Regulares professos sexagenarios non posse licitè frangere jejunia suæ Regulę. Sed vide, quæ dicam *in tit.*180.*de Regularibus, seu Relig. ad Interrog.* 55. nam militat eadem ratio.

1049 Inter. 29. Fœmina grauida ad superandas carnis tentationes teneturne jejunare cum periculo prolis?

Resp. Certum est,fœminas prægnantes excusari à jejunio,quia unica refectione tantum alimenti sumere non possunt, ut pro se, & prole sufficiat, ultra quod fœminæ gravidæ appetunt ferè semper aliqua, & nisi desiderio suo satisfaciant, periculum est, ne fœtus proiiciatur,ut pluribus citatis resolvit Diana *par.1.tract 9. ref.*14. Hoc ergo prænotato, dicendum est cum Homobono de Bonis *in Exam. Eccles.part.2. tract.8. cap.7.qu.*17. ubi sic inquit: Non est audiendus Fernandez,qui dicere ausus est, fœminam gravidam,quæ carnis stimulis ad incontinentiam lacessentibus urgetur, teneri, etiam cum prolis, vel fœtus discrimine,& extinctione jejunare,si existimat, se eos, nonnisi abstinentiæ macie, & debilitatione, superaturam. Nam cum alia remedia, ut orationem, Sacramentorum frequentiam, pia consilia, & alia hujusmodi adhiberi possint,non debet tantæ jacturę ipsam prolem exponere. Ita Homobon. ubi sup. cui se subscribit Diana *cit.par.1.tr.9.ref.*30. & ego huic sententiæ adhæreo.

1050 Inter.30. Excusaturne à jejunio,qui magis vexatur tentationibus carnis jejunando, quàm non jejunando?

Resp. Quòd jejunium sit optimum remedium ad superandas carnis tentationes, & ad vitanda luxuriæ peccata, Doctores communiter docent. Dico igitur,in casu nostro non excusari;nam hujusmodi tentationes sequuntur per accidens,nec est malum pati tentatio-

R 4 nes

nes carnis, sed ab illis vinci; vincere autem eas possumus aliis mediis, quàm omissione jejunii, ut recte ex Medina, & Filliuc. firmat Bonac. *de legib.disp ult.q.1.pun. ult.n.15. Vide anteced.responsionem*.

1051 Inter. 31. Vovens jejunare in festo alicujus Sancti, teneturne ad hoc, si eveniat in Dominica?

Resp. Ita in hoc casu respondet Sylv. *verb. Votum 2. quæst.* 16. vel votum fuit de jejunio afflictionis, scilicet ad satisfaciendū pro peccatis, & subjugandum corpus; vel de jejunio exultationis, ut scilicet esset dispositior ad gaudium, contemplationem divinorum; aut de neutro, quia scilicet non cogitaverit; aut de utroque. In primo casu jejunandum est Sabbato præcedenti, quia debet se conformare Ecclesiæ, quæ tale jejunium transfert. In 2. verò jejunet in Dominica, quia est votum virtuosum, & ligans. Can. *utinam* 77. *dist*. In 3. verò iterùm in Dominica, quia præsumitur jejunium exultationis In 4. denique in Sabbato, quia cæteris paribus debet se conformare universali Ecclesiæ. Hactenùs Sylvest. ex Jo. de Neap. Sed de hoc puncto vide Bonacin. *de præcept.dec al.disp.4 q.2.pun.6.nu.*26. ubi plura ad intentum refert.

1052 Inter. 32. Qui vouit jejunare die Sabbati, vel sexta feria, teneturne ad id votum, si dies Natalis Domini venerit in his diebus?

Resp. Magna quidem difficultas est ista. Affirmat Sylvest. *verb. Jejunium numer*.27. Suarez *de Relig.tom.2 lib 4.cap*.20. *numer*.7. Bonacin. *de Legib.disput.4.quæst.2.punct.6.num*.9. & alii plures, quos refert, sed non sequitur Diana *par. 1. tract.9. resolut.* 22. *in princip.* nam ipse Diana pro contraria sententia citat Molinam, Azorium, Facundez, & Rodriquez, & ad fundamenta sententiæ affirmativæ respondet; sed prior sententia est tenenda, quia videtur clarè haberi *in cap fin.de Observ. Jejun.* ibi: *Qui nec voto, nec Regulari observantia* sunt adstricti, in 6. feria, si festum Natiuitatis Dominicæ die ipso venire contigerit, carnibus propter festi excellentiam vesci possunt. Vide Emm. Sà *verb. Jejunium nu*.6. & Armillam *eodem verb. num*.13.

Quær.1. An in diebus jejuniorum liceat pro collatione serotina loco fructuum pisciculum, vel piscis grandioris particulam sumere? & an sit de hæresi suspectus, qui dictis diebus comederet oua, & lacticinia, ubi legitima consuetudo non adest?

Resp. Certissimum est, collationem serotinam fuisse per consuetudinem in Ecclesia introductam, ne potus noceat; tamen quamvis alendi causa sumatur, licita est, & sine peccato fieri potest, quia consuetudo, ut alibi dixi, est alterum jus positivum. Quænam autem qualitas, & quantitas ciborum licitè sumi possit in collatione serotina? satis me explicavi *in hoc tit. de Jejunio, ad Interrog*.10. & quoad quantitatem dixi, licitam esse quantitatem unciarum octo: quod intelligendum est secundum communem complexionem; sed quia complexio potest variari, & habere minorem indigentiam, præsertim ubi bonis cibis, & magna quantitate utitur ad prandium; ideò in tali casu non potest quis licitè uti quantitate unciarum octo. Quoad qualitatem verò, dixi, debere esse ex fructibus, vel herbis, aut ex bellariis, qui sunt fructus saccharo, vel melle conditi: sed nunquam asserui, ut quidam putant, posse quem licitè, & sine peccato pisciculum, vel particulam aliquam piscis majoris sumere, dummodò non excedat quantitatem unciarum octo; nam hæc sententia, quam nonnulli docent, ut Bonac. *tom.2. de præcept. Eccles.disput. ultim.quæst.1.pun.numer*.3. Franc. Ghesius, Moscentius, Petrus, & Jacobus Marchantius, Joannes Vvigeres, Zambellus, Pasqualigus, aliique, quos meritò impugnat Diana *part.9. tr.6. resol*.8. non est communis, ut videre licèt apud ipsum Dianam *loco citat.& part.1.tract.9. resolut.*1. Imò nostram sententiam communem esse testatur, & oppositam falsam dixit Joan. Henriquez *in qq. practicab. sect.* 16. *quæst*.4. ac etiam ipse Diana locis supracit. Ideò peccare mortaliter, & jejunium frangere, puto cum eodem Diana, qui ad praxim talem opinionem deducit. Dicendum est igitur, sub onere peccati mortalis quantitatem licitam non posse sumi in piscibus, ouis, & aliis lacticiniis, seu cibis substantialibus in cœna manducari solitis, juxta consuetudinem Regionum; sed solùm licere collationem facere cum modico pane, & fructibus, vel herbis, aut electuariis, & similibus levioribus cibis, nec aliud consuetudinem permittere, sed esse corruptelam: & ratio est, quia consuetudo bonorum, ac timoratæ conscientiæ virorum, non solùm præscripsit, & præscribit quantitatem, sed etiam qualitatem ciborum, & nunquam introduxit pisces, oua, legumina, aut alia, quæ inter fercula, ac pulmenta numerantur, aut communiter ad nutriendum valent; consequenter talia manducare illicitū, & peccatum erit. Aliquibus quidem hanc meam responsionem non fore gratam reor; quia, ut ait Psalmista, *Si nō fuerint saturati, murmurabunt*: at si hominibus placerem, servus Christi non essem; unde melius est pro veri-

ritate pati supplicium, quàm pro adulatione recipere beneficium, ut habetur *ex cap. Nemo peritorum* 11. q. 3. Itaque verbis Facundez huic meæ responsioni finem imponam; sic enim *de præcept. Eccl. tract.* 4. *lib.* 1. *cap.* 4 *numer.* 18. rectè inquit: Consuetudine ubique receptum est, ut in refectiuncula soli fructus cum modico panis capiantur. Et hanc consuetudinem excedere non est licitum: Et si aliqui non nihil piscis adhibere solent, id quidem per corruptelam faciunt, non per consuetudinem legitimam. Communis enim consuetudo est, ut fructus modici, & modicum panis in collatione adhibeatur, non pisciculi parvi, nec tantillum magni piscis; non enim quantitas materiæ, sed materia prohibetur. Tandem sententiam, veluti tutiorem, amplexi sunt Villalobos, Azorius, Filliucius, Reginaldus, Laym. Sancius, Joseph Angles, Vivaldus, Petrus Ledesma, Jacobus Graffius, Vega, Antonius de Litteratis, Molfesius, Sylvius, Medina, Rodriquez, & alii multi, quos dat, & sequitur Diana *locis cit. & part.* 10. *tract.* 14. *resolut.* 58. ubi citat contra Pasqualigum, Leandrum *de præcept. Eccles. tract.* 5. *disp.* 4 *quæst.* 41. quibus addo Lezanam *tom.* 3 *verb. Jejunium sub num* 4. Denique non esse licitum in diebus jejuniorum comedere ova, & lacticinia, aut uti sagimine, & lardo, ubi non adest consuetudo legitima, jam dixi *in hoc titulo ad Interrogation.* 11. Nunc autem dico, quòd secus facientes, non solùm peccarent mortaliter, sed etiam essent de hæresi suspecti, ut docet Illustrissimus, & Reverendissimus D. Dandinus Prælatus admirabili doctrina conspicuus, & patet ejusdem libro, cui titulus *de suspectis de hæresi tom.* 1. *c.* 3. *subsec.* 3. *sub numer.* 17. edito hìc Romæ anno 1703. ad quem lectorem remitto, siquidem in hac scribendi materia memini est profectò secundus. Vide sequentem Responsionem.

Quær. 2. An in collatione serotina jejuniorum possit quis licitè sumere octo uncias panis dumtaxat sine fructibus, aut herbis?

Resp. Hanc quæstionem pertractat Diana *part.* 9. *tract.* 6. *resol.* 15. & contra Pellizzarium resolvit id esse licitum, & pro se refert Jacobum Marchantium *in qq. Pastor par. cap.* 5. & Trullench. *in Decal. tom.* 1. *lib.* 3. *cap.* 2. *dub.* 3. *numer.* 8. ubi docet, licitè sumi posse in collatione serotina ea, quæ communiter in jentaculis, & post prandium sumi solent, ut sunt arborum fructus, herbæ, & cibi leviores, ut ficus, amigdalæ, uvæ passæ, nuces, pyra, poma, olivæ, bellaria, vel alia ex saccharo, aut melle confecta electuaria: Item & panis, vel solus, vel cum aliquo ex dictis, Puto igitur posse aliquem licitè sumere octo uncias solius panis, sicut potest etiam sumere quantitatem unciarum octo, aut nucum, vel amygdalarum, aut aliorum fructuum, quia eo ipso, quòd consuetudo introduxit talia obsonia pro jentaculo, liberum remanet de ipsis sumere, quæ magis placuerit, vel conjunctim, vel separatim, in quantitate, ut dixi, unciarum octo, quæ sanè probabiliter conceditur à Doctoribus, cum limitatione tamen in præcedenti resp. adducta; nam sufficit, quod sit cibus à consuetudine introductus, ut non ditatur frangi jejunium ratione qualitatis cibi: ergo quoties quis non excedit quantitatem à Doctoribus permissam, & utitur qualitate cibi à consuetudine introducta, non censetur frangere jejunium, & ullo modo peccare, si sumat totam collationem in pane tantùm, vel cum aliquo ex dictis fructibus. Vide Dianam *loco cit.* qui fortioribus, terminis hanc sustinet sententiam, quam quidem tutam in praxi existimo; nam etiam Cajetanus *in summa verb. Iejunium*, dicit posse fieri cum pane, & Navar. *in Man. cap.* 112. *n.* 12. addit, posse similiter cum pane sumi vinum, aut duo genera fructuum, dummodò non excedatur quantitas unciarum octo, addo ego Vide Tolet. *lib.* 6. *cap.* 2. *sub num.* 3 *propè fin.* Tandem puto, itidem esse licitum sumere totam quantitatem panis unciarum octo, & ipsam vino imbuere, quamvis ex hoc crescat in pondere, quia hujusmodi augmentum ponderis est omninò per accidens. Secus autem dicendum est de pane cocto, ut in sequenti quæsito ostendam, quia actione ignis mutatur cibus, & novum generatur ferculum. Vide sequentem responsionem.

Quær. 3. An liceat in diebus jejuniorum, in collatione vespertina, vesci pane cocto, aut herbis elixatis cum aqua, sale, & oleo?

Resp. Quòd jentaculum licitè fieri possit in diebus jejuniorum, cum pane cocto cum aqua, sale, & oleo modò octo uncias non excedat, aliis relatis, affirmat Diana *part* 9. *tr.* 6. *resol* 29. *vers. Quid ego sentiam*, & *p.* 10. *tr.* 14. *res.* 58. *vers. Sed quia*. Verùm ego hanc sententiam non admitto nisi aliud ferat justa causa, ut docui *in hoc titulo ad Interrogationem* 10. Nec mea admittit Layman *lib.* 4. *tract.* 8. *disp* 1. *num.* 9. Filliuc. *tom.* 2. *tract.* 27. *quæst* 6. *num.* 31. Bonac *de legib. disp. ult. qu.* 1. *punct.* 3. *sub numer.* 5. & alii. Ratio est, quia valdè mutatur materia subjecta, & ex ea fit alius cibus magis nutritivus, ac magis pōdus acquirit, undè generatur ferculū, quod

solùm,

solùm adhiberi licet in prandio, & cœna, non autem in collatione serotina; ideò talis consuetdo haud viget apud timoratæ conscientiæ viros, neque est usu recepta; siquidem communiter Theologi non permittunt juscula in collatione vespertina, imò Leander *de præcept. Eccl. tract. 5. disp. 4. quæst. 30. & seqq.* rectè probat, non solùm minimè licere pisces fumo siccatos, & sale conditos, sed nec cibum album, vulgò bianco mangiare, si vice carnis conficiatur ex piscibus, nec legumina cum jusculo, & similia. Nescio igitur, quo pacto quidam, & præsertim Diana, concedant jusculum panis cocti, absque peculiari indigentia, & necessitate. Unde puta, juscula non esse in collatione introducenda, veluti introducta non sunt à consuetudine Doctorum, & proborum hominum, quorum consuetudini in hoc standum est, nec facilè carpenda. Itaque firmum remaneat, licitum non esse sine justa aliqua causa vesci pane cocto aqua, sale, & oleo condito, quia hujusmodi cibus potiùs habet rationem pulmenti, quàm obsonii permissi à communi consuetudine, & à Doctoribus piis, ac timoratæ conscientiæ. Secus autem dicendum est de herbis elixatis, dummodò per modum acetarii sumantur cum sale, & oleo, quia minimè mutatur materia, nec augetur cibi substantia in ordine ad nutritionem, nec majus pondus acquirunt, ac per consequens non generatur pulmentum; ut fit ex pane cocto. Ita videtur sentire Leander *ubi supra quæst. 37. & 38.* Layman, & alii, quibus subscribit Diana *part. 10. loc. supracit.* & ego pariter ita sentio pro veritate, & conscientia, cum non sint laxandæ habenæ, nisi ubi adest magna ponderis ratio; nam sumere aliquid in sero, vel ultra prandium, ad sustentationem naturæ, est bis comedere, & consequenter frangere jejunium, ut ex Div. Thom. docet Armilla *verb. Jejunium sub numer. 1. vers. Tertio*. Undè dicendum est, quòd in collatione serotina neque est licitus cremor amygdalinus, aut triticeus, vulgò Mandolata, secundùm Leandrum, & alios, cum sit valdè nutritivus, & contra finem præcepti, qualis est refrænare carnis concupiscentias Vide Tolet. *lib.6.cap 2.n.1.*

TITULUS CVI.

De Ignorantia.

Vide tit. de Bigam. Int. 2. tit. de Debit. conjug. Int. 2. tit. de Differ. Int. 3. tit. de Elect. &c. Int. ult. tit. de Episcopat. &c. Int. 20. 59. tit. de Fid. Int. ult. tit. de Fil. Int. 1 tit. de Paroch. Inter. 24. 25. 26. 36. 38. tit. de Regul. &c Int 58. & ad quæst. 1. titul. de Sponsal. Inter. 3 tit. de Tons. Int. 3 tit. de Val. abs. Int. 3. 4. 5. 6. tit. de Val. Benef. Inter. 4 tit. de Val. Confes. Int. 1. 5. 8. 12 tit. de Val. Sac. Pœnit. Int. 2.

1053 INter. 1. Quotuplex est ignorantia? *Resp.* Alia dicitur juris, alia facti, & alia pœnæ. Ita quoque ignorantia alia est Juris communis, alia Juris particularis. Præterea ignorantia, sive juris, sive facti, subdividitur in probabilem, quæ dicitur invincibilis, & inculpabilis; & in improbabilem, quæ vincibilis, & culpabilis appellatur: Ignorantia vincibilis, alia dicitur crassa, & supina, alia verò affectata. Tandem ignorantia vel dicitur antecedens, vel concomitans vel consequens voluntatem; antecedens idem est ac probabilis, & invincibilis; concomitans dicitur illa, quæ si non adesset, actus nihilominùs fieret: consequens denique est quando ignoratur aliquid, quia voluntas vult illud ignorare. Vide D. Thom. 1. 2. *quæst. 6. art. 8.* Bonac. *de cens. disp. 1 qu. 2. punct. 1. num. 1. & seqq. & de legib. disp. 2. q 8 pun. 3 per tot.*

1054 Inter. 2. Ignorantia Juris excusatne contrafacientem ab excommunicatione à jure imposita, sive sit juris particularis Episcopi, sive universalis Ecclesiæ, scilicet Papæ?

Resp. Est quidem magna controversia inter Doctores: De sententiis autem latis à jure particulari Episcoporum, seu Ordinariorum, omnes conveniunt dicentes, ignorantiam præsertim invincibilem talis Juris, excusare contrafacientes ab excommunicatione, & aliis censuris, & pœnis, ut patet *ex cap. Ut Animarum de const. in 6.* Sed de sententiis à Jure latis à Papa est difficultas; nam dicunt quidam, quòd Papa *in d. cap. Ut Animarum*, in favorem animarum instituit non incurrere excommunicationem, qui sciens factum, ignorat jus; sed præcepit id solùm observari in statutis Ordinariorum inferiorum, cum nullam mentionem faciat de statutis Papæ; consequenter, qui ignorat jus Papæ, non est immunis ab excommunicatione; & aliis censuris, & pœnis, si contrafecerit: Hanc sententiam aliis relatis tenet Chaves in

*in Summ.Sac.de excomm.quaest.*8 Alii verò,cum quibus ego sentio,tenent id locum habere ne dum in Constitution.Ordinarii Inferioris,sed etiam Summi Pontificis. Non videtur differentia inter utrumque jus, nisi quòd Lex praesumit aliquem magis,& faciliùs ignorare jus privatum, quàm publicum,ut notat DD. *in d.cap.Ut animarum;* unde cum simus in foro poli, in quo cessat praesumptio, & sola veritas attenditur, non videtur posse constitui differentia inter utrumque Jus;& ita docent Panor. *in cap. A nobis de sentent. excomm* S.Antoninus 3.*par.tit.*25.*cap.* 33. Sylvest. *verb.Ignorantia sub num.*16. Navar.*in man.cap.*27. *nu.*16. Zecus *de cas.reserv.cas.*1. *pag.* 28. Diana *part.*3. *tr.* 6. *res.* 41. Alias rationes, & difficultates, vide apud praefatos Auctores, & praesertim Sanchez *tom.*3.*de matrim. lib.* 9. *disp.*32.*nu.* 31. & Bonac.*de cens.disp.*1 *q.*2.*punct.*1.*num.* 6. Ego enim more meo brevitati studeo.

1055 Inter. 3. Ignorantia vincibilis juris, vel facti, excusatne ab incursione censurarum?

Resp. Jam suppono, quòd ignorantia vincibilis hic sumatur pro culpabili, quae est quando quis audit,vel dubitat de censura Juris, vel facti, adhibet diligentiam, sed non moraliter necessariam pro qualitate rei, & ideò est mortaliter culpabilis.Dico igitur esse valdè probabile, hanc ignorantiam excusare ab incursione censurarum, & aliarum poenarum, cum non sit neque crassa, neque supina, ut est, quando quis ex taedio, aut pigritia,modicam, aut nullam adhibet diligentiam. Undè quia *ex cap.* 2. *de constit. in* 6. habetur, quòd ignorantia, quae non est crassa, neque supina, excusat ab omnibus sententiis Ordinariorum, remanet probatum,ignorantiam purè vincibilem, seu mortaliter culpabilem, excusare ab incursione censurarum, aliarumque poenarum. Ita tradunt Portell. *in addition. ad dubia Reg. verb. Ignorantia numer.* 25. Sanchez *tom.*3. *de matrim.lib.*9.*disput.*32. *n.* 31. Bonac. *de cens.disp.*1.*quaest.*2.*pun.*1.*nu.*10.& alii plures, quos refert, & sequitur Diana *part.*3 *tract.*5.*res.*13. *& par.*4.*tract.*2.*res.*95.*vers. Notandum est igitur & part* 9.*tract.*4. *res.* 42. Et haec sententia mihi non displicet, quia non quodlibet peccatum mortale sufficit ad incurrendas censuras,sed requiritur peccatum mortale, quod habet rationem contumaciae; quae contumacia non datur, quando quis fecit aliquam diligentiam, licèt non moraliter sufficientem: ergo non potest incurrere poenas, quae imponuntur solùm contra contumaces, seu inobedientes. Vide Dianam *par.* 5.*tract.*9.*resol.*17.*& par.*9.*tract.*6.*res.*13.

1056 Inter. 4. Qui ex fenestra projicit lapidem, ut Clericum percutiat, sed casu, & invincibiliter ignorans percutit alium Clericum illac tunc traseuntem, inciditne in excommunicationem?

Resp. Minimè,quia qui caedit casu praetereuntem, non intendit caedere illum, nec alium Clericum in persona illius; unde cum praeter intentionem sequatur talis percussio, excommunicationem non incurrit. Sanchez apud Moron. *res* 80.*num.* 43. Molina *de Just. tract.* 3 *disp.*53.*num.*3.& ex eo Diana *p.*9. *tr* 4. *res* 31. ubi praeterea asserit,quòd si mors quoque sequatur, irregularis non fiat. Vide ipsum, & non pigebit, *& in titulo* 89. *ad Interrog.*6.

1057 Inter. 5. Qui probabiliter ignorat Titium esse Clericum, si eum percutiat, incurritne excommunicationem, si reverà sit Clericus?

Resp. Si tonsuram,& habitum non videat, & credat non esse Clericum, non incurrit, quia ignorantia invincibilis excusat à censura. Diana *part.*9.*tract.*4.*res.*42. *& res.*27.propè finem.

1058 Inter.6. Titius percussit,percussione gravi Cajum Clericum, sed nesciebat illum esse Clericum, quia incedebat in habitu laicali, & sine tonsura, comamque nutriebat; quaero, an Titius sit excommunicatus, &c. quomodo in foro externo possit ipse probare ignorantiam?

Resp. Dico primo, quòd ignorantia invincibilis excusat ab incursione censurae, & de hoc nulli dubium est, ut dicam ad Inter.10. hujusmet tituli de ignorantia, & testatur Diana *par.*9.*tract.*4.*res.*42.*in princ.*Vide Bonac. *de cens.disp.*1 *qu.*2.*pun.*1.*sub nu.*16. Dico secundò quòd ignorantia juris, vel facti, etiamsi sit vincibilis, posito, quòd non sit crassa, & mortalis, excusat transgressorem à mortali, & consequenter ab incursione censurae.Diana *part.*3. *tr.*6. *resol.* 31. & meliùs id dixit ibidem tract 5.res.13. *& in Summ.verb.Censura n.* 17.*& verb.irregularitas sub num.* 5. Alloza *verb. ignorantia num.*24.Mendo *Epit.Opin. Moral. eodem verb. numer.* 17. *&* 18 Ex his ergo apparet Titium ob ignorantiam excusandum esse ab incursione censurae,dum percutiendo Clericum arbitratus est esse laicum,quia habitum, & tonsuram non gestavit;nam ignorantia invincibilis,& etiam vincibilis, dummodò non sit crassa, & supina, aut mortaliter culpabilis, excusat ab incursione censurae, ut habetur *ex cap.*2.*de Const. in* 6. Quando denique allegatio ignorantiae in casu nostro dubia sit,in foro exteriori probari debet per juramentum ipsius.

ipsius. *Cap. Si verò de sent. excomm.* Et latè probat Diana *part.* 10. *tract.* 12. *res.* 4. *vers. Confirmatur hæc doctrina*, Moronus *res.* 60. *num* 44. Ignorantia igitur non solùm excusat in foro poli, sed etiam in extremo iudicio, quando juramento probatur. Si verò jurare non vult, præsumptio est contra illum, & tamquam excommunicatus vitari debet. Vide dictum *cap. Si verò, de sentent. excomm.* & ibi Glos. *in verb. Propria, & verb. noluerit*, ac etiam Bonac. *tomo* 2. *de peccatis disp.* 2. *qu.* 8. *pun.* 3. *nu.* 13.

1059 Inter. 7 Qui ex ignorantia invincibili de excommunicatione committit aliquod peccatum, cui est annexa aliqua excommunicatio reservata, potestne absolvi à Confessario non habente facultatem absolvendi ab excommunicatione?

Resp. In excommunicationem reservatam non incidit, qui ignorantia invincibili laborat, siue hæc sit ignorantia juris, siue facti, quia ad incurrendam excommunicationem requiritnr contumacia, idest inobedientia contra legem; quæ contumacia non datur ubi adest inuincibilis ignorantia, ut docent S. Thom. 2. 2. *qu.* 65. *art.* 3. D Antoninus 3. *par. tit.* 25. *cap.* 33. Sylv. *verb. Ignorantia* §. 16. Tolet. *lib.* 1. *cap.* 8. *n.* 4. 5. & 6. Navar. *in man. c.* 23. *num.* 44. & *seqq.* Emm. Sà *verb. ignorantia*, & alii communiter. Ergo dicendum est, quòd licèt quis peccet faciendo aliquid contra præceptum divinum; tamen excommunicationem, vel aliam censuram (posita ignorantia invincibili de censura) non incurrit, & consequenter à quolibet Confessario potest absolvi. Vide Bonac. *de Cens. disp.* 1. *qu.* 2. *pun.* 1. *num.* 6. 7. & 8. qui citat Doctores ad satietatem. Dian. *par.* 3. *tr.* 6. *res.* 41. Sylv. *verb. excomm.* 10 *quæst.* 3. Imò Dian. *part.* 4 *tract.* 2. *resol.* 85. ex Portello dicit hoc esse verum etiam de ignorantia vincibili, dummodò non sit crassa, & supina: ita quoque tenent Nauar. Sanchez, & Castropal. quos sequitur Moron. *resp.* 23. *sub num.* 11. Layman *tom.* 1. *lib.* 1. *tract.* 5. *cap.* 5. *num.* 7. Bonac. *de legibus disp.* 2. *qu* 8. *pun* 3. *nu.* 10. & alii plures.

1060 Inter. 8. Qui commisit peccatum reservatum, sed nescit, & ignorat esse reseruatum, potestne à Confessario non habente facultatem super reseruatis absolui?

Resp. Negatiuè respondent quamplurimi Doctores, quia peccati reseruatio directè impedit Confessarium, ne absoluat. Itaque pœnitens, siue sciat, siue nesciat peccatum esse reseruatum, non potest per simplicem Confessarium absolvi; nam reseruatio ligat etiam ignorantes reseruationem, neque in reseruatione casuum requiritur scire illos esse reseruatos. Ita Mazuch. *de cas. reserv. disp.* 2. *quæst.* 2 *difficul.* 6. Jacobus Mancius *in Append. ad pract.* 3. *dub.* 18. Merolla *tom.* 1. *disp.* 1. *cap.* 2. *diffic.* 11. *num* 642. & alii. Oppositum tamen sustinent Joseph de Januario apud Dianam *p* 10. *tr.* 14. *res.* 63. Gabriel à S. Vincentio *part.* 3. *de Sac. pœnit. disput* 9 *quæst.* 3 *dub.* 3. nec dissentit Nauar. *in man. c.* 27. *n.* 16. & 80. Graffius *de cas. reser. lib.* 2. *c.* 40. *num* 29. & alii; sed prima sententia sequenda est in praxi.

1061 Inter. 9. Titius cum duabus Sororibus carnaliter peccauit, sed nesciebat illas esse Sorores; accedit ad Confessarium, in cujus Diœcesi incestus est casus reseruatus; potestne simplex Confessarius illum absolvere?

Resp. Licèt ignorantia reseruationis non tribuat facultatem absoluendi pœnitentem, qui reseruationem ignorat, ut dixi *in antecedenti Resp.* & præter Doctores ibidem citat. docet Sanchez *tom.* 3. *lib.* 9. *de matrim. disp.* 22. *num.* 18. & communem sententiam fatetur esse Dian. *part.* 6. *tract.* 6. *res.* 42. *vers. His tamen non obstant &c.* verùm in casu nostro Titius potest à simplici Confessario absolui, quia licèt non excusetur a peccato fornicationis, excusatur tamen à peccato incestus; & ita casus non est reservatus, cum probabiliter ignoraverit, illas fœminas esse Sorores. Ita Zeccus *de casibus res. cas.* 1. *fol. mihi* 27. Et de hoc ego non dubito.

1062 Inter 10. Titius ignorabat neminem posse absque labe Simoniæ Episcopo inservire animo obtinendi Beneficium in pretium seruitii, quare seruiuit cuidam Episcopo eo animo, & intentione; potestne Titius à quolibet Confessario absolui?

Resp. Si Titius inuincibiliter id ignorabat, excusatur quidem à peccato, & ab excommunicatione; nam ignorantia, dnmmodo non sit affectata, & crassa, excusat etiam ab excommunicatione, ut docent plures Doctores quos sequitur Sà *verb. Ignorantia*. Imò addo Simoniacum per ignorantiam invincibilem, excommunicationem non incurrere, juxta sententiam Nauar. *in Man. cap.* 17. *num.* 16. Lopez, Victoriæ, & Soti apud eumdem Sà *verb. Simonia num.* 13. Vide igitur id quod ego dixi *in tit.* 89. *ad Inter.* 16. & *in præsenti tit. ad Int.* 7. & dic, posse Titium absolvi à quocumq; simplici Confessario, quia nullam excommunicationem contraxit. Vide Allozam *verb. censura sect.* 6. *n.* 6. & præsertim Dianam *par.* 5. *tr.* 9. *res.* 17. ubi concordantes refert.

1603 Inter. 11. Confessarius, qui nouit Pœnitentem ob impedimentum latens invalidè contraxisse Matrimonium, quomodo potest in

in dicto casu cognoscere, an Pœnitens laboret igorantia vincibili, vel detineatur errore invincibili?

Resp. Debet prudenter intelligere à Pœnitente, an credat se esse in bono statu, vel aliquo scrupulo agitetur; hoc tamen prudenter agendum est, ne ex interrogatione, vel interrogandi circumstantiis, Pœnitens detineri dubia fide incipiat: Si pœnitens nullis agitatur scrupulis, & credit se esse in bono statu, certum est, quòd ignorantia invincibili laborat; si verò dubiam conscientiam habet, culpata laborare ignorantia censetur. Bonac. & præsertim Cabrin. *part.* 2. *cas.* 6. *pag.* 129. ita rectè tradunt.

1064 Int. 12. Peccantne mortaliter Episcopi, Superiores, Confessarii, Medici, Advocati &c. qui nesciunt ea, quæ ad eorum munus pertinent?

Resp. Certò mortaliter peccant, primò quia officia talia non debent assumere, nisi sint ad talia exercenda sufficienter instructi, aliter eis imputatur. Imperitia enim in rebus ad proprium officium pertinentibus non excusat à mortali, maximè quando gravis intercedit negligentia in quærenda veritate circa ea, ad quæ quis est obligatus scire, ut concors Doctorum sententia docet Secundò, qui tenetur scire, & potest scire consulendo libros, vel viros doctos, & negligit hoc facere, peccat ex ignorantia crassa, & supina, & consequenter si fecerit contra legem prohibentem aliquid sub pęna excommunicationis ipso facto, talem non evaderet pœnam; nam ignorantia non excusat in iis, quæ quis tenetur ex officio inquirere. Colligitur *ex cap. ad Falsariorum, de crimine falsi*, & nonnullis relatis docet Fagnan. *in cap. nullus, de Regul. nu* 47. Vide Sylvest. *verb. Ignorantia sub nu.* 10. *&* 13 Jacobum Mancinum *pract.* 4. *dub.* 9. *vers. Dico tertio*. Allozam *in Sum. verb. Ignorantia n.* 5. *&* 6. & alios.

1065 Inter. 13. Penitùs illitteratus, seu idiota, potestne ab Episcopo promeveri ad Ordines minores, vel saltem ad primam Clericalem tonsuram?

Resp. Talis proculdubio irregularis est; nam irregularitas oritur etiam ex defectu scientiæ, ut docent communiter Doctores, teste Diana *part.* 2 *tract.* 16. *resol* 29. & expressè patet *ex cap. Illiteratos* 1. 36. *dist. ex cap. præcipimus dist.* 34. *cap.* 1. *& cap. fin. de tempore ordinan. in* 6. *cap. omnes psallentes, cum pluribus seqq. dist.* 38. habetur etiam ex Concil. Trid. *sess.* 23. *cap.* 4. Vide Navar. *cap.* 27. *n.* 205. Tolet. *lib.* 1. *cap.* 64. Mirandam *in man. Prælat. tom* 2. *qu.* 8, *art.* 7. *concl.* 1, *in princ.* Consequenter nec ad Ordines, nec ad primam Tonsuram promoveri potest, ut docet etiam Pax-Jordanus *tom.* 1. *lib.* 1. *tit.* 19. *n.* 5. ubi plures concordantes refert; & demùm Dian. *part.* 4. *tr.* 2. *resol.* 74. *in princ.* & est communis sententia.

1066 Inter. 14. Potestne Episcopus licitè ordinare, seu Ordines conferre alicui Clerico sæculari, si minùs sit litteratus, & scientiam sufficientem non habeat?

Resp. Pax-Jordanus *tom.* 1. *lib.* 3. *tit.* 6. *n.* 243. affirmativè respondet, modò tamen ordinetur dumtaxat ad inserviendum Choro, & Divinis Officiis, & ad Sacrum peragendum, & non ad curam animarum habendam; nam inquit ipse Doctor, minorem scientiam, & litteraturam in illo sufficere, maximè in aliquibus Diœcesibus, attenta maximè paupertate, Magistrorum paucitate, & quod pejus est, animis à studiorum laboribus abhorrentibus; & pro se citat Glos. *in cap.* 1. *dist.* 36. *verb. Illiteratus*, ubi dicitur: *Scientia mediocris sufficit*, & probatur *cap. cum nobis olim*, juncta Glos. *de elect. verb. litteraturæ*, ubi agitur de literarum sufficientia in Episcopis requisita. Imò Glos. *in dicto cap.* 1. 36. *dist.* dicit quòd in Clerico non requiritur summa perfectio, & id probat *ex lege sciendum*, §. *illud*, *de ædilit. & l. si quis venditor, eodem titul.* Advertit tamen idem Pax Jordanus *ubi suprà n.* 248. *in fin.* quòd sobriè, & magna cum circumspectione Episcopus se gerere debet in dicto casu; ideòque non nisi quando adest spes proficiendi, & non aliter, debet ordinare illum, quem minùs peritum invenerit, ne à Concil. dispositione recedatur in totum; nam ut plurimum Clerici sæculares semel ordinati, nil ampliùs addiscunt, nec studere ultrò procurant, ut faciunt Regulares, ut ipsamet experientia comprobatur, cum ex continuo convictu, & communicatione cum doctis in Religione satis instructi evadant, quam rationem etiam sufficientem ad ordinandum Clæricum Sæcularem, docet Innocent. *in cap. cum in cunctis de elect. nu.* 1. *Vide in tit.* 213. *de Subdiaconis, ad Inter.* 1. Ego tamen me remitto ad ea, quæ dicam *in tit.* 180. *de Regularibus, seu Religiosis ad Int.* 58. *in fine*.

1067 Inter. 15. Potestne Episcopus, vel Parochus à matrimonio arcere, qui fidei rudimenta nesciunt?

Resp. Statuere impedimenta matrimonii, non ad Episcopum, sed ad Summum Pontificem spectat; consequenter non potest Episcopus, præsertim ad longum tempus, id prohibere, seu à matrimonio contrahendo arcere qui Christianam doctrinam ignorant, aut saltem

tem Orationem Dominicam, Angelicam Salutationem, Symbolum Fidei, & Decalogi præcepta, ob ingenii tarditatem, memoria non retinet; nam hoc esset novum impedimentum inducere. Expedit tamen illos suaviter absque vi, bono modo, & prudenti ratione ad breve tempus impedire; ut sic addiscendę doctrinę curam habeant. Vide Sanchez *de matrim. tom.1. lib.3. disp.15. n.19.* Homobonum de Bonis *in Exam. Eccles. part.3. tract.13. c.11. qu.33. resol.2.* quibus adstipulatur Diana *par.4. tract.4. res.85.* & etiam ego libenter adhæreo.

1068 Inter. 16 Possuntne salvari illi homines, qui cum nihil audierint de fide Euangelica, invincibiliter ignorant legem Baptismi, & alia Christianæ Religionis mysteria, quæ debent scire necessitate medii?

Resp. Dico primò, secundum fidem catholicam neminem salvari posse sine Baptismo re, vel voto suscepto: Nam Conc. Trident. *sess.6. de justificatione cap 4.* definivit, quòd prima justificatio impii, post Euangelium promulgatum, sine lavacro regenerationis, aut ejus voto fieri non potest. Damnatum quoque Pelagii dogma fuisse, docentis parvulos sine Baptismo habere vitam æternam, liquet ex Epistolis 89.90.91. & 92. apud S. P. August. *& in lib. primo de peccatorum meritis cap. 20.* Dico 2. juxta doctrinam D. Thom. 2. 2. *qu.10. art.1. in corp.* illos, qui nihil audierunt de fide, ac proindè invincibiliter ignorant legem Christi, damnari non propter legis Christi ignorantiam, sed propter alia peccata ab ipsis commissa contra legem naturæ, quæ sine fide Christi remitti non possunt. Dico 3. cum Navar. *in Man. cap.11. n.22.* peccare mortaliter, qui deliberatè credit quemcumque infidelem, si benè moraliter vixerit, posse in sua secta salvari: Imò addo, sic credentem esse hæreticum, ut constat ex principio, & fine Symboli S. Athan. & in Concil. Generali Lateranen. celebrato tempore Innoc. III. ut habetur *in cap firmiter, de Sum. Trinit. & fide Cathol.*) definitur sic; *Una est fidelium Universalis Ecclesia, extra quam nullus omninò salvatur.*

1069 Inter. 17. Qui errat in fide, & in foro externo allegat ex ignorantia errasse, estne ei credendum?

Resp. Nequaquam est illi credendum, præsertim si error commissus sit circa illa, quæ quis ex officio, vel quæ passim, & communiter illius conditionis homines scire tenentur. Unde Sousa *in Aphor. Inquisit. lib.1. cap.12. n.14.* Castropalao *tom.1. tr.4. punct. 5. nu.5.* & alii penes ipsum dicunt, quòd Sacerdos, & alii viri docti errantes in articulis fidei, & præceptis Decalogi, ex malitia præsumuntur errare, non autem ex ignorantia. Concludendum est tandem cum Simanca apud Dian. *part.4. tract.7. res.36. vers. prima opin.* quòd nullus Christ. excusari possit prætextu ignorantię, si erraverit in articulis fidei, vel in præceptis Decalogi, vel in aliis veritatibus divulgatis, & quas quis scire debet: sed longè magis inexcusabiles sint peritiores, & acutiores. Sed de tali dubio vide omninò Dianam, qui rectè plura congerit ad intentum.

1070 Inter. 18. Quænam ignorantia excusat ab hæresi, & consequenter à pertinacia?

Resp. Jam docui in tit.70. de differentiis ad Inter.3 quænam sit ignorantia culpabilis, seu voluntaria, ac etiam talem ignorantiam triplicem esse, scilicet crassam, supinam, & affectatam. Dico hìc igitur, quòd ignorantia affectata contingit, quando quis ex industria vult aliquid ignorare; crassa verò, & supina, quando quis non ex industria, & proposito, sed ex quadam negligentia ignorat ea, quæ potest, & debet scire. Prior ignorantia est directè, & formaliter volita; posterior autem indirectè, & virtualiter; sed utraque est vincibilis, & culpabilis. Hoc ergo prænotato, respondeo ad præsentem difficultatem, & dico, quòd Doctores inter se decertant in assignando, quænam ignorantia excuset ab hæresi, & per consequens à pertinacia. Aliqui enim putant ignorantiam crassam, & supinam non excusare, quia ignorantia culpabilis non excusat ab aliis peccatis, ergo neque ab hæresi. Ita docent Lorca in 2.2. D. Thom. *qu.11. art.2. disp.41. nu.15.* Toletus *lib.1. c.19. nu.2.* & alii plures, quos refert, sed non sequitur Diana *part.4. tr.7. res 36. vers. prima opinio*; nam ipse ibidem *vers. tertia opinio*, pluribus relatis, tenet, non solùm ignorantiam crassam, & supinam, sed etiam affectatam excusare ab hæresi: sed hoc intelligit, quando quis affectet, seu eligat nescire res Fidei, non ut liberiùs erret in fide, sed ex tædio, & negligentia addiscendi, vel ob aliam causam, quæ tamen non sit error voluntarius cum pertinacia, ita ut velit errare in fide, nec velit obedire Ecclesiæ; nam ignorantia affectata potest contingere etiam ex falsa opinione contra Ecclesiam, & est, quando quis putat parvi momenti esse ea, quæ in Ecclesia creduntur, & proponuntur: & hoc modo non excusaretur ab hæresi, cum ex illa falsa opinione affectaret ignorantiam; consequenter postquam commisit aliquem errorem contra fidem, proculdubio esset hæreticus. Vide Bonac. *de cens. disput.2. quæst. 4. punct. 1.*

punct.1. num.7. Dianam *ubi sup. & in hoc tit. ad quaest.* 3.

1071 Inter. 19. Ignorantia crassa, supina, vel affectata, potestne unquam excusare à pœnis à lege impositis contra transgressores ejusdem legis?

Resp. Quando pœnæ sunt impositæ contra scienter aliquid facientes, vel præsumentes facere; plures Doctores dicunt, ignorantiam crassam, seu supinam excusare transgressorem à pœnis, quia verè non dicitur scire, vel præsumere, qui facit aliquid ex ignorantia crassa, vel supina. Ignorantia enim excludit scientiam, & præsumptio importat dolum, & temeritatem; & ita docet Pontius *de matrim lib.*10. *cap.*6. *n.* 10. Sanch. *tom.*3. *de matrim lib.*9. *disp.* 32. *n.* 31. Avila *de cens. p.* 1. *cap.*6. *disp.*10. *dub.*6. Molina, & alii, quos refert, & sequitur Diana *p.*3. *tr.*5. *resol.*13. *vers Notandum est*; *& p.*5. *tract.*9. *res.*17. Imò Bonac. aliique plures dicunt hoc esse verum, etiamsi quis operetur cum ignorantia affectata, scilicet quando nullam diligentiam adhibuit ex malitia ad liberiùs peccandum. Vide Bonacin. *de censur. disp.*1. *q.*2. *pun.*1. *n.* 11. & 12. & *disp.*2. *q.*5. *punct.*4. *num.* 9. & *tom.* 3. *de cens. in Bulla Cœnæ, disput.*1. *q.*2. *punct.*4. *nu.* 9. Dian. *p.*3. *tr.*6. *res.*7. & alios apud ipsos. Vide etiam quæ dixi *in titul.*6. *de absol. à reser. ad Inter.*4. ubi hoc non approbavi; sed limito hanc sententiam, nisi ignorantia crassa non sit conjuncta cum ingenti temeritate, quia tunc censetur adesse scientia, & non excusat transgressorem à pœna; quod quidem est valdè notandum.

1072 Inter. 20. Cajus quadam die in itinere dubitabat, utrum adesset præceptum de jejunio, & post longum examen, perseverante dubio, comedit carnem; post hoc idem Cajus incidit in Titium, qui rogatus affirmavit (sub dubio tamen) adesse præceptum. Cajus verò hoc idem negans, invitavit Titium ad ludnm hujusmodi: Eamus, inquit, in Urbem, & si adest præceptum jejunii, ego dabo tibi centum: sciebat tamen Cajus latam fuisse legem aliquando prohibentem hujusmodi ludos, sed credebat in præsenti esse abrogatam; & quidem lex illa vetabat tales ludos sub pœna pecuniaria, quod tamen Cajus id nunquam sciverat. Quæritur ergo primò peccavitne Cajus non observando jejunium? secundò fecitne Cajus contra legem, quam putabat per ignorantiam abrogatam? tertiò teneturne ad pœnam, cum nihil sciret de illa?

Resp. Primò, Doctores docent, quòd si facta debita diligentia quis adhuc dubitet, an hodie sit dies jejunii, non teneatur jejunare, cum possessio non sit pro præcepto jejunii, sed pro libertate illius dubitantis. Tamen hoc est intelligendum, si practicè, & cum ratione sufficienti hìc, & nunc deponat dubium, cum ad rectè operandum requiratur judicium practicum moraliter certum, ut benè observat Laym. *lib.*1. *tract.*1. *c.*5. *§.*1. *n.* 3. & alii; aliàs non erit tutus in operando, ac proindè peccat, cum se exponat periculo peccandi. Vide Lezanam *tom.*2. *verb. Dubia Reg. n.*3 Bon. *de legib. disp.*2. *q.*3. *pun.*7. *n.*3 Unde quia Cajus perseverante dubio comedit carnem, ideò mortaliter peccavit, operando practicè cum dubio de peccato; quod quidem nunquam licet. Vide Cajetan. *in Summ. verb. Periculum peccandi*. Resp. 2. non fecisse contra legem, nisi materialiter, quia ignorantia excusavit eum, dum bona fide credebat, legem fuisse abrogatam, vel non usu receptam, nec de hoc dubitabat, quamvis in foro contentioso talis ignorantia non præsumatur, nisi probetur. Resp. 3. In foro conscientiæ ad pœnam illam non teneri, neque in foro fori ante Judicis sententiam; nam sicut ignorantia legis excusat à trasgressione, ita etiam excusabit à pœna: res enim, quæ culpa caret, in damnum vocari non convenit. Imò justa credulitas à pœna legis humanæ excusat, ut inter alios docet Em. Sà *ver. pœna nu.* 11. Ergo Cajus in foro poli ad illam pœnam non tenetur; imò neque in foro fori, si aliquo modo, vel saltem juramento, ejus ignorantiam probaverit; dummodò præsumptio aliqua contra illum non urgeat, quia tunc ejus non crederetur juramento, sed conjecturis, si aliquæ essent in contrarium. Quòd autem ignorantia in foro externo juramento probari possit, docet Sylv. *verb. Lex. n.*7. & aliis allegatis probat etiam Diana *p.*9. *tr.*4. *res.*42. *sub vers. Unde ex his*; *& p.*10. *tract* 12. *res.*4. & ego obiter dixi *ad Int.* 6. *hujus tituli*; & concordat Bonac. *tom.*2. *de legib. disp* 2. *qu.*8. *punct.* 3. *n.*13. Cæterùm in foro conscientiæ standum est dicto pœnitentis, tam pro se, quàm contra se, ut firmavi *in tit.* 42. *de Confessariis ad Int.* 10.

Quær. 1. An qui per ignorantiam invincibilem dixit, aut fecit aliquid contra fidem, si cognito errore accedat ad simplicem Confessarium, possit ab eo absolvi?

Resp. Ignorantia invincibilis sine dubio excusat ab hæresi, & pertinacia, quia cum illa involuntaria sit, imputari non potest ad culpam. Undè S. P. Augustinus *in Epist.* 48. sic habet: *Porrò tot gentium populos ipsa ignorantia ostendit innocentes*. Et contra Cresconium

nium *cap.*26. ait: Si enim conſcientia propterea lædi non potuit, quia neſcivit, nunc incipit lædi. Ergo ignorantia inculpabilis, ſeu invincibilis, excuſat ab hæreſi incurrenda, præſertim in foro conſcientiæ, ut ex communi docet Bordon. *in Sac.Tribunal.cap.*9.*ſect.* 2. *q.*6. *n.*33. quem citat D.meus Dandinus *de Suſp. de hæreſi cap.*1. *ſect.* 6. *n.* 64. Et ratio eſt, quia qui ignorantia invincibili ductus, facit aliquid contra fidem, non habet voluntatem contradicendi doctrinis Eccleſiæ, ut habet S. Thomas 2.2. *q.*10. *art.* 2. ideò qui ignoranter errat contra fidem, ſed eſt paratus Eccleſiæ Romanæ obedire, & credere id, quod illam credere intellexerit, coram Deo non eſt hæreticus, neque excommunicatus, & ſic poterit à quolibet Confeſſario abſolvi. Vide *cap. damnamus de Summ.Trin.* Navar. *in man.cap.*11 *n.*22. Sylveſtrum *verb. hæreſis* 1. *n.*6. Em. Sà *eodem verb. ſub num.* 1. Tolet. *lib.*4. *cap.* 3. *num.*4. Cajet. *in ſumm. verb. excommunicatio cap.* 1. Quando igitur homo errat non ex proprio defectu ſuo, non eſt hæreticus: nam ut ait S. P. Auguſtinus, quem refert Sylveſter *ubi ſup.* non efficitur infidelis, niſi volens; unde in ratione hæreſis includitur electio falſitatis, quæ electio importat liberam inclinationem voluntatis; ſed qui errat per ignorantiam invincibilem, non habet voluntatem contradicendi doctrinis Eccleſiæ, maximè ſi erit vir ruſticus, vel indoctus circa ea quæ ſcire non tenetur, vel ſcire non poteſt, nimirùm eſſe contra traditiones Apoſtolicas, vel cōtra determinationem Eccleſiæ id quod fecit, aut dixit; ergo non ſolùm non eſt hæreticus, ſed neque peccat. Quando verò quis errat circa ea quæ ſcire tenetur de neceſſitate medii, ut ſunt articuli fidei, qui continentur in Symbolo Apoſtolorum, & inter Catholicos publicè ſolemnizantur, ignorantia illum quidem excuſat ab hæreſi, & pertinacia, ſed non à peccato mortali. Ideò videnda ſunt quæ dixi *tit.*94. *de Fide, ad Int.*1. & 2. ne Confeſſarii fallantur.

*Quær.*2. An hæreticus ignorans excommunicationem, in illam incurrat? & an poſſit à quolibet Confeſſario abſolvi?

Reſp. Noviſſimè hanc quæſtionem movet A. R. P. Auguſtinus Lucenſis in ſua Cautela Confeſſarii, edita hìc Romæ anno 1704. Vir quippè ob plures, ac eruditos codices, non ſolùm Urbi, ſed etiam univerſo Orbi celebris; & ad quæſitum negativè reſpondet *loco cit. lib.*1. *cap.*8. *propoſ.*12. *nu.* 9. ait enim, quòd ad incurrendam cenſuram ſat eſt, quòd quis ſit pertinax, & hæreſim internam externè manifeſtet. Verùm oppoſitum tuetur Sanch. *in Summ. tom.*1. *lib.*2. *cap.*8. *nu.* 5. & de omni excommunicatione ob quodvis delictum probat *tom.*3. *de Matrim. lib.*9. *diſp.*32. *nu.* 13. & huic ſententiæ ſe ſubſcribit Diana *part.*5. *tract.*13. *reſol.* 18. Imò hoc eſſe verum putat, non ſolùm quando pœnitens ignorantia invincibili, ſed etiam quando culpata vincibili laborat, dummodò non ſit craſſa, & ſupina: & ratio eſt, quia poſita tali ignorantia excommunicationis, in eam delinquens non incurrit: ergo poterit à quolibet Confeſſario abſolvi. Et hæc ſententia mihi valdè probatur, quia non quodlibet peccatum mortale ſufficit ad incurrendas cenſuras, ſed requiritur peccatum mortale, quod habeat rationem contumaciæ: quæ contumacia non datur quando quis ignorantia invincibili laborat, aut quando fecit aliquam diligentiam, licèt non moraliter ſufficientem: ergo non poteſt incurrere pœnam, quæ imponitur contra contumaces, ſeu inobedientes, ac per conſequens ſequitur, quòd etiam ignorantia mortaliter culpabilis facti prohibiti, poterit à pœna excommunicationis delinquentem excuſare; ad excommunicationem enim requiritur ſcientia, & contumacia, ut concors Doctorum ſententia tenet. Nec relevat, ſi dicatur adhuc hujuſmodi delinquentem eſſe contumacem, quia ſciens, & volens, vult fovere errorem contra Eccleſiam Romanam. Quia aliud eſt, quod quis habeat pertinaciam peccandi, atque adeò non excuſetur à culpa, etiam contra fidem; aliud verò, quòd habeat contemptum clavium Eccleſiæ, & in præceptum peculiare cenſuræ inobediendo ſpeciali inobedientia delinquat. Hoc ſecundum ad incurrendam cenſuram requiritur, ſicut benè idem D. Auguſtinus Matthæucius affirmaverat *n præcedenti*, quia excommunicatio eſt pœna, nedum delinquentis quocumque modo, ſed contemnentis claves Eccleſiæ, quæ ſunt in ligando, ſaltem monitum ipſo jure, quòd ſeparabitur à communione Eccleſiæ, niſi ſe corrigat. Nec etiam eſt eadem ratio de ſimplici reſervatione, quæ afficit etiam ignorantem illam, cum ſit ſuſpenſio facultatis Cōfeſſarii; & de excommunicatione, quæ eſt pœna afficiens directè delinquentem, modo prædicto, quæ non cadit in ignorantem, ut dixit etiam idem Auctor *loc. cit. n* 8. & eſt quidem communior ſententia. Et tandem eſt ſententia ſatis probabilis, (cum ſimus in foro poli, in quo ceſſat præſumptio, & ſola veritas attēditur) quòd tam ignorantia juris particularis Epiſcopi, quàm juris univerſalis Eccleſiæ, ſcilicet Papæ, excuſet ab excommunicatione à jure impoſita. Vide ergo quæ dixi *in hoc tit.*

ad

ad Inter. 2. & 3. & Doctores ibi relatos, & præsertim Dian. *part.* 9. *tract.* 6. *ref.* 13. qui pluribus allegatis hanc nostram sententiam sustinet, & meritò. Quòd autem possit dari hæc ignorantia non solùm in Regno Hispaniarum, sed etiam ubique, apud me est indubitatum; ideòque non admitto id quod docet Hurtadus de Mendoza apud Dianam *in prim. loco citat.* sed dico, quòd tam in Hispania, quàm alibi, posita ignorantia, de quo locuti sumus, (quæ utinam non daretur) excusat delinquentem ab excommunicatione, quæ est annexa casibus Pontificiis, atque adeò poterit absolui à quocumque Confessario habente jurisdictionem in peccata mortalia hujus rei, qui in tales casus est lapsus. Vide iterùm Dian. *part.* 5. *tract.* 9. *ref.* 10. ubi plura ad intentum.

Quær. 3. An censendus sit hæreticus, qui ex ignorantia crassa, seu supina, errat contra fidem, modò sit paratus corrigi, cognita veritate; & quid dicendum sit de ignorantia affectata?

Resp. Hoc in primis est certum, quòd ignorantia crassa, & supina, est, quando quis non ex industria, & proposito, sed ex quadam negligentia ignorat ea, quæ potest, & debet scire; at ignorantia affectata est, quando quis ex industria vult aliquid ignorare; & quamuis utraque sit vincibilis, & culpabilis, tamen affectata est directè, & formaliter voluntaria; nam crassa, & supina solùm indirectè, & virtualiter: hoc ergo prænotato, docent nonnulli, ignorantiam crassam, & supinam non excusare ab hæresi, & per consequens à pertinacia. Ita Toletus *lib.* 1. *c.* 19. *n.* 2. Sayrus *de censf. lib.* 1. *cap.* 14. *nu.* 15. & alii plures apud Dianam *part.* 4. *tract.* 7. *resol.* 36. Alii verò, quos refert & sequitur idem Diana, absolutè tenent, nullum errantem contra fidē ex ignorantia crassa, esse hæreticum. Et ratio est, quia de ratione hæresis est, ut quis erret in fide, sciens se credere, & opinari, vel dubitare (nam dubium in fide reducitur ad hæresim) contra communem sensum Ecclesiæ; sed qui habet crassam ignorantiam circa communē sensum Ecclesiæ, non errat, sciens se credere, & opinari, vel dubitare contra communem sensum Ecclesiæ: ergo non est hæreticus. Deide hæresis est error voluntarius cum pertinacia contra ueritatem fidei: sed qui errat in rebus fidei ex ignorantia crassa, & est paratus obedire, & corrigi, cognito errore, non dicitur habere uoluntarium errorem cum pertinacia: ergo &c. & licèt talis error sit uoluntarius in causa, & culpabilis, tamen non habet grauitatem hæresis, quæ consistit in uoluntario errore cum pertinacia contra definitionem Ecclesiæ. Ita pariter docet Bonac. *tom.* 1. *disp.* 1. *q.* 1. *pun.* 4. *n.* 6. Imò in foro conscientiæ communis sententia docet, non solùm ignorantiam crassam, & supinam, sed etiam affectatam excusare ab hęresi, quando quis affectat, seu negligit scire res fidei, non ut liberiùs erret in fide, sed ex tędio, & negligentia addiscendi, uel ob aliam causam; nam licèt offendat Deum tanquam culpabiliter ignorans, tamen non est uerus hęreticus, quia non dicitur errare cum pertinacia, cum sit paratus corrigi ab Ecclesia, ne quidquam sentire uelit contra Ecclesię definitionem. Vide Bonac. & Dianam *locis cit.* qui Diana etiam argumentis contrariis respondet, & hanc sententiam communem, & probabiliorem uocat, eamque pluribus allegatis sustinet Illustrissimus Dandinus *in suo erudito volumine de suspect. de hær. præliminare* 14. *nu.* 13. & 15. & huic sententię iterùm me subscribo, quia hęresis non est peccatum, sed error intellectus cum pertinacia, quæ in casu nostro non adest. Vide ergo *in hoc tit. ad Int.* 18 ubi egi de tali dubio, & hanc sententiam docui.

TITULUS CVII.
De Illegitimis.

Vide tit. Elect. &c. Int. ult. tit. de Episc. &c. Int. 33. *tit. de Rest. da Int.* 1. 3. 4.

1073 INter. 1. Teneturne filius credere Matri conjugatæ dicenti, eum esse de adulterio natum?

Resp. Communis sententia docet, non teneri Matri id asserenti credere, quamuis in fine uitę illa cum juramento confirmaret, nisi circumstantiæ ualdè urgerent, aut rationibus conuincatur, ut si v.g. conceptus fuit marito absente, &c. Multò minùs tenetur filius credere dicto Patris, quia non ita certus est, ac Mater. Imò Panormitanus *in cap. per tuas de probat.* vult non teneri credere, etsi uterque parens dicat, nisi testimonia, aut indicia sufficientia adducant. Vide Tolet. *lib.* 5. *cap.* 21. *sub num.* 4. Emm. Sà *verb. Adulterium sub num.* 3. Bonac. *de matrim. quæst.* 4. *punct.* 15. *num* 21. & 22. & *de censur. disp.* 7. *qu.* 2. *punct.* 3. *num.* 5. Dianam *part.* 4. *tract.* 2 *ref.* 59. *vers. Notandum est*; Allozam *verb. Irregularitas sect.* 4. *num.* 43. & Moronum *resp.* 66. *num.* 29. qui latè, & perdoctè hanc sustinet sententiam, & plures concordantes refert: Imò Diana ubi supra asserit ex Mercero, neminem debere se reputare illegitimum propter aliquem rumorem, & infamiam; quia hæc non indu-

cunt sufficientem probationem, & prævalet possessio bonæ fidei eum justo titulo matrimonii, nisi probabilis sit conjectura in contrarium; addo ego.

1074 Inter. 2. Illegitimus estne capax pensionis?

Resp. Minimè, quia illegitimus est irregularis, & licèt pensio non sit beneficium, nihilominùs non datur irregulari sine dispensatione. Emmanel Sà *verb. Pensio num.* 6. Thesaurus *in praxi par.* 2. *cap.* 2.

1075 Inter. 3. Si illegitimus fuit dispensatus ad Ordines, sitne capax pensionis, vel requiritur alia dispensatio?

Resp. Dicunt nonnulli apud ipsum Thesaurum loc. cit. illegitimum non esse incapacem pensionis, nisi ratione defectus ad Clericatum, excepta pensione super Beneficio Patris, ex Trid *sess.* 25. *cap.* 15. & ita Rotam decidisse coram Buratto testantur: Alii verò dicunt, decisionem Rotę nullius roboris esse in dicto casu, quia stylus Datariæ, & Cancellariæ, cui magis standum est, tanqnam magis Papæ favorabili, est in contrarium. Vide Garziam *de Benef. tom.* 1. *part.* 1. *cap.* 5. *num.* 120. apud Dianam *part.* 8. *tr.* 3. *ref.* 39. At ego cum Castro Palao *tom.* 2. *de Relig. tract. de Benefic. disp.* 1 *pun.* 11. *§.* 3. *num.* 5. hanc posteriorem sententiam probabiliorem puto.

1076 Inter. 4 Monialis, quæ non est de legitimo thoro nata, potestne eligi in Abbatissam, vel Priorissam, absque ulla dispensatione?

Resp. Doctores, prout video, inter se valdè decertant circa quæsiti responsionem, ut videre licet apud Sanchez *in summ. tom.* 2. *lib.* 5. *cap.* 1. *num.* 19. & 20. & Lezanam *tom.* 1. *part.* 1. *cap.* 26. *num.* 6. Dianam *part.* 3. *tract* 2. *resol.* 101. & Barbosam *in collect. ad Tridentinum sess.* 5. *de Regul. cap.* 7. *num.* 2. & pro utraque parte referunt Sac. Congregationis decisionem. Ego tamen sentio cum illis, qui asserunt, illegitimam non posse, absque dispensatione Papæ, seclusis Religionum privilegiis, esse Abbatissam, vel Priorissam, ut docet Sanchez *loco cit.* Barbosa *de potest. Episc. part.* 3. *alleg.* 100 *num.* 13. Suarez *de censuris tom.* 5. *disp.* 50. *sect.* 5. *num.* 15. Castellinus *de electione cap.* 17. *nu.* 5. Aldanus *in compend. can. resol. lib.* 1. *tit.* 28. *num.* 10. Tamburinus *de jure Abbatissarum disput.* 28. *quæst.* 21. Non nego tamen cum Sanchez *ubi sup. num.* 20. & Diana *loco cit.* posse Superiores Regularium, ut statim dicam, in dicta illegitimitate dispensare. Vide Sanchez, & Portellum *in dub. Regul. verb. Abbatissa num.* 6. quia Sixtus V. loquitur de viris tantùm. Unde Generales, & Provinciales Ordinum Mendicantium possunt dispensare cum Monialibus sibi subditis, ut non obstante hoc vitio possint esse Abbatissæ, vel Priorissæ, ut docet etiam Rodriquez *tom.* 1. *qu.* 13. *art.* 22.

Quær. 1. An illegitimus ingrediendo Religionem possit absque dispensatione ad omnes Ordines, & dignitates Religionis promoveri? & an idem dicendum sit de Exposito?

Resp Ex communi consensu Doctorum, irregularitas ex defectu natalium tollitur per professionem solemnem Religionis quoad omnes Ordines suscipiendos, non autem quoad Prælaturas intra Religionem, vel extra eam obtinendas: habetur *ex cap.* 1. & *cap. final. de filiis Presbyterorum*, & docent duodecim Doctores, penes Dianam *part.* 5. *tract.* 2. *resol.* 65. qui testatur de communi. Hanc sententiam docet etiam Sylvester *verb illegitimus nu.* 8. Tolet. *lib* 1. *cap.* 68 *in fine*, Em. Sà *verb. irregularitas sub num.* 9. & novissimè P. Rotarius *in Appar. Theol. moral. part.* 3. *cap.* 10 *sect.* 2. *sub num.* 8. qui etiam putat, quòd illegitimus possit promoveri ad Prælaturas Religionis, Generalatu, aut prima dignitate excepta. Sed ego omninò necessariam esse puto dispensationem, quam secundum Dianam concedere possunt Prælati Regulares in capitulo Generali, vel Provinciali, suis subditis illegitimis, propter privilegia, de quibus loquuntur Villalobos, Portellus, & Barbosa, apud Dianam *loc. cit.* Imò ipse Diana *part.* 10. *tract.* 9. *per totum*, asserit, posse etiam Generales Religionum Mendicantium, Monachalium, & aliarum, cum sibi subditis illegitimis dispensare, non solùm ad Prælaturas inferiores, sed etiam ad Generalatum, propter diversa privilegia à Summis Pontificibus concessa Religionibus; cui se subscribunt nonnulli celebres Theologi, ut videre licet apud ipsum *loc. proximè cit.* ubi latè, ac doctè de hac tractat difficultate. Vide etiam Lezanam *tom.* 1. *par.* 1. *cap.* 8. *num.* 60. Ego enim brevitatem amplector, præsertim quia mala valetudine laboro. Tamen puto, solum Papam posse dispensare cum illegitimo, ut sit Generalis Religionis, quia tanta est Generalatus dignitas, ut valdè dedeceat, ad tale officium assumi, vilem personam, & quadam juris infamia notatam; à Prælato enim, *præsertim supremo*, longè quælibet abesse debet occasio contemptus ob bonum publicum, *cap. fin. dist.* 63. Ideòque non sufficit adducere privilegia communia, quibus datur facultas Religionibus, vel Prælato earum, dispensandi cum talibus; sed in cõcessione facta à Pontificibus debuisset exprimi, & ex-

& expressa fuisset conditio officii Generalatus, si Pontifices voluissent, quòd Superiores regulares possent dispensare illegitimo ad tantum officium; verissimum est namq; illud Juris axioma, *lex si voluisset, expressisset*: Quare si dicta privilegia sint indefinita, mihi sanè non videtur tuta in praxi hæc opinio Dianę, cum privilegia non sint amplianda, sed strictè interpretanda, quando sunt contra jus, ut minùs juri communi derogent, *cap. cum dilectus de consuet.* Ita docent Sylvest. *verb. privilegium quæst* 3. Armilla *eodem verb. nu.* 5. Miranda *tom.* 2. *quæst.* 4. *art.* 6. & alii. Unde si Papa dispensat cum illegitimo, ut possit effici Clericus, non per hoc poterit promoveri ad Sacros Ordines, quia est in materia odiosa; ideò solùm ad minores promoveri poterit. Pan. *in cap. si quisquam de cohab. cler. & Mulier.* Item legitimatus à Papa ad dignitates, non est legitimatus ad Episcopatum, & majores dignitates, sed ad inferiores, ut ex Glos. & Host. docet Armilla *in verb. Ligitimus sub num.* 8. Ergo &c. Tandem quoad Expositos, licèt P. Rotarius *ubi suprà* dicat, præsumendos esse illegitimos, & consequenter irregulares, tamen communis sententia Doctorum docet oppositum, ut videre est apud Dianam *par.* 2. *tract.* 14. *res.* 22 *& part.* 4 *tract.* 2. *resol.* 68. Allozam *in summ. verb. Irregularitas sect.* 4. *num.* 44. qui testatur de communi, Moronum *Resp.* 66. qui perdoctè ad argumenta contraria respondet. Undè cum hæc opinio sit magis communis, & probabilior, ut asserit idem Diana *part.* 10. *tract.* 16. *resol.* 96. plures concordantes allegans; ideò eam alibi docui, & ab ea recedendum non esse puto, quia præsumptio, qua cēsetur illegitimus, in nullo jure fundatur; sed præsumptio, qua probatur legitimus, ex jure naturæ deducitur, cum quilibet sit in possessione famæ, & bonus semper præsumatur, atque honestus, & legitimus, aliter fit ei injuria. Meritò igitur Greg. XIV. in quadā Bulla pro Confraternitate Expositorum S. Spiritus in Saxia ann. 1591. declaravit, Expositos esse reputandos tanquam legitimos, & puri sanguinis ad omnes ordines, & præbendas obtinendas, ut multi testantur Authores penes eundem Dian. loc. cit. Ergo Expositi, sive remaneant in sæculo, sive Religionem ingrediantur, nulla indigent dispensatione pro obtinendis beneficiis, vel dignitatibus, sicuti ea indigent, qui revera sunt illegitimi, & nullo modo dubitatur; siquidem irregularitas non est admittēda, nisi jure exprimatur; sed expositi nullo jure decernuntur illegitimi: ergo censeri non debent irregulares. Vide pro hac nostra sententia Lezanam *tom.* 3. *verb. Illegitimi num.* 15. 16. *&* 17. apud quem alia plura possunt haberi circa hanc difficultatem, & huic nostræ sententiæ favet etiam Bordonus *in cons. Regul. tom.* 1. *res.* 12. *nu.* 55. *Vide in tit.* 83. *Int.* 35.

Quær. 2. An irregularitas incurratur ab illegitimo, quamvis sit occultus, & quis possit cum eo dispensare?

Resp. Illegitimum, quantumvis occultum, & communiter in foro exteriori legitimum reputatum, in foro conscientiæ incurrere irregularitatem, & verè irregularem esse, asserunt Doctores communiter, quia *in cap.* 1. *& fin. de filiis Presbyterorum in* 6. nulla sit distinctio de publico illegitimo, vel occulto. Ita Navar. *in man. cap.* 27. *num.* 205. Layman *lib.* 1. *tract.* 5. *par.* 5. *cap.* 5. *num.* 1. Bonac. *tom.* 1. *de censur. disput.* 7. *qu.* 2 *punct.* 3. *num.* 2. & alii plures, quos refert, & sequitur Diana *part.* 10. *tract.* 13. *res.* 30. *vers. sed ego*, quibus ego addo Sylvestrum *verb. illegitimus num.* 2. Tolet. *libr.* 1. *cap.* 58. *num.* 1. Lezanam *tom.* 3. *verb. illegitimus num.* 7. Rotarium *in Appar. Theol. Moral. part.* 3. *cap.* 12. *sect.* 2. *num.* 8. & est communis sententia, ut dixi. Itaque omnes, qui ex illicito concubitu, tam occulto, quàm publico, nati sunt, ratione irregularitatis, quam ex defectu natalium incurrunt, nequeunt sine dispensatione ab Ordines promoveri. Verùm est tamen, quòd ab Episcopo dispensari possunt quoad Ordines minores, & ad simplex Beneficium obtinendum, ut dixi *in titul. de Episcopatu, & Episcopis, ad Inter.* 34. Quoad Ordines verò majores, Beneficium curatum, & cæteras dignitates, solus Papa cum eis dispensare potest. Verùm ne quis se infamare cogatur apud Summum Pontificem, facilè recurrere poterit ad Em. Cardin. Majorem Pœnitentiarium, ut per officium Sac Pœnitentiariæ secum dispensare dignetur; & sic occurrere potest illi periculo se, & Parentes infamandi: quare non placet id, quod ex aliis docet Diana *part.* 4. *tract.* 2. *res.* 64. nempè posse promoveri ad Ordines, urgente gravi necessitate, absque dispensatione, vel posse Episcopum cum eo dispensare &c. Videatur quæso Diana *loc. cit. & par.* 10 *tra.* 11. *res.* 24. ubi plura ad intentum haberi possunt. Placet tamen id, quod ex Mercero docet ipse Diana *dicta part.* 4 *tract.* 2. *res* 60. & Lezana, *ubi supra num.* 16. scilicet, neminem debere se reputare illegitimum propter aliquem rumorem, & infamiam, quia hæc non inducunt sufficientem probationem, & prævalet possessio bonæ fidei cum justo titulo Matrimonii. Vide Præfatos Authores, & ea, quę dixi *in hoc tit. ad Int.* 1 Imò filius nec Matri dicenti

S 2 cre-

credere tenetur, nisi adsint conjecturę in contrarium.

TITULUS CVIII.

De Impedimentis dirimentibus Matrimonium.

Vide titul. de Affin. 3.4. *tit. de Cog. Matr. dirim. tit. de Episcop. &c Int.* 38. *tit. de Fornic. Int. ult. tit. de Ignor. Inter.* 11. *tit. de Moribun. &c. Inter.* 8. *tit. de Sac. Matr. Int.* 13.14.15.16.17.19. *tit. de Val. Sac. Matr. Inter.* 1.2 8.9.10.11.12.13.

1077 INter. 1. Quæ, & quot sunt impedimenta, quæ non solùm impediunt, sed etiam dirimunt Matrimonium?

Resp. Sunt quatuordecim, quæ omnia his versibus continentur.

Error, conditio, votum, cognatio, crimen,
Cultus disparitas, vis, ordo, ligamen, honestas,
Si sis affinis, si fortè coire nequibis,
Si Parochi, & duplicis desit præsentia Testis,
Raptaque sit mulier, nec Parti reddita tuta:
Hæc facienda vetant connubia, facta retractant.

Ita Bonac. *de matrim. qu.* 3 *pun* 1. *num.* 9. Tolet. *lib* 7. *sub num.* 1. Em. Sà *verb. Imped. dirim.* & alii communiter.

1078 Inter. 2. Si Parochus in confessione novit aliquem habere impedimentum Matrimonium dirimens, potestne ei denegare matrimonium, vel quid facere debet in tali casu?

Resp. Nequaquam potest illi denegare matrimonium propter impedimentũ in confessione cognitum, aliàs esset fractor sigilli confessionis; debet igitur ipsum pœnitentem intra confessionem admonere, ne contrahat; si verò jam parata sint omnia ad nuptias, nec adest alia via euadendi infamiam, vel suspicionem gravis delicti in confessione manifestati, potest Confessarius uti tali remedio, ut sponsus voueat castitatem ad mensem, deindè dicat consanguineis, aut etiam aliis, se voto castitatis obstrictum, sibique à Confessario mandatum esse, ut à Matrimonio abstineat, donec obtineatur à Sede Apostolica dispensatio; debet tamen cauere, ne dicat, votum esse ad tempus, ne audientes possint dicere quòd sufficiat Episcopi dispensatio; nam tunc dictum remedium nihil valeret. Ita in terminis docet Bonac. *de matr q* 3 *pun* 15. *nu.* 6. *vers. Sed observa*, ex aliis ibi citatis. Vide Sanchez *de matr. tom.* 1 *lib* 2 *disp.* 40.

1079 Inter. 3. Teneturne Confessarius monere Pœnitentem, quem ob impedimentum latens novit invalidè contraxisse Matrimonium?

Resp. Si Confessarius intelligat Pœnitentem laborare ignorantia inuincibili, vel saltem mortaliter non culpabili, & arbitretur admonitione non secuturum esse fructum, sed potiùs scandala, graviaque incommoda, rixas, inquietudinem &c. dissimulare, & Pœnitentem in bona fide relinquere debet, quia si Pęnitens antea non peccabat, peccaret posteà malæ ratione conscientiæ: Ita docet Sanchez *lib.* 2 *de matr. disp.* 38. *nu* 2. Laym. *lib.* 5 *tra.* 6. *cap.* 13. *num.* 6. Bonac. *de matrimon. quæst.* 3. *punct. ultim. num.* 4. Diana *part.* 3. *tract.* 4. *resolut.* 8. qui testatur de communi, Cabrin. *par.* 2. *cas.* 6. *pag.* 129. & alii plures penes ipsos. Si verò Populus hujusmodi impedimentum sciret, & scandalum sumeret; quamuis admonitio non esset profutura, nihilominùs Confessarius teneretur in tali casu Pęnitentem admonere, quia bonum commune est anteponendum bono particulari, ut optimè docet Cardin. de Lugo *disp.* 22. *de pœnit. num.* 24. Bonac. *loc. cit.* & alii apud illos. Quando autem speratur admonitio profutura sine graui scandalo, vel detrimento majori pœnitentis, cujus majus bonum procurare debet Confessarius; certò Pęnitentem admonere tenetur, licèt ignorantia invincibili detineatur. Tandem si Pęnitens ignorantia vincibili, & mortaliter culpabili laboret, utique Confessarius tenetur illum monere, etiamsi ex admonitione nullus speretur fructus, vel etiam scandali periculum subsit, quia si dissimularet, nec Pęnitenti, nec Sacramento consulere, ut rectè inquit Cabrin. *loc. cit.* Quæ omnia sunt valdè à Confessariis notanda, quia passim in praxi solent accidere.

1080 Inter. 4 Quid faciendum est, quando quis obtinuit dispensationem super impedimento occulto in foro interno, si posteà contracto Matrimonio detegatur, & publicetur dictum impedimentum?

Resp. Opus est, ut impetretur ratificatio dispensationis in foro externo, & interim cohabitare non possunt simul contrahentes; imò per Judicis officium separandi sunt, donec in foro externo dispensationem impetrauerint. Vide Bonac. *supr. pun. ult. sub.* 15. *in fine*, & est communis doctrina.

1081 Inter. 5. Quodnam remedium adhiberi potest, quando alter conjugum certò scit adesse inter eos impedimentum annullans Matrimonium, & impedimentum non potest manifestari sine vitæ periculo, vel infamia, aut

aut quando eo manifestato probari non potest, & adhuc compelletur conjux ab Episcopo per censuras permanere in eo matrimonio?

Resp. Bonac. *de matrim. quæst.* 4. *punct.* 4. *num.* 17. *& seqq.* ex aliis, quatuor assignat remedia; primum, ut conjux conscius impedimẽti petat dispensationem, quam facilè habere potest à Sac. Pœnitentiaria, si impedimentum sit dispensabile, aut ingrediatur Religionem si vult; nam de rigore non tenetur. Secundum est, ut migret ad alium locum, ubi cessat scandalum. Tertium, ut petat divortium: modò adsit justa causa illud petendi, qualis esse potest sævitia, adulterium &c. Quartum, habitare cum conjuge, ac si essent frater, aut soror, dummodò non sit periculum alicujus carnis peccati; quod tamen puto valdè difficile. Vide Sanch. *lib.* 2. *de matr. disp.* 39. *n.* 13.

1082 Inter. 6. In quo casu error coaditionis servilis irritat matrimonium?

Resp. Quando quis credit servum esse liberum; matrimonium enim contractum à libero cum serva, quam putabat esse liberam, vel è contra, contractum à libera cum servo, quem putabat esse liberum, nihil valet: habetur *ex cap. ad nostram, & cap. proposuit de conjug. servor. &* 19. *quæst.* 2. *per tot.* Verùm si servus ducit servam, quam putat esse liberam, matrimonium tenet, quia non fit deterior conditio errantis; sicut etiam, si serva nubat servo, putans esse liberum. Ita pariter, si servus ducit liberam putans esse servam, vel serva nupsit libero putans esse servum, itidem matrimonium valet, quia melioratur conditio errantis in conditione, ut docet S Th. *in* 4. *dist.* 36. *art.* 1. Sylv. Navar. Toletus, Bonac. & est communis sententia.

Quær. An ex vi denunciationum teneatur quis denunciare impedimentum matrimonii occultum, quod probare non potest; & an unus testis sufficiat ad effectum impediendi Matrimonium? Et quid dicendum sit, si post Matrimonium bona fide contractum aliquod detegatur impedimentum?

Resp. Communis sententia docet, quemlibet teneri ad detegenda Matrimonii impedimenta, si absq; suo graui damno, & incommodo, vel aliorum scandalo, id facere queat, etiamsi impedimenta occulta sint, nec probari possint. Vide Barbos. *in Collect. DD. in Trident. sess.* 24. *de reform. cap.* 1 *num.* 34. Teneri tamen premittere correptionem, si profuturam speret, ante denunciationem. Ita etiam sufficere unum testem ad impediendum Matrimonium: ratio autem hujus assertionis est, quia quando non agitur de pœna inferenda, sed de vitando damno, vel alterius injuria, aut peccato, quilibet tenetur alteri denunciare. Et quòd unus testis sufficiat ad impediendum matrimonium, habetur *ex c. præterea* 2. *de spons. & cap. super eo* 2. *de testibus*: debet tamen esse fide dignus, & omni exceptione major; nam dictum hominis fide digni, & omni exceptione majoris, facit fidem, & veram notitiam. Notandum est tamen, quòd non pertinet ad Parochum discutere de impedimentis, quia spectat ad Superiorem habentem jurisdictionem in foro externo, *cap.* 1. *de consanguinit.* Unde Parochus debet solùm admonere Episcopum, aut ejus Vicarium, ne Matrimonium contrahatur cum impedimento, quando illud sibi constat extra Confessionem; nam si per Confes. sacramentalem impedimentum noscat, seu sciat, non solùm non potest admonere Episcopum, sed neque potest denegare matrimonium volentibus illud contrahere, quia nequit uti scientia in cõfessione habita, aliàs confessio odiosa, & onerosa redderetur: ideò in tali casu debet dumtaxat intra confessionem pœnitentem admonere, ne Matrimonium contrahat, vel si ei loqui uelit extra Confessionem, priùs debet ab eo licentiam impetrare loquendi de auditis in confessione, ne sigillum confessionis offendat. Ita Bonac. *de matr. q.* 2. *pun.* 6. *nu.* 20 *& qu.* 3. *punct. ult. num* 13. *per totum.* Vide Emm. Sà *verb. matrim. num.* 23. & Dianam *par.* 3. *tract.* 4. *res.* 221. qui plures Doctores congerit de hac re tractantes. Imò ex Basilio Pontio aduertit, obligationem haud esse detegendi impedimentum Matrimonii, si sit occultum, & illud unus solùm sciat, & nullo modo probare ualeat: Putat enim Pontius, quòd unicus testis etiam in causa matrimoniali minimè probet ad effectum impediendi Matrimonium, ideòque nec Ordinarius prohibere possit Matrimonium ex dicto unius testis absque aliis adminiculis; quale assertum mihi probabile videtur, quia dictum unius non justificat nec condemnat; nam dictum unius, dictum nullius, & unus, & nullus æquiparantur, *ut dicam in tit.* 220. *de Testibus, & Testimoniis, ad Inter.* 12. Non audeo tamen discedere à communi Doctorum sententia, quia multùm interest, ne fiat Matrimonium nullum, vel etiã cum peccato, non autem quòd à Matrimonio repellantur sic contrahere volentes. Minor etiam probatio requiritur ad vitandum animæ periculum, quàm ad Reum puniendum, neque incumbit revelanti onus probandi, & magna satis damna imminent ex Matrimoniis præsertim nullius. Verùm puto certò, neminem teneri ad denunciandum impedimen-

tum Matrimonii occultum, quando constat impetratam fuisse dispensationem pro conscientiæ foro, vel ab eisdem contrahentibus, vel à Parocho, quia tunc non peccant ipsi contrahentes, neque Parochus peccabit, nec alius conscius impedimenti occulti, dum in tali casu cessat obligationis finis; nec peccat qui non denunciat, prout ex Sanch. *de matrim. lib.3. disp.13.n.8. & disp.16.n.14.* & aliis firmat idem Bonac. *loco proximè citat. sub num. 15.* Si autem post contractum Matrimonium detegatur, & publicetur impedimentum, impetranda est dispensationis ratificatio in foro externo, & interim per Judicis officium separandi sunt conjuges, donec in foro externo dispensatio obtineatur, ut aliis relatis docet Bonac. *ubi suprà*, & ego jam breuiter dixi *in hoc titulo de Impediment. dirim. matrim. ad Interr. 4.* Cæterùm si Matrimonium fuerit celebratum bona fide, cum ignorantia inuincibili de impedimento, ac præmissis denunciationibus, atque coram Parocho, & testibus, si posteà aliquod impedimentum occultum ab aliquo teste detegatur, debet Parochus Conjuges in bona fide relinquere, si moraliter certus sit se nihil profuturum, aut timeatur magnum scandalum ex separatione, quia non peccant conjuges ratione inculpatæ ignorantiæ: verùm statim debet Parochus procurare à S. Pœnitentiaria dispensationem in foro conscientiæ, necnon debet admonere illum, qui est conscius impedimenti, ut taceat, ne impedimentum publicetur, & scandalum oriatur in populo &c. Tandem post impetratam dispensationem in foro conscientiæ, prudenter, & cautè debet Parochus efficere, ut tale Matrimonium invalidè contractũ, validetur post dispensationem, mediante novo contrahentium consensu; undè poterit illos prudenter interrogare, an eis placeat simul esse in S. Matrimonio junctos, & an iterum tale Matrimonium inirent? Hoc ego dico, quia necessarium puto post obtentam dispensationem, novum esse præstandum consensum à contrahentibus Matrimonium: & ratio mihi est, quia quod est inualidum à principio, tractu temporis non convalescit, ut dicitur *in reg. juris in 6.* Ergo si dictum Matrimonium fuit invalidè contractum ob impedimẽtum dirimens ante dispensationem, neq; validum erit post eam, nisi à contrahentibus denuò præstetur consensus, quia consensus legitimus utriusq; contrahentis est hujus Sacramenti forma, sine qua Matrimonium consistere nequit, aliàs esse tunc inualidum ex defectu formæ, dum requiritur consensus de præsenti, verbo, scripto, vel nutibus expressus, ut ait Emm. Sà *ubi suprà nu.10.* & alii comm. Vide Dianam *part.8. tract.3. res.110. in fine.* Demùm si quæras, quàndo occultum dicatur impedimentum, vide eumdem Dianam *loco cit.* Lezanam *tom.3. verb. litteræ Apostolicæ*, & me ipsum *in tit. 83. ad Inter. 24.* ubi quædam regula generalis statuitur. Vide etiam quoad tale dubium, quæ dico *in tit 28. de Valid. Sacr. Matrim. ad quæst.*

TITULUS CIX.

De Impedimentis non dirimentibus Matrimonium.

Vide tit. de Disp. Int. 9. tit. de Val. Sac. Matrim. Inter. 8.

1083 INter. 1. Quænam sunt illa impedimenta, quæ tantùm impediunt, sed non dirimunt Matrimonium?

Resp. Quinque sunt impedimenta, quæ non dirimunt, sed solùm impediunt Matrimonium contrahendum, nempè Interdictum, Sponsalia, Catechismus, Votum, Crimen. Toletus *lib.7. cap.18. num.1.* Emm. Sà *verb. Matrimonii impediment. non dirimen.* Bonac. *de matrim. qu.3. pun.14. num.1. & alii comm.*

1084 Inter. 2. Quotuplex est crimen impediens Matrimonium?

Resp. Crimen complectitur septem delicta primum, incestum scienter commissum cum consanguinea, vel consanguineo alterius conjugis, usque ad quartum gradum, & quamuis incestus sit occultus. Secundum, raptum alienæ sponsæ, siue sit sponsa de futuro, siue de præsenti. Tertium, uxoricidium; tamen sunt & qui putant etiam viricidium, sed alii probabiliùs negant. Quartum contingit, quando quis suscipit proprium Filium, vel Filium alterius Conjugis in Baptismo, vel in Confirmatione, malo animo, ut contrahat cognationem spiritualem cum altero conjuge, ne reddat debitum; talis enim, mortuo Conjuge, non potest cum alio Matrimonium contrahere, *Canon. de eo 30. quæst. 1.* Quintum est occidere Sacerdotem, dummodò homicida fuerit de crimine conuictus in Judicio. Sextum est pœnitentia publica; nam quamdiu quis facit publicam pœnitentiam impeditur, ne Matrimonium contrahat. Septimum est, quando quis Monialem in uxorem accipit, quia non solùm invalidè contrahit Matrimonium cum Moniali professa, sed etiam impeditur, ne possit cum alia

con-

contrahere: Hæc sunt crimina, seu delicta, propter quæ homo à matrimonio contrahendo prohibetur. Toletus *lib.7. cap. 19.* Emman. Sà *verb. matrimon. impediment non dirimens.* Bonacina *de matrim qu.3.punct.14.num.9.* & seqq. & alii communiter.

1085 Inter. 3. Qualem culpam committit contrahens Matrimonium cum impedimentis non dirimentibus.

Resp. Licèt validè Matrimonium contrahat; tamen semper mortaliter peccat, quia facit contra prohibitionem Ecclesiæ in re gravi. Navar. *in man. cap. 22. num 74.* Toletus *lib. 7. cap. 18.* Sylvest. *in Summ. verb. Matrimonium, quæst. 6.* Vide Bonacinam *loco proximè citat. num. 21.* & est communis sententia. Habens igitur aliquod impedimentum non dirimentium, petat dispensationem, saltem per tertiam personam, ab Episcopo, ut licèt, & sine peccato contrahere valeat. Potest enim Episcopus in omnibus præfatis impedimentis dispensare, nisi circa votum perfectum, & absolutum, & circa sponsalium, quia aliundè, quàm ex positiuo jure, hæc robur habent peccati, ut optimè docet Cajet. *in Summ. verb. matrim.* & ibi *de impedim. non dirim.* Vide quoque, si lubet, Emm. Sà *loco suprà cit. sub num. 11. in addit.* nam etiam ipse excipit votum castitatis, & Religionis; & hæc est tutior opinio, quam ego breviter docui *in tit. 71. de dispens. ad Inter. 9.*

TITULUS CX.

De Impedimento publicæ honestatis.

Vide titul. de Sacr. Matrim. Inter. 15. 16. 17. de Spons. Inter. ultim. tit. de Val. Sac. Matrim. Inter. 4.

1086 Inter. 1. Ex Matrimonio rato, & non consummato, oriturne publicæ honestatis impedimentum? & usque ad quem gradum extenditur?

Resp. Impedimentum ex matrimonio rato, alii publicæ honestatis, alii affinitatis esse volunt; sed minùs probabiliter quidem. Dico igitur, quòd sicut ex sponsalibus validis oritur impedimentum publicæ honestatis, sic à fortiori ex matrimonio rato, ut colligitur ex *cap. Sponsam, & cap. ad audientiam de Sponsal.* & docet Bonac. *de Matrim. quæst. 3. punct. 11. nu. 9.* Imò hoc impedimentum extenditur usq; ad 4. gradum, ita ut qui celebrauit matrimonium per verba de præsenti, v. g. cum Berta, si ipsa moriatur ante matrimonii consummationem, non potest ducere ejusdem consanguineam, usq; ad quartum gradum inclusivè, sine Summi Pontificis dispensatione. Tamen verum non est, quòd ex matrimonio rato oriatur impedimentum affinitatis, quia nulla affinitas contrahitur, antequam matrimonium sit consummatum, ut aliis allegatis firmavi *in tit. 12 de Affinitate, ad Inter. 5.* & docent plures Doctores, quos refert, & sequitur Bonac. loco supracitato. Et tandem nota ex matrimonio rato, non consummato, minimè oriri affinitatem, sed justitiam publicæ honestatis dirimentem matrimonium, ut declarauit B. Pius V. in suo motu proprio incip. *Ad Romanum*, editum anno 1586. & itidem impedire usque ad 4. gradum. Quare audiendi non sunt docentes, ex matrimonio rato oriri impedimentum affinitatis, & non publicæ honestatis, & hoc, quòd non excedat primum gradum. Vide Bonac. *ibidem num 10.* Barb *loco prox. cit. sub nu. 12. & seq.* Dianam *part. 6 tract 8. res. 25.* & Fagn. *loco infra adducendo nu. 12. in cap. ad audientiam.*

1087 Inter. 2. Ex sponsalibus fictis, & matrimonio inualido, consurgitne impedimentum publicæ honestatis?

Resp. Ex sponsalibus fictis, & invalidis ex defectu interioris consensus, vel ex alia invaliditate, non consurgit dictum impedimentum; benè tamen consurgit ex matrimonio rato inualido, modò non sit invalidum ex defectu consensus. Nec valet dicere, quòd impedimentum non consurgit ex sponsalibus inualidis: ergo neq; debet consurgere ex matrimonio inualido; quia jure nouo aliter sancitum est in sponsalibus, quàm in matrimonio, ut constat ex præfato motu proprio B. Pii V. supra relato. Vide Fagnanum *in cap. Tua de despons. impub. sub nu. 24.* qui ita à Sac. Congreg. refert decisum, & pluribus citatis docet Bonac. *ubi supra num. 11.* Sanchez *lib. 7. disput. 7. num. 5.* & alii apud Barb. *in Trid. sess. 24. cap. 3. de reform. matrim. num. 14.* qui Auctor ibidem *num. 4.* asserit ex Nauar. Conincho, & Reginaldo, impedimentum publicæ honestatis oriri ex omnibus sponsalibus quacunq; ratione irritis, quandiù ipsa publica sunt, & nullitas occulta. Vide ipsum *part. 3. alleg. 51. num. 187. de offic. & potest. Episc.* ubi idem tenet. Sed oppositum patet ex Trid. loc. cit. ubi sic habet: *Justitiæ publicæ honestatis impedimentum, ubi sponsalia quacumque ratione valida non erunt, Sancta Synodus prorsus tollit &c.* Vide Fagnan. *in cap. ad audientiam de spons. & matrim. num. 8.* Emm Sà *verb. matrim. imped.* diri-

*dirimen.num.*12. & præcipuè Dian.*par.*9 *tract.* 6.*ref.* 52. qui pluribus allegatis tenet, ut dictum est supra, *& par.* 11. *tr.*5. *ref.*12. *vers.Verùm*, idem confirmat.

1088 Inter. 3. Ex sponsalibus contractis à parentibus nomine filiorum sine eorum consensu, oriturne impedimentum publicæ honestatis?

Resp. Non oriri dictum impedimentum, tradunt Sanchez *de matrim.lib.*7 *disp.*68.*nu.*18. & 19. Reginaldus *in praxi fori pænit. lib.*31 *nu.* 129.*vers.Adverto quintò*, Barb.*de potest Episc part.* 3. *alleg.* 51. *num.*186. & alii apud ipsos; nam deest promissio mutua futuri matrimonii signo sensibili expressa, & debiti consensus explicatio.

1089 Inter. 4. Quando sponsalia mutuo consensu dissolvuntur, cessatne publicæ honestatis impedimentum?

Resp. Sicut hoc impedimentum non cessat per mortem alterius sponsi, ut tradunt DD. communiter *ex cap. Sponsam, de sponsal. & cap. Si quis uxorem*; ita neque cessat per dissolutionem sponsaliorum mutuo consensu factā; nam non decet Matrimonium contrahere inter illas personas, quæ sibi factæ sunt propinquæ per sponsalia valida; nec sponsalia ob id non fuerunt valida, eò quòd postea mutuo consensu dissolvuntur. Ultra quod tale impedimentum sequeretur non esse perpetuum, quod est contra *cap. Sponsam, & Si quis dispensaverit* 27. *qu.*2. Ita perdoctè firmat Sanchez *lib.*7. *de matrim. disp.* 68. *num.* 21. & cum ipso sentit Bonac. *eodem tract. quæst.*3. *pun.*11. *num.* 7. ubi tandem concludit, oppositam sententiam in prima editione valdè probabilem existimasse, supposita Cardinalium declaratione, quam afferunt adversarii: sed modò post novam Cardinalium declarationem, non esse recedendum in praxi à sententia Sanchez, & aliorum, quæ est non cessare impedimentum publicæ honestatis, quando sponsalia valida dissolvuntur mutuo consensu contrahentium, ut supra dictum fuit: Et ita ex Sacra Congreg. firmat Fagnanus *in capit. ad audientiam de sponsal.& matrim.nu.*29. Vide Barb.*in Collect.ad Trid.sess.*24. *de reform.matrim.capit.*3. *à num.*7. qui aliis relatis sequitur oppositum, sicut Diana *part.*11 *tra.*15.*ref.*12. Sed ego non discedo à prima sententia, quam probabiliorem puto.

TITULUS CXI.

De Impotentia coeundi.

Vide titul. de Differ. Inter. 23. *tit. de Val. Sac. Matr.Int.*3.

1090 INter. 1. Quid faciendum est cum conjugibus, qui dicunt habere impotentiam coeundi?

Resp. Si talis impotentia erat ante Matrimonium contractum: matrimonium est nullum, non solùm jure Ecclesiastico, sed etiam jure naturæ, ex quacumque causa proveniat; sed hoc intelligendum est, dummodò impotentia sit perpetua; & peccat mortaliter, qui matrimonium cōtrahit cum impotentia perpetua, aut temporali, maximè si diù duratura sit, quia decipit graviter alterum conjugem. Si verò impotentia ignorabatur, & contractum sit matrimonium: matrimonium erit validum, sed videndum, an sit impotentia perpetua, aut temporalis, & si aliqua arte juvari possit; nam impeditus, ita ut arte juvari queat, tenetur aliquam molestiam perferre, ut illud impedimentum tollatur; sed non gravissimam, aut diuturnum morbum, & multò minùs cum vitæ periculo. Quòd si sine vitæ periculo non potest tolli impedimentum, perpetuum censeri debet, ut patet *ex cap. Fraternitatis, de frig. & malefic.* Impotentia autem perpetua censenda est, quando non potest tolli sine miraculo, aut peccato, aut vitæ periculo. Quando verò speratur, impotentiam tolli posse, conceditur triennium ad explorandum, an possint copulari; quod si non speratur, statim separari debent propter periculum incōtinentiæ: secluso verò tali periculo, jura permittunt, ut vir habeat tanquā sororem, quam non potest habere uxorem, *cap. Laudabilem cum Glos. de frigid. & malefic. & cap. Requisivisti* 33.*q.*1. Vivant igitur tanquam Frater, & Soror, hoc est, non petendo, aut reddendo debitum, nec delectari tangendo, osculando, &c. Et debent separatim dormire in distincto lecto; nam matrimonium inter eos est nullum. Sed, ut rectè advertunt Doctores, hæc cohabitatio non est sine periculo. Vide Sanchez *tom.*2. *de matr. lib.*7. *disp.*97. Em.Sà *verb. Impedim. dirim. à n.* 14. *per tot.* Bonac. *de matrim. q.*3 *pun.*13. *nu.*12. *usque ad n* 20. *inclusivè*, & est communis sententia. Vide etiam, quæ dixi *tit.*108. *de Impedimentis dirimentibus Matrimonium, ad Int.* 5.

1091 Inter. 2. Quando incipit triennium, quod permittitur conjugibus, ut experiantur, an possint copulari?

Resp.

Resp. Bonacin. loco citato numer. 21. dicit, quòd incipiat à die copulæ attentatæ, quando impotentia provenit ex frigiditate, aut maleficio; quando verò provenit ex arctatione, incipit, quando incipiunt remedia adhiberi: addit prætereà, non requiri, ut hoc tempus ita sit continuum, ut sponsi die, ac nocte inhabitaverint; sed sufficere, si majori anni parte cohabitaverint, quia moraliter loquendo censetur triennalis cohabitatio; & pro se ad alios id asserentes adducit.

1092 Inter. 3. Berta contraxit matrimonium cum viro improportionato, vel aliquantulùm debili, teneturne pati incisionem, si commodè potest, ut reddatur apta ad copulam conjugalem?

Resp. Quidam opinantur non teneri pati incisionem, quamvis sine vitæ periculo, aut gravis damni, possit illam pati; nam volunt tale impedimentum censendum esse perpetuum & matrimonium declarandum nullum nec fœminam teneri hujusmodi remedia pati, quia per contractum matrimonii fœmina jus suum intendit tradere viro apto, non autem inepto & consequenter à conjugii onere libera remanet, & alteri nubere valet. Hanc sententiam, quæ est Basilii Pontii *de matrim. lib. 7. cap. 72. nu. 2.* & aliorum, sequitur Diana *part. 3 tract. 4. ref. 221.* & idem videtur sentire etiam Tolet *lib. 6. cap. 16 sub n. 1.* Tamen communis sententia docet oppositum, nempè teneri pati incisionem, si commodè possit sine magno incommodo, ut aptam se reddat viro; hæc est Div. Thomæ sententia, quam tuentur Sanchez *de Matrim. tom. 2. lib. 7. disput. 93. numer. 3.* Villalobos *in Summ. tom. 1. tract. 14. diffic. 18. numer. 16.* & alii plures, quos refert Sanchez. Et ratio est, quia cum verum sit matrimonium, jus sui corporis transtulit in virum; nec ullum grave damnum patitur per incisionem, ut supponitur in casu præsenti: ergo tenetur aliquam molestiam perferre in favorem matrimonii, quod habet vinculum indissolubile: quare non erit admittenda à judice sententia probabilis aliquorum contra communem, & probabiliorem, quam sequimur.

1093 Inter. 4. Socrates contraxit matrimonium cum Berta, sed ob impedimentum impotentiæ coeundi, fuit per judicem nullum declaratum matrimonium, unde Socrates ingressus est Religionem, & in ea professionem emisit: sed posteà compertus est error, & deceptio judicis, eò quòd verè non fuerit impotentia perpetua, sed temporalis: quæro, an Socrates teneatur redire ad uxorem, vel in Religione, in qua professus est, remanere?

Resp. In hoc casu distinguendum est: aut Socrates professus est, antequam matrimonium consummaret, aut post consummatum matrimonium: in primo casu non debet ad uxorem redire; deducitur *ex cap. Ex publico de conver. conjug.* nam matrimonium ratum dissolvitur per professionem: in secundo verò casu debet redire ad uxorem, quia matrimonium consummatum non dissolvitur per professionem. Imò ad hoc, ut matrimonium dicatur consummatum, sufficit, quò uxor receperit semen viri quacunque arte, licèt nulla intercesserit claustri virginalis violatio. Ita rectè, aliis allegatis firmat Bonac *de matrim. quæst. 3. pun. 13 n. 22. & n. 24* dicit hoc esse verum, quamvis suscepisset sacros Ordines, postquam cognoscitur, impotentiam non esse perpetuam; nam iste tenetur ad uxorem illum petentem redire, eò quòd matrimonium non sit irritum propter impotentiam præsumptam. Verum est tamen, quòd in istis casibus Socrates tenetur debitum reddere petenti, non autem petere poterit, propter votum castitatis emissum in approbata Religione, aut in susceptione sacrorum Ordinum; nam ejus votum non fuit conditionatum, sed absolutum: ergo ad illud tenetur; licèt benè poterit reddere petendi, cum ipsa petens non sit privata jure petendi.

TITULUS CXII.

De Incestu.

Vide tit. de Confess. Sac. Int 13. 14. tit. de Debit. Conjug. Int 5 tit. de Ignor. Int. 9 tit. de Soc. cr. Int. 1.

1094 Inter. 1. Quid est incestus?

Resp. Incestus est concubitus cum persona consanguinea, vel affine in gradibus prohibitis, scilicet usque ad quartum gradum consanguinitatis, vel affinitatis, nisi affinitas fuerit contracta per copulam illicitam, quæ non excedit secundum gradum, ut jam dixi *in tit. de affin ad Int.* 3. ad quam te remitto, & tradunt DD. communiter.

1095 Int. 2. Committitne incestum, qui commiscetur cum uxore fratris uxoris suæ.

Resp. Minimè: ratio est, quia femina cognita, non cognoscentis, sed suæ ipsius uxoris est affinis. Unde rectè *dicam in tit. 196. de Sacramento Matrimonii ad Interrog. 18.* nempè, quòd affinitas non parit affinitatem, ut habetur *cap. quod super his de Consanguin. & affinitate*, & expressè tradunt Emman. Sà *verb. Imped dirim. num. 4. in fine*, Layman *lib. 5. tract. 10. par. 4. cap. 5.*

cap.4 sub.n 4.vers.præterea Bonac. *de matrim q.3. pun.12.n.3.*qui alios Doctores refert,& testatur de communi.

1096 Inter. 3. Qui abuteretur duabus sororibus, unam secundum naturam carnaliter cognoscendo, alteram contra naturam in vase turpissimo, committeretne incestum?

Resp. Non, quia per congressum contra naturam non contrahitur affinitas.Est communis sententia.

1097 Interrogat. 4. Copula inter Confessarium, & pœnitentem, estne peccatum incestus necessariò explicandum in Confessione?

Resp. Affinitas nulla oritur inter Confessarium, & pœnitentem per sacramentalem confessionem: ergo copula inter Confessarium,& pœnitentem, scilicet filiam spiritualem, non habet rationem incestus, & consequenter non est circumstantia necessariò aperienda in Confessione?Ita docent Emmanuel Sà *verb.Confessio numer.* 25. *& verb. Luxuria sub num.*1.Bonacin.*de pœnitent.disp.*5.*quæst.*5.*sect.*3. *pun.*2.§ 3 *diffic*3. *numer.*9. *& de matrim. quæst.*4. *pun.*16.*nu.*8.Diana *par.*1.*tr.*7.*res.*12 *& in summ. verb.Circumstantia num.*27. & alii penes ipsos: & quamvis Sanctus Thomas in *Addit.* 3. *part. quæst.*56.*art.*2.*&* 2.2.*quæst.*154. *art* 10.*ad* 2.dicat quòd per pœnitentiam contrahitur quoddam fœdus inter mulierem confitentem, & Sacerdotem, spirituali cognationi simile, ac si esset sua spiritualis filia; tamen propriè cum ea non contrahitur, sed per quamdam similitudinem. Vide Conrad.*in Resp.cas. conf. quæst* 141. *propè finem vers.dicitur etiam*, & Emmanuel Sà *verb.luxuria sub n.*1 Unde *can omnes* 30.*qu.*1. intelligitur de incestu metaphorico, & improprio, quatenùs Confessarius dicitur Pater Spiritualis ac proinde dicendum est cum Bonacina, & aliis ab eo congestis, peccatum carnis commissum cum pœnitente extra Confessionem, non habere malitiam incestus necessariò explicandam in confessione. Sed hoc intelligendum est cum duplici limitatione, prima, ut omninò sit extra confessionem, ita ut non reducatur ad sollicitationem; quia tunc esset gravissimum sacrilegiũ, necessariò explicandum in confessione. Vide quæ dicam de materia sollicitationis. Secunda limitatio est, quòd Confessarius non sit proprius Parochus,à quo receptus sit Baptismus; nam Parochus, aut alius congnoscens fœminam,quàm baptizavit,vel ipsius matrem committit incestum. Tandem concludit Bonacin. *ubi supra de Matrim.* Parochum habentem copulam cum sua Parochiana, committere speciale peccatum, etiamsi eam non baptizaverit; quia peccat contra proprium officium, eò quòd illi specialiter incumbat cura procurandæ salutis suorum Parochianorum,& teneatur ex officio oves sibi commissas bonis moribus imbuere; quare Parochum fornicantem cum filia spirituali deponendum esse, & carcerandum, meritò asserunt Riccius *decis.*376. Emm.Sà *in verb.luxuria sub n.*1 *supracitato*, & alii.

TITULUS CXIII.

De Infamia.

*Vide tit.de Abor.Inter.*2.3.5.6. *tit.de Confess.sacr. Int.*22.*tit.de consuet.Inter.*3 *tit.de Denun. Int.* 14.*tit.de Duell.Inter.*1.*tit.de elect.&c.Inter.ultim.tit.de Fornic.Interr. ultim.tit.de Imped.dir. Mat.Inter* 5.*tit.de Irreg.Int.*13.23.*tit.de Judicib.Int.ultim.tit.de Litt.& Script.Inter. ult.tit. de Præl.Reg.Inter.*28.*tit.de Sacr.Euch. Inter.*5. 6 7.*tit.de Simon.Inter.*17.*tit.de sod.crim. Int.*2. *de testib.&c.Int.*7.13.

1098 INterrog. 1. Quomodo potest quis famam proximi denigrare? & quis dicitur infamatus, & quid est infamia?

Resp. Per detractionem, qua quis famam absentis denigrat, ut imponendo alteri crimen falsum, revelando crimen verum, sed occultum, crimen verum augendo, interpretando sinistrè factum alterius, negando rectè facta proximi, illa diminuendo, vel reticendo, quia silentium pro tacita vituperatione accipitur,vel tandem frigidè laudando: Infamare igitur est alicujus famam, & existimationem dicto, scripto, vel facto lacessere, lædere,& pudorem ejus sigillare. Injusta denigratio, vel læsio famæ alterius, si publicè fiat, dicitur contumelia; si autem occultè, dicitur detractio. Vide,quæ dixi *in tit.*68 *de Detractione, & libellis famosis, ad Interr.*1. 2. 3. *&* 4 *& in tit.* 70. *de Differentiis, ad Inter.* 9. *&* 11.*& infrà in tit.*188. *de Restitutione Famæ, ad Inter.*1. Infamatus verò is propriè dicitur,cujus opinio est læsa apud bonos, & graves viros: secus est, si apud malevolos, & viles personas; nam de tali infamia non est curandum, ut docent Doctores communiter. Infamia autem est quidam rumor ortus non à malevolis, sed à probis, & honestis hominibus sparsus inter multos. Vide Sylvest *verb. Infamia n.*3.& Lezanam *to.*1.*p.*2.*ca.*27 *sub n.*6.

1099 Inter.2. Quænam sunt illa crimina, in quibus statuto juris annexa est infamia?

Resp.

Resp. Dico cum Lezana *tom.2.verb.Infamia num.2.* crimina, propter quæ in Jure Canonico, vel Civili est imposita infamia, esse crimen lænocinii, crimen militis, propter quod repulsam passus est ab exercitu, matrimonium cum duabus, usuram, crimen læsæ Majestatis, hostilem persecutionem Romanæ Ecclesiæ Cardinalium, perjurium, pugnam publicam cum feris duellum, jaculatoriæ & histrionicæ artis periculosum exercitium adulterium deprehensum, sodomiam voluntariam, raptum mulierum, apostasiam à fide hæresim, ejusque fautores; simoniam, prostitutionem propriæ filiæ, vel neptis, matrimonium cum meretrice, vili, abjecta, vel repudiata. Vide etiam Dianam *part.* 10. *tr.*11 *ref.*26.*verf.Verum*, Emmanuel Sà *verb.Infamia n.2.* Sanchez *in opusc.to.2.lib.*6.*cap.*3. *dub.* 6. & præsertim Leandrum *quæst.*8.*tract.*2. *de irregular.disp.*26. *pag.* 243. qui luculenter enumerat delicta, quibus annexa est infamia, plura alia crimina, quam superiùs recensita sunt, afferens. Et nota, quòd infamis jure Civili, regulariter est etiam infamis jure Canonico. Alia verò crimina notoria, licèt sint depositione digna; tamen si infamiam juris non habent annexam, non inducunt veram irregularitatem, ut tenet Lezana mox adducendus num.5. nisi post sententiam Judicis; unde per adulterium, & crimina adulterio minora non incurritur vera irregularitas; sed suspensio quædam ob indecentiam, donec infamia sit absterfa triennali emendatione: nam emendatio probatur per triennalem laudabilem vitam, ut docet Dian. loco cit. Lezana *to.*3 *verb.infamia num.*5 *& num.*15.*&* 16.& alii plures. Vide sequentem Respons.

1100 Interrog. 3. In quo casu incurritur infamia juris, vel infamia facti? & utraque infamia repellitne a susceptione Ordinum, vel ab ipsorum usu, si jam fuerint suscepti?

Resp. Infamia juris incurritur per delictum cui à jure, sive Canonico, sive Civili, imposita est infamiæ pœna, sive per Judicis sententiam definitivam, qua aliquis de aliquo gravi crimine damnatur, *cap.Infames* 3. *quæst.*7. & ibi gloss. *in verb.Porrò l. infamem* 7. *ff. de public. Judic.l.quod ego* 13 §.*ex promisso ff. de his qui notantur Infamia*, Panor *in cap.testamentum de testibus in* 6.Decius *in cap. Et si Clerici* 4. *nu.*177. *de Judic.* Baldus *in cap.Reprehensibiles* 26 *nu.*1.*de appell.* Præterea talis infamis remanet irregularis, & colligitur *ex cap.Infames* 6.*quæst.*1.*cap. qui in aliquo dist.*17. *cap. testes* 2. *quæst.* 7. & ex Regula *Infamibus in* 6.& docent Sylvest.*verb. Infamia qu.*5.*n.*8. Toletus *lib.*1.*cap.*62 *sub nu.*1. Andr. à Matre Dei *in curs. Theol. moral. tom.*2. *tract.*10.*de censf.cap.*8.*punct.*8. *sub num.*8. Suarez *tom.*5. *de censf.disp* 48. *sect.*2. *in princ.* & alii plures, quos refert, & sequitur Garzia *de benef. par.*7.*cap.*8.*nu.*44. Infamia autem juris non solùm reddit hominem inhabilem ad suscipiendos Ordines; sed etiam, ut in susceptis ministrare possit, cum tollat exercitium Ordinum jam anteà ritè susceptorum Sylvest. *verb. Infamia quæst.*10 *n* 15. Navar. Avila Sayrus, & alii quos dat, & sequitur Bonac. *de censf.disp.*7. *quæst.*3.*punct.*1.*n.*4. qui testatur de communi. Itaque infamia juris est illa, quæ irrogatur per legitimam tam civilem, quàm criminalem sententiam, vel ipso jure in casibus in quibus jure cavetur, ut notatum fuit in præcedenti responsione. Sententia enim diffinitiva Judicis facit, quòd delictum sit publicum publicitate juris, & ex delicto publico consurgit infamia, *ca.omnes, & cap.infames* 6 *quæst.* 1. & ibi glos. Verum est tamen, quòd non cujuslibet criminis notorietas inducit irregularitatem, sed eorum dumtaxat, quæ faciunt delinquentem infamem tam secundum Canones, quàm secundum leges civiles, ut post alios docet Marcus Paulus Leo *in praxi ad litteras M Pœnitentiarii par.*3 *pag.*250.*verf. Sed advertendum*. Requiritur ergo ad incurrendam infamiā juris, ut quis condemnatus sit ad publicam pœnam ex causa famosa, ut docent Lezana *to.*2.*verb.Infamia n.*7 Diana *part.*10.*tr.*11. *ref.*26.*verf.Sed quid, propè finem, & alii.* Aut quod crimen, seu delictum sit ex illis, quę inferunt infamiam, ut benè observat Sylvester, Tolet. & Angelus apud Bonac. loco cit num.2. Quoties igitur quis fuit condemnatus de delicto infamiam inducente, & condemnatio est secuta ex sententia, talis dicitur laborare infamia juris: non autem si sententia secuta non sit, ut docent Moronus resp.92. num.2. Lezana loco cit. sub num 3 & alii plures penes ipsos. Infamia verò facti oritur ex gravi aliquo delicto, propter quod ex ipso facto, sine aliquo actu Judiciario, delinquens apud bonos, & graves viros malè audit, & sinistra opinio de eo divulgatur: & hæc infamia reddit quoque hominem irregularem, sed nisi crimen tale sit, quòd impediat exercitium susceptorum Ordinum, & inducat peculiarem irregularitatem, quale est, verbi gratia, homicidium, non impedit exercitium illorum; est enim irregularitas secundum quid, non verò simpliciter, ut pluribus citatis docet Lezana ubi supra nu:15. Diana *par.*10.*tr.*11. *ref.* 26. §. *Verum.* Nihilominùs qui laborat infamia facti, non solùm debet impediri ab Ordinibus, sed etiam ab eorum usu, quia in Trid. *seff.* 22. *de*

obser.

obser & evitan. in celebratione Missæ, expressè prohibetur, ne aliquis, qui publicè, & notoriè criminosus sit, aut sancto Altari ministrare, aut sacris interesse permittatur. Et rectè quidem; nam irregularitas non solùm ex delicto, sed etiam ex diffamatione, & scandalo oritur, ut ex Pignatello firmat Raynaldus *tom.3 observ.ad cap.32.supplem.7. pag.241.n.239.* Qui plura scire desiderat circa tale dubium, legat citatos Auctores, & alios in verb. Infamia; nam longum esset sigillatim omnia hìc explicare cum brevitati studeam; sed vide sequentem Responsionem.

1101 Inter. 4. Qui est notatus in Judicio per sententiam, v. g. de furto, potestne ad Ordines promoveri?

Resp. Ut meliùs intelligantur ea quæ supra in præcedenti Responsione dixi, & ut meliùs præsenti dubio satisfaciam, supponendum est duplicem esse infamiam, juris scilicet unam, facti alteram. Prima est illa, quæ à jure Canonico, vel Civili est imposita; siquidem aliquando infamia est apposita delicto ab ipsamet lege, & aliquando delicta habent in se aunexam infamiam, ut verbi gr. furtum, & fraus, sunt delicta infamantia, consequenter condemnato de furto, non potest facere Judex, quòd non sequatur infamia; deducitur *ex l.non potest, ff.de furtis*: unde si quis per diffinitivam sententiam Judicis damnatus est de furto, & similibus delictis, quæ inferunt infamiam, efficitur infamis infamia juris, ut docent Sylvest. *verb.infamia n.8.* & alii communiter. Infamia verò facti est illa, quæ contingit ex aliquo delicto notorio quod infame censetur in opinione proborum virorum: debet esse tamen notorium notorietate facti majori parti viciniæ, vel Collegii, vel loci in quo quis degit, & talis infamia describitur quidam rumor ortus, non à malevolis, sed à probis, & honestis hominibus sparsus inter multos. Ex his ergo patet, quòd ad incurrendam infamiam requiritur sententia declaratoria Judicis, aut notorietas facti, aut propria confessio, ut notat Bonacin. *de cens.disput.7.quæst.3 pun.1.num.3.* licèt Emman.Sà *verb.infamia nu.1.* neget de propria confessione in judicio, quia confessus non habetur pro condemnato: idem tenet Sylvest. *verb.infamia n.13.* & alii, teste Lezana *to.2.eodem verb.sub n.1.* Vide Sylvestrum loc.cit. Item supponendum est tanquam certum, quòd infamis, tam infamia juris, quàm facti, sit irregularis. Quare ad ordines, & ad dignitates promoveri non potest; quia portæ dignitatum infamibus, suspectis, vilibus, & indignis patere non debent, ut habetur *ex cap. querelam de jurejurando, cap.dictum dist.81. cap.Inter dilectos de excess.Prælat.& cap.Infamibus de reg. Juris in 6.* Vide Raynaldum *tom.1.observ.cap.8.§.1.pag 493 vers.effectus hujus inspectionis.* His ergo positis, & prænotatis, respondeo directè ad præsentem petitionem, & dico, quòd, qui est in judicio per sententiam condemnatus de furto, est infamis, & irregularis ac proindè ad Ordines promoveri non potest. Ità tradunt Navar. *cap 27.n.104* Vivaldus *in supplem.ad Candel.aureum cap.9.tit. de infam. nu.4. & 5.* Emman.Sà *verb.infamia nu.1.& 2.* Avila *de censu.disp.4 dub.5.conclus.1* Bonac loco supra cit. Sanctorius *in exam.pœnar.par.2. cap.27.* & alii communiter, & habetur *ex cap.Apostolus Paulus distin.81* & ex aliis juribus cumulatis per Glos. *in cap. multos in verb. morte dist.54.* Vide *cap.infames 6.qu.1. & leg. 1. de his qui notantur infamia.*

1102 Interrog. 5. Quidam Sacerdos ob quoddam delictum fuit condemnatus ad triremes, potestne talis Sacerdos Missam celebrare?

Resp. Valdè controvertitur inter DD. an pœna triremium sit infamatoria, & ignominiosa, vel non, ut videre licet apud Raynaldum *tom.1.observ.cap.8.§.1.pag.491. numer.45.* Diana *autem par.4 tr.2 ref.83.* partem affirmativam sustinet, scilicet posse Missam celebrare, quia putat illum non esse infamem, & irregularem. Alii verò dicunt, damnatos ad triremes, si actu remiges fuerunt, esse infames, & consequenter irregulares. Ita Barbos. *de potest. Episc.par.2 alleg.43.num.15.* Lezana *to.1.par.1 cap.16.n 32.* Nicolius *in Flos.verb.irregularitas n. 31.* & alii: & hoc est verius; nam idem Raynaldus ibidem sub num. 45. refert quoddam decretum Urbani Octavi factum in Congregatione S. Officii de Mense Aprilis 1933. quo statuitur, ut super infamia, & irregularitate contracta ex pœna triremium, si actu remiges fuerunt, solus Papa possit dispensare, & ita observari mandavit in omnibus tribunalibus. Et quamvis Diana ubi supra oppositum censeat, tamen *par. 10. tr.11. ref.26.* sic inquit: *Et licèt ego olim docuerim damnatos ad triremes non esse irregulares, modò existimo cum Thesauro, si fuerint ad triremes damnati ex causa famosa, dictam pœnam inducit infamiam & irregularitatem.* Dico igitur, quòd licèt talis Sacerdos non fuerit aemo addictus, & alligatus, consequenter nec infamis infamia juris, tamen non potest licitè Missam celebrare; quia saltem est in famis infamia facti, ac proinde propter diffamationem, & scandalum prohibitus est tanquam irregularis functiones Ordinis exercere. Vide quæ dixi supra

pra ad Interrogat. 3. præsertim circa finem, stante dispositione Tridentini eo loco citato; satis enim apertè loquitur Concilium ibidem:ergo parùm refert,utrum fuerit in contumacia aut in præsentia damnatus, &c.

1103 Inter.6 Qui laborat infamia juris,vel facti, potestne promoveri ad aliquam dignitatem, aut Prælatiam?

Resp. Dico, quòd non,quia portæ dignitatum patere non debent infamibus, vilibus, & indignis: patet *ex cap. inter dilectos de excess. Prælatorum. & cap. Infamibus de reg. juris in* 6. Sylvester *verb. infamia nu.* 4. Emmanuel Sà *eodem verb sub num.* 1. & alii communiter. Verum est tamen, quòd infamia facti repellit à dignitate solùm dum durat,sed infamia juris durat semper,donec per dispensationem tollatur. Qui ergo in judicio de aliquo delicto est notatus, ad dignitates, & Prælatias nullimè promoveri potest, ut rectè probat Vivaldus *in supplem.ad Candelabr. aureum cap.9. tit. de Infamibus nu.4.5.& 6.* Navar *cap* 27.*nu.*104. Bonac.*de cens.disp.7.quæst.3.punct.1.nu.2.*Peyrinus *de subdito to.1.qu.1.cap.31.§.9.* & alii apud ipsos: & benè quidem; nam qui debet eligi in Prælatum,debet esse bonæ notæ,& famæ, ut docent Doctores communiter. Vide Suarez *tom 4.de Relig.tr.3.cap.3. n.28.* & Lezanam *tom.1.par.1.cap.15.n.25.& tom.2.verb.Electio nu.* 151. *& verb. Prælatus nu.* 2. A Prælato enim longè quælibet adesse debet occasio contemptus ob bonum publicum, *cap fin.dist.63.*cum duplici honore Prælatus honorari debeat:habetur *ex cap.Ecce ego, dist.* 95. ubi Glos. Imò quia infames sunt irregulares, non possunt eligi ad Prælatias, neque alios eligere,ut deducitur *ex cap.Is,qui de sent.excomm.in 6.*& docet Sylvest.*verb electio 1.sub n.5 in fine,*& ex eo Emman.Sà *eodem verb.n.1.*Lezana *to.2. verb.infamia sub n.13.* & alii. Sed omninò vide *in tit. de elect.ad Int. ult.* ubi loquitur de tali dubio. Et nota, quòd infamia repellit infamem à quolibet actu legitimo, ut habetur *ex cap.Licet ex quodam de test.& cap.infamibus de reg. juris in* 6. & docet Raynaldus *tom.1.observ.cap.8.§.1.pag.490.n.29.* Ergo &c.Si verò est in possessione Prælatiæ, si spontè illam non resignet, debet privari;quia infamia juris repellit à dignitatibus obtentis, & obtinendis, & adimit honorem quæsitum,& quærendum,Abbas *in cap inter dilectos de excess.Prælat.*apud Sylvestrum *ubi supra verb.infamia n.15.*& est communis sententia. Vide Lezanam *tom.2. verb. Infamia n.12.*

1104 Inter.7. Quis potest dispensare cum infamibus personis, ut possint promoveri ad Ordines, vel in susceptis ministrare?

Resp. Solus Papa dispensare potest cum infamibus infamia juris maculatis,& non Episcopus; aut Prælati Regulares cum sibi subditis, etiam post peractam pœnitentiam ab eis, ut docet Miranda *in man.to.2.quæst.8.art.5.* & alii communiter; nam qui semel est infamis infamia juris, semper talis manet, donec dispensetur; quia dicta infamia per pœnitentiam non tollitur, ideoque necessaria est Papæ dispensatio, ut possit ad Ordines promoveri, aut in susceptis ministrare. Ita Navarr.Angelus,Sylvester apud Avilam loco prox.cit.& concordat Sà;Miranda,Bonac.Sāctorius, Vivaldus locis supracit.& alii omnes. Quando enim infamia est apposita delicto à lege, vel à Judicis sententia, per modum pœnæ, non sufficit vitæ emendatio,sed omninò necessaria est dispensatio. Vide Dianam *par.10.tr.11 resol.26.*Infamia verò facti tollitur per emendationem vitæ. Itaque peracta pęnitentia,& per triennium laudabiliter vivens,censetur quilibet emendatus. Notandum est tamen, quòd etiam infamia juris potest tolli per dispensationem Episcopi; quia dispensare potest in omnibus criminibus, dummodò tamen sint minora adulterio;unde dispensando in delicto, accessoriè abolet infamiam inde consurgentem, ut benè notant Navar.Avila, & alii penes Bonac. *de cens disp.8.q.3.pun.1.n.6.*& est communis sententia.Et hoc quod dictum est de Episcopo, dicendum est etiam de Prælatis Regularibus circa sibi subditos, cum habeant auctoritatem quasi Episcopalem in proprias oves.Vide Lezanam *to.1 par.1.cap 10 n.35.& c.18.n.36.*

1105 Inter.8.In delictis spectantibus ad S. Officium, estne opus,ut præcedat infamia ad hoc, ut Episcopus,vel Inquisitor possit licitè procedere ad inquisitionem specialem alicujus personæ?

Resp. In delictis hæresis,vel spectantibus ad S.Officium, necessarium non est,ut præcedat infamia; sed sufficiunt indicia, præsumptiones,& suspiciones verisimiles. Ita habetur *ex c.excommunicamus §. Adiicimus de hæret.* & pluribus relatis docet Sanch.*in Opusc.to.2.lib.6.cap.3.dub.19.n.16.& seq.*Imò, ut probat Carena *de Offic.S.Inquis.p.3.§.2.n.17.&.18.* non videntur requiri indicia valdè urgentia, sed sufficiunt probabilia. Itaque indiciis, vel suspicionibus existentibus,potest Judex, scilicet Episcopus vel Inquisitor, per inquisitionem specialem procedere contra denunciatum de delicto pertinente ad S.Officium,absque eo,quòd ille sit diffamatus.Vide Lezan.*to.2.verb.Denunciatio n.22.& seqq.*

TI-

TITULUS CXIV.

De Infirmis.

Vide tit. de Famul. Interrogat. 6. tit de Hor. Canon. &c. Interrog. 5 6. 7. tit. de Intent. Inter. ult. tit. de Irregul. Inter. 18. tit. de Mutil. membr. Inter. 3 tit. de Orat. priv. Inter. 9. tit. de Præcept. aud. sa. Int. 8. tit. de Regul. &c. Interrogat. 24. 92. 107.

1106 INter. 1. Qui habet licentiam comedendi carnes ratione debilitatis, vel infirmitatis præsentis Quadragesimæ, si qua die illam non comedat, teneturne jejunare, posito, quòd illius saluti conduceret jejunare, & non jejunando ipsi noceret?

Resp. Dicit Sanchez *in Opuscul. tom. 2. lib. 5. cap. 1 dub. 14. num. 2.* & ex eo Dian *par. 4. tract. 5. res. 189.* quòd non teneatur jejunare ex præcepto Ecclesiæ, quia Ecclesia absolutè omnes infirmos, ac debiles excusat, cum jejunium eis ut plurimum noceat; quòd autem huic non noceat, est per accidens, & Ecclesia respicit dumtaxat id quod communiter contingere solet: ergo non tenetur ex præcepto Ecclesiæ jejunare. Nostram sententiam docere etiam Riccard. de media Villa, Rocafullam, & Leandrum, refert, & sequitur Pasqualig. *de Jejunio dec. 262.* addens, & benè, eum posse peccare contra præceptum naturale temperantiæ, atque adeò aut venialiter, aut mortaliter, juxta quantitatem damni, quod inde ei sequitur.

1107 Inter. 2. Licentiatus ad carnes in Quadragesima poteſtne tuta conscientia illas edere in diebus quatuor temporum, saltem feria 4. & feria 6. & Sabbato comedere ova, & lacticinia?

Resp. Mihi videtur respondendum negativè, nisi specialem, & expressam licentiam habuerit à Medico; siquidem absque gravi evidenter infirmitate carnibus vesci in illis diebus, & sine speciali licentia, puto certò esse peccatum mortale, quia ad dispensandum, præsertim in diebus Veneris, & Sabbati, requiritur omninò gravis infirmitas, ut inter alios docet Peyrin. *de subdito quæst. 4. cap. 6. quæst. 8.* tum propter consuetudinem, quæ vim legis habet, tum propter scandalum; nam ita est usu receptum ab omnibus timoratæ conscientiæ, quidquid in contrarium dicat Dian *part. 10. tr. 13. res. 33* Et tandem ita declaravit SS. D.N. Clemen. XI. anno 1702. die 14 Februarii. Unde dico, nec carnes, nec ova, & lacticinia in feria 4. & 6. & Sabbato licere sine speciali, & expressa Medici licentia; & hoc est sequendum in praxi, quia tutius, licèt Peyrin. loco citat. teneat, quòd ova, & lacticinia, licitè comedere possit sine alia speciali licentia.

1108 Inter. 3. Qui laborat febri quartana, vel tertiana levi, teneturne ad persolvendum Officium Divinum, si sit in Sacris constitutus?

Resp. Dicunt Doctores, quòd teneatur recitare Horas Canonicas tempore habili, anteponendo, vel postponendo, aliàs mortaliter peccet, quia hujusmodi febris non solet tota die vehementer vexare, & affligere, itaut non vacet tempus ad Divinum Officium persolvendum. Ita docet Layman *tom. 2 lib. 4 cap. 6. nu. 1* Bonac. *de Horis Canon. disp. 1. quæst. 6 pun. 1. n. 2.* Roderic. *in comp. qq. regul. res. 24. nu. 29 Summ.* Diana *verb. Horæ Canon. nu. 70.* Busemb. *lib. 4 cap. 2. de Horæ Canon. artic. 3.* Alloza *in flor. Summ. ver. Horæ Canon sect. 3. n. 2.* & alii plures penes ipsos, qui omnes concludunt, febrim tertianam, & quartanam, generaliter loquendo, non excusare à recitatione Divini Officii. Tamen mihi magis placet id, quod docet Sylv. *in Summ. ver. Horæ Canon. nu. 5.* nempè, quòd in hoc standum sit arbitrio Medici, aut boni viri, utpotè Confessarii, vel Superioris, ut dixi *in tit. 104. de Hor. Can. & offic. div. ad Int. 5. 6.*

1109 Interrog. 4. Infirmus, qui cum amicis potest conversari, teneturne Divinum Officium recitare?

Resp. Certum est, quòd gravis infirmitas excusat à recitatione Horarum Canonicarum, ut docent Doctores communiter: Verùm quia potest aliquando esse, ut talis sit infirmitas, quæ nocumentum inferat recitanti, non autem confabulanti, maximè quia amicis confabulari potiùs animi diversionem, ut proprium objectum respicit, non attentionem; ideò non sequitur infirmum, etsi valentem conversari cum amicis se invisentibus, ob id obligandum esse officium recitare. Ita ex Sancio probabiliter docet Diana *par. 2. tract. 12 res. 43 vers. notandum.* Ego tamen censeo standum esse judicio prudentis Medici, an recitatio Divini Officii illi valdè nocitura sit, vel non, & ita quiescendum. Vide quæ dixi *in præfato tit. de Hor. Canon. & Offic. div. ad Inter. 5. 6.*

110 Inter. 5. Quem morbus impedit dicere Officium Divinum, poteſtne licitè Missam celebrare?

Resp. Doctores communiter affirmativè respondent. Ita ex Azorio, Soto, & Toleto, asserit Victorel. in *Addit. ad* Emmanuel Sà

verb.

verb. Missa sub numer 22. & docet Tolet. *lib.* 2. *cap.* 14 *sub nu.* 1. Vide Emmanuel Sà *verb. Hora Canon sub numer.* 19. *in Addit.* & est communis sententia.

1111 Interrogat. 6. Qui domi infirmus jacet, ac putat se peccare sacrum prætermittendo, peccatne mortaliter non audiendo Missam?

Resp. Non videtur excusandus à peccato, nisi deponat conscientiam erroneam, quia licet Missam audire nequeat absque detrimento sanitatis, ut suppono, tamen, absolutè loquendo, habet libertatem ipsam audiendi. Ita docet Bonac. *de Peccat. disput.* 2. *quæst.* 4. *pun.* 6. *num.* 26. Ideò si peccare non vult, aut deponat conscientiam erroneam, aut Missam audiat.

1112 Interrog. 7. Possuntne Parochi, & Superiores Regulares, sibi subditos infirmos pluries in eadem infirmitate per modum viatici communicare; & inter unam, & aliam communionem quot dies intercedere debent.

Resp. Quòd Sacra Eucharistia per modum viatici possit pluries in eadem infirmitate ministrari, tradunt Tabiena, Armilla, Sotus Victoria, Graffius, Nugnus, Coninchus, Reginaldus, Henriquez, Suares, & alii, teste Diana *par.* 2. *tract.* 14. *resol.* 75. & 77. & *par.* 3. *tract.* 4. *resol.* 44. & *part.* 5. *tract.* 3 *resol.* 37. Alios referunt Pasqualigus *in Theor. & in praxi quæst.* 254 Pax Jordanus *to.* 1 *lib.* 3 *tit.* 3. *nu.* 28. Emm. Sà *verb. Eucharistia num.* 5. & desumitur ex Rituali Rom. *tit. de Comm. Infirmorum*. Verùm quot dies debeant intercedere inter unam, & aliam ægroti Communionem, in hoc est difficultas, quia non conveniunt Doctores. Bonac. *de Sacr. disp.* 4 *quæst.* 6 *pun* 2 *num.* 23. & alii, quos ipse sequitur, dicunt, Viaticum repeti posse post sex, vel octo dies, & pro se concordantes adducit; Pasqualigus *loc. cit. quæst.* 255. *num.* 8. asserit, & probat Viaticum non posse de novo ministrari, nisi saltem, regulariter loquendo, post quatuor dies. Ludovicus à S. Joanne *in Summ. par.* 1. *quæst.* 7. *de Euch. art.* 10. *diffic.* 4. docet, quòd possit ministrari tertio quoque die, & citat Vasquez; nec videtur dissentire Diana *par.* 3. *tract.* 4. *ref.* 44. Imò *par.* 4 *tract.* 4 *ref.* 191. *vers. Notandum est*, sic ait: Ego in casibus contingentibus libenter concederem infirmis posse recipere iterùm Viaticum post intervallum trium, vel quatuor dierum. Layman *tom.* 2. *lib.* 5. *tract.* 4. *cap.* 6. *nu.* 20. tenet, posse etiam altero die ministrari, dummodò mortis periculum instare videatur sed hoc admittit pro iis, qui ob devotionem difficile à communione abstinent. Tandem Castropalao *par* 4 *oper. moral. tract.* 21. *disp. unica pun.* 13. *nu.* 14. absolutè putat ministrari posse singulis diebus, & hanc sententiam amplexi sunt Martinus à S. Joseph *tract.* 1. *moral. lib.* 1. & *tract.* 8. *de Euchar nu.* 15. & Dicastillus *de Sacr. tract.* 4. *de Euchar disp.* 9. *n.* 15. & 344. Nec videtur oppositum docere Emmanuel Sà *verb. Euchar. n.* 34. dum ait: Infirmum in diuturno morbo non jejunum, si jejunus nequeat, posse quoties expedire videbitur, cœlesti pane pro viatico recreari: favet etiam Alloza *in Summ. eodem verb. sect.* 12. *sub n.* 43. & citat Dianam *par.* 2. *tract* 14. *ref.* 75. Imò Hurtadus apud Dianam *par.* 4. *tract. resol.* 196. *circa finem*, docet posse periculoso ægrotante non jejuno sumi Viaticum, quoties à sano jejuno; quòd idem est, ac singulis diebus. Mihi tamen valdè probatur opinio Pasqualigi in praxi pro constitutis in periculo, vel articulo mortis, *quæst.* 255. citata docentis, Viaticum non posse de novo ministrari, nisi inter unam & alteram sumptionem interveniant saltem quatuor dies regulariter loquendo. Idque ostendit ex Rituali Rom. tit. de Commun Infirmorum, ubi habet, quòd si æger dies aliquot vixerit, poterit rursus sumere. Deducit autem Pasqualigus ex doctrinis, legalibus, verbum, *aliquot dies*, importare saltem quatuor dies. Advertit autem num. ult quòd si quis in phrænesi, aut ita morbo oppressus sumeret Viaticum, ut non perciperet, quid faceret, si posteà ad se reverteretur, & instaret periculum mortis, posset etiam sequenti die de novo sumere, ut scilicet ex propria dispositione fructum perciperet. Refert denique idem Pasqualigus, ità Romæ practicatum esse cum quodam Eminentiss. qui cum sumpsisset Viaticum ferè extra se ipsum, & posteà vix recordaretur se sumpsisse, postero die cum magna devotione sumpsit.

Quær. An Religiosus Ordinis Nost qui mala valetudine, & vitio surditatis laborat, licitè cogi possit è cubitu surgere ad nocturnas preces cum aliis in choro persolvendas, & ad alia Religionis onera, quæ ab eo nunc non sine magna difficultate ferri possunt?

Resp. Cum talis Religiosus ob surditatem, & virium debilitatem, ampliùs ferre non valeat sine magna difficultate, & morbi incremento, nonnulla suæ Religionis onera, utpotè ad Matutinū surgere media nocte in choro canendum, cibis quadragesimalibus sæpè vesci, ultimam Missam celebrare, aliaque hujusmodi facere, quæ suas vires excedunt: ideò requisitus dico, quòd minimè ad supradicta peragenda teneatur, nec de jure licitè obli-

obligari possit à superiore, & assertum sic probo.

Nullum præceptum humanum ad simpliciter, aut moraliter impossibile obligat, nec leges humanæ obligant ad valdè difficilia, & cum morali impossibilitate, seu impotentia, nempè cum gravi damno, vel morbi periculo, aut incremento: & ratio est, quia valdè difficile, seu id, quod sine magno gravamine fieri non potest, in legibus humanis veluti impossibile reputatur. Sylvest *in Summ. verb. Impossibile*, Emman. Sà *in Aphor. eodem. verbo*, & alii communiter. Impossibilium verò nulla est obligatio, *l. Impossibilium ff. de reg. jur. & cap. nemo, de reg. juris in 6.* Siquidem magna difficultas æquiparatur impossibilitati, *l Nepos Proculo 25 ff de verb. Signific. l. si Servus depositus 22. de noxalibus l. divortio 37 ff. de neg. gestor.* Bald. *lib. 1. consul.* 101. Imò valdè difficilium, & impossibilium, idem est judicium, juxta *leg. Idem Julianus 41. §. Constat ff. de legat* 1. Unde sicut nullus obligari potest ad impossibile, nec de jure tenetur: sic præfatus religiosus ad supradicta peragenda cum magna difficultate, & evidenti periculo, non solùm non tenetur, sed nec obligari poterit, aut compelli: Nulla enim lex humana obligat, quando de facto servari non potest, ut habetur *l. 1. §. dies ff. Quando appellandum sit, & cap. erit autem lex dist.* 4. & impeditus, si non agat, excusatur in lege, *l qui Commeatus 14. de re militari*, & ibi Bartol. quia illud solùm possumus, quod sine gravi incommodo possumus, *l. Nepos Proculo, de verb. Signific.* Vide Jo. Baptist. Gonet. *to. 3. Theol. disp. 5. art. 4. §. 1 per tot & §. 2. item per totum.*

Prætereà negari non potest, dictum Religiosum esse infirmum, cum surditas sit una ex corporis infirmitatibus, quæ ut plurimum magis nocet corpori, quàm infirmitas alterius membri, quia caput est obnoxium distillationibus, sicque grave damnum partibus subjectis valet inferre, ut experientia nobis hoc etiam invitis demonstrat quotidie. Valet ergo dicere, surdus est infirmus, nam debiles: surdi, cęci, claudi, & similes, ita solent communiter appellari, teste Bossio *de Jubil. sect. 4. casu 22. §. 6. fol. mihi* 328.

Imò nomine infirmorum comprehenduntur non solùm propriè infirmi, sed etiam valetudinarii, ut tradit idem Bossius *ibid. fol.* 315 Valetudinarius verò ille dicitur, qui de facili ægrotat Menoch. *de arbitr. consul.* 60. *num.* 5. Paulus Zacchia *qq. Medicolegal. lib. 5. tit. 1. q. 5. n.* 35. Ergo dum dictus Religiosus non solùm vitio surditatis laborat, sed etiam est valetudinarius, quia de facili, aut ferè semper ægrotat, ut experentia comprobatur; in dubium reuocare non licet, præfata suæ Religionis onera modo suas vires excedere; consequenter jure merito pro his, & similibus oneribus censendus erit inhabilis, quamquàm sufficiat, ut sit parùm habilis, quia parùm, & nihil æquiparantur in lege, *l. Scio 4. de in integrum restitutione.*

At posito etiam non esse omninò inhabilē ad præfata, tamen videtur nequaquam teneri cum gravi periculo tentare fortunam; nam cùm de infirmitate constet (licèt robur censeatur dubium) expectandum non est, donec penitùs deficiat; tunc enim irreparabilis esset defectus. Vitam autem tueri est de jure naturæ, *cap. Jus naturale dist. 1. cap. 3. de sent. excomm.* nec non de jure positiuo, ut habetur, *ex cap. 2. de homic. volunt.* ubi Panor. & alii. Quamobrem quivis magnum jus habet ad vitæ suæ conseruationem, & nulla potestas humana obligare potest ad eam non conseruandam; & tale jus naturale conseruandi vitam, anteponendum est omni juri humano, & omni legi positiuæ. Barbos. *de Offic. Paroch. cap. 6. nu.* 53. & est communis sententia; nam vitæ suæ quisque consulere debet, *l ut vim ff de Just. & Jure.* Et licèt Religiosus non sit in possessione libertatis, est tamen in possessione juris, quo potest se à valdè periculosis rebus conservare. Lessius, Sanchez, & alii, quos citat, & sequitur Medulla Theol. Moral. *lib. 4. cap. 1. dub. 4. in 2. resp.* Et dubio, an supradicta facere valeat, nec nè, in benigniorem, & clementiorem partem inclinandum est, quia ita petit Ecclesiæ, & Religionis suaue regimen. Sylvest. Sanchez, & Diana, quos sequitur Lezana *tom. 2. verb. Prælat. Regul. nu.* 14. & benè quidem; nam ex æquitate, & benignitate juris sit, ut de omnibus dubiis benigna interpretatio fieri debeat, colligitur *ex cap. estote de reg. Juris lib. 6. decret.* Et Sanct. P. Augustinus in Regula ad intentum sic ait: *Famulo Dei dicenti, quod sibi doleat, sine dubitatione credatur.*

Attamen omne dubium cessare potest, si hoc unum serena mente considerare volumus, scilicet dictum Religiosum esse, pro ut asseritur, quinquaginta annorum; ætas autem quinquagenaria, aut sexagenaria, aliquando ex se est prosternatrix virium, & tenax infirmitatum nutrix, ut habet Marcus Paulus Leo *in praxi ad litt. Major. Panis fol. 72. vers. omittitur.* Ergo abs re non erit, si dicatur, hujusmodi religionis onera à quinquagenario aliquoties sufferri minimè posse, scilicet, si valdè sanus nō sit, & fortis. Quinquagenarius enim limites senectutis ingreditur, ut notat Glos. *in proem. 6. decret.* Undè non erit absurdum, quòd incipiat,

plat senectutis beneficio frui quoad labores, dum infirmitate gravatur, ut accidit in casu nostro. Fateor tamen senectutem non semper annis regulandam esse, sed temperamēto, & complexione, ut docet Murga *in Const Apost. fol.* 242.*n.*909. ubi ait, quòd aliqui in quinquagesimo anno sunt senes, alii verò non: & ratio est evidens, quia non omnes sumus unius temperamenti, neque pares viribus natura cunctos effecit; & ideò Panor. *in cap. Quoniam frequenter* 5.*nu.*18 *ut lite non contestata versu: Ego puto senem*, rectè quidem observat, quòd in quinquagesimo anno quandoque quis est senior, quàm alius in sexagesimo, ob diversas corporis affectiones. Dico igitur dictum Religiosum non esse inhabilem ad supradicta Religionis onera ratione ætatis, & surditatis dumtaxat, sed quia ei annexa est mala corporis affectio, nec non prava valetudo adversatur, cùm ex malo corporis habitu, & affectu sæpè malè valeat, & frequenter ægrotet; quod facilè probari potest per attestationem medicorum, vel per testes domesticos, vel per juramentum ipsius, vel tandem per aspectum corporis; nam ita probatur infirmitas, prout docet Carena *de offic. SS. Inquis. par* 2 *tr.*2 5.§ 5 *num.*54 Et de facto in casu præsenti sic fatentur Medici, ut ex eorum attestationibus liquet; & in his, quæ ad sanitatem pertinent, Medicorum judicio quiescendum est; nam peritis in arte standum est in casibus, & actibus suæ peritiæ, *cap. fin. de frigidis, & malefic. l* 1. *§. si neq. C. de veteri jure*, & notatur *in cap* 1 *de const.* Innocent. *in cap. Proposuisti* 4 *de præben.* Bartol. *in l.* 1. *§.* 1 *ff. de veritate inspicienda*.

Ergo si res ita se habet, minimè cogi, vexari, aut molestari debet talis Religiosus; primò, ne cæteri hoc exemplo deterriti statum Religiosum perhorrescere incipiant, timentes fortè, ne debita charitate, subsidiisque ægritudinis tempore destituantur, favet *cap. cum percussio de Cler. ægrot* 2. quia sequeretur quòd jugum Domini non esset suave, & leve. 3. quia plus justo gravaretur, non teneretur obedire. Colligitur *ex cap. Ad hæc* 20. *in verb. Appellandum, de appell.* nam Religiosus est addictus Religioni, regulariter loquendo, ut filius Patri, & non ut servus Domino, ut ait Sayr. *in Clavi Reg lib.* 11 *num.* 23. & comparatur cum suis Superioribus veluti filius cum parentibus, favet *Cap. licet, de Sepult.* & tradunt Doctores communiter, undè si Superior non tractat illum ut filium, sed tanquam simplicem servum, nullam curam habens de ejus vita, & sanitate, quòd ex odio moveatur censeri, equidem potest. 4. quia Christum negare convincitur, qui necessitatem patientibus misericordiam non impendit, *c. Omnis* 7. *quæst.* 1. 5. denique quia Sac. Canones nullo modo permittunt severè agi cùm infirmitate laborante, & deducitur *ex toto titulo de Clerico ægrotante, vel debilitato, & alibi*: Ægroti quippè merentur sibi rigorem disciplinæ Religionis relaxari; *argum cap unico ubi glos in verb. perpetuo de Cler. ægrot. in* 6. *cap. de Rectorib.* 3. *cap. ex par.* 5 *eod. tit.* & ubi infirmitas, senectus, vel similis alia necessitas urget, ab observantia regulari aliqualiter discedere Religioso licet. Lezana *tom.* 1. *par.* 2. *cap.* 12. *sub nu.* 13 Non plus igitur exigendum est, quàm possit homo secundum suam possibilitatem, quia si per signa valde probabilia, & præsumptiones quasi violentas credat subditus, quòd Superior velit in hoc ejus mortem, non teneretur obedire, quia irrationabiliter movetur Prælatus.

Imò quia Prælatus largam manum debet habere cum necessitatem patientibus, & cùm curat alienam inopiam, suam credere debet, *cap. fratrem nostrum dist.* 82. Goffred. *in Summ. tit. de Offic. Ordin. num.* 8. ideò humanè, & charitativè se habere debet cum supradicto Religioso, nè fortè gravatus se appellet; siquidem qui gemebat, & vexabatur à Saul fugiebat, & veniebat ad David, *cap. omni*; 7. *qu.* 1. tum quia misericordia est præferenda rigori, tùm etiam quia excedendum est potiùs circa misericordiam, quàm circa crudelitatē, *cap. Ponderet* 50. *dist. cap. Alligant* 26. *qu.* 7. & ibi Gloss. ubi dicitur: *Si Deus benignus est, ut quid Sacerdos ejus austerus? Pater familias idest Deus, benignus est ad miserendum, ideò Sacerdos ejus Vicarius austerus esse non debet*; & hoc quidem multùm valet in casu nostro; nam vera justitia compassionem habet, falsa justitia dedignationem, *cap. Vera justitia* 45. *dist. & cap. hoc habet proprium dist. in.* 46. Sed, ut omnia unico verbo concludam, dico quòd nec Deus requirit à nobis aliquid supra vires, nec obligat ad impossibile. Ita D. Hieronymus citatus *in cap. legimus de consecr. dist.* 5. Ergo multò minùs id facere debent Superiores, qui non possunt præcipere aliquid, ubi est mortis periculum, cum jus conservandi vitam, saltem remediis ordinariis, sit de jure naturæ, contra quod obedientiæ votum obligare non potuit, quia licèt votum jure naturali reddendum sit, tamen non obligat cum periculo gravis incommodi, ut rectè notat Gonet *loco supracit §.* 1 *sub nu.* 59. *circa finem*, & in omni obedientia intelligendæ sunt aliquę cōditiones, nempè si possibilitas adest, & si sit rationabilis causa, &c. ut docet Sylvest. *verb. Obedien-*

*bedientia q.*3.Armilla *eod.verb.n.*12.& alii communiter.

Quapropter necesse est, ut corpore non sani supportentur in cunctis oneribus Religionis, quia ut dicitur *in cap. Dispensatione* 1. *qu.*7. Sicut ii, qui mare navigant tempestate urgenti, navique periclitante anxiati, quædam exonerant, ut cætera permaneant: Sic periclitante salute præfati Religiosi, debet per Superiorem exonerari aliquibus gravaminibus, ut levior factus, in Dei servitio diutiùs perseveret; & cum adsit justa, & rationabilis causa,debet cum eo Prçlatus dispensare,alioquin peccat,*cap.in quanto* 2.*qu.*5. Sylvest.*in Summ. verb.dispensatio qu.*1.*n.*3.*in fin.* Emmanuel Sà *in Aphor. verb.Dispensatio num* 2. Miranda *in man Pral.tom.*2.*q.*25.*art.*5. *concl.*2. & *qu.*30 *art.*6 *concl.*2 & habet solemnis Gloss. communiter recepta *in cap. ut constituerentur dist.*50.*verb.Detrahendum*, ubi ait, quòd quilibet tenetur esse misericors, & notatur *in cap.Domino sancto,dist.*50.*§.*1.& *ibi Glossa verbo necesse*. Sic pluribus relatis firmat Peyrinus *tom.*1.*de Subdit.qu.*1.*cap* 8.*§.*5.*versic.dico quintò*: facit etiam *cap.tali*, & *cap.Didici* 23.*qu* 3. & rectè quidem; nam afflicto addi non debet afflictio, *juxta cap.cum percussio* 7.*qu.*1. *l.Navis § Cùm autem, ff.ad leg.Rhodian.de jact.* Petrus de Anchar.*conf.*52.*in princip.*apud Cassianum à S.Elia *in arbor.opin.moral.verb.Afflictio num.*2.& *cap.ex parte*, *juncta Glossa verb.Afflictio de Cler. ægrot.* & tandem discretio est mater omnium virtutum, ut habetur *ex Clement.Pastoralis de sent. & re judic.* Videantur igitur ea, quæ dicam *in tit.*175.*de Prel. Regular. ad Interrog.*5.

Et hæc omnia eò magis concludunt, quia non ità strictè Religiosi obligantur ad chorum,sicut Canonici, & Beneficiarii, cum talis obligatio singulos seorsim non afficiat, sed solùm Communitatem, ut tenet Bonacina *de Horis Canon.disput.*2.*quæst.*1.*punct.*1 *sub nu.*9. Diana *p.*3. *tract.*2. *res.*18. Summa Diana *verb. Horæ Canonicæ*, *num.*52. & alii penes ipsos. Imò Bonacina *loco cit. disp.*1. *qu* 2.*punct.*2.*num.* 8.ait, Religiosos obligari ad Divinum Officium in choro persolvendum ex vi Regulæ, quæ cùm levem obligationem pariat, levem etiam causam ad sui excusationem admittit; & pro se refert Suarez *tom.*2.*de Relig.lib.*4.*cap.* 10.*num.*15. Quæ tamen dicta esse volo ad exonerandam Superioris conscientiam in favorem præfati Religiosi reverà dispensatione indigentis, non autem ad fovendam relaxationem & inobservantiam in Religionis detrimentum; ideòque intelligenda sunt cum grano salis; nam singuli deputati ad chorum, tam Beneficiati, quàm Religiosi, debent persolvere OfficiumDivinum in choro, nisi ex justa causa dispensetur, aliàs mortaliter peccant; maximè si ex contemptu, aut notabili negligentia, vel aliorum scandalo, & sæpè sine justa causa non intersint, ut optime docet Armilla *verb. Horæ Can.sub nu.*21. *ex cap ult.*92.*dist.*

Hæc mea denique responsio circa tale dubium, de quo olim interrogatus fui, cum missa fuerit Emin.Cardinali Protectori illiu Religionis, in qua professus erat dictus Religiosus, benignissimè tandem à suo Prælato dispensationem obtinuit;quæ quidem dispẽsatio protinùs justa fuit, quia ut ait S.P.August *de ep.Monac.c.*19. Qui veram corporis ostendit infirmitatem, humanè tractandus est.

TITULUS CXV.

De ingressu in Monasteria Monialium.

*Vide tit. de Bull.Interr.*2.*tit de Cardin. Interrogat.* 7. *tit.de parv. mater.Interrogat.*12.*tit.de Regul. &c.Int.*63.

1113 INter.1.Quibus de causis facultas ingrediendi Monasteria Monialium licitè concedi potest?

Resp. Dicta licentia licitè concedi non potest, nisi ob manifestam Monasterii, seu Monialium utilitatem, cui aliter commodè occurri non potest. Verum est tamen,quòd talis necessitas accipienda est moraliter, non autem phisicè, & necessitas manifesta esse debet; tamen sufficit, ut Superior prudenter opinetur causam justam esse. Ita firmant Bonac. *de clausf.*4.*qu.*4.*pun.*4.*n.*1.& *seqq.*& alii, quos refert, & sequitur Barbos.*in Trident sess.* 25.*de Regul.& Monial.num.*78. & 81. Imò nec Prælati, & alii Monialium curam habẽtes, earum Monasteria ingredi possunt,nisi in casibus tantùm necessariis, ut mandat Gregorius XIII.in alia sua Constit.incipien.Dubiis, de anno 1581.quam refert Quartana *verb.Monaster.Monialium pag.*447.sub pœnis,de quibus dicam infra *in hoc tit.Int.* 1.

1114 Interr. 2. Moniales possuntne tuta conscientia admittere intra clausuram sui Monasterii pueros,seu puellas,usum rationis nondum habentes?

Resp. Lezana *tom.*1 *par.*1.*cap.*25.*sub num.*24. ex Navarro, & Corduba, putat, posse tuta conscientia, quia prohibitio non extenditur ad infantes. Nam licèt Concilium Tridentinum *sess.*25. *cap* 5. videtur includere omnes cu-

cujuscumque ætatis, intentum tamen illius solùm censetur extendi ad illos, qui Moniales possunt ad peccandum inducere. Oppositum tamen videtur dicendum, præsertim quia sic declarasse Sac. Congregationem apud Gavantum *in Man. Episc verb. Monial. Clausura n.*31. testatur idem Lezana loco cit. Vide *ad Inter. sequentem*. Unde nec infantes utriusque sexus possunt admitti intra clausuram Monialium. Nomen enim masculini generis, etiam fœminas comprehendere, est regula communis, ut docet Navar. *in comment.*4 *de Regul. num.*59. & Suarez *tom.*4. *de Relig. tract.*8. *lib.*1.*c.*10.*nu.*14. apud Lezanam ubi supra sub num 25. Sed vide ipsum Lezanam *tom.*2.*verb. Clausura sub nu.*23. Dianam *par.*3.*tract.*2. *resol.* 67. *vers nota tertiò*, & Barbosam *in Collect. ad Trid. ubi supra nu.*55. nam isti multa dicunt ad propositum.

1115 Inter. 3. Monialis admittens aliquẽ intra septa Monasterii ad malum finem, incurritne excommunicationem?

Resp. Dico, non solùm Monasterium ingredientem ad malum finem, excommunicationem incurrere, sed etiam Monialem admittentem illum, quia agentes, & consentientes, pari pęna puniuntur. Nec relevat, si dicatur cum Diana *p.*2.*tract.*16.*resf.*32 quòd nec Concilium Tridentinum, nec in Bulla Gregorii XIII. fiat mentio de Monialibus admittentibus, sed solùm de ingredientibus Monasterium, & de Abbatissis, aut Priorissis, quæ aliquem admittunt; nam respondetur, quòd licèt in materia penali, regulariter loquendo, non sit facienda extensio; tamen quia sumus in materia accommodata, & proportionata Monialibus, & Abbatissis, idcircò videtur dicendum, Pontificem in sua Bulla potiori ratione voluisse comprehendere etiam privatas Moniales, ne de proprio delicto commodum reportarent. Violatio enim clausuræ Monialium ad malum finem, est casus Summo Pontifici reservatus, à quo nemo virtute privilegiorum potest absolvere, ut patet ex declaratione Sac. Congreg. quæ incipit—*Sacra Congregatio*—quã referam in fine hujus operis. Unde puto cum Zecco *de cas. res. cas.*10 *num.*1. etiam privatas Moniales dictam excommunicationem incurrere in casu nostro; & eò magis ducor, quia Paulus Comitolus *resp. moral. lib* 6 *qu.*19.*nu.*4 existimat, Moniales puerum, vel puellam infantem intra monasterii septa recipientes, esse excommunicatas, & Sellius *in Selectis canon. cap.*8.*num.*18. refert Sacr. Congreg. Episc. sic censuisse in Cremonen 12. Februarii 1585. teste Barbosa *in Collect. ad Trid. sess.*25.*c.*5.*de Regul. nu.*55.*in fine*. Ergo &c. Vide *in tit.*25 *de Bullis*, *ad Int.* 2. & *in tit.*33.*de cas. res. ad Int.*1.

1116 Inter. 4. Potestne Episcopus absolvere ab excommunicatione imposita contra ingredientes Monasteria Monialium ad malum finem?

Resp. Licèt talis excommunicatio sit Papæ reservata, tamen dum delictum est occultũ, posse Episcopum absolutionis beneficium cõferre, pluribus relatis docet Diana *par.*9.*tr.* 16.*res.*33 quidquid in contrarium dicant alii apud ipsum. Vide iterùm Dianam *p.*7.*tr.*2. *resol.* 22. qui fortioribus terminis utitur pro hac tuenda sententia. Et nota, posse etiam Episcopum absolvere à suspensione Religiosos admittentes feminas intra Claustra, dummodò delictum sit occultum, ut dixi supra; quod idem dicendum est de Prælatis Regularium. Diana *loc. cit.* & *in summ. verb Ingredi Monasterium num.*5. Sanchez *in Summ. tom.*2 *lib.* 6.*cap.*25.*num.*7. Verùm adverto, Sac. Congreg. & Gregor. XIII. respondisse, Episcopum non posse ab hoc casu absolvere, licèt sit occultus, & ita referunt Merolla *tom.*1. *disp.*1.*c.*2.*diffic.* 10.*num.*537. Gavantus *in Man. verb. Absolutio n.* 15 & Barbosa *de potest. Episcop. par.*2.*allegat.*39. *nu.*45 ergo, &c.

1117 Interrog. 5. Episcopus ingrediens Monasteria Monialium, quam pęnam incurrit? Et Prælatus Regularis ingrediendo Monasteria Monialium sibi subjectarum, incurritne eamdem pęnam Episcopis impositam?

Resp. Si absque ulla vera, & manifesta necessitate ingrediatur Episcopus, prima vice suspenditur ab ingressu Ecclesiæ, secunda à Divinis, tertia ipso facto excommunicatur, ut patet ex Constitut. Greg XIII. quæ incipit, *Ubi gratia*, edita anno 1571. & docet Bonac. *de cens. disp.*3 *punct.*5.§.2 *num.*29. & latè de Clausura *qu* 4.*punct.*5 *sub num.*11. Prælati verò Regulares incurrũt excommunicationem, & simul privationem omnis officii, & ministerii; imò statim, etiamsi prima voce ingrediantur, licèt Bonac. loc. cit. probabiliter censeat, Prælatos Regulares prima vice interdictos esse ab ingressu Ecclesiæ, secunda vice suspensos à Divinis, tertia affici excommunicatione, & privatione omnis officii. Oppositum, & veriùs, docet Sanchez *in Summ. tom.*2 *lib.*6.*cap.*16.*nu.*102. Sed hodie in Constitut. Alex. VII. edita X. Kalendas Novembris 1664. Prælati Regulares extra visitationem localem ingredientes Monasteria Monialium, incurrunt ipso facto excommunicationem, privationem omnium officiorũ, quæ obtinent, & perpetuam inhabilitatem

ad illa, vel alia in posterum obtinenda, vocisque activæ, & passivæ privationem absque alia declaratione; quas omnes pœnas pariter incurrunt omnes Regulares tam Subditi, quàm Superiores, qui aliquid contra tenorem præfatæ Constitutionis facere, vel moliri præsumpserint, aut adimplere neglexerint.

1118 Inter. 6. Præfatæ censuræ contra Prælatos sine urgenti necessitate ingredientes Monasteria Monialium sibi subjectarum, cui sunt reservatæ?

Resp. Bonac *loc.sup.cit. nempè de clausura qu* 4. *pun.* 5. *nu.* 13 nulli esse reservatas probat, quia in Constit. Greg. XIII. nulla de reservatione fit mentio, ac proindè de jure communi quivis approbatus Confessarius poterit à præfata excommunicatione absolvere dictos Prælatos juxta *cap. Nuper de sent. excomm.* Sed quoad Prælatos Regulares, vide quæ dixi in præcedente Resp. ex Const. Alexand. Septimi. Tamen Thesaurus *de pæn. verb. Clausura cap* 4 docet, non solùm violantem Clausuram Monialium ad malum finem incurrere excommunicationem Papæ reservatam, sed etiam secundùm opinionem multorum, quam sequitur stylus Curiæ, in omni casu, etiamsi ingressus fiat non ad malum finem, excommunicationem Papæ reservatam esse in pluribus Constitut. Pontificiis, quas refert num. 2. ubi addit, quòd licèt hæ Constitutiones videatur loqui de ingredientibus prætextu facultatum, tamen ex stylo Curiæ intelliguntur etiam de ingredientibus sine tali prætextu, afferens pro hoc plures Doctores.

1119 Interrog. 7. Episcopi, & Superiores Prælati, quando possunt licitè ingredi Monasteria Monialium sibi subjectarum.

Resp. Visitationis gratia, seu alterius rei necessariæ, dummodò tamen intrent pro tam urgenti necessitate, pro quanta ipsi ad intrandum licentiam possent dare aliis. Ita aliis allegatis docet Barbosa *in Trident sess.* 25 *de Regul. & Monial. sub num.* 77. Sed quando ingrediuntur dicta Monasteria, debent ingredi cum decenti comitatu, à Gregor. XIII. præscripto in sua Constit. incipiens: *Ubi gratiæ*, maximè quando ingrediuntur causa visitandi Monasterium. Vide Bonacinam loc.cit. nu. 6. & Barbosam num. 84. qui alios concordantes referunt.

1120 Inter. 8. Potestne Episcopus, vel alius Superior ingredi Monasterium Monialium, quando fit electio Abbatissæ.

Resp. Concil. Trident. *sess.* 25. *cap.* 7. mandat, ut Superior, qui electioni Abbatissæ, seu Priorissæ præ est, Monasterii Clausura non ingrediatur, sed ante Cancellorum fenestellam, vota singularum Monialium audiat, vel accipiat. Verùm licèt hoc ita sit, tamen licitum esse Superiori ingressum in Monasterium ad electionem Abbatissæ, quoties magna subornationis suspicio est, seu quoties electio Canonicè fieri non potest, nisi ipse in Monasterium ingrediatur, tradunt Barbosa *de potest. Episcop. par.* 3. *allegat.* 102. *nu.* 46. Bonac. *de Clauf. quæst.* 4. *punct.* 4. *num.* 7. & alii plures apud ipsos. Imò Bonac. loc. cit. testatur de comm. & ratio est, quia adest moralis necessitas, vel quia præsumitur, Trident. nolle prohibere ingressum in casu tantæ necessitatis, & in præjudicium boni communis illius Monasterii.

TITULUS CXVI.

De Ingressu in Religionem.

Vide tit. de Illegit. ad qu. 1 *tit. de Præl. Reg. Int* 21. *tit. de Regul. &c. Int.* 2. 64 65. *& ad quæst.* 1 *tit. de Relig. aliq. par. ad q.* 1 *tit. de Vot. Interrog.* 12. 13. 14. 16.

1121 Interrog. 1. Quam pœnam incurrunt, vi, vel metu cogentes viros, vel pueros, virginem, vel viduam ad Religionem aliquam suscipiendam, aut prædictis consilium, auxilium, vel favorem dantes?

Resp. Peccant mortaliter, quia ingressus Religionis debet esse liber; prætereà cogens fœminas cujuscunque conditionis, sive sit virgo, sive vidua, excommunicationem incurrit, ut patet ex Conc. Triden. *sess.* 25 *cap.* 18. & latè docet Suarez *de Relig. tom.* 3. *lib.* 5. *cap.* 9. Verùm cogentes masculos, licèt peccent mortaliter, ut dixi, tamen dictam excommunicationem non incurrunt; quia Tridentinum loc.cit. solùm loquitur de illis, qui cogunt fœminas. Vide Lezanam *tom.* 1. *cap.* 24. *num.* 29. qui alios id asserentes refert; idem asserit Bonac. infra adducendus num. 15. Qui verò solùm vi inductiva, non coactiva induceret aliquam fœminam ad statum Monachale suscipiendum, excommunicationem minimè incurreret. Ita Barbosa *de potest. Episcop. par.* 3. *allegat.* 104. Imò Tambur. *de jure Abbatissarum disp.* 3. *qu.* 1. *num.* 2. docet, non esse prohibitum puellæ Religionis ingressum persuadere, vel benevolentia, aut muneribus, absque ullo pacto, captare. Vide Barbos. *in Collect. ad Trident. loco supracit.* ubi plu ra

ad.

ad hoc propositum invenies. Cæterùm excommunicantur etiam in eodem Conc. Tridentino, auxilium, consilium, vel favorem dantes, ut docet Toletus *in Summ. lib.4. cap. 41. num. 6.* & alii communiter. Hæc tamen excommunicatio nemini est reservata, teste Cabrino *de cas. reservat. part. 2. fol. 42. linea 1.*

1122 Inter. 2. Cogentes fœminas intrare Monasterium, educationis causa, inciduntne in excommunicationem latam inConc.Trid. loco supra citato?

Resp. Si fœminæ sunt impuberes, scilicet ante annum duodecimum, illas cogentes, dictam excommunicationem non incurrunt; siquidem pater, & mater ex jure Canonico habent jus naturale offerendi filios Religioni; nec filius sic oblatus potest, antequam annos pubertatis attingat, à Monasterio exire; tenetur enim obedire parentibus, etiam post Concil. cum circa hoc Conc.nihil innovaverit, ut docent Sanchez *in summ to.1. lib.4. cap.19.num.8.& seq.* Suarez *de Relig.tom 3. lib.5.cap 9.num 4.* & Portellus, quos allegat, & sequitur Dian. *par.2.tr.15.res.56.* Verùm si post annum duodecimum cogantur fœminæ Monasterium ingredi, etiam ut ibi maneant cum habitu sæculari, usque ad occasionem nubendi, controvertitur inter Doctores, an tales sic cogentes, in excommunicationem incidant. Quidam enim putant tunc cogentes fęminas intrare in Monasterium, incurrere in dictam excommunicationem, quando coactio illa ingressus efficeretur in ordine, vel cum animo ad postea suscipiendum habitum Religionis, sive alia via; secus autem dicendum esset, si ipsi cogentes talem animum non haberent. Vide Bonac. *de Cens.extra Bullam disp.2.qu.2.n.6.* Alii verò dicunt tunc cogentes, excommunicationem incurrere, quando haberent animum, ut in Monasterio fœminæ permaneant, & suscipiant Religionis habitum, & non si solùm habeant animũ, ut ibi custodiantur, vel etiam ut paulatim afficiantur, & posteà, si voluerint, habitum suscipiãt. Cæterùm quidquid sit quoad excommunicationem incurrendam, tamen semper mortaliter peccant parentes cogentes filias ad ingressum Monasterii, etiam educationis causa, ut benè observat Diana loco supracit. Imò sibi videtur probabilius incurrere excommunicationem, quia Concilium, sicut expressit susceptionem habitus, aut professionem, sic etiam disjunctivè expressit Monasterii ingressum: & ubi lex non distinguit, nec nos distinguere debemus. Et hanc sentẽtiam tradunt quamplures Doctores, ut Navarr. *cons.59.de sentent.excommun.in prima editione, & cons 6.de Regul.in 2.edition.* Barbos. *de potest Episc. par.2. alleg.104.num.5.* Zerola *in prax.Episc par. 2 verb.Moniales qu.3.* Filliuc. *tom.1 tr.24.cap.6. num 89.* & alii, quos refert, & sequitur idem Diana. Itaque cautè debent parentes in hoc tam gravi negotio incedere. Vide Tolet. *lib. 1.cap.41.nu.6.*

1123 Inter. 3. Incurruntne excommunicationem cogentes mulieres Monasterium ingredi, ingressu non sequuto; aut si cogant fœminas ad ingrediendum Monasterium in pœnam alicujus peccati, vel ad cautionem pudicitiæ?

Resp. Dico primò, quòd, si non sequitur ingressus, excommunicationem non incurrunt. Ita Navar. *in Manual.c.27.num.51.* Bonac. ubi supra num.8. Suarez, & Miranda, quos dat, & sequitur Barbosa *in Collect. in Tridentin.sess. 25.de Regul.&c cap.15.num.8.* Dico secundò, absque metu excommunicationis incurrendæ, posse cogi fœminas in pœnam alicujus peccati, vel ad custodiendam pudicitiam, aut alia justa de causa à jure permissa, ad Monasterium ingrediendum, ut docent Suarez, Filliucius loc. cit. & Bonacin. *de Censur.extra Bullam disp.2.qu.2 pun.2.n.14.* apud Barbos loc. cit.num.7.

1124 Inter 4. Suntne excommunicati parentes, qui manifestant solùm filiæ statum monachalem illi convenire, eò quòd non habeant dotem pro matrimonio, vel quia non illi securum est manere in sæculo absque matrimonio, & absque Monachatu?

Resp. Nequaquam sunt excommunicati, etiamsi importunis precibus id suaderent puellæ, quia tunc censetur ingredi Monasterium tantùm ex metu reverentiali, non autem ex minis, seu coactione aliqua, ut suppono. Et ita tradunt Riccius in praxi rerum fori Ecclesiastici *res.599.nu.4.* Portellus *in Addit.ad dubia Regul.verb.Monialis nu.12.* Rodericus *in compend.qq.Regul.resol.101 nu.80.* & alii, quos refert, & sequitur Barbosa ubi supra num.4. & Diana *par.2.tract.15.resol.56. vers. Ex his apparet.* Secus autem dicendum erit, si parentes malè tractent puellam in victu, vestitu, verbis, & aliis actionibus, contumeliosè illam tractando; nam si ità facerent, excommunicationem utique incurrerent; sicut etiam si excederent limites simplicis persuasionis; nam tunc esset metus gravis, & cadens in virum constantem, ac proindè præfatam excommunicationem non effugerent. Cautè igitur se gerant parentes, & consanguinei puellarum in dictis casibus,

1125 Inter. 5. Cui competit examinare Puellas, vel alias fœminas, an coactè, & seductæ assumant habitum monialium; & debentne examinari ante susceptionem habitus, aut ante professionem?

Resp. Examinari debent ab Episcopo loci, etiamsi ingrediantur monasteria Regularibus subjecta, ut declaravit Sacra Congregatio, teste Piasecio *in praxi Episcop.par.2.c.3.nu.7. &* 8. Episcopo verò absente, vel impedito, spectat ad ejus Vicarium illas examinare, & debet fieri examen ad cancellos, seu crates Monialium. Et quamvis Conc. Trident.duplex examen petat, *sess.25.cap.17.* tamen usu, & consuetudine jam receptum, ut unicum puellæ quacumque ætate ingredienti permittatur, ut scil. ante professionem dumtaxat examinentur. Ita Sanchez, & Rodriquez, quos refert, & sequitur Diana *p.4.tr 2. resol.47.* Lezana *tom 1.par.1.cap.25 num.12.* & alii ab ipso relati. Verùm licèt sit peccatum mortale illud prætermittere, in quod incurrent non solùm ipsa puella, sed etiam Abbatissa, vel Prælatus ad professionem admittens; tamen professio valida foret. Vide citatos DD.

1126 Interrogat. 6. Quam pœnam incurrunt impedientes fœminam, ne Monasterium ingrediatur, & Religionem suscipiat?

Resp. Non solùm excommunicationem incurrunt, qui cogunt fœminas vitam Religiosam suscipere, sed etiam qui eas ab eo vitæ genere prohibent; nam in Conc. Trid. *sess. 25. de Regular. cap.* 18. post excommunicationem latam in cogentes fœminas ad ingressum in Monasterium, vel ad susceptionem habitus, vel ad emissionem professionis, imponitur alia excommunicatio contra illos, qui fœminas impediunt, ne velum accipiant, seu professionis votum emittant Sed quia nemo potest profiteri, nisi priùs habitum Religionis suscipiat; ideò qui susceptionem habitus impedit, excommunicationem præfatam incurrit, ex eo quòd saltem remotè professionem impedit. Ita ex Suarez, & Filliucio contra Sanchez firmat Bonacin. *tom.3. de censu. extra Bullam disput.2. quæst.2. punct.3. num.8.*

1127 Interrog. 7. Impedientes aliquem virum, ne Religionem ingrediatur, incurritne excommunicationem? vel saltem mortaliter peccat?

Resp. Concilium Tridentinum loquitur dumtaxat de impedientibus fœminas, & cum excommunicatio sit res pœnalis, & odiosa; ideò extendenda non est de casu ad casum. Bonacin. ubi supra numer.7. & est communis sententia. Cæterùm qui absque justa causa retrahit aliquem ab ingressu Religionis, peccat mortaliter, quia læditur charitas erga proximum in re gravi. Vide Dianam *par.11. tract. 3. ref. 22.* & ea quæ dicam infra *in titul. 175. de Prælatis Regularibus, ad Interrogat.21.*

1128 Inter. 8 Qui habet aliquam justam causam impediendi fœminam, ne Religionem suscipiat, subiiciturne huic excommunicationis pœnæ?

Resp. Concilium Tridentinum solùm loquitur de impedientibus sine justa causa, consequenter qui habet justam causam retrahẽdi fœminam à Religione, huic excommunicationi non subiicitur, Emmanuel Sà *verb. excommunicationes nulli reservatæ num.12.* Bonac. *loco supracit.nu.*8. Tolet.*lib.1.c.41.num.6.vers.*4. qui asserit etiam hanc excommunicationem non esse reservatam.

1129 Inter. 9. Qui impedit fœminam, ne faciat votum ingrediendi Monasterium, aut assumendi habitum Religionis, incurritne excommunicationem?

Resp. Bonac. ubi supra numer.4. resolvit, quòd non, quia talis solùm indirectè impedit professionem, nec Concilium Tridentinum loquitur de impediente votum simplex; nam est certissimum illud juris axioma, lex si voluisset, expressisset; Hoc Concilium non expressit, consequenter non debet fieri extensio unius ad aliud, præsertim quia agitur de materia pœnali. Sed vide Bonacinam loco citat.

1130 Interrogat. 10. Berta postquam contraxit matrimonium per verba de præsenti cum Catone, nondum consumato matrimonio, vult ingredi Religionem, fierique Monialis; sed quia hoc summoperè displicet Catoni, ideò quantum potest precibus à Religione illam retrahit; incurritne excommunicationem ipse Cato, si Berta Religionem non ingrediatur?

Resp. Licèt Berta post contractum matrimonium possit licitè denegare debitum conjugi, & ante bimestre monasterium ingredi, fierique Monialis, ut docet Bonac *de matrim. disp.3.pun.4.sub nu.*4. estque communis sententia, *ut dicam ad Inter.seq.* non per hoc tamẽ dictus Cato incurrit excommunicationem in casu nostro; quia non dicitur impedire volũtatem Bertæ, cum preces voluntatem nõ auferant, & sic Berta etiam positis precibus Catonis, censetur sponte nolle ampliùs Religionem suscipere. Favet idem Bonac.*eadem tom. 3. de cens. extra Bullam disput.2. quæst.2.punct.3. n.5.*

n. 5. Sed hoc intelligendum eſt, niſi interceſſerit dolus, quia dolus voluntarium aufert.

1131 Interrog. 11. Berta contraxit Matrimonium cum Sempronio per verba de præſenti, tamen debitum conjugale denegat viro ſuo, dicens ſe velle Monaſterium ingredi, fierique Monialis; poteſtne Berta tuta conſcientia debitum negare, & Monaſterium ingredi?

Reſp. Equidem poteſt, quia poſt contractum matrimonium Jus Canonicum concedit Conjugibus bimeſtre ad deliberandum de ſtatu eligendo, & de capeſſenda religione; habetur *cap. Verum*, *& cap. ex publico*, *de conver. conjug.* & tradunt DD. communiter; quare liberum eſt conjugi denegare debitum ante conſummatum matrimonium, ut Religionem ingrediatur. Emmanuel Sà *verb. Debitum conjugale n.* 9. & alii apud ipſum, Victor. *in Summ. de Matrimon. n.* 232. Bonacin. *de matrim. diſput.* 3. *punct.* 4. *ſub nu.* 4. *verſ. Notandum eſt*, qui teſtatur de communi. Elapſo verò bimeſtri peccat non reddendo debitum petenti. Verùm facta profeſſione, alter conjux, qui remanet in ſæculo, poteſt ad ſecundas nuptias liberè tranſire, ut docent DD. communiter.

1132 Inter. 12. Qui contraxit matrimonium, & illud conſummavit, poteſtne ad Religionem tranſire?

Reſp. Generaliter loquendo non poteſt, quia neuter conjugum eſt ſui juris. Verùm ſi unus conjugum commiſerit adulterium, alter innocens, certò tuta conſcientia ad Religionem tranſire valet, altero conjuge invito remanente in ſæculo. Patet *ex cap. Agatoſa* 27. *q.* 2. Imò etiam poteſt Sacros Ordines ſuſcipere, ut tenet Victoria *in Summ. de Matrim. n.* 231. Item pariter delicentia alterius conjugis, poteſt alius tranſire ad Religionem; ſed qui licentiam concedit, tenetur quoque Religionem intrare, niſi ſit in ætate ſenili, qua poſſit Epiſcopus judicare, non adeſſe incontinentiæ periculum, licèt in ſæculo remaneat voto caſtitatis obſtrictus: Mulier autem quinquagenaria dicitur ſenex, ut vir poſſit profiteri religionem, remanente illa in ſæculo cum voto caſtitatis: Vir etiam ſi ſit ſexagenarius, ad hunc effectum cenſetur ſenex, ut docet Bonacin. *de matrim. diſp.* 3. *pun.* 4. *ſub nu.* 12 Diana *p* 4. *tr.* 4. *reſ.* 75. & alii plures penes ipſos. Imò probabiliter docet Diana *ubi ſupra reſ.* 129. quòd vir conſentiente uxore poſſit ad Sacerdotium promoveri, quamvis ipſa Religionem non ingrediatur, & juvenis ſit, dummodò caſtitatem voveat. Oppoſitum cenſet Sanchez *de matrim. lib* 7. *diſ* 39. *nu.* 6. Utraque ſententia eſt probabilis ſtando in puncto juris, ut ait ipſemet Diana loco citato, & probabilem eam vocat etiam Sanchez, licèt ſententia negans mihi videatur probabilior. Cæterùm quotieſcumque licet viro tranſire ad Religionem, licet ei quoque ad Sacros Ordines in ſæculo tranſire. Ita Paludanus 4. *diſt.* 27. *quæſt.* 3. cui ſubſcribit Victoria loco ſupra cit. & de hoc ego non dubito. Verum eſt tamen, quòd ad Epiſcopatum vir minimè promoveri poteſt, niſi uxor, ſive ſit ſenex, ſive juvenis Religionem ingrediatur, ut habetur *cap. ſanè de converſ. conjug.* & tradit Ancharan. *in d. cap. ſanè in fine*, Baſilius Pontius *de matrim. lib.* 7. *c.* 25. *n.* 6. quibus ſubſcribit Diana *dicta reſ.* 129. §. *nota etiam*.

1133 Inter. 13. Poteſtne Epiſcopus ingredi Religionem?

Reſp. Epiſcopus non poteſt ſine licentia Papæ tranſire ad Religionem, ut patet *ex cap licet*, *de Regul. & cap ſcio.* 7. *q.* 1. & docet Sanctus Thomas 1. 2. *qu.* 185. *art.* 4. Valentia *tom.* 3. *diſp.* 10. *q.* 3. *punct* 4. & colligitur etiam *ex cap. Niſi cum pridem de renunc.* Vide Emmanuel Sà *verb. Epiſcop. nu.* 39. & Lezanam *to.* 1. *p.* 1. *c.* 24. *n.* 11.

TITULUS CXVII.

De Inimicis.

Vide tit. de Homicid. Int. 8. *tit. de Paroch. Inter.* 11. *tit. de Peccat. Int.* 20. *tit. de Teſtib. &c. Int.* 7.

1134 Interrog. 1. Poteſtne Confeſſarius abſolvere pœnitentem, qui non vult alloqui, vel ſalutare inimicum?

Reſp. Si non adſit odium, aut ſcandalum, aut periculum, ut inimicus odium, & rancorem ob denegatam ſibi ſalutationem concipiat, vel conſervet, poteſt illum abſolvere, quia per ſe loquendo non eſt peccatum mortale non ſalutare inimicum, quando nobis occurrit, quia non tenemur ſpecialia benevolentiæ ſigna exhibere inimicis, quæ non tenemur erga alios. Vide Dianam *p.* 2 *tr.* 15. *reſolus.* 62. Mancinum *pract.* 7. *dub.* 2. Tamen dicendum eſt, quod teneatur ratione noſtræ depravatæ iraſcibilis; nam denegans hujuſmodi ſigna, ut plurimum eſt pravè affectus erga inimicum, illumque odio proſequitur, vel ſaltem aliquam præbere ſolet ſcandali occaſionem, ſiquidem abſtinendum eſt ab omni ſpecie mali, ut inquit Sanctus Paulus ad Theſſalon. Vide Sylveſtrum *verb. Charitas numer.* 4. Tolet. *lib.* 5. *cap.* 10.

sub n.5. Layman *lib.2. tr.4.cap.4 n 2.* Bonacin. *de praecept. Decalogi disput 4 q.4. punct.3. n 3.per totum,* Diana *p.5. tr.13. res.89.* Navar. *in Man. cap.14.n.25.*nam isti multa dicunt.Cæterum, qui inimicum salutantem non resalutat, mortaliter peccat, quoties inde sequitur scandalum, aut quoties notabilis contemptus existimatur, spectata circumstantia temporis, loci, personarum, & consuetudine Patriæ. Bonac. sub n.5. ubi supra. Denique ut omnia unico verbo concludam; dico cum Emmanuel Sà *verb.Charitas,*inimico non tenemur ostendere signa amoris, nisi in casu necessitatis, nempè quando tenemur ex charitate subvenire. Tenemur tamen alloqui, si alioquin esset scandalum,ut supra dixi,& salutantem nos resalutare, & veniam petenti reconciliari, ut docet Div. Thomas *2.2. qu. 25. art. 9.* & ex eo supracitati Doctores. Vide Armillam *verb. Charitas sub n. 1.*

1135 Inter. 2. Peccatne mortaliter, & potestne absolvi, qui non vult alloqui, vel salutare eum, cum quo familiaritatem dissolvit?

Resp. Præciso scandalo, & deposito odio, vel tristitia de bono illius, non peccat mortaliter, & consequenter potest absolvi, quia non tenemur illum, qui non est nobis notus, vel familiaris,alloqui, vel salutare,cum charitas non obliget nos ad hujusmodi signa peculiaris benevolentiæ præstanda, & exhibenda; ita ob dissolutam familiaritatem,iste non est melioris conditionis altero,quem salutare, aut alloqui non solebamus. Ita Bonacina *tom.2. de restit. disp. 2. q.5. pun.2. nu.4.* ex Beja, Navarro,Bannes, Cajetano,& aliis.Vide tamen quæ dixi *ad Inter. antecedentem:* Et Armillam *verb. Odium n.3.* ubi sic habet: Sunt tamen hortandi homines, ut ab inimicis non subtrahant consueta beneficia, colloquia, & hujusmodi, etiam extra articulum necessitatis, ut omnis spiritus odii de mente eradicetur, & inimicus ad bonum provocetur exemplo Christi &c.

1136 Interrog. 3. Peccatne mortaliter, qui veniam inimico petenti concedere recusat?

Resp. Non tenetur quis remittere debitam sibi pro injuria satisfactionem, imò potest contra inimicum in Judicio agere, ut secundum jura puniatur,& exigere satisfactionem injuriæ, aut damnorum; sed solùm tenetur injuriam remittere quantum ad odium, & voluntatem mali, quia non licet aliquid ex odio, & animo vindictæ facere: ergo non peccat mortaliter, si veniam inimico petenti, (deposito tamen odio, & vindictæ affectu) concedere recuset, ut sibi compensatio juridicè fiat, vel ob justitiæ zelum delicta non remaneant impunita. Imò si homicida v. gr. homo est iniquus, non tenetur desistere à causa, sed ipsam prosequi debet, donec suspendatur. Toletus *lib.4. c.10. n.5. circa finem.* Emman. Sà *verb.Injuria n.1.* Navar. *c.14.n.25. propè finem,* & alii apud Bonac. *de præc. Decal. disput.4. q.4. pun.3. n. 5.* Sylvest. *verb. Charitas sub n.4.* Manc. *pract.7. dub.3. & 4.* Tamen, ut verum fatear, in praxi difficile est, quòd aliquis actionem injuriarum prosequatur, deposito omni odio, & vindictæ affectu; ideò melius est remittere veniam petenti, juxta illud S. Lucæ c. 17. *Si reversus fuerit ad te dicens, peccati pœnitet me, dimitte illi,* præsertim tibi debitam satisfactionem offerenti, nisi necessaria sit Judicis actio ad consulendum honori, vel damno tuo; maximè cum hoc sit conforme consilio Christi: *Si quis percusserit te in maxilla, præbe ei & alteram.* Vide Bonac.*loco prox.cit.in fin.*D.Thom.*2.1.q.107. art.1. & 2.*

1137 Interrog. 4. Qui juravit inimico se nihil damni illaturum, peccatne contra juramentum, si ex nova causa superveniente illi noceat?

Resp. Bonacin. *de Præcept. Decal disput.4.q.2. punct.16.* cum communi asserit non peccare, quia intelligitur jurasse,se non nociturum ex causa præterita,vel nisi novam causam dederit: promissio enim, & juramentum aliquid faciendi, & omittendi, intelligitur ex causa subsistente tempore, quo juramentum præstatur. Peccabit tamen mortaliter, sed non contra juramentum, si grave damnum injustè inferat.

TITULUS CXVIII.

De Injustitia.

Vide tit. de Eleemos. Inter. 3. 16. tit. de Homicid. Inter.8. tit. de Peccat. Int.20. 23. tit. de Peo. ven. Inter. ult. de Ref. mort. ad quaf.

1138 INter. 1. Qui jubet aliquem percuti baculo injustè, etiam expresso modo ne illum interficiat, si mandatarius interficit, sitne irregularis, qui percussionem illam mandavit.

Resp. Fit irregularis juxta sententiam Navar. *c.27. n 233.* Suarez *de censu. disp.41 sect.2. nu. 3. & colligitur ex cap. fin. de homic. in 6.* Oppositum tamen docet Diana *p.4. tr. 2. res. 19. & pro se citat.* Præpositus *in 3. par. q.5. de irreg. dub.10. n 78.*

1139 In-

1139 Inter. 2. peccatne mortaliter Judex, qui juxta allegata, & probata profert sententiam mortis contra aliquem, quem scit ex privata scientia esse innocentem?

Resp. Magna quidem quæstio est inter DD. Quidam docent, non posse Judicem in conscientia innocentem morti adjudicare, licèt Jure probetur nocens; nam directè, & ex intentione occidere innocentem de facto est per se malum, ideòque contra charitatem; ac etiam contra Justitiam putant peccare Judicem, nisi talem à morte liberet, eo meliori modo, quo potest; adhibitis omnibus diligentiis necessariis ad ipsum liberandum; quomodo autem se gerere debeat tali casu, pluribus citatis docet Diana *p.* 5. *tr.* 4. *ref.* 22 Alii verò, & præsertim D.Th. 2.2. *q.* 67. *art.* 2. & ibi Cajet. Bannes, Salonius, Aragonius, & alii plures, quos refert ipse Diana *loc. cit.* docent, Judicem non peccare, quia Judex in judicando, publicam personam, & quidem ipsius communitatis, sustinet; ergo uti debet scientia publica dumtaxat, quæ ipsi Communitati probabilis reddatur, aliàs aperiretur via infinitis fraudibus, si privata scientia uteretur. Unde mihi videtur, postquam adhibuit omnes diligentias ad illum liberandum, posse tuta conscientia reum, prout de jure apparet, condemnare; nam sequitur opinionem certò probabilem, nec opposita probabilior videtur mihi, quia si ille est innocens de facto, tamen est Reus de Jure: ergo juridicè, nempè juxta allegata, & probata, condemnatur ad mortem, & consequenter non debet imputari Judici, si in judicio fuit probatum sufficienter esse nocentem. Vide omninò Tolet. *lib.* 5. *c.* 56. *à n.* 3. qui hanc nostram sententiam communiorem, & veriorem appellat. Excipit tamen, nisi sit supremus Judex, ut Rex, Princeps, aut ii, quorum dicta habent in suo Territorio vim legis; hi enim secundum conscientiam tenentur innocentem eripere. Vide etiam Emm. Sà *verb. Judici oles actus n.* 13. ubi utriusque opinionis Authores refert, sed ipse primam sequitur opinionem, quamvis secundam communem esse fateatur. Vide Stephan. à S.Greg. *de contract. lib.* 1. *cap.* 8. *n.* 5. *pro hac nostra sententia*.

1140 Inter. 3. Estne peccatum mortale, vel veniale, si quis doleat de Beneficio collato indigno, quia injustè datum est illi?

Resp. Si doleat, & tristetur, quia indignus est tali beneficio, & quòd fuit violata justitia, cum Beneficia, aut Dignitates dari non debeant indignis, nec quidem venialiter peccat, quia ex zelo movetur, & ex justitia, & sicuti licitum est tristari de bono alicujus, quo licitè possemus eum privare, si in nobis esset potestas ob illam causam, propter quam tristamur, ut docet Cajet. in 2. 2. D. Thom. *q.* 63. *art.* 1. ita licet tristari de Beneficio collato indigno, & quòd violata sit justitia. Tolet. *lib.* 8. *c.* 63. *n.* 1. *sup* & communis. Vide Bonac. *de Præc. Decal. lib.* 8. *c.* 63. *n.* 1. *disp.* 3. *q.* 4 *pun. ult. §.* 1. *sub n.* 7.

TITULUS CXIX.

De Inquisitoribus.

Vide tit. de Denunc. tit. de Edict. Inter. 1. 2. *tit. de Excomm. &c. Int. ult. tit. de hæref. &c. Int.* 5. *tit. de Iudic ib. ad quaf. tit. de lib. prob. Int. ult. tit. de Sigil. Confess. Int.* 14 *tit. de Sollicit. Int.* 8. 9. 11. *tit de Superst. Int.* 20. *tit. de Testib. &c. Int.* 9.

1141 Inter. 1. Spectatne ad Inquisitores punire Reum, qui in sortilegiis miscuit Sacramentalia?

Resp. Utique ad Inquisitores pertinet hujusmodi Reos punire, quia sortilegium cum mixtione Sacramentalium est hæreticale; nam tales sortilegi admittentes supradictas res sacramentales in suis sortilegiis, significant se credere hujusmodi adhibita habere vim ad maleficiorum operationem, ut Bellochio, Florono, Genuensi, Zanardo, Delrio, Pegna, Scaccia, & aliis, firmat Diana *p.* 4. *tr.* 8. *ref.* 14. & testatur de communi.

1142 Inter. 2. Possuntne Inquisitores punire sortilegum, qui in sortilegio miscuit hostiam non consecratam, si tantùm super eam Sacerdos Missam celebravit?

Resp. Si quis abuteretur hostia consecrata (quod est horribile dictu) proculdubio ab Inquisitoribus severè esset puniendus; nam hoc scelus ad hęresim magnoperè pręsumendam pertinet: & in hoc omnes Doctores conveniunt. Imò ex ordinatione S. Officii posita in fine operis judicialis Inquisitorum, teste Diana, qui usus fuit Sanctissimo Eucharistiæ Sacramento in sortilegiis, traditur Curiæ Sæculari puniendus. An verò possint Inquisitores punire sortilegum, qui in sortilegio miscuit hostiam non consecratam, dummodò super eam sit celebrata Missa, est dissensio inter Doctores, ut videre licet apud Dianam *p.* 4. *tr.* 7. *ref.* 10. *verf. Quæro igitur*: ipse tamen, & benè, cum Scaccia, Sousa, & Moura, absolutè putat, hæresim sapere manifestam in dicto casu, tum ex parte operis, tum quia Sacrificium Missæ dictus sortilegus ordinat ad sortilegium, licèt mediatè, & tandem quia præ-

præsumitur, quòd hæc faciens credat illud Sacrificium vim habere ad maleficium operandum, & hoc ipsum in facto ostendit: ergo dicendum est, supradictum sortilegum esse puniendum ab Inquisitoribus, ut suspectus de hæresi vehementer, cum abjuratione de vehementi. Vide Dianam *loco cit. usque ad fin. resolutionis*.

1143 Inter. 3. Possuntne Inquisitores procedere contra sortilegos, qui solùm implicitè invocant Dæmonem sine cultu, seu honore, aut mixtura rerum, vel verborum Sacrorum?

Resp. Quidam dicunt non esse sortilegium hæreticale, & consequenter non esse delictum spectans ad Inquisitorum forum. Vide Dianam *dict. p.4. tract. 7. resol. 10. vers. Sed oritur*, qui tandem concludit cum Zanardo *in direct. Theol. p. 3. cap. 84. fol.* 366. contra sortilegos non hæreticantes posse Inquisitores procedere tanquam contra suspectos de levi ex amicitia cum pacto implicito saltem cum Dæmone; nam sicut subditus contrahens amicitiam cum hoste sui Principis, redditur de infidelitate suspectus; ita & qui cum Diabolo fœdus, pactum, vel amicitiam contrahit, etiam quoad ea, quæ sunt illi propria, vel ad quæ se potest extendere sua virtus: & rectè quidem; nam nobis omne cum Dæmonibus commercium interdictum est. Imò Bartholomæus de Spina insignis Theologus Dominicanus, qui etiam fuit Sac. Palatii Apostolici Magister, absolutè probat *in Apolog.* 4. *contra Ponzinitium*, omnem invocationem Dæmonis sapere hæresim manifestam. Dicendum est igitur, quòd quoties quis est certus, vel quasi certus, rem, quam facit, secundum se superstitiosam esse, & eam tamen seriò facit, etiam si protestetur se non intendere, vel nolle effectum consequi, si qua Diaboli virtus, vel pactum subsit; adhuc esse sortilegii, & superstitionis Reum, quia talis protestatio, cum sit contraria facto, non excusat protestantem, quin possit ab Inquisitoribus tanquam de hæresi suspectus puniri. Et nota id, quod asserit Em. Sà *verb. Hæresis n.6.* scilicet, quòd ex sortilegio, & divinatione non probatur quis hæreticus, sed præsumitur. De variis nominibus sortilegiorum, quæ omnia sunt damnata, habetur *ex cap. illud 26. quæst. 1.*

TITVLVS CXX.

De Intentione.

Vide tit. de Eleem. Int. 9. tit. de Episc. &c. Int 68. tit. de Furt. Inter. 3. 4. 5 tit. Jur. Int. 5. tit. de Occas. Inter. 7 tit. de Peccat. Inter. 20. tit. de Sacril. Inter. 7. 8. tit. de Simon. Int. 5. 18 tit. de Simul. Int. 4. tit. de Val. Sac. Bap. Int. 2. tit. de Vot. Int. 16. 17.

1144 Inter. 1. Perversa intentio Ministri in conferendo Baptismo, & aliis Sacramentis, suppleturne à Deo, saltem quoad gratiam?

Resp. Dico primò, quòd non valet Baptismus collatus à Ministro, qui omnem ritum externum, formamque baptizandi observat, si intùs in corde suo apud se resolvit, Non intendo facere, quod facit Ecclesia; & hoc est certissimum, cum oppositum jam postremò sit damnatum ab Alex. VIII. anno 1690. & est 28. propositio ab eodem reprobata. Itaque nullo modo sunt audiendi, qui docuerunt oppositum; nam ad validè conficiendum Sacramentum requiritur intentio, seu faciendi, quod intendit Ecclesia, vel quod Christus instituit; patet enim hoc ex Conciliis asserentibus Sacramenta tribus perfici, materia scilicet, forma, & intentione Ministri; & tanquam de fide habetur ex Trid *sess. 7. can. 11 de Sac. in genere*, & tradunt DD. communiter apud Bonac. *de Sac disp. 1. q. 3 pun. 2. §. 3. nu. 4. & 5.* inter quos est S. Thomas præcipuus Theologorum Magister 3. *p. q. 64 art.* 10. Dico secundò, si Minister ex malitia in Baptismo, vel Pœnitentia, vel alio Sacramento deciperet, non habendo intentionem faciendi, quod facit Ecclesia, sed tantùm irrideret hominem, Deum non supplere effectum Sacramenti: Hanc sententiam aliis relatis docet Diana *p. 3. tr. 4. res.* 17. esse valdè probabilem. Vide etiam Bonac. *loco sup citat. n.*10. qui tandem ita rectè concludit: *Caveat tamen baptizatus, ne anxius, & scrupulosus sit circa susceptum baptismum, nisi certò sciat se fictè baptizatum fuisse; non enim facilè credendum est, administrantem Baptismum debita caruisse intentione*: Et sic dicendum est etiam de aliis Sacramentis: Vide infra *in tit. 226 de Validitate Sacramenti Baptismi, ad Int.* 1.

1145 Inter. 2. Quænam intentio est sufficiens ad validè conficiendum Sacramentum Ordinis, & aliorum Sacramentorum?

Resp. Supponendum est primò, Sacramenta tribus perfici, scilicet materia, forma, & intentione ministri, ut asserit Conc. Florent. *sess.* 11.

sess. 11. *can.* 117. Supponendū est secundò, triplicem esse intentionem, nempè habitualem, virtualem, & actualem: his ergo suppositis, & & prænotatis, dico varias esse opiniones DD. quænam intentio virtualis sufficiat; nam omnes fatentur, intentionem habitualem non sufficere, & actualem non esse necessariam, ut videre licet apud Bonac. *de Sac. disp.* 1. *quæst.* 3. *punct.* ... §. 2. *n.* 11. Dianam *par.* 2. *tract.* 17. *res.* 33. & alios; tamen non conveniunt in assignando, quænam intentio virtualis sufficiat. Sed quidquid dicant aliqui, quos refert, & non sequitur Diana *loco cit.* dicendum est cum communiori, intentionem virtualem necessariam ad Sacramenta illam esse, quæ actu transivit, & virtute manavit ex impressione in imaginativa recta in primo proposito, quo quis humano modo ad agendum se applicuit, qua excitatur potentia motiva, ut actus initio propositos (qui primum actum immediatè sequuntur, aut cum eo saltem mediatè connexi sunt) perficiat, homine interim alia omnia cogitante, donec actu aliquo contrario interturbetur. Ut v. g incipit quis Sacrum intendens celebrare & posteà totum Sacrum involuntariè omninò distractus ordine suo perficit: Hic habet intentionem virtualem; nam in illa Missa omnes illæ actiones à prima illa intentione verè secundum modum agendi humanum procedunt ratione imaginationis, quam prima illa voluntas applicavit. Ita pluribus relatis rectè & in terminis firmat idem Diana *loco citat.* & hanc sententiam probabiliorem appellat. Sed vide Campion. *Instr. pro Ordin. cap.* 14. *num.* 9. *& cap.* 19 *n.* 13. & Rotarium *in Appar. pro exam. Cler. cap.* 3. *n.* 24. *& seqq.*

1146 Inter. 3. Satisfacitne præcepto Eccles. qui Missam audit die festo, animo, & intentione non satisfaciendi?

Resp. Plures Doctores, quos refert, & sequitur Bonac. *de Horis Can. disp.* 1. *q.* 3. *pun.* 2. §. 1. *n.* 32. dicunt, quòd satisfaciat, quia Ecclesia non præcepit Missæ auditionem animo satisfaciendi præcepto, sed simpliciter præcepit Missam audiri: ergo si de facto Missam audit, adimplet prǽceptum, dummodò tamen devotè audierit.

1147 Inter. 4. Quodnam peccatum committit, qui jurat se facturum aliquod veniale, animo tamen illud non exequendi?

Resp. Committit peccatum mortale ex defectu veritatis primariò requisitǽ in juramento. Navar. *in man. cap.* 12. *n.* 13. *&* 16. Em. Sà *verb. juram.* 5. Bonac. *de Præc. Decalog. disp.* 4. *q.* 1. *pun.* 3. *sub nu.* 6. & alii. Qui verò jurat se facturum veniale animo illud exequendi, non peccat; plusquam venialiter, ut docent præcitati Doctores.

1148 Inter. 5. In quo casu quis non peccat, si tristatur de sanitate alicujus, aut gaudet de illius infirmitate, aut optat alterius mortem?

Resp. Quando movetur ex bono motivo, & recta intentione, puta, quia sanitas est illi occasio peccandi mortaliter, & offendendi Deum, vel proximum: Undè non est peccatum optare alterius mortem, aut morbum, aut rei familiaris jacturam, aut gaudere de illius infirmitate, in finem, ut convertatur ad Dominum, vel ne tot, tantaque facinora perpetret, vel in alium finem honestum, & sanctum. Ita Sanct. Thom. 2 2. *qu.* 36. *art.* 2. Navar. *in Man. cap.* 15. *n.* 10. Tolet. *lib.* 8. *cap.* 56. *n* 2. Bonac. *de Præc. Decal. disp.* 3 *q.* 4. *pun. ult.* §. 1. *nu.* 7. qui alios concordantes adducit, & iterum Toletus *lib.* 4. *cap.* 11. & Armilla *verb. Invidia in fin.* sic inquit: Licet lætari de ruina malorum, & dolere de eorum prosperitate, ne bonis nocere queant.

TITULUS CXXI.

De Interdicto.

Vide tit. de Celebr. Miss. Inter. 10. *tit. de Concionat. &c. Inter.* 2. *tit. de Elect. &c. Int. ult. tit. de Pecc. mort. Int. ult. tit. de Puer. Int.* 6. *tit. de Sac. Matrim. Int.* 24. *tit. de Sacr. Pœn. Int.* 3. *tit. de Val. Sac. Pœn. Int. ult. tit. de Visit. Int.* 3.

1149 INter. 1. Quid est Interdictum.

Resp. Est Ecclesiastica censura, qua homo baptizatus separatur à perceptione quorumdam Sacramentorum, à Divinis Officiis, & à Sepultura Ecclesiastica. Ita Bonacina *de cens. disp.* 6. *pun.* 1. *nu.* 1. Tolet. *lib.* 1. *c.* 51. *nu.* 1. Zeccus *de cas. res. de interd. pag.* 69. Cabrin. *de cas. res. par.* 2. *cas.* 1. *annot.* 1. *num.* 4. Layman. *lib.* 1. *tr.* 5. *part.* 4. *cap.* 1. & alii communiter.

1150 Inter. 2. Quotuplex est Interdictum?

Resp. Triplex est, locale, personale, & mistum, quod complectitur locale, & personale. Navarr. *in man. cap.* 27. *numer.* 166. Sylvest. *verb. Interdictum* 1. *quæst.* 2. Bonac. *& alii supracit.* Locale subdividitur in generale, quo interdicitur locus, ut Regnum, Provincia, Civitas, vel Pagus, &c. & in speciale, quo interdicitur locus particularis, ut Ecclesia, vel etiam omnes Ecclesiæ unius Pro-

Provinciæ, Civitatis, vel Oppidi. Item personale tantùm, est duplex, generale, & speciale: Generale est, quando interdicitur aliqua universitas hominum, ut Regni, Provinciæ, Civitatis, vel Oppidi: Speciale, quod interdicit personas singulares. Ita citati Doctores, & alii communiter.

1151 Inter. 3. Peccatne mortaliter, qui non interdictus audit Missam Sacerdotis personaliter interdicti, & publicè denunciati?

Resp. Multi multa dicunt, & probabiliter quidem. Tamen si non inducit ipsum Sacerdotem ad celebrandum, nec ei cooperatur inserviendo, &c. mihi videtur, non peccare audiendo dumtaxat Missam ipsius, quia nullum jus positivum prohibet hujusmodi Missæ auditionem, nec est prohibitum communicare cum interdicto, etiamsi nominatim denunciatus sit; ut ex Diana *part. 5. tr. 10 ref. 63.* cum Turriano, Mercero, & Filliucio, tenet Lezana *verb. Interdictum, n. 25. in fine*. Sacerdos verò peccat peccato sacrilegii, & irregularitatem incurrit.

1152 Inter. 4. Quodnam peccatum est violare interdictum, & quam pœnam incurrunt illud violantes?

Resp. Personæ Ecclesiasticæ, sive Sæculares, sive Regulares, violantes quodcumque Interdictum, peccant mortaliter, quia faciunt contra præceptum Ecclesiæ in re gravi, & quæ ipsos directè tangit. Navar. *in man. cap. 27. n. 187.* & prætereà irregularitatem incurrunt, si interdictum violant per exercitium alicujus Ordinis sacri, eo modo, quo à Laicis exerceri non potest. Sylv. *verb. Interdictum 6. n. 2.* Tolet. *lib. 1 cap. 63. n 3.* dummodò tamen scienter id faciant, secus autem si ex negligentia, aut ignorantia, etiam culpabili; nam *in cap Is qui, de Sent. excomm. in 6.* additur hæc particula, *si verò scienter*, quæ quidem supponit malitiam, ut docet Lezana *loco supracit. nu. 37.* Laici verò violantes interdictum personale, sive sit generale, sive particulare, mortaliter peccant. Navar. *ubi sup.* & alii: Quando autem interdictum locale generale, vel speciale, secluso scandalo, & contemptu, solùm venialiter peccant, nisi per violentiam, fraudes, aut mendacia Officiis divinis in loco interdicto se ingerant, vel Clericis jubentibus, ut exeant, non obediant, aut si Clericos inducant, ut coram ipsis Divina celebrent, quia in hoc casu putant quidam peccare mortaliter; sed excepto Sacrificio Missæ, facilè possunt excusari à peccato mortali, quia parùm videtur repugnare Ecclesiæ voluntati. Ita Coninchus, Suarez, Hurtadus, & Præpositus apud Dianam *part. 5. tr. 10. ref. 68.* Cæterùm hoc est verissimum, quòd Laici propter violationem interdicti nullam irregularitatem incurrunt. Sed vide Lezanam *ubi suprà n. 38. & 39.* ubi plura invenies ad hoc propositum.

1153 Inter 5. In quibus casibus possunt Episcopi incurrere pœnam interdicti ab ingressu Ecclesiæ?

Resp. Primò, contraveniendo Bullæ Urbani VIII. contra non Residentes. II. si præsumant in confidentiam Beneficia Ecclesiastica recipere, ut in Extravag. Pii IV. 109. III. si extra casus necessitatis ingrediantur Monialium Monasteria, ut in Extravag. Gregorii XIII. incip. *Dubiis, quæ emergunt*. IV. si Episcopi doctorandi facultatem habentes, aliquem promoveri patiantur, non præmissa fidei professione, ut in Extrav. Pii IV. V. si Metropolitani non denunciant Summo Pontifici absentiam suorum suffraganeorum, & suffraganei antiquiores absentiam suorum Metropolitanorum, ut decernit Tridentinum *sess. 6. cap. 1. §. crescente, de reformat.* VI. si sibi usurpent sine justo titulo bona Ecclesiarum vacantium, *ut in cap. Præsenti de offic. ordin. in 6.* & in Extrav. unica, *ne Sede vacante*. VII. si præsumant bona Ecclesiarum &c. præterquam in casibus à jure expressis alienare, ut in Extravag. *Ambitiosæ de rebus Eccl. non alien.* VIII. Si occasione visitationis accipiunt procurationem in pecunia, & non in victualibus, *ut in cap. exigit de censib. in 6.* vel accipiunt munera, & duplum non restituant intra mensem, ut decernit Trid. *sess. 24. de reform. cap. 3.* IX. si glosas, adnotationes, absque authoritate Papę super decretis Concilii Trident. edere audeant, ut cavetur *in Constit. 73. incip. Benedictus Deus* Pii IV. edita anno 1564. X. Si Episcopatum de manu laicæ personæ cum effectu suscipiant, ut *in Can. Si quis deinceps 16. q. 7.* XI Si excommunicent sine monitione canonica, & præsentibus testibus, *cap. Sacro de sent. excommun.* Vide Dianam *par. 10. tr. 13. ref. 2.* à quo hæc hausi.

1154 Inter 6. Quid facere, aut facere non potest Episcopus, quando pœna interdicti ab ingressu Ecclesiæ est irretitus?

Resp. Ad hoc dubium respondet Diana *loco cit.* & ait, quòd per dictam pœnam Episcopus non potest intra Ecclesiam celebrare, nec audire Officia Divina, nec in loco sacro sepeliri, etiam intra cœmeterium. Extra verò Ecclesiam, vel sub dio, vel in tentorio, vel etiam in Oratorio privato non erecto auctoritate Episcopi, celebrare non prohibe-

tur,

tur, ſicut etiam & in cœmeterio, quamquam ibi ſepeliri nequeat, Sacramentaliter abſolvere intra Eccleſiam non poteſt, quia eſt actus Ordinis: at juriſdictionem in Eccleſiam exercere in foro exteriori integrum eſt illi. Si celebrat intra Eccleſiam, peccat mortaliter, & irregularitatem incurrit, *cap. Is cui de ſent. excomm. in* 6. ſed audiendo ibi Divina officia dumtaxat, quamvis mortaliter peccet, tamen irregularitatem non contrahit. An verò poſſit intra Eccleſiam recipere Sacramenta, eſt problema. Diana tenet cum illis, qui partem affirmativam amplectuntur, in quantum dicunt, quòd interdictum ingreſſus Eccleſiæ ſolùm reſpiciat officia Divina. Alii verò ſequuntur *gloſſam in cap. præſenti 6 q.2.* ubi generaliter dicunt, quòd cui interdicitur Eccleſia, interdicta ſunt Sacramenta; & ita tenet Angelus *verb. ſuſpenſio* 3. *nu.* 4. Sylveſter *eodem verbo, qu.* 5. *circa fin.* & alii. Sed vide Avil. *de cenſur. par.* 5. *diſp.*4. *ſect* 3. *dub.*5. *concl.*5. *per tot.* & alios, quos pro ſe citat idem Diana, quibus & ipſe adhæreo.

TITULUS CXXII.

De Invidia.

1155 Inter. 1. Quid eſt invidia, & quale peccatum eſt?

Reſp. D. Thom. 2.2. *quæſt.*36. *art* 1. & 3. ait, quòd invidia eſt triſtitia quædam de alieno bono, in quantum eſt diminutivum propriæ gloriæ, vel eccellentiæ (ſeu, ut dicit Cajet. *verb. Invidia*, quaſi propriam excellentiam diminuat) Quare cum aliquis triſtatur de bonis alicujus, in quantum alter excedit ipſum in bonis, hoc propriè eſt invidia, & iſtud ſemper eſt peccatum, quia dolet de eo, de quo eſt gaudendum, ſcilicet de bono proximi; & ex genere ſuo eſt mortale contra charitatem, quia bonum proximi diligere tenemur. Vide Navar. *cap.*23. *nu.*118. & Tolet. *lib.*8. *cap.*63. *n.*1. & Armillam *verb. Invidia*.

1156 Inter. 2. Peccatne mortaliter, qui dolet, & triſtatur de ſcientia, honore, fama, divitiis, favore, veneratione, aut de alio bono proximi?

Reſp. Si deliberato animo triſtatur, ea ratione, quòd ſua per illud bonum excellentia diminuitur, utique mortaliter peccat; nam revera eſt invidus, cum non velit alterius videre bonum, tanquam propriæ excellentiæ diminutivum. Verum eſt tamen, quòd ad incurrendum peccatum mortale in hoc caſu, bonum proximi debet eſſe notabile, & deliberato animo debet invideri; alioquin eſt dumtaxat peccatum veniale. Navar. Tolet. loc. cit. & alii communiter. Vide Sylv. *verb. Invidia propè fin.*

1157 Inter. 3. Peccatne mortaliter peccato invidiæ, qui triſtatur de bono alterius, eò quòd ſibi bonum proprium diminuit?

Reſp. Lorca *in* 2.2. *D. Thomæ qu.*36. *in addit. ad ar.*3. conatur probare non peccare mortaliter in tali caſu, quia dolere de bono proximi, quatenùs ſuum bonum diminuit, nõ eſt abſolutè de bono proximi dolere, ſed dolere de illo, quatenùs hunc effectum cauſat; alias rationes vide penes Dianã *par.*3. *tr* 6 *reſ.*85. Sed fallitur Lorca; nam invidia, ut docet S. Thomas loco cit. non eſt aliud, niſi triſtitia quędam de alieno bono, in quãtum eſt diminutivum propriæ gloriæ, vel excellentiæ. Vide igitur id, quod dixi ad Inter. 1. & DD. ibidem relatos, & dic, eſſe peccatum mortale dolere de bono proximi, quia ſibi bonum proprium diminuit, non propter aliud, ſed propter hoc ſolùm, quòd ille parùm à te diſtans, bonum, ſeu melius habet; apprehendit enim invidus, quaſi alterius bonum ſit ſuæ diminutio excellentiæ; & hoc quidem ex genere ſuo peccatum mortale eſt, ut tradunt Cajet. *in Sum. verb. Invidia*, Suarez *de Charitate diſp* 6 *ſect.*3. *n.*4. Reginald *in praxi tom.*2. *lib.*7 *n.*129 Coninch. Valen. Villalobos, & alii quibus ſubſcribit Diana ubi ſupra. Concordat etiam Armilla *verb. Invidia*.

TITULUS CXXIII.

De Ira, & Odio.

*Vide tit. de Confeſſ. Sacram. Int.*24. *tit. de Differ. Int.*14. *tit. de Eccl. pollut. Int.*12. *tit. de Excom. ob Cler. perc. Int.*5. *tit. de Iuim. Int.*1.2 3. *tit. de Peccat. Int.*18.

1158 Inter. 1. Eſtne ſemper peccatum mortale iraſci, alterum odio proſequi, & indignari?

Reſp. Generaliter loquendo, iraſci cum animo ſe vindicandi ſemper eſt peccatum mortale, niſi imperfectus animi conſenſus, vel parvitas materiæ à mortali excuſet. Item odium ex genere ſuo eſt mortale peccatum charitati oppoſitum, ut docet S. Thom. 2.2. *q.*34. *artic.*3. & alii communiter: poteſt tamen eſſe veniale, quando leve malum alicui optatur, vel ſi levis erga proximum diſplicentia, aut modica quędã averſio habeatur. Indignatio verò ut plurimum eſt peccatum veniale, præciſa tamen aliqua circumſtantia; nam ut

ſuppo-

ſupponitur, non elicitur ex diſplicentia perſonæ, neque ex aliquo pravo fine mortaliter peccaminoſo. Imò nullum peccatum eſſe poteſt, ut ſi eliciatur ex aliquo honeſto fine; nam actus ſumit malitiam à motivo, cujus intuitu elicitur: ergo ſi motivum eſt honeſtum nullam involvit malitiam. Vide Bonac. *de Præcept. Decal. diſp.* 3. *qu.* 4. *punct. ult.* & eſt communis ſententia.

1159 Inter 2. Qui ex odio, & malo animo impedit aliquem, ne obtineat beneficium Eccleſiaſticum, teneturne ad reſtitutionem?

Reſp. Qui impedit indignum, ne conſequatur beneficium, licèt peccet mortaliter, quia ex odio, & malo animo illum impedit, tamen nihil ei reddere tenetur, cum indignus nullum jus ad beneficium habeat. Imò, qui ex odio, & malo animo impedit quempiam dignum ab aliquo bono, non tenetur reſtituere, niſi illum contra juſtitiam impediat; nam eſt regula generalis, ex peccatis contra ſolam charitatem, nullam oriri reſtituendi obligationem, niſi ſit ratio injuſtitiæ ibi conjuncta. Unde ſi Epiſcopus vult dare beneficium digno, & aliquis impedit imponendo ei falſum teſtimonium, vel detegendo injuſtè crimen omninò occultum, licèt verum, vel illum cogendo, aut decipiendo, ne compareat, tenetur ei reſtituere beneficii valorem, quia injuſta via impedit à beneficii conſecutione. Itaque dicendum eſt, quòd qui per vim, fraudem, vel dolum, alterum impedit, ne beneficium conſequatur, teneatur ad reſtitutionem, quia peccat contra juſtitiam. Qui verò ſolùm ex odio, aut animo nocendi, vel alia via, etiam mala, impedit, licèt peccet contra charitatem, tamen ad reſtitutionem non tenetur, ut rectè docent ex D. Thoma Toletus *lib.* 5. *cap.* 19. *n.* 5. Diana *part.* 11. *tract.* 4. *reſol.* 36. & alii apud ipſum. Siquidem Diana ibidem probat contra Thomam Hurtadum, odium, ſive nocendi animum, ex ſe non eſſe contra juſtitiam, ſed contra charitatem; & egregiè ad argumenta contraria reſpondet. Concludo igitur, quando quis ex odio, aut precibus, vel pollicitationibus, vel alia via, licèt mala, impedit eum circa id, quod alteri dare vult, peccat ſolùm contra charitatem, ac proindè ad reſtitutionem non tenetur; ſecùs verò ſi alia utatur via contra juſtitiam.

TITULUS CXXIV.

De Irregularitate.

Vide tit. de Ætat. &c. Inter. 12. *tit. de Different. Int.* 21. *tit. de Dub. Int.* 3. 11. *tit. de Elect. &c. Int. ult. tit. de Epiſc. &c. Int.* 26. 27. 31. *tit. de Excomm. &c. Inter.* 5. *tit. de Exc. ob Cler. perc. Int.* 18. *tit. de Hæreſ. &c. Int.* 13. 14. *tit de Homic. Int.* 2. 3. *tit. de Hor. can. &c. Int.* 1. *tit. de Infam. Int.* 3. 4. 5. 7. *tit. de Injuſt. Int.* 1. *tit. de Mand. Int.* 3 *tit. de Med. Int* 3 4 5. *tit. de Moribus &c. ad quæſ. tit. de Ord. Sac. Int.* 5. *tit. de Peccat. mort. Int. ult. tit. de Præl. reg. Int.* 19. *tit. de Puer. Int.* 7. *tit. de Sac. Bap. Int.* 13. *tit. de Sacr. Or. Int.* 1. 3 7. *tit. de Suſpenſ. Int.* 4. 5. *tit. de Val. Confeſ. Int.* 10. 11.

1160 INter. 1. Irregularitas eſtne cenſura? & quid eſt irregularitas?

Reſp. Non eſt cenſura, ſed pœna quædam, ſeu inhabilitas; ideòque dicitur eſſe canonicum impedimentum proveniens ex delicto, vel defectu, quod directè impedit ſuſceptionem Ordinum Eccleſiaſticorum, aut eorum uſum, ob reverentiam divinorum. Vide Bonac. *de cenſ. diſp.* 1. *q.* 1. *pun.* 1. *ſub n.* 4. & *diſp.* 7. *q.* 1. *pun.* 1. *n.* 1. Emm. Sà *verb. Irregularitas n.* 1. & 2. Sed meliùs definitur à Tolet. *lib.* 1. *cap* 57. *ſub n.* 1. ſic, Irregularitas eſt Canonica inhabilitas Ordines ſuſcipiendi, aut ſuſceptos exercendi, à ſolo jure proveniens; quòd autem non ſit cenſura, probat *n.* 2. *propè finem*, & aſſignat differentiam, quæ eſt inter irregularitatem, & cenſuras.

1161 Inter. 2. Irregularitas redditne hominem inhabilem ad Beneficium obtinendum, & ad fructus percipiendos, vel non?

Reſp. Pro utraque parte Doctores refert Diana *part.* 4. *tr.* 2. *reſol.* 37. Tamen non eſt recedendum ab affirmativa ſententia in praxi, quæ docet, irregularitatem reddere hominem inhabilem ad obtinendum beneficium Eccleſiaſticum, nec poſſe tuta conſcientia beneficium retinere, nec fructus ex eo percepitos. Imò nota, quòd etiam poſt obtentam diſpenſationem ab irregularitate, non poteſt beneficium retinere ſine nova collatione, ſeu revalidatione collationis priùs factæ. Vide Navar. *in man. cap.* 24. *n.* 351. Sayrum *de cenſur. lib.* 5. & alios allegatos à Diana *loco cit:* & Bonac. *de cenſur. diſp.* 7. *q.* 1. *punct.* 4. *n.* 6. & *ſeq.*

1162 Inter. 3. Ad hoc ut aliquis ſit irregularis ex defectu corporis, quid requiritur?

Reſp.

Resp. Requiritur, quòd talis defectus vel impediat usum, & exercitium Ordinum, aut horrorem inducat, seu saltem notabilem deformitatem gignat; colligitur *ex cap. 2. de Clerico ægrot. lib. 3. Decret. tit. 6.* Idemque tradunt Navar. Suarez, Molina, & alii quos congerit, & sequitur Bonac. *tom. 1. tract. de Irregul. disp. 7. qu. 2. pun 2. num. 1.* Avila *de cens. par. 7. de irregul. ex defectu Corporis disp. 3. concl. 1.* Modica verò deformitas nullam parit irregularitatem, *cap. cum de tua 2. de corp. vit.* Panor. *in cap fin propè finem ejusdem tituli*, Butrius, & alii communiter, prout docet Marcus Paulus Leo *in praxi ad litter. major. Pœnit. part. 3. fol. 257.* nam modica deformitas ex se non habetur in consideratione; Glossa *in cap. Exposuisti 6. de Corp. vitiat. verbo enormi.* Modica enim deformitas non generat scandalum, & consequenter non repellit ab Altaris ministerio: ita DD. communiter, & post alios, docet Marcus Paulus Leo *loco citat. fol. 440. vers. non multum.*

1163 Inter. 4 Ad quem pertinet judicare, quando dubitatur, an debilitas, vel deformitas sit talis, ut inducat irregularitatem in illo, qui petit Ordines?

Resp. Ad Episcopum quidem pertinet judicare de corporis defectibus, ut habetur *ex cap. 2. de Corp. vit.* & tradunt Innocentius, & Hostiensis ibidem, Goffredus *in Sum. eod. tit.* Navarr. *cap. 27. nu. 200.* Marcus Paulus Leo *ubi supra*, Hieronymus Rodericus *in compend. qq. Regul resol. 57. n. 17.* Bonac. *de irregul. disp. 7. qu. 2. pun. 2. sub n. 36.* & alii plures penes ipsos: idem docet Sylvester *verb. Corpore vitiatus n. 2.* & alii quos congerit Diana *part. 3. tr. 6. res. 6 vers. Dices.* Et hoc intelligendum est non solùm respectu Sæcularium, sed etiam respectu Religiosorum exemptorum, ut tenent Sylvester, & Bonacina locis cit. Navar. ubi supra, & alii. Et benè quidem; nam nullo jure probatur hoc privilegium illis concessum esse. Et licèt Diana *part. 4. tract. 2. res. 73.* Busemb. *lib. 7. cap. 5. de Irregul. dub. 5.* & alii apud ipsos dicant oppositum, tamen fatentur posse Episcopum reiicere arbitrium Prælati Regularis. Dicendum est igitur pertinere ad Episcopum ordinantem, quia Prælati Regulares carent potestate conferendi Ordines, & consequenter non possunt iudicare de materia, circa quam Superior operatur, vel formam inducit; ut ait Sylvester *loco cit.*

1164 Inter. 5. Cum multi jaciunt lapides, & nescitur quis eorum hominem occiderit, censendi suntne omnes irregulares, vel nullus?

Resp. Quando non constat, à quo ille fuerit occisus, omnes, de quibus dubitatur, sunt irregulares: & ratio est, quia in dubia homicidii censendus est quisque irregularis; colligitur *ex cap. Significasti 2. de homicidio*, & est communior sententia, quam sustinet Covarruvias *2. par. §. 2. n. 3. in Clem. Si furiosus*, & alii plures, quos dat, & sequitur Emm. Sà *verb. irregularitas ex deform. illicita n. 4* Bonacin. *de censur. disp. 7. q. 4. pun. 8. sub nu 29.* licèt ipse Bonac. & alii dicant, hoc solùm esse verum in foro externo; nam in foro conscientiæ, si post factam diligentem inquisitionem, adhuc sit dubium, quis eorum occiderit, neminem esse irregularem affirmant, quia satius est crimen aliquod impunitum relinqui, quàm innocentes puniri. Ita Lessius *in 3. par. D. Thom. cap. 3. de irreg. dub. 1. n. 25.* apud Dianam *par. 9. tr 7. res. 20.*

1165 Inter. 6. Si plures in rixa subitò contingente percusserunt aliquem, sed unus tantùm percussit vulnere lethali, ex quo ille mortuus est, quis ex istis censendus est irregularis?

Resp. Dicunt quidam apud Dian. *part. 2. tr. 15. res. 18.* omnes irregularitatem incurrere, sed probabiliùs puto cum ipso Diana, Bonac. loco proximè citato, & aliis, quòd ille solus, qui vulnere lethali percussit, censendus sit irregularis; nam ille tantùm tenetur de homicidio, cæteri verò de percussione, & consequenter ab irregularitate excusantur. Ita docet Sayrus *de censur. lib. 7. cap. 4. nu. 13.* & ante ipsum Covarruvias *in Clem. Si furiosus 3. part. §. 2. num. 3. vers. Secundus casus*, & probat etiam Diana *loco citato, & part. 9. tr. 7. res. 20. vers. quoad secundam*, ubi alios concordantes refert.

1166 Inter. 7. Quidam necavit adulterum inventum cum uxore, potestne promoveri ad Ordines, fierique Sacerdos absque dispensatione?

Resp. Quidam dicunt, nulla indigere dispensatione ex eo, quia non contraxit irregularitatem, quia tale homicidium non fuit peccaminosum; nam licitum esse putant in foro conscientiæ, Patri, Marito, & Fratri occidere Filiam, Uxorem, & Sorores adulteras simul cum adultero, quicumque ille sit, in adulterio inventas. Addunt præthereà, quòd sicut non incurritur excommunicatio ab eo, qui in Clericum cum Uxore, Matre, Sorore, vel Filia propria turpiter inventum, manus injecerit violentas, ita nec irregularitas; parcit, inquiunt, Ecclesia his pœnis propter justissimum dolorem, &c. Vide Hurtadum, Facundez, & alios, quos congerit Diana *par. 11. tract. 6. res. 28.* Sed hęc opinio non est vera,

quia

quia semper mortaliter peccant Pater, Maritus, aut Frater, qui adulteros, vel stupratores occidunt propria authoritate, ut tradunt S.Thom. *in 4. dist.37. q 2. art.1. in corp.* S. Bonaventura *ibidem art.2. q. 1.* Sanchez *lib.10. de matrim. disp.8. n 3.* Em. Sà *verb. homicidium nu. 14.* & alii plures, quos dat, & sequitur idem Diana *ubi supra vers. Sed hac opinio*. Nec valet paritas de excommunicatione, & irregularitate; nam licèt non incurratur excommunicatio ob percussionem, aut interfectionem Clerici reperti infragranti crimine cum Matre, Filia, Uxore, aut Sorore, ut dixi *in tit. 89. de excommunicatione ob Clerici percussionem, ad Inter.21* & habetur *ex cap. Si verò alicujus, de sentent. excomm.* & docent Doctores communiter; tamen incurritur culpa lethalis, ut dixi *in tit.103. de Homicidio, ad Int.4* ac etiam irregularitas, si sequatur homicidium, vel mutilatio, quia irregularitas non est pœna Ecclesiastica, sicut est excommunicatio, sed inhabilitas quædam Ordines suscipiendi, aut susceptos exercendi, ut docui *in hoc tit. ad Inter. 1.* ac proindè cum tale homicidium sit peccaminosum, inducit inhabilitatem ad Ordines, hoc est irregularitatem; consequenter dicendum est, supradictum homicidam non posse ad Ordines promoveri, nisi priùs dispensationem irregularitatis obtineat. Vide Dianam *loco cit.* qui ita rectè concludit, licèt oppositum dicat Cassianus à S Elia *in Arbor. opin. moral. verb. Adulterium, sub n.28. de irregularitate*.

1177 Inter.8. Fitne irregularis adulter, si Maritus, cognito adulterio, uxorem interfecit?

Resp. Circa tale dubium tres opiniones Doctorum enumerat Diana *part.4. tract.2. resol.1.* Prima affirmat, fieri irregularem, secunda negat, tertia verò, quæ mihi magis placet, distinguit; aut adulter temerè se ingerendo exposuit adulteram mortis periculo, aut cautè, & arbitrio prudentis, convenienti diligentia adhibita, commisit adulterium. In primo casu, secuta morte adulteræ, fit irregularis, quia dat operam rei illicitæ, periculosæ, & satis ordinatæ ad mortem: In secundo autem casu non ita, quia posita convenienti diligentia, est per accidens, si adultera interficiatur à Marito; nam tunc adulterium non censetur per se ordinatum ad hujusmodi homicidium, ut optimè resolvunt Suarez *de censur. disp.45. sect.6. nu.5.* Layman *par.3. tract.3. sect. 5. cap.10. num.2.* Cornejo *in 3. part. D. Thomæ tr. 5. de irregul. disp.3. dub. 2. concl. 1. num. 3.* & [illegible]ucius *tom 1. tract 20. cap.3. nu.80.* qui testatur de praxi Sac. Pœnitentiariæ. Verùm nota, quòd in dubio facti circa homicidium, quilibet in utroque foro censendus est irregularis, ut docent Doctores communiter. Vide Dianam *part.3. tr.5. res.72.*

1168 Inter.9. Fitne irregularis Adulter, si Maritum aggressorem causa necessariè defensionis occidit?

Resp. Diana *par.11. tract.6 res.28 propè fin.* asserit, quòd si adulter evadere nequeat, possit licitè interficere Maritum aggressorem, tanquam injustum invasorem, in foro conscientiæ; an verò fit irregularis, si interficiat, controvertitur inter Doctores, & utramque sententiam probabilem putat, ideòque posse Occisorem sequi partem sibi magis favorabilem, inquit ipse Diana: Doctores pro utraque parte adducit idem Diana *part. 4. tract. 2. res. 2.* ubi ex professo agit de tali dubio. Ego verò adhæreo illis, qui docent irregularitatem incurrere in dicto casu, quia adulterium est de se illicitum, & via quædam ad homicidium perpetrandum. Undè si potest ante prævidere ex tali occasione se futurum in morali periculo, aut occumbendi, aut occidendi, non excusarem illum ab irregularitate, si maritum occidat, vel mutilet; nam est homicidium voluntarium in causa. Si autem potuit sibi persuadere, nullum adesse periculum, puto, quòd irregularitatem non incurrat, si occidat cum moderamine inculpatæ tutelæ pro defensione propriæ vitæ. Siquidem in Clem. *Si furiosus de homicidio,* eximitur ab irregularitate, qui non potest aliter defendere propriam vitam, nisi occidendo. Ita concordant has diversas Doctorum opiniones inter se pugnantes Coninchus *de Sacr. disp.8. dub.9. n.64.* Layman *lib.5. tract.3. cap.10. n 1.* Suar *de censur. disp.46. sect.1. n.12.* quibus, ut dixi, libenter adhæreo. Vide Dianam *ubi supra*, & *part.5. tr.4. res 3*

1169 Inter.10. Qui non potest fugere, vel alio modo sibi consulere, & mortem vitare, peccatne, & fitne irregularis, si interficit, aut mutilat aggressorem?

Resp. Quoties quis non potest fugere, vel fuga illi est periculosa, quia hostis instat à tergo, vel aggrediens majorem ex fuga audaciam capit, interficiendo illum, non peccat, nec efficitur irregularis; ita habetur ex *Clem. 1. de homic.* & docet Filinus, & communis *in cap. suscepimus de homicid.* Navarrus *cap. 27. nu. 211.* & alii communiter, ut dixi. Vide Toletum *lib.1. cap.80 num.8.* & Sylvestrum *verb. homicidium 1. sub nu.13.* Et hoc intelligendum est, etiamsi invasus sit persona Ecclesiastica, dummodò non faciat animo ulciscendi, & servetur moderamen inculpatæ tutelæ. Vide

Dianam

Dianam *par.5 tr.4.ref.9. circa finem*, & ea quæ dicam in hoc titulo *ad Int.13*.

1170 Inter.11. Peccatne, & fitne irregularis, qui poteſt vitam tueri, non occidendo invaſorem, ſed tantùm mutilando;& tamen illum occidit?

Reſp. Qui poteſt evadere mortem mutilando invaſorem, ſi occidit,peccat mortaliter, & fit irregularis ex delicto, quia deeſt moderamen inculpatæ tutelæ; nam non licet occidere,niſi quando aliter quis non poteſt evadere non occidendo: ergo graviter peccavit, & ab irregularitate delicti non eſt immunis. Ita docet Sylveſt. *verb. Homicidium* 3. *num* 6. & ex eo Tolet *lib.1. cap.80. ſub num.7.* & alii communiter. Verum eſt tamen, quòd ſi prꝫter intentionem,& adhibita diligentia, ſequatur homicidium, non peccat,nec fit irregularis, ut benè notat idem Sylveſter loco citato.

1171 Inter. 12. Qui occidit ſe aggredientem, valens fuga, clamore, vel alio modo ſibi conſulere, fitne irregularis?

Reſp. Dico, quòd ſic, quia modus inculpatæ tutelæ non eſt, ſi inuaſus noluit fugere, cum poſſet;nam licèt quis non teneatur fugere, quando fuga eſt vituperoſa, ad peccatum vitandum,ne interficiat aggreſſorem;tenetur tamen fugere ad vitandam irregularitatem, ſecundùm Gloſ. *in Clem. 1. de homic.* & docet Panormitanus *in cap.olim de reſt ſpol.* & Nauar. *in manual. cap. 27. num. 211.* Vide Zeccum *de caſ.reſ. tit.de irregul. pag 101. in princ.* Cæterùm perſonæ Eccleſiaſticæ ſemper fugere debent, ſi commodè poſſunt, quia illis fuga non eſt indecora, ſicut non eſt plebeis, & ruſticis. Vide Toletus *lib.1. cap.80. num.8.* & Dianam *par.4.tract.2.ref.3.*

1172 Inter. 13. Si quis non poteſt fugere ſine gravi nota, & amiſſione honoris, incurritne irregularitatem, ſi alium occidat ſe defendendo?

Reſp. Nonnulli dicunt,quòd quando vir nobilis fugiendo magnam infamię notam incurrit, non teneatur fugere, & alterum occidendo cum moderamine inculpatæ tutelæ, non fieri irregularem, quia quod vitari non poteſt ſine magna infamia, & dedecore, moraliter inevitabile eſt, & conſequenter hic caſus ſub verbis Clementin *ſi furioſus* comprehenſus intelligatur. Ita Suarez *in 3.par.tom.3. de cenſ.diſp.46. ſect.1. num.6.* qui tamen limitat ſuam ſententiam, niſi præceſſerit culpa, & injuria ex parte ejus, qui fugere cogitur; ut ſi ille dedit alteri alapam,vel injurioſum verbum dixit, vel cum uxore inventus eſt, &c.Sed hanc limitationem non addit Diana; ſed cum Filliucio *tom.1.tract.20. cap.5. n.135.* putat hoc eſſe verum, quando id omninò prævisum fuit, vel prævideri potuit ab inferente injuriam, & non quando per accidens ea conſecuta eſſent. Vide Bonac. *de cenſ. diſp. 7 qu.4. pun.6. ſub num. 4.* Coninchum *de Sacr. diſp.18. dub 9. num.90.* & præſertim Dianam *part.2.tract.15. reſ.16 & part 4.tract.2. reſol. 32.* ubi plura ad intentum. Vide etiam quæ dixi *in tit 59. de defenſione honoris, ad Int.3.* & nota probabilius eſſe, quòd quis ab irregularitate excuſetur aliquem occidendo, quando aliter vitam ſuam tueri non poteſt, non autem pro defenſione honoris; & hoc ego puto veriùs cum DD. ibidem à Diana relatis in principio reſolutionis. Vide Tolet. *lib.1. cap 80. ſub nu.7. verſ.7.*

1173 Inter.14. Eſtne cenſendus irregularis, qui in rixa præſcidit alteri digitum?

Reſp. Bonacina *loco proximè citato pun.8. num. 8.* cum Molina negativè reſpondet, & hoc verum eſt, etiam ſi eſſet pollex, vel index. Et ratio eſt, quia irregularitas non incurritur niſi propter mutilationem alicujus membri:ſed digitus non eſt membrum,ut probant Bart.& Doctores *in l publicorum ff. de pub. jud.* ergo non eſt cenſendus irregularis, qui alteri digitum præſcidit. Ita ex Avila, Sayro, Fernandez, Fillucio, & aliis docet Diana *part.2. tract. 15. reſolut. 20.* quidquid aliqui in contrarium ſentiant, ſed minùs probabiliter quidem. Vide Tolet *lib 1. cap. 76. ſub num.3.* & iterùm Dianam *part. 4. tract. 2. reſol.26.*

1174 Inter. 15. Poſſuntne licitè Clerici exercere Medicinam, & artem Chirurgiæ, ſi ſunt in Sacris conſtituti? & fiuntne irregulares?

Reſp. Licèt nonnulli Doctores,quos refert, & ſequitur Jacobus Mancinus *pract.10. dub.6. & 8. in Additione Cutili*, & Diana *par.4 tract. 2. reſol. 23.* dicant, quòd Sacerdotes, & Clerici in Sacris conſtituti, qui Medicinam, & Chirurgiam benè calent, non fiunt irregulares, ſi ſecundum regulas artis medentur,aut Chirurgiam cum inciſione, vel aduſtione exercent, etiamſi poſtea caſu mors ſequatur, dummodò id lucri cupiditate non præſtent; tamen ipſe Mancinus *dub.9.* putat Chirurgos peccare mortaliter, quia faciunt contra prohibitionem Canonum *cap. Sententiam Sanguinis, de Clerici, vel Monachi, & cap. Tua nos, de homic.* ubi prohibetur Clericis, & Religioſis in Sacris conſtitutis exercere artem Chirurgiæ cum inciſione, vel aduſtione, ex eo quia hoc officium ut quid vile in præfatis capitulis exiſtimatur,& fiunt irregulares, juxta cõ-

munem sententiam, teste Diana *loco citat.* Hoc tamen intelligendum est, modò in extrema necessitate non fiat, quia si nullus Chirurgus adsit, & vulnus dilationem non admittat, tunc certò tenetur ex charitate adjuvare proximum in extrema necessitate constitutum; nam in hoc casu jus naturale Diuinum anteponi debet juri Ecclesiastico de tali munere non exercendo. Ita ex Turriano, Rodriquez, Henriquez, & Avila, docet idem Mancinus *loco proximè cit.* Vide Bonacinam *de censur. disp.* 7. *q.* 4. *pun.* 5. *sub nu.* 4. & Sanchez *tom.* 2. *cap.* 14. *num.* 18. & 19.

1175 Inter. 16. Clerici Beneficiarii, & Religiosi in Sacris minimè constituti, possuntne licitè Medicinam, vel Chirurgiam exercere absque periculo irregularitatis?

Resp. Mancinus *loco citat. dub.* 10. docet, quòd si secundum regulas artis totum præstent, irregularitatem non incurrant secuta morte infirmi; tamen *dub.* 11. putet eos mortaliter peccare, *ex cap. Multa sunt, ne Clerici, vel Monac.* ubi officia sæcularia, cujusmodi est officium Chirurgiæ, & Medicinæ, Clericis, vel Monachis excerceri prohibentur, nisi in casu necessitatis proximi, vel propriæ, quoad vitam scilicet sustentandam, si alius modus non suppetat, ut ex eodem Capitulo patet. Oppositum autem docet Lezana *tom.* 1. *par.* 1. *cap.* 9. *num.* 15. de Religiosis, asserens nullo modo eis licere Chirurgiam exercere cum incisione, & adustione, neque causa pietatis, & si secus faciant, irregularitatem incurrere, si inde sequatur mors, quatamcumque diligentiam adhibeant, ne sequatur. Et ita ego puto tenendum. Verùm Diana *par.* 6. *tra.* 7. *ref.* 50. putat quidem licitum esse Clericis mederi in Minoribus constitutis, secus verò si sint in Sacris, vel Beneficiarii, nisi mediante dispensatione Pontificia; quamvis non neget posse aliquando gratis personis miserabilibus, & consanguineis mederi, ut observant Doctores apud Squillante *de obligat. Cler. part.* 2. *dub.* 17. *num.* 52. & docet Novarius *de privil. miserabil. person. privil.* 83. apud ipsum Dianam *loco citat.* Hoc ego tamen non admitto extra casum extremæ necessitatis. Sed vide etiam Bonacinam *loco proximè citat. à numer.* 4. *usque ad finem dicti puncti* 5. & iterùm Dianam *part.* 4. *tract.* 2. *ref.* 23 *in fin.* & *part.* 10. *tract.* 11. *resol* 49.

1176 Inter. 17. Clericus Sacris Ordinibus initiatus, scindendo venam ad emittendum sanguinem, fitne irregularis secuta morte?

Resp. Juxta sententiam Bonac. *ubi sup. sub num.* 5. *vers.* 4. fit irregularis; licèt oppositum doceat Rodriquez, & Molina apud ipsum Bonac. & sustinent hanc negativam sententiam Diana *part.* 4. *tract.* 2. *resol.* 24. & *in Summ. verb. Irregularitas num.* 51. & alii ab ipso relati, & concordat etiam Mendo *Epit. Opin. Moral verb. Medicina sub num.* 2. & alii. Mihi tamen placet sententia Bonac. dicentis, quòd opus scindendi venam propriè pertineat ad Chirurgum, quamvis hoc tempore præstetur à Tonsoribus tanquam famulantibus, & inservientibus Chirurgis, seu in defectum Chirurgorum. Quapropter melius est, ut Clerici in Sacris se abstineant ab hujusmodi ministerio, maximè quia indecens pro illis videtur, & officia sæcularia omninò exercere prohibentur *in toto titulo, Ne Clerici, vel Monachi.* Ergo &c.

1177. Inter. 18. Incurruntne irregularitatem Sacerdotes, qui ministrant infirmis invertendo eos de lecto ad lectum, vel eis cibum, vel potum porrigendo, si ex his mors citiùs sequatur?

Resp. Minimè, dummodò hæc omnia cum cautela, & diligentia, quæ communiter à prudentibus adhibetur, efficiantur ab ipsis. Ita Corradus *in Resp. quæsit.* 217. *in Addit. in princ.* Toletus *lib.* 1. *cap.* 81. *sub num.* 7. & pluribus relatis firmat Diana *part.* 3. *tract.* 5 *res* 79. *vers. Non gravabor,* & *part.* 5. *tract.* 3. *resolut.* 117. Notandum est tamen, quòd custodientes infirmum, & dantes aquam, vel vinum contra mandatum Medici, vel sine eo, si mors sequatur, fiunt irregulares, juxta sententiam Toleti *loco cit. sub n.* 4 & Jacob. Mancin. *pract.* 8. *dub.* 12. qui tamen subdit, posse Sacerdotem sine metu irregularitatis inservire infirmo, & ut commodiùs cibum sumat, volvere illum de loco ad locum, vel ut tali modo cubando magis quiescat, dum ex charitate, & bona fide putet, quòd mortem infirmo dictæ actiones acceleraturæ non sint. Verùm ad tollendos scrupulos, si adsunt laici, qui benè æquè possint infirmo inservire, melius est, ut Sacerdotes non se ingerant quoad corporis contactum ipsius, prout resoluit idem Mancinus loc. cit.

1178 Inter. 19. Fitne irregularis, qui joco terrorem alteri incutit, & est causa, quòd ille eo terrore commotus & perteritus, se præcipitat, & moritur?

Resp. Affirmat Bonacina *de irregul. disp.* 7. *qu.* 4. *punct.* 7. *num.* 26. Sed hoc puto verum, modò tamen animo nocendi fecerit, aut minorem diligentiam adhibuerit, aut aliàs illicitus erat jocus, vel ludus. Vide Sylvest. *verb. Homicidium* 2. *sub nu.* 13. & 14. Siquidem homicidium casuale ex ludo licito non inducere irregu-

regularitatem, docet Navarrus *conf.3.tit.de homicid.* ex cap. Joan. *de homicid.* & Em. Sà *verb. homicid. in fin.*

1179 Inter.20. Incurritne irregularitatem vir doctus, qui interrogatus à Judice, an sit obligatus ad condemnandum aliquem ad mortem, respondet esse obligatum?

Resp. Multi quidem multa dicunt, ut videre licet apud Dianam *part.3.tr.5. ref 80.* Quidam dicunt, quòd Clericus consultus de aliquo casu in particulari, debeat respondere: Hoc non pertinet ad me, sed ad jurisconsultos. Bonac. verò *de censur. disput.7. quæst.4. pun.1. num.7.* & alii ab ipso relati, docent in tali casu, Clericum interrogatum posse dicere, quid sentiant leges in communi, nil aliud dicendo in particulari. Tandem Diana cum Vasquez, & Turriano, putat in tali casu Confessarium, vel alium Doctorem non incurrere irregularitatem, etiamsi respondeat in particulari adesse obligationem occidendi reum. Rationes videri possunt apud Dianam, quæ mihi certò probabiles videntur, maximè quia illi solùm incurrunt irregularitatem ex defectu lenitatis, qui vel sunt necessarii ad causam judicialem, vel ut Ministri justitiæ assistunt exequutioni mortis; sed tales non sunt nec Confessarius, nec alius vir doctus: Ergo non fiunt irregulares in dicto casu.

1180 Inter.21. Cajus sollicitabat ad inhonesta Bertā, quæ dixit, Noli me ad turpia sollicitare, aliàs me interficiam; ille noluit à sollicitatione desistere, unde Berta se occidit; estne censendus irregularis Cajus prædictus?

Resp. Certò irregularis est, quia dedit operam rei illicitæ; & fuit causa mediata illius homicidii; nam Berta sibi comminata fuit mortem, & tamen Cajus non se abstinuit à sollicitando, ac proindè fuit causa illius mortis, quæ ex circumstantia illa quidem periculosa erat. Ita docet Toletus *lib.5. cap.82. nu. 6.* & alii.

1181 Int.22. Berta comminatur sibi mortem inferre, nisi Titius in re inhonesta consentiat; si Titio dissentiente Berta se occidat, fitne irregularis dictus Titius?

Resp. Dico, quòd non, quia potiùs debet millies mori, quàm Deum offendere; unde si Berta se interficit, non fuit causa Titius, sed malitia Bertæ: ergo cum Titius nullam culpam commisit, neque irregularitatem contrahere potuit. Ita S.P. Augustinus *relatus in can. cum homo 23. qu. 5.* quem citat Tolet. *loco supra cit. num.7.*

1182 Inter.23. Sacerdos, vel Clericus in Sacris constitutus censuram violans exercendo actum Ordinis, ad vitandum vitę periculum, aut infamiam, incurritne irregularitatem?

Resp. Nequaquam, etiamsi id faciat ratione scandali vitandi, vel ob ignorantiam, inadvertentiam, aut oblivionem, quæ excusant à peccato mortali; nam quando duo præcepta concurrunt, quæ simul servari non possunt, servandum est præceptum majus: majus autem præceptum est naturale de defendenda propria vita, & fama: ergo &c. Vide Navar. *cap.27.n.239.* & alios, quibus subscribit Cabr. *in elucid. cas. reserv part 2. cas.1. de absol. à censur. num.11. pag.49.* quibus addo Mendo *Epit. opin. moral. verb. excommunicatio num.38.* Vide, quæ dixi *in titul. 34. de Celebratione Missæ ad Inter. 7. & dicam infrà in tit. 194. de Sacramento Eucharistiæ, ad Inter. 5. 6. & 7.* Et nota, quòd oblivio, incogitantia, inconsideratio, & inaduertentia excusant à peccato mortali, quia causant inuoluntarium, & consequenter ab incursione censuræ, & irregularitatis ex delicto prouenientis. Vide Allozam *verb. cens. sect.6. num. 6. & verb. Ignorantia num. 12.* Imò Nauar. *cons. 18. de sentent. excomm. num.3. & cons. 15. de tempus ordin. num.4* asserit, quòd irregularitas ex delicto sine dolo, & contemptu non incurritur. Undè celebratio excommunicati, vel suspensi, si non sit mortifera, non inducit irregularitatem, ac etiam bona fides excusat. Accipe, & tene menti, & vide etiam Em. Sà *verb. censura num.4. & verb. Irregularitas num.6.*

1183 Inter.24. Fitne irregularis, qui omissa prima tonsura recipit alios Ordines minores, vel Sacros?

Resp. Juxta communem Theologorum sententiam prima tonsura non est Ordo, ut ego breuiter dicam *in tit. 221. de Tonsura ad Inter. 4.* & latè probat Diana *part.6. tract.80. resolut. 29.* qui respondet etiam ad argumenta contraria, & consequenter asserit, recipientem Ordines minores, vel Sacros, non suscepta prima tonsura, nullam irregularitatem contrahere, cum non dicatur ordinatus per saltum, ex eo quia prima tonsura non est Ordo, sed dispositio ad Ordines.

Quær.1. An efficiatur irregularis Episcopus, aut alius Judex, vel Prælatus, si carceratus in ejus moriatur carceribus?

Resp. Non fit irregularis Episcopus, Prælatus, siue alius Judex, si carceratus moriatur, quia non est causa propinqua, & immediata illius mortis. Verùm si carcer esset adeò arctus, qui careret sufficienti aere, aut carcerato cibus, & necessaria ad vitam negarentur, & ita cōsumatus periret, equidem, sequuta morte, Prælatus, seu Judex dicti carcerati

fieret irregularis; siquidem necare dicitur, qui non alit, juxta illud, *Si non pavisti, occidisti*. Caveant igitur Prælati, & Judices, ne Carceratus verisimiliter brevi tempore moriatur, vel quoad qualitatem Carceris, vel quoad vitæ necessaria; nam Carceratus ob sua demerita pane doloris, & aquæ angustiæ est sustentandus, non autem illicò consumandus, quia debet vitam ducere in pœnitentia, & miseria; attamen ex nimia miseria vita ei auferri non debet, ut inter paucos dies sit moriturus, aliàs certò à Judice incurritur irregularitas, si talis Carceratus moriatur. Ita aliis relatis firmat Navar. *to.2 consf.1 tit. de pœnis lib. 5.* Item non est de facili Clericus incarcerandus, quia excommunicatus est, qui injuriosè Clericum detinet, *per capitul. nuper de sentent. excomm.* Armilla *verb. Inquisitio sub num.* 13. Undè Iudex debet Carceratos visitare, & facere, quòd habeant necessaria ad vitæ sustentationem, ut dicitur *in l.* 3. *Cod. de Episc. audien.* aliàs non solùm mortaliter peccat, si non visitat, & pauperibus provideri non curat, ut docet Em. Sà *verb. Judex*; sed etiam irregularitatem secuta morte incurrit, & si carceratus est Clericus, excommunicatione itidem innodatur. Notandum est igitur cum Diana *part.4. tr. 2. resol* 53. & aliis ab eo citatis, Episcopos incurrere irregularitatem, quæ fertur aliquo jure generali, quia solùm excipiuntur ab incurrendo suspensionem, & interdictum, non autem ab irregularitate, & excommunicatione, quæ jure generali feruntur, ut docet etiam Navar. *in man. cap.27. num* 16. Cajet. 2.2. *qu* 185. *art. ult.* & alii quos refert, & sequitur Em. Sà *verb. Episc opus nu.*10. *ex cap. quia periculosum de sent. excommunu* 6. Idem docet Armil. *verb. Episc. n.*12. *& ver. su penso num.* 18. & est communis sententia.

*Quær.*2. An sit irregularis, qui suspectus de hæresi abjurauit in Sancto Officio de levi, aut de vehementi? & quid dicendum sit de Regularibus?

Resp. Pœna irregularitatis imponitur in jure hæreticis tantùm, non autem abjurantibus hæresim; nam hi non damnantur tanquam hæretici, nec imponitur eis aliqua pœnitentia ob hæresim, sed solùm ob ea gesta, ex quibus hæresis suspicio orta est, à qua se purgant per abjurationem; ergo qui de hæresi suspectus cogitur per Inquisitores abjurare de leui, aut de vehementi, nullam irregularitatem incurrit. Ita tradunt Em. Sà *verb. Hæresis num.*5. Navar. *lib. 5. tit. de hæreticis consil.* 16. *num.* 1. Sanchez *in Summ. tom.* 1. *lib.*2. *cap.*25. *nu.*12. & alii plures, quos refert, & sequitur Diana *part.*4. *tract.*2. *resol.*47. Nec dissentit Lezana *tom.*3. *verb. hæresis sub num.*11. quia licèt ratione notorietatis criminis sit irregularis propter infamiam indè consurgentem, tamen tollitur hæc infamia facti, & purgatur suspicio mediante abjuratione. Vide Bonac. *de censur. disp.*7. *quæst.*3. *pun.*7. *num.*4. Verùm est tamen, quòd si tales fuerint Regulares cujusvis Religionis, pœnitentiati à S. Officio, etiam minori pœna, quàm ordinaria, ob hæresis suspicionem, fiunt inhabiles ad officia suæ Religionis ex Decr. Urbani VIII. quod refert idem Lezana *tom.*1 *part.*1. *cap* 15. *num.* 39. & Angelus à Lantusca *in Theat. Regul. verb. Pœna num.* 3. Et hoc verum est, etiamsi pœnitentiæ tempus expleverint, vel gratiam à SS Papa, vel à S. Officii Congr. receperint, nisi specialiter, & expresè rehabilitati fuerint. Vide citatos Auctores, qui tamen non loquuntur de pœnitentiis salutaribus, quia in præfato decreto non comprehenduntur, sed omninò exclusæ censentur.

*Quær.*3. An sit irregularis filius, cujus Pater cecidit in hæresim, & ita mortuus est, aut traditus fuit brachio sæculari, sed catholicum, & emendatum se decessisse ostendit? & an talis filius ad Ordines promoveri valeat?

Resp. Est quidem quæstio valdè gravis inter Theologos, an dictus filius censeri debeat irregularis, cum pro utraque parte adsint rationes, ut videre licet apud Doctores mox adducendos. Hoc autem certum est, hæreticorum filios usque ad secundam generationem per lineam paternam, & usque ad primam generationem per lineam maternam, esse irregulares; nempè si per viam virilem descendant, sunt irregulares filii, & nepotes hæretici; si verò via fœminea, solùm filii, & non nepotes fiunt irregulares; præsertim si eorum parentes impœnitentes, & damnati per Iudicem mortui fuerint. Ita habetur *ex cap. statutum 2. de hæret. in* 6. tradunt Doctores communiter, ut Navar. *in man. cap.*27 *nu.*205. Suarez *de censur. disp* 43. *sect.* 3. *num.*1. Toletus *lib.*1. *cap.*69. *num.* 3. Emm. Sà *verb. hæresis num.* 4 Bonac. *de cens. disp. 7. quæst.* 3 *punct. 7. num.* 9. Armilla *verb. hæres. numer.* 7. Lezana *tom.* 3 *verb. irregul. sub numer.* 16. *& verb. Infamia sub num.* 11. ubi tamen cum Sanchez *tom.*1. *in decal. cap* 28. *num.*7. & Thesauro *de pœnis part.* 2. *verb. hæresis num.* 3 ait, id non procedere in filiis ante hæresim genitis; sed hoc negat Toletus ubi *suprà num. 2. in fine*; neque in illis Regionibus, quibus palam, & impunè hæres grassantur, & quando delictum paternum est notorium jure, vel facto. Quòd autem filius hæretici emendati non sit irregularis, quamvis ejus pater combustus fuerit, si

signa

signa contritionis ostenderit, docent nonnulli, quos refert, & sequitur Diana *par.* 10. *tr.* 11. *resol.* 23 nec discrepare videtur Tolet. Bonac. Lezana, & alii. Sed oppositum docet Sanchez *ubi suprà cap.* 27. *num.* 22. *& seqq.* cujus opinio est magis communis, ut inquit Diana loco cit. & licèt *part.* 4. *tract.* 2. *resol.* 45. utramque opinionem probabilem censeat, tamen concludit, quòd sententia negativa, scilicet haud esse irregularem dictum filium, non habet locum in partibus, in quibus versamur, quia licèt non incurrat irregularitatem, *in cap. Statum* contra filios hæreticorum inflictam, incurrit tamen irregularitatem, quæ oritur ex infamia, propter legem *Quisquis C. ad legem Iuliam majest.* quia hæretici sunt rei læsæ Majestatis Divinæ, prout sentiunt multi apud Sanchez *loco suprà citat. cap.* 28. *num.* 4. Oppositum tamen docet Lezana *ubi suprà verb. infam. num.* 11. & alii plures. Ego verò puto dicendum, primò malè limitari ad filios ante hæresim genitos, & ad illas Regiones, in quibus hæreses grassantur. Nam primum est contra *cap. statutum de hæreticis in* 6. quod absolutè loquitur, ibi: *Hoc sanè de filiis, & nepotibus hæreticorum, qui tales esse, vel tales etiam decessisse probatur*: Lex ista enim lata fuit in odium hæresis parentum, & directè, & primò in parentum supplicium, ut ait Gloss. *in Extravag. Ioann. XXII. de pœnis §. filii cujus, vers. quomodolibet*, cum in filiorum persona patres acriùs puniantur, quàm in propria: Et quia si etiam spectetur periculum imitationis, hoc maximum est in omnibus filiis; ita tenet Rota coram Pœna in Conchen. pension. 24. Octobr. 1594. & in eadem causa coram Peregrin. 6. Martii 1568. quam sequitur Garzias *de Benefic. part.* 11. *cap.* 10. *nu.* 79. ubi plures refert. Secundum verò est falsum ex eadem ratione, & quia deficit fundamentum Sanchez, dum dicit infamiam facti cessare; si pater moriatur inter hæreticos, sine infamiæ nota: Nam nil interest, quòd heresis generet infamiam apud hæreticos, quia per se semper generat eam respectu cujusque benè sentientis, & requiritur notorium facti, non ut generans infamiam, sed ut manifestans rem, adeò ut non possit tergiversatione celari, & ita ut patres sint probati esse heretici. Dico secundò, quòd sententia docens esse irregularem filium patris hæretici pœnitentis, si intelligatur de reconciliato, & prima vice pœnitente, est expressè cōtra textum *in dicto cap. statutum*; nam ibi sic habetur: *Non autem illorum, quos emendatos esse constiterit, & reincorporatos Ecclesiæ unitati.* Lessius *lib.* 2, *cap.* 34. *nu.* 123. *& seqq.* quem sequitur Garzias *ubi suprà §.* 1. *nu.* 83. Peyr. *de Prel. quæst.* 2. *cap.* 5. *§.* 6. *num.* 77. Penna *conf.* 162. *ver. jam tandem*. Tolet. *lib.* 2. *cap.* 69. *ver.* 6. Farinac. *de hæres. quæst.* 191. *num.* 64. Passerin. *de elect. can. cap* 25. *num.* 75. De filiis autem relapsorum procedit sententia de irregularitate ad officia publica, etiamsi parentes pœniteant. Penna *conf.* 164. *verb. oppositam sententiam*, Rojas *part.* 2. *assert.* 42. *num.* 338. Azor. *part.* 1. *lib.* 8. *cap.* 13. *quæst.* 8. Suarez *tom.* 5. *disp.* 43. *sect.* 3. *num.* 3. Avila *de cen. part.* 7. *disp* 4. *dub.* 3. Farinac. *loco citat. num* 65. Duard. *in Bull. Cœnæ lib.* 2. *in can.* 1. *quæst.* 27. *num.* 27. Sigism. de Bonon. *de elect. dub.* 79. Peyr. *loco suprà citat.* & Passer. *ibidem num.* 76. Nec verum est, quòd dicti filii patris hæretici, etiam impœnitentis, sint infames ex reatu læsæ Majestatis Divinæ ex identitate rationis, imò nec ex majoritate, nisi intelligatur de quadam imperfecta infamia, pro quanto sunt in minori æstimatione, ut explicat Passerin. *quæst.* 21. *num* 95. Nam jure Ecclesiastico nullibi lata est in eos pœna infamiæ. Nec valet arguere ex inhabilitate ad beneficia, & officia publica; hæc enim est quædam veluti irregularitas, non verò infamia, nec à prima ad secundam valet consequentia; quamplures enim effectus parit infamia, quos non parit irregularitas; nam irregularis non impeditur esse testis, & eligere, à quibus actibus, & aliis impeditur infamis, *cap. non potest*, *& seq.* 2. *quæst* 7. *& cap. testim. cap licèt de testibus*, *& cap. licèt de probat.* Nec rectè etiam arguitur ex crimine læsæ Majestatis humanæ ad crimen læsæ Majestatis Divinæ; nam præterquam quòd, ut tradit Socin. *consult.* 225. *nu.* 11. *vol* 2. in pœnalibus non fit extensio, præsertim ad eos; qui non deliquerunt; præter hoc, inquam, non valet illud argumentum, nisi in casibus in jure expressis, & delictum patris in non expressis non præjudicat filio. Gygas *de crim. læsa Majestatis lib.* 5. *tit.* 1. *de Privil qu.* 17. *in fin.* Greg. Lopez *lib.* 9. *ver. fueras, eadem*, *tit.* 31. *part.* 7. Nec pœna imponenda est contra delinquentem, nisi in jure sit expressa, *cap. Is qui de sent. excomm. in* 6. Neque valet argumentum à crimine graviori; nam sæpissimè contingit minora crimina, quia communiora, graviùs puniri. Covar. *lib.* 2. *var. cap.* 8. *num.* 5. & de facto jus canonicum minùs punit hæreticos, quàm jus civile reos læsæ Majestatis humanæ, quod damnat ad mortem; non sic jus canonicum, si pœniteant; & in hoc casu filii non sunt inhabiles ad beneficia, & officia publica. Quòd autem filii hæreticorum non sint infames, quidquid dicat Dia-

na, tenent Menoch. *consul.* 808. *nu.* 44. & 45. *vol.* 9. Suarez *tom.* 5. *in* 3. *par disput.* 48. *sect.* 3. *numer.* 2. Sanchez *lib.* 2. *in decal. cap.* 28. *num.* 5. Sayrus *de censur. lib.* 6. *cap.* 10. *num.* 40. de Bononia *de elect. disput.* 80. *num.* 1. Salelles *de matr. tribun. SS. Inquisitionis lib.* 6. *cap.* 5. *num.* 97. & *seqq.* Quoad ultimum denique de irregularitate ad suscipiendos Ordines, benè Passerinus *quæst.* 12. *num.* 97. conciliat sententias, ut sententia negativa sit vera per se loquendo, quia in jure non est imposita irregularitas directè contra filios hæreticorum; sed sententia affirmativa sit vera consecutivè, quia Ordines Sacri sunt officia publica, ad quæ tales filii inhabilitantur; undè hæc non est propriè irregularitas, quia non est inhabilitas ad Ordines, ut Ordines sunt, & ratione sanctitatis illorum, sed ut sunt publica officia, & colligitur *ex cap. quicumque, de haret. in* 6. Vide Em. Sà *verb. hæresis sub num.* 4. & Dianam *par.* 10. *tract.* 11. *res.* 23. & alios apud ipsos diversè sentientes.

Quær. 4. An filii Saracenorum, Paganorum, vel Judæorum, irregulares censeri debeant, itaut ad Ordines promoveri nequeant.

Resp. Si tales fuerint baptizati in infantia, scilicet ante septennium, irregulares minimè censeri debent, quia tales non sunt filii hæreticorum, contra quos in jure imposita est irregularitatis pœna. Si verò præfati filii in ætate adulta baptizati fuerint, utique irregulares censeri debent, & ad Ordines minimè promoveri possunt; nam dicuntur Neophiti, scilicet novi in fide: & licèt jura circa hoc, certum tempus non præscribant, tamen ferè omnes Doctores asserunt, quòd post decennium à Baptismo suscepto, nō ampliùs dicantur Neophiti, ac per consequens cesset hujusmodi irregularitas: quamquàm meliùs dicant quidam, hoc tutè posse remitti arbitrio Episcopi, qui post aliquam temporis moram à die suscepti Baptismatis judicare potest an aliquis sit habilis, & idoneus ad Ordines suscipiendos, nempè an sit satis instructus in rebus fidei, & in iis, quæ necessaria sunt ad Ordines ritè suscipiendos; nec Episcopus in tali casu dicitur dispensare super irregularitate, sed solùm declarare irregularitatem cessasse: & hoc mihi videtur probabilius. Siquidem S. Ambrosius recens regeneratus, in Episcopum Mediolanensem electus fuit; unde Episcopus tuta conscientia ad Ordines, & Beneficia potest Neophitos admittere, quoties noverit eos Christiana disciplina apprimè imbutos esse. Vide Navar. *in man. cap.* 27. *nu.* 205. Toletus *lib.* 1. *cap.* 64. *num.* 5. Em. Sà *verb. irregularitas ex defectu Animæ nu.* 3. Miranda *in man. tom.* 1. *quæst.* 19. *art.* 7. Bonac. *de censur. disput.* 7. *quæst.* 3. *pun.* 7. *num.* 11. Lezanam *tom.* 3. *verb. irregularitas nu.* 11 & *tom* 4. *Consil.* 16. *n.* 31. & *seqq.* & *consil.* 31. *num.* 22. & *seqq.* Dianam *par.* 4. *tra.* 2. *resol.* 50 à quibus hæc libavi. Alia plura videri possunt apud præfatos Auctores: ego enim, ut sæpè dixi, in hisce meis laboribus brevitati studeo. Vide etiam Barbos. *in Trident. sess.* 23. *de reform. cap.* 7. *num.* 5. & 6. ubi docet, non esse excludendos ab Ordinatione, qui à Judæis originem trahunt, nisi aliud canonicum impedimentum obesset. Et benè quidē, non enim generis nobilitas, sed virtutum præstantia gratum facit Deo, atque hominibus.

TITULUS CXXV.

De Irritatione Votorum.

Vide tit. de Abbatiss. &c. Inter. 1. *tit. de differ. Inter. ult. tit. de Pral. Regul. Int.* 11. 12. 13. 14 *tit. de Vot. Int.* 6. *tit. de Uxor. Int.* 5.

1184 INter. 1. Potestne Maritus irritare omnia Uxoris vota?

Resp. Est quæstio valdè gravis inter Doctores. Quidam dicunt integrum esse viro omnia uxoris vota irritare, excepto voto continentiæ emisso de communi consensu. Pro hac sententia sunt plurimi Doctores, ut videre licet apud Sanchez *de matrim. lib.* 9. *disput.* 49. *num.* 4. & *in Summ. tom.* 1. *libr.* 4. *cap.* 34. *num.* 3. & *seqq.* Bonacin. *de præcept. Decal. disput.* 4. *qu.* 2. *pun.* 7. §. 2. *num.* 16. & Dianam *par.* 3. *tra* 4. *res.* 220. Vide etiam Emm. Sà *verb. Voti irritatio num.* 1. Et est quidem probabilis hæc sententia, ut asserit idem Bonac. loc. citat. Verùm mihi videtur dicendum, nullo modo posse Maritum omnia uxoris vota irrirare, & nulla facere, nisi in quantum impediunt domus, & familiæ gubernationem, aut ei præjudicium faciunt. Undè non potest Maritus irritare votum uxoris de oratione aliqua recitanda, de non mentiendo, pejerando, aliqua parva eleemosyma eroganda, & cætera hujusmodi non præjudicialia; & ita tenet Navar. *in man. cap.* 12. *numer.* 64. *vers. Maritus autem*, Azorius *tom.* 1. *lib.* 11. *cap.* 17. *quæst.* 12. Sylv. *verb. Votum* 5. *quæst.* 1. propter rationem S. Thomæ 2. 2. *quæst.* 88. *art.* 8 Suarez *de Relig. lib.* 3. *cap.* 6. *numer.* 26. & latiùs *lib.* 6. *cap.* 3. *num.* 2. Sylvius, Filiucius, Valentia, & alii apud Dianam, & Bonacinam *ubi sup. num.* 10. & *seqq.* Et ratio est, quia licèt vir sit caput uxoris in iis, quæ pertinent ad domus

domus gubernationem, & administrationem familiæ; tamen mulier non in omnibus est subjecta viro, maximè quando ei nullum præjudicium facit. Alias rationes vide, si lubet, apud Suar. loc. cit. Ego enim, more meo, brevitati studeo. Vide etiam Dian. *part.4. tra. 4. resolut.* 110. Sed non omnia quæ ibi docet placent mihi.

1185 Inter. 2. Estne in potestate Patris irritare omnia vota filiorum? & quid dicendum est de Matre, Tutore, Curatore, & Avo?

Resp. Quòd omnia vota realia, personalia, vel mixta filiorum impuberum possint irritari à Patre, saltem intra tempus impubertatis, est sententia communiter recepta; nec peccat Pater irritando prædicta vota, quia utitur jure suo. Dixi, intra tempus impubertatis, quia licèt vota facta ante annos pubertatis possint etiam à Patre irritari transacto tempore impubertatis, ut docent plures Doctores; tamen hoc intelligi debet, dummodò filius pubes, post acquisitam pubertatem, non ratificaverit vota tempore Impubertatis facta. Nota igitur, quòd impubertas incipit ab usu rationis, & durat in fœminis usque ad duodecimum annum completum; in masculis autem usq; ad decimum quartum completum: quia impuberes non præsumuntur satis judicii habere, ut maturè, & prudenter vovere possint; ideò ne imprudenter se votis astringant, voluit jus omnia eorum vota subdi potestati eorum, quibus ipsi impuberes subsunt. Itaque dicendum est posse Patrem, & eo deficiente Matrem, dum tutelam filiorum gerit, ac etiam Tutores, & Curatores pupillorum, licitè omnia vota filiorũ, pupillorum, & minorum in ætate impuberi emissa, & non ratificata tempore pubertatis, irritare. Vide Navar. *in man. cap.12. num.* 64. Sanchez *in Summ tom.1. part.2 lib.4. cap.35. per tot. præsertim numer.* 7. Bonac. *de Præcept. Decal disp.4 quæst 2. punct.7. §.2. num.*18. *& seqq.* Dian. *part.9. tract.*8. *res*14. qui plures Doctores referunt. Item deficientibus Parentibus, & Tutores, possunt Avi, & Aviæ irritare omnia vota, quæ posset Pater, aut Mater; nam sunt veluti Parentes, ac eorum loco, & eis tenetur impubes obedire. Ita aliis relatis docet Cassianus à Sancto Elia *in Arbor. Opin. moral. verb. Avus n.*11. & alii.

1186 Inter. 3. Poteſtne Pater irritare vota filiorum puberum?

Resp. Potest etiam, sed non omnia ipsorum vota irritare quit, sed tantùm realia, absolutè loquendo, & in quacumque ætate ea emiserint, dummodò filii non sint emancipati, scilicet extra Patriam potestatem; nam vota emissa à filio jam emancipato, & subinde extra patriam potestatem constituto, nequit Pater irritare. Item Pater irritare non valet vota realia filii, qui habet bona castrensia, vel quasi castrensia, quia filius horum bonorum est dominus, & est sui juris, sicque potest de illis disponere ad beneplacitum independenter à Patre. Quænam autem sint bona castrensia, vel quasi castrensia, docet Bonacina *de restitut. disput.2 quæst* 10. *punct.*1. *num.*1. Vide ergo ipsum. Dixi, tantùm realia, quia nullo jure probatur posse patrem irritare vota personalia filiorum puberum, nisi quantum vergunt in præjudicium domesticæ gubernationis, & Patri præjudicant; quod intelligendum est secundùm Sanchez, quando graue, & alicujus momenti esset præjudicium, secus autem quando modicum; & hæc doctrina militat etiam de votis mixtis, ut peregrinandi, quatenùs in illis admiscetur aliquid reale, nempè expensæ, quibus peregrinatio est peragenda. Fallit tamen hæc regula in casu, quo filius minor pubes voveat ingredi Religionem, licèt in consequentiam ingressus succedere debeat Monasterium in bona ipsius ingredientis; nam tale votum nequit Pater irritare, ut docet Navar. *in man. cap.*12. *num.*70. & alii plures apud Sanch. *loco supracit. num.*24. Tandem nec votum Religionis, Confessionis, Communionis, & simile emissum à filio pubere potest Pater irritare, quia nullatenùs ipsius potestati repugnat. Vide D.Tho. 2. 2. *quæst.*88. *art.*9 *&* 8. *ad* 2. & alios DD in præcedenti responsione allegatos, & præsertim Sanch. *eo cap.35. per tot.* ubi hæc, & alia plura videri possunt. Vide etiam, si lubet, Em. Sà *in verb. Voti irritatio num.*1.

1187 Inter. 4. Poteſtne Dominus servorum suorum vota irritare?

Resp. Dicunt quidam posse Dominum universa vota servorum irritare, excepto castitatis voto. Tamen discedendum non est à communi sententia, quæ docet ea sola vota à Domino irritari posse, quæ juri, ac potestati ipsius aliqua in parte officiunt, & obsunt, ut votum peregrinationis, Religionis, & alia hujusmodi, quæ Domini seruitio præjudicarent, præter votum castitatis, quod communiter DD. fatentur, non posse dominum irritum reddere. Dicendum est igitur posse Dominum ea sola vota servorum irritare, quæ ipsi præjudicant; non autem vota non metiendi, non furandi, diligendi Deum, aliquarum Orationum, jejunii, & abstinentiæ, dummodò moderatæ sint, & Dominis non præjudicent, quia tunc saltè suspendere pos-

set; sicut etiam potest herus, respectu famulorum suorum, vota suspendere, quæ obsequio sibi debito præjudicant; non autem potest herus famulorum vota irritare, quia non habet in illis dominatiuam potestatem, sicut dominus in servis, qui sunt ipsius mancipia. Vide S.Thom *in* 4.*dist.*28 *qu* 2.*art*.1.Sylv. *verb. Votum* 4 *qu* 2 Sanchez *tom.*1.*par*.2. *lib*.4.*cap*.36. *per tot*.Bonac *de Præcept.decal disp* 4.*q* 2.*pun*.7.§. 2.*n* 7.Azor.*tom*.1.*lib*.11.*cap*.16.*q*.8 *cap*.17.*qu*.9. Navar.*cap* 12.*nu*.64 & alios apud Sanchez,qui latè,& eruditè hanc pertractat materiam.

TITULUS CXXVI.

De Jubilæo.

*Vide tit. de Confess. ad qu.*3 *tit. de Confessar. extr. Mon Int.*5.6.*tit. de Confess Sacr. Int.*25.*tit. de Denun.Int.*29.*tit.de Paroch.Int.*18.*tit.de Præl. Reg.Int* 22.*tit. de Regul.&c. Int.* 66. 67 *tit. de Soc.crim.Int.*15.

1188 INter. 1. Potestne quis bis, aut pluries lucrari Jubilæum?

Resp. Posse aliquem bis, seu pluries consequi indulgentiam, aut Jubilæum, si opera injuncta bis, seu pluries exerceat, tradunt plurimi DD quos refert, & sequitur Diana *par.* 2.*tr.*17 *resolut.*49. *&* *part* 5. *tract.*12. *resolut.*28. Tamen hoc non est ita certum,ut supponunt hujus opinionis Doctores; nam Filliucius *to.* 1.*tract.*8.*cap.*10. *num.*261. *&* *num.* 278. refert Clementem VIII. & Sac. Congregat. Cardidinalium declarasse,semel tantùm sumi posse Jubilæum, tam in Anno Sancto, quàm in aliis. Ita testatur Lezana *tom.*2. *verb. Jubilæum sub num* 20.Sed Diana *ea resol.*28 *supracit.*dicit, quòd de tali Sacræ Congregationis declaratione non constat anthenticè; ideò alii judicent. Ego enim sentio cum Filliucio, & aliis asserentibus, non posse quem bis, aut pluries Jubilæum lucrari; nam in forma Jubilæi dicitur, *hac vice tantùm*, idest una vice in una, vel altera hebdomada, ut benè ait Suar.*tom.*2.*de Relig. lib.*6. *de voto cap.*16. *nu.*17. quem refert,& sequitur Bonacina *de Sacram. disp.* 5. *qu.*7. *pun.*5. §.3. *sub num* 17. *vers. opposita sententia*. Vide Cabrinum *Elucid. cas. reserv. part.* 1. *resolut.* 143. asserentem hanc nostram sententiam securiorem esse, & in praxi sustinendam, licèt probabilem censeat oppositam; sed si prædictam Saer Congregationis declarationem authenticè extare constiterit, ei omninò standum esset, & contraria sententia penitùs profligata remaneret.

1189 Inter. 2. Qui non habet nisi peccata venialia, potestne lucrari Jubilæum, si confessionem venialium non præmittat?

Resp. Dicunt tredecim Doctores, quos refert Pasqualig.*in praxi Jubilæi q.*62.& præterea Sanch. *de matrimon. lib.*8 *disput.*15. *num.*19. Confessionem esse unam ex conditionibus specialiter requisitis pro comparando Jubilæo; ideò ea non adimpleta, minimè posse Jubilæum lucrari Tamen verius, & probabilius puto oppositum cum Suarez *in* 3.*par. tom.*4.*disp.*52. *sect.*3. *nu.*5. Filliucio, Reginaldo, & pluribus aliis, quibus subscribit Diana *par.*3.*tr.*4. *res.*126. Potitus de Joris mox adducendus, & alii; nam peccata venialia non sunt materia necessaria Confessionis, ut omnes Doctores fatentur, & ego breviter dicam *in tit.* 165. *de Peccato veniali*, *ad Int.* 3. *&* 4 nec Summus Pontifex in Bulla Jubilæi mādat confiteri venialia: ergo non est necessaria simpliciter peccatorum venialium confessio pro Jubilæo acquirendo, cum ad hujusmodi confessionem nemo ullo jure teneatur. Vide Potitum de Joris *de Jubilæo extr. n.*21.qui plures pro hac sententia refert, & 27. Doctores Diana *par.*5.*tr.*12.*res*30 pro hac citat sentent. tamen vide quæ dicam *in titul.* 173 *de præc.an. Conf.ad Int.*5.*in fin.vers.caterùm.*Et placet prudens motivum Passerin. *de Indulg.q.*28.*nu.*530. dicentis: Indubitatum,& securius esse ad lucrandam Indulgentiam concessam cum illa clausula,præmittere actualem confessionem, &quòd consulendi sunt omninò fideles,ut id observent. Vide Em. Sà *verb. Indulg.sub nu.* 3. qui pro utraque parte Doctores refert.

1190 Inter.3. Adolescentes non completo vigesimo primo anno, possuntne lucrari Jubilæum, non servato jejunio?

Resp. Jejunium,cum sit una ex conditionibus necessariis pro comparando Jubilæo, necessariò etiam ab Adolescentibus seruari debet, aliàs Jubilæum obtinere non possunt.Ita docent plures, quos dat, & sequitur Diana *part.*1 *tr* 9.*resolut.*61.*vers.Ex supradictis*, Potitus de Joris *de Jubil extraor part.*3.*quæst.*16. *num* 5. unde tam Adolescentes, quàm senes Jubilæum lucrari non possunt, nisi jejunent,quia hoc non est præceptum, sed conditio pro consecutione indulgentiæ. Vide Em.Sà *verb. Indulgentia propè finem*.

1191 Inter.4. Fuit jam publicatum Jubilæum, Titius spe absolutionis obtinendæ committit incestum, sodomiam &c. vel ingreditur Monasterium Monialium ad malum finem,potestne confessarius eum absoluere?

Resp. Qui in cofidentiam Jubilæi committit aliquod peccatum reseruatū, vel incurrit aliquam

aliquam censuram, potest absolvi. Ergo Confessarius potest Titium absolvere; nam in Bulla Jubilæi non ponitur talis exceptio, ut non absolvatur peccans ex confidentia Jubilæi, & spe absolutionis obtinendæ: ergo &c. Diana *par.*1.*tr.*11.*ref.*16. Bonac. *de legib. disp.*4.*q.*2.*pun.*6.*§.*3.*n.*12. & alii apud Potitum de Joris *in tract. de Jubilæo extraordinario par.*3.*quæst.*16.*sub nu.*13.

1192 Inter. 5. Quando in Jubilæo conceditur facultas absolvendi ab omnibus casibus Papæ reservatis, potestne Confessarius absolvere etiam à Censuris, & casibus Episcopo reservatis?

Resp. Alii ajunt posse, alii verò probabiliùs negant, scilicet quando Summus Pontifex concedit in Jubilæo facultatem absolvendi à censuris, & casibus reservatis, non censeri concedere censuras, & casus, quos Episcopi Diœcesano statuto sibi specialiter reservant. Ita Navar. Graffius, Bonac. & alii, quos refert, & sequitur Cabrin. *Elucid. cas. reserv. par.*1.*ref.*131. Verum est tamen, quòd Episcopi, dum publicant Jubilæum, solent eam facultatem concedere.

1193 Inter. 6. A quo Episcopo debet esse approbatus Confessarius per Jubilæum eligibilis?

Resp. Tres sententias diversas refert Diana circa tale dubium. Prima asserit sufficere approbationem Episcopi loci, in quo auditurus est Confessiones, licèt pœnitens vi Jubilæi ipsum eligens sit alterius Diœcesis. Secunda docet, quòd satis erit, si Confessarius fuerit approbatus ab Episcopo, seu Ordinario pœnitentis habentis per Jubilæum facultatem eligendi quemlibet approbatum ab Ordinario, licèt non adsit approbatio Episcopi loci. Tertia tenet sufficere approbationem Episcopi ejusdem Confessarii, ita ut Sacerdos à suo Episcopo absolutè, & simpliciter approbatus ad audiendas Confessiones, possit ubique terrarum eligi ab habente facultatem eligendi quemlibet Confessarium ab Ordinario approbatum vi Jubilæi, licèt non sit approbatus ab Episcopo pœnitentis, vel loci; & hanc sententiam amplectitur ipse Diana *par.*5.*tract.*12.*ref.* 52. Ego tamen puto discedendum non esse à prima sententia, quia Sac. Congreg. Concilii, petente Archiepiscopo Valentino Joan de Ribera, declaravit, approbatum ab alio, quàm Valentino Episcopo in Diœcesi Valentina, non censeri approbatum ab Ordinario. Vide Vericellum *qq. moral. tract.*2.*qu.*25.*num* 4.*versic.*6 *quia*, & ea quæ dicam *in titul.*160. *De Parochis*, *ad Interr.*17. ubi firmabo ex Congr. quòd habentes Parochiale Beneficium in una Diœcesi, non possunt in alia Diœcesi absque loci Ordinarii approbatione eligi in Confessarium vigore Jubilæi: ergo multò minùs poterunt eligi, qui non sunt Parochi. Quare non est audiendus Diana *ubi sup.* & *p.*1.*tr.*11. *ref.*7. qui pluribus relatis oppositum docet. Sed vide Lezan. *p.*1.*to.*1.*c.*18.*num.*19. pro hac nostra sententia, quam probabiliorem puto.

1194 Inter. 7 Moniales possuntne tempore Iubilæi quoscumque Confessarios ab Ordinario approbatos eligere?

Resp. Quidquid dicant Bonacina *de Sacram. disp.*5.*quæst.*7 *punct.*4.*§.*1 *nu.*22. *in fine*, Bossius *de triplici Jubilæo sect.*3.*num.*2 Peyrinus *tom.*3. *privileg. Minim. cap.*4. *in Constit. Leonis X. num.*4. & alii, absolutè dicendum est, & tenendum, non posse, per ea, quæ egomet dixi *in tit.* 43. *de Confessariis extraordinariis Monialium*, *ad Interrog.* 6. *& dicam in tit.* 180. *de Regularibus*, *seu Religioso ad Interrog.* 67. & hanc sententiam docent Molfesius, Alphonsus de Leone, Faustus, Joan. Francisc. Suarez, & Gregorius Pollaccus in Bulla Jubilæi Urbani Octavi, *sect.*1.*num.* 8. qui testatur, ita declaratum fuisse à Sac. Cardin. Congregat Vide Dianam *par.*3 *tract.*5. *resolut* 154. *& par.* 5. *tr.* 12. *ref.* 12. *& part.* 9. *tr.*6. *ref.* 49. *& tract.* 8. *ref.* 51. *propè finem*; & in hoc opinionum conflictu standum est pro hac nostra sententia, utpotè tutiore, cum agatur de Sacramenti validitate. Nullus enim potest accedere ad Monasteria Monialium sine licentia, & multò minùs Confessiones earum audire sine speciali deputatione Ordinarii: ergo &c. Idem tenet Author *Caut. Confess. lib.*1.*cap.*9.*n.*10. & clarè patet ex Constit. Clem. X. incipit *Superna*, apud Lantuscam *in Supplem verb. Privilegium*.

1195 Interrog. 8. Confessarius; qui ob immaturam ætatem, vel juvenilem aspectum, solùm approbatus fuit ad Confessiones virorum audiendas, potestne tempore Jubilæi mulierum Confessiones excipere, si ab illis eligatur?

Resp. Bonac. *tom.* 1. *tract. de Sacram. pænit. disp.*5 *quæst.*7 *punct.*4.*§.*1.*num.*22 docet probabiliter eligi posse, & consequenter, quòd ipse Confessarius eas audire queat, & absolvere à peccatis &c. Idem tenet Dian. *part.*3. *tr.*2.*ref.* 93 & alii asserentes, dictum Confessarium, si à feminis fuerit electus, validè, ac licitè posse ipsarum mulierum Confessiones excipere: tamen non sine fundamento dubitat Bordonus *tom.*2.*var. ref.*70.*num.*11. imò absolutè asserit, quòd si talis Confessarius sit Regularis, nullatenùs possit contra voluntatem sui Superioris id

ris id facere. At hoc ego puto verum de omni Confessario, *ut dixi in tit. 42. de Confess. ad quæst. 3.*

1196 Inter. 9. Cajus tempore Jubilæi ex oblivione inculpabili omittit confiteri aliquod peccatum reservatum, potestne transacto Jubilæo à quocumque simplici Confessario absolvi?

Resp. Dico, quòd sic ratio est, quia Confessarius censetur hìc, & nunc velle pęnitentem absolvere, quantum licitè potest, & Pœnitens indiget, & consequenter reservationem tollit; & Pęnitens ideò accedit ad Confessarium ut quantum fieri potest à peccatis omnibus liberetur, & si recordaretur se esse reservatis obstrictum, omninò confiteretur, & absolutionem peteret. Sanchez *de matrim. tom. 2 lib 8. disp. 15. n. 21.* Portellus, & alii teste Diana *par. 3. tr. 4. res. 145.* Idem docet Potitus de Joris *in tract. de Jubilæo Romano par. 5. num. 13.* ubi alios concordantes adducit. Vide etiam Bonacin *de Sacram. disput. 5. quæst. 7. punct. 5 §. 5. à num.* 8.

1197 Interrog. 10. Socrates habet votum non reservatum, sed noluit tempore Jubilæi illud pro tunc sibi commutari; sed transacto Jubilæo, mutato animo petit illius commutationem, potestne quivis Confessarius illud ei commutare?

Resp. Licèt Socrates non possit uti facultate ut absolvatur à reservatis, nisi de oblitis transacto Jubilæo, ut docent DD. communiter; tamen finito Jubilæo licitè potest illius commutationem petere, & consequenter quilibet Confessarius eam sibi præstare valet; nam pœnitens per confessionem factam tempore Jubilæi jus acquisivit, ut possit posteà dictum votum commutare. Ità Portellus *in dub. Regular. verb. Indulgentia pro Jubilæo nu. 18.* Bossius *de Jubilæo sect. 2. cas. 74.* quibus subscribit Diana *p. 5. tr 12. res.* 40. & idem docent Faustus, Sanctarell. Moron. Cobat, quos refert, & sequitur Pasqual. *de Jubil. q. 332.*

1198 Inter 11. Possuntne tempore Jubilæi commutari vota extra Sacramentum Confessionis?

Resp. Pluribus relatis affirmativè respondet Bonac *de præc. dec disp. 4 q. 2 p. 7. §. 3. num. 16.* & hanc assignat rationem, nempè, quia nullo jure præscribitur, commutationem fieri debere in ipsa Confessione; nam hujusmodi commutatio non est materia necessaria confessionis, & ad argumenta in contrarium satis respondet. Vide igitur quæ dixi supra ad *Interrog. 18. tit. 42. de Confessar.* & Dianam *par. 3. tr. 2. resol 9. in finem.*

1199 Inter. 12. Vota commutata vigore Jubilæi, reviviscuntne, si posteà vovens consultò, & deliberata voluntate, prætermittit opera in Jubilæo præscripta, & illud non consequitur?

Resp. Nonnulli dicunt reviviscere: sed oppositum puto probabilius, quia Summus Pontifex in Jubilæo hoc non dicit, sed absolutè Confessariis potestatem tribuit absolvendi à reservatis, & commutandi vota; consequenter cum semel legitimè facta fuerit commutatio, absurdum est dicere, posteà reviviscere votum, quod jam per commutationem fuit extinctum. Suarez *de Relig. tom. 2. lib. 6. cap. 16. n* 10. Sanch. *in sum. to. 1. lib. 4 c. 55. nu. 49.* Bonac. *de præcept. dec. disp. 4. q. 2. pun. 7. §. 5. nu. 18.* Rodriq. Nald. Filliuc & alii, quos refert, & sequitur Diana *part. 2. tra. 16 resol.* 10. Emman. Sà *verb. Absolutio n.* 18.

1200 Interrog. 13. Qui voti commutationem accipit vigore alicujus Jubilæi, peccatne mortaliter, si posteà voluntariè omittit opera Jubilæi, & illud non lucratur?

Resp. Quidam dicunt peccare mortaliter, quia facit contra intentionem Pontificis in re gravi, qui concedit Jubilæum, & facultatem commutandi vota cum onere ea faciendi, quæ in ipso Jubilæo præscribuntur. Sed mihi dicendum videtur non peccare mortaliter, si habeat animum præstandi cætera ad Jubilæum necessaria, licèt posteà mutato animo ea non præstet; nam nulli facit injuriam, sed solùm sibi nocet. Ita ex aliis tenet Bonac. *de Sacr. disp 5. qu. 7 pun. 5 §. 1. nu. 18.* & meliùs probat Diana *loco prox. cit. res.* 11. cum Sanch. *in Summa tom. 1 lib. 4. cap. 55. nu.* 54. & hoc mihi probatur, quia de tali Pontificis intentione non constat, & ipse Pontifex, si vellet, posset hanc suam voluntatem explicare. Unde cum ipse non explicat, neque nos explicare debemus. Probo insuper, quia pœnitens nihil promisit, nec obligationem aliquam illi imposuit Confessarius, nec Jubilæum talem obligationem petit; undè videtur sufficere propositum bona fide factum exequendi opera in Jubilæo præscripta.

Quær. 1. An virtute Jubilæi possit Confessarius absolvere à casibus Papæ reservatis, etiam in Bulla Cœnæ? & an possit ab hæresi occulta absolvere pœnitentem, si in Jubilæo generaliter concedatur facultas absolvendi à casibus in Bulla cœnæ contentis?

Resp. Casus qui continentur in Bulla cœnę sunt specialis notæ digni, cum habeant specialem quamdam gravitatem, ob quam haud verisimile est, velle Pontificem maximum illos concedere, nisi in Jubilæo de illis expres-

sam

ſam faciat mentionem; nam in generali conceſſione non veniunt ea quæ quis non eſt veriſimiliter conceſſurus in ſpecie, ut habet *reg.* 18. *juris in* 6. Et hæc eſt Doctorum communis ſententia, teſte Diana *par.* 5. *tr.* 12. *reſ.* 34. Idem pariter dicendum eſt ob eamdem rationem de abſolutione ab hæreſi: Si enim in Jubilæo concedatur facultas abſolvendi ab omnibus caſibus, etiam in Bulla Cœnæ, Papæ reſervatis, adhuc ab hæreſi non poteſt Confeſſarius pœnitentem abſolvere, quia talis caſus eſt ſpecialiſſimus, & niſi exprimatur, non cenſetur conſenſus, prout obſervat ſtylus hujus Curiæ Romanæ; & ita declaratum fuiſſe à Gregorio XIII. plures teſtantur Auctores, quos refert, & ſequitur Diana *par.* 1. *tr.* 5. *reſ.* 1. quidquid aliqui apud ipſum in contrarium dicant; & præſertim noviſſimè P. Rotarius *in Appar. Theol. moral. par.* 1. *cap.* 2. *ſect.* 2. *n.* 5. Sed noſtram ſententiam ſequitur etiam Lezana, qui alios concordantes adducit. Imò ex Azorio *tom.* 1. *lib.* 8. *cap.* 10. *q.* 12. vocat eam veram, & conformem uſui, ac ſtylo hujus Romanæ Curiæ; quare omninò ſequenda eſt in praxi. Vide Lezanam *tom.* 2. *verb. caſus reſer. n.* 28. Emm. Sà *verb. Abſolutio in fin.* & *verb. Hæreſis itidem in fine in annotat.* Andreæ Victorelli, & alios apud ipſos. Et tandem id notat etiam P. Campionus *in Inſtruct. Ordinand. cap.* 40. *ſub n.* 39 *in fin.* & ita declaraſſe Alex. Septimum, optimè advertit, & huic noſtræ ſententiæ perdoctè favet.

TITULUS CXXVII.

De Judicibus.

Vide tit. de Cler. &c. Inter. 5. 6. 7. 8. 9. 10. & *ad qu.* 4. *tit. de Eccl. Immun. Int.* 41. 55. *tit. de Eccleſiis ad quæſ. tit. de Gabel. Int.* 4. *tit. de Homic. Int.* 6. *tit. de Infam. Int. ult. tit. de Injuſt. Int.* 2. *tit. de Irreg. Int.* 20. & *ad quæſ.* 1. *tit. de Litt. & Scrips. Int. ult. tit. de Mutil. Membr. Inter.* 2. *tit. de Opin. Int.* 10. *tit. de Pæn. Int.* 5. *tit. de Præl. Reg. Int.* 28. *tit. de Privil. &c. Int.* 11. *tit. de Regul. &c. Int.* 53. *tit. de Reis mort. tit. de Reſt. accept. Inter.* 8. *tit. de Reſt. Da. Int.* 19. *tit. de ſponſ. Inter.* 4. *tit. de Teſt. Inter.* 10. 12. *tit. de Viſit. Int.*

1201 INter. 1. Poteſtne quilibet judicem recuſare?

Reſp. Inquiſitus quidem poteſt recuſare Judicem, ſi habeat illum ſuſpectum, puta, quia ex odii fine procedat, vel quia eſt crimino ſus, *cap. cum ſpeciali de appellat.* & docet Sylveſter *verb. Appellatio*. Unde quando Judex, ſive Laicus, ſive Eccleſiaſticus, ac etiam Regularis, valdè ſuſpectus crederetur, exceſſuruſque ob paſſionem, poſſet recuſari, ſicut in hoc caſu poteſt ab eo appellari: ſed hæc recuſatio non admittitur, niſi quando manifeſta eſt cauſa ſuſpicionis, ut benè notat Sanchez *in Sum. tom.* 2. *lib.* 6. *cap.* 8. 3. Item ſi Judex non eſt in legibus Canonicis peritus, aut veri, recti, & æqui amator, poteſt recuſari, ut docet idem Sylveſt. *verb. Recuſare*. Judex autem delegatus poteſt recuſari, ſi eſt conſanguineus adverſarii, ſi commenſalis, ſi oriundus de ejus terra, ideſt, de diſtrictu, ſi ad eum acceſſus haberi non poſſit, niſi per terras inimicorum, ſi loquatur in aure, & familiariter cum adverſario, ſi in alia cauſa litigavit cum eo, ſi eſt imperitus, vel habet aſſeſſorem ſuſpectum. Ita docet Panor. quem refert, & ſequitur Sylveſter *verb. recuſare n.* 1. Goffredus *in Summa tit. de appell. n.* 19 & *ſeqq.* Peyrinus *de ſubdito cap.* 19. *n.* 2. Lezana *tom.* 2. *verb. Judex*, & *Judicium n.* 12. Pax Jordanus *to.* 3. *lib.* 3. *tit.* 4. *nu.* 66. & *ſeqq.* Et nota, quòd iſta quatuor, *Timor, odium, dilectio, cenſus, ſæpè ſolent rectos hominum pervertere ſenſus*, ut habet Gloſ. *in c. cum cæteri de ſent. & re judic.*

1202. Interrog. 2. Si Laicus, ſive ſæcularis delinquat ſimul cum Clerico, à quo Judice debet puniri?

Reſp. Dico, quòd non poteſt puniri à Judice laico, ſed à Judice Eccleſiaſtico, quia cum Judex Eccleſiaſticus dignior ſit laico, ad ipſum pertinebit in hoc caſu, reum judicare. Ita docent Laym. *l.* 4. *tr.* 9. *c.* 4. *n.* 10. Tambur. *de Jure Abb. to.* 1. *diſp.* 15. *qu.* 19. *n.* 31. Imò Scaccia *in lib.* 1. *de Judic. cauſarum cap.* 11. *num.* 24. aſſerit ita fuiſſe deciſum anno 1591. à Sac. Congreg. die 10. Decembris, dum reſcripſit D. Pompejo de Amatis, tunc temporis Commiſſario Civitatis Tuſculanæ, ut tam Clericos, quàm Laicos inquiſitos de violentia illata cuidam mulieri, remitteret ad Judicem Eccleſiaſticum. Et benè quidem; nam magis dignum trahit ad ſe minùs dignum, ut rectè probat Dian. *par.* 3. *tr.* 1. *reſ.* 1. & *p.* 4. *tr.* 1. *reſ.* 7. qui pro hac ſententia plures DD. refert, & oppoſitum ſentientes luculenter retundit.

1203 Int. 3. Ad quem Judicem pertinet cognitio fractionis ſigilli Confeſſionis.

Reſp. Ut plurimum pertinet ad Epiſcopum ſeu Ordinarium, cui ſubjectus eſt Confeſſarius. Si vero hoc crimen eſt conjunctum cum hæreſi, itaut Confeſſarius defendat, licitam eſſe revelationem hujus ſigilli, aut male ſentiat de Sacramentis Eccleſiæ, eſt hæreticus; ideò ut talis ejus cognitio pertineret ad S. Officium, ut docent Bonac. *de Sacr. diſput.* 5. *qu. pun.* 1. *n.* 6. Dian. *par* 4. *t.* 8. *reſ.* 95. & alii communiter

niter. Vide, quæ dicam ego *in tit. 204. de sigillo Confess. ad Inter. 19.*

1204. Inter. 4 In quo casu sententia contra aliquem lata à Judice nulla censetur? & quomodo Judex debet procedere, quando quis est infamatus de aliquo delicto?

Resp. Quando est à Judice non competente lata, aut quando quis non est de aliqua culpa accusatus, vel denunciatus, vel nisi adsint indicia sufficientia, & præterea si certior non sit factus, & citatus ad judicium, sententia contra eum lata non tenet, & nulla cẽsetur, quia contra non citatum, aut legitimè auditum, est ipso jure nulla, ut habetur *ex cap. Nos in quemquam 2. q. 5.* Unde sine accusatione, vel denunciatione, vel alia via, quæ eis æquipollet, nemo justè, & validè damnari potest, ut clamant jura, *cap super his, & cap qualiter, & quando de accusationibus*. Imò benè docet Lezana *verb. Iudex numer.* 6. (ex Sanchez *tom. 2. cons. lib. 6. cap. 8. dub. 1. nu. 5.*) non statim quòd denuncians, vel accusans dicit esse infamiam de delicto, debere Prælatum procedere via Inquisitionis specialis: sed debet inquirere, apud quos sit hæc infamia, & unde ortum habuerit; & si videat esse apud paucos, & leves, & levi fundamento, præcipuè de persona, quæ fuerit claræ, & bonæ famæ, non sic procedat; secus si infamia sit apud graves, & bonos, pluresque viros, quia fama apud tales cum suspicionibus violentis secundum conditionem personæ, de qua agitur, facit aliquam probationem. Et hæc doctrina est Sylvestri *verb. Inquisitio 2. dicto 5.* Vide *infrà in tit. 175. de Prælatis Regular. ad Interrog. 28. & sequ. Quæst.*

Quær. An Judex licitè punire valeat eum, qui ex publica voce, & fama, aut ex præsumptionibus, vel indiciis probatur aliquod grave crimen commisisse? Et quid dicendum sit de Inquisitoribus?

Resp. Dico primò, quòd si fama probetur solùm ex voce populi, non probata aliqua præsumptione, ex qua dicta fama, & opinio trahat originem; tunc fama non probat, sed magis dicitur vana vox populi. Dico secundò, quòd si publica fama, & clamorosa insinuatio à fide dignis procedat, solùm incitat Judicem ad inquirendum, itaut si procedat à viris honestis, non autem à malevolis, & maleficis, non semel, sed pluries, Inquisitio à Judice licitè fieri potest. Sed testes deponentes de fama, ad minus duo esse debent, spectatæ vitæ, & omni exceptione majores, ut ex aliis docet Miranda *de Ord. Iudic. tom. 2. qu. 26. art. 5. conclus. 2.* Insuper probare debent omninò, quòd fama sit orta non à malevolis, sed ab honestis, & fide dignis. Requiritur igitur, quòd fama per testes idoneos probata sit, nec sat est, quòd testes dicant hanc esse publicam famam, sed debent reddere rationem eorum dicti, etiam non interrogati; ac etiam debent exprimere causas, indicia, & conjecturas, quibus orta est fama, aliter non probant; & ita inter alios docet idem Miranda *de probat. lib. 2. conclus. 149. nu. 11. 12 & 13. & lib. 3. concl. 1379. nu. 8.* Sylvest. *in verb. Inquisitio 1. qu. 4. & 11.* Alia verò requisita ad probationem famæ videnda relinquo apud Farinac. *q. 37. usque ad nu. 277. Vide suprà in hoc tit. de Iudicibus, ad Inter. ult. & infrà in tit. 175. de Præl. Regul. ad Int. 28.* Quando verò fama probatur trahere originem ex aliquibus præsumptionibus lægitimis præcedentibus, tunc facit probationem plenam, puta in causis brevioribus, vel modici præjudicii, non autem in aliis. Nam licèt præsumptio, quæ desumitur ex conjecturis, sit fortissima, ut tradunt Soccin. Junior, Decius, Parisius, Menoch. quos dat, & sequitur Marcus Paulus Leo *in praxi ad lit. M. Pœnit. fol. 59.* tamen conjecturæ, ex quibus arguendus est dolus, adeò debent esse perspicuæ, ut non nisi in malam partem capi possint. Paulus de Castro *in lege dolum, C. de dolo*, Mascard. *de probat. lib. 1. concl. 130. verb. dolus n. 70* Quare si quis prętendat ex prę sumptionibus inditiare e. gr. Titium, attamen quando etiam illæ essent magni ponderis, & valdè urgentes, nihilominùs evitari non posset Regula, quæ habet, neminem ex præsumptionibus, ordinaria posse damnari pœna. Cæpolla *cons. 27. n. 12.* Sequitur Guazzinus *in defen. Reorum 33. cap 10. n. 4.* Nam probatio per præsumptiones, & conjecturas, non dicitur vera probatio. Omnis enim probatio debet esse concludens, & plena, ac de plena, & concludenti intelliguntur jura, probationem requirentia. Sperellus *Decis. for. Eccles. dec. 101. n. 23. & seq.* Unde pœna ordinaria nemo puniri potest, nisi probationes contra ipsum sint luce meridiana clariores, præsertim in causis criminalibus magni ponderis. Scriptura verò privata Epistolæ, qua quis suum delictum fatetur, sufficit ad plenam probationem, dummodò in judicio à reo scriptore recognoscatur. Roderic. post alios *in comp. qq. Regul. res. 42. n. 24.*

Reus autem de crimine vehementer præsumptus, & veritatem nolens recognoscere, potest poni ad quęstiones, idest ad tormenta: quòd si adhuc in tormentis non confiteatur delictum, absolvendus est; nam tunc dicitur indicia purgasse, & quasi oblitterasse. Suarez *de Relig. lib. 10. cap. 12. nu. 12.* Sed si confitetur delictum, opus est, ut ratificet confessionem

illius

illius extra tormenta, quia confessio facta in tormentis fragilis est, & incerta, ut docet Franc. Aretinus *in tract. crim. cap 12. de Confess. per torturam*. Sed totum intelligendum est de delictis atrocioribus, & gravissimis, quibus pęna mortis, mutilationis, vel triremium applicatur. Si enim delictum non est atrocius vel capitale, quod pęna mortis, mutilationis, aut triremium puniri nequeat, tunc Judex debet Reum mitiori pęna punire, quàm si ejus delictum plenè probatum esset, & condemnandus ad illam; nam dum Judex ex præsumptione procedit, debet multùm temperare sententiam, ut notatur *in cap. Afferre de præsumpt.* Nullo modo tamen est à quæstionibus inchoandum, & quæstiones circa Clericos omninò moderatæ esse debent, propter periculum excommunicationis, ac etiam quia judicium pessimum est, quod ex suspicione, vel extorta confessione fit, ut *in cap. Si Sacerdotibus 6. q. 6.* Hic autem notandum est quòd judicium quatuor præsertim modis perverti potest à Judice scilicet timore, cupiditate, odio, & amore. *cap. Quatuor 11. q. 3.* Nam ista quatuor, timor, odium, dilectio, census, sæpè solent rectos hominum pervertere sensus, ut habet *Glossa in cap. cum cæteri de sent. & re judic.* Cætera, quæ ad forum externum pertinent, Juristis relinquo: Ego enim more meo brevitati studeo, & ad instruendas conscientias scribo majori, qua possum, facilitate, & brevitate: ideò vide Sylv. *verb. inquisitio* 1. Lezan. *to. 1. par. 1. cap. 27. per tot. & to. 3. verb. Judex, & Judicium item per tot.* An verò Inquisitores ex indiciis, & præsumptionibus indubitatis possint punire reum pęna ordinaria? Vide Dian. *par. 4. tr. 8. res. 116.* qui affirmativè respondet; & hoc est verum etiam de crimine simoniæ, ut habetur *in cap. Sicut de simon.* & de crimine hæresis, habetur *ex cap. cum contumacia de heret. in 6.* Vide Armill. *verb. probatio nu. 7.*

TITULUS CXXVIII.

De Judiciis temerariis, & suspicionibus.

Vide tit. de Differ. Inter. 12.

1205 INter. 1. Judicium temerarium, & suspicio, estne peccatum mortale?

Resp. Si judicium temerarium non consistit in dubitatione, sed in certa æstimatione, & materia est gravis, semper est peccatum mortale; secus erit veniale, si materia est levis. Ita etiam judicium temerarium oriens ex suspicione potest esse peccatum mortale in materia gravi, nisi oriatur ex indiciis probabilibus; nam judicare juxta indicia probabilia non est culpa, saltem gravis, si prudenter feratur judicium, & cum formidine de parte opposita, quia indicia probabilia non possunt causare certam æstimationem. Item suspicio aliquando potest esse peccatum mortale, si fiat de persona habente nomen sanctitatis, & suspicio esset de re gravi. Vide S. Thom. 2. 2. *qu.* 60. *art.* 3. Cajet. ibid. Bonac. *to. 2. de Restit. disp. 2. qu. 7. pun. 1 sub nu 4. vers. non nego tamen* Steph. à S. Greg. *de Restit. lib. 1 cap. 13. num. 10. 11. & 12.* & alios penes ipsos. Vide etiam Dian. *par. 3. tr 5. res. 31.* ubi pluribus citatis docet, suspicionem etiam de re gravi, si non habet assensum firmum, numquam esse peccatum mortale, quia licèt suspicio uni parti magis adhæreat, non tamen id fit, nisi inchoatè, atque non sine formidine de opposito; quæ ratio mihi valdè probatur. Vide *seq. Resp.* & Em. Sà *verb. Judicium n. 1.*

1206 Inter. 2. Ad hoc ut judicium temerarium committatur cum peccato mortali, quid requiritur?

Resp Primò requiritur, ut efficiatur sine indiciis sufficientibus. Secundò, ex plena deliberatione. Tertiò certò, & sine ulla formidine; quæ omnia, teste Diana loco supracit. rarò simul concurrunt in homine, malè de proximo judicante, & præsertim tertium requisitum, quia multi judicant cum formidine alterius partis, & tunc non est judicium temerarium mortale. Itaque dicendum est cũ communi DD. sententia, quòd tunc committitur judicium temerarium mortale, quando quis judicat firmiter, & deliberatè de aliquo gravi malo proximi absque sufficienti fundamento, & indiciis, seu conjecturis, & absque rationabili causa, atque etiam qui id tenet quasi pro certo. Ita pluribus relatis firmat Bonac. *to. 2. de restit. disp. 2. q. 7. pun. 1. nu. 4. & seqq.* Vide Em. Sà *verb. Iudicium temerar* & ibi Victorell. plura congerit ad intentum. Vide etiam Armillam *verb. Iudicium nu. 8.*

1207 Interrog 3. Peccatne mortaliter, qui dubitat de aliqua actione proximi, & illam in malam partem interpretatur?

Resp Dubium circa malum proximi semper est interpretandum in bonam partem, nisi cõtrarium constet; alioquin erit peccatum mortale, si materia erit gravis, quia qui habet malam opinionem de proximo suo, facit ei injuriam; nullus enim debet alteri injuriã inferre absque cogente causa; Hæc sententia est D. Thomæ 2. 2. *q.* 60. *art.* 4. & ibi Cajet. Bannes, Salonius Aragonius, & alii. Vide Azorium

3. *par.*

3.*par.lib.*13.*cap.*11.*dub.*5. Lessium *lib.*2. *cap.*29. *dub.*4.Molin.*tom.*4. *disp.*17. & confirmatur ex communi dicto Doctorum: *In dubio non est præsumendum delictum:* & habetur ex *l.merito ff. pro socio*. Itaque tenemur dubia circa actiones proximi in potiorem, & meliorem partem interpretari; scilicet putare nostrum proximum non fuisse auctorem criminis, vel peccati, & non esse virum improbum, idest non commisisse tale malum, &c. nisi contrarium nobis constet. Nam quilibet habet jus, ne contra ipsum alii malum opinentur, quia semper præsumitur bonus, nisi probetur malus. Unde notanda sunt verba S.Thomæ loco cit. qui ad 3. sic inquit: *Dicendum, quòd interpretari aliquid in deteriorem, vel meliorem partem, contingit dupliciter, uno modo per quamdam suppositionem, & sic cum debemus aliquibus malis adhibere remedium sive nostris, sive alienis, expedit ad hoc, ut securius remedium apponatur, quòd supponatur id, quod est deterius, quia remedium, quod est efficax contra majus malum, multò magis est efficax contra minus malum. Alio modo interpretamur aliquid in bonum, vel malum, difiniendo, sive determinando; & sic in rerum judicio debet aliquis niti, ad hoc, ut interpretetur unumquodque secundum quod est. In judicio autem personarum, ut interpretetur in melius, sicut dictum est.* Vide Armillam *verb.Dubitatio, sub n.*1.

1208 Inter. 4. Peccatne mortaliter, qui malè suspicatur de proximo, vel dubitat, & suam suspicionem, vel dubium aliis manifestat?

Resp. Sicuti mortaliter peccat, qui delictum alterius verum, sed occultum, alteri manifestat; ita qui malè de alio suspicatur, vel dubitat cum sufficienti fundamento, & suam opinionem, vel judicium alteri manifestat, quia bonam proximi opinionem aufert, & lædit illius famam. Secus tamen esset, quando in aliquo casu non læditur notabiliter bona proximi opinio, vel quia res est manifesta, & alii idem judicium faciunt, vel ad aliquem honestum finem manifestatur, modò non augetur suspicio, & mala opinio apud audientes. Bonac. *de Restit. disp.* 2. *qu.* 7. *pun.* 1. *n.*9. Stephan. à S.Gregorio *lib.* 1. *cap.* 13. *nu.* 17. & Emman. Sà *verb. Judicium temerarium*. Vide Armillam. *verb. Suspicio*.

TITULUS CXXIX.

De Juramento.

Vide tit. de Carc. Int. 2. *tit. de Consuet. Int.* 4. 5. 6. *tit de Defens. vi prop. Int.* 2. *tit. de Episcop. &c. Int.* 40. *tit. de Hæres. &c. Int.* 11. *tit. de Infam. Inter.* 2. *tit. de Inim. Int. ult. tit. de Intent. Int* 4. *tit. de morib. Int.* 8. *tit. de Par. mat. Int.* 6. 7 15. *de Pec. Interr.* 20. 21. *tit. de Regul. &c. Int* 26. *tit. de Sacr. Matr. Inter.* 14 *tit. de Testib. &c. Int.* 3. *tit. de Val. sponsal. Int.* 1 *tit. de Usura &c. Int.* 21.

1209 INter. 1. Quid est Juramentum? *Resp.* Juramentum est invocatio Divini Testimonii in confirmationem alicujus dicti. Ita DD. communiter.

1210 Inter. 2. Quotuplex est Juramentum, & ejus species?

Resp. Quatuor sunt species Juramenti: Est enim juramentum assertorium, promissoriū, comminatorium, & execratorium. Assertorium, quando affirmatur, aut negatur aliquid præsens, aut præteritum, ut si dicatur: Per Deum, iste occidit hominem, vel, Per Deum non occidit. Promissorium, in quo futurum affirmatur, vel negatur promittendo, ut, Faciam hoc per Deum. Comminatorium, in quo promittitur malum pœnæ, ut Per Deum te occidam, castigabo te, percutiam te &c. Execratorium denique, in quo sive promittendo, sive negando, aut asserendo, aliquid affirmatur, aut negatur sibi apponendo pœnam, ut v.gr. Deus me destruat, nisi hoc ita sit, aut nisi hoc faciam &c. Vide Toletum *lib.*4. *cap.*20. *à num.*3.

1211 Inter. 3. Quæ, & quot sunt conditiones, quas debet habere juramentum, ad hoc ut licitè fiat, & sine peccato?

Resp. Tres sunt conditiones: Veritas, Justitia, & necessitas. Tolet. *eod. lib.*4. *c.*21. *nu.*2. & alii communiter.

1212 Interrogat. 4 Estne peccatum mortale, quando in juramento desunt dictæ conditiones?

Resp. Quando deest veritas, etiam in re minima, est peccatum mortale: si desit justitia potest esse mortale, si materia, suprà quam juratur, mortalis est: si desit judicium, hoc est necessitas, vel utilitas, est veniale, si absit pejerandi periculum, & juramenti contemptus. Tolet. *lib.*4. *c.*21. *n.*8. & 9.

1213 Inter. 5. Qui sæpè, dum loquitur, dicit, *Si per Dio*, facitne juramentum?

Resp. Dicunt aliqui, & probabiliter, quòd non, quia ut plurimum dicitur sine animo juran-

jurandi; tamen est magna reprehensione dignus.

1214. Interrog. 6. Peccatne, qui ex justa causa jurat alio sensu, quàm alter intelligit?

Resp. Non semper peccat, quia licet æquivocè jurare, quando juramentum exigitur indebitè, vel injustè, ut v. g. si quis exigat juramentum, qui jus non habet, ut Judex incompetens, vel si non servet ordinem juris, vel si exigatur per vim, metum, injuriam &c. ut si maritus exigat juramentum ab uxore adultera, an adulterium admiserit, dum est occultum: Unde quoties quis injustè cogitur ad jurandum vel habet justam causam celandi veritatem, potest uti verbis æquivocis. Busemb. *lib.* 3. *tr.* 2. *dub.* 4. *n.* 4 Alloza *in Flos. sum. ver. juram. sect.* 2. *n.* 28. qui testatur de cõmuni; Bonac. *de præcept. dec. disp.* 4. *q.* 1. *pun.* 12. *n.* 4. *& seqq.* Vide etiam Dianam *p.* 2 *tr.* 1. Miscel. *ref.* 25. *& p.* 3. *tr.* 6. *ref.* 30. qui plures casus particulares decidit. Nam qui ex hujusmodi approbatis æquivocis decipitur, suæ debet imperitię, vel importunitati imputare, qua alterũ urget dicere, quod dicere nõ tenetur; nam utitur jure suo ad celandum animi sui arcana, & sic deceptio dicitur potiùs accepta, quàm data. Parpera *in Indice copios. p.* 4. *c.* 35. *n.* 7. qui rectè agit de restrictione mentali, æquivocis, & amphibologiis, & quomodo, ac quando æquivocis licitè uti possumus etiam post propositiones illas damnatas ab Innoc. XI. Itaque concludendum est, quòd quoties quis habet justam causam celandi veritatem, & occultat eam mediante aliqua æquivocatione, verum jurat secundum sensum verborum, & nulla irreverentia fit juramento, & cõsequenter non peccat, nec est perjurus. Verùm si juramentũ justè exigatur ab eo, qui juramentum præstare valet, non dicitur justã habere causam utendi æquivocatione; ideoque peccat mortaliter, quia si non facit mendacium, saltem committit perjurium. Ille verò, qui spontè jurat, tenetur uti vocabulis secundum cõmunem significationem, eò quòd non habet causã ęquivocandi. Tolet. *lib.* 4. *cap.* 21 *per tot.* Tandem homo privatus peccat mortaliter si cogat ad jurandum, quem scit falsum juraturum. Sylvest. *verb. Lex n.* 13. Sà *verb. Jurament. in fine.* Secus verò dicendum est de Judice. Vide, quæ dicam *in tit.* 181. *de Reis Mortis ad Interrog.* 1.

1215 Inter. 7. Sempronius promisit Cajo cum juramento se empturum ejus domum, quam credebat esse bonam, sed postea invenit eam vitiosam in fundamentis; teneturnè Sempronius stare juramento?

Resp. Nequaquam: quia quoties intercedit error, aut dolus circa substantiam, vel saltem circa causam finalem, non censetur quis voluisse jurare, si dolum cognovisset; ultra quod censetur jurasse sub conditione, scilicet si bona esset domus. Vide Bonac. *de præc. dec. disp.* 4. *q.* 1. *pun.* 7. *n.* 4. *&* 5. Navar. *c.* 12. *sub n.* 13. Em. Sà *verb. Jurament. n.* 9 & alios apud eundẽ Bonac.

1216 Inter. 8. Titius cum juramento promittit Bertæ diviti, sanæ, virgini, & bonæ famę velle ipsam in uxorem ducere; teneturne Titius stare juramento, si Berta incidat in infirmitatem incurabilem, aut in paupertatem, aut in fornicationem?

Resp Non tenetur stare promissioni, nec eam vi juramenti ducere; nam juramentum habet eam tacitam conditionem, quam habent sponsalia, vel promissio futuri matrimonii; sed promissio matrimonii non obligat, quando res sunt ita mutatæ (intelligo de notabili mutatione) ut si cogitasset in futurum, non promisisset: ergo neque juramentum obligare poterit. Ita ex communi docet Bonac. *ubi sup. disp.* 4. *q.* 1 *pun.* 16. *n.* 2. Vide iterùm Bonac. *disp.* 4. *qu.* 2. *pun.* §. 1. *nu.* 7.

1217 Interrog. 9. Qui jurat se facturum rem indifferentem, quam melius est non facere, quàm facere, teneturne adimplere, quod juravit?

Resp. Non tenetur: quia juramentum de re indifferenti, aut melioris boni impeditiva, non obligat. Emmanuel Sà *verb. Juramentum nu.* 10.

1218 Inter. 10. Quidam juravit se non mutuaturum alicui aliquid, vel numquam fide jussurum: peccatne non adimplendo tale juramentum?

Resp. Peccavit venialiter ita jurando; non tamen debet implere juramentum, nec ullo modo peccat non implendo; ut rectè docet Tolet. *lib.* 4. *cap.* 22. *sub n.* 2. & alii plures.

1219 Inter. 11. Qui jurat latroni se centum aureos illi daturum, teneturne illos solvere, si aliàs non debet?

Resp. Dicunt quidam, juramentum servandum esse, tum ne Deus videatur adductus in testem falsi, tum quia juramentũ servari potest sine peccato. Dicunt etiam, quòd hujusmodi juramentum potest ab Episcopo relaxari, & post relaxationem possit petere solutum & hæc est expressa doctrina S. Th. 2. 2. *qu* 89. *ar.* 7. *ad* 3. Qui autem jurat se daturũ aliquid sine proposito servãdi juramentũ, semper peccat mortaliter, nec in hoc datur parvitas materiæ; mentitur enim; & pejerat; nam qui jurat se facturũ talem rem, jurat se habere propositum faciendi; si ergo non habet hoc propositum faciendi, mentitur. Vide Bonacinam

de

de prac decal.disp.4.q.1.pun.9. & de Contr. disp.3. qu.1 pun.1. Tamen dico, quòd tunc licitè jurare possit æquivocè, sine tamen restrictione mentali, cum non teneatur jurare secundum mentem, & intentionem latronis, cum hic non sit ejus Judex; & consequenter non peccat, nec est perjurus, si ei illos centum aureos non solvit. Vide Sylvest. *verb. Juram.* 4 *qu.7.* Navar. *in man.c.12.n 15 prop.fin.* Bonac. *loco supr.cit.de prac.decal.pun.12. nu. 5.* Si verò tunc intellexit verè dare, sine æquivocatione jurando; tenetur sub mortali dare posteà, ut rectè concludit Tolet. *loco cit sub nu. 1.* Vide, quæ dicam *in tit.181.de Reis Mortis, ad Int. 1.*

1220 Inter. 12. Qui propter urbanitatem jurat se in primo loco non sessurum, vel, Primus non ibo, peccatne mortaliter, si posteà non adimplet?

Resp. Non peccat mortaliter. Ita Cajet. Sotus, Azorius; quos citat, & sequitur Emm. Sà *verb. Juramentum n.37.prope fin.*

Casus reservati in Bulla Cœnæ Domini.

1 HÆretici cujuscumque sectæ, eorumdem fautores, libros legentes, tenentes, aut imprimentes, & schismatici.
2 Appellantes à Pontifice ad futurum Concilium, eorumque fautores.
3 Piratæ, atque eorum receptatores, & fautores.
4 Naufragorum Christianorum cujuscumque generis bona, etiam in littoribus inventa, surripientes?
5 Imponentes nova pedagia, & gabellas, vel eas augentes.
6 Falsificantes Litteras Apostolicas, aut falsò fabricantes.
7 Deferentes arma, & alia usui bellico idonea, ad Turcas, vel alios Christiani nominis inimicos: & ad Reipublicæ Christianæ statum pertinentia, iisdem in damnum Christianorum nunciantes.
8 Impedientes eos, qui victualia, & alia necessaria Romam convehunt.
9 Ad Sedem Apostolicam venientes, vel ab ea recedentes, sua, aut aliorum opera lædentes: & sine jurisdictione vexantes in Curia commorantes.
10 Romipetas, ac peregrinos, etiam in urbe morantes vel abeuntes, lædentes.
11 Offendentes S.R.E.Cardinales, & alios Prælatos.
12 Ad Romanam curiam pro negotiis suis recurrentes, per se, vel per alios, lædentes.
13 Appellantes à gravamine, vel futura executione litterarum Apostolicarum ad laicam potestatem.
14 Executionem litt Apost. aut aliarum expeditionum impedientes, & prohibentes ad gratias impetrandas accedentes.
15 Judices sæculares, qui Ecclesiasticas personas trahunt ad sua Tribunalia, quique Ecclesiasticam libertatem tollunt, aut in aliquo perturbant.
16 Impedientes Prælatos, ne sua jurisdictione utantur, quique illorum, & delegatorum judicia eludentes ad Curiam sæcularem recurrunt, aut contra illos decernunt, præstantesque auxilium.
17 Usurpantes Sedis Apostolicæ, & quarumcumque Ecclesiarum jurisdictiones, vel etiam fructus sequestrantes.
18 Imponentes decimas, & alia onera personis Ecclesiasticis, Ecclesiis, Monasteriis aut eorum fructibus.
19 Judices sæculares, qui se interponunt in causis capitalibus, seu criminalibus contra Ecclesiasticas personas.
20 Occupantes bona, aut terras Eccelesiæ Romanæ, & illius jurisdictionem usurpantes.

Finis huius Primi Tomi.

INDEX

INDEX

Locuplex rerum notabilium, quæ in hoc Primo Tomo attinguntur.

Prior numerus indicat paginam; secundus verò numerum marginalem.

Advocati, & Procuratores.

Ætas requisita.

Affinitas.

Affi-

Bene-

Benedictio.

Benedictio Nuptiarum.

Beneficia Ecclesiastica, & Beneficiarii.

 duo

quod

Bo-

cio

Cen-

Clerici conjugati.

Cœmeterium.

Cognatio matrimonium dirimens.

Co-

Præ-

Confessarius extraordinarius Monialium.

Confessio Sacramentalis.

De

Confraternitates.

Conjuratio.

Conspiratio.

Consuetudo.

Co-

tio-

Desiderium.

Detractio.

Diaconi.

Differentia.

Difficultas.

Dilectio Dei.

Dilectio Inimicorum.

Nul-

Etiamsi

Idem.

Prima

Pa-

Pen-

Que-

Finis huius Primi Tomi.